T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

Murat KACIROĞLU

"MEHMET ÇINARLI'NIN SANAT VE EDEBİYAT YAZILARI"

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

109232

TEZ YÖNETİCİSİ
Yard. Doç. Dr. Etem ÇALIK

T 109232

ERZURUM — 2001

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu çalışma, Türk Dili ve Edebiyatın Ana Bilim Dalının Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalında jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman/Jüri
Yard. Doç. Dr. Etem ÇALIK

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Jüri
Doç.Dr.Mehmet Törenek

Jüri
Yrd.Doç.Dr.Feridun Alper

Yukarıdaki imzalar, adı geçen öğretim üyelerine aittir. ...06/07/2001

(İMZA)
Enstitü Müdürü
Prof.Dr.Bilge Seyidoğlu

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I-V
ÖZET	VI
ABSTRACT	VII
KISALTMALAR	VIII
ÖNSÖZ	IX-X
1. BÖLÜM	
1.1.MEHMET ÇINARLI'NIN HAYATI	1
1.2.MEHMET ÇINARLI'NIN ESERLERİ	4
1.2.1. GÜNEŞ RENGİ KADEHLERLE	5
1.2.2. GERÇEK HAYÂLİ AŞTI	5
1.2.3. BİR YENİ DÜNYA KURMUŞUM	6
1.2.4. ZAMAN PERDESİ	6
1.2.5. GÜZELLİKLERE DOYMAM	6
1.2.6. HALKIMIZ VE SANATIMIZ	6
1.2.7. SÖYLEMEK YARAŞIR	6
1.2.8. SANATÇI DOSTLARIM	6
1.2.9. HATIRALARIN IŞIĞINDA	6
1.2.10. AYNI YOLDA	7
1.2.11. MISRALARDA GEZİNTİ	7
1.2.12. ALTMIŞ YILIN HİKAYESİ	7
2. BÖLÜM	8
2.1. MEHMET ÇINARLI'NIN NESİRLERİ ÜZERİNE	8
3.BÖLÜM	13
3.1. MEHMET ÇINARLI'NIN SANAT VE EDEBİYAT YAZILARI	13
3.1.1. NEDİM VE LÂLE DEVRİ	13
3.1.2. YENİ ŞİİR	17
3.1.3. ATAÇ'IN BİR YAZISI ÜZERİNE	19
3.1.4. KİMLERE KALDI	21
3.1.5. VEZİN VE KAFİYE	23

3.1.5. VEZİN VE KAFİYE 23
3.1.6. MUSİKİ MESELESİ 25
3.1.7. MÜNİR NURETTİN'İN 35 İNCİ SANAT YILI 28
3.1.8. OSMAN FEHMİ ÖZÇELİK 32
3.1.9. KÖPÜK 35
3.1.10. İKİ KİTABIN DÜŞÜNDÜRDÜĞÜ 38
3.1.11. FİKİR VE SANAT ESERLERİNİN YAYILABİLMESİ İÇİN 41
3.1.12. SANAT BİR TESELLİDİR 43
3.1.13. GÜLTEKİN SÂMANOĞLU 45
3.1.14. ÜZÜLMEMEK ELDE Mİ? 48
3.1.15. GÖZÜMÜZE ÇARPANLAR 50
3.1.16. KEDERİN ZEVKİ 52
3.1.17. BİRAZCIK İLGİ VE CESARET 54
3.1.18. YENİ ŞİİR VE YENİ BİR ELEŞTİRMECİ 56
3.1.19. DERGİLER ARASINDA 59
3.1.20. SANAT POLİTİKASI 64
3.1.21. ŞİİRİN NE LÜZUMU VAR? 65
3.1.22. HEP AYNI METOD 66
3.1.23. BİR YAZI DOLAYISIYLE 70
3.1.24. DERGİLER ARASINDA 72
3.1.25. "YUNUS NADİ MÜKÂFATI,, İÇİN 77
3.1.26. ALTINCI YILA GİRERKEN 80
3.1.27. BİRKAÇ SÖZ 83
3.1.28. SANATA SAYGI 86
3.1.29. İKİ YOLDAN BİRİ 89
3.1.30. SANAT DÜNYASI YAHUT SANATTA SAMİMİYET 92
3.1.31. SAHTE SULTANLAR 94
3.1.32. ŞEHİR ŞİİRİ, TABİAT ŞİİRİ 97
3.1.33. ÖLÜ MEVSİM 100
3.1.34. TOPLUMA DAHA YAKIN 102
3.1.35. YAHYA KEMAL 104
3.1.36. DİL ÜZERİNE 108

3.1.37. YİNE DİL ÜZERİNE 113
3.1.38. ŞİMDİ DE BATI DÜŞMANLIĞI MI? 115
3.1.39. YAHYA KEMÂL VE ESKİ MUSİKİMİZ 117
3.1.40. ANADOLU EDEBİYATI 122
3.1.41. TOPLUMCU EDEBİYATIN TOPLUMA FAYDASI 124
3.1.42. BİR MUCİZE Mİ BEKLENİYOR? 127
3.1.43. ŞİİR TAHLİLLERİ ÜZERİNE DÜŞÜNCELER 129
3.1.44. SANATIN İKLİMİ 136
3.1.45. DİL DEVRİMİ, TÜRKÇÜLER VE ATATÜRK 138
3.1.46. DEREDEN-TEPETEN 142
3.1.47. BİR AÇIK OTURUM VE BİR ELEŞTİRMECİ 147
3.1.48. BİR EDEBİYAT ANKETİNİN DÜŞÜNDÜRDÜĞÜ 152
3.1.49. ŞİKAYET 154
3.1.50. DERTLEŞME 156
3.1.51. YARATICI VE ESERİ 159
3.1.52. DEREDEN – TEPEDEN 160
3.1.53. YAHYA KEMAL ve ŞİİRİMİZ 165
3.1.54. İŞİN İÇ YÜZÜ 167
3.1.55. BİLMEMEK MEZİYET MİDİR 170
3.1.56. ŞAİRLER ve ŞİİRCİLER 173
3.1.57. HAFTADA BİR GÜN 174
3.1.58. YAPICI EDEBİYAT 177
3.1.59. ACI ŞEYLER 179
3.1.60. SANAT ve SAVAŞ 180
3.1.61. NİÇİN SÜLEYMAN NAZİF? 183
3.1.62. UYUMAK, UYANMAK ÜZERİNE 185
3.1.63. YOK DEDİĞİN YERDE YOK OLUR 187
3.1.64. HECENİN BEŞ ŞAİRİ'NDEN BİRİ DAHA GİTTİ 189
3.1.65. SANAT YOLUNDA 191
3.1.66. DİL KONUSUNA DÖNÜŞ 192
3.1.67. GEÇERLİ BİR SANAT 195
3.1.68. ŞİİR BİR GENÇLİK HEVESİ MİDİR 197

3.1.69. DİNLEYEN OLMASA DA 199
3.1.70. ORHAN SEYFİ'DEN HATIRALAR 201
3.1.71. ŞİİR, DİL ve MİLLET 207
3.1.72. TEMELLER, ÇATILAR ÜZERİNE 209
3.1.73. HÜRRİYET BAYRAMI VE BİR ŞİİR GECESİ 212
3.1.74. HAŞİM'İ ANARKEN 216
3.1.75. GELENEK VE YENİLİK ÜZERİNE 219
3.1.76. YENİ OYUNLAR VE OYUNCULAR 222
3.1.77. YENİ ve GÜÇLÜ BİR SES 227
3.1.78. SANATÇININ ASIL USTALIĞI 231
3.1.79. SULANMAYAN AĞAÇLAR GİBİ 232
3.1.80. 1975 YILINA GİRERKEN 234
3.1.81. ARİF NİHAT ASYA'YI UĞURLARKEN 237
3.1.82. EDEBİYATIMIZIN SAĞI ve SOLU 240
3.1.83. ÇEYREK ASIR GEÇTİ 244
3.1.84. AĞABEYİMİZİ KAYBETTİK 246
3.1.85. GÜFTECİLER, BESTECİLER VE ŞAİRLER 251
3.1.86. SAYGI GÖRMEK İÇİN 254
3.1.87. ACI BİR YILDÖNÜMÜNDE 255
3.1.88. SÖYLENENLER SÖYLEYENLER ÜZERİNE 258
3.1.89. YALANLAR GERÇEKLER ÜZERİNE 260
3.1.90. ŞİKÂYETE HAKKI OLMAYANLAR 263
3.1.91. ŞİİR VE MÜSVEDDESİ 265
3.1.92. MEHMET AKİF'İN ŞİİR DÜNYASI 267
3.1.93. MUSİKİMİZ ve TRT 271
3.1.94. MUNİS FAİK OZANSOY'U ANARKEN 274
3.1.95. İMLÂ KARGAŞASI 278
3.1.96. DOSTLAR, NEREYE GİDİYORSUNUZ? 280
3.1.97. KAMU OYU 282
3.1.98. GEÇMİŞİN ANILARI GÜNÜMÜZÜN ACILARI 285
3.1.99. SUSMUŞ MUSİKİ 289
3.1.100. KÖŞK'ÜN DAVETİ VE HİSAR'IN YILDÖNÜMÜ 292

3.1.101. BAHAR BAYRAMI 295
3.1.102. SON AYLARIN KAYIPLARI 297
3.1.103. KLİŞELER NASIL YANAR 303
3.1.104. SEVGİSİZ OLAMAZ 308
3.1.105. ATATÜRK, YAHYA KEMAL VE YAZI DEVRİMİ 309
3.1.106. BİR KİTABIN HATIRLATTIKLARI 317
3.1.107. YAHYA KEMAL'DEN BİR ŞİİR DERSİ 322
3.1.108. ALDANMA ve ALDATMACALAR 327
3.1.109 ROMAN ÖLEBİLİR Mİ? 328
3.1.110. GEÇMİŞ OLSUN 332
3.1.111. YILBAŞI DÜŞÜNCELERİ 333
3.1.112. OTUZ YILIN ARDINDAN 336
3.1.113. HİSAR'IN 30. YILDÖNÜMÜ SANAT TOPLANTISI'NDA MEHMET ÇINARLI'NIN KONUŞMASI 339
3.1.114. YASLAR VE SEVİNÇLER 341
3.1.115. MAHALLİ SÖYLEYİŞ, YAŞAYAN TÜRKÇE VE HUKUK DİLİ 347
3.1.116. AHMET MUHİP DIRANAS 350
3.1.117. ŞİİRLİ BİR GEZİ I 364
3.1.118. ŞİİRLİ BİR GEZİ II 375
3.1.119. HOŞÇA KALIN 387
3.1.120. CEM'İN KİTABI ÜZERİNE 390
3.1.121. NURETTİN ÖZDEMİR VE YENİ ŞİİR KİTABI 392

4.BÖLÜM 397
4.1. MEHMET ÇINARLI'NIN HİSAR DERGİSİNDE ÇIKMIŞ YAZILARI 397
4.2. M.ÇINARLI'NIN DİĞER DERGİLERDEKİ YAZILARI 407
BİBLİYOGRAFYA 410
SONUÇ 415
ÖZGEÇMİŞ 416

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

"MEHMET ÇINARLI'NIN SANAT VE EDEBİYAT YAZILARI"

MURAT KACIROĞLU

Danışman Yard. Doç. Dr. Etem ÇALIK

2001—SAYFA: 416+10

Jüri: Yard. Doç. Dr.Etem ÇALIK

.....

.....

Mehmet ÇINARLI, Hisar dergisini kurucularından ve en önemli yazarlarından biridir. Hisar dergisinde ve başka dergilerde çok sayıda yazısı ve şiirleri yayımlanmıştır. Ayrıca nesir ve şiir kitapları vardır. Çınarlı, yazılarında Hisar sanatçılarının bir bakıma sözcüsü olmuştur.

Yazılarıyla Türk şiirinin ve Türk sanatının köklerine bağlı kalarak yenileşmesini savunmuştur.

Biz bu çalışmamızla onun, başta Hisar dergisi olmk üzere çeşitli sanat dergilerinde çıkmış edebiyat ve sanat yazılarını bir araya getirdik. Ayrıca Çınarlı'nın hayatını, eserlerini, dergilerde çıkan yazılarının listesini ve hakkında yazılmış yazı ve eserleri liste halinde çalışmamıza ekledik.

Çalışmamızın Mehmet Çınarlı hakkında araştırma yapacaklara faydalı olacağını umut ediyoruz.

ABSTRACT

MASTER THESIS

"MEHMET ÇINARLI'S WRITINGS ON ARTS AND LITERATURE"

Murat KACIROĞLU

Supervisor: Yard. Doç. Dr. Etem ÇALIK

2001—Page:416+10

Jury: Yard. Doç. Dr. Etem ÇALIK

.....

.....

Mehmet ÇINARLI is one of the founders and the most important writers of the journal of Hisar. He has a lot of writings and poems published in Hisar and other journals. He has also produced books in prose and verse. Çınarlı, in a sense, appears to be the spokesman of the writers of Hisar.

In his writings, he has defended the view that Turkish poetry and are to be renewed without losing it's ties to its origins and roots.

In our study, we have collected his writings on arts and literature which have appeared in a variety of arts journals, especially in Hisar. We have also included a list of his works, his biography and his writings appearing in the journals.

We do hope that this study will be of grest use to those who may or will, study on Mehmet Çınarlı.

KISALTMALAR

a.g.e.	:	Adı geçen eser
Bkz.	:	Bakınız
H.D.	:	Hisar dergisi
M.Ç.	:	Mehmet ÇINARLI
M.F.O.	:	Munis Faik Ozansoy
s.	:	Sayfa
T.D.K.	:	Türk Dil Kurumu
TRT	:	Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu

ÖNSÖZ

Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatını genellikle II.Meşrutiyet'ten sonra yazı hayatına başlayan sanatçılar şekillendirir. Yahya Kemal'in, Ahmet Haşim'in Cumhuriyet'ten sonra yetişen nesiller üzerinde çok büyük etkileri olmuştur. Ancak 1940'tan sonra Türk edebiyatında çok hareketli bir dönem başlar. Garip hareketi ve bu hareket etrafındaki tartışmalar döneme damgasını vurur. Hem şiir hem de dil üzerine yoğunlaşan tartışmalar, iki tarafta odaklanır.

Kısaca "Yeniciler" (Garipçiler) ve "Eskiciler" (Gelenekçiler) olarak adlandırabileceğimiz bu iki taraf arasında, şiddetli polemikler yaşanır. Hareket noktalarını Marksist ideolojiden alan Orhan Veli taraftarları, sanatı -özellikle de şiiri- kurallarından tecrid ederek yeni bir anlayış ortaya koymaya çalıştılar. Bunlara karşı çıkanlar ise, yeniye karşı olmadıklarını ancak eskinin tamamen yok sayılmasının mümkün olamayacağını; eskiden kuvvet alan yeni bir sanat anlayışının ortaya konulmasını savunmuşlardır.

O dönemde, çeşitli dergilerde yer bulan bu iki tarafın sanatçıları fikirlerini savunmaya çalışmışlardır. Bu dergilerden en önemlisi şüphesiz Hisar dergisidir. (1950-1980) adından da anlaşılacağı gibi Hisar, o dönemde millî ve muhafazakar çizgisiyle, millî sanatımızın savunucusu olmuştur. Bu dergi etrafında toplanan Hisarcılar, Garip hareketine "ilk sistemli tepki" olarak ortaya çıkmışlardır. Bu sanatçılar içerisinde hem derginin çıkmasındaki gayretleriyle hem de ortaya koyduğu eserleriyle en önemli sima, Mehmet Çınarlı'dır.

Mehmet Çınarlı'nın Hisar dergisinde üç yüze yakın yazısı ve şiiri yayınlanmıştır. Ayrıca Hisar dışında (Türk Dili, Türk Edebiyatı, Töre, v.b...) çeşitli dergilerde de yazıları çıkmıştır. Bu yazılardan büyük bir kısmı, sanat ve edebiyatla ilgili yazılardır.

Mehmet Çınarlı bu yazılarında; Türk dilini, şiirini, musikisini yok sayıp Batı'dan taklitle edebî anlayış ortaya koymaya çalışanlara tepki göstermiş; taklitçiliğe, köksüzlüğe şiddetle karşı çıkmıştır. Çınarlı'nın bu yazılarından bir kısmı nesir kitaplarına girmiş, büyük bir kısmı da dergilerde kalmıştır. Bu çalışmamızla onun hem yazarlık yönünü ortaya koymak istedik hem de sanat ve edebiyat yazılarını bir araya getirmeye çalıştık.

Çınarlı'nın bu çalışmamıza aldığımız yazılarının toplamı 121'dir. Çınarlı'nın bu yazılarının dışında kalan hatıra, gezi ve güncel konularla ilgili yazıları da vardır; ancak o yazıları çalışmamıza dahil etmedik. O yazıların ayrı bir çalışma konusu olacağına inanıyoruz.

Çalışmamız 4 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Mehmet Çınarlı'nın hayatı ve eserleri hakkında bilgi vermeye çalıştık. İkinci bölümde, onun yazıları üzerinde genel bir değerlendirme yaptık. Çalışmamızın en hacimli bölümü olan üçüncü bölümde, Çınarlı'nın başta Hisar dergisi olmak üzere, dergilerde çıkan sanat ve edebiyat konulu yazılarını verdik. Bu yazıların dipnotlarında, yazıların hangi dergilerde ve hangi tarihlerde çıktığını gösterdik.

Dördüncü bölümde ise, Çınarlı'nın Hisar dergisi başta olmak üzere çeşitli dergilerde çıkmış yazılarını tarih ve sayılarıyla birlikte liste halinde verdik. Çalışmamızın sonuna ise Mehmet ÇINARLI ile ilgili bibliyografyayı ekledik.

Bu çalışmanın ortaya çıkması sırasında benden bilgisini, tecrübesini ve zamanını esirgemeyen muhterem hocam, Yard. Doç. Dr. Etem ÇALIK'a teşekkür ediyorum.

Murat KACIROĞLU

ERZURUM – 2001

1. BÖLÜM

1.1. MEHMET ÇINARLI'NIN HAYATI

Mehmet Çınarlı, 1925 yılında Konya'nın Ermenek ilçesinde doğdu. Babası gezici sağlık memuru olan Osman Çınarlı, annesi ev hanımı olan Emine Çınarlı'dır.Mehmet Çınarlı, 1932 yılına ilkokula başlamıştır. "Almış Yılın Hikayesi" adlı son kitabında o günleri şöyle anlatmaktadır:

" İlk hatırladığım, Cenne köyü muhtarı Gacar Ahmet'in sabah vakti bağın gediğinde görünmesi. Yeleleri ateş renginde, gözlerinden alevler saçan bir beygire binmişti. Gezici sağlık memuru olduğundan bütün köylüleri yakından tanıyan babam da görevine gitmek için atını hazırlıyordu. Yıl 1932, aylardan Eylül.

O gün okula başlayacaktım. Babam, köylerdeki sağlık taramasından vaktinde dönmediği içi, birkaç gün geç kalmıştım..."[1]

1937 yılında ilkokulu bitiren Çınarlı, Ermenek'te ortaokul olmadığı için ortaokulu, Konya Erkek Lisesi'nde okumak üzere aynı yılın Eylül ayında Konya'ya gider. Burada okulun yatılı öğrencisi olur. Aynı eserde Çınarlı, o günlerini şöyle hatırlamaktadır. <<...Her yıl, Ekim ayı başlarında teslim oluyor, ancak ders yılı bittikten sonra (Haziran veya Temmuz ayında) memleketimize gidebiliyorduk. Telefona elimiz hiç değmemişti. Çok önemli bir şey olduğunda telgraf çekilir. Mektubumuz çok fazla geciktiği zaman meraka düşer ailemiz "Sıhhat ının iş'arı" diye bir telgraf çeker, biz de "Sıhhatteyim, mektup postada" diye cevap verirdik...>> [2]

Okul yıllarında ikinci sınıftan itibaren, Çınarlı büyük bir okuma merakına kapılır. Lisenin zengin kitaplığından büyük ölçüde yararlanır. Onda bu merakın uyanmasında Türkçe öğretmeni olan Mustafa ÇETİNER'in rolü çok büyüktür. 1939 – 1940 ders yılında ortaokul eleme sınavlarına girer, okulu bitirir. 23 Ağustos 1940 yılında parasız yatılı sınavını kazanarak Antalya Lisesi'ne kaydolur. Konya'da okurken küçük manzumeler yazan Çınarlı, Antalya'da şiirle daha yakından ilgilenmeye başlar. Şiirle tanışmasını şöyle anlatır:<<... Konya'da okurken manzumeler de yazmaya başlamıştır. Bunlar kasabama, aileme karşı duyduğum özlemi ve yaşadığım kötü muamelelerin sahipleri için yazdığım hicivlerdi... Antalya'ya geldiğimin ikinci yılında (1941 –42 ders yılı) Türkiye'de 30 – 40 yıldır görülmemiş soğuklar oldu... O günlerde

[1] M.Ç. Altmış Yılın Hikayesi. 1999 İstanbul. s.13
[2] M. Ç. a.g.e. s.36

"Antalya'da Kış" adını verdiğim bir şiir yazmış, onu da kimseye göstermemiştim...>>[3] Antalya lisesi edebiyat öğretmeni Reşat Oğuz, kışla ilgili bir kompozisyon yazmalarını istemesi üzerine, Çınarlı bu şiirini verir ve şiir Antalya gazetesinde yayınlanır. Bu ilk tanışmadan sonra Çınarlı, şiir yazlaya devam eder. Çınarlı, 1943 yılında bitirme sınavında başarılı olarak, Antalya Lisesinden mezun olur. Siyasal bilgiler Okulu giriş sınavlarına girmek için aynı yılın sonbaharında Ankara'ya gelir. Buradaki sınavlarda da başarılı olur ve Siyasal Bilimler Okulu'nda öğrenime başlar.

Mehmet Çınarlı Mülkiye'de okurken bir yandan da şiirle daha çok ilgilenmeye başlar. Ankara Halkevi'nin 1944 – 44 ders yılında düzenlenmiş olduğu bir yarışmaya , "Gidilmez ki..." adlı şiiriyle katılan Çınarlı, yarışmada dereceye girer. Mülkiye'nin öğrenci dergisi olan "Kazgan" 'da "Bir Şarkı Gibi" adlı şiiri yayımlanır.(1944)

Mehmet ÇINARLI, 1948 yılı Haziran ayında Siyasal Bilgiler Okulu'nu pek iyi dereceyle bitirir. Aynı yılın Temmuz ayında mecbûri hizmetle yükümlü olduğu Maliye Bakanlığı'nda stajyer memur olarak göreve başlar. Bu yıllarda Ankara'daki edebiyat çevreleriyle de sıkı bir ilişkiye giren M. Çınarlı, 16 Mart 1950 tarihinde İLHAN GEÇER, Gültekin SAMANOĞLU, Mustafa Necati KARAER, Halil SAYGINER, Fikret SEZGİN, Yahya BAKANAY, Hasan İzzet AROLAT, Fehmi ÖZÇELİK'le birlikte "Hisar" adını verdikleri derginin ilk sayısını çıkarır. "Hisar" dergisi bir kesintiye rağmen 1950 sonrası edebiyatımızda önemli bir yere sahip olmuştur. Hisarcılar adıyla bir edebî anlayış doğmasına sebep olmuştur. M. Çınarlı, Hisar'ın çıkarılmış macerasını şöyle anlatır: "O yıllarda yaygın olan yabancı taklitçiliğe karşı, millî sanatı; dilde tasfiyecilik ve uydurmacılığa karşı, yaşayan, konuşulan Türkçe'yi ideoloji baskısına karşı, hür düşünceyi ve yeniliği köksüzlüğü arayanlara karşı, geçmişten kuvvet alan bir yeniliği savunacak olan dergimize, en uygun isim olarak "Hisar" adını seçmiştik. Hisar kelimesi hem savunmayı, hem birleşmeyi (birleşip savunmayı) ifade ediyordu..."[4]

Dergi çalışmalarıyla birlikte memûriyet hayatı da devam eden Mehmet ÇINARLI, 1950 yılı Haziran ayında Bütçe ve Mali Kontrol Müdürlüğü'nün Masraf Kanunları Şubesi'ne tayin edilir. 1951 yılı sonbaharında yedek subay olarak askerlik görevine başlayan Çınarlı; Ankara'da, Çanakkale'de askerilik görevini tamamlar ve 1952 Ekim'inde görevini bitirip terhis olur. 1953 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü

[3] M. Ç. a.g.e. s.62

İngilizce Bölümü öğrencisi Nuran İŞER ile tanışır. Nuran Hanım'la 1954'te nişanlanır. Ve 1955 yılında ise evlenirler. 9 Eylül 1958 tarihinde bir kız çocukları olur, ismini Oya koyarlar. Aynı yıl Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü'nün Barem Şubesine müdür olarak atanır. 1958 yılında ise Bütçe ve Malik Kontrol Genel Müdürlüğü Yardımcılığına getirilir. (Bu arada 1957 yılında çeşitli sebeplerden dolayı Hisar'ın yayınına son verirler.) 1958 yılı Ocak ayında ilk şiir kitabı, Güneş Rengi Kadehlerle yayınlanır. 1961 yılına kadar bu görevini devam ettiren Çınarlı, 1961 yılının Ocak ayında mali konularda kurs almak için resmi görevle Amerika Birleşik Devletleri'ne gider. Sekiz ay burada kalan, çeşitli yerleri dolaşan Çınarlı,14 Eylül 1961 yılında Türkiye'ye döner. 1962 yılının Eylül ayında, ikinci çocukları olan Bahar dünyaya gelir. Arkadaşlarıyla tekrar bir araya gelen Çınarlı, 1964 yılı başında tekrar Hisar dergisini çıkarmaya başlar. Meslek hayatında ilerlemeye devam eden Çınarlı, Ekim 1964'te Maliye Teknik Kurulu Üyeliği'ne seçilir. 1966 yılında ise "Personel Kanunu'nun Mali Hükümleri" adında bir mesleki kitap yayımlar.

Dürüstlüğü, çalışkanlığı ile dikkati çeken M. Çınarlı, 1967 yılının haziran ayında Sayıştay üyeliğine seçilerek, Sayıştay'daki görevine başlar. 1969'da Çınarlı'nın ikinci şiir kitabı olan "Gerçek Hayali Aştı" çıkar. İlk nesir kitabı, "Halkımız ve Sanatımız" yayımlanır. 12 Ekim 1974'de ise babası Osman bey, Ankara'da vefat eder. Aynı yıl üçüncü şiir kitabı olan, "Bir Yeni Dünya Kurmuşum" çıkar. Kitap, Türkiye Millî Kültür Vakfi'nın 1974 yılında yayınlanan eserler için verdiği "Edebiyat Armağanı" nı kazanır. Bu yıllardan itibaren sanatçının kitapları peş peşe yayımlanır. 1978'de "Söylemek Yaraşır", 1979 yılında "Sanatçı Dostlarım" adlı kitapları yayımlanır.

1975 yılının yazında özel bir gezi için Almanya'ya gider. 1977 yılında ise, Mısır Hükümeti'nin davet ettiği iki yazardan biri olarak Kahire'ye; 1978 yılında, Alman Milletler Arası Gelişme Vakfi'nın düzenlediği bir seminere katılmak üzere tekrar Almanya'ya gider. 1980 yılında da o zaman ki Yugoslavya'nın Struga Kasabasında her yıl yapılmakta olan Milletler Arası Şiir Festivali'nde Feyzi HALICI ile beraber Türkiye'yi temsil eder.

1980 yılında özellikle maddi imkânsızlıklar yüzünden bir daha çıkmamak üzerine Hisar dergisinin yazı hayatına yapılan bir törenle son verilir. Mehmet

---

[4] M.Ç. a.g.e. s.169

ÇINARLI, 4 Nisan 1981'de Sayıştay Kontenjanından seçilerek Anayasa Mahkemesi Üyeliğine getirilir.

Bu arada Mehmet ÇINARLI'nın büyük kızı Oya, OTDÜ Makine Mühendisliği'ni bitirmiş, küçük kızı Bahar ise Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde öğrenime başlamıştır. 1981 yılında başladığı Anayasa Mahkemesi üyeliği görevine 1990 yılına kadar devam eden Çınarlı, bu tarihte yaş haddinden emekliye ayrılır. Bundan önce 1984 yılında eşi Nuran Hanım'la boşanan Çınarlı, 1987'de (9 Ocak) ikinci evliliğini Emekli Kurmay Albay İhsan KAYRA'nın kızı olan Gönül Hanım'la yapar. 15 Ağustos 1991'de ise annesi Emine ÇINARLI'yı kaybeder. Emeklilik günlerini Yalova'da geçiren Çınarlı, bugünlerinde de şiir ve edebiyatla uğraşmış; Türk Dili, Türk Edebiyatı gibi dergilerde yazıları ve şiirleri çıkmaya devam etmiştir; ancak son kitabı "Altmış Yılın Hikayesi" baskıda iken 16 Ağustos 1999 yılında Yalova da geçirdiği bir kalp krizi sonucu hayatını kaybetmiştir. Ancak 17 Ağustos 1999 tarihli bazı gazetelerde depremde öldüğü söylenmişse de daha sonra kalp krizinden hayatını kaybettiği anlaşılmıştır. Cenazesi 21 Ağustos 1999'da Ankara'da kılınan cenaze namazından sonra Ankara'da ebedi istirahatgâhına tevdi edilmiştir.

1.2. MEHMET ÇINARLI'NIN ESERLERİ

Cumhuriyet sonrası Türk edebiyatında önemli bir yere sahip Mehmet ÇINARLI, şiirleri ve yazılarıyla fikir olarak belli bir anlayış temsilcisi olmuştur. 1940'tan sonra Türk edebiyatında hareketli ve yeni tartışmaların yaşanacağı bir dönem başlar. Türk edebiyatının böyle bir tartışma ortamına girmesine "Nihilist" bir tavırla ortaya çıkan Garip şiir hareketinin bildirgesindeki fikirler neden olur. Tanzimat'tan sonra başlanan eski yeni, aruz—hece çatışmalarına II.Meşrutiyet'ten sonra şiirin bireyselliği veya toplumsallığı, Cumhuriyet döneminde şiirin inkılâplar içindeki yeri ve divan şiirinin yeni edebiyattaki yeri gibi tartışmalar eklenir, işte bu hareketlilik içinde bir sanat harekatı oluşturmak amacıyla Hisar Topluluğu oluşur ve Hisar Dergisi yayın hayatına başlar. Hisarcılar içinde Çınarlı ise fikirleri ve çalışmalarıyla önemli bir yere sahip olur.

Hisar Topluluğu'nun oluşmasında, Hisar Dergisinin çıkmasında ve yayınını sürdürmesinde Çınarlı'nın özel bir yeri vardır. İlk şiirlerini lise yıllarında **Antalya Gazetesi, Yedigün ve Yarımay** gibi küçük dergilerde yayınlanan Mehmet ÇINARLI,

sanat ve edebiyat ortamına ciddi manada **Çınaraltı Dergisi**'nde yayınlanan şiirleriyle girer. Türk Edebiyatında Mehmet ÇINARLI adı **Hisar** dergisiyle anılır. Hatta ona "Mehmet Hisarlı" diye hitap edenler bile olmuştur.

Hisar'ın ilk sayısından itibaren her sayıda yazı ve şiirleri yer alan Mehmet ÇINARLI, **Hisar** dışında pek çok gazete ve dergide yayımlanan yazı ve röportajlarıyla Hisar topluluğu'nun sanat anlayışını ve **Hisar**'ın yayın ilkelerini dile getirir. Hisar dergisindeki yazılarının çoğunda da topluluk ve derginin sanat ve edebiyat görüşlerini ortaya koyar.

Mehmet ÇINARLI'nın **Hisar**'da yayınlanan ilk şiiri " Kış Duyguları" son yazısı ise "Hoşça Kalın" başlığını taşımaktadır. Hisar Topluluğunun en verimli şahsiyeti olan Mehmet ÇINARLI'nın dergide 80 şiiri, 202 makale, deneme, inceleme ve polemik, 8 de gezi yazısı olmak üzere şiir ve yazılarının toplamı 290 dır. Ayrıca Hisar Dergisi kapandıktan sonra başta Türk Dili Dergisi olmak üzere Türk Edebiyatı, Türk Yurdu, Çağrı gibi dergilerde de yazı ve şiirleri yayınlanır.

Sanat hayatına başladığı ilk dönemden itibaren "ananevî mahiyet kazanmış şiir formlarıyla güzelliği arıyan çevreleri ruhuna daha yakın"[5] bulan Mehmet ÇINARLI, Hisar Dergisi'nin de bu çizgide yayın yapmasını sağlar. Şiiri her şeyden önce bir musikî, bir âhenk, bir ritm olarak gören Çınarlı aruzla yazmasının nedenini de, "aruz ses değerine göre düzenlenmiş kalıpların" [6] bu ritmi ve âhengi yakalamaya çok uygun olmasına bağlar.

Mehmet ÇINARLI, şiirlerini çeşitli aralıklarla beş kitap halinde yayınlar, bu kitaplar şunlardır:

1.2.1. GÜNEŞ RENGİ KADEHLERLE

Mehmet ÇINARLI'nın ilk şiir kitabı olan bu eser, 1958 yılında Hisar Yayınları arasından çıkar. Kitapta, Çınarlı'nın daha önce Hisar da ve başka dergilerde çıkan şiirleri toplanmıştır.

1.2.2. GERÇEK HAYÂLİ AŞTI

Çınarlı'nın ikinci şiir kitabı olan bu eser, 1969 yılında yine Hisar Yayınları arasında çıkar. Kitapta Çınarlı'nın "Güneş Rengi Kadehlerle" adlı şiir kitabında sonra Hisar Dergisi'nde yayınlanan şiirleriyle yayınlanmayan şiirleri bir arada verilmiştir.

---

[5] Şerif AKTAŞ **"Mehmet ÇINARLI'nın Şiirine Bakış"**, Türk Dili, sayı.443, Kasım 1988, s.244
[6] M. Ç. Hisar, Sayı 20, Aralık 1981, s.14

1.2.3. BİR YENİ DÜNYA KURMUŞUM

Çınarlı'nın üçüncü şiir kitabı olan bu eser, 1974 yılında Hisar yayınları arasında çıkar. Eserde Çınarlı'nın olgunluk dönemi şiirleri toplanmıştır.

1.2.4. ZAMAN PERDESİ

Çınarlı'nın dördüncü şiir kitabı 1983 yılında Dergah Yayınları arasında çıkan, " Zaman Perdesi" adlı eseridir. Bu kitapta Çınarlı, bütün şiirleri arasında kendinin seçtiği şiirleri toplamıştır.

1.2.5. GÜZELLİKLERE DOYMAM

Çınarlı'nın son şiir kitabı olan "Güzelliklere Doymam" 1995 yılında Dergah Yayınları arasında çıkmıştır. Çınarlı, bu kitabında 1985'ten sonra yazdığı şiirleri toplamıştır.

Çınarlı'nın şiir kitaplarından başka yedi tane de nesir kitabı vardır. Çınarlı, nesirlerinde hem sanat—edebiyat sorunlarını işlemiş, hem de döneminin güncel konuları hakkında yazılar yazmıştır. Bu kitaplar şunlardır:

1.2.6. HALKIMIZ VE SANATIMIZ

Çınarlı'nın Hisar dergisinde, "Halkımız ve Sanatımız" başlığı altında otuz tane yazısı yayımlanmıştır. Çınarlı, daha sonra bu yazıları, 1970 yılında ayrı adla kitaplandırmış ve Hisar yayınları arasında bastırmıştır.

1.2.7. SÖYLEMEK YARAŞIR

Çınarlı'nın "Söylemek Yaraşır" adlı ikinci nesir kitabı 1978 yılında yine Hisar yayınları arasında çıkmıştır. Denemelerinin toplandığı bu kitapta Çınarlı, sanat—edebiyat ve aktüel konulara değinmiştir.

1.2.8. SANATÇI DOSTLARIM

Çınarlı'nın üçüncü nesir kitabı olan bu eser, bir hatırat kitabıdır. Bu kitapta adı geçen sanatçılar çeşitli yönleriyle ele alınmıştır. **Töre** dergisinde dizi halinde 1971 yılına kadar çıkan yazılar 1979 yılında Ötüken Yayınları tarafından kitap halinde yayımlanmıştır. Bu kitapda Çınarlı, Hisar dergisinde birlikte çalıştığı bazı arkadaşlarının ve Hisar dergisinde yazıları çıkan bazı sanatçıların edebi portrelerini, onlarla olan arkadaşlıklarını anlatmıştır.

1.2.9. HATIRALARIN IŞIĞINDA

Çınarlı'nın 1982 yılında Dergah Yayınları arasında çıkmış hatırat ve gezi

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

kitabıdır. Kitapta Çınarlı, Almanya, Mısır ve Amerika'ya yaptığı gezileri anlatmıştır.

1.2.10. AYNI YOLDA

Çınarlı'nın beşinci nesir kitabı olan "Aynı Yolda" 1986 yılında Kültür Bakanlığı yayınları arasında çıkmıştır. Kitapta yazar, yine edebi hatıralarını, deneme ve gezi notlarını toplamıştır.

1.2.11. MISRALARDA GEZİNTİ

Mehmet ÇINARLI'nın orijinal denemeleri olan "Mısırlarda Gezinti" daha önce Türk Dili ve Türk Edebiyatı Dergisinde yayınlanan yazılarının toplandığı kitaptır. Kültür Bakanlığı yayınları arasında 1990 yılında çıkan kitapta Çınarlı, şairleri konuşturarak orijinal denemeler ortaya koymuştur.

1.2.12. ALTMIŞ YILIN HİKAYESİ

Çınarlı'nın son nesir kitabı olan bu eseri, bir hatırat kitabıdır. Kitapevi yayınları arasında 1990 yılında çıkan kitabı, ne yazık ki Çınarlı görememiştir. Çocukluğundan başlayarak hayatını çok güzel bir üslubla anlatmıştır.

Çınarlı'nın bu eserlerinden, başka 1966 yılında yayımladığı, **"Personel Kanunu'nun Mali Hükümleri"** adlı mesleki bir eseri de bulunmaktadır.

2. BÖLÜM

2.1. MEHMET ÇINARLI'NIN NESİRLERİ ÜZERİNE

Mehmet Çınarlı'nın kitap halinde yayınlamış olduğu altı eserinden başka, başta Hisar olmak üzere çeşitli dergilerde yayımlanmış 300'e yakın makale, deneme inceleme, polemik, gezi ve mektup yazılarına da sahiptir. Zengin sayılabilecek bu yazılarının muhtevalarına baktığımızda genel olarak şu konuları işlediğini görürüz:

a) Sanat, edebiyat, dil, musikî... v.b. konular da yazdığı yazılar.

b) Gezi ve hatıra yazıları.

c) Mektuplar.

d) Güncel konular, siyaset, sosyal konularda yazdığı yazılar.

Çınarlı'nın özellikle sanat ve edebiyat yazılarında zengin bir fikri dünyasına sahip olduğunu görürüz. Devrin edebî tartışmaları içinde belli bir fikrî ve edebî anlayışın temsilcisi olan Çınarlı, devrin edebî ortamı içinde kendine yer edinmiştir, yazılarıyla Hisar dergisinin ve sanatçılarının sözcüsü olmuştur. O günlerdeki edebî ortamı şöylè anlatır Çınarlı:

"Hisar'ın yeni çıkmaya başladığı 1950'li yılları hatırlıyorum: Yeni şiir—eski şiir davası sürüp gitmekte idi. Yeni şiiri savunanların bir çoğunun bundan anladıkları, hiçbir kaideye bağlanmayan, hiçbir disiplini olmayan, rastgele söylenişlerdi. Orhan VELİ grubunun peşine takılanlar, eski şiire ait estetik kuralların topunu reddetmekle, bu kurallara büsbütün aykırı davranmakla meseleyi çözdüklerini, yeni bir şiir tarzına ulaştıklarını sanıyorlardı. Yalnız vezni, kafiyeyi atmakla yetinmediler. Şiirde bir ahenk, bir musikî arayanlara karşı, söylediklerinin dile takılacak kadar birbiriyle tepişen kelimelerden seçilmesine; mana ve mantık arayanlara karşı da mümkün olduğu kadar saçma sapan olmasına dikkat ettiler."[7]

Çınarlı'nın da bu gözleminden anlaşılacağı gibi yazılarında edebiyatımızın yabancılaştırılmasına, bağlarından koparılmasına şiddetle karşı çıkmıştır. Hemen hemen bütün yazılarında Millî değerlerimize bağlı kalmanın, kültürel kimliğimizi korumanın, edebiyatımızı millîlik vasfiyla korumanın, önemi üzerinde durmuştur. Hisar yazarlarından Oyhan Hasan BİLDİRİKİ, onun bu görüşünü şöyle değerlendirir. "...bir şair olarak sevdiğim, benimsediğim Çınarlı'nın bir yazar olarak da sevileceğine, öteden

[7] M.Ç. **"İşin İç Yüzü"**, Halkımız ve Sanatımız, Hisar Yayınları, Ank.1970, s.58

beri sevildiğine eminim. İlhan GEÇER'in deyimiyle; taviz vermeyen, hatır gönül dinlemeyen Çınarlı, makale ve denemeleriyle, fikir edebiyatımızın en güzel örneklerini bir araya getirmiş, yirmi yılı aşkın bir zamandan beri, marksistlerle Millîyetçiler arasında sürüp gelen edebiyat kavgasını belgelemiştir..."[8]

Hayatı boyunca hem yazılarıyla hem konuşmalarıyla Millî edebiyat kavramı üzerinde duran Çınarlı, yazılarıyla bu fikrin savunucusu olmuş, edebiyatımızı özellikle de şiirimizi köklerinden koparıp onu soysuzlaştırmaya çalışanları şiddetle eleştirmiştir. Türk şiirinin gelişmesi, zenginleşmesi için Divan şiirinden beslenmesi gereği üzerinde durmuş, ayrıca Halk şiirinin de yeni şiirimizin ilham alacağı bir kaynak olduğunu belirtmiştir.

Çınarlı'nın nesirleri içinde üzerinde önemle durduğu bir konu da "dil" konusudur. O dönemde kültür çevrelerinde tartışılan önemli konuların başında gelir "dil" konusu. Çınarlı, dil konusunda da Millî hassasiyete sahiptir. O dönemde devam eden ve udili bir çıkmaza sokan özelleştirme çalışmalarına ve taraftarlarına karşı, Türk dilinin tabii seyri içinde yaşatılmasını, dilin doğal yapısına dokunulmamasını savunmuştur. Bu konudaki fikirlerini şöyle belirtir Çınarlı: "Bir çeşit dil ırkçılığı yapanların; günlük konuşma dilimize girmiş, halkımıza mal olmuş binlerce kelimeyi yabancı asıllı oldukları iddiasıyla kapı dışarı edip, yerlerine keyfe göre uydurulan yeni kelimeler koymaya çalışanların hareketleri hoş görülecek midir? Milletin ortak malı ve en değerli hazinesi olan dili her önüne gelenin istediği gibi değiştirmesine, bozmasına göz yumulacak mıdır? Aşırı özleştirme taraftarları Türkçüleri karşılarında bulmuş olmaktan şaşırmış görünürler. Türkçeleşme hareketi Türkçüler tarafından başlatıldığına göre, nasıl oluyor da bugünkü Türkçüler bu akımın karşısında bulunuyorlar? Zaman zaman sorulan soru budur. Bu soruyu soranların Türkçüleri samimiyetsizlikle, davadan vazgeçmiş hatta geriye dönüşle suçladıkları da vardır. Gerçek ve samimi Türkçülerin, Türkçe'ye karşı Osmanlıca'yı savunmaları, elbette gülünç olur. Ancak, Türkçe'nin bozulmasına, soysuzlaştırılmasına karşı en şiddetli tepkinin de Türkçülerden gelmesi yadırganmamalı. Millî bir hazineyi korumak görevi en çok Millîyetçilere düşer."[9]

Bu sözlerinden de anlaşılacağı gibi Çınarlı, Türkçe'yi Millî bir hazine olarak görmüş ve Türkçe'yi korumayı Millî bir görev saymıştır. Çınarlı, özleştirme çalışmalarına karşı olduğu gibi, Türkçe'nin batı dillerin yıkıcı etkilerinin önlenmesini

[8] Oyhan Hasan BİLDİRİKİ, **"Çınarlı'nın Nesirleri Üzerine"**, Hisar, Mayıs 1970 s.14-15

ısrarla tekrarlamıştır.

Çınarlı, yazılarının bir çoğunda ise vezin üzerinde durmuş aruz—hece tartışmalarına kendi fikirleriyle katılmıştır. Aruzu ritmi ve ahengi yakalaması yönünden tercih etmiştir. Ona göre, "aruz, sas değerine göre düzenlenmiş kalıpların ritmi ve ahengi yakalamaya çok uygundur."[10]

Çınarlı'nın sanat ve edebiyat yazıları içinde musikî konusunda yazdığı yazılır da önemli bir yer tutar. Sanat ve edebiyat konusunda olduğu gibi musikî konusunda da Millî çizgiye bağlı kalmış, Klasik musikîmizin korunması, geliştirilmesi yaşatılması ve genç kuşaklara benimsetilmesi üzerinde dikkatle durmuştur.

Çınarlı, yazılarıyla olsun şiirleriyle olsun, Anadolu insanının çilesini duymuş onun dertleriyle dertlenmiş, onu yüceltmeye ve yükseltmeye çalışmıştır. Değerler buhranının en belirgin olarak edebiyatımıza çöreklendiği o günlerde; "Kalenin burçlarında dalgalanan bayrağı görüp, iyimserliğin son haddine kadar gidenler var. Kalenin içinde söylenen türküleri işitip, yaşamaktan umudunu kesenler bulunduğu gibi. Gerçek ne odur ne de bu. Kalenin içi alındıktan sonra, bayrağın burçlarından indirilmesi sadece bir an meselesidir."[11]

Türk toplumunda görülen aksaklıkları hemen hemen her yazısında ele alan Çınarlı'nın; "Cemiyetimizde "yuvarlak insan" olmak öyle rahat; "köşeli" kalabilmekse o kadar güç ki! Bütün şartlar size renksiz olmamızı; şahsiyetinizi, prensiplerinizi bir kenara bırakmanızı; hiçbir ideale bağlanmamanızı emrediyor"[12] demesi, onun yargılarında ne kadar samimi ve içten olduğunu gösterir.

Çınarlı'nın yazılarında önemle üzerinde durduğu diğer bir konu da Atatürk ve Atatürkçülüktür. Ona göre, "Atatürk'ün devrimleri dejenere edilmiş, salon çığırtkanlar tarafından sakız haline getirilmiş... Marksist ideoloji, Atatürkçülük kisvesine büründürülerek, genç dimağlara işlenmek istenmiş, hükümet edenler ve sözüm ona aydınlarımız bir kaçı müstesna bu duruma seyirci kalmış ve ses çıkarmamıştır. Genç nesil, fikirsiz ve idealsiz olarak geliştirmeye başlanmıştır. Genç nesil fikirsiz ve idealsiz olarak geliştirmeye başlanmıştır."[13] Öyle ki; "Ucu kendisine dokunmayacak

---

[9] M.Ç., **"Dil Devrimi, Türkçüler ve Atatürk"**, Hisar, Ağustos 1966, s.3—4

[10] Sadık YAKSIZUÇANLAR—Taha ÇAĞLAROĞLU, **"Mehmet ÇINARLI ile Bir Mülakât"**, Yeni Asya, Sayı:3610, 04.03.1980,s.6.

[11] M.Ç, Halkımız ve Sanatımız, 1970, s.116.

[12] M.Ç, a.g.e.s.67.

[13] Oyhan Hasan BİLDİRİK, **"Çınarlı'nın Nesirleri Üzerine"** Hisar, Mayıs 1970 s.14—15.

çuvaldızları, karşısındakine batırmakta herkes kahraman kesiliyor. Şaheser bir tablo gibi zevkle, sevinçle seyrettiğimiz yargıların er geç kendi saçağımızı da tutuşturacağını düşünemeyecek kadar budalayız."[14] Oysa şunu aklımızdan çıkarmamamız gerekir. "Atatürk papağanı olmaya değil, Atatürk gibi durmaya, düşünmeye çalışalım."[15] Çınarlı'nın bu sözlerinden de anlaşılacağı gibi, gerçek Atatürkçülük fikrini çok iyi özümsemiştir.

Çınarlı'nın yazılarının büyük bir bölümü de gezi ve hatıralarıyla ilgilidir. Hisar'da yayınlanan yazıların dışında, "Sanatçı Dostlarım", "Aynı Yolda" adını verdiği kitaplarında gezi ve hatıralarını anlatmıştır. Hisar'da birlikte çalıştığı sanatçı arkadaşlarıyla ilgili hatıralarını, Mısır ve Almanya gezilerini bu kitaplarında güzel ve akıcı bir üslubla, ince ve zevkli bir biçimde anlatmıştır.

Mehmet Çınarlı'nın Türk Dili dergisinde yayımlanmış yirmiyi aşkın mektubu da vardır. Edebi mektup özelliği taşıyan bu mektuplarında, sanatçı arkadaşlarıyla olan ilişkileri, edebî fikir alış verişleri güzel bir şekilde anlatılmıştır. Bu mektupların dışında Çınarlı'nın Türk nesrinde ilk kez denenen, orijinal denemeleri de vardır. Türk Dili ve Türk Edebiyatı dergilerinde yayımlanan ve daha sonra Kültür Bakanlığı tarafından aynı adla "Mısralarda Gezinti" adıyla yayımlanan hoş yazıları da vardır. Bu yazılarında Çınarlı, (Bu yazılar 21 tanedir) Yunus Emre'den günümüze kadar gelen özellikle Cumhuriyet döneminde yetişen şairlerin birçoğu, belli konularda, mısralarıyla konuşturulmuş yüzyıllarca önce yaşamış şairlerle, bugün yaşamakta olan şairler, aynı sanat meclisinde bir araya getirilmiştir.

Çınarlı'nın yazılarındaki dil ve üsluba bakıldığında, onun kuvveti bir Türkçe gücüne sahip olduğunu görürüz. Sağlam bir Türkçe ile ve halk için, Türkçe'mizin dil zevkine göre yazan Çınarlı'nın akıcı, sade bir dili vardır. Aruzun ses değeri nedeniyle kullanan Çınarlı; "...benim anlayışıma göre bir edebiyateseri dilin lezzetini, dilin musikîsini mutlaka verebilmelidir. Ahenksiz, musikîsiz, tatsız tutsuz bir söyleşi, değil şiirde, nesirde bile bağışlamam"[16] diyerek nesir de bile ahenge, güzelliğe ve estetiğe değer vermiştir.

Şairliği yanında nesirliğiyle de Cumhuriyet sonrası edebiyatımızda önemli bir yere sahip olan Çınarlı, fikirleri ve yaptıklarıyla edebiyatımızın önemli bir şahsiyetidir.

---

[14] M.Ç. Halkımız ve Sanatımız, **"Yaratıcı ve Eseri"**, s.18.
[15] M.Ç. a.g.e.s.18.
[16] M.Ç. a.g.e., s.49,51.

Denemeleriyle, makaleleriyle, hatırat ve gezi yazılarıyla belirli bir edebî ve fikrî anlayışın temsilcisi olan Çınarlı, verimli bir sanatçıdır. Üç yüze yakın yazısı, beş tane şiir, yedi tane nesir kitabıyla cumhuriyet sonrası edebiyatımızda göze çarpan bir sanatçı olmuştur.

3.BÖLÜM

3.1. MEHMET ÇINARLI'NIN SANAT VE EDEBİYAT YAZILARI

3.1.1. NEDİM VE LÂLE DEVRİ[17]

Üstat Fâik Âli Ozansoy'un 4 perdesi çeyrek asır önce yazılan "Nedim ve Lâle Devri" adındaki 6 perdelik manzum tiyatrosunun tamamlandığını ve Millî Eğitim Bakanlığı tarafından bastırılmakta olduğunu birkaç yıl önce işitmiş ve sevinmiştik. Geçen sene bir kısmını müsveddelerinden okumak fırsatını bulduğumuz bu kıymetli eserin kitap halinde elimize geçmesi ancak müellifinin ölümünden birkaç hafta önce kabil oldu. Son perdeleri, kıymetli şâire son vazifemizi ifa ettiğimiz günün akşamında, gözlerim yaşararak okudum.

Nedim ve Lâle Devri, adından anlaşılacağı gibi, Divan Edebiyatı'nın büyük şâiri Nedim'i ve onun yaşadığı Lâle Devri'ni canlandıran manzum bir piyestir. Eser, aruzun "mefâilün feilâtün mefâilün feilün" vezniyle kaleme alınmış, yalnız, birinci perdede Nedim'in söylediği şarkı ve kasidede "feilâtün feilâtün feilatün feilün" vezni kullanılmıştır.

Söze bir musikî katan vezin ve kafiye, içinde geçen konuşmaların son derece tabi'î ve hakiki hayata uygun olması gereken tiyatro eserlerinde, kullanılması oldukça güç iki vasıtadır. Hele aruz vezni, gerektiği kadar yumuşatılmazsa, tiyatroyu opera haline getirir. Bunu, Eşberi'nin 2nci tabına yazdığı mukaddime de Abdülhak Hâmit senelerce evvel söylemişti. Gerçekten, Eşber'de baştan sona kadar sahneye uymayan, konuşma diline benzemiyen bir ifade ile karşı karşıyayız:

Hemşiren iken senin o, hattâ
Olmak sana farz iken nigehbân,
İfnâsı onun olur mu çeşbân?
Havvâ buna kâil olmaz elbet,
Nisvâna odur kılan sahâbet.

mısralarında olduğu gibi

Fakat, bu tehlikesine rağmen aruzun, kendisiyle şaheserler yaratan Nedim'i dile getirecek en güzel vasıta olduğuna kaniyim. Hele, "mefâilün feilâtün mefâilün feilün"

gibi konuşma dilinde en iyi uyan bir vezni seçilir ve Fâik Âli kadar yumuşak ve tabi'î kullanılırsa..

Üstadın bu vadideki başarısını sözü geçen mukaddimede: "Aruz veznini tercih edenler tiyatro şiirinde o tannaniyeti hissettirmemeli, Fâik Âli gibi yazabilmelidir. Biraz daha tenkih ile diyeceğim ki, aruz vezninde olsa da, manzum bir tiyatro mensur okunabilmelidir; o büyük sanatkârın Nedim tiyatrosunda olduğu gibi" sözleriyle Hâmit de tastik etmişti. İşte eserin Nedim'in ölümünü anlatan son perdesinden bir misal:

Fena, fena. Güzel İstanbul'un uzun müddet
Huzuru kalmıyacak... Halk içinde emniyet,
Teessüs etmek için bir kavi idare gerek.
Bunun da şimdilik imkânı olmayınca, demek,
Bu yerde herkes için türlü türlü tehlike var.
Benim şu Patrona isyanı bilseniz ne kadar,
Fenama gitti... Ben artık Diyarıbekre döner,
Yuvamda dinlenirim...

Fâili, fi'ili, mef'ulü yerli yerinde birer nesir cümlesi olan bu mısralar, aynı zamanda sâdelikleri, bugünkü konuşma diline uygunlukları itibariyle de dikkatimizi çekiyor. Eserin büyük bir kısmı bu kadar temiz ve duru bir Türkçe ile kaleme alınmış. Edebiyatı-ı Cedide'nin en ağdalı yazan şâirlerinden biri olan Fâik Âli'nin "Nedim ve Lâle Devri"nde arapça farsça kelime ve terkiplere zaman zaman bu kadar yüz çevirişi, ehemmiyetle üzerinde durulacak bir noktadır.

Eserin, İbrahim Paşa, Nedim ve Hâmi'nin edebî sohbetlerine ayrılan kısımları, onların kullandıkları üslûba göre yazılmış. Müellif, oğluna hitaben yazdığı mukaddimede, bunun sebebini "tarihi tahrif etmemek" endişesiyle izah ediyor ve Üçüncü Sultan Ahmet'i, Damat İbrahim Paşa'yı, Nedim'i Hâmi'yi kasdederek:

"Onlar sahneye frak, smokin, jaket atay, silindir, mölon, fötr gibi üst baş kıyafetleriyle nasıl çıkarılmazsa büsbütün bugünkü dille de konuşturulamaz" diyor. Bu bakımdan (üstada) hak vermekle beraber, bugünkü ve yarınki nesillerin eserin o kısımlarından istifade edemeyeceklerini düşünerek üzülüyoruz.

Piyesin, birinci perdesi Sadrazam Damat İbrahim Paşa'nın Beşiktaş'taki

---

[17] Hisar, Sayı 7, Kasım 1950, s.14—15

"Ferahâbât" kasrının bahçesinde yapılan bir çırağan safasını canlandırıyor. Üçüncü perde de şeref verdiği bu eğlence, Lâle Devri'ni, rengârenk lâleleri, şuh ve dilber cariyeleri, mumları, fenerleriyle gözlerimizin önüne getirecek, şi'ir ve musiki dolu havasını teneffüs ettirecek kadar canlı ve güzel anlatılmıştır. İçinde, Nedim'im dili ve üslûbuyla Nedim kadar güzel söylenmiş bir şarkı, bir de kaside var. Hele şarkıdaki:

Yine emret te kurulsun, güzelim, meclis-i cem,
Edeyim mest olarak tâ ki bu kâkulleri şem;
Gece gündüz benim eyvah! Muhâl endişem,
Ne olur sanki sarılsam sana öpsem, öpsem?

* * *

Kapanır dide-i ağyar, açılır bezm-i emel,
Elde bir lâle kadeh, raksedip âguşuma gel.
Sen değildin bu kadar nâz ile me'lûf, evvel
Ben değildim sana, yavrum, bu kadar nâmahrem.

mısralarının, sözün gelişine cariyelerden birine veya öbürüne hitaben inşad edilişi pek hoş. Padişah, Sadrazam ve Nedim'im içlerinde derin manâlar saklayan nükteli konuşmaları eseri zevkle okutturuyor.

İkinci perdede, Nedim'in gizli gizli seviştikleri Dilsitan adlı cariye ile Ferahâbât bahçesinin tenha bir köşesinde buluşmalarına şahit oluyoruz. Her ikisinin de birbirine karşı sevgilerini güzel sözler, ince buluşlarla açıklamalarından ibaret olan bu perde, eserde ancak 4 buçuk sayfalık bir yer işgal etmektedir. Onun için müellif, sayfa altına koyduğu notta, piyes temsil edilirse bu kısmın tablo halinde gösterilmesinin uygun olacağını belirtiyor.

Dördüncü perde Nedim'in sevgilisi Dilsitan'la evlenmesine ayrılmış. Bu perdede bir müddet için İstanbul'a gelmiş olan Diyarbakırlı şâir Hâmi (Müellifin ana tarafından büyük dedesidir). İbrahim Paşayı ziyaret eder. Onunla ve Nedim'iyle, şi'ire tarihe, siyasete dair konuşurlar. Bu konuşmalarda muhataba karşı gösterilen o zamanın insanlarına has hürmet ve tevazu bilhassa dikkati çekmektedir. Hâmi'nin Yavuz Sultan Selim'in büyüklüğü, insaniyeti, fetihleri üzerinde uzun ve terkiplerle dolu bir de tiradı var.Temsil edilirse dinleyenleri sıkacağı düşüncesiyle şâir—haklı olarak—bu kısmın okunmasının zarurî olmadığını kaydediyor.

Beşinci perdede Patrona Halil isyanı kopuyor. O eski zevk ve safalardan, neş'e ve eğlencelerden eser kalmamış; şi'ir ve musikî yerini "istemezük" naralarına, bin bir renkli lâleler dökülen kanların kırmızılığına terk etmiştir. Eserin en muvaffak kısımlarından biri olan bu perdede Padişah'ın şanlı veziri ve sevgili damadı İbrahim Paşa'yı gözyaşları içinde âsilerin kanlı pençelerine teslim ettiğini görüyoruz. Perde kapanırken söylediği

Ne dert imiş, koca Sultan, ne zehir imiş ömrün?
Elinle dul kalıyor Fatma ah o nazlı kızın...
Sabah olunca, güneş kıpkızıl doğunca yarın,
Halîfe yurdu, ceset, Şâh otağı kan dolacak,
Bu kan hayatına bir fidye—i necât olacak.

Mısraları bizim de gözlerimizi yaşartacak kadar kuvvetlidir.

Son perdede, Nedim, vezirin kethüdanın ve daha bir çok devlet ricalinin kanını içmekle doymayan âsilerin yeniden ayaklandıkları bir sırada, tehlikeden kurtulmak için Beşiktaş'tan Üsküdar'a kaçarken düşer ve ölür. Saraya mensup, bir haremağasının bu acı haberi getirdiği sırada Dilsitan'ın dilber arkadaşı Mehpeykerle Şâir Hâmi Nedim'in evindedirler. Haremağası, Hâmi ve Mehpeyker'e vak'ayı gizlice bildirir. Hâmi, biraz sonra içeriye giren Dilsitan'ı Nedim'in biraz yaralandığını söyliyerek avutmaya çalışsa da hassas ve zeki kadın meseleyi anlar:

Demek ki öldü, ya öldürdüler... Evet mutlak
Başında ağlanacak bir mezarı olmıyacak.
Onun yanında benim bir yerim de yoksa,demek
Ölünce ben, yine öksüzlüğüm devam edecek.

diyerek göz yaşlarını bırakıverir. Hâmi'nin ona verdiği güzel bir cevapla piyesin son perdesi de kapanmaktadır.

Hanım kızım, bakın İranlı bir büyük şâir:
Bizim mezarımız âriflerin göğüsleridir.
Demiş... Ne doğru! Mezarlar, muazzam abideler
Çöker, harâb olur er geç... Ve yerlerinde birer
Yıkık nişâne de kalmaz. Çöküp yıkılmayacak,

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Vatan çocuklarının kalbi, ruhudur ancak.
Nedim'in işte hakikî mezarı, âbidesi.
Ölümle susmayacak tatlı, hisli, canlı sesi,
Ufuktan ufka asırlar boyunca çağlayacak...
Benim de kalbim uzaktan sizinle ağlayacak.

Temsil edildiği taktirde, Nedim ve Lâle devrinin sahnelerini süslemesi icap eden dekorlar, renkli, güzel ve cazip olmakla beraber yapılmaları güçlük doğuracak şeyler değildir. Yukarda da söylediğimiz gibi, gayet tabiî bir konuşma diliyle yazılan ve hareketleri sahneye uygun olarak tertip edilen bu kıymetli eserin tiyatrolarımızda oynanmasına hiçbir mani yok. Bilhassa çok renkli, hareketli olan birinci ve üçüncü perdelerin seyirciyi memnun edeceğini umuyorum.

Yalnız, eserin aruz veznine ve eski kelimelere az çok vakıf olan sanatkârlar tarafından oynanması, temsilde olgun ve kültürlü bir seyirci kitlesinin hazır bulunması şarttır.

Böyle bir eserin ne çeşit bir emek ve didinmeyle meydana gelebileceğini bu işle bir parça uğraşanlar bilirler. Vücudu günden güne zayıflamış ve yıpranmış olmakla beraber zekâsından, muhayyilesinden, şâirliğinden bir şey kaybetmemiş olan bir üstad,mutlak bir istirahat içerisinde geçmesi icap eden son senelerini —oğlunun israriyle— Nedim ve Lâle devrinin mısralarını hasretmişti. Yetmiş yılın bütün tecrübe ve olgunluğunu bir hülâsa halinde, sayfalarında aksettiren bu eser, onu iç dünyamızda ebedileştirecek müstesna abidelerin belki en güzeli, en yakılmazı olmuştur.

3.1.2. YENİ ŞİİR[18]

Yeni şi'ir diye ortaya atılan acayiplikler şi'ire ve şaire cemiyetteki itibarını tamamiyle kaybettirmekle beraber; her aklına esenin, eline kalemi aldığı anda, kendisini şair sanıp bol bol saçmalamasını, yüksek perdeden konuşmasını da sağlamıştır.

Vezin ve kafiyeden başka "şi'ir" kelimesinin en geniş şekilde ifade ettiği mânayı, akla getirdiği bütün vasıfları toptan inkâr eden, fakat, yine de kendisinin bir şi'ir cereyanı hem de ileri ve mütekâmil bir şi'ir cereyanı—olduğunu iddia etmekten geri durmayan bu hareketin, kısa zamanda bir çok taraftar bulmasının sebebini şâirliği

[18] Hisar, Sayı 9—10, Ocak—Şubat 1950, s.12

bu kadar ucuzlatmış, kolaylaştırmış olmasında aramalıyız.

Yeni şi'rin öncülerinin "Rakı şişesinde balık olmak", "yüz paralık bulut istemek", "evlerinin önünde yoğurt ağacı bitirmek" gibi mantıksızlıkların bir değer taşıdığına inanacak kadar saf, cahil kimseler olmadıklarını biliyoruz. Bu cereyana kapılmadan önce veya cereyandan kendilerini sıyırabildikleri—daha doğrusu sıyırmak mecburiyetinde kaldıkları—zaman meydana getirdikleri eserler de, onların küçümsenemeyecek bir kabiliyet ve kültüre sahip bulunduklarını gösteriyor.

Fakat, akıllı, uslu şi'irler yazmak mümkünken kendilerini böyle saçma sapan konuşmaya sevk eden sebep (ister kolayca şöhret temin etmek arzusu, ister yeni bir çığırın öncüsü olmak hevesi) ne olursa olsun, ortaya attıkları tarzın, şâir olmak, şi'ir'den anlar geçinmek isteyen cahiller, kabiliyetsizler için bir sığınak vazifesi gördüğü de muhakkaktır.

Şi'irimize gerçek mânasiyle yeni bir ses, başka bir hava getirmek imkânından mahrum olanlar, işin kolayını bu kervana katılıp birkaç mânasız, irtibatsız laf karalayarak kendilerini de umumî efkârı da aldatmakta buldular. Dergilerde, gazetelerde, sanat toplantılarında birbirlerini göklere çıkardılar, ileri şâir, büyük sanatkâr ilân ettiler. Fikirlerini benimsemeyenlere karşı biricik silâhları; anlayışsızlık, geri kafalılık, hatta mürtecilikle itham etmekti.

Sırf böyle bir ithama uğramamak için, aklı başında nice muharrir ve şâirlerimizin yıllarca onların şakşakçılığını yapmak, dergilerini, sütunlarını hezeyanlariyle doldurmak mecburiyetinde kaldıklarını düşündükçe şaşmamak kabil değil

Yeni şâirlerin nazarında bilmedikleri aruz, kullanamadıkları hece vezniyle şi'ir yazmak gerilik, okuyup anlamaya yetişme tarzlarının müsait olmadığı bütün geçmiş şâirlerimiz değersizdir. Tilkini, yetişemediği üzüme ekşi demesi cinsinden basit bir his tezhürü, ileri düşünüşün bir nişanesi olarak yazılarında, konuşmalarında yıllar yılı tekrar edildi.

Milletin tarihiyle bütün bağlarını koparmak, içtimai kıymet ölçülerini altüst etmek isteyen komünizmin, şimdiye kadar güzel, değerli, mukaddes tanıdığımız her şeye pervasızca hücum eden bu şi'ir cereyanının ne derece benimsemiş, desteklemiş olduğunu söylemiye lüzum yoktur. İleri sanat (!) dergilerini bir parça takip etmiş olan okuyucularımız, şi'ir ve sanat maskesi altında neler yapıldığını, mânasız, irtibatsız gibi

görünen bazı satırcıklara neler telkin edildiğini gayet iyi bilirler.

"Ey şişe, bey şişe—Gel, de bağrıma işe" tarzında ileri şiirler (!) neşreden bir derginin Yahya Kemal'in şâir olmadığını isbat maksadiyle tertiplediği cevaplar, gerçek kıymetleri inkâr yolunda ne dereceye kadar ileri gittiklerini isbata kâfidir.

Onların bu derece şımarmasında hayli günahı olan Nurullah ATAÇ'ın bile koflukla vasıflandırdığı bu atıp tutmaların bizce de, okuyucularımızca da malûm olan sebepleri üzerinde durmayacağız. Lâkin, yeni şi'ir namı altında şi'irimizin ve edebiyatımızın daha fazla baltalanmasına, şi'ir yazmıya heveslenen gençlerin yanlış yollara sürüklenmesine mâni olmanın, şâire cemiyetteki itibarını yeniden kazandırmanın gerçek sanatsever ve Millîyetçiler için bir vazife olduğunu da hatırlatmalıyız.

3.1.3. ATAÇ'IN BİR YAZISI ÜZERİNE[19]

Hisar'ın geçen sayısında bazı yeni şairlerin şiir diye ortaya attıkları acayipliklere ilişmiş, tenkitlerinde, hücumlarında kendilerinden başka şâir tanımıyacak kadar ölçüyü kaçırmalarını tenkit etmiştik.

Yazımız, onların gerçek sanatkârlarımızı gözden düşürüp yeni ve ileri şiir diye hiçbir sanat değeri taşımayan kırık dökük lâf dizilerini kabul ettirmek yolunda giriştikleri pervasız mücadelenin memleket edebiyatını baltalamasını, yeni nesli yanlış yollara sürüklemesini önlemenin gerçek sanatseverler ve Millîyetçiler için vazife olduğunu hatırlatan bir cümle ile sona eriyordu.

Bu yazıdan ve Halkevi'nde yaptığımız şiir gününden bahseden bir <<karala>> sında Nurullah ATAÇ o cümledeki <<mani olmak>> sözünü yanlış tefsir ederek aynan şöyle diyor: <<...Mehmet ÇINARLI işi bununla bırakmıyor, kendinin benimsemediği şiirlerin yazılması yasak edilmesini istiyor..... Bu sözleri yakıştıramadım Mehmet ÇINARLI'ya : karşılarındakileri susturacak, susturtacak, böylece herkesin sanatı kendisi gibi anlamasını sağlıyacak, zorla kabul ettirecek görüşünü... Mehmet ÇINARLI gençtir daha, umarım ki giderek o da anlar sanatı en çok hürriyetle beslendiğini...>>

Sanat görüşümüzü beğenmediği halde, dergimize ve şiir günümüze gösterdiği ilgiden dolayı Ataç'a her şeyden önce teşekkür ederiz. Geçen sayıdaki <<zülf-ü yâre dokunan yazımız dolayısiyle bize biraz çatmış olmasını da tabiî karşılıyoruz, hoş

[19] Hisar, Sayı:11, Mart 1951, s.5.

görüyoruz.

Yalnız, <<**Yeni Şiir**>> başlıklı yazımızın son cümlesinden Ataç'ın nasıl olup da yukarıdaki mânayı çıkardığını anlayamadık. Biz o cümlede polise, jandarmaya değil, sanatseverlere, Millîyetçilere hitap etmiştik. Maksadımız karşı tarafın şiir yazmaktan men edilmesini, zorla susturulmasını istemek olmayıp, sanatı bizim gibi anlayan kimseleri de, fikirlerini yaymak için, onlar gibi müsamahasız ve pervasızca çalışmaya, hiç değilse—bilerek, bilmeyerek—karşı tarafın işini kolaylaştırmaktan vazgeçmeye dâvet etmekti. Fikir ve kalem yoluyla saçılan zehirlerin yine fikir ve kalem yoluyla tesirsiz bırakılmasını istiyorduk.

<<Sanatın en çok hürriyetle beslendiğini>> ben de, benim gibi düşünenler de çoktan anlamış bulunuyoruz. Ataç'ın tuttuğu şairlere karşı cephe alışımız biraz da bu yüzden değil midir? Üstad'a soruyoruz: Sanatkâr bir ideolojinin emrine vermek isteyen, onu açlıktan, sefaletten, içtimaî sınıflar arasındaki ayrılıktan bahsetmiye mecbur eden Türk inkilâbını söylemedi diye **Yahya Kemal**'i şair saymayanlar mı sanatkârın hürriyetine taraftardırlar, yoksa sanatın yalnız sanat için olduğunu bir iman halinde benimseyenler mi?

Yeniyi sevmek, yeniyi tutmak meselesine gelince: **Ataç** gibi biz de yeni olanı, taze olanı sever ve tutarız. Ama, yeniyi sevmek için—kendi beğendiği şairlerin yaptığı şekilde —eskiyi inkâr etmek, kötülemek lâzım geldiğine inanmadığımız gibi, yeniyi bulmak için sanatı feda etmeye de akıl erdiremeyiz. <<**Yeni şiir**>> sözü bir terkiptir. Meydana getirilen eserin <<yeni şiir>> olabilmesi için önce şiir olması icap eder. Akla, mantığa uymadığından kimsenin söylemeyi düşünmediği acayip lâf dizilerini, tekerlemeleri bulup çıkarma şiirde yenilik yapmak değildir.

Oktay Rifat'ın:

Bu zeytin yağlı yaprak dolması
Rezalet, rezalet, rezalet

Diye başlayıp, Meşrutiyet'ten kalma:

Adalet, müsvatı, uhuvet

Parolasiyle sona eren tekerlemesine şiir denilmeyeceği gibi, bu sözlerin yeni olduğu da ileri sürülemez. Buna mukabil, meselâ **Munis Faik Ozansoy**'un bu sayımızda okuyacağınız **<<yolculuk>>**, M. Necati KARAER'in **<<Resim>>** başlıklı şiirlerine aruz veya hece vezniyle yazılmışlardır diye eski demek insafsızlık olur.

Evet muhterem Nurullah ATAÇ, bir de yeniyi seviyor, onu bulmaya çalışıyoruz. Ama, bu sizin sevdiğiniz şairlerin anladığı mânada bir yeni değil! Bazan eskiye fazla yaklaşan şiirlerimize, mısralarımıza da rastlıyorsanız, bu bizim geçmiş şairlere benzemek hususunda bir gayretimizi değil, henüz yolumuzu bulamadığımızı, yapmak istediğimizi yapamadığımızı gösterir.

Ama, biz olmasak bile, bizim gibi sanat sevgisi, memleket aşkıyla çalışan kimselerin, edebiyatımızı lâyık olduğu seviyeye yükselteceklerine, <<kökü mazide olan âti>> yi bulacaklarına inanıyoruz.

3.1.4. KİMLERE KALDI[20]

Hisar'ın 10ncu sayısında yayınlanan **Yeni Şiir** başlıklı yazımıza **Ataç**'ın **Ulus**'ta verdiği cevap ve bu cevap üzerine geçen sayıda yazdığımız ikinci makale ile, ciddi, ağırbaşlı bir sanat münakaşası başlamış bulunuyordu.

Yeni şiir cereyanının kabiliyetsizlere sağladığı büyük kolaylık sayesinde bir şeyler karalayıp, kendisini şair sanan bir gencin karşılıklı hürmet esasına dayanan bu münakaşaya, ağız dolusu küfürle iştirak etmesi, havayı bozmuş, midemizi bulandırmıştır.

İlk yazımızda kötü, bayağı şiire misâl gösterdiğimiz **"Rakıya Dilekçe"**nin **"Gel gel de kadehime işe"** mısrasındaki adilik, iğrençlik bize cevap olarak neşrettiği yazının bütün satırlarına sinmiş vaziyette. Zaten o şiirin sahibinden başka türlü bir hareket de beklenmezdi!..

Yazısına bermudat **Yahya Kemal**'e hücumla başlayan **Turhan DÖKMECİ**, Türk şiirine "İşeme" kelimesini getirdiği için öğünüyor. Yenilik anlayışının bu kadar sakat bir yola girdiği zamanımızda, kendisini bu öğünmesinde haksız saymaya da imkân yoktur. Nitekim merhum **Orhan VELİ**'nin bu mühim keşfi haber alınca üzüldüğünü, beraber kafa çektikleri zata: "işte azizim ölmek, buna dereler. Nasıl, benden evvel nasıl bulmuş! Akıl edemedim. Cevap..cevap.." dediğini yazısından

[20] Hisar Sayı 12, Nisan 1951, s.16

öğreniyoruz.

Zemzem kuyusuna işeyen gibi, bu fiili şiire sokanda belki meşhur olabilir. Amma, kendisini dev aynasında gören genç arkadaşın, bu çeşit bir şöhrete bel bağlamamasını arzu ederdik.

*Bu yazıda Turhan Dökmeci'nin bazı kelimelirini kullanmak zorunda kaldığım için okuyucularımdan özür dilerim.

Bizde, fikir ve sanat münakaşaları çok defa karşılıklı hakaretler şeklinde devam etmiş, bastonla, yumrukla sona ermiştir. Fakat, şahsiyetle Turhan DÖKMECİ kadar acemice uğraşan bir yazara daha rastlanabileceğini sanmıyorum. Fikre fikirle mukabele hususundaki aczini şahsımıza yönelten laubali hitaplar bayağı teşbihler, küfürlerle örtmeye çalışan bu gence, kendi diliyle layık olduğu cevabı vermeye yazık ki benim terbiyem de, derginin havası da müsait değildir.

İlk yazımızda, yeni şiirin sol cereyanlara alet olduğunu, bazı kimselerin açıkça yapamadıkları telkin ve propagandayı manasız gibi gören şiirlerle yapmaya çalıştıklarını belirtmiştik. Fakat **"Rakıya Dilekçe"** yi komünizm propagandasına değil—yukarda da söylediğimiz gibi—kötü, bayağı şiire örnek gösterdiğimizi açıklamak isteriz. Solculuk propagandası yapan şiire misal arasaydık, istediğimiz kadar bulabilirdik. Yeni şiir tarzında yazan her şairin komünist olduğunu iddia etmek gibi bir basitliğe de hiçbir zaman düşmedik Buna rağmen, "bu yazımdan önce de Mehmet'in, geçmişini işlemediği konuları hür şekiller içinde veren şairlerin hepsine, yüzü kızarmadan komünist dediği kulağıma çalınmıştı" şeklinde iftira ve dedikoduya dayanan sözlerin, Dökmeci'nin mahalle çocuğu ağzıyla kaleme alınmış yazısına pek güzel yakıştığını itiraf ederiz.

Asıl hayretimizi uyandıran nokta, "Gel gel de kadehime işe" mısrasını müdafaa eden yazısının sonunda küfürlerle kirlenmiş ağzını **Atatürk**'ün mübarek adını da anması, damarlarındaki asil kandan bahsetmesidir. "Vatan için döğüşüp ölmesini" de şiir yazdıkları gibi bileceklerse vay bizim halimize!..

3.1.5. VEZİN VE KAFİYE[21]

Vezin ve kafiyenin şiirin ayrılmaz, vazgeçilmez unsurlarından olduğu bir zamanlar herkes tarafından kabul edilirdi. Daha ileriye giderek, şiiri vezinli kafiyeli söz, şairliği manzum söz söyleme sanatı şeklinde anlayanlarda vardı. Bugün bile halk arasında, herhangi bir hadiseyi veya fikri birbiriyle kafiyeli sözlerle anlatabilenlere şair denildiği görülmektedir. Namık KEMAL bir makalesinde şair kendi görüşüne göre tarif ettikten sonra: <<işte şiir o türlü feryatlar, şair ise o mizaçta, o fitratta yaratılan o biçarelerdir. Yalnız on beş heceyi efail ve tefaile tevfik etmeye, 28 kelimeyi birbirine kafiye yapmaya muktedir olanlar değil>> diyerek şairliğin manzumecilik, şiirin manzume olmadığını açıklıyor.

Vezinli kafiyeli söz söyleyen herkesi şair sananlarınki gibi, vezinsiz kafiyesiz olmayacağını ileri sürenlerin fikirlerine de iştirak etmiyoruz. Diğer unsurları mevcutsa sadece vezinsizlik ve kafiyesizlik bir şiiri şiir olmaktan çıkaramaz. Lakin, hayretimizi uyandıran nokta, bazı kimselerin bugünün şiirinin mutlaka vezinsiz kafiyesiz olması gerektiğini savunmaları, vezinli kafiyeli yazılmış her şiire eski damgasını yapıştırmalarıdır. Şiirde vezni kafiyeyi zaruri sayan yanlış görüşe karşılık, bugün, şair olmak için vezinsiz, kafiyesiz yazmayı şart koşan çok daha garip ve gülünç bir zihniyet yer almıştır. Birinci görüşün dayandığı vezinli kafiyeli söz söylemede hiç olmazsa bir ustalık, bir sanat bulunduğu halde, ikincisinin dayandığı vezinsizlik ve kafiyesizlikte o bile mevcut değil.

Bazı tesadüfler hariç, günlük konuşmalarımızın hepsinin vezni ve kafiyesi bulunmadığına göre, sadece serbest nazımla yazmakta bir üstünlük bir ilerilik görmek, yeni şair olmak için vezni kafiyeyi bir tarafa bırakmayı şart hattâ kâfi saymak ne dereceye kadar akla yakın bir harekettir, bilmiyorum.

Şiir için vezin ve kafiye zaruri değilse de faydalıdır. Onlardan vazgeçen genç şairler ahengi başka vasıtalarla sağlamak, onların eksikliğini telafi etmek zorundadırlar. Bu güne kadar vezni kafiyeyi tamamıyla bir tarafa bırakarak başarıya ulaşmış şaire pek rastlamadık. Yeni çığırın başında gelen Nazım HİKMET'in şiirleri müstezat tarzında vezinli ve ekseriya mukayyet şekilde kafiyedir. Fazıl HÜSNÜ'nün başarılı şiirlerinin hemen hepsi kafiyeli ve müstezat şeklinde vezinli olduğu gibi, yeni şiirin diğer beğenilen şairlerinde de kafiye ve zaman zaman vezin eksik değildir.

---

[21] Hisar, sayı:15 Temmuz 1951, s.3-16

Vezin ve kafiyenin şairin hürriyetini sınırladığını, söylemek istediğini söylemesine engel olduğunu zannetmek yanlıştır. Gerçek şair en sıkı aruz kalıpları içinde dahi serbestçe kalem oynatıp, duygusunu, düşüncesini rahatça söyleyebildiği halde, şair olmayan bir kimse serbest nazımla yazarken bile kekelemek, saçmalamak zorunda kalır. Gerçek şair için vezin ve kafiye duygusunu, hayalini baskı altına bir çember değil, şiir semasına yükselmek hususunda faydalanabileceği iki kanattır. Şair sözü vezne kafiyeye uydurmakta sıkıntı çekmez. << Şair heceleri saymaz, söylediği mısra vezne uyuyor mu uymuyor mu diye araştırmaz, söyler, söylediği söz kendiliğinden ölçü olur, aksamaz.>> Bu son cümleyi Ataç'ın 15 Haziran tarihli Ulus'ta çıkan <<Söyleşi>> sinden alıyorum. Bu yazının baştan itibaren yarıya yakın bir kısmını tamamıyla benimsiyoruz. Şairin vezni parmaklarıyla saymadığı saymamaması lazım geldiği bir hakikattir. Muhibbi'den aldığı

Yar elinden ey Muhibbi bir kadeh nûşeyleyen
Hızır elinden, ger ölürse, âb-ı hayvan istemez.

beytinde olduğu gibi veznin—Ataç'ın tabiriyle—sırtarması, şiirin iç ahengini bastırması gerçekten çekilmez bir şey. Munis Faik Ozansoy da dergimizin 4 üncü sayısında neşredilen <<Yine Şiire Dair>>başlıklı yazısında aynı meseleyi ele almış,hemen hemen aynı görüşü savunmuştu.

Fakat, yazısının baş tarafında ileri sürdüğü,bizimde doğru bulduğumuz fikirlerden sonra,Ataç,kötü mısraların günahını arzu veznine yükleyen bir eda takınarak, yanlış bir yola sapmakta,tezada düşmektedir.gerçek şairin heceleri saydığını,söylediği mısraın kendiliğinden vezinli olduğunu kabul ettikten sonra, eski şiir kitaplarının bir yığın tatsız,lüzumsuz,eciş—bücüş mısralarla dolu olmasına vezni sebep göstermesi,serbest nazmı savunma gayretinden doğmuş olsa gerek. Acaba bir beytini örnek gösterdiği Muhibbi aruz vezniyle değil de,vezinsiz yazsaydı, daha iyi bir şair mi olacaktı? Fuzuli'nin Baki'nin divanlarında rastlanan kötü mısraların kabahati aruz vezninin mi,yoksa o zaman sanat anlayışının mıdır? Fuzuli,Baki ve geçmişin diğer büyük şairleri isteseler şiirlerini doldurma mısralardan temizleyemezler miydi? Bugün şiirleri üzerinde divan şairlerinde eksik olan titizliği göstererek başarıya ulaşmış,Yahya Kemal gibi bir aruz şairimiz yok mudur?

Aruz vezni Divanın büyük şairleri için bir engel değil, o berceste mısraların meydana getirilmesinde bir yardımcı olmuştur. Gerçekten usta bir şairin,bütünü ile güzel olan bir şiirinde dahi mısraların hepsi aynı kuvvette olmaz. Bu aruz ve hece vezni ile yazanlarda olduğu gibi, serbest nazımla yazanlarda da böyledir. Şişirme ve doldurma bahsinde ise,bugünün yeni şairleri,eskileri gölgede bıraktılar.

Netice olarak şunu söyleyelim ki vezin ve kafiye şiirde bir gaye değil, âhengi sağlamak için bir vasıtadır. İsteyen bu vasıtadan faydalanır,istemeyen faydalanmaz.Faydalanmak istemeyenlerin veya faydalanmak imkânından mahrum olanların vezinli kafiyeli yazanlara dil uzatmaları—en hafif tabiriyle—haksızlıktır. Yeniliği vezinde değil, ruhta, muhtevada aramak icap eder.

3.1.6. MUSİKİ MESELESİ[22]

Beşsanat ve **Yeditepe** dergileri musikiye dair yazılarını yine Batı musikisini övüp,Türk musikisini kötülemeye hasretmişler. **Beşsanat**'ın **İlhan Geçer**'in yazısına yaptığı gibi, benim bu cümleme de derhal vereceği şu olacaktır:<<sevmediğimiz musiki Türk musikisi değil,mistik ve skolastik bir düşünce sisteminin mahsulü olan Şark musikisidir.Sevmedikleri musiki, Itrî'lerin, Dedeler'in, Sadullah Ağa'ların, Üçüncü Selim'lerin musikisidir.>> Bu musiki Türk musikisi değilmiş! Peki,Türk musikisi hangi musikidir? Bu sorunun cevabını **Fikri Çiçekoğlu**'nun yazısında buldum. Türk musikisi 25 yıl önce temeli atılan musiki,Türk bestekârları da Batı musikisi tekniğiyle eser veren sanatkârlarmış. Demek biz asırlarca musikisiz yaşamış,ancak 25 yıldan beri bir musikiye kavuşmuşuz. Vah bize,vah etmek çeken, göz nuru, alın teri döken bestakârlarımıza!.

Birkaç sene evvel bir ilim kurulunda,tanınmış bir fikir ve politika adamımızın,Türk tarihini Millî Mücadele'den başlatmayı teklif edip,herkesi kahkahalarla güldürdüğünü işitmiştik.Çiçekoğlu'nun iddiası da ondan daha makul değildir.

Nafile sayın yazarlar, size ne kadar babalarımızı,dedelerimizi inkâra çalışsanız da onları bizim babalarımız,dedelerimiz olmaktan çıkaramazsınız! Onların düşüncelerini,sanatlarını beğenmeyebilir,fakat inkar edemezsiniz!. Asırlarca Türk kafasının,Türk ruhunun,Türk zevkinin işlediği bir musiki elbette Türk musikisidir.

Türk'e mahsus duyuşun,hassasiyetin en ince akislerini nağmelerinde bulduğumuz Dedeler'in Ağa'ların; eserlerinde:

Nice seslerle gök ve yerlerimiz,
Hüznümüz,şevkimiz,zaferlerimiz.

terennüm edilen Itri'nin Türk bestekârı olduğunu ister istemez kabul etmek zorundasınız!.

Çiçekoğlu,daha evvelki yazılarının birinde, yukarıdaki iddiasını isbat için,Türk sanat musikisinden 18 küsur milyon Türk halkının ancak birkaç bininin zevk aldığını,bu musikinin propagandasının yalnız İstanbul'da yapıldığını söylüyor. Bu iddiasında samimi ise,ya İstanbul'dan dışarıya çıkmamış,yahut ta Anadolu'da gözü ve kulağı kapalı olarak dolaşmıştır!..

Türk halkının büyük bir kısmının zevk almadığını ileri sürerek klasik musikimizi tabiiyemizden çıkarmaya kalkan bu yazarlar, Türk musikisinin yegâne örnekleri diye taraftarları öbürüne nazaran devede kulak kalan, birkaç bestekarımızın yaptığı alafranga besteleri gösterirken düştükleri tezadın farkında değilmidirler?

Çiçekoğlu: "bir sonat, bir kuvartet, bir senfoni yazmaktansa; bir peşrev, bir saz semâisi, bir kına gecesi bestelemek milyon kere daha kolaydır" diyor. Türk musikisinde "kına gecesi bestelemek" diye bir lafin şimdiye kadar duymamıştım. Belki öyle bir şey var da ben bilmiyorum. Çiçekoğlu, bir sonat, bir senfoni yazmaktan bir peşrev, bir saz semâisi, bestelemenin milyon kere daha kolay olduğunu neye istinaden söylüyor? Sonattan sonata, peşrevden, peşreve dağlar kadar fark olduğunu bilmiyor mu? Yüksek bir sanat eseri meydana getirmek bahis mevzuu ise, sonat yazmakta zordur, saz semâisi yapmak ta! Yok, meydana getirilen eserin sadece adı ve şekli sonat veya semâi olacaksa o başka mesele!..

Kolay olan peşrev veya saz semâisi bestelemek değil, güneşin ışık verdiğini söylemek gibi, Batı musikisinin ileri ve mütekâmil bir musiki olduğunu tekrar edip durmaktır. Aklı başında hangi aydın insan bunu inkâr edebilir? Amma, Batı musukisini öğmek, ileriliğini, yüksekliğini söylemek için, bizim musikiyi reddetmek, kötülemek, tepelemek neden icap ediyor? Teknikleri, havaları, dünyaları tamamen ayrı olan bu iki musikinin her ikisi de kendi sahasında, güzeldir, incedir, yüksektir. İkisini birbiriyle

---

[22] Hisar, Sayı:16, Ağustos 1951, s.6—7.

karşılaştırmaya lüzum olmadığı gibi, birini sevmek diğerinden nefret etmeyi, birini öğmek diğerini yermeyi de gerektirmez.

Beşsanat'ta ki **Baha ÇALT**'ın yazısında dahiyane bir fikir de var: "Böyle insanları (yani Türk musikisini tercih edenleri) elinden tutup medeni müzik kültürü ile terbiye etmeli ve böyle bir terbiye disiplini kurulmadıkça onları geri zevkleri seçmekte serbest bırakmamalıdır." Aman Allah'ım! Acaba hangi devirde yaşıyoruz? Türk halkının %90'ından fazlası elinden tutulup bir yere kapatılacak, zorla Batı musikisi öğretilecek, başka bir şey dinlemek yasak edilecek!.. Polis ve devlet kuvvetiyle zevkler üzerinde baskı yapmak, fabrikadan kereste çıkarır gibi bir modele göre insan yetiştirmek—bugün örneğine yalnız Demir perde arkasındaki devletlerde rastlanan—totaliter rejimlerin harcıdır. Allah öyle bir rejimden memleketimizi ebediyen muhafaza etsin!.

Hem bu sayın yazar şunu bilmeli ki, bir musiki, bir resim, bir şiir insana zorla sevdirilemez. Zevkler üzerine yapılan baskı daima tersine netice verir.

Onun söylediğine benzer bir sistem Konya Lisesi'nde bir müddet tatbik edilmişti. Benim o lisede yatılı öğrenci bulunduğum sıralarda, Türk musikisi dinlemek yasaktı. Bu musiki çalındığı zaman Ankara Radyosu'nu açmamız büyük cezalara çarpılmamıza sebebiyet verirdi. Diyebilirim ki, Batı musikisinden en çok nefret edenler Konya Lisesi'nin o zamanki öğrencileri olmuştur. Okulun Batı musiki plâk koleksiyonu oldukça zengindi. Bize zorla dinlettirilen o plaklarla, memleketine tecavüz edilmiş bir milletin istilâ ordusuna baktığı gibi, nasıl nefretle baktığımızı hâlâ hatırlarım.

Benim, şahsen, Batı musikisine bir sempati duyabilmem ancak bu yasaktan kurtulduktan senelerce sonra mümkün olabilmiştir.

Batı musikisinin memleketimizde tanınmasına, sevilmesine bizde taraftarız. Fakat bunun için tatbik edilecek en kötü usul bu yazarın teklif ettiği baskı sistemidir. Halk kendi zevkine kendi musikisine hakaret edenlerin fikirlerini benimseyemez. Bir yazar yazılarıyla Batı musikisini sevdirmek istiyorsa, önce Türk musikisine hürmet etmeyi bilmelidir. Bir bestekâr, Batı tekniğiyle yaptığı eserleri Türk halkına beğendirmek arzusunda ise, klasik ve halk musikimizi öğrenmeli, hazm etmeli, benimsemeli ve eserlerine onlardan renkler, kokular, motifler almalıdır. (Yunus Emre Orotoryus'u bu yolda atılmış bir adım sayılır.) Aksi taktirde, yazar, vaktini boşuna harcamış bestekâr Paris veya Londra halkı için çalışmış olur.

Radyolarımızın—bu yazarların isteğine uyarak—programlarında Türk musikisine yer vermemeleri veya pek az yer vermeleri, halkı Batı müziğinden büsbütün soğutmak ve radyolarını mühürletmekten başka bir netice veremez. Yapılan bir çok denemeler de bunu ispat etmiştir. Hem, Ankara ve İstanbul radyoları Türk musikisi çaldığı sonrada, Batı musikisini tercih edenler dinleyecek istasyon mu bulamıyorlar? Bütün Avrupa ve Amerika istasyonları emre âmâde değil mi?

Yalnız, radyo idarelerimizden ricamız, programlarına koyacakları eserler, kadrolarına alacakları sanatkârlar üzerinde çok daha titizlikle durmalarıdır. Yoksa, içkili gazinolarda avaz avaz bağırarak yedi mahalleyi tâciz eden, sesten, usulden mahrum piyasa hanedanlarının, adî , pespaye tekerlemeleri, hiçbir sanat değeri olmayan dili, havası eski güfteleri meyhane dönüşü notaya uydurup eser diye ortaya atan sözde bestekârların lâubaliliği bir de radyolarımıza sirayet ederse (ki bunun belirtileri görülüyor) o zaman Türk musikisi aleyhtarlarının canı gönülden diledikleri, baskıyla, menfi propagandayla elde edemedikleri bir netice kendiliğinden hasıl olacak, alaturka denilince hepimiz kulaklarımızı tıkayacağız.

3.1.7. MÜNİR NURETTİN'İN 35 İNCİ SANAT YILI[23]

Münir Nurettin'in 35 inci sanat yılının kutlanacağı günlerde resmî bir vazifeyle İstanbul'a gönderilmem hoş bir tesadüf oldu. Küçük yaştan beri plâklarını hayranlıkla dinleyip muhafaza ettiğim, Ankara'da verdiği hiçbir konseri kaçırmadığım bu büyük sanatkârın jübilesinde böyle bir tesadüfle bulunmasaydım muhakkak ki çok üzülecektim.

Musikiyle alâkasının derecesi ne olursa olsun herkesin onun hakkında bir fikri, bir bilgisi var. Şöhretinin yayılmağa başladığı ilk yıllarda, yakışıklı çehresine, güzel sesine ve zarif giyinişine hayran olan geç hanımların onun konserlerine—para bulamadıkları zaman pabuçlarını bile satarak devam ettiklerini çok işittik. Şimdi sanatın şahikasına yükselen üstad, bu çeşit alakâlara mevzu olmayacak bir yaşa gelmiştir.

Bugünün musiki sever geçinen kızlarının çoğu—şarkı söylerken kaşını gözünü oynatmadığından, bir takım acayip pozlar olmadığından olacak—onu soğuk buluyorlar.

Türk musikisini içkiden, kadından bir türlü ayıramayan, zevkleri dejenere olmuş

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

bir takım erkek dinleyicilerin ise, elinde kırmızı mendille sahneye çıkıp fikır fikır fikırdayan, göğsü kalçası yerinde hanım okuyucuları tercih etmelerini tabii görmek lazım.

Elbette bir ses sanatkârının değerini hanımların kaprisi, erkeklerin ayyaşlık ve çapkınlık arzusu ile ölçecek değiliz.Yukarda zikrettiğim iki zümrenin haricinde, Münir Nurettin'in gün geçtikçe biraz daha hayranı olan büyük bir sanatseverler kitlesi var. Zaten Üstad'ın en yüksek meziyeti de memleketimizde, musiki olarak seven, onun konser salonlarında içkisiz kadınsız da dinleyebilen böyle bir kitlenin doğmasına hizmet etmiş olması değil midir?

Fakat, bu zevk sahibi kitle içinde bile, Münir Nurettin'in gerçek değerini, musikimize yaptığı hizmeti bütün genişliğiyle kavrayabilenler azdır. Onu sadece güzel sesli, derin nefesli, usta bir okuyucu, eski musikimizi iyice tetkik etmiş ve öğrenmiş bir araştırıcı, zaman zaman kuvvetli eserler veren bir bestekâr olarak tanımak yanlış olur. O, bütün bu meziyetleri nefsinde topladığı gibi, bunların üstünde olarak tanımak yanlış olarak, Türk musikisinin okunuş üslubuna yenilik yapan, musikiyle yakından alâkadar olmıyan kulaklara monoton ve sıkıcı gelebilecek eski bestelerimize canlı, nüanslı okuyuşu ile hareket vererek, onların tanınıp sevilmesine, yaşamasına hizmet eden idealist bir sanatkârdır. Sanatını maddî menfaatler uğruna ayaklar altına almayan, mayhanelerde sarhoş eğlendirmeye tenezzül etmeyen, bilâkis, musikimizin meyhane haricinde tutunup sevilebileceğini ispat eden yegâne okuyucumuz odur. Bu sebepledirki, Türk musikisinin bir an önce yıkılıp ortadan kaybolmasına çalışanlar hücumlarını bilhassa Münir Nurettin'e yöneltiyorlar.

İyi bir düşünce eseri olarak 35inci sanat yılında, memleketimizdeki belli başlı sanat ve edebiyat adamlarının Münir Nurettin hakkındaki fikirlerini bir araya getiren bir de kitap yayınlanmış. 18 Ağustos Cumartesi gecesi Açık Hava Tiyatrosu'ndaki jübilede, onun değerini belirten konuşmasından sonra, Vali ve Belediye Başkanı **Fahrettin Kerim GÖKAY**'ın yaptığı gibi, bütün yazarlar Türk musikisinin şeref tacını Münir Nurettin'e giydirmekle müttefiktirler. O muazzam tiyatroyu bir tek boş yer kalmayıncaya kadar hınca hınç dolduran İstanbul'un sanatsever halkı kadar, yazarlarımızın bu kadirşinaslığı da beni memnun etti.

O kitapta **Yahya Kemal BEYATLI'**, Münir'in eski eserlerimizini mükemmel

---

[23] Hisar, Sayı:12, Eylül 1951,s.17

bir ifade ile teganni etmekteki ustalığının Tanburi Cemil'in eşsiz dehasını hatırlattığını kaydettikten sonra: "Bu sanatın sırrı, eski bestelere derin bir vukuf ve şaşmaz bir bilgi ile nüfuz etmekte ise de, ondan fazla olarak, Millî musiki dehamızın, yer yer, ne tarzda tecelli ettiğini duymak ve tam bir ifade ile çalmak yahut okutmaktır. Bu meziyet milletin nadir insanlara nefh ettiği bir mevhibedir" diyor.

Dr.Neşet Halil ÖZTAN, onun gençliğe örnek olabilecek çalışma sistemini, azmini öğüyor, musikimizi, yurt dışında tanıtmak hususundaki hizmetlerini belirtiyor. **Peyami Safa,** Üstad'ın inkilapçılık tarafi üzerinde durarak: "Osmanlı musikisinin son inkiraz devrinde insan sesi muhtaç olduğu disiplini Münir Nurittin'in kibar ve mümtaz şahsiyetinde bulmuştur. Adeta bu, klasik hanende tipinin sakat ve savruk yüzünde bir estetik ameliyatıdır: Bir kaşı yukarı kalkmış ve bir teki büzülmüş gözleri yerine getiren, çarpık çeneyi düzelten, kabarık boyun adelelerini indiren ve bütün çehreye bir duacının derin vecd, huzur ve ahenk ifadesini veren edanın sahnede ilk temsilcisi Münir Nurettin Bey'dir diyor.

Hakkı Süha Gezgin: "İstidatlı hançere, herhangi bir sazdan çok daha emek ister. "Okuyucu"lukta üstadlık mertebesine ermek, "viritiöz" olmaktan güçtür". dedikten sonra sözü Münir'e getirerek devam ediyor: "Rahmetli Ali Rifat Bey'in kurduğu Musiki Cemiyeti'nde ansızın parlayışı, bir tesadüf değildi. Zamanın belli başlı üstadlarından ders almış, makam ve usullerimizi tahlil etmiş, fasılları geçmiş, musikimizin "senfoni"leri sayılan "âyin" lerle haşır neşir olmuş ve bütün bunları kendi istidadının postasında eriterek, terkip etmişti. Sanatta "şahsiyet"e ermenin tek yolu da budur.

İsmail Habip Sevük dünya çapında tanınmış bir musikişinas olan **Gaspar Cassado'**nun Münir hakkındaki şu sözlerini naklediyor: "Bu ses başka bir alemden geliyor. Teknik bakımından bu kadar geniş nefesli sanatkâra çok az rastlanır. Bir nefeste bu kadar uzun söyleyen bir ses işitmemiştim. Tam nefes alacağını zannediyorum, yine devam ediyor, artık ciğerlerinin boşaldığını zannediyorum, yine devam ediyor ve yine devam ediyor."

Behçet Kemal ÇAĞLAR; alaturka denen tılsımlı dünyaya gözleri kapalı Münir'in sesini izliye izliye son senelerde sokulabildiğini itiraf etmektedir.

Bunlardan başka, **Doğan Nadi, Osman Şevki Uludağ, Şerif Muhiddin, H.Targan, Mesud Cemil, Vâ—Nû, Refik Fersan, Lâika Karabey, Fazıl Ahmet**

Aykaç, Refi Cevat Ulunay, Falih Rıfkı Atay, Yusuf Ziya Demircioğlu, Ruşen Ferit Kam, Dr. A.S.Ünver de kıymetli sanatkârımız için pek güzel şeyler yazmışlar.

Münir Nurettin'in jübileside şanına yakışır bir surette yapıldı. Üstad'ın o gece arkadaşlarından ve talebelerinden müteşekkil korolar ve saz heyetleriyle beraber, sanatının zirvelerinde yükseldikçe yükseldiğini gördük.

Fahrettin Kerim'in konuşması ve taç giydirme merasiminden sonra **Mesut Cemil** de güzel bir konuşma yaparak hazır bulunanlar namına onu kucaklayıp tebrik etti.

Programın birinci kısmında Münir Nurettin tarihi kıyafetlerle sahneye çıkan 30—40 kişilik bir koro ile birlikte **Üçüncü Selim**'in meşhur suzidilâra beste ve yürük semâisi ile kendi bestelediği "Erdi baharı sardı yine neş'e cihanı" diye başlıyan Lâle Şarkı'sını ve "Müjdeler gülşene kim vakti çırağan geldi" nakaratlı Çırağan Şarkı'sını söyledi. Bu iki şarkı çalınıp söylenirken—Ses Tiyatrosu artistlerinden sandığını—kızlar tarihi kıyafetlerle raksettiler.

İkinci kısımda **Sadullah Ağa**'nın "Üçüncü Selim'in Gözdesi" filminden sonra meşhur olan "Mihribanım" nakaratlı bestesi ile:

Bir elif çekti yine sineme cânan bu gece
Pek sarıldı bana ol serv-i hıraman bu gece
Ayın ondördü gibi dün gece mecliste idi
Kande akşamlıyacak ol meh—i tâban bu gece

Güfteli şaheser yürük semâisini ve beyati araban makamından nefis bir şarkı dinledik.

Üçüncü kısımda, Üstad, kızı **Meral Selçuk**'la birlikte nihavent makamından ikisi kendisinin olan dört şarkı söyledi. **Yahya Kemal**'in şiirle ifade ettiği "**Rindlerin Akşamı**"nı Münir'in sesi ve bestesiyle daha iyi hissettik. Meral, tok ve güzel sesi, kusursuz okuyuşu ile babasına lâyık olduğunu ispat etti.

Dördüncü kısımda Münir'in talebelerinden müteşekkil elli kişi kadar tahmin ettiğim bir kadın ve erkek korosu, Üstad'ın idaresinde **Dede Efendi**'nin, **Lemi Atlı**'nın, **Hacı Arif Bey**'in, **Hafız Post**'un rast makamından semâi ve şarkılariyle, hüzzam makamından iki türlü söyledi. Bu kısmın sonunda dinleyicilerin isteği üzerine "**Kalamış Şarkısı**"nı koro ile birlikte okuyan Münir, tam bedir halinde olan ay ışığında

"Aheste çek kürekleri" gazelini bu seferde nihaventten dinletti. Makamdan makama —bu gün kendisinden başka hiçbir ses sanatkârının beceremediği— o üstadâne dolaşmalarından birine daha şahit olduk.

Beşinci kısım **Konservatuar İcra Heyeti'**ne ayrılmıştı. Zengin bir kadro ile sahneye gelen bu heyet programındaki Kürdili Hicazkâr faslını—vakit gece yarısını çoktan geçtiğinden—mümkün olduğu kadar kısa bir şekilde icra etti ve tadını damağımızda bıraktı.

Bugünün ses sanatkârları arasında Münir'in okuyuş üslûbunu taklit edenler çok, onun azmi ve sistemiyle çalışan yoktur. Hepsi daha önce meşke başlamadan üstad olmak sevdasında. Ümitli istidatların intisap ettiği radyolarımız meyhanelere şarkıcı yetiştiriyor. Biraz kendisini tanıtıveren soluğu içkili gazinolarda almaktadır. Şüphesiz bu gazinolardan Münir Nurettin ayarında bir sanatkâr çıkmasını bekleyemeyiz.

Üstad'ın sahneden ayrılması musikimizde telâfisi imkânsız bir boşlukk doğuracaktır. Allah sanatseverlerin yüzü suyu hürmetine kendisine ve sesine uzun ömürler versin.

3.1.8. OSMAN FEHMİ ÖZÇELİK[24]

Fuzulî'yi <<Fakir—i Pedişehâsâ>>, <<Geda—yi muhteşem>> yapan, Baki'ye <<Baş eğmeziz edaniye dünya—yi dûn için>> dedirten bir ruh vardır ki, bence sanatkâr karakterinin en göze çarpan vasıflarından birini teşkil eder. Bu ruh sanatla uğraşan kimselere bir kısmını açlığa, sefalete mahkum etmiş; bir kısmını zindanlara, idam sehpalarına sürüklemiş; bir kısmının da içinde gömülü kalarak, eserlerinde bir hıçkırık, bir feryat halinde zaman zaman meydana çıkmıştır.

Her sanatkâr yaratılışta az çok mevcut olan dikbaşlılık, pervasızlık, madde dünyasını küçümseyiş Fehmi Özçelik'te dozunu biraz kaçırmış gibidir. Onu, yakından tanımayan gözlere, gururlu, kibirli gösteren de budur sanıyorum.

Gerçekte, Özçelik'in etrafındaki insanlara karşı davranışı —çok defa— Bağdatlı Ruhî'nin <<Âlâlara âlâlanırız, pest ile pestiz>> mısrasına uygun düşmektedir. Mağrur kimselerle adeta gurur yarışına çıktığı halde, mütevazi kimselerden daha mütevazi olmaya gayret eder.

Hareketlerinde, hislerinde daima samimîdir. Yapmacık bir nezaket veya sevgi

[24] Hisar, Sayı:21, Ocak 1952,s.14—15

gösterdiğini hiç rastlamadım. Dostluğu, bağlılığı, şatafatlı hareketlerle açığa vurulmaz; fakat, hakiki ve devamlıdır.

Gösterişten şiddetle kaçınır; gösteriş düşkünü, samimiyetsiz kimselerden son derece nefret eder.

Zaman bütün insanların üzerinde yaptığı tesiri, şüphesiz ki onda da yapacak, karakterinin bugün fazla sert görünen çizgilerini yumuşatıp, olgunlaştıracaktır.

Saf ve temiz çocuk muhayyilesiyle kendisine mahsus bir dünya yaratmış, insan denilen mahlûku gözünde fazla büyütmüş herkesin, çocukluktan delikanlılığa geçtikten sonra, hayal kırıklığı, evvelce tasavvur ettiği dünyanın güzelliği nisbetinde büyük olur. Toz pembeden simsiyaha doğru süratle kayan muhayyile hemen bir muvazene tesis edemeyeceğinden, dünyanın ve insanların bu sefer de aslında fena görünmesi tabiidir. Özçelik'i menfi hükümlerinde biraz ifrata götüren ve ona daha gençliğin başlangıcında:

Nerde o ilk hülyamızı emziren
Dev gibi, yumuşak, sütlü memeler
Uzak sevgilere doğru büyüyen
Çocuk alnımızda dolaşan eller
Ve yanan alınlarımızda öpücük

mısralarını söyleten henüz içinden kurtulamadığı bu ruh halidir sanıyorum.

İlk gençlik çağında uğranılan hayal kırıklığı bir çoklarında feci bir buhran halini almış, onları, yapamadıkları, düzeltemedikleri cemiyeti—sanatı, edebiyatı, her türlü değerleriyle—yıkmaya sevketmiştir. Fehmi'nin dürüst karakteri, sanat ve memleket sevgisinin kendisini böyle bir buhrana sürüklemekten her zaman koruyacağına inanıyoruz.

Zamanımızın yıkıcı moda cereyanlarına uymayarak, daha başlangıçta doğru ve yapıcı gerçek sanat yolunu seçen Özçelik, kısa bir zamanda sevilen ve kendisine ümitle bakılan bir şair olmuştur. Hisar'ın ilk çıkış hazırlıklarına katıldığı zaman henüz bir lise öğrencisiydi. Bugün de dergimizin en genç yazarı odur. Hisar'dan evvel neşredilmiş ancak bir iki yazısı bulunduğundan, neşir hayatı Hisar'la beraber başlamıştır demek yanlış olmaz.

Dergimize mensup şairlerin çoğu gibi, şiirlerinde ekseriyetle hece veznini

kullanır. Serbest nazımla yapılmış birkaç denemesi de vardır. Vezinli şiirlerinde bazan kafiyeyi ihmal ettiği görülür. Kanaatimce, bu onun aczinden değil, şekle fazla ehemmiyet vermemesinden ileriye gelmektedir. 6—5 vezninin duraklarına ve kafiyelere riayet ederek söylediği mısralarda bize taptaze bir hava teneffüs ettirmesi, Özçelik'in dilediği zaman şekil kusurlarından tamamiyle sıyrılabileceğini isbat eder:

Pencereme elbet dökülecek gün
Bense, aynalarda dalgınım yine
Nedir beklediğim boyunca ömrün?
Bahar, inanamam söylediğine!..

Bu kıt'anın bilhassa son mısrasını çok severim. Birkaç kelimeyle koskoca bir manzara çizen, bir ruh halini anlatıveren, tekrarladıkça derinliğine nüfuz edilen bir mısra bu:

Bahar, inanamam söylediğine,

Birçok şairlerimize ilham kaynağı olan kadın elleri Fehmi'ye de güzel bir şiir yazdırmıştır:

Ellerindir, aşk toplayan geceden
Penceremden geçen bir rüzgâr gibi

Her sabah içime koyan nasibi
Daha gün değmemiş düşüncelerden

Son yılların bayağıya, iğrence doğru sür'atle düşen şiirlerinde kuru ve çıplak realizmin tam bir iflasiyle karşı karşıya bulunuyoruz. Onun gibi, ayağını tamamiyle yerden kesmiş bir romantizm de bugünün insanını doyuramaz. Zamanımızın sevilen şairleri—daha ziyade—(izm)le biten şiir cereyanlarından bir kaçını eserlerinden mezcedebilenlerdir. Fehmi Özçelik'in şiirleri bu bakımdan incelenince, onun yolunu tam manasiyle çizdiği iddia edilmezse de isabetli araştırmalarda bulunduğu söylenebilir.

Gözlerin böyle her an ağlamaklı kadınım
Sana aynı şarkıyı söyleyecek o şehir,
Yanarken lâmbaları sokaklarında bir bir
Dudağında gezecek bir ayet gibi adım.
Gözlerin böyle her an ağlamaklı kadınım.

Mısralarında daha ziyade romantik bir şair olarak karşımıza çıktığı halde:

Nasıl büyümesin ellerim çocuk
Ki uyku girmiyor gözlerime
Servilere de büyür yavaştan
Eski bahçelerde

mısralariyle sembolize yönelmiş gibidir.

Okuduğu birkaç tenkit yazısı Fehmi'nin nesirde de muvaffak olacağını bana müjdeledi. Hisar'da neşredilen edebî konuşmaları ise, her seferinde biraz daha olgunlaşmakta, güzelleşmektedir.

Bugün Hukuk Fakültesi'nin ikinci sınıf öğrencisi olan şair hakkında tam bir hüküm verebilmek için şüphesiz ki vakit çok erken. İlerde gittikçe mükemmeleşeceğine inandığımız eserlerini takip edebilen okuyucularımız onun—birkaç satırla belirtmeye çalıştığım—edebî şahsiyetini daha iyi tanıyacak, en isabetli hükmü kendileri vereceklerdir.

3.1.9. KÖPÜK[25]

A.Şevket Bohça imzasını ilk defa birkaç sene önce bir dergide yayınlanan gazetelerde görüştüm. İmza benim için yepyeni, fakat bu gazeller en az bir asır önce yazılmış kadar eskiydi. Aruza ve Divan diline hakimiyeti de gözönüne alarak, "Bohça"nın tanınmış şairlerimizden birinin takma adı olabileceğin düşünmüştüm.

Bahsettiğimiz dergideki gazellerin Ankara Atatürk Lisesi'nin genç edebiyat öğretmenine ait olduğunu artık öğrenmiş bulunuyorum.

"Köpük" onun şiirlerini bir araya getirmiş. Kitabın dizgi ve baskısına oldukça özenilmişse de kapak yazıları pek hoşa gitmiyor. O güzel isme usta bir elden çıkmış bir kapak kompozisyonu ne güzel yakışacaktı.

---

[25] Hisar, Sayı:23, Mart 1952 s.17

Eser, **Köpük, Rüya, Deniz** ve **Sâdâbad** adıyla dört kısma ayrılmış. **Köpük** ve **Rüya** kısımlarındaki şiirlerde sembolik bir hava var. Sevinçle müşahade ettiğim ilk husus, şairin Ahmet Haşim'in tesirine pek kapılmamış olmasıdır. Hâşim'den sonra bu tarz şiirler yazmayı deneyen şairlerin çoğu onun kopyası olmaktan kurtulamamıştı.

Sevindiğim ikinci nokta, Bohça'nın aruza hâkimiyeti ve kitabının ikinci kısmında rayiha, arz meşcere gibi birkaç kelime hariç—bugünün dilini kullanmasıdır.

Kitaba adını veren **Köpük** şiirinin ikinci kısmı pek güzel:

Sesimiz perde perde sönmekte
Yumuşak bir teması andırarak;
İlk ışıklarla titreyen yaprak,
Gecenin kollarında dönmekte.
Açılır bahçeler harebelere,

Yükselir her tarafta kahkahalar;
Sönüyorken dudaklarında bahar
Gecemiz damla damla düştü yere.

Fakat aynı şiirin birinci kısmında (sen) le başlayıp (siz) le biten:

Saçlarından taşan bu mermerde
Bir köpükten duaya benzediniz.

beytini tashih etmiş olmasını isterdim. Yine o şiirdeki:

Taş kesilmiş sularda bir saksı

mısraında, (saksı) kelimesi hiç iyi durmuyor. Bohça bu kelimeyi kitabın birkaç yerinde daha kullanmış. Nedense hepsi de kulağımı tırmaladı.

Köpük ve **Rüya** kısmındaki şiirlerin çoğu —şairin tuttuğu yol icabı—mâna bakımından karanlıktır. Bunların bazıları tatlı bir müphemiyet, hoş bir musiki var. İnsana bir şey anlatmasa bile sezdiriyor. Bazı mısralar ise rastgele söylenmiş gibi.

Aralarında gerek mâna, gerek hava bakımından bir bağlantı kurmak mümkün değil.

Bu sütun başlarında ömrümüzün,
Çekilir inzivaya sanki gece;
Bir hayal olmalıydı gönlümce,
Süzülüp yaşlı gözlerimde hüzün.
Yemyeşil bahçelerin ürperişi,
Sarı bir yaprağın üstünde kalır;
Yine yer dilsiz olur, gök de sağır;
Bir teselli, suların ses—verişi...

gibi güzel parçaların bulunduğu **Köpük** ve **Rüya**'dan sonra, kitabın **Deniz** kısmı gelmektedir. Bu kısımdaki şiirlerin çoğu şarkı tarzında yazılmış ve:

Sevgimle yanan bahçede bir tâze baharsın,
Bir şiire beden bin sesi koynunda tutarsın;
Her hazdan uzak gönlüme bir nazlı pınarsın;
Bir şiire bedel bin sesi koynunda tutarsın.

gibi, tazeliğini kaybetmiş manzume olmaktan kurtulamamış kıt'alardan müteşekkil.

Kitabın son kısmı **Sâdâbâd** adını taşıyor ve şairin Dîvan edebiyatı tarzından yazılmış şiirlerini içine alıyor. **A.Şevket Bohça** —yazıma başlarken de söylediğim gibi—bu şiirlerde hayli usta ve başarılıdır.

Ancak, kitabına bu kısmı eklememiş olmasını isterdim. **Sâdâbât** belki de **Köpük**'ün gelecek yıllara intikallini önleyen bir zincir olacak ve—korkarım—hüküm vermede hayli insafsız olan genç edebiyatçılar—diğer kısımları bile tetkike lüzum görmeden—"eskimiş" hükmüyle kitabı ellerinden atmakta kendilerini haklı bulacaklardır.

Köpük'teki şiirlerin altına konulan tarihlerden çıkarılacak netice, bunların yeni ve kuvvetli olanlarının son zamanlarda, eski ve zayıf olanlarının ise daha evvelki yıllarda yazılmış bulunmasıdır. Bu, **Bohça**'nın sanat yolunda ileriye doğru gittiğini gösteriyor ve gelecek yıllar için ümit veriyor.

3.1.10. İKİ KİTABIN DÜŞÜNDÜRDÜĞÜ[26]

İlim ve teknikte olsun, sanatta olsun sadece batının yaptığı aynen taklit etmekle yetiniyor, onunla öğünüyoruz. Asırlardan beri her üç sahada yapılan hamlelerin tamamiyle bize mahsus olanı, bizden başlayanı hemen hemen yok gibidir.

Elektriği, radyoyu, sinemayı batıdan alıp memleketimize getirmenin çok hayırlı bir iş olduğunu inkâr edecek değiliz. Ancak, bizim görüşümüze göre, asıl mesele ilim ve teknik bakımından asıl öğünülecek şey elektriği, radyoyu, sinemayı bulmak, îcadlara daha yenilerini ekleyecek, onları geliştirecek bir seviyeye ulaşabilmektir.

Hele sanatkârı bir yaratıcıdan başka şekilde düşünemiyoruz. O yolunu kendisi çizecek, sanat dünyasını kendisi kuracaktır.

İlim ve teknik kadar, sanatta da batıdan fersah fersah geri kaldığımızdan, yabancı dillerle yazılmış eserleri okumak, tercüme etmek, yabancı memleketlerde yapılan sanat hamlelerini incelemek, onlardan faydalanmamk bizim için lüzumludur. Ancak, bu hiçbir zaman bazı yeni şairlerimizin, yeni ressamlarımızın yaptığı gibi, körükörüne kopyacılık, aktarmacılık şekline dökülmemeliydi.

Bugün şiirimizde yenilik yaptık diye övünenlerin yaptıkları yeniliğin acaba yüzde kaçı kendilerine aittir? Yeni ve devrimci bir şair olmak için, yabancı dil bilmeyi, batı edebiyatını okuyup orada gördüklerini tercüme veya adapte etmeyi yeter mi sayacağız? Daha önceki Türk şairlerin yolundan ayrılıkları için göklere çıkaranların, batının bazı yeni şairlerini adım adım takip etmeleri bir kusur değil mi dir?

Bizde bu acayip şiirin öncüleri sayılan şairlerden Fransızcaya tercümeler yapıldığını duyan bir arkadaşımız "Aman dikkat etsinler, demişti, asılları meydana çıkar" Fransızcaya yapılan tercümeleri bilmem ama, Türkçeye yapılan çevirmeler bu muhterem öncülerin eserlerini asıllarını sık sık meydana çıkarıyor.

Melih Cevdet'in "4X400 Engelli" başlıklı tekerlemesini **(Yaprak)** dergisinde okuduğum zaman: "Bunu bir şiir saymak mümkün olmazsa da nükte fena değil" demiştim. Meğerse nükte de şairimize ait değilmiş!. Melih Cevdet'in "4x400 Engelli"si ile **Jacgues Pereverin Yeryüzü**'nün **8 inci** sayısında tercümesi neşredilen **Aile—î âlâ**'sını beraber okursak bunu açıkça görebiliriz:

---

[26] Hisar, Sayı:26, Haziran 1952, s.5

4x400 ENGELİ

Birinci Osman

Birinci Orhan

Birinci Murat

İkinci Osman

Üçüncü Orhan

Dördüncü Ahmet

Beşinci Mehmet

Üçüncü Osman

Altıncı Mehmet

Dayan Mehmet

Dördüncü Osman

Yedinci Mehmet

İkinci Osman

Üçüncü Ahmet

Haydi Mehmet

Mehmet Birinci

.....

AİLE-Î ÂLÂ

Lui I

Lui II

Lui III

Lui IV

Lui V

Lui VI

Lui VII

Lui VIII

Lui IX

Lui X

Lui XI

Lui XII

Lui XIII

Lui XIV

Lui XV

Lui XVI

Lui XVII

Sonra ne şu ne bu, ne siz ne biz..
Bu yirmiyi saymaktan aciz
Herifler de kim?..
Jacgues PREVERT

Jacgues Prevet'in şiiri Türkçe'ye çeverilip neşredildikten sonra dahi "4x400 Engelli"yi yeni çıkan **"Tegrafhane"**sine almaktan çekinmeyen Melih Cevdet'in— şairliğine değilse bile cesaretine hayran olmamak elden gelmiyor.

"Aşağı Yukarı" ile **"Telgrafhane"**yi okurken düşünüyorum: Bu kırkına varmış şairler, yazdıklarının şiir olmadığını hâlâ anlayadılar mı ? Şöhret hırsı ise, iyi veya kötü kâfi derecede tanındılar. Acayiplik hevesi, sanatla alay etmek arzusu ise, artık bıkmış olmaları lâzım değil midir? O halde hâlâ şu **"Pandispanya reklamları"**, **"Yalancı Dolma"**lar, **"Eşref Tekerlemeleri"**, şu **"Hayvanat Bahçeleri"**, **"Çürük"**ler **"Tabutçu dükkânları"**, **"Sıkı"**lar niye ?

Her iki kitabı da dolduran: aç karnına bolca lirizm.

Ne üstünde var ne başında
Ne midende ne kursağında
Barı gel de görgünü artır
Medeniyet öğren ayı.

Kömür, bakır, altın, demir
Hepsi senin, hepsi senindir.
Çıkar çıkarabildiğin kadar
Ne çıkarırsan
Hepsi benimdir.

Kim ola Sarraf Zarifi
Adı üstünde sarraf
Şıkır şıkır altın saymak işi
Ya kim ola çıplak Mustafa
O da şehrin delisi
O da şehrin fakiri

Bir yanda ağlara labanalar
Yavaş yavaş uzanan fakir balıkçı köyleri
Bir yanda yalılar sahilsaraylar

Yezidin yalısı, hınzırın yalısı, domuzun yalısı
Kedinin, köpeğin, yılanın, çiyanın yalısı.

3.1.11. FİKİR VE SANAT ESERLERİNİN YAYILABİLMESİ İÇİN[27]

İstanbul, Ankara, İzmir gibi birkaç büyük şehir istisna edilirse, yurdumuzda fikir ve sanat hayatı yok denecek kadar sönüktür. Bu üç şehir haricinde kalan vilâyetlerimizde, bir tiyatro görmek bir resim sergisi gezmek, bir konsere gitmek, bir konferans dinlemek ya hiç mümkün olmaz yahut da—kırk yılda bir—tesadüflerin yardımıyla gerçekleşir.

Fikir ve sanat mahsülü kitaplara, dergilere ilgi gösterenlerse—bütün Türkiye'de—sayısı birkaç bini geçmeyen meraklılardan ibarettir. Bu sebeple, eser veren sanatkârlarımız, fikir adamlarımız çok küçük bir zümreye hitap ediyor—bir dost meclisinde konuşur gibi—seslerini kendi çevrelerinin dışına ulaştıramıyorlar.

Sık sık düşünürüm: Bazan birkaç bin, bazan birkaç yüz kişi için çekilen bunca emek boşuna değil midir? Takdir edilmekten, mükâfatlandırılmaktan vazgeçtik, inceleyip reddeden bile bulunmadıktan sonra yazmak—hele yayınlamak—neye yarar? Yurttaşlarımıza eserlerini okutamadığımız şairlerimiz, hikâyecilerimiz, ilim ve fikir adamlarımızla öğünmenin ne faydası var?

Fikir ve sanat eserlerine karşı yurdumuzdaki bu korkunç ilgisizliğin sebebi nedir? Günahı sadece okuyup yazma bilenlerin, tahsil görmüşlerin azlığına yüklemek doğru olmaz. Diğerlerini bir tarafta bırakalım, her üniversite mezunu veya öğrencisi ayda bir tek edebî dergi okusaydı, bu manevi yayınlar şimdikinin en aşağı 20—30 misli bir rağbet kazanmış olurdu. İstanbul Üniversetisi Tıp Fakültesi'nde yapılan anket önümüzde duruyor. Yazık ki hiçbir fakültemizin durumu da ondan az acıklı değildir.

Okulların, öğretmenlerin ilk vazifesi öğrencilere okumak, araştırmak sevgisinin, alışkanlığını kazandırmak olduğu halde—ilk okuldan üniversiteye kadar—bütün

öğretim müesseselerimiz bu vazifelerini ihmal etmektedirler. Dergi okumanın prensibi haricinde bulunduğunu, yeni çıkan kitapların da hiç birini okumadığını âdeta öğünerek söyleyen, Türkçe ve edebiyat öğretmenleriyle karşı karşıyayız. Kendisi okuma zevkini tatmamış bir kimsenin, öğrencilerine bu zevki aşılayabilmesi kabil olur mu? Yüksek tahsilde, imtihan ederken, notunu önüne açıp söylediklerimizi satır satır takip eden profesörlerimiz vardı. Kendi takdirleri dışında öğrenilen ve söylenilen bir şeyi kabul edip, takdir eden bir hocaya ise—gerek orta, gerek yüksek tahsilde—pek az tesadüf edilir. Bu sebeple, hocanın notlarını 20—30 kere okuyacak kadar ilim meraklısı (!) arkadaşlarımız bile, aynı mevzuda bir başka eserin incelemeye lüzum görmezlerdi. Demek ki, halkının büyük bir çoğunluğu cahil olan memleketimizde, tahsil görenlerin büyük çoğunluğu da okuma zevkinden mahrum bulunmaktadır. Bence, fikir ve sanat eserlerinin yayılmasının ikinci sebebi budur.

Fakat, her şeye rağmen, yurdumuzda, okumak isteyenlerin okuyanlardan kat kat fazla olduğuna inanıyorum. Kitabı, dergiyi uzak köylerde oturan vatandaşların ayağına tadar götürebilmek lâzım. Değil köyler, vilâyet merkezlerinin çoğunda, aradığımız bir edebî eseri, bir sanat dergisini bulabilmemiz mümkün değildir. Ya hiç kitapçı yoktur, yahut—bir kitabevi olsa bile—o nevi yayınları getirmez. Nice kıymetli kitaplar dağıtılamadığı için okuyucusuz kalmış, nice fikir ve sanat dergileri bayilerin kahrına uğrayarak iflâs etmiştir.

Bu derde çare bulmanın önemli bir memleket dâvası olduğuna inanıyorum. Yukarda söylediğim gibi, ananın, babanın, öğretmenin vazifesi, yetiştirdiği kimseyi—her şeyden evvel—okuyan, araştıran, düşünen bir vatandaş haline getirebilmektir. Bu vasıfları kazanan bir kimse, bilgisinin eksik kalan taraflarını kendi kendine tamamlıyabilir. Kazanmayan ise, öğrendiklerini de yavaş yavaş unutarak kafa bakımından bomboş bir hale gelir.

Millî Eğitim Bakanlığının, bir taraftan öğretim sistemini islâh ederek, diğer taraftan halkın ciddî eserleri daha çok okumasını sağlıyacak tedbirleri alarak fikir ve sanat mahsullerinin karşılaştığı bu ilgisizliğe bir çare bulabileceğini sanıyorum.

Okuma yerleri—yeni tecrübe edilmeye başlayan ve evlerde okunmak üzere kitap veren—tevzi yerleri açmak şüphesiz ki çok faydalıdır. Ancak bütün memlekette böyle yerlerin kurulabilmesi büyük bir para ve uzun bir zamana ihtiyaç gösterir. Yeni

---

[27] Hisar, Sayı: 27, Temmuz 1952, s.7—8.

eserlerin kolayca halkın karşısına, çıkabilmesi için—kanaatimizce—Millî Eğitim Bakanlığı'nın yapacağı mühim bir iş daha var: İlim, fikir ve sanat eseri yayınları, sadece kazanç hısiyle hareket ederek âdeta bu nevi eserlere boykot ilân eden ve çok defa (satıp parasını göndermek gibi) ahlâki kaidelerin de dışına çıkarak eline düşenleri inim inim inleten kitapçıların, bayilerin zulmünden kurtarmak.

Prensip itibariyle bu işe karar verilirse, tatbiki için bir yol bulmak kolaydır: Bakanlık nisbeten küçük bir fedekârlıkla yurdun muhtelif köşelerinde satış yerleri açabilir, gazete, kitap bayiliği yapanlarla anlaşarak onları kendi organı olarak kullanabilir. Bunun neticesinde, ciddî bir eser neşreden kimse kaybolmayacağına, bir köşeye atılmayacağına emin olarak, eserini Bakanlığın dağıtma işiyle görevli memurlarına teslim edecek, her hangi bir kasabada oturan vatandaş da böyle bir eserin çıktığından haberdar olark, canı istediği zaman satın alabilecektir.

Akla daha başka şekillerde de gelebilir. Mesele şekil değil, derdin devasını bulabilmektir. Eğer sadece şehvet ticareti yapan magazinlerle halkımızın fikir seviyesinin yükselmeyeceğine inanıyorsak, bu çareyi bulmaya mecburuz.

3.1.12. SANAT BİR TESELLİDİR[28]

Hisar'da, geçen mektubumu okuyup buna cevap verebileceğine âdeta inanmaya başlamıştım. Şimdi böyle bir ümidin mânasızlığını düşünüyorum. Sen Hisar'dan haberdar olsan bana yazmak için o açık mektubu mu bekleyecektin? Hisar, beraber kurduğumuz hayallerden birinin kısmen olsun gerçekleşmesi değil midir?

Evet, Hisar'la düşündüğümüz dergi arasında hayale gerçek kadar fark olduğunu biliyorum. Biliyorum ve tutuluğun ruh fırtınasını da hesaba katıyorum. Fakat, yine de dergimizi gördüğün halde, bana yazmadan durabileceğine ihtimal vermiyorum. Seninle üzerinde en çok birleştiğimiz şey sanat sevgisi değil miydi?

Bugün, kendimi yapayalnız hissetiğim bir dünyada, ban arkadaşlık eden yalnız sanattır. Hayatı en fazla sanattan aldığım zevk için yaşamaya değer buluyorum.

Etrafımdaki insanları ölü kadar ruhsuz bulduğum bir anda, vücudu asırlarca evvel toprak olmuş bir şairin mısraları bana hayat variyor. Anama, kadeşime bile anlatamadığım bir derdin tesellisini, yüzünün şeklini, konuştuğu dele bilmediğim bir bestekârın nağmelerinde buluyorum.

---

[28] Hisar, Sayı:30, Ekim 1952, s.9

Sanat küçük menfaatlere, bayağı endişelere âlet edilemeyecek kadar yüksek şey kardeşim. Dini inançları müsbet ilimlerle sarsılan, cennet hayaliyle avunamaz olan bir cemiyette biricik mânevi sığınak odur. Onu da elemizden alıp mide kavgasına kurban etmeye çalışanlara ne diyelim?

Kopardıkları yaygaralarla kulaklarımızı sağır eden sanat politikacıları, yerlerini sanatkârlara ne zaman terkedecekler? Şöhret hırsına, menfaat kaygusuna her gün yeni bir kıymetin feda edildiğini görüyoruz. Sen—ben dâvasının ne zaman biteceği belli değil. Kendilerine yol açabilmek için şaheserler çiğneyenlerden, sanat namına ne beklenir? Bu derece alçalanların, o kadar yüksek bir şeye erişebilmeleri mümkün müdür?

Bugün memleketimizde sanat bazılarınca bir ihtilal kundakçısı, bazılarınca bir nesil ve arkadaşlık dâvası, bazılarınca bir şöhret vesilesi, ancak pek küçük bir azınlık için gerçekten sanattır.

Sanat anlayışında farklar, aykırılıklar olacağını kabul ediyorum. Anlayamadığım kin ve haset, bayağı menfaatler uğruna red ve inkârdır. Sanat gibi yüksek bir şeye bağlanan bir insanın yüreğinde böyle küçük duygular yer edebilir mi?

Şöhret için yazanları da, para için yazanları da anlamıyorum. Şöhret insana ne kazandırır? Para kazanmak için seçilecek yolların en kısırı sanat değil midir? Munis Faik ne güzel söylemiş:

Alkış yalancı, servet ölümdür deha için
Ethem feda bu sanatı boş bir sada için

Sanat da, din gibi bir huzur ve teselli kaynağıdır. Ondan beklenen sadece—muhtaç olduğumuz bu huzuru ve teselli olmalıdır. Bu huzuru, teselliyi insan şöhret ve para kazanarak değil, sanata gönül vererek bulabilir. Telâşlanmaya, itşip kakışmaya, öne geçtim, arkada kaldım dâvasına ne lüzum var?

Hele, şunu bunun hoşuna gitmek için, içinden geldiği gibi yazmaktan vazgeçip, moda cereyanlara uyanlar büsbütün tuhafıma gidiyor. Böyle bir fedâkarlık yapmak lüzumunu bana da hatırlatanar oldu. Anlamadığım nokta, bundan kazancımın ne olacağıdır. Sanatım kendimi memnun edemedikten sonra, başkaları beni övsene çıkar yerse ne çıkar?

Din gibi sanat da insanlara öldükten sonra yaşamak ümidi veriyor. Bu ümit, duyguları, düşünceleri hülâsa her şeyiyle yok olup gitmenin korkunçluğunu biraz hafifletmektedir. "Bu topraklar üzerinde yaşyayan, sevinen, acı çeken milyonlarca insan ne oldu? Diye sorduğumuz zaman 4 yüz yıl önceden gelen bir ses yüzyıl önceden gelen bir ses duyarak teselli buluyoruz.

Minnet Hüda'ya devlet—i dünya fena bulur
Baki kalır sahife—i âlemde adımız.

Yüz yıllarca önceden böyle bir dost sesi duyabilmek, yüz yıllarca sonraya hoş bir sada bırakabilmek ihtimalinin biricik delili değil midir? Kendileriniden evvel ki nesilleri ile yıkılmasını, okunmamasını isteyenler bindikleri dalı kesmiyorlar mı?

Bir granit kadar sağlam eserleri yıpratmak için tepinenlerin aksine, eskiyen, köhneleşen her şöhretin arkasından âdeta yas tutarım. Her çöküş, her yıkılış fânilik çukurunun derinliğini, korkunçluğunu biraz daha arttırdığı için.

Böyle ölümsüzlükten filân bahsediyorum diye, sakın benim zavallı manzumeciklerimin de yanına kalacağını umduğumu zannetme. Sen de bilirsin ki, bahsettiğim ölümsüzlük Baki gibi, Fuzulî gibi, Yahya Kemal gibi büyük sanatkârlara mahsus. Olsun. Onların yaşaması da, sanatı seven, sanata tapan herkes için bir teselli değil midir?

Manzumelerimi, yazmak ihtiyacında olduğum için yazıyorum. Tıpkı bu mektubu yazıyorum. Tıpkı bu mektubu yazdığım gibi. Nasıl sen bunu göremeyeceksen, onları da kimse okumayacak. Fakat, ne zararı var? Ben içimi boşaltıyorum, muhtaç olduğum teselliyi buluyorum ya...

3.1.13. GÜLTEKİN SÂMANOĞLU[29]

1948 yılında **Çınaraltı** ikinci defa çıkmaya başlamıştı. Dergi, ilk sayısından itibaren bir de şiir müsabakası açıyor ve bu müsabakaya gönderilen şiirlerden beğendiklerini yayınlıyordu. İşte Gültekin Sâmanoğlu **"O Kadın"** şiiri derginin iyi bir yerinde yayınlanmış, ayrıca **"Vezin ve Kafiye"** başlıklı bir yazıda da övülmüştü. Yusuf Ziya Ortaç o yazısında, müsabakaya onbeş gün içinde gönderilen binden fazla şiirin—

[29] Hisar, Sayı: 33, Ocak 1953, s.14-15

bolluğu nisbetinde—zayıflığından şikâyet ettikten sonra: "Hayır, bize gelen cevaplar içinde ümit veren, teselli veren, hattâ gurur veren şiirler de var... İşte bu sayıda okuyacağınız (O kadın) .. Hem vezni var, hem kafiyesi var hem de şahsiyet var" diyordu.

Doğrusunu söylemek lâzımgelirse, ben "O Kadın"ı Yusuf Ziya Ortaç kadar beğenmemiştim onda aşırı bir mubalâğa, bir yapmacıklık vardı. Şiire mevzu olan kadın 32 mısranını hemen her birinde başka bir şeye benzetiliyor, "iftar meyvesi"nden "ömür felsefesi"ne kadar uzanan bir sürü teşbih arasında kaybolup gidiyordu.

Bununla beraber, gerek dilin temizliği, gerek nazım tekniğine hakimiyet Gültekin'in gördüğüm bu ilk şiirinde beni ümide düşürmüştü. Aradan geçen beş seneye yakın zaman bu ümidi boşa çıkarmadı.

Gültekin'in şahsen tanımama Ankara Halkevi'inde yapılan şiir günleri vesile olmuştur. Onlar o zaman—**Bekir Sıtkı Erdoğan** ve **Mustafa Necati Karaer**'le birlikte—üç Harbiyeliydiler. En göze çarpanları Bekir Sıtkı Erdoğan'dı. Onun hemen her toplantıda okutulan **"Binbirinci Gece"**si, şiir günü müdavimlerinin hâlâ hazalarından silinmemiştir. Gerek Bekir, gerek Mustafa Necati umumiyle halk edebiyatını taklit ediyorlar, koşma tarzının alışılmış, iyi kullanıldığı zaman—bilhassa şiirden pek anlamıyanları—sarıseven havası içinde alkış üstüne alkış, takdir üstüne takdir kazanıyorlardı (Karaer o tarzı kısa bir zaman sonra bırakmış, kendisine has olan, o pek beğenmediğimiz sesi bulmuştur. Bekir de tekâmül yolundaydı; çoktandır şiirlerini görmüyoruz).

Gültekin Sâmanoğlu'nun (bu üçüncü Harbiyeli'nin) şiirlerinde halk edebiyatının tesirleri öbürleri kadar fazla hissedilmiyordu. O daha ziyade hececilerin havasında gibiydi.

Temiz, idealist ve mert olan bu çocukların üçüyle de çabucak anlaşıp kaynaştık. Hisar, Gültekin'le olan dostluğumuzu daha da kuvvetlendirdi.

Gültekin'in şiirleri de Hisar'la birlikte gelişip olgunlaştılar. Daha güzel, daha sağlam mısralar yazdı. Vezni, kafiyeyi bırakmadan yeni şekiller aradı. İlk sayıda, bir evvelki kıt'anın son kelimeleri bir sonraki kıt'anın başında tekrarlanan değişik şekilli bir şiiri çıkmıştı. Altıncı sayıda **"Ve Sonra"** şiiriyle bunun daha güzel bir örneğihi verdi:

Kalbimizden delce arzuları sökmeden
Yedi rengin dışında bir şekle döndü ufuk
Bizdeki kuvvet neydi?
Tabiata hükmeden mevsimleri unuttuk.

Mevsimleri unuttuk yaz mı, bahar mı, kış mı?
Kan değil nabzımızda aşktı, sevgiydi atan,
Baktın mı ellerine, ufak bir iz kalmış mı
Son günü hatırlatan?

Fakat, iyi etti de bu tarzı sık sık denemeye kalkmadı. O zaman monotonluktan kurtulması imkânsız olurdu. Şüphesiz Gültekin de bunu düşünmüştür.

Bütün gerçek sanatkârlar gibi, ince ruhlu, hassas yaratılışlı olan şairin eserlerinde şiirin ezelî ve ebedî mevzularını (gurbeti, aşkı, tabiatı) bir iç ürpermesi halinde hissetmekteyiz. İşte Almanya'da yazdığı **"Gurbet Akşamları"** şiirin son kıt'ası:

Zor, yalnızlığın büyük acısı,
Hele ilk gurbetin ilk sancısı;
Ben, bu insanların yabancısı
Hayalle avunurum sadece...

Son yazdığı **"Güz Yaprakları"** güz mevsimi kadar cana yakın geldi:

Yaprakların üzüntülü yahut şen
Yahut ta düşünen halleri vardır,
Kimbilir nasıl hayalleri vardır
Şu koca bir mevsim boyunca düşen.

Gültekin Sâmanoğlu arasıra dünyamızın hali, insanların kaderi üzerinde de düşünür. Ama bu düşünüş—zamanımızda moda olduğu gibi, cemiyet nizamını

değiştirmek gayesiyle değil—şairce bir düşünüştür.

Bir şemsiye açıldı ansızın
Kara, yağmura, güneşe karşı,
Bekledik durduk, en yüksek dağın
Göğe değdiği yerde barışı

Gördük ki insanlar küme küme
Altında hep aynı şemsiyenin,
Kimi hayata, kimim ölüme,
Karşı gelmede; gözlerinde kin.

Şüphesiz kik Gültekin bu yazdıklariyle yetinecek değildir. O da hepimiz gibi, henüz özlediği şiiri bulamamdığına, yapmak istediğini yapamadığına inanmaktadır. Askerlik mesleğinin yoruculuğu, şairce bir hassasiyetle bağdaşamayan sert havası hayatın bin bir zaruret ve sıkıntıları, onun sanat sahasında geniş hamleler yapmasını güçleştiriyor. Şiire kimsenin değer vermediği bu zamanda—bir mirasyedi olmayan—her şair için sanat ister istemez, ikinci derecede bir meşkuliyet olacak, ona ancak yaşama savaşından arttığı kadar bir güç ve zaman harcanacaktır.

Vazifesinden çok defa geç dönen, yeni evli, yeni baba olan Gültekin'den biz de, cumartesi ve pazarlarını dergi işlerine vermesini isteriz. Bunu yapamadığı zaman—haklı bile olsa—dilimizden kurtulamaz.

Bununla beraber, nazımızı en çok çeken insafsızca takılmalarımıza en çok tahammül gösteren arkadaşımızda odur.

Yazımı, kendisine başarılar dileyerek bitiriyorum.

3.1.14. ÜZÜLMEMEK ELDE Mİ?[30]

Yazıları, hikâyeleriyle tanıyıp sevdiğiniz bir takım imzalar vardır. Onlardan bir dostunuza bahsedersiniz. Aldığınız cevap şudur: <<İyi amma, felân vakit komünizm propagandası yapmaktan hapse girmişti.>> Şiirlerini küçük yaştan beri ezberlediğiniz değerli bir şair olur, işitirsiniz ki son zamanlarda şeyhliğe özenmiş, etrafına topladığı

[30] Hisar, Sayı:34 Şubat 1953, s.3

cahil müritlerle birlikte Atatürk ve İnkilâp aleyhine çalışıyormuş.

Yeni bir hikâyeci keşfedip ona ümit bağlarsınız, veya sahnede, perdede beğenmeye başladığınız birkaç artist çıkar, birde bakarsınız ki, felân adı batası cemiyetle ilgilerinden dolayı tevkif edilmişler.

Sanat hayatını ilgilendiren bir film hazırlandığını haber alır, görmek için sabırsızlanırsınız. Bir zaman sonra gazeteler yazar: <<Memleket aleyhine propaganda yaptığından oynatılmasına izin verilmemiş,>>

Kurnaz oldukları için yakalanamayanlar ve umumi efkârca zan altında bulundurulanlar, tevkif veya mahkum edilenlerin beş on mislidir.

Sanat düşmanı olsanız mesele yok: Sanatla uğraşanların birer birer ipliklerinin pazara çıkmasına için için sevinirsiniz. Memleket meselelerinde biraz vurdum duymaz olsanız yine kolayı var: Bugün bazı sanatseverlerin yaptığı gibi, <<İdeolojisi benim neyime gerek. Ben onu sanatı için başımın üstünde taşırım>> der, geçersiniz.

Hem sanatı, hem de memleketi çok seven bir insansanız, sanat hayatımızın bugünkü durumu sizin için devamlı bir üzüntü kaynağıdır.

Onları dinlerseniz memlekitimizde basın hürriyeti yoktur. Hükümet hoşuna gitmeyen yazarları birer bahane bulup tevkif ettiriyor. Sanatkâr tamamiyle hür olmalı, düşündüğünü serbestçe yazıp yayınlayabilmelidir. Böyle diyenleri yazılarına şiirlerine bakarsınız: sanatı, memleket meselelerini kendileri gibi düşünmeyenlere darağaçlarını şimdiden hazırlamış bulunuyorlar.(Meselâ bu sözde hürriyet taraftarlarının birisi bir şiirinde, işçinin, fabrikanın dertleri dururken, hâlâ gülü bülbülü anlatan şairlerin, bir gün olup kellelerinin uçurulacağından bahsediyordu.)

Yazılarını çok beğendiğim bazı şair ve hikâyecilerin nasıl olup da bir kominist bir vatan haini olduklarını anlayamam. Hüküm bile giyseler, içim bir türlü kabül etmek istemez. Çünkü sanatın yükseltici bir şey olduğuna inanmışımdır. Bir sanatkârın, vatanı yıkmak isteyen bir takım zararlı ideolojilerin hizmetkârı olmasına akıl erdiremem.

Bununla beraber, sanatta başarı göstermediğinden böyle bir yola sapanlar, şöhret için, halk arasına yayılacak dedikodudan, gazetelerde çıkacak isim ve resimlerinden medet umanlar öbürlerinden daha çok fazladır. Bunlar serseriliği bir teselli olarak kabul etmişler. Komünizmden daha zararlı bir cereyan doğsa derhal ona intisap edeceklerdir.

Sanatkâr olarak ister bir değer taşısınlar ister taşımasınlar, vatanımızı ve

hürriyetimizi yıkmak için çalışanların mutlaka ezilmesine taraftarız. Onlar memleket için zaten kaybolmuş kimselerdir. Memleket sanatı onlarla yükselecekse—Arif Nihat'ın bir şiirinde pek güzel söylediği gibi—<<olmaz olsun!>> .

Sanatsever olarak biz bu gün, kendisine içi kurt dolu bir su ikram edilen susamış insan gibiyiz. İçsek bir türlü, içmesek bir türlü! Memleket sanatını bu kurtlardan temizleyecek bir süzgeç lâzım. Ama, mesele bu süzgeci bulmakta. Çok defa kuruların yanında yaşlar da yanıyor. Yıkmak istediğini rakibini komünistlik veya mürtecilikte itham etmek zamanımızın modalarından biri oldu. Bilhassa siyaset sahasında buna sık sık baş vuruluyor. İşçiden bahseden yazara komünistlik, cami resmi yapan ressama mürtecilik damgasını yapıştırıveren dar kafalılar henüz sözde münevverlerimiz arasında bile eksik değil. Bu uluorta ithamlardan istifade edenlere yalnız gerçek komünist veya mürtecilerdir.

3.1.15. GÖZÜMÜZE ÇARPANLAR[31]

Ataç bu ya!

Şiirde veznin ne işe yaradığı, bugün serbest nazımla yazılan şiirlerde veznin eksikliğinin ne şekilde giderildiği zaman zaman düşünme ve tartışma konusu olur. Ataç, son günlerde yayınladığı bir (karalama) sında bu meseleyi kat'î surette halletmiştir. Vezin şiirin ezberlenip unutulmamasına yararmış. Bugün onun yerine yazı ve baskı makineleri geçmiş.

Şimdi eski insanların kafasızlığına nasıl içerlemezsiniz? Bu kadar lâfi vezne sokacağız diye asırlarca uğraşacaklarına bir araya gelip yazı makinasını icat ediverseler mesele kalmayacakmış.

Fakat, bir nokta zihnimi kurcalıyor. Geçmiş asırlarda yazı makinesi yoktu ama, yazı vardı. Eğer veznin biricik faydası şiirin unutulmamasını sağlamaksa, yazı bu işi daha iyi görmez miydi? Ezberlenen şey vezinli de olsa, insan hafizası yazının yerini tutamaz.

Ataç, vezinli kafiyeli şiir yazmanın <<bir takım erdemlerim, yararlıkları>> olduğunu kabul etsek bile, gene de öyle şiirlerden hoşlanmadığını, yıllar geçtikçe onlardan daha çok soğuduğunu söyledikten sonra biraz aşağıda bu sözlerini yalanlıyor: <<Biliyorum haksızlık ettiğimi, vezinli kafiyeli şiirleri çok sevdim şimdiye kadar,

[31] Hisar, Sayı:34, Şubat 1953, s.16—17

bundan sonra da severim.>>

Onun, sözü geçen (Karalama)sında, şimdiye kadar yazılmış ve bundan sonra yazılacak bütün vezinli, kafiyeli şiirleri—haksızlık ettiğini bile bile—yerin dibine geçirmesine sebep neymiş biliyormusunuz? Eline gelen birkaç yeni şiir kitabında şiirlerin çoğunun vezinli kafiyeli oluşu. Kimseye karışmadığını iddia eden sevgili hürriyet mücahidimiz birkaç genç şairin onun beğendiği tarzda yazmamasına işte bu derece sinirleniyor.

Bir kerede sinirlendi mi gözü hiçbir şey görmeyiverir, Ataç'ın Evvelce sık sık övdüğü değerli şairlerimizden biri, bir gün kazara onun beğendiği bir şiire kötü demiş.. Vay efendim sen misin bunu diyen? İkinci gün adamcağızın adı şairler arasından silinmiş gitmiş!

Onun için, üstadın isteğine göre yazmak, onun beğendiğini beğenmek lâzım. Bakarsınız bir gün daha fazla sinirlenir <<edebiyat diye bir şey yoktur>> der, çıkar işin içinden.

TÜRK SANATI

İstanbul'da yeni çıkmaya başlayan bir fikir, sanat, edebiyat dergisi. İsmi bana fazla iddialı geldi. İlk sayısında, okuyucularına, tanzimattan bu yana çıkan Serveti fünûn, Dergâh, Yeni Mecmua, Hayat, Ağaç, Dikmen gibi ağırbaşlı dergilerin hasretini çekerek yayın hayatına atıldığını haber veriyor. Ne zaman çıktığını ve kaç ay devam ettiğini hatırlamak hayli güç olan Dikmen'i dahi özlediği halde, bu günün sanat dergilerinden hiçbirini hesaba katmaması, ağırbaşlı saymaması, tarafsız bir görüşün ifadesi olmasa gerek.

Aynı sayının baş yazısında <<Türk Sanatı namına dün ve bugün de ne değerler varsa onların üzerine titremek, onlara karınca kaderince bir şey ilâve etmek, yeniyi onlar üzerin bina etmek için..>> çıktığı söylenen dergi eğer bu söylediğini yapabilirse iyi bir yol üzerindedir.

Tertibi, baskısı, yazıları henüz kıvamını bulamamış. Bilhassa şiirleri çok zayıf. Divan ve halk edebiyatının—hiçbir yenilik eklemeden—tekrar eden gazel ve koşmalara yer vermeleri, biraz önce bahsettiğim baş yazıda belirtilen gayelerine uymuyor.

Buna karşılık Mehmed Kaplan'ın <<Millet ve Güzellik Sevgisi>> başlıklı yazısını ve Arif Nihat Asya'nın küçücük nesir parçasını büyük zevkle okuduk.

Derginin yazı kadrosu olarak bir sürü isim ilân edilmiş. Bunlar arasında sekiz yıl bir kazanda kaynasalar birleşemeyecek, <<Türk Sanatı>> nın havasına asla uyamıyacak imzalar var.

<<Fena ve sinsi ideolojiler>> güdenlere sayfalarında yer vermeyeceğini sevinçle öğrendiğimiz derginin uzun ömürlü olmasını gittikçe güzelleşmesini dileriz.

3.1.16. KEDERİN ZEVKİ[32]

Yaratılış itibariyle herkesten daha hassas olan sanatkârın, hayatın insana üzüntü veren çeşitli olayları karşısında duygusuz kalması mümkün olur mu? Hattâ, herkesin pek umursamadığı bazı küçük şeylerin bile ona tesir etmesi tabiî değil midir?

Tarih boyunca sanatkârların kalbleri kadar kalemlerini, fırçalarını da harekete getiren sevinçten çok keder olmuştur. Bir sevgilinin vefasızlığı veya ölümü, millî bir felâket, evlât acısı, ayrılık, gurbet, şaire, romancıya, bestekâra şaheserler yarattırdı. Gurbette, hasrette, sıkıntıda oldukları zaman çok güzel eserler verenlerin, vatana, sevgiliye, refaha kavuştuktan sonra sustukları çok görülmüştür. İnsan, yazmak, söylemek, yani bir nevi boşalmak ihtiyacını kederliyken daha çok hissediyor. Ahmet Haşim:

Melâli anlamayan nesle âşina değiliz.

demiş. Ben de sanatkârdan sadece methiyeler, güzellemeler isteyenlerle uyuşamıyorum.

Yalnız, üzerinde durmak istediğim bir nokta var. Acaba "kederi, melâli, hüznü" terennüm eden sanatkârdan sadece methiyeler, güzellemeler istiyenlerle uyuşamıyorum.

Yalnız, üzerinde durmak istediğim bir nokta var. Acaba "kederi, melâli, hüznü terennüm eden sanatkârlar, içinin zehrini başkalarının yüreklerine akıtan, kendi dertleriyle bizem de huzurumuzu kaçıran kimseler midir? Şüphesiz ki hayır. Sanatkâr içinde bulunduğu üzüntüden, çıkmazdan sanatın yardımiyle kurtulmaktadır. Derdini öyle şekillere kalıplara döküyor ki, onu güzelleştiriyor, dert olmaktan çıkarıyor; tahammül edilir, hattâ aranılan birşey yapıyor. Böylece ortaya gelen sanat eserlerini okur, dinler veya seyrederken, kendi derdimizin de o güzel şekiller içinde kaybolup

[32] Hisar, Sayı:35 Mart 1953 s.9.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

gittiğini hissederiz.

Yahya Kemal, "Kar Musikileri" adındaki şiirinde:

Duydumsa da zevk almadım İslâv kederinden

diyor. Bu mısra, ilk bakışta, insana garip görünür. Kederden zevk almak! Fakat bunda şaşılacak bir şey yoktur. Kederli, sıkıntılı bir insan, kederi sıkıntıyı terennüm eden—ama sanatkârane bir şekilde terenüm eden—eserlerde daha çok teselli bulur. Tıpkı bir dert ortağına rastlamış, üzüntüsünü onunla paylaşmış gibi.

Yahya Kemal, Varşova'da bulunduğu sıkıntılı bir kış gününde, komşu manastırdan gelen org seslerinin söylediği kederden zevk alamamış. Çünkü keder ona yabancıdır. Fakat, Tanburî Cemil Bey'in eski bir plağında kendisininkine çok benzeyen üzüntü musiki haline gelmeye başlayınca, muhtaç olduğu teselliyi fazlasiyle bulduğunu hissediyor ve "Kar Musikileri"ni bu saadet içinde yazıyor.

Eski musikimizin insanı kötümser yaptığını, ruhumuzu körlettiğini, yaşamak azmimizi kırdığını söyleyenler, bu musikiyi hiç, ama hiç anlamayanlardır. O bestelerin içinde insana başlıbaşına yetecek kadar huzur ve teselli var.

Fakat, aynı makam ve aynı usullerle bu gün ortaya getirilen eserlerin çoğu tahammül edilemez birer inilti halindedir. Mesele sanatkâr olmak veya olmamak meselesi.

İyi bir aktörün sahnede ağlayışı bize zevk verdiği halde, kötü bir aktörünki canımızı sıkar. Gözyaşı bazı gözlere ne kadar yakışır, bazılarında ne iğrenç bir hal alır.

Büyük eserlerin çoğunu büyük kederler yaratmıştır. Bu keder şahsî olabilir, millî olabilir, bütün insanlığa ait olabilir. Fakat, en çok şahsî olan bir üzüntüde bile, herkes için müşterek bir taraf yok mudur? Bir şair:

Kim öksüz değil ki sen olmayasın?

diyordu. Sanatkâr kendi sevincini, kendi acısını söylerken, biraz da bizimkilerini anlatmaktadır. "Millet ekmek fırınlarının önünde birbirin çiğnerken, o hala aşktan, ayrılıktan dem vuruyor, yalnız kendini düşünüyor. Halkın sevgisine, ilgisine layık değildir." diyenler, insanlığa ait bütün dertlerin mideden geldiğini sanalardır.

Bunlar, şiirlerinde, hikayelerinde, resimlerinde sadece açlığı, çıplaklığı

anlatmak için kendilerini zorluyor ve böylece cemiyete faydalı bir iş yaptıklarına herkesi inandırmaya çalışıyorlar.

Bereket versin—realistsiz, realistiz diye çırpınmalarına rağmen—eserlerinde ideolojileri sırıtı sırıtıvermekte, samimiyetsizlikleri buz gibi kendini hissettirmekteder. Yoksa, insan bunların eserlerini inanarak okusa, kendindin de insanlıktan da nefret eder.

Şüphesiz ki, sanat eseri sevinci de anlatılabilir, acıyı da; aşktan da bahsedebilir, açlıktan da. Fakat bence gerçek sanatkâr, kederi anlatırken bile insana bir huzur, bir ferahlık verebilen kimsedir.

3.1.17. BİRAZCIK İLGİ VE CESARET[33]

Sanat ve edebiyat maskesi altında zehirli fikirlerin çığırtkanlığını yapan dergilerin kökünü kurutmak mümkün değildir. Onlar, bugünkü hürriyet güneşinde, arsız otlar gibi her topraktan fışkırıyorlar. Türlü sebeplerle yayın sahasını terk edenlerin yerini hemen başkaları almaktadır.

Millî varlığımızı kemirmek, sanat ve edebiyatımızı dejenere etmek, halkımızı güzellik duygusundan, yüksek inançlardan mahrum bir sürü haline getirmek isteyenler durmadan, yılmadan çalışıyorlar. Onların, tuttukları yol kötü de olsa, gösterdikleri azim gayrete hayran olmamak elde değil.

Kendi gayelerine alet edebilecekleri bir kimse buldular mı onu var kuvvetleriyle destekliyorlar. Bu zat ne kadar kıymetsiz ve kabileyetsiz de olsa, dehasına herkesin inanması isteniyor. Nihayet bu balon şişirile şişirile o hale geliyor ki gerçeği görenler kendi zevk ve anlayışlarından şüphe etmeye başlıyorlar.

Onlar yazar olarak birbirlerine perçinle kaynatılmış gibidir. Hepsi aynı havayı çalar. Etrafında toplandıkları dergiler tam bir iş birliği halinde birbirini destekler ve bir blok teşkil ederler.

Onlar, türlü yollarla, bir çok gazetelerde söz ve sütun sahibi olmuşlardır. Memleket sanat ve edebiyatından söz açıp, sureti haktan görünerek fikirdaşlarının reklâmını yaparlar.

Buna karşılık, zevkinden, bilgisinden, inancından emin olduğunuz yazarların bir kısmı son derece cesaretsizdir. Görür, duyar, bilir; fakat söyleyemez. Söylese bile, bir

dost meclisinde kapıyı bacayı yokladıktan sonra söyler. Kalabalık ve pervasız gördüğü karşı tarafı kendi aleyhine çevirmekten korkar. Geri kafalı anlayışsız bir yazar olarak tanıtılmaktan çekinir (Bu tehlikeyi büsbütün önlemek için, düşündüklerini söylemekle kalmayıp karşı tarafın pek fazla tuttuğu kimseleri ara sıra hafifçe okşamaya mecbur olanlar da vardır).

Bir kısmı ise artık okumayı bırakmışlardır; sadece yazarlar. Memleket edebiyatını, yeni çıkan dergi ve kitapları takip etmelerine lüzum yoktur. İçlerinde edebiyat tarihçisi geçinenlerin bile en genç şair olarak tanıdıkları Necip Fazıl ve belki de rahmetli Ömer Bedreddin dir.

Bunların en meşhuru Memduh Şevket Esendal'ın ölümü üzerin yazdığı bir makale Cumhuriyet Halk Partisi Roman Mülakatı için teşkil edilen jüride üye bulunduğu sırada okumak zorunda kaldığı <<Ayaşlı ve Kiracıları>>ndan bahsettikten sonra—mühim bir kehanette bulunur gibi—merhumun hikâyelerininde güzel olacağını tahmin ederek <<keşke neşredilse de görsek diyordu. M.Ş.E. imzasıyla cilt cilt çıkan hikâye kitaplarından, gazete ve dergilerde neşredilen bir sürü hikâyeden haberdar olmayan üstada Memduh Şevket Esendal'ın hikayelerini göstermek için acaba ne yapmalı?

Üçüncü bir kısım yazarlar da—çoğu adreslerin parasız gönderilen—dergi ve kitaplara göz gezdirir, edebiyatımızın bayağılaştırıldığından, dergilerin bir takım yıkıcı ve kötü maksatlı yazarların elinde kaldığından bol bol şikayet ederler. Bununla mücadele edenlere yolda sokakta gördükçe <<aferin>> dedikleri de olur. Ama yardım etmeye hiçbir zaman yanaşmazlar. Şikayetleri dillerindedir. İçlerinden daima <<adam sen de>> dedikleri hissolunur. Kâfi derece şöhret te yapmışlardır. Bolca para veren gazetelerde ara sıra bir iki makale neşretseler bile, edebi bir dergiye pir aşkına yazı yazarak kendilerini yormak istemezler.

Kızıl, yeşil türlü türlü zararlı neşriyatın karşısında, sanat ve memleket sevgisiyle çıkan dergiler üç beş fedakârın omzu üzerinde ölmemek için çırpınmakta, yapmak istediğini yapamamaktadır.

Öte yandan, sadece dergi çıkarmak hevesiyle çıkarılan dergilerin sayısı da gittikçe kabarıyor. Kendine göre bir dünya ve sanat görüşü bir yazı kadrosu bulunmayan bu dergiler kim yazı verirse onunkini basıyorlar.

---

[33] Hisar, Sayı:39, Temmuz 1953, s.4—5

Yazılarından çok, ideoloji propagandası yüzünden hapse girmiş veya tevkif edilmiş olmalarıyla şöhret bulan ve fikirlerini yaymak için hiçbir fırsatı kaçırmıyan bazı kimseler bu nevi dergileri derhal işgal etmektedir.

Çoğu masum ve temiz kimseler olan bu nevi dergi sahiplerine bilmeyerek tehlikeli mikropların yayılmasına alet olduklarını hatırlatırken kültürlü, vatansever yazarlarımızdan da fikir ve sanat dergileriyle ilgilenmelerini rica ederiz.

3.1.18. YENİ ŞİİR VE YENİ BİR ELEŞTİRMECİ[34]

Edebiyatta ve güzel sanatlarda çok kullanılan <<yeni>>, <<eski>> sözleri üzerinde şimdiye kadar bir anlaşmaya varılmış değildir. Böyle bir anlaşma ilerde de mümkün olamaz. Çünkü bu sözlerin mutlak bir mânası yoktur. Yenilik, eskilik zamana göre düşünülebilir. Bu taktirde, bir gün sonra doğan bir gün evvelkinden yenidir. <<Yeni nesil>> dediğimiz vakit yeniliği zaman itibariyle ele almış, felân şairin yeni şiirlerin yeni şiirlerinden söz açtığımız zaman son yazdığı şiirleri kastetmiş oluruz.

<<Yeni>> sözü bir de <<eskimemiş>> mânasına gelir. Bu taktirde, asırlarca evvel dokunduğu halde rengini atmamış kıymetli bir halı gibi asırlarca evvel büyük bir şairin söylediği mısralar da yenidir.

Sanat ve edebiyat sahasında <<yeni>> daha çok üçüncü bir mânaya kullanılır. Bu takdirde, <<şimdiye kadar denenmemiş bir tarz ve şekilde>> demektir. Bu üçüncü mânasıyla <<yeni>> sıfatı pek az eserlere verilebilir. Sadece, yeni bir tarzı ilk defa ortaya atan sanatkârın eseri yenidir. Dikkat edilirse <<eserleri>> demiyor, <<eseri>> diyorum Çünkü o sanatkâr aynı tarzda başka bir eser daha yaparsa artık o eser bu manada yeni sayılmaz.

<<Yeni>>, <<eski>> sıfatlarını kısaca tahlil ettikten sonra bizde çok kullanılan <<yeni şiir>> <<yeni şair>> tabirleri üzerinde durmak istiyorum:

Acaba bizim yazarlarımız, eleştirmecilerimiz bugün <<yeni şiir>> derken neyi kastediyorlar? Yenilik—eskilik yukarıda açıkladığım birinci mânasıyla (yâni zaman itibariyle) mi ele alınıyor? Öyleyse, 15—20 yıl evvel yazmaya başlamış bir şaire <<yeni>> dedikleri halde daha ilk eserini veren bir başka şairi eskiler arasında saymaları nasıl izah edilebilir?

<<Yeni>> sıfatını ikici mânasıyla kullanılıyor <<yeni>> dedikleri şairlerin

eserlerinin eskimediğini, eskimiyeceğini mi ileri sürüyorlar? Eğer böyle ise, birkaç yıl evvel yeni saydıkları bir esere bile bugün eski damgasını yapıştırmalarına ne deyelim? Görünmesiyle kaybolması, okunmasıyla unutulması bir olan şiirler hiçbir devirde bu kadar bol yazılmamıştır.

Eğer bu yazarlar <<yeni>> sözünden üçüncü mânayı kasdediyorlarsa, bizim memleketimizde bu mânada bir yeni şaire rastlamak çok güçtür. Şimdiye kadar denenmemiş bir tarzı ortaya atan kaç kişi var? Ama, <<yeni şiir>> antolojilerine şöyle bir göz atın, <<yeni şair>> diye önünüze sürülmüş yüzlerce kişiye raslarsınız. Çünkü başka bir yazımda da söylediğim gibi—Avrupalı bir şairi kopya eden felân şair de, onu adım adım takip eden başkaları da, bu takipçileri taklide çalışan 17 ile 25 yaş arasında gençler de "yeni şair" sayılmıştır.

İşte, ne mânaya kullandıkları anlaşılmayan bu "yeni şiir", "yeni şair" lafları, edebiyat dünyamızda bitip tükenmeyen kavgalara sebep olmaktadır.

15—20 yıl evvel yetişen bir nesil, yeni şairlik tahtına oturmak için ne kadar şiddetli savaşlar verdi. Önceki nesillere karşı ne kadar haksız, merhametsiz, yıkıcı davranıldı. Dünya görüşü, sanat anlayışı, mezhebi, meşrebi tamamiyle ayrı olan kimseler bu uğurda iş birliği ettiler.

Hedefe varıldıktan, yeni şairlik tahtı ele geçtikten sonra bu gayri tabiî birliğin yıkılması, savaş sırasında birleşmek zorunda kalan şairlerin zaferden sonra ayrılması beklenirdi.

Fakat durum hiç de öyle olmadı. Galipler, —düşmanın tekrar baş kaldırmasından korktukları için mi, yoksa, artık rahat etmek istediklerinden mi bilmiyorum— birbirlerine düşmekten vazgeçilip, şiir ülkesine hep birlikte hükmetmeye karar verdiler. Kimse kimsenin kusurunu görmedi. Kimse kimsenin ayıbını yüzüne vurmadı. Herkess birbirini gücünün yetiği kadar alkışladı. Arkadaşlık, meslekdaşlık gayretiyle iyi, kötü birbirinden ayıredilmez oldu. Ağzını açıp itiraza cesaret edenler "yeni şiir" adına sorusuz, geri kafalı, eski taraftarı sayıldılar.

Fakat, son aylarda eski ve alışılmış: "sıkı durun putlar sıkı!" nârasını tekrar işitiyor, yeni şiirin sulh ve sükûn ülkesinde yeni bir kaynaşmaya şahit oluyoruz. Bir müddet sonra, bu ülkede zarurî olan hiç savaşın başlaması beklenilebilir.

Yukardaki nârayı savuran kalemsorun iki dergide yayınladığı çeşitli

---

[34] Hisar, Sayı:44, Aralık 1953, s.6-7

makalelerde "yeni şiir" mefhumu daha da anlaşılmaz, içinden çıkılmaz bir hal aldı. Artık kime yeni şair diyeceğimizi bütün şaşırır olduk.

Bize yeni şairlerin başı olarak tanıttıkları, yıllardır bütün dergilerin, bütün eleştirmecilerin elbirliğiyle göğe çıkardıkları, jüri heyetlerinin mükâfatlar verdiği **Cahit Sıktkı Tarancı** bile meğerse eski, köhne bir şairmiş! Atillâ İlhan: "..bu eski zaman modası şairi ne ettik de yenilerin arasına soktuk? Nasıl ettik de onu kendi aramızda, hem de böyle baş köşeye oturttuk?" diye dövünüyor. Ona göre, Cahit Sıtkı'yı okuyanlar: "..Batıyı taklid ederek (batılaştırmak) prensibine mütemayil, iç bünyeleri ve yaşayış tarzları ile alaturka—Osmanlı yarı aydınlar; gerek kendi hayatları, gerekse memleketin gidişi hakkında açık, aydınlık ve sağlam bir metod ve fikir edinememiş kimselerdir.... Bu zümreler yeni sanat meselesini henüz kavramamışlardır"

Demek ki Atillâ İlhan'ın bu yazıyı yayınladığı derginin sahibi, yeni şiirin bir numaralı koruyucusu kesilen ve onun adına sağa sola ağız dolusu küfürler savuran **Avni Dökmeci** de "yeni sanat meselesini henüz kavramamış..."tır. Çünkü **Cahit Sıtkı'**nın son kitabı üzerine yazdığı notlard: "İsteriz, isteriz Cahit Sıtkı'yı isteriz biz. Şiirlerini isteriz diye çırpınıyordu.

Avni Dökmeci bahsinde Atillâ İlhan'la hem fikiriz. Ancak, Cahit Sıtkı'yı okuyan yalnız o değil ki... Atillâ İlhan'a gelinceye kadar, "yeni şiir"i savunan yazarlar arasında Cahit Sıtkı'yı sevmeyene rastlamadım. Demek onların hepsi "yeni sanat meselesini henüz kavramamış..."lar, bilmedikleri bir şeyi savunuyorlar.

Allah bari bizlere de Atillâ İlhan gibi bir kabiliyet verse de şu "yeni sanat"ın ne olduğunu anlasak.

Kendimizde böyle bir kabiliyet yok, bari bu büyük yazarın yaptığı açıklamalardn istifade edelim dedik, son yazdığı makaleleri inceledik. Çıkarabildiğimz sonuçları okuyucularımıza veriyoruz:

Atillâ İlhan'a göre, yeni bir şair: "İnsanlarımıza ve memleketimiz halkına, içinde yaşadıkları şartları, bu şartların sebeplerin, inkişaflarını; hayatın akışını, bu akışın içinde ferd ve zümre olarak oynıyamayacağımız rolleri ve ehemmiyetlerini.." anlatacak; ölümden, hayattan şikâyet etmeyecek; "millî—vatanî şiirler yazmayacak; "kelime işleyen, vezin işliyen bir lisan sanatçısı" olmayacak; şairin içtimaî çevresi orta sınıf halksa "orta sınıflar yarınsız ve kararsız" olduğundan, "yarınsız ve kararsız bir sanat" yapmamak için bu sınıfin "endişe ve hayallerini" de aksettirmeyecek

binaenaleyh, eserlerinde sadece aşağı tabakadan, işçiden, açtan, fakirden bahsedecek. (Orta sınıfların ne sebeple yarınsız ve karsız olduğunu merak eden okuyucularımız Marksist doktrinler de bol bol tafsilât bulabilirler. Bugünkü cemiyet nizamının ise daha çok orta sınıfa dayandığını hatırlatalım.) ("Söyleyişe önem verilmeden yazılmış, düşten, hayalden, duygudan mahrum bir şiir nasıl olur?" derseniz, yukarıda hülâsa etteğimiz fikirlerin sahibi Atillâ İlhan'ın şiirlerini okuyun: eğer sinirleriniz sağlamsa Eyüp Peygamber kadar sabırlı iseniz, eğer diliniz "kırk kuru kırık kavak ağacı" gibi çetrefil sözleri söylemeye alışkınsa..)

Bu fikirlerinden anlaşılıyor ki Atillâ İlhan şiiri bir propaganda vasıtası sayan veya onu siyasî, iktisadi bir makaleden ayırmayan malûm guruba mensuptur. **Cahit Sıtkı, Cahit Külebi, Fazıl Hüsnü, Behçet Necatigil** bu gruba dahil olmadıklarından onun şiddetli hücumuna uğradılar. Yenilikleri, şairlikleri hemen tamamiyle inkâr edildi.

Yukarda adını saydığım sayın şairler darılmasınlar bu haksız hücumlar karşısında bin kendilerine "oh olsun!" diyorum. Yıllardır şöyle bir cesaretle silkinip de o gruba "biz sizden değiliz!" diyememişlerdi. Onların türlü aşırılıklarına göz yummuş, çok defa kendi ardlarını da istismar etmelerine ses çıkarmamışlardı.

Cahit Sıtkı, bugün bile, onların nabzına göre şerbet vermek için elinden geleni yapmakta, yazıları, konuşmaları, katıldığı faaliyetlerle kendi kendisini inkâra devam etmektedir.

Ben burada adı geçen değerli şairleri savunmak niyetinde değilim. Onların içinde bulundukları hareketsizlikten kurtulup, Atillâ İlhan ve arkadaşlarının karşısına bizzat "kabadayıca" çıkmalarını bekliyorum.

Bu şekilde başlıyacak samimi bir mücadele, edebiyatımız için şimdiye kadar sürüp gelen sahte anlaşmadan daha hayırlı olacaktır.

3.1.19. DERGİLER ARASINDA[35]

Peyami Safa, Türk Düşüncesi adında bir dergi çıkarmaya başyladı. Sol cereyanlarla mücadele eden fikir ve sanat dergilerinin çoğalmasını sevinçle karşılıyoruz. Türk Millîyetçiliği bu yıl **Türk Düşüncesi** ve ondan bir ay evvel çıkmaya başlayan **İstanbul** dergisiyle iki sağlam kale daha kazandı. Fikir ve sanat hayatımıza— bize ait her şeyi yok etmek istiyen— parazitlerin hâkim olması gittikçe güçleşiyor.

---

[35] Hisar, Sayı:45, Ocak 1954, s.14—15

Türk Düşüncesi'nin baş sayfalarında "Program"ı verilmiş. Bu programın iki maddesini aşağıya alıyorum:

"Batı kültürünün ana düşünce akımlarını memlekete aksettirerek Tanzimat'tanberi o kültürden alınan dağınık bilgi ve fikir yoncalarını bugünkü perişanlığından kurtarıp Türk düşüncesinin temel unsurlariyle devamlı temas ve münasebet halinde bulundurmak."

"Türk devriminin geleceğe yönelen yaratıcı hamlelerine karşı koymak istiyenlerle geçmişin canlı değerlerini—ölülerinden farksızmış gibi—mahkûm etmeye çalışanların yanılgılarını ortaya koymak ve geçmiş—gelecek, Doğu, Batı, madde—mâna gibi ikiliklerden Türkiye'nin tarih ve coğrafya durumuna uygun ve üstün bir senteze varılabileceğini ve böylece bugünkü dünyamızın huzurunu kaçıran ruh gerginliğinin, kültür ve coğrafya durumuna uygun ve üstün bir senteze varılabileceğini ve böylece bugünkü dünyamızın huzurunu kaçıran ruh gerginliğinin, kültür ve medeniyet buhranının aşılabileceğini izaha çalışmak"

<<Türk Düşüncesi ve batı medeniyeti>> başlıklı makalesinde **Peyami Safa**, iki türlü Batı'dan bahsediyor. Bunlardan biri devrini tamamlamış, ölü bir Batı; öteki oluş halinde canlı bir batı. Yazar bu iki Batı'dan birincisine yönelenlerin yanıldıklarını ortaya koyuyor ve Türk devrimine örnek olarak ikincisini gösteriyor.

Türk düşüncesi, Mustafa Şekip Tunç, Hilmi Ziya Ülken, İ.H. Baltacıoğlu, Albert Einstein'in yazılariyle doyurucu bir fikir dergisi olmuş. Dr. Abdullah Cevdet'in 21 sene önce yazdığı bir mektup bugün bile—birçok bakımlardan—aktüel kıymetini muhafaza ediyor. Mesut Cemil Türk ve Batı musikilerinin aynı kaynaktan geldiklerini izaha çalışmış. Dergide **Leylâ Gediz**'in bir hikâyesiyle 11 de şiiri var. Yukarıda bahsettiğimiz **<<Program>>** da Cumhuriyetten sonra çıkan dergilerin yaşamaması bir ana düşünceye bağlı olmaktan mahrumiyetle izah ediliyor. Bundan **Peyami Safa**'nın bir ana düşünceye bağlı olan kendi dergisinin yaşayacağından emin olduğu anlaşılmaktadır. İnşallah hâdiseler üstadı mahcup etmez. Bizim de dilediğimiz **Türk Düşüncesi**'nin yaşamasıdır. Ancak, derginin şekli üzerinde biraz durmak ve onu daha cazip, daha kolay okunur bir hale getirmek lâzım. **Türk Düşüncesi** bugünkü şekliyle bir hukuk veya iktisat kitabından farksız. Tek sütun üzerine, dümdüz uzayıp giden sayfalar, şekil bakımından sıkıcı bir yeknesaklık, derginin zaten ağır olan yazılarını büsbütün ağırlaştırıyor.

İstanbul dergisinin 2 nci sayısı 1 incisinden güzel çıktı. **Ahmet Kabaklı, Bedri Rahmi**'nin Cumhuriyet gazetesinde çıkan bir yazısını ele alarak, şiirle küfrün bir arada bulunamıyacağını, şiirin hicivden, nükteden ve ayrı bir şey olduğunu izaha çalışıyor. **<<Küfür horlaşır, nükte eski; hiciv mânasızlaşır; şiir devam eder" <<Nükte şiir modası, yurdumuzda... şiirin hafiflemesini ve alaya alınmasını doğuran, şiiri ciddiliğinden, çelebildiğinden uzaklaştıran başlıca sebeplerden biridir.>>** diyor. Şiirle nükteyi birbirinden ayıramayan, **Orhan Veli**'nin **<<Neler yapmadık şu vatan için? Kimimiz öldük, kimimiz nutuk söyledik!>>** nüktesini emsalsiz bir şiir sananların bu yazıyı dikkatle okumalarını isterdim.

Tarık Buğra'nın tamamiyle benimsediğimiz **"Sanat sanat içindir"** başlıklı yazısından bazı parçaları aşağıya alıyorum: **"Siz sanat cemiyet içindir diyenlere aldırış etmeyiniz. Onların en kabadayıları bile sanat sanat içindir diyenler kadar cemiyete mal olmamıştır. Sanat cemiyet içindir diyenler, çok geçmeden halk için der ve basitliklerinin özrünü bulduklarını sanırlar."**

"Bu masal Türkiye için bir ithal malıdır: Halk için, halkın menfaati için diyenler sanatı bir politika ajanı yapmıya çalışanlardır. Bizimkilerin pek çoğu aldananlardır. Birazcık düşünceler, istediklerinin halkı, daha doğrusu insanlığı, tek kurtuluş ümidinden, yani sanattan mahrum bırakmak olduğunu anlıyacaklardır."

Ziya İlhan Zaimoğlu Türk Sanatı Dergisinde şiirimizdeki tuhaflık modası üzerinde duruyor. Bazı gençlerin ilgi uyandırmak için bu tuhaflık modasına uyduklarını söyledikten sonra: **"Daima güzele ulaşmak amacını güden şiire, tuhaf çeşnisi vermek elbette ki bir yenilik değildir. Çünkü tuhaflık çoğu zaman güzelden ziyade gülünce yakındır. Halbuki şair gülünç olmağa asla lâyık olmayan bir sanatçıdır."** diyor. Oktay Rifat ve Melih Cevdet'in tekerlemeleri üzerinde duran **Zaimoğlu** yazısını **şöyle bitiriyor: "kelimelerin tanrısı olan şairi bir palyaço kılığına sokmak istiyenler, ne kadar çırpınsalar şiir dünyasında bir iz bırakamıyacaklardır."**

Türk Sanatı'nın baş yazısında **Şahoğlu** okuyucularına on aydır devam eden çalışmalarının kısa bir bilânçosunu veriyor ve birkaç sayı sonra dergilerini—mevcut şartların müsaadesi nispetinde—en doyurucu bir şekilde çıkarmak hazırlıklara başladıklarını söylüyor. Başarılar dileriz. **Varlık** dergisinin **Ayın Olayları** sayfasındaki

Edebiyat Tenkidi başlıklı yayınlanan "Yeni şiir ve yeni bir eleştirmeci" başlıklı makaleyle bizim de üzerinde durduğumuz bir meseleden, sanatı bir propaganda vasıtası sayanların son zamanlarda yaptıkları tenkitlerden bahsedilerek şöyle deniliyor: **"Bir kere (edebiyatçı lutlaka toplumun dertlerinden söz açmak zorundadır) kuralı nereden çıkarılıyor? Gerçi bir takım totaliter devletler bu kuralı benimseyerek güdümlü edebiyatlar meydana getirmişlerdir ama bu, sanatın iflâsı pahasına olmuştur."**

"Acaba daha iyi bir yaşam düzeninin propagandasını yapmadı diye, bu türedi tenkitçiler, Homeros'un eserlerini de edebiyat tarihinden silmek kararında mıdırlar?

"Hele, dertlerden bahsetmek de yetmez, düzelme çareleri de gösterilmeli hezeyanı başladığı yerde sanat susmuş demektir. Sanat eseri ıslahat projesi değildir, ne de ihtilâl beyannamesi."

Bu fikirlerin hepsi güzel. Hepsine candan iştirâk ederiz. Ederiz ama, bugünkü edebiyatımızı iflâsa götürmek isteyen—ve bir kısmı bu toprakta boy verip kök salmasını Varlık dergisine borçlu olan—bu türedilerle **Yaşar Nabi** gerektiği gibi savaşmakta mıdır? Bu suale—maalesef—evet cevabını vermiyeceğiz.

Aynı sayfanın başka bir yerinde Orhan Veli'nin ölüm yıldönümü dolayısiyle şöyle deniliyor:

" 10 Kasımda Atatürk ölmüştü. 14 Kasım'da Orhan Veli. Atatürk sevgisi gibi Orhan Veli sevgisi de memlekette gün geçtikçe artıyor. Atatürk'ün eseri gibi Orhan Veli'nin eseri de her geçen günle biraz daha iyi anlaşılıyor, biraz daha alâka çekiyor."

Ölülerin hayırla anılması lâzımdır derler. Rahmetli Orhan Veli'nin, bütün kusurları bir tarafa bırakılıp, meziyetlerinin alabildiğine şişirilmesine bir diyeceğimiz yok. Ama, çok rica ederiz, onun adı Atatürk'ün adıyla bir hizaya getirilecek, onun eseri Atatürk'ün eserine benzetilecek kadar ifrata gidilmesin! Buna yalnız millî hislerimiz değil, aklımız, mantığımız da isyan eder.

Orhan Veli'nin üçüncü ölüm yıldönümünde bir çok dergi ve gazeteler onun için öyle şeyler yazdılar, onu o kadar mânasızca övdüler ki, bu aşırı övgüler en yakın arkadaşı **Melih Cevdet**'i bile sinirlendirdi. **Akşam**'ın **Sanat Edebiyat** sayfasındaki makalesinde "Orhan Veli için çıkan yazılar'ın aşırılığına, mânasızlığına işaret ederek

şöyle diyor: **"Doğrusu bu kadarı bende şüphe uyandırdı. Bir gün üzüntülerinden Orhan'ın adını ağızlarına alamıyacaklar gibi geliyor bana. Biliyorum epey var o güne. Daha bakacaksınız, onun gibi kürek çeken yoktu, filâh derken Çoban Mehmed'i yatırmıştı diyecekler, birimiz de, saygısızlık olmasın diye, ağzımızı açamayacağız."**

Yeni Ufuklar dergisinde Atillâ İlhan dört mühim adamdan bahsediyor. "Acaba bu mühim adamlar kimlerdir? diye fazla merakla düşmiyeceğinizi umarım. Atillâ İlhan'ın mühim dediği kimler olabilir? Elbette, Samim Kocagöz, Cahit Irgat, Nurullah İlhan Berk, Orhan Kemal gibi fikirdaşları!..

Sayın eleştirmeci "sosyal sanat" "geniş halk yığınları için sanatını kullanmak" gibi gerçek beylik yaveleri tekrarladıktan, Cahit Sıtkı, Cahit Külebi, Oktay Akbal, Samed Ağaoğlu gibi gerçek sanatkârlara bir kere daha atıp tuttuktan sonra şöyle diyor: **"Bütün bu sıraladıklarımızdan sonra menşei orta halli olan genç sanatçıların bu dört mühim adamı onlara hakettikleri ehemmiyeti vererek okumaları gerekir diyeceğiz. Bu, ilkin onların attıkları adımı atabilmek bilâhare onların tahlil ve tenkidini yapabilmek için elzemdir."**

Görüyorsunuz ki, sanatkârlar da keselerindeki paranın miktarına göre sınıflandırılmaya başlandı: orta halli sanatçı, zengin sanatçı, fakir sanatçı gibi...

Ben—yalnız "menşei orta halli olan genç sanatçılara" değil—zengin, fakir, genç, ihtiyar, herkese bu dört mühim adamı dikkatle okuyup, takip etmelerini tavsiye ederim. Bu suretle onların ehemmiyetlerinin nereden geldiği de kolaylıkla anlaşılacaktır.

"Onların attıkları adımı" atmaya gelince: Allah genç sanatkârlarımızı böyle bir talihsizlikten korusun.

Yazımızı bitirmeden **"Türk Folklor Araştırmaları"** dergisini folklara ilgi duyan bütün aydınlarımıza tavsiye etmek istiyorum. Büyük bir azim ve fedâkarlıkla yoluna devam eden bu derginin 53 üncü sayısı da, ilgi çekici yazılarla çıkmış bulunuyor.

3.1.20. SANAT POLİTİKASI[36]

[36] Hisar, Sayı:48, Nisan 1954, s.4—5

Bizde neden münekkit yetişmiyor?>> suali şimdiye kadar pek çok sorulmuş ve çeşitli cevaplar alınmıştır. Hisar'da geçen sayıya kadar devam eden bir konuşma serisinin suallerinden biri de buydu.Verilen cevapların her biri üzerinde ayrı ayrı durulabilir. Son olarak cevap veren Abdulhak Şinası Hisar, gerçek bir münekkidin yetişmesi için neler lâzım olduğunu birer birer saydıktan sonra şöyle diyor: <<Bu şartlar içinde edebiyat münekkidi yetişmesi acaba bir mucize olmaz mı?>>

Ben de gerçek bir münekkidimiz bulunmadığına ve —bizim memleketimizin şartları içinde—Üstad'ın sıraladığı vasıfları kendisinde toplayan bir münekkit yetişmesinin mucize olacağına inanıyorum.

Ancak, benim görüşüme göre, tenkit sahasının bu derece boş olmasının bu derece boş olmaması, münekkit eksikliğinden çok, samimiyet ve cesaret eksikliğinden ileriye gelmektedir. Abdulhak Şinası Hisar'ın saydığı bütün vasıfları kendisinde toplayan gerçek bir münekkit bulunmasa bile, bir sanat eseri hakkındaki düşüncelerini samimiyet ve cesaretle söyleyebilen yazarlarımız olsaydı, sanatımız, edebiyatımız çok daha süratle gelişir, tenkit yokluğu da bu kadar derinden hissedilmezdi.

Okuduğum eserler ve bildiğim sanatkârlar hakkında ne kadar ne kadar güzel tenkitler dinledim. Bunların hiç birisi kâğıt üzerine dökülmemiş, hattâ başka birisine nakletmemem için sıkı sıkı tenbihler edilmiştir.

Dostluk kaygısiyle, menfaat düşüncesiyle hiç beğenmediği eserler hakkında sütunlar dolusu methiyeler yazan veya ufacık bir şahsî kırgınlık sebebiyle en kuvvetli eserleri yerin dibine geçirmeye çalışan ne yazarlar bilirim.

Bizde sanatın kendisinden çok politikası önemlidir. Tanınmak, tutulmak için iyi eser vermek kâfi değil, bu politikayı da becerebilmek lâzım. Şu kitap hakkında pek çok yazı yazılmış, öbüründen hiç bahsedilmemişse, bunun o kitapların değeriyle hemen hemen hiçbir ilgisi yoktur denilebilir.

Bana öyle geliyor ki, eserler ve sanatkârlar hakkında yazı yazmak âdet olmasa edebiyatımız için çok daha hayırlı olurdu. Çünkü bu nevi yazılar okuyucuyu şaşırtmaktan başka bir işe yaramıyor.

Hele politikayı sanat diye yutturmaya çalışan bir zümre var ki, sanatın politikasını yapmak hususunda da son derece beceriklidir. Dergilerin, gazetelerin çoğu bu zümrenin elinde. Zaman zaman devlet radyolarına bile el atarlar.

Sanat hayatımıza yıllardanberi hâkim olmuşlardır. Fikirlerine uygun buldukları

veya uydurabileceklerini sandıkları kimseleri alabildiğine desteklemişler, herkese zorla kabul ettirmek istemişlerdir.

Onların fikirlerine itiraz etmek, büyük birer sanatkâr olarak tanıttıkları kimselerin değersizliğini veya yıkmaya çalıştıkları gerçek sanatkârların değerlerini ortaya koyabilmek için karşılarına çıkacaklarını da onlar kadar teşkilâtlı olmaları, onlar gibi plânlı, programlı hareket etmeleri lâzım.

Lâkin, <<sanat için sanat>> prensibini benimseyen, sanatı politikaya karşı müdafaa etmek istiyenler, sanatın politikasını bir türlü beceremiyorlar. Bunu da tabiî karşılamak icabeder.

Öte yandan, son derece sabırsız olan, hemen şöhret yapmak istiyen zayıf karakterleri bazı sanat heveskârları sanat politikaları için iyi bir yem olmamaktadir. Bu heveskârlar, biraz pöhpöhlenmek pahasına, onların kalıplarına giriyor, onların âleti olmakta gecikmiyorlar.

Sanat hayatımıza sanat politikacıları hâkim olduğu müddetçe—gerçek bir münekkit yetişmesinden vazgeçtik—tenkidin bir önem kazanmasına, müsbet bir rol oynamasına imkân yoktur.

3.1.21. ŞİİRİN NE LÜZUMU VAR?[37]

Gençlerde, edebiyat meraklısı bir dostumla fakültelerimizin birinde yapılan şiir gecesine gitmiştik.Vakit geceyarısını bulduğu halde kürsüye çıkanların sona ermediğini gören dostum: <<Meğer ne kadar çok şairimiz varmış>> dedi.

Evet ne kadar çok şairimiz var. Şiir günlerine, gecelerine gidin öyle, dergileri açın öyle... Saymakla bitiremezsiniz.

Eskiden şiirin belli birkaç mevzuu olurmuş; aşk bâde, gül, bülbül gibi... Birkaç da şekli bulunurmuş: kaside, gazel, mesnevi, rübai gibi...

Bugünse tamamen tersine bir durum var: ağzından her çıkan söz şiir oluyor. Şiirin hiçbir kaidesi, özelliği kalmamıştır. Yalnız fiilin, failin yerini değiştirmek yeter. Bu değiştirme ise zaten nesirde de yapılır oldu. Ataç'ın devrik cümleli yazılarından birçok parçaları şiir diye yutturabilirsiniz.

Biraz önce sözünü ettiğim dostum, o şiir gecesinin sonunda, kendisinde ne şairlik istidadı görmeye başladı ve hemen ayak üstü:

---

[37] Hisar, Sayı 49, Mayıs 1954, s.3—4

"Gittik şiir gecesine

Dinledik şiirleri"

diye başlıyan bir şiir bile yarattı. Kendisini tebrik ettim. Öyle ya elâlemin yediğini, içtiğini, (hatta—afedersiniz—def-i hacet ettiğini) şiir diye dinledikten sonra arkadaşlarımın yazdığına itiraz etmek haksızlık olurdu.

Şiir gecesinde her okunan şiddetle alkışlandı: kimi gülünç, kimi garip olduğu, kimi bir nutuk edasiyle vatandan, milletten bahsettiği, belki ancak 3—4 tanesi de gerçekten şiir olduğu için.

Bana öyle geliyor ki, bu zamanda kimsenin şiir yazmaya da, şiir dinlemeye de tahammülü yok. Şairlerin çoğu—şiir yoluyla değil—tuhaflık, acayiplik yaparak, cemiyetin dâvalariyle meşgul oluyor görünerek, herkesin hassasiyet göstereceği bazı mevzulara temas ederek ilgiyi çekmek istiyorlar.

Son zamanlarda, alelâde şeyleri ilgiyle dinletebilmek için, tiyatro sanatkârlarından da istifade edilmeye başlandı. Bunlar birtakım mübağalalı jestler ve ses değişiklikleriyle dinleyicilere hoşça vakit geçirtiyorlar. Birkaç ay evvel yapılan bir şiir gününde Devlet Tiyatrosu'nun hanım artistlerinden bir "Amanın İstanbul'a bak!" diye başlanmayan bir monoloğuo kadar güzel söyledi ki dinleyenler gülmekten kırıldılar ve artisti alkışlarla yeniden sahneye çıkararak monoloğu tekrar ettirdiler. Şiir gecesin de bir diyalog dinledik. Falcı kadınla müşterisinin konuşmaları herkesin hoşuna gitti. Öyle tahmin ediyorum ki, dinleyicilerin bu zaafından gelecek yıllarda daha iyi faydalanmayı ihmal edilmiyecektir. Ama şiir ortadan kalkıyor, yerini türlü maskaralıklara terkediyormuş varsın terketsin şiirin ne lüzumu var? "Sanat halk içindir" Halk da şiir değil eğlence istiyor!

3.1.22. HEP AYNI METOD[38]

Hisar'ın 44 üncü sayısında çıkan **Yeni Şiir ve Yeni Bir Eleştirmeci** başlıklı yazımda, bugün edebiyatla uğraşanların çoğunun dilinden düşmiyen ve bitmez tükenmez çekişmelere yol açan <<yeni şiir>> i ne şekilde anladığını—kendi yazılarından örnekler vererek—açıklamıştım.

O yazımda da söylediğim gibi, **Atilla İlhan** ve arkadaşları şiiri bir propaganda sanatı olarak ele alıyor: bir şaire değer biçerken önce bu şairin belli bir ideolojiye

[38] Hisar, Sayı 50, Haziran 1954, s.3—4

hizmet edip etmediğini, iyi bir propagandacı olup olmadığını araştırıyorlar. Eğer o şairde böyle vasıflar yoksa, sanatının da bir önemi yok demektir. Adı bir kalemde şairler defterinden çiziliyor.

Atilla İlhan, Seçilmiş Hikâyeler, Yeni Ufuklar ve **Kaynak** dergilerinde yayınladığı yazılarda **Cahit Sıtkı, Cahit Külebi, Fazıl Hüsnü, Behçet Necatigil** gibi bazı şairlerimizi kötüleyip, **Cahit Irgat, İlhan Berk** gibi bazılarını överken aynı ölçüyü kullanıyor: ideoloji ve propaganda ölçüsünü... Bu yazılarda hareket noktası olarak ileriye sürülen fikirlirin de, varılan neticelerin de şiir sanatıyla bir ilgisi yoktur.

Şiiri gerçekten seven, şiir sanatı adına konuşan bir kimse, **Cahit Irgat'ı Cahit Sıtkı'ya, İlhan Berk'i Cahit Külebi'yi** tercih etmek şöyle dursun, birincileri ikincilerle karşılaştırmaktan utanır.

Ben **Cahit Sıtkı, Cahit Külebi, Fazıl Hüsnü, Behçet Necatigil** gibi şairlerimizin üzerlerinde konuşulmaz kimseler olduklarını ileriye sürmüyorum. Onlar da pekalâ tenkit edilebilir. Onlarda da pekalâ birçok kusurlarını ortaya koymak edebiyatımız için hem faydalı, hem de lüzumludur. Amma, bir sanatkâra ideoloji zaviyesinden değil, sanat zaviyesinden bakmak lâzım.

Atillâ İlhan ve arkadaşları için sanat sadece bir vasıta, daha doğrusu bir maskedir. Açıkça ortaya koyamadıkları siyasi fikirlerini bir sanat görüşü olarak kabul ettirmeye çalışıyorlar. Bu fikirleri yayabilmek için onlara çekici isimler bulmakta da ustadırlar: <<Yeni sanat>> diyorlar, <<Batılı sanat>> diyorlar, <<Sosyal realizm>> diyorlar, hattâ hattâ—herkesin gülmesine aldırmadan—<<Millîyetçi sanat>> diyorlar.

Meydanı boş bulup rahatça at oynatmalarına engel olmak istiyenleri bertaraf etmek için de beylik usulleri var: onlara <<mürteci>> derler, <<ırkçı>> derler, <<dinci>> derler, <<Osmanlı>> derler, <<yeni sanatın, batılı anlayışın düşmanı>> derler. Böylelikle karşı tarafi gözden düşüreceklerini, yapılan tenkitleri tesirsiz bırakacaklarını sanarlar. Bu efendiler <<herkesi kör, âlemi sersem>> sanmakta, okuyucuyu aptal yerine koymakta devam ettiği müddetçe bu ithemlar da sürüp didecektir.

Atilla İlhan, Yeni Ufuklar'ın mayıs sayısında yyayınladığı **<<Sosyal Realizmin Yeri>>** adlı makalesinde yine aynı taktiği kullanmış, yukarda saydığım beylik sıfatların hepsini bizim için sıralamış. Okuyucunun kendisinden başka kimseyi okumadığını okumayacağını, ne söylerse inanacağını sanıyor.

Efendim, bunlar Mustafa Kemal'e bağlı imişler. Okuyucularımızın hepsi şahittir ki, biz de candan bağlıyız. <<Millî Millîyetçi, aydınlık, batılı ve Türk>> bir sanat istiyorlarmış. Biz de öyle... <<Bugün Fuzulî gibi yazılmaz>> mış. Biz de hiçbir zaman aksini ileriye sürmedik.

Peki, aramızdaki bu uçurum nereden doğuyor? Biz Mustafa Kemal'i Türk vatanını, istiklâlini kurtaran büyük asker; Türkiye Cumhuriyetini kuran, onu batının seviyesine ulaştırmak için gerekli devrimleri yapan büyük devlet adamı; <<Ne mutlu Türküm diyene!>> dediği zaman gözleri yaşaran büyük vatanperver ve Millîyetçi olarak hakiki hüviyetiyle tanıyor ve seviyoruz.

Onlar Mustafa Kemal'i bir yıkıcılık sembolü olarak göstermeye çalışıyor, cemiyetimizin temellerine kazmalarını indirirken onun ismi arkasına saklanmak istiyorlar.

Millîyetçilik onların hakiki hüviyetlerini gizlemek için yeni yeni kullanmaya başladıkları bir maskedir. Gerçekten Türk'ten ve Türk'ün olan her şeyden nefret ederler.

Batılı olmak meselesine gelince:bu efendiler Batıyı kendi takip ve taklit ettikleri birkaç şair,birkaç fikir ve ideoloji adamından mı ibaret sanıyorlar? Kendilerine hücum edenlerin Batı düşüncesinin,Batı sanatının düşmanı olduklarını nereden çıkarıyorlar? Batıda onların bugün naklettikleri fikirlere hücum edenler yok mudur? Hisar'da Batı düşüncesini,Batı sanatı kötüleyen bir tek yazı çıkmış mıdır? Neden Batı'yı kendi inhisarlarına almak istiyorlar?

Maksatları açıktır. Bizim kendilerine değil de,Batı'ya düşman olduğumuzu ileri sürerek,bizi gözden düşürmek,söylediklerimizi tesirsiz bırakmak istiyorlar.

Okuyucu bizim ne söylediğimizi bilmez mi? Okuyucu yalnız **Yeni Ufuklar, Kaynak** ve benzeri dergileri mi okur? Biz, Batı'ya yönelirken kendi benliğimizi kaybetmemek, geleceğe doğru yürürken geçmişten kuvvet almak, geçmişi bilmek, onu hor görmemek gerektiğini ileri sürüyoruz. **Attillâ İlhan** bizi bu yüzden gelenekçilik, İslâmcılık, Osmanlılık hattâ mürtecilikle itham ediyor. Peki, kendisinin <<Doğu—İslâm—Türk Sanatı'nın şanlı geleneği>>nden bahsetmesine ne buyrulur? Okuyucu <<bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu?>> demez mi? Ağız kalabağı yapmakta, hakiki fikirlerini gizlemekte son derece usta olan bu yazar, samimiyetsizliğini neden bu kadar açık bir şekilde ortaya koymuştur?

Düştüğü tezadın kendisi de farkında... Biraz aşağıda bu tezadı gidermeye çalışıyor. O <<Yeni Türk sanatının iki taraflı (Batı ve Türk) bir destek üzerinde yükseleceğine>> inanıyormuş, bizse <<Sâdece, Millî çerçeve içerisinde ve donmuş olarak kalmak>> istiyormuşuz. Acaba bizim bu isteğimiz yazara nereden malûm olmuştur? Şimdiye kadar bütün yazılarımızda, onun kendisine maletmeye çalıştığı <<hem batı hem de Türk kaynaklardan beslenen bir sanat yaratmak>> meselesini biz ileriye sürdük.Bizim gibi düşünenler ileriye sürdüler. Gerçekler **Attillâ İlhan'**ın arzusuna göre şekil değiştiremez. Yazılarımız ortadadır.

Ama, bizim yazmış olmamız kaç para eder? **Attillâ İlhan** yazacak ki bir değer taşısın. Bizim söze karışmak bile hakkımız değil. <<Bizim öncülerle alıp veremediğimiz kendi aramızda halli gereken bir meseledir>> diyor. <<Siz ne karışıyorsunuz?>> Demeye getiriyor. Evet biz ne karışırız? Ne haddimize? Efendilerimiz sanat meselelerini kendi aralarında halletsinler. Neticeden nasıl olsa bizi de haberdar etmek lütfunda bulunurlar. İşte kendisinin bir yazısında <<Sanatta tek parti zihniyeti>> diye atıp tuttuğu zihniyet bu olsa gerek. Kendilerinden başka kimsenin sanat meselelerini kurcalamalarına izin vermiyorlar. Fikir adamı da, sanatkâr da yalnız kendileridir.

Ben havayı bulandırmak istiyor, onun çattığı kimseleri kabadayıca karşısına çıkarmaları için kışkırtıyormuşum. Bundan da çok şey umuyormuşum. <<Batılı olmak isteyen sanatçılar>> birbirlerini yiyecekler, bizde fırsattan istifade kendimizi ortaya sürecekmişiz. Böyle bir plan ancak Attillâ İlhan gibilerin kafasında kurulabilir. Biz politikayı sanat olarak kabul etmediğmiz gibi sanatın politikasını yapmaktan da nefret ederiz.

Yoksa bizde **Salâh Birsel'**in büyük şair olmak için tavsiye ettiği usulü bilmez değiliz:

Konu diye <<insanlık sevgisi>>ni al.
Vezin adına hüriyeti seç
Sırası değil deme
Aklına estikçe
<<Açlık>> kelimesini kondur
Bir kolayını bul
Şiirin sonuna doğru

<<Hak>>ile <<Yaşama>>ı da kafiye düşür

işte sana <<Büyük şair >>olmanın yolu

Biz bu şekilde büyük şair olmak yolunu tutmadığımız gibi,bir takım sanat dışı aşağılık taktiklerle ilgiyi üzerimize çekmeyi de hiç denemedik. **Attilâ ilhan** herkesin kendisine benzediğini sanıyor. Son aylarda çeşitli dergilerde Donkişot'un değirmenlere hücumu kabilinden yazdığı yazıların sadece kendisini meşhur etmek gayesi güttüğünü hepimiz biliriz.

Ben kimseyi kimsenin aleyhine kışkırtmadım. Meydan okuyan kendisidir. Siyah harflerle yüzüme çarpıp durdu <<kabadayıca>> tâbiri de kendi yazısından alınmıştır. Hücum ettiği şairlerin kaba dayıca karşılarına çıkmalarını istiyordu.

Şimdi kendisini bir korku almışa benziyor. Hücum ettiği şairlere aman birliği bozmayalım,müşterek düşmanımızı beraberce tepeleyelim diyor. Siz de benim gibi **Hisar** ve benzeri dergilere hücum edin. Onları ortadan kaldıralım. Sonra ben sizin icabınıza bakarım demek istiyor.

Ne kadar kurnazca bir plân değil mi? Evet kurnazca bir plân. Ancak yazar bu plânları yaparken,karşısındakileri zekâdan büsbütün mahrum insanlar gibi ele almasa başarı ihtimalini artırmış olurdu.

3.1.23. BİR YAZI DOLAYISIYLE[39]

<<Sanat için midir,toplum için midir?>>meselesi sık sık ortaya atılır,tartışmalara yol açar. Son aylarda bazı gazete ve dergilerde bu konu yeniden ele alındı.sert tartışmalar oldu.

Dergimiz geçen sayısında çıkan bir yazımızda arkadaşımız Ayhan Sarısmailoğlu da konuyu başka bir yönden aydınlatmaya çalışıyordu. Sarısmailoğlu'nun <<sanat toplum içindir>>tezini savunan ve <<halk için sanat>>yaptığını ileri süren bazı kimseler hakkında söylediklerini yerinde buluyorum. Ama yazar,<<sanat toplum içndir>>diyenlerden olmadığını belirtmekle beraber,<<sanat sanat içindir>>tezini de tutmuyor,<<sanat insan içindir>>diye ifade edile bilecek üçüncü bir tez ortaya atıyor veya daha önce ortaya atılmış böyle bir tezi benimsiyor.

Acaba <<sanat sanat içindir>>.<<sanat insan içindir>>tezleri birbirine aykırı mıdır? Hikâyeci Bekir Sıtkı bir yazısında <<Koyunların tüyleri insanlar için çıkmaz ama onları biz kendi faydamıza kullanırız>>demiş. Sarıismailoğlu bu noktadan hareket ederek sanatın<<kendisi için>>değil,<biz insanlar için>>olduğu neticesine varıyor. Halbuki Bekir Sıtkı'nın örneği sanata tatbik edersek şöyle dememiz gerekir:<<Sanat eserleri insanlar faydalansın diye yapılmaz ama, onlardan yine insanlar faydalanır.>> Bu ise aşağı yukarı <<sanat sanat içindir>>tezinin bir ifadesidir.

Evet sanat sanat içindir! Ve dolayısiyle de insan için, toplum içindir. İnsanın veya toplumun yemek, içmek ve başka ihtiyaçları yanında sanata,güzelliğe de ihtiyacı vardır.Sanat eseri insanın veya toplumun sanat ihtiyacını karşılar. Bu bakımdan insan için,toplum içindir.

Ama,<<sanat toplum içindir>>diyenlerin çoğu sanat eserinden toplumun sanat ihtiyacını değil,meselâ ekmek ihtiyacını karşılamasını istiyorlar. Bu —bir arkadaşımızın da dediği gibi—horoz altında yumurta aramaya benzer.

Gerçekten <<sanat sanat içindir>>tezi,<<sanat toplum içindir>>,<<sanat insan içindir>>tezlerini de içine alır.<<Sanat sanat içindir>>tezini savunanlar,sanatkârın eserini yaratırken tamamiyle hür olmasını,iyi bir sanat eseri ortaya getirmekten başka bir şey düşünmemesini,her türlü tesirden,baskıdan uzak olmasını istiyorlar. Yaratılan eserin elbette yine insanlar için,yine toplum için olacaktır. Sanat için çalışan bir bestakâr eserlerini kurtlara,kuşlara değil,yine insanlara,topluma dinletecektir. Onlardan faydalanacak olan yine insanlar,yine toplumdur.

Güzel bir kitap okumak,bir konser dinlemek,bir tiyatro veya film seyretmek ihtiyacını,yemek yemek veya giyinmek ihtiyacından daha şiddetle hisettiğimiz anlar yok mudur? İnsan yalnız midesiyle mi yaşar? Güzel bir konser dinledikten sonra,içi ferahlamış,günlük sıkıntıları unutmuş,ruhen biraz daha yükselmiş olarak evine dönen bir kimse iyi bir yemek yemiş veya elbise giymiş bir insandan daha az mı mesuttur? Büyük bir kalabalığa o konseri dinletenler en az halkın ayakkabı ihtiyacını karşılayanlar kadar topluma hizmet etmiş değil midirler?

<<Sanat sanat içindir>>tezine düşman olanların çoğu gerçekte sanata düşman olanlardır. Onlar sanatı başlı başına bir kıymet,başlı başına bir ihtiyaç olarak kabul etmiyorlar. Sanata gönül vermenin kutsal bir davâya gönül vermek,ömrünü sanat

---

[39] Hisar, Sayı:51, Temmuz 1954, s.4—5

yolunda harcamanın toplumun,insanların iyiliği için harcamak olduğunu anlamıyorlar. Toplumun,insanların büyük bir ihtiyacını—sanat eserine olan ihtiyacını — karşılamaktan uzak kalıyor.

<<Sanat sanat içindir>>demek,sanatkâr toplumla ilgisini kesecek,fildişi kulesine çekilecek,sâdece hayeller ve düşler âleminde yaşayacak demek değildir.<<sanat sanat içindir>>tezi —bugünkü mânası ile —gerçekçi bir sanatı da içine alır.

Herhangi bir gerçeğin sanat eserinde belirmesi,sosyal bir dâvanın aydınlanması <<sanat sanat içindir>>tezine aykırı değildir. Sanat için çalışan bir sanatkârın gördükleri,duydukları,düşündükleri de şüphesiz eserlerine aksedecek ve bu eserler kendiliğinden birtakım gerçeklere,dâvalara dokunabilecektir. Ama, bu gerçeklerin, dâvaların sanat eserinde yer alması, dolayısiyledir. Sanatkâr bir takım gerçekleri ortaya koymak, dâvaları halletmek için değil,bir sanat eseri ortaya getirmek için çalışır.

Netice olarak şunu tekrar edelim ki:bir sanat eseri şu veya bu fikri savunduğu için değil,sadece sanat eseri olduğu için bir değer taşır. Sanat gayesi güdülmeden ortaya getirilmiş eserler bir sanat değeri taşıyamıyacağından, insanın veya toplumun sanat eserinden beklediği faydayı da sağlıyamaz. Şu halde,sanat için çalışmıyan bir kimse (bir sanatkâr olarak) toplum için veya insan için de çalışmamış demektir. Bu sebeple, <<Sanat toplum içindir>> veya <<sanat insan içindir>> diyenlerin bu tezleri sanat içindir>> tezine aykırı olamaz.

Bunun dışında, hiçbir sanat değeri taşımayan propaganda broşürlerini ihtilâl beyannamelerini sanat eseri olarak kabul etirmeye çalışan ve bunun sanatı <<toplum için>>, <<halk için>> kullanmak olduğunu ileriye sürenler kalıyor ki, onları gerçekte bir sanat düşmanı olduklarını Sarısmailoğlu da bilmektedir.

3.1.24. DERGİLER ARASINDA[40]

Türk Sanatı dergisinde **Mustafa Necati Sepetçioğlu**'nun **<<Türk Hikâyeciliği ve Hikâyecileri>>** başlıklı bir yazısı var. Birkaç sayı devam edeceği bildirilen bu yazıda, bir çok hikâyecilerimizin <<ya dar bir ideolojinin veya kitaplarını ve yazılarını basan patronların emrinde, iptidaî bir fotoğrafçı azametiyle adeselerini süflî, pis, düzensiz ve bedbaht yerlere...>> çevirmeleri haklı olarak tenkit edildikten ve

hikâyecinin insanı bütün cepheleriyle ele alması gerektiği belirtildikden sonra şöyle deniliyor: <<Hikâyecilerimizin ekserisi Anadolu'nun süflî ve acınacak taraflarını yazıyorlar. Ama hiç birisi Anadolu ne? Anadolu da yaşayan insan nasıl? Kim? Bilmiyorlar. Anadolu'nun her şeye rağmen, inandığı için mesut, büyük şeyler düşünmeyen insanını istismar ediyorlar. Çizdikleri, belirttikleri insanların hiç birisi Anadolu insanı değildir... Ya bir Amerikan insanının, ya bir Fransız burjuvasının kötü bir kopyesidir. Bir kısım hikâyecilerin yazılarının altından imzalarını çıkartıp atın, yerine bir Şteyenbek veya bir Örnist Hemingvey imzasını koyun ikisi arasında bir fark göremezsiniz. Ümanizm'in dev yazarları önce kendi memleketlerinin adamlarını öğrenip onu anlattılar. Ümanizm'e giden yol milletten geçer.>>

İstanbul dergisinde **Ahmet Kutsi Tecer'in <<Karacaoğlan'a Yeni Bir Bakış>>** başlığı adı altında ilgi çekici bir inceleme yazısı yayınlamıya başladı. Bu yazının derginin Ağustos sayısına konulmuş olan ilk kısımda, Fuat Köprülü ve Sadettin Nüzhet Ergun'un eserlerinde 17 nci asrın ikinci yarısında yaşadığı bildirilen Karacaoğlan'ın <<en ihtiyatlı bir tahmin ile>> 15 inci asrın ortalarında yaşamış olması gerektiği ileriye sürülüyor ve delil olarakta, Naimî-i Hamîdî'nin bazı beyitleriyle Üçüncü Murat'ın 1582 yılında yaptırdığı 55 gün süren sünnet güğününü anlatan yazma bir eserin Karacaoğlan türküsünden bahseden kısımları gösteriliyor. Edebiyat tarihiyle uğraşanların bu hususta düşüncelerini merak ediyoruz.

Aynı dergide **Mümtaz Turhan** hepimizin acısını duyduğumuz bir dertten, yaz aylarında kimsenin kitap ve dergi okumamasından şikâyet etmektedir. Bunun hiçbir makul sebebe dayanmadığını belirten yazar, <<mekteplerin yazın tatili edildiğini görerek okuyup yazmanın düşünmenin de bir mevsimi olabileceğini zannetmek, ancak zihnî faaliyetin mâna ve mahiyetini iyi kavrayamamanın ve onun bugünkü medeniyette yerini lâyıkiyle tâyin edememenin bir neticesi olabilir>> diyor. Halbuki ilmin <<devamlı bir çalışma, araştırma neticesinde meydana gelen ve daima değişen bir zihnî faaliyet mahsulü>> olduğuna işaret ettikten sonra <<maarifimizin ana dâvasının sadece okuma yazma bilmiyenlere bunları öğretmek olmayıp, hakikatten okuyan, yazan adam yetiştirmek...>> olduğunu tekrarlıyarak yazısını bitiriyor.

Türk Düşüncesi'nin baş yazısında **Peyami Safa** Altıncı Dil Kurultayı'nın Türkçe'yi <<Batı Türkiye Türklerinin çoğunluğu tarafından konuşulan dil.>> olarak

---

[40] Hisar, Sayı:53, Eylül 1954, s.13—16

tarif ettiğini, bu tarifte göre bir kelimenin Türkçe sayılması için onun ırkına değil, milletçe anlaşılıp kullanılmasına bakılmak gerektiğini, fakat o kurultayın seçtiği yönetim kurulunun ifratçı birçok üyelerinin Türkçe ek ve köklerden yapılmıyan kelimelerin dilimizden atılmasını istiyen aşırı özleşmecilikte ayak direklerinin, bilim kollarının Altıncı Dil Kurultayı'nın direktiflerini hiçe sayarak çalıştığını ve nihayet Yedinci Kürultay'ın bu ifratçıların tesiri altında Kurumun eski ve aşırı özleşme geleneğine dönerek Türkçeyi <<Türkçe ek ve köklerden yapılan kelimelerden yapılmış dil>> diye tarif ettiğini söylüyor. Bu tarife göre duvar, pencere, perde, sandalya, lâmba, muşamba, kanun, vicdan, akıl gibi herkesin malı olmuş kelimelerin bile dilimizden atılmak için sıra bekliyeceklerini hatırlatan yazar: <<Yeryüzünde, bu kadar mutlak bir eleme prensibine göre dilin tasfiye etmeyi düşünmüş bir tek millet yoktur. Olsaydı, İngiltere'de Shakespeare'den Eliot'a, Fransa'da Ronsard'dan Valéry'ye, Balzac'tan Proust'a, İtalya'da Dante'den Pappini'ye ve daha eskilerden daha yenilere kadar hiçbir büyük romancı ve şair çıkmaz, edebiyattan eser kalmaz, bu milletler dasdaracık bir millî vokabüler içinde taş devrinin iptidaî ifade vasıtalarını kullanırlardı. Çünkü yabancı kelimeden müstağni kalmış edebiyat yoktur.>> diyor.

Varlık'ın **Ayın Olayları** sayfasında **Yaşar Nabi, Cumhuriyet** gazetesinin bu yıl tertip ettiği hikâye yarışmasının büyük jürisinde kendisinin de bulunduğunu, ilk eleme heyeti tarafından 9 hikâye seçilip jürinin kararına sunulduğunu, yarışmaya katılanların sayısının 3000'i bulduğu bildirildiği halde bu 3000 hikâye arasında birinci, ikinci ve üçüncülüğe lâyık görülenlerin sanat dergilerinde öteden beri okuduğumuz amatör hikâyecilerimizin seviyesinden oldukça aşağı olduğunu belirterek: <<Bin lira gibi bir mükâfatı hor gördüren bu ilgisizlik acaba neden ileriye geliyor? Çünkü edebiyat dergilerinde imzaları bir iki kere görülmüşler arasında muhakkak ki bu yarışmanın birincisinden değerli olanlar az değil>> diyor. Ona ne şüphe! Fakat, Yaşar Nabi Bey edebiyat dergilerinde imzaları bir iki kere görülen veya hiç görülmeyen çok daha kıymetli hikâyecilerin bu yarışmaya katılmadıklarını nereden biliyor? Yarışmaya gelen 3000 hikâyenin 2991 ini içinde neler bulunduğunu hiç merak etmiş midir?

Cumhuriyet gazetesinin şiir müsabakasında en alelâde manzumeler (hattâ manzumede bile denilmiyecek karalamalar) ve hikâye müsabakasında Necdet Rüştü tarzında manzum saçmalar bile beğenilip yayınlanırken, derece alanlardan çok daha kuvvetli şiir ve hikâyeler bilinmiyen bir sebeple hasır altı edilmiştir.

Cumhuriyet gibi ağır başlı bir gazete, tertiplediği müsabakaların ilk elemesini ya bilgi ve anlayıştan veya iyi niyetten mahrum bir takım insanların ellerine vererek bu müsabakalara katılan gençlerle alay etmekte. Son kararı verecek masum jüri heyetlerini de 9 hikâye ve bilmem kaç şiirle oyalıyarak bu eğlencesine âlet etmektedir.

Suat Kemal Yetkin, Varlık'ın güdümlü sanat üzerine açtığı ankete verdiği cevapta şöyle diyor: <<Güdümcüler her şeyden önce sanattan toplum dâvalarını, bir takım gerçekçi konuları ele almasını, isterler ve yalnız renklerle çizgilerden örülmüş bir tablonun veya mânasını âhenginden alan bir şiirin, gerçek sanat olduğu için, toplumcu sanattan çok topluma hizmet edeceğini düşünmezler. Sanatçı, güdümcülerin savunduğu konulara dokunmasın mı? O konulara içinden gelmiyorsa onu bu yola zorlamak yaratma gücüne karışmak olur ki bu da sanatın ölümü demektir.>>

Yenilik dergisinin Ağustos sayısında yayınlanan baş yazısında **Oktay Akbal** da aynı konuya temas etmektedir. Bu yazıdan iki parçayı aşağıya alıyorum:

<<Oysaki biraz üzerinde durulunca "toplum için yazmak" sözünün ne kadar boş bir "lâf" olduğunu anlamakta gecikmeyiz. Elbette ki, her sanat eseri toplum için, insanlar içindir! Zaten başka kimin olabilir! Ama ufak bir fark var. O da ünü dünyayı tutmuş, kişioğlunun unutamadığı eserleri, yaratacılarının toplum için, topluma faydası dokunsun, toplumu aydınlatsın, ona yeni yollar yeni ufuklar açsın diye yazmadıklarıdır. Yaratmanın başlangıcında böyle bir düşünce yoktur. Yaratıcı böyle bir ön yargı ile hareket etmez. Bunu aklından geçirmez bile.>>

<<Yazar, gerçek bir sanatçının duyarlığına, kişiliğine sahip yaratıcı bir yazar, kendisi için yazdığı eserinde de toplumu, çeşitli yönleri, ruh halleri ile aksettirmesini bilecektir. Bunu kendiliğinden, hiçbir ön yargıya varmadan sanat dışı telkinlere kapılmadan yapacaktır. Bugünün sanatçısı toplumun içinden istese de istemese de kendini sıyırmaz, o fildişinden yapılmış olduğunu duyduğumuz eski zaman kulelerini sığınamaz... Kendisi için yazdığı eserin dolayısiyle bütün toplumun malı olacağını bilir.>>

Gerek **Suut Kemal Yetkin**'in, gerekse **Oktay Akbal'**ın söyledikleri, benim Hisar'ın 51 inci sayısında **<<Bir Yazı Dolayısiyle>>** ileriye süddüğüm fikirlerin aşağı yukarı aynıdır. Bugün sanat meselelerini bilgi ve iyi niyetle düşünebilen herkesin aynı neticelere varabileceğine inanıyorum.

Amma **Mavi**'nin genç eleştirmecisi benim yurarda bahsi geçen yazımı ele

alarak demediğini bırakmamış. Ben de <<**Sanat sanat içindir**>>, ne de <<**Sanat toplum içindir**>> tezlerini hiç mi hiç anlamamışım. Yazım baştan aşağıya <<çelişik fikirler>> le doluymuş.

Birkaç sayıdan beri Mavi'nin bütün kadrosu dergimize çatmakla görevlendirilmiştir. <<**Ayın Naneleri**>> diye bir sütun yapmışlar. Bir taraftan anlamaktan âciz oldukları cümleleri bu sütunda sözüm ona teşhir ederken, diğer taraftan derginin başka sütunlarında da bizim için akıllarına ne gelirse yazıyorlar.

Üç sayıdır <<Dergiler Arasında>> sütunumda benim yazılarım için söylenilenleri dikkatle okuyorum. O sütunu dolduran genç eleştirmecinin bu yazıları anladığına dair en küçük bir işiltıya rastlamadım. Zaten anlamak için herhangi bir gayret göstermeye de lüzum görmemiş. Sen bu yazılara hücum edip, şu kimseleri savunacaksın demişler. O da vazifesini yapıyor. Ne söylediğinin kendisi de farkında değil. Ekmek parası kazanmak için ne olduğunu anlamadığı bir dâvayı savunmaya çalışan acemi avukatlar gibi...

Ben buna karşılık ne diyeyim? Eğer bu genç Türkçe biliyorsa, hücum ettiği yazıları iyi niyetle bir kere okusun, İstediği cevabı alacaktır. Eğer anlayıştan ve iyi niyetten büsbütün mahrumsa, ben ona sayfalarca cevapta yazsam, hücum ettiği yazılardaki her cümleyi birer makale boyu izahta etsem boşuna. O yine dediğini diyecektir.

Aynı derginin orta sayfasında ki <<Bir Açıklama>> başlıklı yazıda Maviciler kendilerini yıldırmak, korkutmak gayesiyle <<iğrenç ve asılsız>> ithamlarda bulunmakta devam edersek haklarını mahkeme karşısında koruyacaklarını beyan ediyorlar.

Efendim, biz kimseyi korkutmak, itham edip lekelelemek hevesinde olan insanlar değiliz. Bizim mücadele ettiğimiz fikirler ve bu fikirlerin sahibi olan yazarlar var. Biz bu mücadelemizden vazgeçersek dergimiz hikmeti vücudunu kaybeder. Bu sebeple biz mücadelemizi devam ettirmek azmindeyiz. Bu azmimizden dolayı kendileri de eski bir sayılarında bizi övmüşlerdi. Henüz edebiyat âlemine yeni atılmış, bu âlemin iç yüzünü tanımamış gençlerin idare ettiği Mavi'nin ilk çıktığı günden beri tek endişemiz onun memleketimiz ve edebiyatımız için zararlı saydığımız adamların âleti olmasını önlemek olmuştur. Bunu için kendilerini bir çok defalar ikaz ettik. Bu ikazlarımız tamamiyle Mavicilerin menfaatine idi ve onların iyiliği istenilerek

yapılmıştı.

Amma onlar bu ikazlarımıza kulak verecek yerde bizi kendilerine düşman saydılar. Hiç lüzumu yokken bize düşman olan dergilerin avukatlığını üzerlerine aldılar. Her cephesiyle Maviciler'den çok daha iyi tanıdığımız **Attillâ İlhan** gibi bir adamı da başlarına geçirip bize hücuma geçtiler.

Artık bizim için yapacak bir şey, söyliyecek bir söz kalmamıştır. Vicdanen müsterihiz. Tuttukları yolda gidebildikleri kadar gitsinler.

Hücumlarına gelince: Bizim için istediklerini yazıp söylemekte serbesttirler. Mahkemeye felân da gitmeyiz. Yeni Ufuklar, Seçilmiş Hikâyeler, Kaynak gibi dergilere bir de Mavi katılmış, bizim için vız gelir.

3.1.25. "YUNUS NADİ MÜKÂFATI„ İÇİN[41]

Cumhuriyet gazetesi, kurucusu merhum Yunus Nadi adına, çeşitli sanat kollarında müsabakalar tertipleyerek, kazananlara mükâfat veriyor. Bizimki gibi, sanatın hiç himaye görmediği, sanat mükâfatı veren teşekkül ve tesislerin bulunmadığı bir memlekette böyle bir teşebbüsün önemi inkâr edilemez.

Ancak, gazetenin bu işi ciddiyetle ele alması, hatır gönül dinlemeden, tesir altında kalmadan müsabakaları neticelendirmesi lâzım. İyi idare edilmemiş, bir takım haksızlıklara sebep olmuş bir müsabakalarda haksızlığa uğrayan, eserine gerektiği kadar ilgi gösterilmeyen sanatkârın hevesi kırılıp, çalışma gücü azalabilir. Buna karşılık, bir takım değersiz eserlerin taktir edilmesi, bunların çoğalmasını teşvik eder.

Cumhuriyet gazetesinin <<Yunus Nadi Mükafatı>> için tertiplediği müsabakalar, her şeyden evvel, şekli ve şartları itibariyle güven verici değildir. Şiir müsabakasında seçmenin ne şekilde yapılacağı şöyle ilân ediliyordu: <<6-İdaremize gönderilen şiirler Yazı İşleri Müdürlüğümüzde teşkil edilmiş bir heyet tarafından ayıklanarak basılmağa lâyık görülenler gazetemizde neşrolunacaktır. 7- Gazetede çıkmış şiirler bir eleme konmisyonu tarafından tetkik edilerek <<Büyük Jüri>> de bunlar arasında birinci ikinci, ve üçüncülüğe hak kazanmış olanları intihap edecektir.>>

1) Hikâye müsabakasında da aynı usul tatbik edilmiştir.
2) Buna göre, müsabakaya gönderilen şiir ve hikâyeler üç elemeden geçiriliyor. Bu elemelerin birincisini <<Yazı İşleri Müdürlüğünde teşkil

edilen heyet>>

İkincisini <<bir eleme komisyonu>> yapacaktır. Bu heyet ve komisyonlarda kimlerin bulunacağı belli değildir. Üçüncü elemeyi yapacak olan <<Büyük Jüri>> azalarının isimleri ilân edilmiştir. Fakat bu <<Büyük Jüri>> nin müsabakada oynadığı rol o kadar küçük ki! Meselâ hikâye müsabakasına gönderilen 3000 hikâyeden ancak 9 tanesini bu jüri incelemiş. Geriye kalan 2991 hikâyenin mukadderatını tayin edenlerse, yukarda bahsi geçen heyet ve komisyonların meçhul azalarıdır.

<<Büyük Jüri>>yi teşkil edenlerin, bilgisine, ihtisasına ve tarafsızlığına güvenebilecek kimseler olması ne kıymet ifade eder? Bir şiir veya hikâye, daha önce yazı işleri müdürlüğünde teşkil edilen meçhul heyetlerin hoşuna gitmezse neşir dahi edilmeden, ilk elemede çöp sepetine atılacaktır.

Cumhuriyet gazetesinin tertiplediği müsabakalara gönderilen şiir ve hikâyelerden beğenilip neşredilenlerin çoğunun hiçbir sanat değeri taşımayan alelâde karalamalar olması ve buna karşılık bir takım değerli şiir ve hikâyelerin neşre dahi lâyık görülmeden tasfiye edilmiş bulunması, bu müsabakaların birinci elemesinin ne kadar kötü bir şekilde ve ne derece ehliyetsiz kimseler tarafından yapılmış olduğunu açıkça göstermiştir.

Meselâ, aşağıya aldığımız gülünç parçalar Cumhuriyet gazetesinin şiir müsabakasında beğenilerek neşredilmiş, fakat O.Fehmi Özçelik'in sonradan dergimizin 27 inci sayfasın da çıkan "Kaysı Dalım" adlı şiiri neşre dahi lâyık görülmeden bir kenara atılmıştır:

Yoksa hayat ve memat hep üzülmek demek mi?
Veya şöyle diyelim: Birbirini yemek mi?
Eğer hayat bu ise, değmez hiç üzülmeye
Yazılmış anlımıza, lüzum yok düşünmeye.
Bırak üzüntüleri, yaşa ve keyfine bak
Hayat öyle bir sel ki, sende kapıl hızla akk

Biri

---

[41] Hisar Sayı: 55, Kasım 1954, s.8—9

İki şahit huzurunda
Bir defter imzalayıp
Sevdiği adamın koynuna girdi.
Diğeri vicdan huzurunda
Kalbini imzalayıp
Sevdiği adamın koynuna girdi

Bizi göreneklerine
Diğer hislerine uydu

Bence diğeri
Daha şairane soyunda

Aynı gazetenin hikâye müsabakasında:

Köşeyi döner dönmez baktım, kapı açıktı
Birkaç saniye sonra karım dışarı çıktı
Hafif bir ışık bizi getirince bizi göz göze
O sinirli bir halde girişti hemen söze

satırlarıyla başlayı:

En çok ikim nesnenin arttı, bence değeri
Bunlardan biri sükût saadettir diğeri
Mesut olmak istersek, birinci bize yeter
Susmasını bilmiyen kendini bedbaht eder.

satırlarıyla sona eren <<Saadet Tılsımı>> nevinden parçaların beğenilip neşredilmiş olmasına gülmek mi, ağlamak mi lâzım geldiğini kestiremedik. Arkadaşımız Ayhan Sarısmailoğlu'nun aynı müsabakaya gönderilmiş bulunan ve sonradan Varlık dergisinin Eylûl 1954 sayısında neşredilen <<Evime Gel>> başlıklı hikâyesi ise, daha birinci elemede tasfiye edilerek, neşredilmiye bile lâyık görülmemiştir.

Dünya gazetesinin hikâye müsabakasında birinciliği kazanan Erdoğan Tokmakçıoğlu'nun gelecek sayımızda yayınlayacağımız <<Portakal Yerken Şarkı Söylemek>> adlı hikâye müsabakasında neşredilmeden bir kenara atılan eserler

arasında bulunuyor.

<<Büyük Jüri>> de aza bulunan Yaşar Nabi, Varlık dergisinin Ağustos sayısında, hikâye müsabakasının neticesi üzerinde durarak şöyle diyordu: <<Bu üç bin hikâye arasında birinci, ikinci ve üçüncülüğe lâyık görüler ise sanat dergilerinde öteden beri okuduğumuz amatör hikâyeciğimizin seviyesinden oldukça aşağı yazılardı.>> Yaşar Nabi, Ayhan Sarısmailoğlu'nun bahsi geçen hikâyesini kendi dergisinde neşretmekle bu hikâyenin <<sanat dergilerinde öteden beri okuduğumuz amatör hikâyeciliğimizin seviyesinden>> aşağı olmadığını kabul etmiş bulunmaktadır. Bunu kabul etmesi ise, bu hikâyeyi müsabakada derece alan hikâyelerden daha kuvvetli bulduğunu gösterir.

Bizce de, Sarısmailoğlu'nun hikâyesi müsabakayı kazanan hikâyelerden daha güzeldir. Böyle bir hikâyenin daha ilk elemede tasfiye edilmiş olması, müsabaka neticesinin gerçek duruma ne derece uygun olabileceğini göstermeye kâfidir.

Bu müsabakalarda hasıraltı edilmişler arasında bizim bilip te (sahipleri müsaade etmediği için) söyleyemediğimiz başka güzel yazılar da var. Bizim görmediğimiz başka güzel yazılar da var. Bizim görmediğimiz şiir ve hikâyeler arasında ise neler bulunduğunu Allah bilir! O.Fehmi Özçelik Erdoğan Tokmakçıoğlu ve Ayhan Sarısmailoğlu'nun yazılarını çöp sepetine atan eller, kimbilir daha ne cevherler kıymıştır.

İşte bu sebepledir ki, <<Yunus Nadi Mükâfatı>> nı kazanan şiir ve hikâyelerin zayıf oluşu, bu müsabakalara daha kuvvetli eserlerin gönderilmediğini isbat etmekten son derece uzaktır.

3.1.26. ALTINCI YILA GİRERKEN[42]

Hisar'ın ilk sayısı 1950 yılı Mart ayında açıklamıştı. Buna göre dergimiz geçen sayısiyle beşinci yılını doldurmuş, bu sayısiyle altıncı yılına girmiş bulunuyor. Bizim memlekette bir edebî, dergi için beş yıllık bir ömür ne demektir, ne türlü gayret ve fedakârlıkların neticesidir, bunu ancak böyle bir işe girişenler bilir.

<<Hele birinci sayısı bir çıksın, derginin adı duyulsun, yolu ve hedefi hakkında bir fikir edinilsin, her şey düzelir>> diye başlarsınız. Bütün didinmenize rağmen ilk sayı istediğiniz gibi olmamıştır. Baskı kötü, tertip kusurludur. Yazılar istediğiniz

olgunluk ve güzelliğe ermemiştir. <<Ha gayret!>> der, bu eksikliklerin bir kısmını ikinci, bir kısmını üçüncü sayıda gidermeye çalışırsınız. Bir gün bakarsınız ki, derginiz istediğiniz mükemmeliyete yaklaşmış, ama etrafınızdaki ilgi çemberi bir adım bile genişlememiştir. Yine okuyucunuz birkaç meraklı, yine takdirkârınız birkaç dosttur.

Bütün hoş zamanınızı yutan, geçiminizi sağlayan esas mesleğinizde gerektiği kadar ilerlemenizi engelliyen, hatta bizzat edibiyat sahasındaki çalışmalarınıza (okuyup yazmanıza) bile sekte veren bu yıpratıcı faaliyet, karşılığında size maddi hiçbir şey getirmediği gibi, mütevazi bütçenizde delikler de açar. Bazı varlıklı, sanatsever dostlarınızın yardımları olmasa, hususî hayatınız da olduğu gibi dergi çıkarma işinde ayağınızı yorganınıza göre uzatmasını bilmeseniz, bu deliklerin kapatamıyacağınız kadar büyümesi içten bile değildir.

Hisar'ı çıkramaya başladığımız zaman ilk birkaç sayıdın (veya hiç değilse birinci yılın tamamlanmasından) sonra ortadan kalkacağını sandığımız güçlüklerin çoğu, altıncı yıla girerken aynı şekilde varlığını muhafaza ediyor: Okuyucularımızın sayısı dergimizi rahatça yaşatacak bir yüksekliğe ulaşmıştır. Satıştan doğan 3—5 hakkımızı alabilmek için Anadolu bayileri ile yaptığımız savaşlar hâlâ bir netice vermiyor. Gelirimiz ancak kâğıt ve baskı masraflarını karşıladığı için, hiçbir yazarımıza te'lif hakkı, hiçbir yardımcımıza emeğinin karşılığını ödeyemiyoruz. Derginin yalnız malî ve hukukî mes'uliyeti, genel idaresi değil; musahhihliği, kâtipliği, odacılığı bile bizzat kendimize düşüyor. İstediğimiz gibi kâğıt ve mürekkep bulmak, klişe ve baskı yaptırmak beş sene öncesine göre daha da zorlaşmıştır.

Bütün bunlara karşılık acaba beş yıldan beri değişen hiçbir şey, bize teselli veren hiçbir nokta yok mu?

Hisar'ın çıktığı günlerde bir kısım sözde edebiyat dergileri sanatı en iğrenç maksatlara âlet etmekten çekinmiyor, onu yok etmek için ellerinden gelen gayreti sarfediyor, değer bir kısım edebiyat dergileri ise onların bu hareketlerine seyirci kalıyorlardı. Her türlü maskaralık, her çeşit âdilik <<yeni sanat>> <<ileri sanat>> maskesi altında ortaya sürülüyor; buna karşı kimse sesini çıkarmıyordu.

<<Kimse sesini çıkarmıyordu>> demek belki de haksızlık olur. Çünkü, zaman zaman (edebiyatla pek ilgisi olmıyan) bazı gazete ve dergilerde bir iki itiraz sesi yükselmiyor değil. Ama bu derhal <<yeni—eski>> mücadelesi halini alıyor, bir nesil

---

[42] Hisar, Sayı:59, Mart 1955, s.3—4

dâvası yapılıyordu. İtiraz edenlerin büyük bir zaafi vardı. Hemen hepsi eski nesle mensupturlar. Zevkleri <<Edebiyat-ı Cedide>> den veya hececilerden öteye geçemiyor, günümüzün yeni bir sanat anlayışına ihtiyaç gösterdiğini kavrıyamıyorlardı. İyiyi kötüden, hakikiyi sahteden, yaşı kurudan ayırmıyarak bütün bir edebiyat neslini toptan imkân ediyor ve bu sebeple de onların hepsini birden karşılarında buluyorlardı.

Bugünse durum büsbütün başkadır. Gerçi, <<Yeni sanat>> adına sahteyi, bayağıyı yutturmaya; millî menfaatlerimize aykırı politik ve ideolojik kımıldanışları ileri bir sanat hareketi olarak göstermiye çalışan dergiler bugün de var. Hem de sayıları azalmamış, artmıştır.

Fakat bugün eskisi gibi meydanı boş bulamıyorlar. Sanatın kirli maksatlara âlet edilmiyeceğini, bir takım acayiplik ve saçmalıkların sanatla bir ilgisi bulunmıyacağını haykıran dergiler karşılarında kuvvetli bir cephe kurdular.

Onların eski düşmanlarına yönelttikleri silâhların hiç birisi bu yeni cepheye karşı tesirli olamıyor. Çünkü bu cephe devrini tamamlamış bir takım eski yazarlar değil, yepyeni bir nesil çarpışıyor. Bu cephe yeniliğin düşmanı değil, şiddetle taraftarıdır. Kime, nereye ateş edeceğini kestiriyor. Sağlamı çürükten ayırmasını biliyor.

Sanat maskesi takmış bir takım ideolojin çığırtkanlarının edebiyatımız için ne derece tehlikeli oldukları artık kabul edilmiştir. Artık yeni sanat ve herhangi bir zümrenin inhisarı altında değildir. Yeni olmak için felânı veya filânı taklit etme, eskilere söğme, bir takım serserice fikirleri benimsemenin şart olmadığı gittikçe daha iyi anlaşılıyor.

İşte, edebiyatımızın bugünkü aydınlık havaya ulaşmasında dergimizin bir rolü bulunduğuna inanıyoruz. Yeni edebiyatın parazitlerine karşı şimdi en az 5—6 derginin şiddetle devam ettirdiği mücadeleye bundan beş sene önce ilk defa **Hisar** dergisi atılmıştır. O zaman hiç kimse bizi desteklemiyordu. Dört taraftan hücum eden bir sürü düşman karşısında yalnızdık. Bizi yenilik düşmanlığı ve eski taraftarlığıyle suçlandırırlar. Aleyhimize yapılan propaganda o derece şiddetle devam ettirdiği mücadeleye bundan beş sene önce ilk defa **Hisar** dergisi atılmıştır. O zaman hiç kimse bizi desteklemiyordu. Dört taraftan hücum eden bir sürü düşman karşısında yalnızdık. Bizi yenilik düşmanlığı ve eski taraftarlığiyle suçladılar. Aleyhimize yapılan propaganda o derece şiddetli oldu ki, okumadan hüküm vermiye alışmış olan bir takım âlim kişiler—bizimle aynı fikirde oldukları halde—bu propagandanın tesiriyle uzun

zaman bize yaklaşamadılar.

Bugün **Hisar** dergisinin de, onun cephe aldığı kimselerin de içyüzleri çok daha iyi anlaşılmış bulunuyor. Biz bu anlaşılmayı edebiyatımız ve memleketimiz için son derece hayırlı görüyoruz.

Hisar dergisini beş yıl devamlı surette yayınlamaktan elimize maddi hiçbir şey geçmedi. Fakat, kütüphanelerimize onun temiz basılmış, tertibi, tanzimi hususunda titizlikle çalışılmış 59 sayılık bir kolleksiyonu kazandırdık. Bu koleksiyon gözden geçirilenler, onun ilk sayısından son sayısına kadar tuttuğu yoldan hiç ayrılmadığını, sanat dışı hiçbir maksada hizmet etmediğini görürler.

Sanat için çalışan her kabileyete kucağımızı açtık. Sayfalarımızda yüzlerce imza yer aldı. Tanınmış yazar ve şairlerimizin en kıymetlileri zaman zaman dergimizi sütunlarına şeref verdiler.

İlk yazılarını **Hisar**'da yayınlamış bazı genç şair ve hikâyeciler bugün memleket çapında birer değer oldular. Bir takım magazinlerin ve yeni nesli anlamıyan, ona gerektiği gibi ilgi göstermiyen dergilerin sayfalarında istidatlarını körletmekte olan bazı genç edebiyatçılar yollarını, şahsiyetlerini **Hisar**'da buldular.

Bugün Hisar dergisi, edebiyat dünyamızda, dostunun da, düşmanını da artık anlamış olduğu yola, havası; aynı görüş etrafında toplanmış yazar ve şairleriyle başlıbaşına bir varlıktır. Her ay kendisine katılan yepyeni kabiliyetlerle kuvvetini ve önemini artıran bu varlığın Türk edebiyatının gelişmesinde hayırlı bir rol oynıyacağına inanıyoruz.

Bütün güçlüklere, sıkıntılara karşı koymak için gerekli kuvveti bize veren işte bu inancımızdır.

3.1.27. BİRKAÇ SÖZ[43]

Bazı dostlarımız, bir takım dergiler ve şahıslar hakkında yazdıklarımızı fazla sert buluyor, sanat ve memleket meselelerini bizim gibi düşünmeyenlere karşı daha müsamahalı olmamızı istiyorlar.

<<Müsamaha>> şüphesiz güzel bir şey. Ne kadar yanlış olursa olsun ortaya atılan bir fikre hürmet etmek olgun, medenî insan olmanın şartlarındandır. Ama karşımızdaki bağlandığınız bütün değerleri peşin bir hüküm, maksatlı bir inatla—düşünmeye, araştırmaya bile lüzum görmeden—yıkmaya çalışır; söylediklerimizi

[43] Hisar, Sayı:62, Haziran 1955, s.3—4

dinlemek şöyle dursun, yumruklarını sıkıp tepinerek sizi susturmaya çalışırsa, ona karşı sizde müsamahadan eser kalır mı? Böyle bir insan fikir adamı haysiyetinin zerresine sahip midir ki, müsamahaya lâyık olsun?

Biz yine de çok sabırlı, tahammüllü insanlarız. İyi niyetliliğimizi bazan saflık derecesine varır. Bizim onlara karşı yazdıklarımızı okuyan dostlarımız, bir de onların bize karşı tanıdıkları tavrı inceleseler, bizi belki de <<müsamahasızlık>> yerine <<hareketsizlik, vurdumduymazlık>> la suçlandırırlar. Onlar dillerinden düşürmedikleri <<hürriyet>> i yalnız kendileri için istiyorlar. Ellerinden gelse bizi bir kaşık suda boğacak, ipe çekip karşımızda keyfedecekler.

Dergimizin altıncı yılına girmesi bu düşmanlıkların yeni belirtilerin vesile oldu. Ufacık imkânlarla binbir güçlüğü yenerek yayınına devam eden bir fikir ve sanat dergisinin beşinci yılını doldurması sanatı gerçekten seven herkesin sevineceği bir olaydır. Fikir ve sanat hayatıyla ilgilenen dergi ve gazetelerden beklenen, bu olayı okuyucularına duyurmak takdir ve teşvik edici bir iki söz, hiç değilse kuru bir tebriktir.

Ama biz karşımızdakilerden böyle efendice bir hareketi asla ümit etmiyecek kadar onları tanırız. Elbette Hisar'ın bu mutlu yıldönümü de ileri geri söylenmelerine, bizim aleyhimizde atıp tutmalarına vesile olacaktı.

Bununla beraber, yeni çıkmıya başlayan bir derginin yaptığı kadar gülünç bir hareketi de hiç düşünmemiştik. O dergiyi çıkaranlar benim Hisar'ın altıncı yılına girmesi vesilesiyle yaptığım konuşmanın en masum, en tabiî cümlelerinden bir kaçını sütunlarına aktararak gûla benimle alay ediyorlar. O cümleleri aynen buraya da alıyorum: <<Hisar gibi bir dergi insana ne şöhret getirir ne de para. Böyle bir dergiyi çıkarmanın biricik zevki yeni çıkmış tertemiz bir sayıyı elinize alıp karıştırmak, <<işte güzel bir sayıyı elinize alıp karıştırmak, <<işte güzel bir sayı daha çıkardık>> diyebilmektir. Biz beş sene en çok bu zevki tatmak için çalıştık. Yazı yazarken, tashih ve mizanpaj yaparken, karda, kışta koltuğumuza alıp bayi bayi dağıtırken biricik emelimiz yeni bir sayıyı daha görebilmekti>>

Bu sözleri neden beğenmemişler? Bunu pek sevdikleri ve en kötü şekilde taklide çalıştıkları Ataç bile anlıyamamıştır. Son Havadis'te çıkan bir yazısında şöyle diyor: <<(Açık Oturum) dergisi bunun başına da bir <<Biricik emeli olmak>> oturtmuş. Beğenmiyorlar mı o dileği? Sanat eri kendini inandığı sanata vermiş, ona bir yararlığı dokunsun diye çalışıyor... Hisar'ı çıkaranlar, o dergiye yazı verenler üne emeği ilbette

isterler, sanatlarıyla günün birinde para kazanmağı umarlarsa o da kınanamaz. Topluma bir şey beklemek haklarıdır. (Açı Oturum) neden takılıyor Bay Mehmet Çınarlı'nın sözlerine?>>

<<Bir daha söyliyeyim: Hisar benim sevdiğim, tuttuğum dergilerden değildir. Şiir sanat anlayışı bakımından, uçurumlar var aramızda. (Açık Oturum) gibi bir dergi savaşsın onun şiir anlayışıyla, savaşmalıdır da. Hisar'ın yeni şiir anlayışıyla savaştığı gibi. Ama Bay Mehmet Çınarlı'nın öyle kimseye dokunmayan sözüne de çatmasın..>> (Ataç'ın şiir ve sanat anlayışıyla bizim anlayışımız arasında uçurumlar olduğu doğrudur. Ancak Ataç'ın anlayışı durmadan değiştiği için bu uçurumlar bazan çok daralmakta, bazan da çok genişlemektedir. Bizim yeni şiir anlayışıyla savaştığımıza gelinci: bunun, çeşitli düşmanlarımız tarafından tekrar edile edile artık neredeyse bizim bile inanamaya başlıyacağımız bir iftira olduğunu bir kere daha söyliyeyim. Biz yeni şiirin gerçekten bir sanat değeri taşıyan örneklerini her zaman tuttuk ve destekledik. Bizim mücadele ettiğimiz, yeni şiir adıyla kalp para gibi ortaya sürülen ve şiirle hiçbir ilgisi bulunmayan hezeyanlardır.)

Ataç bahsi geçen derginin o sözlerime neden takıldığını anlıyamamış. Ama ben sezer gibiyim. Ataç o dergiye alınan sözlerimi doğru bularak <<Beğenmiyorlar mı o dileği? Sanat eri kendini inandığı sanata vermiş, ona bir yararlığı dokunsun diye çalışıyor>> demiş. Hayır sayın Ataç! Çömezleriniz sizin fikrinizde değildirler. Bütün mese de buradan çıkıyor. Ben dergiyi sanata hizmet etmek için değil de, meselâ açlara ekmek bulmak, çıplakları giydirmek veya daha doğrusu, açın çıplağın memnuniyetsizliğini kökükleyip onları kanlı bir ihtilâle sürüklemek için çıkardığımı söyleseydim, çözmeleriniz bütün kinlerine, düşmanlıklarına rağmen—belki de beni alkışlayacaklardı. <<Toplumcu sanat>> diye ne zamandır geveleyip durdukları nesneden sizin haberiniz yok mu?

Benim konuşmamdan bahsi geçen derginin aldığı parçayı (Dünya) gazetesi de aynıyla sütunlarına geçirmiş. Altına da şöyle manasız bir lâf ilave etmiş: <<Hemen ilâve edelim ki bir şeyler söyleme için çıkarsın.>>

(Dünya) gazetesi ile (Hisar)ın şimdiye kadar bir alış verişi olmadı. O siyasî gazete, (Hisar) edebî bir dergi... Siyasî gazetelerin sanat hayatıyla, edebî dergilerle ilgilenmeleri arzuladığımız bir şey. (Dünya) gazetesi eskiden sanat ilaveleri çıkarırdı. Onu bıraktı. Şimdi ara sıra sanat haberleri veriyormuş. (Ben birkaç aydan beri

okuyamıyorum.)

Acaba bu gazete sanat haberleri sütununda, Hisar'ın altıncı yılına girişinden, bu vesileyle yapılan <<Edebiyat Günü>>nden hiç bahsetmiş midir? Benim o gün yaptığım konuşmada ele aldığım —sanat ve dünya görüşü ne olursa olsun, bütün edebî dergilerin, bütün sanatseverlerin ortak derdi olan—meseleleri okuyucularına ve yetkili şahıslara aksettirmeyi aklına getirmiş midir? Hayır! (Öyle olsaydı Dünya gazetesini okuyan dostlarım bana heber verirlerdi) Benim konuşmamı iyi niyetle okumuş ve incelemiş midir? Hayır! (Öyle olsaydı yukarda bahsettiğim manasızlığı yapmazdı.)

O halde, bu kocaman gazetenin, mütevazi (Hisar)ımızdan alıp veremediği nedir? Gayet basit. Sanat haberleri sütunu yukarda bahsettiğim zümreden birinin eline geçmiştir. Bu zümrenin yazarları ise bize kin ve nefretlerini kusmak için hiçbir fırsatı kaçırmazlar.

Şimdi o sütunda bana dergiyi <<bir şeyler söylemek için>> çıkarmamı tavsiye eden zata hitabediyorum. Eğer biz dergiyi bir şeyler söylemek için çıkarmasak ve gerçekten bir şeyler (hem de seni ve senin yolunda yürüyenleri can evinizden vuran bir şeyler) söylemeseydik, bize bu derece düşman olmanız, gözünüz hiçbir şeyi görmiyecek kadar hiddetle kapılmanız mümkün olur muydu?

Sizler bizim aleyhimizde gayret ve çalışmalarınızı arttırdıkça, gerçekten bir şeyler söylediğimize, bir şeyler yaptığımıza inanıyor, ferahlık duyuyoruz.

3.1.28. SANATA SAYGI[44]

Bir yerde okumuştum. Merhum Orhan Veli, sanat değeri taşımayan bazı tekerlemeleri için, <<Bunların şiir olmadığını ben de biliyorum. Ama ne yaparsın ki, ben onları yazarak edebiyat âleminde şiddetli bir tepki uyandırmasaydım, öbür şiirlerimle kimse ilgilenmezdi.>> demiş.

Bu sözlerin Orhan Veli'nin gerçek düşüncesine aksettirip aksettirmediğini bilmiyorum. Hattâ, Orhan Veli tarafından yazıyı yazan kimseye gerçekten söylenip söylenmediği de isbat edilemez. Çünkü o yazı kendisi öldükten sonra yayınlanmıştır. Ama bazan gerçekten söylenip söylenmediği de isbat edilemez. Çünkü o yazı kendisi öldükten sonra yayınlanmıştır. Ama bazan gerçekten çok güzel mısralar söylemiş bir şairin, kendi emzası altında çıkan o derece saçma sapan şeyleri de şiir olarak kabul

[44] Hisar, Sayı:65, Şubat 1958, s.4—5

edebileceği pek akla yakın olmadığı için yukarda ifade edilen düşüncenin Orhan Veli'ye ait olması kuvvetle muhtemeldir.

Bu düşünce, Orhan Veli'ye ait olsun veya olmasın, bugün bazı şairlerimiz tarafından benimsenmiş bulunduğundan, üzerinde durulmağa değer. Önce şunu düşünelim: acaba, Orhan Veli o acayip tekerlemeleri yazmasaydı, edebiyatımızda kazanmış olduğu yeri alamıyacak mıydı? Sanatı gelip geçici bir heves, şöhreti de nasıl olursa olsun kendisinden bahsettirebilmek şeklinde anlıyanlar için, bu sorunun cevabı <<evet>> dir. Gerçekten, Orhan Veli hakkında —acayip tekerlemeleri vesilesiyle— günlük gazetelerden, mizah dergilerin kadar, o derece çok dedi—kodu yapılmasa, güzel şiirlerinin dahi inkârına kadar giden derin bir tepki uyanmasaydı, şâirin adı şüphesiz bu kadar çok yayılmayacak, eserleri taraflarınca bu derece şişirilmiyecekte.

Ben bunu bir salıncağın hareketine benzetirim. Bir tarafa ne kadar çok itilirse, aksi tarafa da o derece çok açılır. Bir kimse ne derece haksız şekilde öğülür veya yerilirse, cemiyetin aksi yönde göstereceği tepki de o derece şiddetli oluyor. Bunu siyasî hayatta da, sanat hayatında da görmek mümkündür. Birkaç sene önce haksız olarak yerin dibine geçirilen bir siyaset adamı—cemiyette uyanan vicdan azabına benrzer bir hisle—bu gün omuzlar üzerinde taşınmaya başlanıyor. <<Hecenin beş şairi>> diye anılan Orhan Seyfi, Yusuf Ziya neslini bir düşünün. Bir zamanlar bütün dergi ve gazetelerde, bütün meclislerde onlardan bahsedilir, <<şâir>> denilince akla önce onlar gelirdi. Bugün genç yazarlardan biri onlardan bahsetmek zorunda kalsa, <<şâir>> kelimesinin yanına parantez içinde bir nida koyuyor. O derece öğme de, bu derece yerme de haksızdır.

Orhan Veli'nin bir zamanlar sadece alay konusu edilmesi ne derece yersiz idiyse, ölümünü takip eden günlerde âdeta bir ilâh mertebesine yükseltilmesi de o kadar mânasız olmuştur. Ama, o batırma gibi bu yükseltmenin de bir tepkisi olacağına şüphe yok. Cemiyetin değer hükmü hassas bir terazinin isresi gibidir. Sağa, sola oynar, sonunda lâzımgelen yerde durur. Nitekim Orhan Veli'nin öldüğü sene şâir lehine yersiz taşkınlıklar yapan heyecen dalgası yavaş yavaş yatışmaktadır.

Fakat, <<sel gider, kum kalır>> derler. Bir sanatkâr lehinde veya aleyhinde koparılan gürültüler, ne derece manasız olursa olsun, o sanatkârın isminin —iyi veya kötü—bir müddet hafizalarda yaşamasına vesile oluyor. İşte cemiyette iyi eserlerle yankı uyandırmadığı için, onu kızdırıp kendisinin kötülemiye zorlıyan ve böylece

kendisinden sık sık bahsettiren bir sanatkârın, bu hareketinden—netice olarak elde edebileceği şey sâdece, isminin bir müddet söylenmesidir. Bir gün nasıl olsa hak yerini bulur. İyi eser nasıl olsa anlaşılır, kötü eser de unutulur.

Orhan Veli o acayip tekerlemeleri yazmasa da, güzel şiirlerinin değeri bir gün takdir edilirdi.

Takdir edilmiyeceğini farzetsek bile ne çakar? Sanatkâr sanatını şahsî endişelerinin üstünde tutmasını bilmeli, kendi şöhretini yaymak vesilesiyle de olsa, ona hakaret etmemelidir.

Yakından tanıdığım akıllı uslu bir şair arkadaşım geçen yıl birdenbire saçmalamaya başladı. İlk yazdığı tamamiyle zırva, biraz da müstehcen olan parçanın bizde uyandırdığı tepkiyi görünce onu yayınlamıyacağını, alay olsun diye yazdığını söylemişti. Fakat, bilmiyorum nasıl oldu, bu nevi saçmalara pek rağbet eden bir dergide eser (!)ini yayınladı. Tabiî lâyık olduğu alaylara, hakaretlere uğramakta gecikmedi. Biz aklını başına toplar diye ümit ederken, bu alay ve hakaretlerin onu şaşılacak bir derecede şevke getirdiğini gördük. Birkaç ayda iki kitap doldurup piyasaya sürdü. Ordan burdan taşlamalar geldikçe şairimiz memnun. Gazete parçalarını kesip kesip titizlikle saklıyor. <<Akbaba>> dergisinde resmiyle birlikte çıkan alaylı bir yazıyı bize âdeta iftiharla gösterdi. <<Şimdiye kadar yıllarca emek çekerek üç şiir kitabı yayınladın, birkaç haftada karalayıp piyasaya sürdüğüm şu sonuncu kitabım kadar yankı uyandırmadılar. Bu güne kadar yankı uyandırmadılar. Bugüne kadar adımı bile duymamuş yazarlar, şimdi benden bahsediyorlar>> dedi.

Buna rağmen, arkadaşım bu yazdığı saçma sapan şeylerin şiir olduğunu bana karşı bir kere bile ileriye sürmedi. O halde, kendisinin de şiir olmadığını yüzde yüz kabul ettiği bu gülünç parçaları, şiir adı altında ve kendi imzasiyle yayınlamasının manası nedir? Bence bunun manası: <<Ben şiir yazmakla cemiyetin ilgisini üzerime çekmek istiyordum. Bunda muvaffak olamadım. Aynı şeyi onu kendime güldürerek elde etmiye çalışıyorum.>> demektir. Şâir arkadaşım beni affetsin, ben onun bu hareketini, sesi ve sanatıyla seyircilerine kendisini beğendiremiyen ber opera artistinin yüzünü gözünü acayip bir şekilde boyayıp sahnede taklalar atarak hoşa gitmeye çalışmasına benzetirim. Bir sanatkâr buna tenezzül etmeli midir?

Bir sanatkâr şöhret için (hem son derece süreksiz bir şöhret için) kendisini maskara etmeli, sanatına kıymalı mıdır?

Hayır . Elbette hayır. Biz, küçücük sanat yoculan, ne kendimizi dev aynasında görelim ne de başkalarının ilgisini —ne pahasına olursa olsun—üzerimize çekmeye çalışacak kadar alçalalım. Bizler şırıl şırıl akan sanat pınarına birer damlacık hediye edebilirsek, onu bir gün takdir eden elbette bulunur. Ama, bu pınarın kuvvetlenmesine yardım edemiyorsak, hiç değilse, onu bulandırmaya, kirletmiye çalışmıyalım. Bu pınardan kana kana içip, susuzluğumuzu gidermekle yetinelim. Bence gerçek bir sanat eserinin tesirini bütün ruhunda —tabir caizse— uzuvlarında hissetmek, o eseri bizzat yaratmak kadar büyük ve ilâhî bir hazdır. Bu hazzı duymaya, yitirmemeye çalışalım.

Sanatı gerçekten sevmenin zevki, onu çiğneyerek elde edilecek bir şöhretin zevkinden çok daha üstündür.

3.1.29. İKİ YOLDAN BİRİ[45]

Yarım yamalak öğrendiği bir iki şarkıyı akordsuz sesiyle birkaç meyhanede okuyuveren bir hanende <<güzide, eşsiz, bircik sanatkâr>> oluyor, bu hanendenin ağzında kaç dişi gerdanında kaç beni olduğunu herkes biliyor da sanata yıllarca emek veren ber şâiri kimse tanımıyor. Bu hal bazı şâir dostlarımızın içlenip dertlenmelerine, kızıp köpürmelerine; hattâ—büsbütün ümitsizliğe düşüp—cemiyete karşı cephe almakta, insanların en mukaddes bidikleri şeylere sövmekte kendilerini haklı görmelerine sebep oluyor.

Bence, bu arkadaşların ruhî bir buhrana kadar götüren huzursuzluğun sebebî kendilerinin, birbiriyle bağdaşması pek güç olan iki şeyi aynı anda gerçekleştirmek istemeleridir: şairlikle büyük halk kütlelerinin hayranlığı.

Bu iki şeyi birbirinden ayırmak, biri isteniyorsa —çok defa—diğerlerinden vazgeçmek icabeder. Bence, şâirlik gibi, şiir severlik te kültürle birlikte bir mizaç ve kabiliyet meselesidir. Bilgi ancak bu kabiliyetin meydana çıkmasına vesile olur; böyle bir kabiliyeti yoktan var etmez. Üniversite talebelerinin şiir günlerine gösterdikleri rağbet, şiir sevgisinden değil, eğlence ve hareket ihtiyacından doğmaktadır. Şâirlerin yerine İsmail Dümbüllü veya Celâl Şahin sanatlarını icra etseler, aynı kütlenin daha çok memnun olacağına ve daha candan alkışlanacağına şüphe yok. Bir şiir gününün beş yüze yakın dinleyicisi arasında, programa dahil olan şâirlerin hesinin şiirlerini yayınladıkları bir derginini elli tane bile okuyucusu bulunmasını bu düşüncemizi ispata

[45] Hisar, Sayı:70, Temmuz 1956, s.4—5

kâfidir. Halbuki, gerçek şiir gözle ve üzerinde dura dura birkaç defa okununmadan hakkiyle anlaşılamaz. Şiir günlerindeki alkışın çoğu sesin tonuna, tavır ve harekete, kolay anlaşılır bir iki espiriye; veya (hamasî şiirler okunduğu takdirde) vatan, millet, bayrak gibi —şiirle ilgisi olsa da, olmasa da — başlı başına bir heyecan ve sevgi kaynağı olan mefhumlaradır.

Gözlerimizi geçmişe çevirirsek sırf şiirleriyle, sadece şiir sanatında gösterdiği kabiliyet ve deha yüzünden halka mal olmuş, herkesin sevgilisi haline gelmiş bir şâire rastlamalıyız. Mevlâna, Yunus Emre, Süleyman Çelebi'nin şöhretini yayan, onları ulular mertebesine yükselten halkın şiir sevgisi değil, dinî hislerdir. Mevlâna'yı halk— eserleinden habersiz olarak— kulaktan kulağa yayılan evliya şöhreti dolayısiyle sever; ona mum adar, türbesini ziyaret edip dilek diler. Süleymen Çelebi'nin Mevlid'i — Kur'ân gibi —edebî değeri münakaşa edilmeden okunması âdet olmuş bir eserdir. Yunus Emre'nin ilâhileri zevk için değil, âyetler gibi, sevap kazanmak için okunur ve arkasından dua edilir.

Karacaoğlan, Emran ve Köroğlu'nun eserleri halk için birer şiir değil, türküdür. Mutlaka beste ile birlikte okunur. Köroğlu'nun efsanevî hayatı, maceraları şöhretine şiirlerinden çok fazla tesir etmiştir. Doğduğum kasabada Âşık Ömer'i bestesiz okumaktan zevk alan bir tek kişi tanıdım. Bu zatın halk arasında adı Deli Hüseyin'di Bu ad bile onun duyuşu, düşünüşü, dünya görüşü itibariyle halktan ne derece ayrıldığını, muhitte ne mertebe anormal telâkki edildiğini göstermeye kâfidir.

Fuzulî'yi, Baki'yi, Nedim'i, Ahmet Hâşim'i burada zikretmeye lüzum yok. Onların ne derece kendi dünyalarına kapalı kalmış olduklarını herkes bilir. Âkif etrafında doğa ve gelişen sevgi çenberinde de şiirin rolü azdır. Tarihimizin kara bir devrinde bir mücahit olarak ortaya atılmış, çoğu <<vaiz>> şeklindeki eserleriyle halkın dinî ve millî hislerine hitap etmiş. Kurtuluş mücadelemize katılmıştır. İdealist tarafı şâir tarafından üstündür. Halkın sevgisini daha çok idealistliğiyle kazanmıştır. Büyük bir yekûn tutan hayranları arasında şiirinin gerçek değerini bilen ve anlıyan azdır.

Asrımızın en usta şâiri Yahya Kemal çok yaygın olan şöhretine rağmen—ancak küçücük, seçkin bir zümreye hitap eder. Bugün Edebiyat Fakültesi öğrencileri arasında bile şiirlerini doğru okuyabilenler azdır. (Birkaç sene evvel Dil ve Tarih—Coğrafya Fakültesi'nin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü son sınıf öğrencilerinin şâir için tertip ettikleri bir toplantıda, bir tek şiirinin bile doğru okunmadığını görmüş ve bunu bir

yazımda acı acı belirtmiştim.)

Bu misalleri daha fazla çoğaltmaye lüzum yok. Sırf şiir sanatı hiçbir zaman büyük kütleleri peşinden sürüklememiş, büyük kitlelerin malı olmamıştır. Şiiri gerçekten seven ve ondan anlıyan daima mahdut bir meraklılar zümresidir. Bir şâirin—şâir olarak—bir şarkıcı veya bir film yıldızı kadar ilgi toplaması beklenemez.

Hele; dünyanın gittikçe maddîleştiği, hayat gailelerinin çok arttığı bu zamanda, birkaç mısra ile ürperecek kadar hassasiyetini muhafaza edebilmiş gönüller bulmak çok zordur. En münevver bildiklerimiz bile, şüphesiz ki, futbol seyretmeyi şiir okumaya tercih eder. Bugün memleketimizde şiiri seven, şiirden anlıyanların sayısı, şiir seven, şiirden anlıyanların sayısı, şiir yazanlardan fazla değildir. Şiir yazmayıp ta şiirden anlıyanlar olduğu gibi; şiir yazdığını sanıp ta şiirden anlamıyanlar da var.

Genç şair arkadaşlarımızın iki yoldan birini seçmeleri lâzım geliyor. Ya kaderine razı olup kendisi ve şiirden anlıyan çok mahdut bir zümre için yazmaya devam etmek; yahut ta ille büyük kütlelerin malı olmak, herkes tarafından tanınıp sevilmek istiyorsa—şiiri bırakıp piyasa romanları, gülünç, müstehcen hikâyeler, fıkralar tekerlemeler yazmak veya —daha iyisi— futolcu, şarkıcı, politikacı olmak .

İkinci şıkkı tercih ederek, şiiri bırakıp, halkın hoşuna gidecek gülünç, müstehcen parçalar veya haktan, adaletten, hürriyet,müsavat ve hayat pahalılığından bahseden seçim nutkuna, ihtilâl beyannamesine benzer yazılar yazan arkadaşlarımız yok değil. Bunlara bizim—sanat bakımından— bir diyeceğimiz olamaz. Herkesin kendi bileceği iş. Bir insan ille şâir olamaya veya şiirle uğraşmakta devam etmiye zorlanamaz. Onlar şöhreti şiire tercih etmişler. Varsın etsinler.

Ancak, kabul edemediğimiz bir tek nokta var. Bu arkadaşlar şiiri terkettikleri halde yazdıklarına hâla şiir diyor; hâttâ gerçek şiirin kendi yazdıkları olduğunu iddia edecek kadar işi ileriye götürüyorlar. Aramızdaki anlaşmazlık bu noktadan doğmaktadır. Yoksa—yukarda da söylediğimim gibi—biz onların keyiflerine karışacak değiliz.

3.1.30. SANAT DÜNYASI YAHUT SANATTA SAMİMİYET [46]

Bir haftadan beri dilimde Neşati'nin mısraları:

[46] Hisar, Sayı:71, Eylül 1956, s.3—4.

Gittin ammâ ki kodun hasret ile cânı bile
İstemem sensiz olan sohbet-i yarânı bile

Bazan bir beyte takılıp hep onu tekrarlıyor, bazen gazeli sonuna kadar okuyor, bazan da Yahya Kemal'in tahmisine başvuruyorum:

Sanırım çarh siyah atlasa yer yer bürünür
Ah edip bâd-ı seher yollara düşmüş sürünür
Ne mükedder çıkılır seyre, ne mahzun yürünür
Bağa sensiz varamam çeşmime âteş görünür
Gül-ü handanı değil, sevr-i hırâmânı bile.

Bu mısraları niçin bu kadar sık, bu kadar yürekten okuyorum? Girip te beni hasrete bırakan sevgili mi var? Hayır. Girip te beni hasrete bırakan bir sevgili mi var? Hayır. Ama bir haftadan beri Neşati'nin dile getirdiği ruh halini yaşıyorum. Belki, Neşati'nin de, bu gazeli yazdığı zaman, gönlünü kaparıp giden sevgilisi yoktu. Ama yazarken o ruh halini yaşamış olduğuna eminim. Yaşamasa bu kadar içten söylemezdi.

Eğer Neşati'nin kendisini bırakıp giden bir sevgilisi yok idiyse, bu ruh halini nasıl yaşamış olabilir? Bu mısraların samimiliğine bizi nasıl inandırabilir?

Muhayyilesi kuvvetli olmayan, hayal kurmayı alışkanlık haline getiremiyenlerin bile, hiç değilse, bazı geceler rüya gördüklerine şüpheler yok. Bu rüyaları içinde kendilerine hakiki hayatta yaşadıkları hadiselerden daha çok tesir nedeni hiç olma mışmıdır? Hattâ uyandıkları zaman ağlayıp yastığı bile ıslattıklarını görmemiş midirler?

Acaba, gerçekte, vakıalar mı daha mühimdir, yoksa bizim onları manalandırmamız mı? Hareketleri mi daha kuvvetlidir, tasavvurlar mı? Döğünülen bir insan hiç sesini çıkarmadığı halde; onu seyreden birinin feryadı bastığı, hattâ hadiseyi sonradan işiten bir diğerinin göz yaşlarını tutamadığı hiç görülmemiş midir? Acaba bu üç kişiden hangisinin acısı daha fazladır? <<Mutlaka dayağı yiyenin>> diyebilir miyiz? Bağıran, ağlayan diğer iki kişinin samimiyetsizliğine hükmedebilir miyiz?

Bu çok basit bir misal oldu Daha karışık, daha derin hadiselerden de misaller verebilir.

Sanatkârlar birbirinden ayrı iki dünyada yaşamaktadır... Gözle görülen, elle tutulan madde dünyası; hayallerden, tasavvurlardan kurulmuş sanat dünyası. Bu iki

dünyanın hangisi daha gerçektir, kestirilip atılamaz. Eğer gerçeklik <<**tesir**>>i ve <<**devamı**>>ıyla ölçülürse; eşi Fatma Hanım'ı kaybeden diplomat Hâmid'in döktüğü gözyaşı, bu ölümü muhayyilesinde, tasavvurunda yaşayan şâir Hâmidi'ikine göre ne kadar azdır. Diplomat Hâmid Fatma Hanım'ı çok geçmeden (bir rivayete göre daha Beyrut'ta toprağa verir vermez) unutulmuş, kalbini başka kadınlara vermiş; şâir Hâmid ise (Makber) de hâlâ ağlayıp çığırmaktadır.

Fuzulî'nin hayatında neşeli, canlı; Nedim'inse kötümser, vesveseli bir insan olduğu söylenir. Neşeli Fuzuli ile, vesveseli Nedim'den —birer avuç topraktan başka— ne kaldı? Halbuki, sanat dünyasında, ağlayan Fuzuli ile çapkınca kahkahalar atan Nedim yaşayıp durmaktadır.

<<Sanatkâr yazdığı, söylediği şeyi bizzat yaşamış olmalı>> diyenlerle aynı fikirdeyim. Ama bu yaşama herkesin yaşadığı gibi değil. Ruhunda, benliğinde yaşama... Bir idam mahûmunun hislerini anlatan şâir ve yazarın, samimî olabilmesi için hayatında mutlaka idama mahkûm edilmiş olmasını isteyemeyiz. Bir sanatkâr idama mahkûm edilmeden de o hisleri duyabilir, o ruh halini yaşabilir. Hattâ gerçek bir idam mahkûmunun duyabileceğinden daha derin, daha kuvvetli bir şekilde...

Sanatkâra neyin ne ilham edeceği önceden kestirilemez. İşin aslını bilmiyenler mehtaptan bahseden bütün şiirlerin ay ışıdığında, gülden bülbülden bahsedenlerin de bahçelerde yazıldığını sanır.

Geçen gün bir şâir arkadaşım bana ilgi çekici ber hatırasını anlattı. Birliklerin birinde subayken, komutanı kendisini eski zaferlerden birini kazandığımız bir yere götürmüş. <<Senin bu zafer için bir şiir yazmanı istiyorum. Önce gez, gör de ısmarlama olmasın>> demiş. Sanki gezip görünce iş ısmarlama olmaktan çıkıyor. Arkadaşımızın üzerinde en çok tesir eden eski zafer meydanına kurulmuş olan köyün hali olmuş. Belki o köyü anlatan bir şeyler yazsa muvaffak olurdu. Ama istenilen kahramanlık şiiri bir türlü çıkmamış. Nihayet büyük sıkıntılardan sonra vezne sokabildiği birkaç parlak cümleyi, eskiden yazdığı hamasî bir şiirin bazı mısralarıyla birleştirerek vazifesini yerine getirmiş.

Görmek, öğrenmek başka şey; duymak, yaşamak başka. Yahya Kemal'in:

O muğbeçeyle tanıştımdı lâle devrinde

Demesi bana hiç de garip gelmez. Üstad bir çok şiiriyle hakikaten geçmiş asırları yaşamaktadır. O asırlarda gelip geçen insanlardan bir çoğunun yaşamadığı kadar kuvvetli bir şekilde.

Bir sanat eserinin samimiliği veya samimiyetsizliği, o eserin anlattığı şeylerin sanatkârın iç dünyasında yaşamış olup olmamasına bağlıdır. Madde âleminde var olan bir çok şeyler o dünyaya giremediği halde, var olmayan bazı şeyler o dünyada bir varlık kazanabilir. En yakınlarından birini kaybeden bir şâirin bir filmde gördüğü, bir romandan okuduğu veya sadece hayaliniden geçirdiği bir ölümün verdiği ilhamla yazdığı başka bir şiir son derece samimî olabilir.

Sanat dünyası bildiğimizden ayrı bir dünyadır. Madde dünyasında organlar bir gün olduğu halde, sanat dünyasında doğanlar yaşamakta devam eder. İnsanın madde dünyasındaki yaşayışı zaman ve mekânlı sınırlı olduğu halde, sanat dünyası sınırsızdır. İnsan o dünyada bugün lâle devrini, yarın taş devrini, yaşayabilir; şimdi Afrika'nın sıcağını, biraz sonra kutupların soğuğunu duyabilir.

Madde dünyasında, 17 nci asırda yaşamış olan Neşati ile, 20 inci asırda yaşamakta olan Yahya Kemal'in bir araya gelmeleri mümkün değil. Fakat, yukarda bahsettiğim gazelin tahmisini okurken, her ikisi şâirin aynı sevgiliye birlikte ağladıklarını görüyor; ben de onlarla aynı duyguyu paylaşıyorum.

3.1.31. SAHTE SULTANLAR[47]

TARİHTE okur, masallarda dinler, filmlerde seyrederiz. Halkın devlet işlerine karışmadığı devirlerde ve ülkelerde geçer. Memleketini ve halkını hiç tanımayan bir sultan etrafını saran birkaç dalkavukla birlikte sarayında oturmaktadır. Herkesin kendisini sevdiğini, kendisine taptığını sanır. Her işin kendi isteğine uygun olarak yürüdüğüne, iradesi dışında hiçbir şeyin olamıyacağına inanır. Hatta bu inanç zaman zaman ona Allah tarafından bağışlandığını ileri sürdürecek kadar kuvvet kazanır.

Gün gelir, saltanatı eline geçirmek isteyen başka birisi, ilerde kendisinden yararlanacağını uman birkaç yüz kişiyi peşine takarak sarayı kuşatır. Birkaç saat içinde saltanat elden gitmiştir. Geniş ülkenin bir ucundan öbür ucuna kadar yaşamakta ve işiyle gücüyle uğraşmakta olan milyonlarca kişinin bu değişiklikten haberi bile olmaz.

Çiftçi dayı yine aynı şekilde çiftini sürmekte, jandarma onbaşısı da bildiğini okumaktadır.

Uzun zamandan beri şiir alanı da yukarda sözünü ettiğim ülkeye benzetildi. Şiirle uğraşan bir takım kimseler bu alanın sultanı olduklarını ileriye sürmekte, yine şiirle uğraşan başka bir takım kimseler de bütün güçlerini onların saltanatını yıkmak, yerlerine geçmek için harcamaktadır. Zaman zaman saltanatın el değiştirdiği ilan olunur: <<Birinci yeni <<gitmiş, yerine <<ikinci yeni>> gelmiştir. <<Anlamlılar>> gitmiş, <<anlamsızlar>> gelmiştir. Tıpkı I inci Ahmet'in tahttan indirilip yerine II Ahmet'in geçirilmesi gibi.

Sanat tahtına çıktıklarını sanan, sahte sultanlar herkesin kendilerine baş eğmesini isterler. Kendilerinin tahttan indirdikleri ileri sürdükleri kimselerin adlarını anmak bile en büyük suçtur. Artık ne şekilde yazılacağını onlar buyuracak; kimlere şâir denileceğini onlar kararlaştıracaktır. (Bu çeşit telkinlerin etkisi altında kalan saf bir arkadaşım 15 yıl önce bana <<aruzla şiir yazmak yasak edilmedi mi?>> diye sormuştu.)

Belli birkaç dergi ile birkaç gazete sütununu ellerine geçirdiler miydi (tıpkı saray basılınca saltanatın ele geçmesi gibi) her şeyin tamam olduğunu sanıyorlar. Ondan sonra yeni sultanın <<icraati>> başlıyor. Şu şu şairler, <<azledilmiş>> şunlar şunlar da <<nasbedilmiştir.>> Felân kimseyi <<saray nazarlığı>> ndan uzaklaştırıp, yerine feşmekân kimseyi getirir gibi.

Eskiden bu çeşit davranışlara kızardım. Şimdi içimden gülmek ve acımak geliyor. Çocukluğumu, evcik oynadığımız zamanları hatırlıyorum. Bazan beni kral yaparlardı. Kendime komşu oğlanlardan kumandanlar, komşu kızlardan cariyeler seçerdim. Başka bir çocuk kralla harbeder, zafer kazanırdım. Arkadaşlarımı bazısına ceza verir, bazısına mükâfat dağıtırdım. Duyduğum saadet gerçek bir kralınkinden az değildi.

Bu atom, bu makine çağında; bu gürültü patırtı, bu hay huy ortasında şiirle uğraşan insanların da az çok çocuk kalmış bir yanları yok mudur? Kendi kurdukları hayalî ülke kırallıklarını , ilan eder, birbirlerine <<nezaret>>ler, <<vezaret>>ler dağıtılırsa niçin çok görmeli? En büyük şairlerimizden birisi:

<<İnsan âlemde hayâl ettiği müddetçe yaşar>> dememiş mi?

---

[47] Hisar, Sayı:78, Mrt 1964, s.3—4

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Nasıl olsa onlar bu <<mutlu yaşantı>> larına devam ederken başkaları da kendi hayatlarını sürdürmektedir. Bir kısım şairleri sildiklerini, süpürdüklerini, hattâ onların hiçbir zaman var olmadığını ileriye sürmeleri, kimsenin yaşamasına da, yazmasına de engel olamıyor. Nasıl olsa, hiç kimse okuyacağı, seveceği şair ve yazarı sahte sultanların <<ferman>> larından öğrenmek zorunda değildir.

Aydınlarımızı üzerinde var olduğunu ileriye sürdükleri <<etkinlik>> leri ise, çok defa güldürmek veya kızdırmaktan ileriye geçmiyor. Ama onların <<aydın>> sözü de <<sanatçı>> sözü gibi özel bir anlam taşıyor ve yalnız kendi dostlarını içine alıyorsa iş değişir.

Bulunduğum toplulukların hiç birinde herhangi bir aydının bu sahte sultanlardan beğenerek söz ettiğini, onlardan (alay kastı olmadan) birkaç satır okunduğunu görmedim. Edebiyat kültürü ve sanat sevgisi olan hangi kimse bana şiirden söz açmışsa onların yıkıldığını sandığı şairleri, onların beğenmediği şiirleri anmıştır.

Gerçekte bu sahte sultanların yapmağa olduğu kadar, yıkmaya da güçleri yetmez. Yıkan onlar değil, zamandır. Yıkan onlar değil, millî kültür bakımından hergün biraz daha yoksullaşmamızdır. Dilimizin görülmemiş bir çabuklukla değişmesi, gittikçe maddileşen bu dünyada şiiri gerçekten duyabilenlerin azalmasıdır.

Kendi dilini doğru konuşmak ve yazmak gücünden yoksun bir nesil yetişiyor. Eski edebiyatı okumak ve anlamak için gerekli hiçbir bilgiye sahip olmayan bu nesil bizi okuyor diye sevinecek miyiz? Başkasını seçmek gücüne sahip olmayanların sizi seçmesinin bir değeri olabilir mi?

Sahte sultanlar, bir takım bilgileri edinemedikleri için geçmişle bağlarını büsbütün koparmış bir yeni neslin; kendilerine zahmetsizce yem olacağını sanıyorlar. Ümitleri boşunadır. Gerçekle sahteyi ayıracak kültürü edinmemiş olanların sahtelerden hangisini seçeceği önceden kestirilemez. (Geçen ay jürisinde bulunduğum bir şiir okuma yarışmasında, gerçek şiirin ne olduğunu bilmeyen yarışmacılar bize şiirle ilgili olmayan bir sürü karalama dinlettiler. Ama bunların büyük çoğunluğu yine de sahte sultanların <<yapıtları>> arasından seçilmiş değildi.)

Sahte sultanlar dil değişmesinden de büyük bir haz duymakta, ümide kapılmaktadır. Dilimizin zamanla zenginleşmesini, güzelleşmesini, yabancı sözlerden gerektiği ölçüde kurtulmasını istemiyen ayydın yoktur. Ancak onların kullanmıya alıştığımız kelimeleri atmak, Türkçe'nin kurallarını altüst etmek hususunda öyle hınçlı,

öyle sadistçe bir davranışları varki, iyi niyetle yorumlamak güç oluyor. İnsan ister istemez, gerçek niyetlerinin <<Türkçeyi güzelleştirmek>> değil de, <<sanat yarışında geride bırakmaya güçlerinin yetmediği eserleri—dilini tahrip ederek—yarış dışına çıkarmak>> olmasından şüphelenmektedir. Bir gün Türkçe büsbütün ortadan kalkıp, onun yerine esperanto gibi bir dil gelse belki de sevinecekler. Çünkü o zaman kendilerinden önceki bütün yazarların okunamayıp unutulacığını, edebiyatın kendileri ile başlamış olacağını sanmaktadırlar.

3.1.32. ŞEHİR ŞİİRİ, TABİAT ŞİİRİ[48]

Üniversitelerimizin Edebiyat Fakültelerinde kürsü sahibi olmuş öğretim üyelerinden, yeni yayınlanan kitap ve dergileri okuyan günümüzün sanat hareketleri üzerinde kafasını yorup, düşüncelerini yazmak zahmetine katlananlar, üzülerek söyleyelim ki, parmakla sayılacak kadar azdır. Adının başına <<Türk dili ve edebiyatı profesörü>> ünvanın kondurmuş olan bazı kimselerden hergün uğraşmak zorunda oldukları konularda dahi, birkaç düşünce kırıntısı koparabilmek için akla karayı seçtiğimizi bilirim.

Bu bakımdan hem dergimizde, hem de Konya'da 8 yıldan beri çıkmakta olan Çağrı dergisinde, günümüz edebiyatı ile ilgili konularda, her ay birer yazı yayınlanan Prof.Mehmet Kaplan'ı bu farklı tutum ve davranışlarından dolayı değil, yazılarında ileriye sürdüğü düşünceler bakımından da dikkate değer bir bilim adamıdır,

Prof.Kaplan, yanlızca günümüz edebiyatı üzerine sık sık eğilmek geregini duymuş olmasından dolayı değil, yazıların da ileriye sürdüğü düşünceler bakımından da dikkate değer bir ilim adamıdır.

Bu sebeple, bir çok yazarların çeşitli dergi ve gazetelerde, bugün şiirimiz üzerinde yazdıkları—çoğu haksız ve dayanıksız—yazılarla hiç ilgilenmediğimiz: onların bütün söyledikleri bir kulağımızdan girip ötekinden çıktığı halde; Kaplan'ın Çağrı Dergisinin Şubat sayısında çıkan bir yazısında yer alan birkaç cümle bizim uzun uzun düşündürdü.

Kaplan <<Şehir şiiri>> yazmadıklarından yakınmakta ve şöyle demektedir:

<<Hamid'den sonra tabiat, Türk şiirine o kadar musallat oldu ki artık tabiat deyince şiir deyince tabiat akla geliyor.

[48] Hisar, Sayı: 79, Nisan 1964, s.7—8

İçinde yaşadığımız hayatı görmüyor. Yahut görüyor da ona önem vermiyoruz. Tabiat, günlük hayatımızda ne kadar yer işgal ediyor? Apartmanlar, asfalt caddeler, dolmuşlar, serseriler, Paris modası giyinmiş kadınlar, işçiler, memurlar, avare çocuklar, kahvehaneler, sinemalar, oteller, barlar, meydanlar vs.vs... şehirde yaşıyanların hayat çerçevesini bunlar teşkil ediyor. Biz bu dekor içinde yaşıyor, ıstırap çekiyor, çalışıyor, sevişiyor ve ölüyoruz. Öyleyse neden Türk şairleri bunlardan bahsetmiyorlar da eski <<Râiyane ve şairane>> havayı devam ettiriyorlar? Bu size gayrî tabiî gelmiyor mu?

Bütün Türk şairlerinin böyle olduklarını söylemek haksızlıktır şüphesiz. Sosyal meseleleri ön plâna alan şairlerden çoğu bu illetten kurtulmuşlardır. Şehir hayatını şiire sokan kıymetli şairlerimiz vardır. Fakat onlar da her şeyi dar bir ideoloji zaviyesinden gördükleri için, tasvir ettikleri hayat manzaraları mahdut ve sabittir. Bununla beraber ben onları şehirde yaşadıkları halde suni tabiat şiirleri yazanlara tercih ediyor ve üstün buluyorum.>>

Kaplan'ın yukarıya bir kısmını aldığımız sözlerinden bizce doğru olan edebiyatımız da çok sayıda <<sun'i tabiat şiiri>> yazıldığı bir çoklarının aklına tabiat denilince şiir, denilince tabiat geldiğidir. Halk arasında, şiirin mutlâka tabiattan bahsetmesi gerektiğine inanlar gibi, sadece tabiat ortasında yazılabileceğini sananlar da çoğunluktadır. Şairlerimizin, yakın dostlarından <<Bizim balkon denizi ve mehtabı görüyor. Ara sıra gel de şiir yaz>> şeklinde dâvetler aldığı olur. Bu iyi niyetli insanlar, balkona oturup denizi ve mehtabı görür görmez kalemin hemen harekete geçerek mısralar döktürmeye başlayacağını sanırlar. Bu yaygın inanışın sonucu olarak, bir çok şairlerimizin—yukarda sözünü ettiğim gibi bir balkona oturmak fırsatını bulsalar da bulmasalar da—kendilerini tabiatten söz açmak zorunda hissettikleri, alâmünit fotoğrafçıların dekor olarak kullandıkları cinsten, cansız deniz, mehtap ve ağaç tabloları çizdikleri bir gerçektir.

Bu sebeple, Kaplan'ın yaşanılmadan, duyulmadan <<sun'i tabiat şiirleri>> yazılmasını tenkit etmesine hak veriyoruz. Bu çeşit şiirlerden zaman zaman bizim de usanç getirdiğimiz oluyor.

Ancak yazısında, gençlerin yazdığı bütün tabiat şiirlerinin sun'i olduğunu ve eski <<raiyane ve şairane>> havayı devam ettirmekten kurtulanların sadece <<sosyal meseleleri ön plâna alan şairler>> arasında bulunduğunu söylemek isteyen bir hava var

ki, bunu çok yadırgadık.

Önce, Kaplan'ın bütün genç şairleri birer <<şehir çocuğu>> gibi görmesi hatalıdır. Şiir alanında az çok ün salanların şehirlerde oturdukları doğru olabilir. Ama bu şairlerin hayatları incelenirse, çoğunun birer köyde veya küçük kasabada dünyaya geldikleri, çocukluklarını ve ilk gerçliklerini ağaçlar, çiçekler , kuşlar, böcekler arasında geçirdikleri görülür. Bunların çoğu büyük şehirlere sonradan gelmiş, doğup büyüdükleri yerlerle de ilgisini kesmemiştir. Tabiat şiiri, köy şiiri yazmaları <<sun'i>> sayılmaz. Şiirlerinde söyledikleri şeyleri görmemiş yaşamamış oldukları ileriye sürülemez.

Büyük şehirlerde doğmuş, büyümüş ve yerleşmiş olan şairlerin bile çoğu, kendilerini ezen hayat kavgasından ancak kırda bayırda geçirdikleri bir iki günülük veya bir iki aylık tatillerinde kurtulabilmekte,şiir yazmayı da ancak o zaman rahatlıkla düşünebilmektedirler. Bu sebeple onların da <<tabiat şiiri>> yazmaları büsbütün <<sun'i>> görülemez.

Şairlerin çok defa o anda geçen bir olayı değil de geçmişte yaşadıkları bir hatırayı anlatmaktan hoşlandıkları Kaplan'ın da pek iyi bildiği bir gerçektir. Bir çok büyük şairler aşklarını bile seviştikleri sırada değil, ayrıldıktan sonra söylemişlerdir. O halde, daracık bir apartman dairesinde sıkışmış kalmış veya gürültülü bir kahvede sigara dumanlariyle bunalmış bir şairin, o anda içinde yaşadığı hayatı değil de çocukluğunun geçtiği temiz havalı, yemyeşil kırlara, bayırlara özlemini anlatmasını niçin yadırgamalı?

Kaldı ki, <<her şeyi dar bir ideoloji açısından>> görmedikleri halde yazdıkları tabiat şiirlerinde suni'liğe kaçmamış, üstelik çok güzel <<şehir şiirleri>> de yazmış olan —genç veya yaşlı— şairlerimiz de az değildir. (Bu yazıyı bazı şair dostlarımın propagandasını yapmak amaciyle yazmadığımı göstermek için, isim vermekten kaçınacağım.)

Gerçekte, <<sun'i>> ve <<yaşanmamış>> şiirler yazanlar, sosyal meseleleri önplâna alan ve her şeyi dar bir ideoloji açısından gören şairler arasında, ötekilerden çok daha fazladır. Onlar içinde yaşadıkları değil, göstermeyi istedikleri <<hayat manzaraları>> nı anlatırlar. Lüks koltuklara gömülüp viski yudumlayarak,hiç tatmadıkları açlık ve sefaleti söyleyenler; içlerinde bir tek günlerinin dahi geçmediği gecekondulardan dem vuranlar; şehirlerde oturup, doğup büyüdükleri köyleri, koşup

oynadıkları kırları anlatanlardan acaba daha mı <<tabiî>> dirler?

Kaplan'ın dünyayı dar bir ideoloji açısından gören şairleri—kendisiyle hiçbir düşünce ve duygu yakınlığı olmadığı halde— biraz fazlaca tutar ve kayırır görünmesinin, aşırı bir kaygıdan; onların sanatları konusunda elinden geldiği kadar yumuşak davranarak, duygularına kapılmadığını, ilim adamında aranan tarafsızlıktan ayrılmadığını ispat etmek kaygısından ileriye geldiğini sanıyorum.

Amma bir bakıma takdire değen bu çeşit aşırı kaygılardır ki, bir çok değerli yazarımızı (kızının güzelliğinden bahsetmekten çekinen babalar gibi) kendi düşünce cephesinde bulunan sanatçıların eserlerine karşı âdeta kayıtsız davranmaya ve onlara — farkın da olmadan—haksızlık etmeye sürüklemiştir.

3.1.33. ÖLÜ MEVSİM[49]

Fikir ve sanat yayınlariyle uğraşanlar yaz mevsimini <<ölü mevsim>> olarak vasıflandırırlar. Kuşları, böcekleri, bitkileri ile tabiatın en canlı manzaralarını gösterdiği; denizin en tatlı rengine bürünerek insanları kollarına çağırdığı bir mevsime <<ölü mevsim>> demek ilk bakışta hayli garip görünür. Yazı Ankara da geçirmek zorunda kalanlar, <<kırk ikindi yağmurları>> biter bitmez kuruyan otlara, buruşan yapraklara, boşalan caddelere bakıp, bu sıfatı belki yadırgamazlar. Ne varki, yaz mevsimine <<ölü>> sıfatı Ankara'nın sıcaktan eriyen asfaltına, güçlükle nefes alan insanlarına bakılarak değil, fikir ve sanat yayınlarının alıcı ve okuyucunun yok denecek kadar azalması sebeyiyle verilmiştir.

Eskiden, Temmuz ayı gelince, sanat dergilerinin çoğu—güneş altında kalmış narin çiçekler gibi—solu soluverirdi. Son yıllarda, Basın—İlân Kurumu'nun şükranla anılması gereken desteği sayesinde, bu dergiler yaz aylarında da çıkarılabilmektdir.Amma bir derginin çıkabilmiş, olması yeterli mi? Seslenmek istediği okuyucu kitlesinin karşısında bulmadıktan sonra.

Bu yıl Ankara'ya yaz çok geç geldi. <<kırk ikindi yağmurları>> her yılınkinden bir ay sonra başladı. Ben, bir taraftan yeşilliğini yitirmiyen otlara, yapraklara, canlılığını sürdürüp giden caddelere bakıp, bulutların kurşun gibi çöken ağırlığını, vakitsiz yağan yağmurların türlü münasebetsizliklerini hoş görürken; bir taraftan da fikir ve sanat yayınlarının <<ölü mevsim>> e geç gireceklerini düşünerek

seviniyorumdum.

Serin geçen Haziran ayı sonunda Ankara'daki kitapçılar ve gazete satıcılariyle yaptığım konuşmalar sevincimi boşa çıkardı. Fikir ve sanat yayınlarının satış grafiği yine her yılki düşüş eğrisini çizmekte gecikmişti. Haziran ayı öğrencilerin imtihan ayı imiş. Bu ay ister serin, ister sıcak geçsin fikir ve sanat yayınlarının satışında bir düşme olması olağanmış.

Şu küçük olay da gösteriyor ki, ciddî yayınların okuyucuları yine de öğrenciler; şu beğenmediğimiz başıboşluklarından haylazlıklarından yakındığımız öğrencilerdir. İşin daha fazla ayrıntısına girersek, yurdumuzda en çok okuyanların (şüphesiz kendiçaplarında) ilkokul öğrencileri olduğunu görürüz. Sonra orta dereceli okullar, daha sonra da yüksek okul öğrencileri gelir. Bu sözümün doğru olup olmadığını anlamak için ilk okulun 4 üncü veya 5 inci sınıfına giden çocuğumuzla, lisede okuyan yeğenimiz ve üniversitede bulunan küçük kardeşimizin bir ay içinde okuduğu kitap ve dergi sayısını karşılaştırın.

Kendinize gelince: kendinizi hiçbir zaman bu karşılaştırmanın içine sokmayın Çünkü eğer yaşınız 30'u geçmişse, bütün ömrünüzce sürecek bir <<ölü mevsim>>e girmiş olmanız olağandır. Günlük işlerinizle ilgili kâğıtlardan başka hiçbir şey okumadığınızı tahmin etmek güç değil. (Gazete havadislerini hesaba katmıyorum).

Fikir ve sanat yayınları için iki veya üç ay sürüp sona erecek <<ölü mevsim>> ne ki? Asıl —çok az istisnalar dışında—bütün yurtdaşlarımızın öğrenimlerini bitirir bitirmez girdikleri ve bir daha çıkmadıkları bu ikinci <<ölü mevsim>> e çare bulmalı. Bence, milletçe uğradığımız felâketlerin en büyük kaynağı odur. Bütün memleket ve dünya meselelerini okul sıralarında edindiğimiz bilgilerle inceliyor, o bilgilerle değerlendiriyoruz. İlmin ve sanatın tecrübe görmüş olgunlaşmış dimağlarımıza yapacağı olumlu etkiden yoksunuz.

Felsefeyi, tarihi, Bakî'yi, Shakespear'i yalnızca okul sıralarında okumuş ve tabi anlayıp hazmedememişiz. Öğrenim de bulunduğumuz zaman okul kitaplarına girememiş, sonradan ortaya çıkmış olan bilgi, düşünür ve sanatçılarsa, bizim için yaşamamış sayılırlar.

Memleketin kaderi üzerinde en ileri derecede söz sahibi bulunan bazı kimselerin birbirleriyle tartışmalarında gerek fikir seviyesi, gerek tutum ve davranış

---

[49] Hisar, Sayı:82, Temmuz 1964, s.3

bakımından lise öğrencilerinden farksız olmalarının sebebini araştırdığım zaman bu acı gerçeği hatırlıyorum.

3.1.34. TOPLUMA DAHA YAKIN[50]

Edebiyat alanında eser veren veya yayın yapan herkes okuyucu azlığından şikâyet eder. Hisar'ın Temmuz sayısında yayınlanan yazımızda biz de aynı konuya dokunmuştuk.

<<Okuyucu bizi izlemiyor. Bizi tutmuyor>> Doğru. Fakat biz okuyucu ne derece izliyor, ne derece tutuyoruz? Bu noksanında araştırılması gerek.

Yazarken, yayınlarken okuyucunun duygularını, isteklerini hiç hesaba katıyor muyuz? Şiirlerimiz, hikâyelerimiz bazan—değil okuyucuya—kendimize bile bir şey söylemez. Herkesin gerekli zahmete katlanıp bizdeki cevheri keşfetmesini, hünerlerimizi anlamasını isteriz.

Okuyucu ise, okuduğu eserde kendi hayatından , kendi duygu ve düşüncelerinden bir şeyler bulmak ister. Mücerret hüner gösterisi onu fazla ilgilendirmez. Sanat değeri pek yüksek olmayan bazı şiir ve romanların halktan büyük bir ilgi görmesi, elden ele dolaşması bu yüzdendir. Okuyanlar onlarda kendilerini bulmuşlardır.

Bizde toplum için yazdığını, toplumun duygularını dile getirdiğini ileri süren şair ve yazarlar, çok defa yanlış yollara saptılar.

Bunların bir kısmı—saplandığı ideolojinin bir gereği olarak— ya toplumumuzda hiç yaşamamış tipler yarattı, ya da milyonda bir rastlanan tiplere toplumu temsil ettirmeye kalktı! Bayağı tutkuları, kirli niyetleri alabildiğine işledi yüksek düşünce ve duygulara eserlerinde yer vermedi.

Yine toplum için yazdıklarını söyleyen başka bir kısım şair ve yazarlar ise, halkın açık saçık hikâyelere ve mizaha olan düşkünlüğünü sömürerek, işi hokkabazlığa dökmüşlerdir.

Bizim her iki davranışa karşı olduğumuzu okuyucularımız bilirler. Halkın hoşuna gitmek, kola anlaşılmak için basitliğe kaçmayı da doğru bulmuyoruz.

Ancak, bugün türlü dertlerle bunalmış insanlara, kendilerini hiç ilgilendirmeyen konularda, hiç anlamadıkları bir dille seslenmenin faydasızlığı da ortadadır. İdeoloji ve

uçkur edebiyatı yapanlar gibi fildişi kulelerinde mırıldananlar da günümüz sanatını temsil edemezler.

Okur yazar bunca insanımızın sanat zevkinden yoksun bulunduğunu düşünmek yanlış olur. Meselâ, Ankara'da bazan iyi bir tiyatro eseri bir mevsim boyunca kapalı gişe oynamaktadır. Sanat değeri taşıdığına kimsenin şüphesi olmayan o esere rağbet gösteren binlerce insanın onda, hatta yüzde bir edebiyat dergisini, bir şiir veya hikâye kitabını okumak ihtiyacını duymaz? Acaba dergi ve kitaplarımız tiyatrodan daha mı pahalıdır? Yoksa tiyatro meraklıları şiirden, hikâyeden, deneme ve eleştirmeden anlamazlar mı? Şüphesiz ikisi de söz konusu değil. O halde, eksikliği biraz da kendimiz de, biz şair ve yazarlarda arayalım.

Çevremizdeki insanlar bir dergiyi veya şiir kitabını—okumaktan geçtim—ellerine almaya bile korkar olmuşlardır. Çünki bu dergi ve kitaplar onların sanat susuzluğunu gidermekle kalmıyor, sinirlerini, maneviyatlarını da bozuyor. Okuyucu hiçbir tat almadığı eserler karşısında, ya <<bu kadar zevksiz olmaz>> deyip öfkeye, ya da —kendisinin bilgi ve zevk bakımından geri kaldığını düşünerek—aşağılık duygusuna kapılmaktadır.

İkinci dünya savaşı sırasında bir yazar Yahya Kemal'i kötüleyen bir yazısında <<Millet ekmek fırınları önünde kuyruk olurken Üstad'ın şiirlerinde halâ:

.....rüzgâr

Teşrin yapraklariyle oynar>>

Demişti. Gerçekte, yazarın söz konusu ettiği şiir, İstanbul'un bir semtini, o semt halkının yaşayışını o kadar güzel anlatıyor ki, bizi—ikinci dünya savaşı sırasında dahi—fırınlar önünde nöbet bekliyen halkın geçici görünüşünden daha fazla, o şiirinde dile getirdiği ölümsüz manzaralar ilgilendirmişti.

Amma, sadece yazarın anormal duygularını, şahsî bunalımlarını, söyleyen yahut sırf kelime cambazlığından ibaret olan eserler okuyucuyu sarmıyor. Hele yurdumuzun bugün içinde bulunduğu durum ve bu durumun okuyanlar üzerindeki etkisi şairlerimizi, yazarlarımızı daha canlı, daha heyecanlı olmaya zorlamaktadır. Çevremizde kıyametler koparken, biz kendi kabuğumuza çekilip hayallere dalamayız.

Yine tekrar edelim, günümüz edebiyatının ele alması gerekli konuları <<işçi dâvası ve ekmek kavgası>> şeklinde özetliyenlerle aynı düşüncede değiliz. Fakat, içte

---

[80] Hisar, Sayı:84 Eylül 1964, s. 3—4

ve dışta amansız bir yaşama savaşına girmek zorunda olan milletimiz, edebiyatçılarınıda kendi yanında istemekte haklıdır. Bu amansız savaşta elbet bize de hisse düşer.

Şairlerimizi, yazarlarımızı bu hisseye sahip olmaya çağırıyoruz.

3.1.35. YAHYA KEMAL[51]

Seksen yıl önce dünyaya gelip, 6 yıl önce Tanrı'nın rahmetine kavuşan büyük şair Yahya Kemal üzerine çok yazıldı, çok konuşuldu. Büyük bir çoğunluk onun şiirlerini baş tacı yapıp göklere çıkarırken, küçük bir azınlık yermeye küçültmeye çalıştı. Bu övme ve—daha çok— yermelere kişisel duyguların, dostluğun, düşmanlığın, kıskançlığın, yaranma çabasının, bilgin veya ileri geçinmek isteğinin büyük ölçüde etki yaptığı inkâr edilemez. İlerde dilimiz ve edebiyatımızdaki aşırı çalkalanmalar durulur, bilgili, tarafsız, araştırmacı ve eleştirmecilerimiz yetişirse, başka bir çok sanatçımızınki gibi, Yahya Kemal'in eserlerinin de daha sağlam ölçülerle değerlendirilmesi mümkün olacaktır.

Onun, bütün şair ve sanatseverleri—kişisel zevk ve görüşleri ne olursa olsun—kendisine saygı beslemeye zorlayan bir özelliği vardı: Şiiri her şeyin üstünde tutması. Yahya Kemal şiiri adeta bir din haline getirmişti. Onun tamam olduğuna inandığı bir mısraa karşı duyduğu saygı, ancak koyu bir dindarın kutsal kitaplardaki ayetlere karşı duyduğu saygı ile ölçülebilir. Çok yazıp az uğraşanların pek bol olduğu bir devirde az yazmış fakat çok uğraşmıştır. Onun gibi bütün ömrünü gerçek şiiri anlamakla geçiren kimse çok az bulunur. Paris'in çeşitli zevk ve eğlenceleri arasında geçen gençlik yıllarında olduğu gibi, yurdumuzun türlü ideoloji ve politika akımlariyle zehirlenen havası içinde yaşadığı olgunluk çağında da o, her şeyden fazla şiiri sevdi, şiir için çalıştı.

Yahya Kemal'in sağlığında, bir şair olarak, devlet adamlarından üniversite profesörlerine kadar, yurdumuzun en seçkin insanlarından gördüğü saygı ve itibar şiirle uğraşan herkesin göğsünü kabartacak bir derecede idi. Atatürk'ün ölümü üzerine tanınmış bir yabancı << O öldü. Dünya artık eskisi kadar ilgi çekici değil>> demiştir. Ben de bütün içtenliğimle söylüyorum ki: Yahya Kemal öldükten sonda şiir yazmanın, şair olmanın eskisi kadar önemi kalmamıştır.

---

[51] Hisar, Sayı:87, Aralık 1964, s.6—7

Kendisiyle ölümünden 6 yıl önce yapmak mutluluğuna eriştiğim uzun bir sohbette bana <<Şiir sanatı'nın kelimeleri istif etme sanatı>> olduğunu söylemiş, bir mısrada kelimelerin değişmesiyle ölçü, kafiye ve anlam bozulmadığı halde, şiirin nasıl ortadan kalktığını çeşitli örnekler vererek açıklamıştır.

Yine aynı sohbette <<Benim anlatmak istediğim bir takım fikirler var. Ölçülü, kafiyeli yazmasını da biliyorum. Fakat yazdıklarım şiir olmuyor. Bunun sebebi nedir?>> diye soran bir kimseye Mallerme'nin verdiği karşılığı benimsediğini öğrendim:<<Şiir fikirlerle değil,kelimelerle yazılır.>>

Ama,Yahya Kemal o günkü sohbetimizde sembolistlerin şiirin anlaşılabilir olmasına önem vermedikleri halde,kendisinin önem verdiğini de belirtmişti. Hem kelimelerin en uygun şekilde sıralanmasından doğacak musikiyi,iç ürpertisini,eskilerin bir kelimeyle <<şiiriyet>> dedikleri büyülü kıvılcımı yakalamak;hem de dilin tabii söyleyişine uygun,anlamı acık eserler yaratmak. Yahya Kemal'in yaptığını ileriye sürdüğü ve gerçekten yaptığı buydu. O,sembolistlerin,yalnız <<şiiriyet>>'i arayıp,anlamca kapalı kaldıkları için, kendisine göre eksik olduklarını söylemişti. Yanyana sıraladıkları kelimeler ses özellikleri bakımından birbiriyle tepişip insanın diline dolaştığı gibi,Türkçe'nin kurallarına uyguluktan ve anlamdan da yoksun bulunan son moda şairler için ne söyleyeceği gerçekten meraka değer.(O zaman yurdumuzda sözünü ettiğim moda bu kadar yaygın olmadığı için rahmetli üstada bu yolda bir soru sormak aklıma gelmemişti.)

Yahya Kemal'in ölmez eserler yaratmasında,büyük şiir kudreti kadar,vatan ve millet sevgisi de rol oynamıştır.<<Aşk olmayınca meşk olmaz.>>sözü halk arasında çok söylenir. Onun da şiire ilk defa —bir çok şairler gibi—güzel bir kıza karşı duyduğu aşkla başladığını yayınlanan hatıralarından öğreniyoruz. Ama onun asıl büyük şiirlerini vatan ve millet sevgisine borçluyuz. Bu milleti—tarihi,dini,medeniyeti,musikisi ile birlikte—iliklerine kadar duyup benimsemiş olmasaydı,<<Süleymaniye'de Bayram Sabahı>> nı <<Kocamustapaşa>>yı,<<Itri>>yi, <<Mohaç Türküsü>>nü, <<Açık Deniz>>i yazamazdı. Bu vatana her şeyden fazla bağlı bulunmasaydı içinde:

Cihan vatandan ibarettir itikadımca

mısralarının da geçtiği <<Yol Düşüncesi>>ni, <<Kar musikileri>>ni, <<Bedriye

Mısralar>>ı söyliyemezdi.

<<Türkoğlu>>nun <<Roma'nın şarkının fethettiği andan sonra>> gördüğü <<yüce dağlar gibi>> işin sanat yolu ile edebileştirilememiş olmasından duyduğu üzüntü büyüktür. Onun yoktan yaratış kudretini, açtığı ülkelerde kurduğu yüzlerce şehirden başka, mimarlık sanatında, gösterdiği üstün başarının da <<İri firûzeye benzer nice gök kübbeyle>> <<dehre aksettirdiğini>> fakat bunun yetmiyeceğini söyler. Bu kudreti şiire aksettirip, çelik tellerden yüzlerce fethin musikisini dinliyememiş, resme aksettirip <<ebedi cedleri>> karşımızda canlı olarak görememiş olmamıza hayıflanır.

Yahya Kemal bu eksikliği biracık olsun giderebilmek için yıllarca didinmiş <<edebi cedlerin>> diline ve havasına bürünerek,onların vaktiyle söylemiş olmasını istediği şeyleri kendisi söylemeye çalışmıştır. <<İstanbul'u fetheden yeniçeriye>>, <<Alpaslan'ın ruhuna>>, <<Gedik Ahmet Paşa'ya>> yazdığı gazelleri, büyük şiirlerinden biri olan <<Selimname>>yi biraz da bu açıdan değerlendirmek gerekir.

Yurdumuzda şairlerin çoğu genç yaşta ya ölür, ya da şiiri bırakır. Bu sebeple, bizim şiirimizde ilk gençlik duyguları bol bol işlendiği halde, yaşlılığın tabiî düşünce ve duygularına pek rastlanmaz. Uzun yaşamış şairlerimizden biri olan Abdülhak Hamit bile son yazdığı şiirlerin birinde:

Bugün oldumsa bir zamandide,
Değilim şimdilik hazandide,
Karlar altında nevbaharım ben.

diyerek, gençlik iddiasında bulunur. Yahya Kemal ise, daha ölümünden çok önce yayınlanan <<Yol Düşüncesi>> adlı şiirinde:

Bu def'a farkına vardım ki ihtiyarlamışım.
Hayatı bir camın ardında gösteren tılsım
Bozulmuş anlıyorum, çıktığım seyahatte

mısralariyle yaşlılığın bezginliğini anlatmaya başlamıştı. Aynı bezginlik <<Düşünce>> şiirinde:

Hülyası kalmayınca hayatın ne zevki var?
Bitsin, hayırlisiyle bu beyhude sonbahar.

gibi eşsiz mısralarla daha keskin ve daha tesirli bir şekilde dile getirilir.

Yeni edebiyatımızda ölüm üzerine en güzel şiirleri söylemiş şairlerden biri olan Cahit Sıtkı'da ölüm düşüncesi marazi ve gayrı tabiîdir. O daha 35 yaşında, yolun yarısına yeni gelmişken (ne yazık ki öteki yarısını yürümesine Tanrı izni vermedi) ölümü düşünür. Her gün evinden çıkarken bir daha geri gelememekten korkmaktadır.

Hızla geç kalabalık caddeden;
Şoför milletine güven olmaz.
Çabucak sapıver sokağına;
Akşam karanlığı tekin değil.
Durma çal evinin kapısını
Taş düşebilir komşu duvardan

gibi mısralarla bu korkuyu anlatır.

Tabiî ömrünü yaşamış olan bir insanın ölümü beklerken duyup düşündüklerini bize Yahya Kemal söylemiştir. Ölümünden yıllar önce:

Dönülmez akşamın ufkundayız, vakit çok geç

mısralarıyla ilk haberi verdi. Ondan sonraki şiirlerinde de yaklaşan ve geri gitmesi mümkün olmayan ölümü bir zehir gibi damla damla içti, sanki bizlere de içindi. Onun bir gün:

Ölmek kaderde var, bize ürküntü vermiyor;
Lâkin vatandan ayrılışın ıztırâbı zor.

diye dert yandığı bir başka gün:

Rahatça dal, ölüm sonu gelmez bir uykudur.

diye kendi kendisini—ve bizleri—teselli ettiğini gördük. Bazan ölüm diyarını rüyasında görüp:

Durmuş saat gibiydi durup geçmeyen zaman
Donmuş sükût içinde güneş görmeyen cihan

Hâkimdi yerde ufka kadar uhrevi vakar;
Bir çeşme vardı her taraftan ziya akar;

mısralariyle bize anlatır, bazan da öbür dünyaya yollanmamdan önce, dostlarına veda mesajı yollamayı düşünür ve <<ömrün şu biten neşvesinin>> <<tam>> olmasını isterdi.

Sonunda <<her rind>> gibi onun da bildiği şey oldu: Bir tel kopup âhenk ebediyen kesildi. Bir gazelin sonunda İkinci Selim'e:

Yağsın türâb—ı kabrine gufran—ı müşk—bu

demişti. Bizde ona Tanrı'dan Rahmet dileyerek yazımızı bitirelim.

3.1.36. DİL ÜZERİNE[52]

Dil, . son yıllarda yine edebiyatımızın en önemli meselesi haline geldi. Bunu insan biraz da yadırgıyor. Türkçe'ye karşı Osmanlıca'yı savunanların ortadan çekilmesi, herkesin anladığı ve konuştuğu dilin edebiyat dili olarak benimsenmesiyle yazarın da okuyucunun da rahat bir nefes alacağını sanırdık. Fakat bir takım insanlar bize bu rahatlığı çok gördüler. Onlar dilde usanç verici bir bulanma ve çalkalanmanın durmadan sürüp gitmesini istiyorlar. Onlarca bu devrimci geçinmenin en önemli şartı, yeni olmanın da en kolay yoludur. Herkesin yüz kere söylediği şeyleri, uydurulmuş kelimelerle tekrar ederek edebiyat alanına bir yenilik getirdiklerini sanıyorlar. Osmanlıca'ya karşı çekilmiş olan silâhları ellerine geçirmiş, hepimizin sevdiği ve benimsediği güzel Türkçe'mizi yok etmeye çalışıyorlar.

Babam anlatmıştı: Birinci Dünya Savaşı sırasında cephelerden birinde, düşman geride bir sürü silâh ve malzeme bırakarak çekilmek zorunda kalmış. Bir de bakmışlar ki bizim Mehmetçikler'den bazıları silâh ve malzemeyi <<gâvur malı>> diye kırıp dökmeye çalışıyor. Onların artık bizim malımız olduğu, bizim işimize yarayacağı kendilerine güçlükle anlatılabilmiş. Bir kısım yazarlarımızın her Türk'ün her gün kullandığı bazı kelimelere <<Arapçadır>>, <<Acemcedir>> diye saldırdıklarını gördükçe yukarda sözünü ettiğim olayı hatırladım. O yazarlar da yaptıkları hareketin

şuursuzluğunu, fayda yerine zarar getireceğini elbette bir anlatan gerek.

Tanınmış ilim ve edebiyat adamlarının bu konuda yazdıkları uyarıcı yazılara dergimizde ötedenberi geniş bir yer vererek, karınca kararınca görevimizi yapmaya çalıştığımızı okuyucularımız bilirler. Yıkıcı hareketin gittikçe genişlemesi, gittikçe daha çok tehlikeli olmaya başlaması sağduyu sahibi birçok yazarı harekete geçirmiş, çeşitli gazete ve dergilerde düşüncelerini bütün açıklığı ve acılığıyla yazmaya zorlamıştır.

Bu konuda son aylarda yayınlanan üç önemli yazıdan söz açmak istiyorum. Bunlardan ikisi, su katılmamış devrimci olduğundan kimsenin şüphe etmediği, bize Türkçe'nin en güzel örneklerini vermiş kalemlerden biri olan **Falih Rıfkı Atay** tarafından yazılmış ve Dünya Gazetesinde yayınlanmıştır.

Atay, <<Çift Dil>> başlığını taşıyan ilk yazısında <<Türkçeleşme>> akımının kısa bir tarihçesini yaptıktan sonra şöyle diyor:

<<Türkçeleşme>> Cumhuriyet devrinde yeni yazı ile birlikte hızını almıştır. Hem alfabe misyonunda, hem lûgat ve dil komisyonunda, hem lûgat ve dil komisyonunda bulunduğum için bütün hikâyeyi biliyorum. Bize göre Türkçe köklerden ilk ilim terimi üretildiği gün yeni yapının sağlam temeli atılmıştı. <<Durmak>>tan, <<durum>> <<vermek>> ten <<verim>> diyebiliyorduk. Devrimin tam sonucunu almak artık bir zaman işi idi.

Macera ve başka dil devrimlerinde olduğu gibi bizde de <<özelleştirme>> dâvası da hemen ortaya çıktı. Biz konuşma diline giren söylenişi Türkçeleşen kelimelerin yabancı sayılmayacağı tezini tuttuk. Dilde ırkçılığın büsbütün imkânsız olduğu meydanda idi. Türkler büyük imparatorluklar kurmuşlardır. Çin'den Afrika sonlarına ve Avrupa ortalarına kadar türlü milletleri egemenlikleri altına almışlar, onlarla kaynaşmış ve katışmışlardır. Böyle bir imparatorluklar milletinin ne kanı, ne de kelimesi üzerende ırkçılık yürür. Evimize göz gezdirelim: Pencere, cam, çerçeve, duvar, lâmba, mum, resim, kitap, kalem, defter, mektup, iskemle, mutbak, ısgara, ateş, aşbirik, **hepsi yabancı. Ali Suavi'ye göre** su ve yağ **Çince. Toplumun temeline doğru inelim: Köy yabancı, can, mal, ırz, çift, yabancı, yiyecekleler bamya, bakla, patlıcan, baklava, armud, ve daha niceleri, lugat biraz karıştırırsanız, ahmak, budala, araba, ırgad, izbe, bebek, pide, poyraz, lodos, tente, tazı, çınar, servi, gül, menekşe, papatya, paçavra,**

[52] Hisar, Sayı: 90, Mart 1965, s.16—18

pabuç, sepet, nalın, nal, hasır, ibrişim, al, amaç, avanak (Ermenice eşek yavrusu demek), sayın sayabildiğinizce! Eğer adları yabancı yemekleri yemesek aç kalırız. Yabancı kelimeleri kullanmayınca da konuşmayız. Hastayım, dersiniz yabancı. Keyifsizim, halsizim, yabancı. Kalbin Türkçe'si yürek ama, kalbsiz ve yüreksiz iki ayrı şey.

Neden özeleştirme pahasına dilin anlatış gücünü azaltalım? Neden <<şiir>> gibi <<nesir>> de varken <<düz yazı>> gibi bir acemiliğe sürüklenelim?

Osmanlı <<belâgat>> ci ve <<inşacı>> ları, konuşma sözlerinin edebiyat ve ilim dillerini bağlaştırdığı sanısında idiler. <<ev>>der, <hane>> yazarlardı. Biz Türkçeleşmeyi <<anlaşılmıyan bir dil>> den <<anlaşılan bir dil>> e geçmek olarak ta savunurduk. Şimdi bir de <<arı dil>> <<belâgat>> ve <<inşacı>>lar çıktı. Konuşurken <<meselâ>> der, <<denli>> yazarlar. <<Bir defa>> der, <<bir kez>> yazarlar. <<Tabiî>> der <<doğal>> yazar <<sebep>> köye kadar girmiş <<Neden>>i yeni inşacılığa daha yakıştırıyoruz, ama <<nedeni>> nedir? Tuhaflığını hatıra getirmiyoruz. <<Kadar>> diyip <<dek>> yazıyoruz. Şüphesiz konuşma kelimeleri de durmadan değişecek. Yazı dilinden konuşma diline, konuşma dilinden yazı diline, konuşma dilinden yazı diline kelimeler geçecek.
Fakat neden anlaşılırlığı anlaşmazlık hâline sokacak kadar zorlayış yapmak? Sözüm yabana bu arı dilde yabancı bu arı dilde yabancı sözler de saymakla tükenmez.

ATAY, <<Türk>> başlığını taşıyan ikinci yazısını bir okuyucusundan aldığı mektuba cevap olarak yazmış. Sözü geçen mektupta **Atay'ın** birinci yazısının <<devrimci>> liğiyle bağdaşmayacağı ileri sürülüyor. Bu yazısının yüksek okul gençliğini çok üzdüğü belirtiliyor.

Atay, verdiği cevaba **<<Irkçılıktan yana bana hiç bakma dostum>>** diyerek başlıyor, tarihimizde Türk kanından gelmediği halde Türklüğü tam olarak benimsemiş ve ona çok büyük hizmetler etmiş kimselerden bazılarını anarak, bunların yabancı sayılmalarının söz konusu edilmiyeceğini açıklıyor. Daha sonra sözü yine dil konusuna getirerek şöyle diyor:

<<Allah>>ın Türkçe'si <<Tanrı>> **Bir piyeste şaşmayı anlatma için: <<—** Allah Allah...>> yerine <<—Tanrı, Tanrı...>> diye seslenmek güldürücü olacağını düşünmez misiniz? <<Mânâ>>nın Gramerde Türkçe'si <<anlam.>> **Pek te iyi ve**

doğru. Fakat konuşma dilinde <<—Canım bu yaptığımın ne mânâsı var?>> **deyişini neden zorlıyalım? Konuşma dilinde** <<hatırlamak>> **la** <<anmak>> sözlerini aynı anlama kullanmayız. <<Hatır>> **sözü ise** <<gönül>> **kadar Türkçeleşmiştir. Bir** <<örnek>> tir tutturduk. <<Meselâ>> **gibi köy konuşma kelimesi yerine** <<örneğin>> **uydurmasını zorluyoruz ama,** <<kopya>> **var,** <<model<< **var, sonra** <<exemple>>, <<echantillon>> **a karşılık gerek.**

Atay, okuyucuna verdiği cevabı şu sözlerle bitirmektedir:

Hiç meraklanma, genç okurum, dil devrimi olmuştur. Gramer Türkçe'dir. Türk köklerinden dilediğimizce söz üretiyoruz. Türkçe karşılığı bulunan yahut yalnız eski yazı dilinde kullanılan yabancı sözleri ayıklayıp atıyoruz. Türkçe daha yüzlerce binlerce yıl, her yaşıyan bağımsız dil gibi, kelimeler döküp kelimeler açacak. Başka dillere sözler verip başka dillerden sözler alacak.

Ama şüphesiz bir önemli şey asla değişmeyecek: Bugünkü dilin görevi söylemek istediğin; bugüne anlatmaktır. Yarın yarınkilerindir. Yarının konuşmam dili de şüphesiz bizimkilerden farklı olacak. Fakat birinin dediğini öteki anlamak üzere!

Dün Osmanlı inşacılarında, ve şimdi özleştirmecilerde olduğu gibi söyleneni anlamak için lûgata bakmak ihtiyacı duyulmıyarak!

Ben büyük Osmanlı Türkü Sokullu gibi, som Türkçe <<hiç>> ve <<şey>> in de ırkını sormam.

Burada sözünü etmek istediğim üçüncü yazı, bu sayımızda yine dil üzerine ilgi çekici bir yazını yayınlamakta olduğumuz **Selâhattin Batu**'nun Türk Dili dergisinde çıkan **<<Ataç ve Türk Dili>>** başlıklı yazısıdır. Ataç'ın ve çömezlerinin dil anlayışına karşı açık bir tepkiyi dile getiren bu yazının güzelliği ve doğruluğu yanında, bizim çok önemli gördüğümüz bir özelliği de, Ataç'ın ve çömezlerinin rahatça kalem oynatmış, türlü aşırılıkları sonuna kadar savunmuş oldukları bir dergide yayınlanmış olması ve yazarının bu derginin Yazı Kurul'unda üye bulunmasıdır.

Bu yazının bazı kısımlarının aşağıya aynen alıyoruz.

Ataç'ı okuyup da Dil konusuyla ilgilenmemek olmuyor. Söyleşiler'i **önümde: Sayısız yeni kelimeler, yepyeni karşılıklar öneriyor bu yazılarında. Şaşırıyor insan, anlamaya, alışmaya çalışıyor; hattâ yanıldım, yanlış okumadığını anlıyor.** Kitap değil betik **diyor meselâ.** Niçin kitap **değil? Niçin** betik?.. Kitap,

etimolojisi **bakımından Türkçe bir söz değil elbette, ama Türkçe'mizde bir anlamı var bu sözün. Okumuş okumamış herkes anlıyor** kitabı **acaba** betik **öylemi? Artık yabancı bir kelimedir bu kelime kime söyleseniz anlamaz; hangi yazıda kullansanız ses vermez, konuşmaz.**

İşte, dört, yapıt, ırlam, **sözleri işte** koşu, özgürlük, tilcik hatta kelime karşılığı **bir de keleci.... bunlar kaynıyor yazılarında Ataç'ın. Kaynasın varsın, diyemem, çünkü Ataç herhangi bir ad değildir yazınımızda. Çünkü Ataç'ın önerdikleri beğeniliyor. Çoğunlukla, gençler onun peşinde. Hepsi bu yeni kelimelerin bir bir, seve seve anlıyorlar; yapıt diyorlar; yır diyorlar; ırlam bile diyorlar; koşu; özgürlük, tilcik diye tutturuyorlar. Sonra bu yazıları kimse okumuyor ama onlar devrim adına direniyorlar gene de; yenilik adına coşuyorlar ve dil acayip bir kılığa giriyor. Eskiler şaşırıyor, susuyor ya da kızıyorlar; yeniler durmadan çetrefil çetrefil bu dili yazmaya özeniyorlar; konuşmalarında bile bu sözleri kullanmaya çalışıyorlar.**

Biz değiştik, dilimizde değişiyor bu gün; duruk Osmanlılık çağlarında kendimiz yerinde saymıştık, dilimiz de duruktu o zaman, soluksuzdu. Bu günde çağımızın gereklerine uyalım. Bir batılı insanın iç karmaşıklığını iç varlığını, edinelim; bilgice, kültürce, zevkçe yükselelim; dilimizdeki kelime varlığının daha bir zenginleştiğini göreceğiz kendiliğinden. Dil olanı da daha iyi değerlendirecektir, o zaman, olmayanı yoktan yaratacaktır. Elindeki eski araçlara bile yeni görevler, yeni boyutlar, yeni anlamlar yükleyecektir...
İnceleyecektir, arayacaktır, bulacaktır ve kuracaktır...

Ama dil insan demek, ulus demekse biz de bunları iki ayrı yaratık, iki düşman gibi karşı karşıya getirmemeliyiz. Birbirlerini itelemeğe zorlamamalıyız onları... Aksine, karşılıklı anlaşmalarına, gelişmelerine çalışmalı, bu ara pekiştirme işini de dilin gerçek sözcülerine, yaratıcılara, sanatçılara bırakmalıyız.

3.1.37. YİNE DİL ÜZERİNE[53]

Bugün <<Türkçeleşme>> nin karşısında olan Osmanlıca'ya dönülmesini isteyen bir tek yazar yok. Bu düşünce birliği içinde sık sık ortaya çıkan, zaman zaman da şiddetlenen anlaşmazlıklar <<Türkçeleşme>> nin sınırı ve metodu ile ilgilidir. Bir

[53] Hisar, Sayı: 91, Nisan 1965, s.3—4

kısım yazarlar <<Türkçeleşme>> yi yabancı köklerden gelen bütün kelimeleri dilimizden atmak şeklinde anlarken başka bir kısım yazarlar bunun gerçekleşmesi mümkün olmayan ham bir hayal olduğunu, hiçbir milletin böyle bir hayal peşinde koşmadığını söylüyor, <<Türkçeleşme>>yi bu şekilde anlamanın dilimizi kısırlaştıracağını, çirkinleştireceğini belirtiyor.

Bu ikinci grup yazarlara göre: <<Türk>> ü, <<Türk>> kanından gelmiş olan kimse şeklinde tanımlayıp, Millîyetçiliği ırkçılık olarak anlayanlar gibi, <<Türkçeleşme>> yi Türk kökünden gelen kelimelerden başkasını kullanmamak şeklinde yorumlayıp dilde ırkçılık yapanlar da yanlış yoldadırlar. (İşin tuhafı dilde ırkçılığı savunanların çoğunun kanda ırkçılığa düşman olanlar arasından çıkmasıdır.) Yabancı köklerden gelmekle beraber, Türk hançeresine göre şekil almış ve halkımıza mal olmuş (Kitap, hasta, ömür gibi) kelimelerin Türkçe sayılması; bunlara Türkçe köklerden yeni karşılıklar aramak gibi faydasız—hatta zararlı—bir işle uğraşılmaması gerekir.

Yine bunlara göre, <<Dil kendiliğinden gelişen bir organizmadır ve zaman içerisinde gelişir. Halkın deyişinde, konuşmasında, yaratıcılığında, serpilir. Zamanın önüne atlıyarak önümüze onu keyfimize, kaprislerimize göre değiştiremeyiz.>>

<<Türkçeleşme>>nin sınırını dilde ırkçılığa kadar götürenler ise, bu görüşe katılmıyor. Dilin gelişmesine müdahale etmek, <<onun yozlaşmış biçimini bir an önce soylu biçime çevirmek zorunda>> olduğumuzu ileri sürüyorlar. <<İnsanoğlu hiçbir organizmayı kendi kendine gelişmeye bırakmamıştır. Dil için bunu nasıl isteyebiliriz?>> diyorlar.

Bu iki zıt görüşün hangisini kabul ederseniz edin, bugünkü tutumun doğru bir tutum olmadığını inkâr edemezsiniz. Dilin kendiliğinden gelişen bir organizma olduğunu, keyfimize, kaprislerimize göre değiştirilemiyeceğini ileri sürenlerin çırpınışları fayda vermemekte; dilin gelişmesine müdâhale etmek onu hızlandırmak gerektiğini söyliyenlerse—böyle bir müdahaleye herkesi yetkili görerek—dilin kaderini ehliyetsiz ellere bırakmaktadırlar.

Ortada hasta farz edilerek ameliyat masasına yatırılmış bir <<organizma>>, operatörlükle bir ilgisi olmadığı halde eline birer bıçak geçirmiş, bu organizmayı kesip biçmeye çalışan bir sürü şarlatan var. <<Dilin yozlaşmış biçimini bir an önce soylu biçime çevirmek zorunda olduğumuzu>> söyleyenler, bu şarlatanlara <<dur>> demeyi

akılarına getirmiyor, üstelik onlara alkış tutuyorlar. Böyle bir tutumla dilimizin nasıl bir <<soylu biçime>> çevrilmekte olduğu gözlerimizin önündedir.

Türkçe herkesin kendi keyfine göre kullandığı, kelimelerini, kurallarını istediği gibi değiştirdiği bir dil haline geldi. Yeni çıkan kitap ve dergileri okur, bir derginini yazı kurulunda bulunup yayınlanmak üzere gönderilen yazıları incelemek felâketine de uğrarsınız, her gün saçınızı başınızı yolmaktan kurtulamazsınız.

Siz saçınızı başınızı yolarsanız, fakat, dilimizi arıtmak, geliştirmek iddiasında bulunan, görüşlerini Başbakanlığın aracılığıyla resmi dairelere zorla kabul ettirecek kadar kendisinde yetki gören bir Kurum susar, hattâ bu başıboş gidişi desteklemekten kaçınmaz. Görevinin yalnızca Arapça, Farsça köklerden gelen kelimelere karşı savaş açmak olduğunu sanır. Böyle kelimelerin yerine Türkçe diye her uydurulanı hoş karşılamak gerektiğine inanır. Yazı dilimize girmiş resmi yazışmalara bile zorla bulaştırılmış olan uydurma kelimelerden bir çoğunun yanlış olduğu birçok ilim adamlarınca delilleriyle ortaya atılır, Kurum'un tasası yoktur, üzerinde bile durmaz. Yanlış olduğu kendi dergisinde de —her nasılsa— yazılmış olan sözlerin yine aynı dergide yayınlanan yazılarda kullanılmasına göz yumar. Türkçe'nin bütün kuralları çiğnenir, baş aşağı edilir, Kurum ortada yoktur.

Türk Dili Dergisi'nin yazı kurulundan Selâhattin Batu'nun aynı dergide yayınladığı <<Ataç ve Türk Dili>> başlıklı yazıyı bir uyanış belirtisi olarak görmüş ve geçen sayıdaki yazımda alkışlamıştım. Bu yazının kendi dergilerimde yayınlanabilmesinin Kurum yöneticilerinin de bu yürekler acısı gidişten üzüntü duymaya başladıkları ve harekete geçmeye karar verdikleri anlamına geldiğini sanmıştım. Yanılmışım. Hemen ertesi sayının başında derginin sorumlu yönetmeni'nin Selâhattin Batu'ya <<Pek nazik>> bir cevabı, daha doğrusu bir <<ihtar>>ı yayınlandı. Sorumlu yönetmen daha fazla gecikemezdi çünkü kraldan fazla kral taraftarları ondan önce harekete geçmiş, Türk Dili Dergisi'ni böyle bir yazı yayınlamış olmaktan dolayı suçlamaya başlamışlardır.

Bu içli dışlı baskılar karşısında Batu'nun da Türk Dili Dergisi'nde aynı konuya yeniden dönebileceğini sanmıyorum. <<Dergimizde yazarsa başımız üzerinde yeri var. Zaten ona çatanlarda böyle isyancı yazıları Türk Dili Dergisinden başka yerlerde yayınlamasını bir dereceye kadar hoş görebileceklerini sezdiriyorlar.>>

Herkes uyduruyor, atıyor. Herkes yeni kelimeler bulmakta birbiriyle yarış

ediyor. Bundan sanıldığı gibi dilimize bir fayda gelmesi de belki mümkün olabilir. Ama bir süzücü bir ayıklayıcı gerekir. Başı boş akan derelerin bir kanala sokularak zararlı olmaktan kurtarılması gibi, bu gidişinde doğru bir yöne çevrilmesi lâzım.

Türk Dil Kurumu'nun bu görevi benimseyip üzerine almasını yürekten dileriz. O böyle bir göreve sahip çıkmadığı taktirde sahip çıkacak yetkili bir Kurum'u tez elden kurup işletmeliyiz. Yoksa, Batu'nun deyişiyle bugünkü başıboş <<özenmeciliğin>> yıkacaklarını onarmak için kim bilir kaç yıl, kaç kuşağı uğraşmak zorunda bırakacağız.

Herkesin bildiği ve her gün kullandığı kelimelere yeni karşılıklar bulup, eskisini unutturmaya çalışmaktan bir fayda umulsa bile, önemli olan dilimizi ileri batı dillerindeki bütün kavramları nüanslarıyla karşılayabilecek bir zenginliğe ulaştırmak, bu dillerden dilimize çevirme yapanları ecel teri dökmekten kurtarmaktır. Bunu sağlamak için de dilcilerimiz her şeyden önce buldukları bir Türkçe kelimeye bir sürü kavramı karşılamak görevi yüklemekten vazgeçmeli meselâ bir tek <<durum>> kelimesiyle hem <<position>>u hem de <<situation>> u karşılamak zorunda kalışımıza sevinmekten kurtulmalıdır.

3.1.38. ŞİMDİ DE BATI DÜŞMANLIĞI MI?[54]

Bizim Hisar'ı çıkarmaya başladığız yıllarda, edebiyat dergilerimizin hemen hepsi millî dergilerimizi inkâr ve yabancıları taklit yarışma girmişlerdir. Geçmişimizle, geleneklerimizle bağlarını koparmış, Türk'e mahsus duyuş ve düşünüşle ilgisini kesmiş bir edebiyatın savunması yapılıyordu. Eski şairlerimizin okullarda okutulmasına, eski musikimizin radyolardan dinletilmesine karşı idiler. Birer sanat şaheseri olan camilerimiz, minarelerimizle öğünmeyi gerilik sayıyorlardı. O zamanlar en güzel şiirlerini vermekte olan Yahya Kemal, Millî değerlerimizin üzerine eğildiği, onlardan gizlenen cevheri yakalayıp o cevherden yararlandığı için, suçlu görülüyordu batıyı körü körüne taklit kampanyasına katılmayan büyük şairi cezalandırabilmek için yapmadıkları kalmadı. Kendi aralarında tertip ettikleri anketlerle onun modası geçmiş kof bir şair olduğunu ispata çalıştılar, onu devrim düşmanı, saltanat taraftarı ilân ettiler. Batı edebiyatında iyi veya kötü ne yapılmışsa olduğu gibi aktarma, Millî kaynaklarımıza eğilme lüzumunu ileri sürenleri küçümseme ve kötüleme yarışı yıllar yılı sürüp gitti. Gerçeği görenleri yazılı veya sözlü uyarmaları bir fayda vermedi.

Durum böyle iken, geçen yıl birden bire, ummadığımız kalemlerin bazı dergilerde yayınladıkları pişmanlığı ve dönüşü gösteren yazılarla karşılaştık. Bu yazılar şimdiye kadar gidilen yolun yanlış olduğunun açık birer itirafiydı. Bu yazıların birinde <<Bizim bir şiirimiz yoktur, çünki halkımıza bir geçmiş bulamamışız. Batının geçmişini kendimize, halkımıza geçmiş edinmeye kalkmışız. Halkımıza geçmiş arayan bir ozan hiç mi gelmemiş bize? Yahya Kemal bir tanesi bunun... Yahya Kemal'in ozanlığı bir yana, koyduğu davranı'yı biz hiç mi hiç izlememişiz.>> deniliyor, aynı yazıda batı taklitçiliğinden kurtulan şairlere örnek olarak bir de Ahmet Haşim gösteriliyordu.

Bu ani ve sert dönüşün sebebini biz o zaman Paris'te uğranılan hayal kırıklığında aramıştık. Fransa'ya giden taklitçi şairlerimiz itibar görmemişler, yabancı dillerde yayınlanmak üzere gönderilen şiirlerde asılları ortaya çıkınca geri çevrilmişti. Bunun bizimkilere iyi bir ders olduğunu gittikleri yolun yanlışlığını anladıklarını sanmıştık. Gerek yukarda sözünü ettiğimiz yazıda yapılan bazı açıklamalar, gerekse başka bir yazarın aynı konuda ki bir yazsına koyduğu <<Yanlış Hesap Paris'ten Döner>> başlığı bizi böyle düşünmekte haklı kılıyordu. Hisar'ın Şubat sayısında çıkan bir yazımızda bu dönüş olayına da temas etmiş ve sonucun edebiyatımız için hayırlı olacağını umduğumuzu söylemiştik.

Ne yazık ki, bu dönüş olayının bir yıldan beri izlemekte olduğumuz gelişmeleri, yavaş yavaş ümidimizi kırmaya başladı. İlgimizi üzerine çeken ilk yazılardan sonra, yabancı etkisinde kalmayan şairlere örnek olarak gösterilen Yahya Kemâl ve Ahmet Haşim'in arkasına, bütün ömrünce yabancı bir ideolojinin türküsünü söylemiş, yabancı bir ülkenin davulunu çalmış ve sonunda ülkeye kaçarak orada can vermiş bir şairin adı ekleniverdi. Son aylarda yayınlanan bazı yazılarda ise, alabildiğine bir batı edebiyatı düşmanlığı yapılmaya başladığını görüyoruz. Bu yazılara göre <<Batı edebiyatı âdil bir edebiyat değildir. Çünkü, âdil olmayan bir dünyanın, haksızlıklarla kazanmış ve yükselmiş bir dünyanın edebiyatıdır... Emperyalizmin toplu (müşterek) malıdır.>>

Nereden başlanıp nereye geldiğini gördünüz mü? Bir edebiyatı kötülemek için baş vurulan edebiyat dışı suçlamalara dikkat ettiniz mi? Şimdi varılan noktaya bakınca edebiyatımızda Batı taklitçiliğine karşı Millî şuurun uyanışı gibi görünen ilk yazıların, sırf bazı politikacılarımızın çoktan beri sürdürmekte olduğu Batı düşmanlığını

---

[54] Hisar, Sayı:96, Eylül 1965, s.3—4

edebiyatımıza da bulaştırmak için yazılıp yazılmadığın kendi kendinize sormaz mısınız? Bir zamanlar <<Tu kaka...>> edilen Yahya Kemal ve Ahmet Haşim'in şimdi övülmelerinin, arkasından sözü geçen komünist şairi getirebilmek amacını taşımadığından emin olabilir misiniz?

Asıl önemlisi politikanın ve ideolojinin emrinde bir gün Batı edebiyatının ayaklarına kapanıp, ertesi günü onu tekmeleri altına alan yazarların bu memlekette gerçekte Millî bir edebiyatın doğmasına yardım edebileceklerine inanır mısınız?

Bu iki ters hareketin dışında kendi Millî benliğini yitirmeden eğilip, bükülmek gereğini duymadan Batı'nın değerini kabul edip onunla el sıkışmak da var. İşte Yahya Kemal ve Ahmet Haşim bunu yapmış ve kendi sanat anlayışlarına karşı onların da artık inkâr edemedikleri değerlerini böyle kazanmışlardır.

3.1.39. YAHYA KEMÂL VE ESKİ MUSİKİMİZ[55]

Batı kültürüyle yetişmiş fikir ve sanat adamlarımızın çoğu, eski şiirimizin, eski mimarimizin, eski yazı sanatımızın kudretini ve büyüklüğünü kabul edip, bu sahalarda meydana getirilen eserlere karşı duydukları hayranlıkları sık sık belirttikleri halde; eski musikimiz üzerinde gerektiği kadar durmazlar, hattâ onu red ve inkâr ederler. <<alaturka>>, <<meyhane musikisi>> deyip geçerler. Mimarimize ve şiirimize vurmadıkları bir damgayı ona vurarak <<Acem veya Arap musikisi>> dedikleri de vardır.

Bahsettiğim aydınların Türk Musikisi'nin bilhassa son çeyrek asırda meydana getirilen ve gazinolarda, meyhanelerde çalınıp söylenmekte olan kötü örneklerin bakarak böyle bir hükme vardıklarını sanıyorum. Bu hareket, alel'ade bir kalfanın yaptığı çarpuk, çurpuk köy camiine bakarak Süleymaniye'yi kötülemeye benzer. O yapı kalfasının acemiliğini Mimar Sinan'ın dehasıyla kıyaslamak ne kadar doğru değilse; bu günün bazı kötü bestekârlarını dinleyip Itri veya Dede Efendi'nin sanatı hakkında hüküm vermekte o kadar yanlıştır.

Aslında, şiirimizde Fuzulî, Baki, Nedim, Mimarimizde Sinan ne ise, musikimizde de Itri, Sadullâh Ağa, Dede Efendi odur. Eski bestekârlarımızın sanat sahasında eriştikleri seviye, diğer sanat kollarında erişilen seviyeden daha aşağı sayılamaz.

Divan Şiirimiz nasıl İslâm Medeniyeti ve bilhassa İran tesiri altında başlayıp sonradan Millîleşmişse, aynı tesirler altında doğmaya başlayan klâsik musikimiz de zamanla bu tesirlerden kurtulup bizim öz malımız olmuştur. Onun için, klâsik Türk Musikisi'nin anlamadan Türk'ün medeniyetini san'at kudretini—kısacası ruhunu—anlamıya imkân yoktur.

İşte, büyük şair Yahya Kemal bunu çok iyi görmüş ve **Eski Musiki** başlıklı şiirinde çok güzel söylemiştir:

Çok insan anlıyamaz eski musikimizden
Ve ondan anlamıyan bizden bir şey anlamaz bizden.
Açar bir altın anahtarla ruh ufuklarını,

Hemen yayılmaya başlar sedâ ve nûr akını
Ve seslenir büyük Itri, semâyı örten ruh,
Peşinde dalgalanır bestesiyle Seyyid Nûh,
O mutlu devrede Itri'ye en yakın bir dost
Işıklı danteleler bestekârı Hafız Post...
Bu neslin ortada dahîcidir başardığı iş,
Vatan nasıl karışır musikiyle, göstermiş...

Eski musikimiz bizi anlamak ve sevmek yolunda büyük şairimize gerçekten çok faydalı olmuştur. Bu musikinin inceliği ve derinliği karşısında,tıpkı eski zaferlerimiz,camilerimiz,kudret ve kuvvetimiz karşısında duyduğuna benzer bir hayranlık duydu ve bu hayranlığı şiirlerinde dile getirdi.

Hattâ daha ileriye giderek diyebiliriz ki,onun büyük bir vatan şairi olmasında musikimizin oynadığı rol,diğer sanat eserlerinden önce gelir.

Bu iddianın delili olarak **Mes'ut Cemil**'in yazdığı ve 1947 yılında yayınladığı **Tanburi Cemil'in Hayatı** adlı kitabın sonunda anlatılan bir hatırayı gösterebilirim. Yahya Kemal,bu hatırayı, adı geçen yazarın da bulunduğu meclislerde—şiirlerindeki kadar mucizeli bir dille—bir kaç defa anlatmış:

<<Çok genç yaşta Avrupa'dan yeni döndüğü sırada,Fransız kültürüne

---

[55] Hisar, Sayı:98, Kasım 1965. s.14—15

hayranmış. Memleketine ait her şeyi küçümsüyormuş. Fakat bir Kadı köyünde Cevizlik'teki bir dost evinde Tanburi Cemal'i tanıyıp dinledikten sonra,karşısına altından bir kapı açılmış ve memleketine bu kapıdan girmiş.>>

Büyük şairimiz,sonradan **Sermet Sami Uysal**'ın Cumhuriyet Gazetesinde yayınladığı sohbetlerinde de,Türk musikisine karşı duyduğu derin bağlılığın Tanburi Cemil'i dinlédikten sonra başladığını söyler. Bu sohbette aynen şöyle demektedir:

<<1912 de İstanbul'a döndükten sonra iyi bir talih eseri olarak, Tanburi Cemil Bey'i tanıdım. Bu sanatkârın tanbur, kemençe,rübab ve lâvta ile çaldığı peşrevleri,besteleri semaileri ve şarkıları dinledim. Itri'ye, Hafiz Post'a, Seyyid Nuh'a,Zaharya'ya,Tanburi İsak'a, Sadullah Ağa'ya, İsmail Dede'ye ,Şâkir Ağa'ya hayran oldum. Şüphesiz bunda Tanburi Cemil'in çalışının kuvvetli bir tesiri vardır. Eski büyük bestekârlarımızın en iyi eserlerini dinlemek arzusu günden güne kalbimde yer tuttu. Millî bir ruhun tam ifadesinde musiki ön safta gelir.>>

İşte bu inancı dolayısiyledir ki,büyük şair öğünmemiz lâzım Millî varlığımızı her hatırlayışında musikimizi de birlikte anmıştır.<<**Yol Düşüncesi**>> şiirinde,öldükten sonra dahi ayrılmak istemediği şeyleri şöyle sıralıyor:

Vatan şehirleri karşısında,her saat,bir bir,
Fetihler ufku Tekirdağ ve sevdiğim İzmir,
Şerefli kubbeler iklimi,Marmarayla Boğaz,
Üzerlerinde bulutsuz ve bitmeyen bir yaz,
Bütün eserlerimiz, halkımız ve askerimiz,
Birer birer görünen anlı şanlı cedlerimiz,
İçimde dalgalı Tekbir'i en güzel dinin,
Zaman zaman da Nevâ—Kâr'ı doğsun,Itri'nin
Ölüm yabancı bir âlemde bir geceyse bile,
Tahayyülümde vatan kalsın eski haliyle.

Görülüyor ki,bu şiirde Büyük Türk Bestekârı **Itri**'nin **Neva** makamındaki **Kâr'ı** dinimiz, şehirlerimiz, halkımız ve askerimizle birlikte anılıyor.

Merhum üstadın, bilhassa bu esere ve onu yaratan Itri'ye karşı duyduğu hayranlık çok büyüktür. **Yol Düşüncesi**'nden başka **Mevsimler** Şiirinde de **Neva**—

Kâr'dan bahseder:

Güneş doğmadan mavileşmiş, Boğaz'dan
Nevâ—Kâr açılsın bütün ses ve sazdan,
Ufuklarda sürsün zafer musikisi.

Itrî şiiriyse tamamiyle bu büyük bestekâr için yazılmıştır. Yahya Kemal, en güzel eserlerinden biri olan bu şiirde, **Itri**'ye onun **Nevâ—Kâr**'ına ne sebeple hayran olduğunu çok güzel anlatır:

Büyük Itrî'ye eskiler derler,
Bizim öz musikimizin pîri;
O kadar halkı sevk edip yer yer,
O şafak vaktinin cihangîri,
Nice bayramların sâbah erken,
Göğü, top sesleriyle gürlerken,
Söylemiş saltanatlı Tekbir'i.

Tâ Budin'den Irâk'a, Mısır'a kadar,
Feth edilmiş uzak diyarlardan,
Vatan üstünde hür esen rüzgâr,
Ses götürmüş bütün baharlardan.
O dehâ öyle toplamış ki bizi,
Yedi yüzyıl süren hikâyemizi
Dinlemiş ihtiyar çınarlardan.

Mûsikisinde bir taraftan din,
Bir taraftan bütün hayat akmış;
Her taraftan, Boğaz, o şehrâyîn,
Mâvi Tunca'yla gür Fırat akmış.
Nice seslerle, gök ve yerlerimiz,

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Hüznümüz, şevkimiz, zaferlerimiz,
Bize benzer o kâinat akmış.

Çok zaman dinledim <<Nevâ—Kâr>>ı,
Bir terennüm ki hem geniş hem şûh:
Dağılırken <<Nevâ>>nın esrârı,
Başlıyor şark ufuklarında vuzûh;
Mest olup sözlerinde her heceden,
Yola düşmüş, birer birer, geceden
Yürüyor fecre elli milyon ruh

Yahya Kemal musikinin büyük ifade kudretine inanmıştır. Şiirin âciz kaldığını hissettiği yerde musikiyi imdada çağırır. Bir gazelini şöyle bitiriyor:

Tavsîfi musikiye bırakmak diler Kemal
Bulmaz lisanda nağme senâ—han olan sana

Halbuki, kendi eserlerinin çoğu kelimelerle yaratılmış birer musiki parçası, birer <<güftesiz beste>> dir.

Merhum üstad, 1927 yılında Varşova Elçisiyken uzun süren karlı bir kış gecesinin ruhunda uyandırdığı sıkıntıyı **Tanburî Cemil**'in eski bir plâğından dinlediği musikiyle gideriyor. Bu musiki onu gurbet ellerinden alıp vatanına, çok sevdiği İstanbul'a kavuşturmuştur.

Bin yıldan uzun bir gecenin bestesidir bu,
Bin yıl sürecek zannedilen kar sesidir bu.

Bir kuytu manastırda dualar gibi gamlı,
Yüzlerce ağızdan koro halinde devamlı,

Bir erganun ahengi yayılmakta derinden...
Duydumsa da zevk almadım islâv kederinden.

Zihnin bu şehirden, bu devirden çok uzakta,
Tamburî Cemil Bey çalıyor eski plâkta.

Birden bire mes'udum işitmek hevesiyle,
Gönlüm dolu İstanbul'un en özlü sesiyle.

Sandım ki uzakaştı, yağan kar ve karanlık,
Uykumda bütün bir gece Körfez'deyim artık!..

3.1.40. ANADOLU EDEBİYATI[56]

Ankara'ya gelen yabancı turistlere kızarız: Atatürk Bulvarı'mız, Çankaya'mız, Kızılay'ımız, dururken, gidip gidip Altındağ'ın, Bentderesi'nin resimlerini çekerler diye. Onları kötü niyetle, Türk düşmanlığıyla şuçlayanlarımız da olur. Fakat, insaf ile düşünürsek, asfalt caddelerin, beton binaların, modaya göre giyinmiş insanların bir Alman, bir Fransız veya bir Amerika'lı için hiç de ilgi çekici bir tarafı olmadığını kabul etmekte güçlük çekmeyiz. Ama bir Altındağ, bir Bentderesi öyle mi? Kibrit kutuları gibi bir biri üzerin oturtulmuş gece kondular ve onların ilkel şartları içinde yaşayan insanlar öyle mi?

Birkaç yıl önce gitmek fırsatını bulduğum Amerika'nın batısındaki <<Seattle>> şehrinde, üç Türk arkadaşımla birlikte misafir olduğumuz evin hanımı bize ciltli büyük bir kitabı uzatarak <<siz gelmeden önce bu kitabı elde edip, Türkiye hakkında epeyce bilgi sahibi olduk>> demişti. Kağıdı ve baskısı olağanüstü güzellikte olan bu kitabı Türkiye ile ilgili resimleri, Atlantik'i dev gibi bir jet uçağıyla aşmış ve yedi ay süreyle medeniyetin en ileri meyvelerini tatmış olan bizlere de—o sırada—garip görünmüştü: Çıplak bir eşeğin sırtına binmiş başı örtülü, ayağı yalın bir kadın; sırtında çalı taşıyan, eli yüzü insan kılığından çıkmış iki büklüm bir nine, iki sıska öküzün koşulduğu bir karasabanla kıraç bir bayırı sürmeye çalışan, üstü başı lime lime bir çiftçi v.s..... Ne resimleri çekene öfkelendik, ne kitabı basana... Bizim gibi yedi ay değil, ömürlerince o medeniyetin içinde yaşayanlar için, Anadolu'nun en çok merak uyandıracak manzaraları elbette bunlardı.

Bir <<İnce Memet>>in —özellikle—bir << Bizim köy>>ün yabancı dillere çevrilip yabancı memleketlerde ilgiyle karşılanmalarını yalnızca onların sanat değerlerine bağlıyorsanız, yüzde yüz yanıldığımızı söyliyebilirim. O eserlerde çizilen manzaralar yukarda sözünü ettiğim kitapta ki resimler gibidir; Güzelliklerinden çok değişik oldukları, tuhaf oldukları için yabancıların ilgisini çekerler.

Köyden yeni gelmiş bir uşağın, bir hizmetçinin şehirlerin zengin çevrelerinde nasıl bir özel merak ve eğlence konusu olduğunu çoğumuz görmüşüzdür. Onlardan <<Lahâna>> demeleri istenir;ağızlarını yaya yaya, uzata uzata <<ilâhana>>dediler miydi, katıla katıla gülünür. Tavırlarındaki çekingenlik,hareketlerindeki acemilik,yiyip içmelerindeki basitlik eşe—dosta keyifle gösterilir.

En istisnai durumların,en mübalağalı bir şekilde anlatılmasına;en bozuk şive taklitlerine kadar giden bir köy ve köylü edebiyatının bizim Bab—ı Âli Efendileri'nin yıllar yılı ilgisini çekmesi;ömürlerinde Anadolu halkı,Anadolu gerçeğiyle bir kere olsun yüz yüze gelmemiş aydınlarımızca baş tacı edilmesi de aynı ruh haline bağlanabilir.

Konfor içinde canı sıkılan beyzadelerimiz değişikliği sefalet manzaraları seyretmekte,oburluktan mide fesadına uğrayan patronlarımız eğlenceyi açlık hikâyeleri dinlemekte bulmuşlar.(Buna bir de son yıllarda salgın haline gelen aşırı sosyalizm modasına uymak mecburiyeti eklenince,onların lüks kokteyl salonlarına köylü çarığıyla gelmeleri veya viskilerini toprak çanaklardan içmeleri bile yadırganamaz.)

İşini düzenine koyup, İstanbul'un zengin çevrelerinden dışarıya ayağını atmayan bazı şair ve yazarlar, cansız ve heyecansız bir Anadolu Edebiyatını ucuz bir kahramanlık şeklinde sürdürüp giderken, köyün içinden yetişen genç yazarlar da daha ilk kalem denemelerini yaptıkları sırada Bab—ı Âli patronlarının eline düşüp, onların keyfine göre bir edebiyata angaje oldular. Sözüm ona gerçekçi olan bu edebiyat köy gerçeğini şehirli züppelerin hoşuna gidecek şekilde anlatmaya kendini mecbur hissetti.

Ortaya getirilen eserlerin çoğu Anadolu'yu yaşayan, Anadolu'yu duyan, Anadolu'yu seven insanların eserleri değildir. Anadolu sefaletini, Anadolu'nun çaresizliğini söz ticaretine sermaye yapan eserlerdir. Yazarın köyden gelmiş olması, köyde yaşıyor bulunması sonucu değiştirmez. Kalemi ya kapıldığı ideolojinin eseridir, ya kiralandığı patronun. Yahut ta kökü bu topraklardan çıkmış yabancılaşmış okuyucu

---

[56] Hisar, Sayı:99, Aralık 1965, s.3—4

ve eleştirmecilere boyun eğmekte, onların beğeneceği şekilde yazmaktadır. Köyde yazasa bile köylüsünün yaşayışına; anasına, kardeşine, komşusuna, damına, ağacına bakan artık onun gözleri değil, patronu, ideolojinin veya yabancılaşmış okuyucu ve eleştirmecinin gözleridir. Onların karşısında aşağılık duygusuna kapılan; ailesinden, ocağından, hısım—akrabasından utanan; içinde yaşadığı çevreyi küçük düşürerek kendisini yüceltmeye çalışan bir zavallıdır.

Özlenen Anadolu edebiyatı ne salon sosyalistlerinin fantezileri, ne de benliğini yitirmiş köy çocuklarının, büyük şehirlerde yaşayan yabancılaşmış kişilerden aferin almak için köyünü ve köylüsünü maskara etmesidir. Özlenen Anadolu Edebiyatı, Anadolu insanına gönül veren; onunla et ve kemik gibi kaynaşan; derdini kendi derdi, sevincini kendi sevinci inancını kendi inancı bilenlerin; onu kışkırtmaya, canından bezdirmeye değil, yüceltmeye ve yükseltmeye çalışanların yaratacakları edebiyattır.

Çoktan beri yukarı perdeden yapılan reklâm ve propagandası ile kulaklarımızın zarı patlatılan; <<halktan yana>> ve <<halkın yararına>> olduğu ileri sürülen sözde gerçekçi Anadolu Edebiyatının halkımıza ne gibi bir fayda sağlamakta olduğunu; asıl özlenen memleket edebiyatının ise, yer yer filizlendiği halde, neden bir türlü boy atıp gelişemediğini ilerdeki yazılarımızda inceleyeceğiz.

3.1.41. TOPLUMCU EDEBİYATIN TOPLUMA FAYDASI [57]

Sanat, sanat içindir prensibini benimseyenler, sanatçının, eserini yaratırken, sanatın dışında bir amacı olmasını istemezler. Gerçek sanat eserlerinin, herhangi bir baskının etkisi altında kalınmadan ve bir ön yargıya bağlanılmadan, tam bir hürriyet içinde ortaya getirilebileceğine inanırlar.

Bu inanca ve bu inancı taşıyanlara büyük saygım vardır. Sanattan başka bir amaç güdülmeden yaratılan eserlerin, sanatın dışında ölçülerle değerlendirilmesine karşıyım. Şimdiye kadar yazdığım yazılarda böyle bir yola sapmadığım gibi, sapanları da hoş görmedim.

Fakat <<sanat sanat içindir>> prensibini reddeden ve sanatlarını << halk için,halkın yararına>> kullandıklarını ileri sürenlerin eserlerinin halkımıza ne derece faydalı olduğunu araştırmak hem hakkımız, hem de görevimizdir.

Önce şairlerimize bakalım Şiir Türk edebiyatında başlangıçtan beri çok önemli

[57] Hisar,Sayı 100, Ocak 1966, s.5-6

bir yer tutar. Geçmişte uzun bir süre edebiyatımız yalnız şiirden ibaret kalmıştır. Öteki sanat kollarında çalışanları pek önemsemeyen-hatta zaman zaman küçümseyen-halkımız, şairlere büyük bir saygı duyuyordu. Şair halkın gözünde insan üstü bir varlık, bir ermişti. Eski halk şairleriyle ilgili efsaneleri dinlemiş veya okumuşsanız onların hemen hepsinin düşlerinde <<pir>> elinden <<dolu>> içmiş ve Allah tarafından kalbleri aşk ve imanla doldurulmuş kimseler olarak bilindiklerini hatırlarsınız. Okuyup yazan az olduğu, dergi, gazete ve matbaa bulunmadığı halde, onların söylediği şiirler ağızdan ağıza geçerek bütün ülkeye yayılıyordu. Hatta dini duygularla en güzel şekilde seslendikleri için hemen hemen birer peygamber derecesine yükseltilen Yunus ve Süleyman Çelebi'nin eserlerinin halkımızca, Kur'an gibi aptesli besmeleli okunup söylendiğini bilirsiniz.

Bugün <<halk için, halkın yararına>> eser verdiğini ileri süren şairlerinse, halkın gözünde kıl kadar bir değerleri yoktur.Şiirlerini ezberlemek şöyle dursun, okuyanı bile güç bulursunuz. Bu şiirlerin halkımız üzerinde herhangi bir olumlu etki yapması söz konusu olamaz.

Bunun belli başlı sebepleri üzerinde kısaca durmak istiyoruz:

Türk halkına seslenmek iddiasında bulunan şairlerin eserlerinin çoğu Türk'ün zevkinden, anlayışından herhangi bir iz taşımazlar. Bunlar yabancı şairlerin etkisi altında yazılmış, hatta onlardan kopya edilmişlerdir. Batı'da uzun bir değişme ve gelişme süresi sonunda varılan ve içinden çıktığı milletlerin özellikleriyle sıkı sıkıya bağlı bulunan sanat akımları, hazır elbiseler gibi, yurdumuza sokularak o değişikliklerin hiç birini geçirmemiş olan, o özelliklerin hiç birini taşımayan Türk halkına mal edilmek istenmiştir.

Halk için ve halkın yararına şiir yazdığını söyleyenlerin birçoğu, halkımızın can düşmanı bildiği bir ülkenin ajanı olmak, şiddetle nefret ettiği bir ideolojinin propagandasını yapmak suçundan hüküm giymiş veya zan altında bulunmuştur.

Halkın hayranlığını kazanan-ölçü ve kafiye gibi-şekil hünerleri bir kenara itilmiş, süslü ve özentili söyleyişten sade ve yalın söyleyişe geçme eğilimi ifrata götürülerek basitliğe, aleladeliğe düşülmüştür. Halkımız bugün kendisini etkilemek isteyen şairleri sesine kulak verilmesi gereken üstün insanlar olarak görmüyor.

Halk için yazdığını söyleyen bir kısım şairler ise, halkın dilinden ayrı, uydurma bir dil kullanarak büsbütün garip ve anlaşılmaz bir duruma düştüler. <<Öztürkçe>> adıyla ortaya atılan ölü kelimelerle yazdıkları için anlaşılamıyanlarla, <<anlamsız

şiir>>akımına kapılarak anlaşılmamayı marifet sayanlar arasında ele aldığımız konu bakımından büyük bir fark görmüyoruz: her iki grup da halkın şiirden ve şairden soğumasına bol bol yardım ediyorlar.

Toplumun yararına yazıldığı söylenen roman ve hikayelerimize gelince: Yukarda da söylediğimiz gibi biz şair bir milletiz. Batılı anlamında roman ve hikayenin edebiyatımıza girmesi çok yenidir. Milletimiz yüz yıllar boyunca hikayelerini de şiirle anlattı (1), içine bol miktarda şiir karışan masallar, efsanelerle beslendi. Bugün Anadolu'yu anlatan, <<halk için, halkın yararına>> yazıldığı söylenen hikaye ve romanlarda ise en çok eksik olan şiirdir, duygu ve hayalidir. Yoksul halkımız için zaten katı ve amansız olan yaşama şartları, bu hikaye ve romanlara daha da sertleşerek, keskinleşerek giriyor. Günlük hayatın yükü altında ezilmiş olan insanlar, onları okuyunca iç sıkıntılarının azalacak yerde arttığını duyuyorlar.

Halka kendini dinletmek isteyenler, her şeyden önce onun geçmişine, geleneklerine, inançlarına saygı duymayı bilmelidir. Onu-bütün eksik ve kusurları ile-sevmeye, anlamaya çalışmalıdır. Biz <<halk için, halkın yararına>> yazıldığı söylenen eserlerde bu özellikleri bulamıyoruz. Batı'nın büyük yazarlarının Çin halkını, Pasifik adalarında veya Afrika ortalarında yaşayan yarı vahşi insanları anlatan romanlarında, hikayelerinde bile, o yabancı halka, yabancı insanlara karşı, bizim bazı yazarlarımızın kendi halkımıza gösterdiğinden daha büyük bir sevgi, daha büyük bir anlayış bulurum. Bir vahşi kabilenin putlara tapması bile, bizim Müslüman halkımızın apdest alıp, namaz kılmasından çok daha saygılı bir dille anlatılır.

Din duygusunu incitmeden, softalıkla savaş imkansız değildir. Faydalı veya zararsız geleneklerimize dokunmadan, taassubu yenmenin yolu bulunabilir. Bayağı veya iğrenç olmadan bir takım gerçeklerin dile getirilmesine engel yoktur. Ne yazık ki, kendilerine <<toplumcu>> diyen yazarlarımızın çoğu bu inceliklere kulak asmıyor, bakılması gereken bağlara makas yerine balta ile giriyorlar: Yaptıkları iş, budamak değil, köklemektir.

İşte bu sebepledir ki, etkileyebildikleri kimseler toplumun düzenini temelinden yıkmak istiyen ihtilalci sosyalistlerle, Anadolu'dan, Anadolu gerçeğinden habersiz kaldırım züppelerinden ibaret kalıyor.

Anadolu'nun bağrından yetişmiş, hamuru onun gerçekleriyle yoğrulmuş Türk çocukları, kendi topraklarını, kendi insanlarını sevgi ve anlayışla dile getirecek, Türklük,

insanlık ve vatanseverlik duygularını besleyecek bir edebiyattan (çok az istisnalar dışında) yoksundur. Tatsız şeyleri okumaktan tat alma duygusunu günden güne yitirip, okumamayı tercih etmeye başlamıştır.

Bu yaz dolaştığım Anadolu kasabalarında yeni açılan orta okullara, liselere ve enstitülere rağmen, Türk Edebiyatına karşı ilginin 15-20 yıl öncesine nazaran hayli azaldığını fark ettim. Eskiden aktar dükkanlarında bile bir iki ciddi eseri bulabileceğimiz bir kasabada, yeni açılan bir kitabevinin pırıl pırıl vitrinleri sadece büyük şehirlerimizin kaldırımlarında sergilenen belden aşağı tercüme kitaplara hasredilmişti.

Bu güz kamaştırıcı (!) sonuca varmakta gittikçe zayıflayan eğitim sistemimizle birlikte, edebiyat piyasasını eğitim sistemimizle birlikte, edebiyat piyasasını ellerinde tutan sözde toplumcu yazarlarımızın da büyük rolleri olduğuna inanıyorum.

3.1.42. BİR MUCİZE Mİ BEKLENİYOR?[58]

Edebiyatımızın Millî rengi, Millî havayı kaybetmeden gelişmesini isteriz. Genç şair ve yazarların zararlı akımlara kapılmadan, soysuzlaşıp züppeleşmeden cevherlerini ortaya koymalarını, Millî sanata yeni sesler, yeni tadlar getirmelerini bekleriz. Ama bu bekleyişimiz bir mucize beklemekten farksızdır.

Genç şair ve yazarı Millî edebiyatın öz kaynaklarından beslenmek imkanından yoksun bırakmışız. O, alfabe değişikliği sebebiyle, daha dün denecek kadar kısa bir zaman önce ortaya getirilmiş Millî eserleri okuyamaz; dil değişikliği dolayısiyle okusa da anlayamaz. Latin alfabesini aldıktan sonra bu eserlerin vakit geçirilmeden yeni harflerle basılması gerekirdi. Bu güne kadar basılabilenler gülünç denecek kadar azdır. Şimdi onların yalnız basılması değil, bugünkü dille iyi bir şekilde açıklanması da gerekir. Bu yolda anılmaya değer bir çalışma yapıldığını görmüyoruz.

Millî rengi, millî havayı kaybetmeden yeni olmak, yenilik yaratmak çok zordur. Önce millî sanatın gelenekleri içinde yoğrulmak, sonra yeniliği arayıp bulmak gerek. Millî sanatın geleneklerine göre eser vermeye kalkışan genç sanatçı-gücüne, kudretine göre-hor görülmekten, kötülenmekten, gülünç olmaya kadar, türlü tehlikeleri göze almak zorundadır. Koskoca Yahya Kemal bile, gün gibi açık olan başarısına rağmen, bazı çevrelerde hâlâ devrinin dışında yaşamış, geri kafalı bir şair sayılıyor.

Dilinden<<millî>> kelimesini düşürmeyen edebiyat bilginlerinin bir kısmı için,

Millî edebiyat şiirde Faruk Nafiz-çok çok-Necip Fazıl'la, nesirde Ömer Seyfettin –haydi haydi-Peyami Safa ile kapanmıştır. Onlardan sonra yetişenler vebalı veya cüzzamlı gibi kendilerinden kaçılması gereken kimselerdir. Eserlerinin, değil okunup incelenmesi, ele alınması bile caiz olamaz. Köksüzdürler, soysuzdurlar, değersizdirler. Hiçbir ayırım yapmadan birkaç edebiyat nesline tüm olarak hüküm giydiren bu suçlamalarla soysuzlar kadar soylular da, değersizler kadar değerliler de okkanın altına gider.

Millîyetçiliği çok dar bir açıdan gören bir başka yazar grubu için, Millî şiir sadece Moskof'a yumruk sallayan, hamasi duyguları coşturan şiir; Millî hikâye ise savaşları, yiğitlikleri anlatan, kıssadan hisse çıkaran hikâyedir. Aşktan, tabiattan, kişisel dertlerden söz açan edebiyat çerez kabilinden okunup geçilecek, üzerinde durulup zaman kaybedilmeyecek önemsiz bir edebiyattır. Bu çeşit bir edebiyatın Millî olması söz konusu edilemez. Toplumla ilgili bir takım problemleri ele alan, yoksul halkın dertleriyle ilgilenenler ise komünistlerdir. Böyle bir anlayış karşısında, hamasi edebiyatla yetinemeyen genç şair ve yazarlar ya bir köşeye atılıp unutulmayı kabul eder yahutta kendilerine önem verdirmek için gerçekten komünist olurlar.

Bu son sözümü alay veya sitem için söylediğimi sanmayın. Komünist olmak bizim son devir edebiyatında itibar kazanmak için en kestirme yoldur. Yazdıklarınız bir şeye benzemese dahi adınız sık sık manşete çıkar; övmek veya yermek maksadıyla herkes durmadan sizden bahseder. Fazla insafsızlık etmiş olmamak için hemen eklemem gerekir: İtibar kazanmanın biricik yolu komünist olmak değil. Komünist olmadıkları halde, komünistlerin hoşuna gidecek bir davranış içinde bulunanlar, meselâ, bütün Millî değerleri inkar edenler, bütün sanat kurallarını çiğneyenler, toplumun kutsal bildiği duygu ve inançlara saldıran veya onlarla eğlenenler, toplumun yaşayışındaki eşitsizlikleri, haksızlıkları kat kat büyüterek yansıtanlar da edebiyat dünyamızda saygıdeğer birer isim olmak hakkını kazanabilirler.

Yıllarca inkâr edildiği halde, değerleri örtülemeyen bazı dev şahsiyetlerin, ölüp de, konuşamayacak, yazamayacak hale geldikten sonra, beğenilmeye başlanması mümkündür: Bıraktıkları eserlere-dirilip kalksalar üzüntüden bir kere daha ölecekleri-yeni anlamlar verilmek şartıyle. Bunun dışında, edebiyat piyasasını elinde tutan aşırı solun-aynı ideolojiye bağlanmış bulunmadıkları halde-zararsız saydığı veya eserlerinden bir gün akla gelmedik bir şekilde faydalanacağını umduğu için, gün ışığına çıkmalarına

[58] Hisar, Sayı 101, Şubat 1966, s.6-7

yardım ettiği bazı değerlerin de bulunduğunu inkâr edemeyiz. Ne var ki, sayıları çok az olan bu değerlerin de, hoşa gitmeyecek bir davranışları görüldüğü zaman, adlarının defterden silinip, edebiyat dünyasından da silinmeye çalışıldığı bir gerçektir.

Aşırı solun savunduğu sanat ve dünya görüşünün tam karşısında bulunan genç sanatçılara gelince: Bunların durumu yürekler acısıdır. <<İlerici>> geçinenler <<gerici>> sayıp beğenmez; gericiler, kendilerinden olmadıkları için, ilgilenmez; üne ermiş muhafazakar yazarlar –hepsini de çirkefe bulanmış gördükleri bir nesilden gelmedir sebebiyle-yüzlerine bakmaz; sanat dünyasına bakışta tarafsızlığı prensip kabul eden değerli araştırmacılar da, hiçbir yazarın adını anmadığı bu gibi sanat heveslilerinin eserleri üzerine eğilmeyi prensiplerine bir çeşit ihanet sayarlar.

Böyle bir ortam içinde, iyi niyetle genç sanatçının, yolunu şaşırmadan, ümitsizliğe kapılmadan ilerleyip, Millî sanata yeni değerler katmasını beklemenin, bir mucize beklemekten farksız olduğunu söylemişsem her halde beni haksız sayamazsınız.

3.1.43. ŞİİR TAHLİLLERİ ÜZERİNE DÜŞÜNCELER[59]

Mehmet Kaplan'ın <<Şiir Tahlilleri>> adını taşıyan iki ciltlik eseri bir süredir elimden düşmüyor. Kitap, bir yandan, değerli edebiyat bilginimizin şiirimiz üzerinde yeni bir metotla yaptığı incelemeleri bir araya getirmesi, öte yandan, günümüz şiirine kadar uzanması bakımından ilgi çekici. İlk baskısı 1952 yılında yapılan birinci cildi <<Akif Paşa'dan Yahya Kemal'e kadar>> gelen şairlere, geçen sonbaharda yayınlanan ikinci cildi ise, <<Cumhuriyet Devri Türk Şiiri>> ne ayrılmış.

Okullarımızda yapılan edebiyat öğretiminden zaman zaman hepimiz şikayetçi olmuşuzdur. Edebiyat derslerinin edebiyat tarihini öğretmek, edebiyat tarihinin de ediplerin biyografilerini ezberlemekten ibaret olduğunu sanan öğretmenler çoğunlukta idi. Son yıllarda bu anlayış yavaş yavaş terkedilmiş, metin incelemesine dayanan bir edebiyat öğretimi okullarımıza girmiştir. Ama şimdi de yapılan, çok defa, kitapta yazılı metni öğrenciye okutup üzerinde basma kalıp birkaç söz etmekten öteye geçmiyor. O metnin havasını, zevkini heyecanını öğrenciye verebilen, onları kitap dışında başka metinleri de bulup okumaya teşvik edebilen öğretmenlerimiz ne kadar az!

Kaplan, kitabın birinci cildinin birinci baskısına yazdığı önsözde <<Hakiki edebiyat edibin yazmış olduğu eserdir. Okuyucu ancak edebi metin ile doğrudan doğruya temas

etmek suretiyle onun hakkında müşahhas ve doğru bir fikir edinebilir... Edebiyat tarihlerinin umumi hükümleri ile edebi metinlere yanaşmak çok güçtür. Çünki edebi eser hususi ve yeganedir. Her edebi metnin ayrı ayrı ele alınması ve üzerinde düşünülmesi lâzımdır.>> diyor. Bu yolda yapılmakta olan çalışmaların yetersizliğine <<metin tahlilleri>>nin <<insicamsız bir teferruat bilgisi>> haline getirildiğine de işaret eden yazar; kitabın gayesinin <<... Türk şiiriyle meşgul olanlara metin tahlili hakkında, umumi bir fikir ve bazı örnekler vermek>> olduğunu açıklıyor. Bu mütevazi gaye içinde kalınsaydı, kitap önemini belki biraz kaybeder, fakat ele alınan metinlerin seçimine kimsenin bir diyeceği olamazdı. Amma daha birinci cildin sonunda bu gayenin ötesine gidildiğini, eser hakkında çok daha iddialı olunduğunu görüyoruz. <<Bu kitapta toplanılmış olan on beş metin Tanzimattan Cumhuriyet'e kadar gelen Türk Şiirinin en dikkate değer örnekleridir.>> deniliyor ve bu on beş örneğe dayanılarak o devrin şiiri hakkında genel bir sonuca varılmaya çalışılıyor. İkinci cilde <<Cumhuriyet Devri Türk Şiiri>> gibi çok geniş ve iddialı bir başlık seçiliyor. Kitabın <<okuyucuya Cumhuriyet devri Türk şiiri hakkında panaromik bir görüş>> vermesi istendiği belirtiliyor. Yine bu cildin <<Netice>>kısmında, kitaba alınan 34 şaire ait metinlere dayanılarak, cumhuriyet devri Türk şiiri hakkında bazı hükümler veriliyor.

Şu duruma göre, kitabın, metin tahlili hakkında genel bir fikir ve rastgele bazı örnekler veren bir eser olarak kabulüne imkân yoktur. Yazar bir devri temsil edecek şiirleri seçmiş ve bu şiirlere dayanarak o devir hakkında genel sonuçlara varmıştır. O halde hem seçilen örneklerin, hem de varılan sonuçların edebiyat çevrelerinde tartışma konusu yapılmasını tabii karşılamak gerekir. Kitabın gayesinin <<Cumhuriyet devri Türk şiirinin tam bir bilânçosunu çıkarmak>> olmadığını söylemek veya <<kitabın hacmini büyültmemek için güzel veya dikkate şayan şiirler yazmış olan bir çok şairlerin>>eserlerinin alınamadığını itiraf etmek bu tartışmaları haksız ve lüzumsuz kılmaz. Seçilen şiirler Cumhuriyet Devri'nde yazılan şiirleri acaba tam olarak temsil eder mi? Kitabın hacmi büyütülmeden daha isabetli bir seçim yanılamaz mıydı? Soruları her zaman haklı olarak sorulacaktır. Gerçeğe ulaşmak için durmadan sorular sormayı, gerekli gören değerli yazarın da bu soruları yadırgamayacağı şüphesiz.

Kitabın gayesi, birinci cildin başında söylendiği gibi, metin tahlillerine bazı örnekler vermekten ibaret kalsaydı, Cumhuriyet Devrine ait örneklerden bir kısmının

---

[59] Hisar, Sayı 103, Nisan 1966, s. 13-17

seçiliş sebebi daha açık anlaşılırdı. Maksat metin tahlilline örnek vermek olunca, tahlil metodunun uygulanmasına en elverişli metinlerin ele alınması tabii karşılanabilir. Tahlili yapacak kimse estetik ölçülere göre en güzel sayılabilecek eserleri değil, üzerinde en fazla rahatlıkla konuşabileceği; düşüncelerini en iyi şekilde açıklayabileceği eserleri seçecektir. Hele çok defa kullanılan metod psikanaliz metodu olursa, durum büsbütün anlaşılabilir bir hal alır.

Ruhiyatçıların, incelemelerini normal insanlardan daha çok ruhen hasta olan, aşırı ve anormal davranışları bulunan kimseler üzerinde yaptıkları bilinen bir gerçektir.Her insanda çekirdek halinde var olan bazı eğilimler, bu çeşit insanlarda fazlasiyle gelişmiş bir halde bulunduğu için, onları incelemek (küçük bir fotoğrafta görülmeyen bazı teferruatı büyütülünce fark etmemiz gibi) bir takım ilmi gerçeklerin daha iyi anlaşılmasına, daha kesin bir şekilde tesbitine imkan verir.

Tıpkı bunun gibi, modern psikolojinin ortaya koyduğu bazı faraziyelerin Türk şairleri üzerinde denenmesi söz konusu olunca, ruhi bakımdan fazla yüklü, fazla girift ve çapraşık, fazla anormal bazı parçaların (sırf bu vasıfları yüzünden) kitaba alınmış olması yadırganmaz. Fakat, maksat sadece bazı psikolojik tahlil denemeleri yapmaktan ibaret olmayıp, aynı zamanda bir devri temsil edecek şiirleri de ortaya çıkarmaksa, seçimin bir ruhiyatçı gözü ile değil, bir estetikçi gözüyle yapılması gerekir. <<Şiir Tahlilleri>>nin ikinci cildinde ele alınan bazı parçaları –bir şiir olmak niteliğinden de hayli uzak bulduğumu söylemek zorundayım.

Okuyucuya <<Cumhuriyet devri Türk şiiri hakkında panoramik bir görüş vermek>> amacında olan bir eserin, bu devir içinde çeşitli anlayışlarla yazılan şiirleri sayfalarında yeteri kadar aksettirebilmesi gerekir. Eserin yazarı tam bir tarafsızlıkla hareket edebilirse, bu çeşitli anlayışların eserde haklı bir nisbet içinde yer alması beklenir. Eğer yazar tarafsızlıktan ayrılıp, şu veya bu görüşü benimsemişse, kendi görüşüne uygun olan şiirlere ötekilerden biraz daha fazla önem ve yer vermiş olması da anlayışla karşılanabilir.

Mehmet Kaplan, Cumhuriyet devrinde <<birbiriyle çatışan iki asli temayülün>> bulunduğunu kitabında tesbit ediyor. Bunlardan biri <<marksist temayül>> öteki <<Millîyetçi, dindar ve muhafazakar>> temayüldür. Yayınladığı çeşitli makale ve denemelerde Marksizmin tam karşısında, Millîyetçi dindar ve muhafazakar grubun ise tam ortasında bulunan yazar, kitabında objektif bir tavra bağlı kaldığını, ideoloji

ayrılığını bir kenara bırakarak, her şairi <<kendi içinde anlamağa ve anlatmağa>> çalıştığını söylüyor.

Yunus'un:

Cümle şair dost bahçesi bülbülü

mısrasını kitabının başına almakla da, sanat ve dünya görüşü ne olursa olsun,bütün şairleri dost bellediğini açıklamaya çalışıyor.

Kitaba Birinci Dünya savaşı arifesi olan 1913 yılından sonra doğan şairlerimizden 17 sinin eseri alınmış. Kaplan'ın metin tahlilleri sırasında yaptığı açıklamalara göre,bunların 10'u marksist gruptan ve yalnız 2 si <<Millîyetçi, dindar, muhafazakar>>gruptandır. Geriye kalan 5 şair bu gruplardan herhangi birine sokulmamış.

Demek ki <<Millîyetçi, dindar ve muhafazakar>> şairler,düşünce ve ideoloji bakımından kendi saflarında olduğunda şüphe bulunmayan bir yazarın kitabına,karşı grubun ancak beşte biri nisbetinde girebilmiştir.

Yurdumuzda elli beş yaşını geçmeyen (başka bir deyimle Cumhuriyetten sonra yetişen) şairler arasında <<Millîyetçi, dindar ve muhafazakar>> olanların sayısı marksistlerin beşte biri kadar mıdır? Şüphesiz ki hayır. O halde neden bu şairler, aynı fikir ve ideoloji cephesinde bulunan bir eleştiriciye bile kendilerini kabul ettirememişler, bahse değer görülmemişlerdir? Bu sorunun cevabını sayın Kaplan'ın kitabında dikkatle aradım.Bulduğum ip uçlarını burada açıklamaya ve kendi görüşlerimi de eklemeye çalışacağım.Sayın yazar,<<Millîyetçi,dindar ve muhafazakar>> zümre içinden seçerek kitabına aldığı bir şairin şiirinin özelliklerini şöyle belirtiyor <<...şiirinde anlatılmak istenen duygu ve düşünce,ikinci yeni akımına mensup şairlerde olduğu gibi,doğrudan doğruya değil,dolaşık ve müphem bir şekilde ortaya konulmuştur.>> Sözü geçen şairin ideoloji

bakımından bağlı olduğu gruba giren öteki şairlerin ise kusuru yazara göre şudur:<<Bu zümreye mensup şairlerden çoğu,yanlış bir görüşle,ikinci meşrutiyetten sonra gelişen halk edebiyatı geleneğine bağlı,vezinli,kafiyeli ve açık üsluplu şiirler yazmakta ısrar etmişlerdir.>> Bu cümlede özetlenen suçları madde madde ayırırsak :

1—Halka edebiyatı geleneğine bağlı olmak;

2—Vezin ve kafiye kullanmak;

3—Açık üslupla yazmaktır.

<<Halk edebiyatı geleneğine bağlı olmak>>tan kasıt,halk şiirlerini kaynak olarak almak ve onlardan faydalanmaksa,bunu, marksistler içinden Kaplan'ın seçip aldığı şairler de bol bol yapmışlardır. Onlar için suç olmayan bu hareket,Millîyetçiler için suç mu sayılacak? Bu sözle,halk şairlerinin kullandığı nazım şekillerini ve anlatış tarzını aynen tekrarlamak murat edilmişse,bunu bugün Millîyetçiler içinde yapmakta <<ısrar eden>>kaç kişi var?(Değerli yazarın kendisinin de yazı ailesi içinde bulduğu Millîyetçi dergileri bu bakımdan bir kere taramasını dilerim.)

Vezin ve kafiye kullanmağa gelince: Benin görüşüme göre,ne Millîyetçi sayılmak için vezinli kafiyeli yazmağa ihtiyaç var,ne de yeni olmak için onları terk etmeye. Millîyetçilik gibi,yeniliği de vezin kalıplarının dışında düşünürüm. Bu gün Millîyetçi gruba giren şairlerin de çoğu(biraz da zorluğundan ötürü)vezni ve kafiye bırakmıştır. Ama bırakmanın iyi olup olmadığı her zaman tartışılabilecek bir konudur.

Sayın Kaplan,yukarıya aldığımız cümlesinde<<vezin>>derken sanırım hece veznini kastetmektedir. Aruzu Yahya Kemal'den sonra yok saydığı kitabının genel havasından ve <<Netice>>kısmında yaptığı özetlemeden anlaşılıyor.<< Arada Yahya Kemal ve Ahmet Haşim gibi aruzun en büyük ve en son ustalarının ortaya çıkmasına rağmen...>>sözü adı geçen iki şairi aruzun son temsilcileri saydığını gösterir. Üstat bu görüşünde şüphesiz yalnız da değildir.Yahya Kemal'i<<aruzun son şairi >>saymak o kadar yaygın bir inanıştır ki,bu gün aruzla şiir yazdığınıza yemin de etseniz kimseyi inandıramazsınız. Tıpkı Müslümanların Hazret-i Muhammed'in son peygamber olduğuna inanmaları gibi Yahya Kemal'e de <<aruzun son şairi >>unvanı elbirliğiyle verilmiş bulunuyor. İmanı olan aksini hayalinden bile geçiremez. Yalnız şuna şükrediyorum:Hazret-i Muhammed'den sonra peygamberliğini ileri sürenler ya cellada,ya tımarhaneye,ya da ceza evine yollandıkları halde,Yahya Kemal'den sonra aruzla şiir yazanlara böyle bir şey yapılmıyor. Kaplan'a göre,Millîyetçi gruba giren şairlerin çoğunun işlediği bir önemli suç ta—yukarıda söylediğimiz gibi —açık ve anlaşılır bir üslupla yazmaktır. Böyle bir suçlamayı Kaplan'a yakıştırmak bana çok güç geliyor. Mademki anlamsız yazma modası dışardan yurdumuza ithal edilmiş,madem ki kapalı ve karanlık yazmayı marifet sayan(ve yazara göre çoğu marksist olan)şairler ikinci yeni akımı diye bir akım uydurmuşlardır,o halde,beğenip seçtiği Millîyetçi şair gibi,öteki Millîyetçilerde bu akıma ayak uydurmalıdırlar. Böyle bir düşünceyi Kaplan'ın bir çok yazılarında tekrarladığı fikirlere

bağdaştırmaya imkan yoktur. O, bu yazılarda,Batı'da yapılan her şeyi körü körüne taklit etmenin zararlarını herkesten daha kuvvetli ve daha güzel anlatmıştır. Prof. Suat Kemal Yetkin'in geçen sayımızdaki yazısında <<gerçeküstücülük>>akımının Fransa'da<<geçilmesi gereken bir aşama>>olduğu,aynı aşamaları geçirmemiş olan bizim şiirimiz için bu akımın gereksizliği çok güzel anlatılıyor. Kaplan da bir önceki sayımızda yayınlanan yazısında,meselenin bir başka yönüne temas ederek şöyle diyordu:<<sosyal devrimler yapmak isteyen şair, milletin günlük dilini kullanıyor,yalnız kendisinin anladığı kelimeler uyduruyor. Bundan daha gülünç bir şey olur mu? Milletin günlük dilini kullanmadığı için anlaşılamayanlar arasında bir fark var mıdır? Kaplan'ın gülünç bir duruma düştüklerini söylediği modern marksistler her ikisini de birden yapıyorlar: hem yeni kelimeler uyduruyor, hem de çapraşık ve karanlık yazıyorlar. Bu yüzden, sözde uyandırmaya çalıştıkları halkla aralarında uçurumlar açılmıştır.Millîyetçi şairlerin de aynı gülünç duruma düşmelerini isteyebilir miyiz?

Kaplan'ın ideolojisini kesin olarak reddettiği marksistlerin şiirlerine sempati duymasının sebebini şiir ve şair hakkında ileri sürülen bir görüşü kısmen benimsemiş olması biraz açıklar sanırım: <<Yaratıcı olan bir şair, basma-kalıpları red eder. Her toplum müşterek kıymetler ve müesseseler üzerine dayandığına göre, şairin var olabilmesi için ona <<karşı koyması>>tabidir.>> <<Nesir aklı, otoriteyi, şiir tabiatı, iç güdüyü, isyanı temsil eder. Nesir jandarma, şiir eşkıya oluyor. Böylece... da, Türkiye'de bir çok marksistler gibi, toplumun kurulu nizamını, jandarmanın değil, eşkiyanın tarafını tutuyor.>>

Bence, memleketi sadece jandarmalarla eşkiyadan ibaret gören, jandarmalık ve eşkiyalıkla ilgisi olmayan asıl büyük kitleyi yok farz eden bu görüşün tutulacak bir yanı yoktur. Bozguncu, yıkıcı kuvvetlerin (yani eşkiyanın) karşısında sadece tutucu, koruyucu kuvvetler (yani jandarmalar) değil, bütün bir toplum var. İyi şair olmak için basma-kalıplıktan kurtulmanın şart olduğunu ben de kabul ederim. Yalnız, basma-kalıplıktan kurtulmanın tek yolunun toplum düzenine karşı gelmek (yani eşkiyalık) olduğuna inanmıyorum. Toplum düzenini iyiye doğru geliştirenler isyancılar, ihtilalcilerden (yani eşkiyadan) daha çok o düzen içinde yapıcı bir ruhla çalışanlardır. Sanat alanında da aynı şeyi düşünüyorum:Zamanı gelmemiş, sabırla işlenmemiş hangi yenilik gerçekten başarılı olmuş, sırf yıkıcı olmak kime ne kazandırmıştır?

Kaldı ki, sözde jandarma rejimine isyan eden marksistlerin iç yüzü de ortadadır.

Kaplan kitabında bunu çok güzel belirtiyor: <<Tatbikatta Marksizm, insanlık tarihinin en korkunç polis ve jandarma rejimini doğurmuştur.>>

Marksistlerin son günlerde yine bir balon gibi şişirmeye başladıkları şair hakkında da şunları söylüyor:<<Nâzım sadece bir şair değil, gençlik yıllarından beri Moskova'ya bağlı onun emrinde çalışan, Türkiye'nin bir Sovyet peyki olmasını isteyen bir ihtilâlciydi... hapisten kurtulduktan sonra soluğu Moskova da alan Nâzım dünya tarihinin en kanlı diktatörlerinden biri olan Stalin'in tanrılaştırmış, bununla da kalmıyarak Polonya tabiyetine girmiş ve Bozeçki soyadını almıştır.. Şairin içinde Türkiye'ye ve Türk Milletine karşı derin bir nefret duygusunun varlığını kabul etmeden bu son hareketlerini izah etmek mümkün değildir.>> <<Nâzım ne hayat görüşü, ne şekil, ne de üslup bakımından dünya şiirine yeni bir şey katmış değildir. Yirminci yüz yıl dünya şiirine istikamet verenler arasında Nâzım'ın belâgattan ileri gitmeyen parlak ve şişkin ifadelerle dolu sığ ve fazla gürültülü şiiri büyük bir değer ifade etmez.>>

Yukarda özetlemeye çalıştığım düşüncelerden sonra-hatta onlardan da önce- yazarın şiirleri tahlilde ve açıklamada ne derece başarı göstermiş olduğunu tesbite çalışmak gerektiğini biliyorum. Benim görüşüme göre, Mehmet Kaplan bu hususta mümkün olan başarıya ulaşmıştır. <<Mümkün olan>> diyorum, zira, gerçek bir şiirin tam olarak tahlil edilip açıklanabileceğine inanmıyorum. Sayın Kaplan'ın mitlere <<archetype>>lere bağladığı bazı mısraların güzel bir kafiyenin hatırı için söylenmediği veya sırf orijinal görünmek için uydurulmadığı bilinemez. Bir şair dostumun, hepimizin çok sevdiği ve derin anlamlar verdiği bir şiiri vardı. Bir gün bize şiirin yazılış hikayesini ve ilham kaynağını anlatmak gafletinde bulundu. Söyledikleri bizi hayal kırıklığına uğratmak ve o şiirden soğutmaktan başka bir şeye yaramamıştı. İşte işin bir de bu tarafı, yani, okuyucunun eserden zevk almasına sebep olan hayali yıkmak tehlikesi var.

Sayın Kaplan da şiirler ve şairler hakkında söylediklerinin değişmez gerçekler olduğunu ileri sürmüyor. Tersine, <<Bu tahlillerle herkes tarafından kabul edilmesi gereken kat'i neticelere ulaştığımızı iddia etmek gülünç olur.>> diyor. Fakat eserler üzerine çok büyük bir ciddiyetle eğilmiş ve en karışık mısraları bile açık bir anlama kavuşturmak için olanca gücünü harcamıştır. Bir çok hallerde onun bir şiire verdiği önemin, şairin aynı esere verdiği önemi geçtiğini sanmıyorum.

Sadece bu tutumu bile Kaplan'ın kitabına saygı duymamıza yeter. Kaldı ki, çok büyük bir emekle ortaya getirildiğinde şüphe olmayan eser, edebiyatı seven, edebiyatla

uğraşan herkes için faydalı ve ilgi çekicidir. Benim bu yazıda anlayışıma uymayan bazı noktalar üzerinde uzun uzun durup düşüncelerimi açıklamaya çalışmamın sebebi de, esere verdiğim önemin ve yazarına karşı beslediğim saygının bir sonucudur. Yoksa, her gün ortaya getirilen ciltlerle kitapta, sayfalarla yazıda şiirimiz ve edebiyatımız üzerine aklımın almadığı ne kadar çok şey söyleniyor da üzerinde durmaya bile lüzum görmüyorum.

3.1.44. SANATIN İKLİMİ[60]

Limon ağaçları, uygun bir ser içine konulursa, bir süs bitkisi olarak, her yerde yetiştirilebilir. Ama onların asıl güzelliğini Akdeniz'in nemi ve güneşi altında görebilirsiniz. Ancak öyle bir iklimde gerektiği gibi büyür ve meyvelerini verirler.

Sanatın da, limon ağaçları gibi, yalnızca uygun bir iklimde boy verip gelişebildiği bir gerçektir. Onu yapma serler içinde yaşatmaya çalışmak kendi kendini aldatmak olur. Bir süs bitkisi gibi camekân içinden çıkamamış sanat eserleri ne yaratıcısını doyurur, ne de ona ihtiyacı olanları.

O halde, memleket sanatının gelişebilmesi için önce memlekette uygun bir sanat ikliminin yaratılması gerek. Devlet Tiyatroları açılmasa, okuldan yetişmiş değerli sanatçılarla, dünya tiyatro eserlerinin en güzelleri sahneye konularak, güzeli çirkinden ayırabilen kaliteli bir seyirci kitlesi hazırlanmasaydı, ne bugün varlıklarıyla öğündüğümüz bazı genç tiyatro yazarlarımız ortaya çıkabilirdi, ne de beğendiğimiz özel tiyatrolar.

Üzülerek söyleyelim ki, edebiyatın tiyatro dışında kalan şiir, roman, hikâye, deneme, eleştirme gibi öteki alanlarında eser verenler için böyle uygun bir iklim yaratılmamıştır. Tersine yurdumuzun havası onlar için her gün biraz daha boğucu ve bunaltıcı olmaktadır. Elli yıl önce, daha 18 yaşındayken bir edebiyat dergisinde yayınlanan ilk şiirinin uyandırdığı yankıları, kendisine ödenen önemlice telif hakkını ballandıra ballandıra anlatan bir şairin hatıralarını okurken, bugün sanata yıllarca emek vermiş en kudretli şairlerimizin bile eserlerinin maddi ve manevi karşılığını alamadıklarını düşünmek insana hüzün veriyor.

Yayınevlerimiz yerli edebi eser yayınlamaya çoktan beri tövbe ettiler. Dünyaca tanınmış yabancı eserleri yarım yamalak tercüme ettirip piyasaya sürmek veya okul

kitapları basmakla görevlerini yaptıklarını sanıyorlar. Genç ve yaşlı bütün yazarlar kendi kaderleriyle baş başa bırakılmışlardır. Eserlerini bastırmak için parayı onlar bulacak, kâğıtçı ve matbaacıyla onlar uğraşacak, dağıtma ve satma yollarını onlar araştıracaktır. Hatta hatta —söylerken yüzüm kızarıyor— eserleri hakkında çıkması gereken eleştirmeleri de bizzat kendilerinin veya yakın dostlarının yazdırmaları gerekir.

Bütün bu didinmeler, sonunda yine de boşa gitmektedir. Kitaplar ya elde kalıyor, ya da okumayacak kimselere zorla satılıyor. Eser sahibinin yaptığı masraflarsa ya kendisini uzun süre altından kalkamayacağı bir borca sokmakta, ya da şuna buna yüz suyu dökerek sağlanan yardımlarla kapatılmaktadır.

Okuyucu piyasaya sürülen yerli edebi eserlere karşı tam bir itimatsızlık ve ilgisizlik içindedir. Dişinden tırnağından artırıp alacağı kitabın yenmez yutulmaz bir şey olmasından korkmaktadır. Zevkine ve bilgisine güvendiği eleştirmeciler yoktur. Yeni ortaya getirilen eserlerin en iyilerini seçip yayınlamakla ün salmış yayınevleri yoktur. Üstelik çeşitli ideolojilerin çığırtkanları onu şaşırtmak, zevkini körletmek, yanlışı-doğrudan, güzeli-çirkinden ayıramayacak bir hale getirmek için ellerinden geleni yapıyorlar. Bu çığırtkanlara aldanarak okuduğu eserler onu –karakterine ve yetişme tarzına göre- ya bir ideolojinin çukuru içine düşürmekte, ya da edebiyattan soğutmakta, iğrendirmektedir.

Böyle bir ortam içinde edebiyat dünyasına her gün gittikçe artan sayıda yeni imzalar doğmasının büyük bir önemi olamaz. Nasıl olsa, hepsinin –soğuk bir iklime dikilmiş limon ağaçları gibi- kısa bir zaman sonra kuruyup gideceklerini biliyoruz. Önce çevreyi hazırlamak, sanatçının gelişebileceği iklimi yaratmak gerek. Edebiyata ve edebiyatçıya karşı okuyucunun çoktan beri kaybetmiş bulunduğu saygı ve sevgiyi yeniden kazandırmak gerek. Bu da her şeyden önce yayın alanına atılanların titiz olmalarına, dikkatli olmalarına ihtiyaç gösterir. Okuyucunun eline yeni bir kitap, yeni bir dergi verirken elimiz titremeli, ona yeni bir imza takdim ederken kuşku ve heyecanla yüreğimiz çarpmalıdır.

Sadece yazma ve yayınlama heveslilerinin ilgisiyle beslenen bir edebiyat gerçek bir edebiyat olamaz. Gerçek bir edebiyatın gerçek okuyucuları olmalıdır. Gerçek okuyucu eline aldığı dergi veya kitapta kendi imzasını değil, ruhunu ve kafasını besleyecek doyurucu yazılar arar. Bu bakımdan, okuyucuların isteği çok defa birbirine zıt

---

[60] Hisar, Sayı 105, Haziran 1966, s. 3-4

düşer. Edebi yayınları yönetenler bu iki zıt istek arasında gerekli olan dengeyi kurabilmelidir.

Edebiyat alanına yeni atılan gençlerden elbette kusursuz eserler beklenemez. Bunlardan zamanla yeteri kadar olgunlaşacağı umulanlara kendilerini sevdirmiş, kabul ettirmiş yazarlar yanında ölçülü bir yer ayırıp, seslerini duyurma fırsatı vermek gereklidir. Fakat, adını basılı görmek hevesinden başka bir düşüncesi olmayan kimselerin karalamalarını, çok defa yine onlardan toplanan paralarla kitap haline getirip, iddialı isimlerle piyasaya sürmek veya dergileri baştanbaşa bu çeşit karalamalarla doldurmak sanata ve sanatçıya hizmet sayılamaz.

Zaten, yukardan beri açıkladığımız gibi, edebiyatımızdan soğumuş olan okuyucu bu keçi boynuzlarını elinin tersiyle itivermekte gecikmeyecek, üstelik, kitaplara ve dergilere karşı itimatsızlığı bir kat daha artacaktır.

Okuyanları azaltmak pahasına yazar sayısını çoğaltmanın, seyircisiz bir tiyatroda eser oynatmaktan ne farkı var?

3.1.45. DİL DEVRİMİ, TÜRKÇÜLER VE ATATÜRK[61]

Ankara'da toplanan 11 inci Dil Kurultay'ı dil devrimi konusunun basınımızda yeniden ön plâna geçmesine vesile oldu. Türk Dil Kurumu'nun tutumunu beğenmeyen düşünür ve yazarlar yine gericilikle, Osmanlıca'yı diriltmeye çalışmakla suçlandırıldılar.

Başka bir yazımda da belirttiğim gibi, bugün Osmanlıca'ya dönülebileceğine gerçekten inanan bir yazar düşünülemez. Bu ırmakların tersine akıtılması demektir. Osmanlıca'ya dönmek için önce Arap alfabesine dönmek gerek. Gazete dilini bile anlayamaz hale gelen nesillere yeni baştan öğrenim yaptırıp Arapça, Farsça bilgisi vermek gerek.

Bunların yapılmasına imkân olmadığına göre, Osmanlıca'ya dönüşü gerçekten isteyenler varsa, onları ciddiye almamak, söylediklerine gülüp geçmek yerinde olur. Ama bugün asıl tartışma konusu olan husus <<Osmanlıca'ya dönmek veya dönmemek>>değil, <<dilde özleştirmeciliğin faydası ve sınırı>>dır. Aklı başında bir çok devrimci yazar <<özleştirmecilik>>te aşırı gidildiğini görmekte, bu aşırılığın zararları üzerinde durmaktadır. Türk Dil Kurumu bu aşırılığa göz yumar, hatta onu destekler göründüğü için tenkide uğruyor. Post kapmak sevdasında olan üç beş kişi dışında, Türk dilinin

gelişmesiyle ilgilenenlerin bu Kurumun yöneticileriyle uğraşıp durmalarının sebebi budur.

Bir çeşit dil ırkçılığı yapanları; günlük konuşma dilimize girmiş, halkımıza mal olmuş binlerce kelimeyi yabancı asıllı oldukları iddiasiyle kapı dışarı edip yerlerine keyfe göre uydurulan yeni kelimeler koymağa çalışanların hareketleri hoş görülecek midir? Milletin ortak malı ve en değerli hazinesi olan dili her önüne gelenin istediği gibi değiştirmesine, bozmasına göz yumulacak mıdır?

İşte günümüzün tartışma konusu budur. Türkçe'yi sevenler, savunanlar arasında karşılıklı saygı ve anlayışla yapılması gereken bu tartışmayı, Osmanlıca-Türkçe kavgası havasına büründürmek iyi niyetle bağdaştırılamaz. Osmanlıca-Türkçe kavgası Türkçe'nin zaferiyle sona ereli yıllar oldu. Bu kavgayı hâlâ devam ediyor göstermek isteyenler (ister Osmanlıca'dan, isterse Türkçe'den yana olsunlar) ya bir çıkar, ya da ucuz bir kahramanlık peşindedirler. Ben bunları hep savaş halinde olmayı isteyen ücretli askerlere benzetirim.

Aşırı özleştirme taraftarları Türkçüleri karşılarında bulmuş olmaktan şaşırmış görünürler. Türkçeleşme hareketi Türkçüler tarafından başlatıldığına göre, nasıl oluyor da bu günkü Türkçüler bu akımın karşısında bulunuyorlar? Zaman zaman sorulan soru budur. Bu soruyu soranların Türkçüleri samimiyetsizlikle, davadan vazgeçmiş, hattâ geriye dönüşle suçladıkları da vardır.

Gerçek ve samimi Türkçülerin, Türkçe'ye karşı Osmanlıca'yı savunmaları elbette gülünç olur. Ancak Türkçe'nin bozulmasına, soysuzlaştırılmasına karşı en şiddetli tepkinin de Türkçülerden gelmesi yadırganmamalı. Millî bir hazineyi korumak görevi en çok Millîyetçilere düşer.

Türkçülerin Türkçeleşme konusunda başlangıçtan beri savundukları fikirlerle bugün özleştirme taraftarlarının ileri sürdükleri fikirler arasında çok önemli ayrılıklar vardır. Ahmet Kabaklı yeni çıkan <<Türk Edebiyatı>> kitabının üçüncü cildinde, Ziya Gökalp'le Nurullah Ataç'ın Türkçeleşme konusundaki fikirlerini karşılaştırarak bu ayrılıkları tesbit ediyor.

Bizce, özellikle önemli olan, Gökalp'ın Türk halkının bildiği ve kullandığı her kelimeyi -hangi kökten geldiğini araştırmadan- Türkçe saymasına; Türkçe'de tam anlamdaşı bulunan (gece varken leyl, şeb gibi)Arapça Farsça sözlerin atılmasını, ama tam

---

[61] Hisar, Sayı 107, Ağustos 1966, s.3-5

anlamdaş olmayıp ince fark taşıyan ve deyimlere karışmış olan kelimelerin (ak'la beyaz, kara ile siyah gibi)bırakılmasını istemesine; uydurma söz yapmayı reddetmesine karşılık, Ataç'ın bu konularda tersine bir görüşe sahip olmasıdır.

Türk dilinden, halkımıza mal olmuş yabancı asıllı bütün kelimelerin atılmasını ve uydurmacılığı savunan; akıl yerine us, eser yerine yapıt, kitap yerine betik, hayat yerine yaşam, hasta yerine sayrı denilmesini isteyen Ataç'çıların, Türkçüleri karşılarında bulmalarından daha tabii ne var?

Dil tartışmalarına yerli yersiz Atatürk'ün adı da karıştırılmaktadır. Fikirlerini ilmi delillerle açıklayıp, karşılarındakini inandırmak imkanından yoksun bulunanlar, işin kolayını Atatürk'ü çağırmakta buluyorlar. <<Atatürk söyledi demek ki doğrudur. Yanlış diyen neuzibillah kafir olur>> Böyle söyleyenlere Atatürk'ü yakından tanıyan, en eski Atatürk'çülerden birinin (Falih Rıfkı Atay'ın) son olarak verdiği güzel bir cevap var:

<<Atatürk'e gelince: Atatürk bir dil bilgini değildi. İlimce dil tartışmalarında o tanık tutulamaz... Özleştirmeciler de komünistler gibi Atatürk adını sömürmektedirler. Atatürk ikisi de değildi. Ama nasçı da değildi: Zaman şartlarına göre, Türkiye'nin ilim ışığı altında çözülecek işleri için Atatürk'ün sözlerinde ve yazılarında <<ayet>> aramak onu hiç anlamamak demektir.>>

Atatürk Türkçe'nin bağımsız bir dil olmasını Arapça ve Farsça'nın boyunduruğundan kurtulmasını istemiştir. Bağımsızlık ne demektir? Falih Rıfkı sözü geçen yazısında bunu <<Kendi lügatı ve grameri ile konuşma ilim ve edebiyat dili olmak!>> şeklinde tarif ediyor ve ekliyor <<Yabancı asıllı kelimeler bir dilin bağımsızlığına engel midir? Bir deli bile böyle bir iddiayı öne süremez.>> Bir delinin bile öne süremeyeceği bu iddia, ne yazık ki, akıllı geçinen bir çok kalemlerce her gün ortaya atılmaktadır.

Atatürk'ün dilde özleştirme denemesinin hikâyesini yine Atay'ın kaleminden dinleyelim:

<<Atatürk denemeden yılmayan ve denemenin ara sıra gülünç de olsa bütün külfetlerine katlanan gözü pek bir devrimci idi. <<Türkçe'nin öz gücü nedir anlayalım!>> dedi ve hepimizi hiçbir yabancı söz kullanmadan yazmaya ve konuşmaya davet etti. O günlerde beş on satır yazabilmek için yemek masası etrafında dört döndüğümü hatırlarım. Yunus Nadi daha kolayını bulmuştu: Osmanlıca yazıyor, içeride Tarama dergisinden öztürkçe ye çevirtiyordu. Ertesi gün kendi yazdıklarını kendi

anlamıyordu.

Akşam Çankaya'da buluştukça <<şey>> sözünü bile kullanmadan konuşmaya uğraşıyorduk. Bir defasında:

Efendim, mümkün olup ta bütün Anadolu ölülerini diriltsek ağızlarından ilk çıkacak şaşkınlık sözü <<şey>> olur, demiştim.

Bir akşam da Şükrü Kaya'ya öztürkçe bir nutuk söyletti. Şükrü Kaya kekeledi, durdu: <<-İçişleri Bakanımız Orta Asya'dan gelip te derdini anlatmayan birine benziyor.>> demekten kendimi alamadım.

Kendisi de Meclis nutuklarında aynı denemeyi yapıyordu.

İşte Abdulkadir İnan'ın iyi hatırlayıp geçen gün yazdığı üzere sonunda beni yanına çağırdı, <<- Çocuk, dedi, dili bir çıkmaza sokmuşuzdur. Maksatlarımızı anlatamaz olmuşuzdur. Bırakırlar mı dili bu çıkmazda? Hayır. Biz daha önce kurtarmaya bakalım!>> dedi.

Bu hikâye yıllarca önce aynı yazarın <<Atatürk ve Dil>> başlıklı yazısında bir kere daha anlatılmış ve bu yazı Türk Dil Kurumu'nun yayınladığı bir kitaba da alınmıştır.

Demek ki, Atatürk aşırı özleştirmeciliğin dili bir çıkmaza sürüklediğini, kendi yaptırdığı denemelerde görmüş, onu bu çıkmazdan kurtarmak gerektiğini de belirtmiştir.

O halde, aşırı özleştirmeciliği savunanların Atatürk'ü kendi yanlarında göstermeleri gerçeğe uygun değildir.

Geriye bir şey kalıyor: Falih Rıfkı'yı da Atatürk'çülükten ayrılmış veya onu hiç anlamamış saymak. Üstad'ın son olarak yayınladığı <<Atatürkçülük Nedir?>> adlı kitabı için yazılan bir eleştirmede çekine çekine de olsa bu yola girildiğini görüyoruz. Yazıda şöyle deniliyor: <<Zaman ilerledikçe... Atatürk'ün yakınında bulunmuş olanların O'nu gereğiyle anlatamadıkları (dilim varmıyor ama, anlamadıkları da diyebiliriz!) gerçeği belirmektedir. Falih Rıfkı Atay'ı onların arasında göstermek haksızlık olacak mıdır?>>

Yazar Atay'ın son kitabının kendisini hayal kırıklığına uğrattığını belirttikten sonra, şu sonuca varıyor; <<... Atatürkçülüğü en iyi anlatacaklar, belki de Atatürk'ün ölümünden sonra doğmuş olanlar arasında çıkacak.>>

Atatürk'ü gerçek varlığıyla tanımak istiyorsak, onun zamanında yaşamış, yakınında bulunmuş yazarları, fikir adamlarını konuşturmakta elbette fayda vardır. Ama, maksadımız kendi istek ve düşünüşümüze göre bir Atatürk yaratmaksa, sözü o öldükten sonra dünyaya gelenlere bırakmak daha doğru olur. Günümüzde nice genç yazarların

nice yeni Atatürkler yarattığını görmüyor muyuz?

Atatürk'ün düşündüklerini ve yaptıklarını bize yazılı olarak anlatan en büyük eseri <<Nutuk>> da Türk Dil Kurumu'nun görevlendirdiği kimselerce yeniden kaleme alındı. Türkçeleştirme adıyla yapılan bu hareketin nasıl bir saygısızlık örneği teşkil ettiğini, İstanbul Üniversitesi'nin öğretim üyelerinden biri (Necmettin Hacıeminoğlu) geçenlerde <<Yol>>dergisine yazdığı yazılarda açıkladı. Yanlış ve rastgele karşılıklar uydurularak, Atatürk'ün üslubunun ve düşüncelerinin ne derece tahrip edildiğini anlamak için, yalnız Atanın gençliğe hitabesini bu yeni <<Söylev>> in dilinde okumak yetişir. Gençliği en asil heyecanlarla coşturan bu hitabe, uydurma dilde bütün ruh ve mânasını kaybetmiştir.

Bu kadar önemli bir Millî eser, yeni terimlerin başarı derecesini ölçmek için tecrübe tahtası yapılamaz. Atatürk'ün büstüne bir zır delinin saldırması üzerine kıyameti koparanları, Nutkun tahribi karşısında susmaları insanı şaşkınlığa düşürüyor. Nutuk mu daha önemlidir, kasaba meydanındaki büst mü?

Hacıeminoğlu'nun sözü geçen yazılarının ilgilileri uyaracağını ve yanlışlığın düzeltilmesi için hemen harekete geçmeye zorlayacağını umuyorduk. Şimdi işitiyoruz ki Atatürk'ün mirasiyle geçinen Türk Dil Kurumu yöneticileri değerli ilim adamına, bu konudaki dikkat ve titizliğinden dolayı hakettiği <<ödül>>ü vermekle yetinmişler, yani, onu Türk Dil Kurumu üyeliğinden çıkarmışlardır. Aksi düşüncede olanları her çareye baş vurarak susturmak da yeni Atatürkçülüğün ilkelerinden biri olsa gerek! Bu durumda bize ne söylemek düşer?

3.1.46. DEREDEN-TEPETEN[62]

İstiklal Marşı'mız hakkında şimdiye kadar bir çok tenkitler okudum. Onu zayıf, yetersiz bulanlar, islâmi bir görüş ve duyuşla yazıldığını, milletimizin azmini ve cesaretini yeteri kadar aksettiremediğini söyleyenler çıktı. Üstad Falih Rıfkı Atay'ın da geçenlerde okuduğum bir Pazar konuşmasında, İstiklal Marşımızdan, başındaki, <<korkma>> sözü dolayısıyla, küçümseyen bir eda ile bahsettiğini hatırlıyorum. Zaman zaman bu marşın değiştirilmesini isteyenler de çıktı. İçinde din, iman, Allah sözleri geçen her şeyin karşısında olan aşırı solculara pek yakışan bu isteği yıllarca önce Necip Fazıl Kısakürek gibi bir sağcının kaleminden okuduğumu da unutmadım. Hatta, hatırladığıma

göre, Necip Fazıl, İstiklal Marşı yerine geçmek üzere kendi yazdığı bir marşı da yayınlamış ve bu marşı sağlığında Atatürk'ün beğenmiş olduğunu da ileri sürmüştü. Marşın ilk mısraları –yanılmıyorsam- şöyle idi:

Tanrının alnından öptüğü millet
Güneşten başını göklere yükselt

Objektif bir görüşle ele alınır, eleştirilirse Mehmet Akif'in yazdığı İstiklal Marşı'nda kusurlar bulunması imkansız değildir. Ama, bu gibi konuları objektif bir açıdan incelemek insanı yanlış yollara götürür: Çünkü mahiyetleri itibariyle subjektiftirler, Biz İstiklâl Marşı'yla Kurtuluş Savaşı'mızı ve savaş sonrasının heyecanını yaşıyoruz. Onun yerine geçecek hiçbir söz ve musiki şaheseri bizde aynı hatıraları uyandıramaz. Annemizin çocukken söylediği ninni, ninnilerin en güzelidir. Sesi güzel olmuş çirkin olmuş farketmez. Sonradan çok daha güzel ninniler dinlesek bile, hiç biri onun yerini tutamaz.

Bir yerde okumuştum: Akif'e sağlığında İstiklal Marşı'nın değiştirilmesinden bahsedildiği zaman verdiği cevap şu olmuş: <<Allah bu millete bir kere daha İstiklal Marşı yazdırmasın>>. Rahmetlinin bununla demek istediği –bence- şudur: Marş durup dururken yazılmaz. Yeni bir İstiklâl Marşı yazılması ve miletçe benimsenmesi için, yeni bir istiklal savaşı verilmesi, o savaşın acı hatıralarının yeniden yaşanması gerek.

Bir söz veya musiki parçası bir olaya, bir hatıraya bağlandı mı, ikisi bölünmez bir bütün olur. Ayrı ayrı düşünülemez hale gelir. 27 Mayıs 1960 dan beri ne zaman Harbiye Marşı'nı dinlesem yeni bir ihtilal olduğunu sanırım. Bunun gibi, hepimize sevinçli veya üzüntülü anlarımızı, kaybettiğimiz dostalır, sevgilileri hatırlatan şiirler ve besteler vardır.

Bugün Pazar. Doğu illerimizde 2 gün önce olan korkunç depremin felâkete uğrattığı yurttaşlarımızın acısı içimizi bir alev gibi yakıyor. Radyolarımız programlarında değişiklik yapmışlar, musikiye ayırdıkları saatlerde yalnız klâsik Türk ve Batı musikisinden seçme parçalar çalıyorlar. Bu benim için bir bayram demek. Çünkü, klâsik musikiyi (bilhassa klasik Türk musikisini) çok severim. Ama, Doğu'da ki yurttaşlarımızın iniltileri kulaklarımda iken, bu musikiyi nasıl zevkle dinleyebilir, nasıl sevinebilirim.? Hele bu musikinin felâket dolayısıyle çalındığını bilirsem. Bir zamandan

---

[62] Hisar, Sayı 108, Ağustos 1966, s.8-10

beri âdet oldu: Millî bir matem olduğu zaman radyolarımız klâsik musiki eserleri çalıyorlar. Geçenlerde Refi Cevat Ulunay bir yazısında bundan şikayet ediyordu. Üstada göre, radyo idaresi klasik musikimizin insana keder veren bir matem musikisi olduğu kanaatini herkeste yerleştirmek için böyle yapıyormuş. Ben radyo idaresine bu gibi bir kötü niyet atfedemiyeceğim. Kâzım Karabekir Paşa öldüğü zaman biz Mülkiye'de öğrenci idik. Radyolarımız mateme girmiş ve bize 3 veya 4 gün yalnız kilise musikisi çalmıştı. Ave Maria'yı günde 2-3 sefer dinlediğimizi hatırlıyorum. Bir müslümanın arkasından durup dinlenmeden Ave Maria çalınmasını –eser ne kadar güzel olursa olsun- son derece saçma bulmuştuk. Bugünkü durum herhalde ondan daha iyidir.

Ancak, Ulunay'ın da haklı olduğu bir taraf var. Radyolarımızda pek seyrek çalınan klâsik musiki parçalarını matem günlerinde arka arkaya dinlemeye alışırsak yavaş yavaş o parçalarla matemler arasında bir bağlantı kurmaya başlıyacağız. Itri'nin <<Tûti-i mucize gûyem>> diye başlıyan şaheser yürük semaisi Cumhurbaşkanımız Cemal Gürsel'in komaya girişini, Dede'nin eşsiz <<Kâr-ı Nev>> Varto'da can veren binlerce yurttaşımızı hatırlatarak, bize zevk yerine keder verecek.

Matem dolayısiyle bugün radyolarımızdan reklam programlarını dinlemiyeceğimizi öğrenerek bir <<oh>> çektim. Reklamın radyolarımız için sağladığı maddi kaynağın önemini takdir etmiyor değilim. Ama, herhalde bu işin bir düzene konulması gerek. Arka arkaya saatlerce ve tekrar tekrar verilen reklam programları insanı canından bezdirecek kadar sıkıcı oluyor. Hele uzun bir otobüs yolculuğunda iseniz, elinizi uzatıp düğmeyi çevirmek kudretine sahip değilseniz, radyonun yayını sizin için dayanılmaz bir işkenceden başka bir şey değildir. Bu reklâm programlarında yalnız sözler değil, musiki de insanı sinirlendiriyor. Her şeyden önce sanata yapılan saygısızlığa kızıyorsunuz. Hoşunuza giden bir şarkının tam orta yerinde şımarık bir ses musikiyi kesiyor: <<Hamam böcekleri için en iyi ilaç (Öldüren) ilacıdır.>>v.s.

Bence reklâm programlarının ayrı bir müziği olmalı, sevdiğimiz eserler orada harcanmamalıdır. Birinci sınıf santçıların böyle saygısızca düzenlenmiş programlarda okumayı kabul etmeleri de tuhafıma gidiyor. Bu gibi konularda pek hassas ve titiz olan Münir Nurettin bile, reklâm programlarının geveze spikerleri elinde oyuncak olmaktan kendini kurtaramadı.

Son günlerde işitip şaştığım başka bir saygısızlık örneğinden de burada bahsedeceğim. Herkesin bildiği ve sevdiği eski bir şarkı var:

Hatırla sevdiğim o mesut geceyi,
Çamlıca yolunda aldığım buseyi.

Bir açıkgöz müessese bunun bestesini alıp kendisine reklâm müziği yapmış. Bizim bu gibi durumlar için çok ağır hükümler koyan bir <<Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu>>muz vardır. Ama, bir kerecik olsun işletilebildiğini görmedik. Fikir ve sanat eserinin de sahibine ev gibi, tarla gibi korunması gereken bir hak verdiği kanaati toplumun vicdanında yer etmedikçe, ne kadar kanun yapsak-daha doğrusu tercüme etsek-boşuna. Birkaç yıl önce şiirini izinsiz olarak yayınlayan birisine karşı bir dostumuzun açtığı davayı hatırlıyorum. Hâkim hiç emsalini görmediği böyle bir dava karşısında şaşırıp kalmış. Çünkü, bizde nasıl ve nerede olursa olsun-bir kimsenin şiirini yayınlamak, o kimseye karşı bir lütufta bulunmak demektir. Bu iyiliğe karşı teşekkür etmek dururken, bir de dava açıp hak istemek en azından nankörlük sayılır.

Yukarıda bahsettiğim müessesenin tanınmış bir şarkının sözlerini değiştirip kendisine reklam müziği yapması ve bunu radyolarla yayınlatması yeni ve tehlikeli bir çığırdır. Bunu diğer müesseseler de örnek almaya kalkarlarsa, bir süre sonra, meselâ Dede'nin:

Yine bir gülnihal aldı bu gönlümü

Şarkısını:

En güzel margarin şüphesiz Delta'dır. Şeklinde dinlememiz mümkündür.

Benim bildiğime göre, radyoda şarkılı reklâm yayınlatacak kadar kudretli bir müessesenin bu reklamın sözlerini besteleyecek bestekarları olur. Böyle bir müessese reklam yapacağım diye herkesin çeşitli hatıraları gizli olan popüler şarkıların nağmelerine el uzatmaz. Hadi o uzattı ve:

Çaldımsa da miri malı çaldım.

rahatlığı içinde, bestekara ödeyeceği üç-beş kuruştan tasarruf ederek, yan gelip yattı diyelim. Bunu önleyecek kimse yok mudur? Hiç değilse, radyo idaresi böyle saygısızlıklara karşı koyamaz mı?

Yukarıda açıkladığım sebeblerle, reklam programlarında şiir okutturulması beni pek şaşırtmıyor. Zavallı şiir kendisini duyurabilmek imkanından o kadar yoksun ki reklamlar arasında da olsa bir iki dinleyicinin kulağına gidebilmesi kazanç sayılır.

Radyolarımız ona saat ayırcak değil ya! Hem ayırmaya kalksalar sağcısı, solcusu, ilericisi, gericisi; anlamlısı, anlamsızı birbirini yer. Behçet Kemal Çağlar'ın eskiden bir şiir saati vardı. Orada aşağı yukarı herkesin gönlüne göre bir şeyler bulur okurdu. Şimdi <<Bitmez Tükenmez Anadolu>> diye bir saat almış: Anadolu'nun dağlarından, ırmaklarından bahsediyor ve Ankara'lı Aşık Ömer'den –yani kendisinden- bol bol şiir okuyor. Geçenlerde bir kaçamak yapıp <<Bitmez Tükenmez Anadolu>> saatinde edebiyat dergilerinden bahsedeyim dedi. Eksik olmasın, kimsenin de hatırı kalmasın diye 8-10 dakikalık bir konuşmanın içine 4 dergiyi sığdırmak istedi. Türk Dili'nden Hisar'a Defne'den Ilgaz'a atladı. İşin içinde olduğum halde konuşmacıya yetişmekten ben bile aciz kaldım: Hangi dergi hakkında ne söylediğini hatırımda tutamadım.

Radyoda şiire program ayırmak düşünülürse, musiki programları gibi o da çeşitlendirilebilir: Anlamlı şiir saatı, anlamsız şiir saati v.s. gibi... Beğenen beğendiğini dinlesin. Ama bizim hazretlerden yine itirazlar yükselirse şaşmayın: Anlamlı şiir saatı kesilsin, onlar dinleyicinin duygu ve düşüncelerini sömürüyor; bu yüzden bizi dinlemiyorlar. Çağın sanatını biz temsil ediyoruz.

Bunlardan biri geçen gün bir yazısında <<gelenekçi sanatın üstüne kurulmuş>> dergilerin tirajının gittikçe yükselmekte olmasından endişe ile bahsediyor, <<yeni sanatı savunan>> dergileri onlarla savaşa çağırıyor, <<Anadolu okuruna ulaşmak için>> uğraşmak lüzumundan bahsediyordu.

Yazar, kendilerinin okunmamasının suçunu <<gelenekçi>> dediği dergilere yüklemekle büyük bir hataya düşüyor, haksızlık ediyor. Beş altı yıl <<gelenekçi>> dergilerin çoğu ortadan çekilmiş, meydanı onlara bırakmıştı. Sonuç ortada: Okuyucu yalnız onlardan değil, okumaktan da soğudu.

Hangi sanat görüşünü temsil ederse etsin, edebiyat dergilerinin tirajının yükselmesinden, samimi bir sanatsever –kıskançça bir üzüntü değil- sadece sevinç duyar. Çünkü, şu veya bu sanat görüşünü yaymaktan daha önemli olan husus halkımızı okumaya alıştırmaktır. Edebiyat dergisi okumaya alışmış bir okuyucu bir gün <<gelenekçi>> de dikleri dergilerden usanıp kendilerini de okuyabilir:Baklava yemekten içi yanan birinin canının turşu istemesi gibi.

Hem insaf buyurula: <<Yeni>> dedikleri sanatı savunan dergiler daha ne kadar çalışsınlar? Birinin ak dediğine ötekinin kara dediği görülmüş mü? Hepsi elbirliğiyle aynı şeyleri söylemiyorlar mı? Birinin kötü dediği şair veya yazar hepsi için kötü, iyi

dediğiyse hepsi için iyi değil mi? İyi dedikleri birinin her yazdığı iyi, kötü dediklerinin ise her yazdığı kötü olmuyor mu? Pireyi deve yapmak, kendi safında bulunan birinin söylediği en saçma sapan şeyler üzerine sayfalarca <<övgü>> döktürmek kabiliyeti bugün onlardan fazla kimde var? Sayın yazar başka nasıl bir çalışma istiyor, anlıyamadım.

3.1.47. BİR AÇIK OTURUM VE BİR ELEŞTİRMECİ[63]

Geçen Kasım ayı içinde, bir takım şair ve yazarlar **Varlık** dergisi sahibi Yaşar Nabi'nin evinde toplanıp, aydınlarımızın edebiyatımızla niçin ilgilenmez olduklarını araştırmışlar. İçlerinden birinin <<Ağlatacaksın bizi Asım>> diye feryat etmesine sebep olacak kadar dokunaklı konuşmalar yapılmış. 1967 Varlık Yıllığı'nda –6 punto harflerle karınca duası gibi dizilmiş olmasına rağmen- 80 sayfadan fazla yer tutan bu konuşmaların zabıtlarını, gözlerimin acımasına aldırmadan, başından sonuna kadar okudum.

Gelmiş geçmiş bütün şair ve yazarlarımızı yok sayarak, Türk Edebiyatını yalnız kendilerinin temsil ettiği <<vehmine>> kapılanların, 20. yıldanberi geçirdikleri serüveni ve bugün geldikleri noktayı merak edenler için bu zabıtlar eşi bulunmaz bir hazinedir.

Meselâ, Yeni Türk Şiirinin en önde gelen üç temsilcisinden biri olarak kabul edilen Oktay Rıfat'ın bir kitabının ancak 150 tane satıldığını bu zabıtlardan öğreniyoruz.

Yurdumuzda Marx ve Lenin'in eserleri tercüme edilip yayınlanmaya başladıktan sonra, onların fikirlerini üstü kapalı bir şekilde halka aşılamaya çalışan yazarların << o anlamdaki işlevlerinin>>zayıfladığı, kitaplarının satılmaz, okunmaz olduğu konuşmalar sırasında belirtiliyor. Bugün baştacı etmeye çalıştıkları bir genç şairin kendince bir dil kullandığı <<Türkçe felan değil, Ece Ayhanca>> yazdığı itiraf ediliyor.

Aşırı özleştirme tutkunluğunun, halkın dilinden ayrı bir dil kullanmanın, bir dergiye nasıl pahalıya patladığı, tirajının nasıl yarıya yakın düştüğü anlatılıyor.

Toplantıya katılan şair ve yazarların kendilerini okutmak için başvurmayı teklif ettileri acayip çareler de var: Birisi, kendilerini okumayan aydınların kafalarına vurarak, hakaret edercesine konuşmak gerektiğini; onlara <<ne kafasız, ne beyinsiz, ne zevksiz insanlar olduklarının hiç çekinmeden>> anlatılması lazımgeldiğini söylüyor. Bir başkası –yarı şaka, yarı ciddi-şöyle diyor:

<<... edebiyat havadis olduğu ölçüde gazeteye geçiyor. Yani Mahmut Makal tevkif edilirse, Fazıl Hüsnü Dağlarca sorguya çekilirse, Aşık İhsani Tevkif edilirse hâdise oluyor, bunların eserleri tanınıyor ve eserleri aranıyor. Eğer içinizden bu gibi fedailer çıkarsa, eserini tanıtmak için kendini tevkif ettirmek zahmetine girerse...>>

(Bu noktada benim ekleyeceğim bir şey var: Bazı gazetelirimizin ilgisinin devam edebilmesi için yalnız komünizm propagandası yapmak suçundan tevkif edilmek yetmez. O suçu her zaman ve her yerde işlemeğe devam etmek gerekir. Zavallı Aşık İhsani'nin başına gelenleri unuttunuz mu? Bu cahil ve değersiz halk şairi, komünizm propagandası yapmak suçundan tevkif edildikten bir süre sonra, duruşmaların birinde –korkudan mı, samimi bir pişmanlık eseri mi bilinmez- kendisine öğretilenleri tekrarlamaktan vazgeçip, komünizm aleyhine atıp tutmaya kalktı. Aşık'a bu hareketinin hesabını iki türlü ödettirdiler: Bir anda hem avukatının yardımından, hem de bazı gazetelirin desteğinden mahrum kaldı. Ertesi gün bu gazetelerin birinci sayfalarında artık kendisinin değil, avukatının resmi vardı. Manşetler <<fikir hürriyeti boğularak tevkif edilen büyük halk şairi Aşık İhsani>>den değil, komünistler alyhinde konuşan müvekkilinin davasını takipten vazgeçen kahraman avukattan bahsediyorlardı.)

Aslında bir sanatçının sırf toplum düzenine karşı gelmek ve tevkif edilmekten dolayı sağladığı ilginin nasıl gelip geçici bir şey olduğu, sabun köpüğü gibi kısa bir zamanda nasıl dağıldığı delilleriyle önümüzde. Uzun bir süre yasak edildiği için okunamayıp, gizli veya açık yapılan propagandalar neticesi kendisinde büyük bir sanat güçü olduğuna inanılan Nazım Hikmet'in bile, okuyucu karşısına çıkarılır çıkarılmaz, patlatılmış bir balon gibi nasıl birden bire sönüverdiğini gördük. 1966 yılında yayınlanan daha değerli bir kitabının, bir yıl önce yayınlanana göre, ancak üçte bir nispetinde bir satış yapabildiğini, ilgili yayınevi sahibinin bir yazısından öğreniyoruz.

Yukardan beri sözünü ettiğimiz toplantıda, Türk okuyucusunun edebiyattan niçin soğuduğu, ne sebeple okumaktan vazgeçtiği enine boyuna konuşulmuş. Aslında soğumanın (tiksinmenin de diyebilir) sebeplerini çok uzaklarda aramaya lüzum yok. Bizzat o zabıtların yayınlandığı yıllığı tarafsız bir gözle incelemek veya o toplantılara katılan bir yayınevi sahibinin yeni yayınladığı <<Türk Edebiyatı 1967>> adlı kitaba bir göz atmak soğumanın sebeplerini ortaya koyabilir.

Bir edebiyat dergisinin yayınladığı o yıllıkta yılın olaylarını tek taraflı bir açıdan

---

[63] Hisar, Sayı 113, Şubat 1967, s.8-10

ele alan siyasi yazıların toplandığı <<Yılın Düşünceleri>> bölümüne -kendim de siyasete karışmış olmamak için- dokunmıyacağım. Ancak kitabın başındaki <1966 da Sanat Hayatı>> bölümünde yer alan <<1966 da Şiirimiz>> başlıklı yazı üzerinde birazcık durmak, soğutuluduğunu açıklamaya yeter sanırım.

34 yıldır yayınlanan tanınmış bir edebiyat dergisinin 8 inci yıllığında Türk şiirini incelemek görevini üzerine alan bir yazardan –mutlak bir tarafsızlık değilse bile- asgari bir ciddiyet beklenirdi. Halbuki, <<1966 da Şiirimiz>> başlıklı yazı neresinden tutulsa dökülüyor. Yazarın ne dilinde, ne görüşlerinde, ne de tutumunda bir sağlamlık aramayın. Yazı başından sonuna kadar peşin hükümlerin, dostlukların ve düşmanlıkların kurbanı olmuştur. Belli ki yazar, daha başlangıçta şu şu dergileri ve şairleri kötüleyip, şunları şunları da öveceğim demiş ve işe öyle girişmiş.

Kitabı yayınlayan Varlık dergisin bile dikkatle taramadığını kendisi itiraf ediyor: <<Varlık'ın bütün sayılarını görememişim bu yıl, ... Bu bakımdan tam bir döküm yapamadım şiirler toplamında.>> (<<tam bir döküm yapamadım şiirler toplamında>> sözündeki Türkçeye aldırmayın. Eğer böyle ufak şeylere sinirlenirseniz yazarı okuyabilmenize imkan yok) Öteki dergilerin ne ölçüde incelendiğini tahmin edebilirsiniz.

Yazının iki yerinde dergimizden de bahsediliyor. Maksat kötülemek. Ama, kötülemek için de okuyup incelemek gerek. Başka yazarlardan aktarılmış düşünceler ve kulaktan dolma bilgilerle yetindiği anlaşılan yazar, bizi kötüleyeceğim derken samimiyet ve ciddiyetten ne derece uzak olduğunu ortaya koyuyor.

Yazarın dergimiz hakkında söyledikleri şöyle evlere şenlik bir cümle ile başlamaktadır:<< Yılın ilk sayısında onuncu yılın yüzüncü sayısının çıktığını müjdeleyen Hisar,yukarda andığım Cemal Süreya'nın yazısına konu olma gelenekçiliği ile başka benzerini görmediğim bir dergi;bu tutumla tamamen kendine özel bir şairler kümesinin sesini duyuracağı da belli.>>

<<Cemal Süreya'nın yazısına konu olma gelenekçiliği>>de ne ola ki? Gelenekçiliğin bu türlüsünü hiç duymamıştık. Biz adı geçen yazarın yazısına konu olmayı gelenek haline getirmişiz. Bir kimse bir başkasının yazısına konu olmayı nasıl gelenek haline getirebilir? Olsa olsa bunun tersini düşünebiliriz: Belki de Cemal Süreya yazısında bizden bahsetmeyi gelenek haline getirmiştir. Hayır, öyle de değil. Ünlü eleştirmenci ne demek istediğini anlatamamış. Biz onun ne demek istediğini aşağıda açıklayacağız.

Yukarıda aldığımız cümlede geçen <<kendine özel>> sözü arı Türkçedir. Anlayamadınızsa duru Türkçeye çevirelim belki anlarsınız:<<kendine hususi>>demek.

<<Şiir alanında en önde kimleri sayarsanız,onların hiç biri yok>>muş bizim dergide. Tabii,Hisar kurucularını şiir alanında en önde gelen kimseler olarak kabul edemiyeceğiniz gibi,Ahmet Muhip Dranas'ı, Cahit Külebi'yi ,Arif Nihat Asya'yı — sanatını günlük politikanın boyun duruğu altına sokmadan önce dergimizde yayınladığı şiirlerle—Fazıl Hüsnü Dağlarca'yı da önde gelen şairler arasında sayamazsınız.

<<Eğer Mustafa Necati Karaer'in, Munis Faik Ozansoy'un,Selâhattin Batu'nun, İlhan Geçer'in,Ümit Yaşar'ın, İbrahim Minnetoğlu'nun, Halit Fahri Ozansoy'un, M. Turan Yarar'ın, Çoşkun Ertepınar'ın şiirlerini izlemek niyetindeyseniz zorunlukla Hisar'a bakmalısınız. Çünkü bu şairlerin başka yerlerde şiirlerine pek ender rastlarsanız;çünkü bu şairlerden başka pek az birkaç amatörün ürünleri yer alabilir Hisar'da .>> Böyle buyuruyor sayın eleştirmeci.

Edebiyat dergilerini takip edenler,yazarın başka yerlerde şiirlerine ender rastlandığını söylediği şairlerin—Munis Faik Ozansoy'la Mustafa Necati Karaer hariç— bir çok dergilerde şiirler yayınladıklarını bilirler. Bunlardan bir kaçı—yazarın iddiasının tersine—Hisar'da çok az görülen imzalardandır. Ozansoy'la Karaer'e gelince: Bu iki şair—bildiğiniz gibi—Hisarın kurucularındandır. Yalnız onlar değil, Hisar'ın diğer kurucuları ve yöneticileri de—Geçer hariç—başka dergilerde çok az yazarlar. Bunu da tabii görmek gerekmez mi? Varlık'tan başka dergide yazmıyor diye Yaşar Nabi'yi ayıplamak kimsenin aklından geçiyor mu?

Yazarın ne derece korkunç bir sorumsuzluk içinde atıp savurmakta olduğunu anlamak için edebiyat dergilerini takibe de lüzum yok: Sözü geçen yazısını bir kere dikkatle okumak yetişir. Söylediklerini yayınlayacak bilgiyi yine kendi sözlerinde bulacaksınız.Meselâ,Hisar'dan başka bir yerde imzasına pek ender rastladığını söylediği Selâhattin Batu'nun adını biraz yukarda Varlık'ta en çok şiir yayınlayan şairler arasında sayıldığını görerek hayretten dilimiz tutulacaktır.

Hisar'ın fihristlerine bakıyorum:Sözügeçen yazıda ele alınan 1966 yılı içinde 89 şairin şiirini yayınlamışız. Bunların çoğu en az 10 yıldan beri şiir yayınlayan ve edebiyat meraklılarınca yakından tanınan şairlerdir. Yazar,<<bir kaç amatör>> sözüyle küçümsediği böyle bir kadroyu acaba başka kaç dergide gösterebilecektir?

Hisar,<<kendi duvarlarını kendi kapatan bir dergi>>imiş.Kapısını değil

de,duvarlarını! Her gelen yazıya kucak açmadığımız,seçerek yayınladığımız için söyleniyor bu söz. Ama,aynı yazıda başka iki dergi de <<tutum ve kadro birliğini sağlayamadıkları>>, <<aramadan,seçmeden,ayırmadan,eline gelen her yakışıklı örneğe yer verdikleri >>için tenkit ediliyor. (<<Yakışıklı örnek>> yazarın eleştirmemize yeni getirdiği bir deyimdir.Mânasını anladığınızı sanırım.) Mademki eleştirmencisiniz,övmek veya yermek için aklınıza ne gelirse söyleyebilirsiniz. Orda öyle, burada böyle...

Şimdi gelelim<<Cemal Süreya'nın yazısına konu olma gelenekçiliği >>mize. Bu sözün ne manaya geldiğini siz anlamamış olsanız bile ben anladım.1964 yılı başında Hisar'ı yeniden çıkarmaya karar vererek,ilk sayıyı yayınladığımız zaman, Cemal Süreya —sanırım bir arkadaşımızın <<ikinci yeni >>ye çatmasına öfkelenerek—Türk Dili dergisinde bizim aleyhimizde bir yazı yayınladı. O yazıda <<şiirin kavgasını yapan, yıkıcı,öncü davranışın yanı sıra yapıcı,onarıcı,toplayıcı,çekili düzenli bir şiirin de yaşaması>>gerektiği inkâr edilmemekle birlikte,bizim geleknekçiliğimiz yerilmekte,başarısız bulunmakta idi. Aynı yazıda,acele verilmiş bir hükümle,şöyle deniliyordu:<<Sanatta öncülerin gelenekçilere göre yurt çapında daha fazla etkin olduğu tek ülke belki de Türkiye.>>

1964 yılı başında yayınlanan bu yazı,1966 yılı ortalarında —yazı kıtlığından olacak—ufak tefek eklemelerle bir başka dergide yeniden yayınlandı. Varlık Yıllığı'nın eleştirmecisi o yazının bazı kısımlarını bu ikinci dergiden aynen almış. Birinci dergide çıktığını belki de bilmiyor. Asıl önemlisi, o yazıdaki hüküm cümlelerinin tamamıyla tersine döndüğünden haberi yok.

Biraz araştırmak zahmetinde katlansaydı,o yazının ikinci dergiye alınmasından kısa bir süre sonra,Cemal SÜREYA'nın kendi dergisinde yayınlanan bir başka yazı gözüne ilişirdi. Yukarıda da söylediğim gibi,bu ikinci yazıyla,birinci yazıda ileri sürülen düşünceler ve varılan neticeler tersine çevrilmiştir. Birinci yazıda <<tutarlı olmadığı etkinlik yaratmadığı>> söylenen Hisar'ın hızla gelişmesinden ikinci yazıda endişe ile bahsediliyor, gelenekçi sanatı savunan dergilerin tirajının gittikçe yükseldiği belirtilerek,yeni sanatı savunan dergiler onlarla savaşa çağrılıyordu.

Birinci yazıda<<yapıcı,onarıcı,çekili düzenli bir şiirin>>yaşaması gerektiği belirtilirken,ikinci yazıda böyle şiirleri yayınlayan dergilere karşı âdeta <<cihad-ı mukaddes>> ilan edilmesi,üzerinde ayrıca durulması gereken bir ruh halidir.

Biz bu ruh halini tek kelimeyle <<kıskançlık>>olarak vasıflandırıyoruz. Benden

başkası okunmasın,benden başkası tanınmasın,benden başkası ilerlemesin. Türk edebiyatında bir tek ben olayım,bir de benim gibi düşünenler. Başka bir dünya ve sanat görüşüne hayat hakkı tanımayalım.

Toplantılar düzenleyip günlerce tartışmaya lüzum yok. Okuyucunun Türk edebiyatından niçin soğuduğu meydanda: Bu edebiyat uzun yıllar bu derece bencil sanatçılarla,bu derece sorumsuz eleştirmecilerin elinde kalmıştır. Millî varlığımızın temeline dinamit koymaya çalışan kızıl ideolojinin yayıcılarıyla,güzel Türkçemizi bir yana bırakıp,kendilerince bir dil uydurmaya kalkan (açık oturumda geçen deyimiyle Ece Ayhan'ca yazan)yazar ve şairlerin eserleri bir araya toplayıp <<Türk Edebiyatı1967>>gibi adlarla piyasaya sürülmüştür.(Araya tuz,biber kabilinden serpiştirilen bir iki sanatçıyı bu hükmün dışında bırakıyorum.)

Türk okuyucusunun edebiyatımıza ısınabilmesi için,önce bu durumun sona ermesi,ipliği çoktan pazara çıkmış olan bu çeşit çirkin oyunlardan vazgeçilmesi gerekir.

3.1.48. BİR EDEBİYAT ANKETİNİN DÜŞÜNDÜRDÜĞÜ[64]

Gavsi Ozansoy'un Haber gazetesinde 46 gün devam eden edebiyat anketi gördünüz mü? Edebiyatın gazetelerden büsbütün kovulduğu,şöhretini şairlik ve hikâyecilikle sağlamış olanların bile,bir gazete köşesine kurulduktan sonra,şiirden, hikâyeden,edebiyat dergilerinden bahsetmeyi suç saydıkları bir zamanda,bir gazetenin yarım sayfadan fazla bir kısmını 46 gün süreyle edebiyat anketine ayırması övünülecek bir davranıştır.

Ne yazık ki, anketi yapan bu fırsatı gerektiği gibi değerlendirememiş, işe gerektiği kadar önem ve ciddiyetle sarılmamıştır. Anketin adı <<Beş kuşak konuşuyor>>. Bu beş kuşağın birbirinden hangi vasıflarla ayrıldığı ve her kuşağı kimlerin temsil ettiği belli değil. Anket önceden hazırlanan bir plâna göre çeşitli çevrelerden seçilen kimselerin sırayla konuşturulması şeklinde yapılmamış, bir karmakarışıklık, içinde, bir kör döğüşü halinde başlatılıp bitirilmiştir.

Gavsi Ozansoy, anket cevaplarından birine yaptığı başlangıçta <<Çoktan beri edebiyattan kopmuştum. Bu ankete başladıktan sonra, tekrar eski günlerin havası içine döndüm. Bir daha da o havanın dışına çıkmaya niyetim yok. Şimdi tek tek şiirleri, yazılarıyla tanıdıklarımı bütünüyle anlamak, kavramak için, bu anket biter bitmez

[64] Hisar,sayı 116,Mayıs1967,s.3—4

kitaplarına saldıracağım>> diyor. Yazarın önce günümüz şair ve yazarlarının kitaplarına <<saldırıp>> onlar hakkında genel bir bilgi edinmesi, sonra anket düzenlemeye girişmesi daha normal olmaz mıydı?

Gavsi Ozansoy'un işe tersinden başlaması ona anket boyunca inanılmaz gaflar yaptırdı. Meselâ, çeyrek asrı geçen bir zamandan beri hemen bütün edebiyat dergilerinde şiirler yayınlayan, iki de kitabı bulunan bir şairin kendi tarzından oldukça uzak bir şiirini ele alıp bazı sonuçlara varmağa çalışırken <<Eğer bütün şiirlerinde aynı hava hâkimse>> kaydını koyarak, en popüler şairlerimizden bile habersiz bulunduğunu isbat etti. Bir hikâyeciyi <<... En son kuşak'ın en önemli hikâye yazarlarından, iyi bir sanatçı>> olarak takdim ettikten sonra, biraz aşağıda, hakkında hüküm verdiği bu <<iyi>> ve <<önemli>> hikâyecinin hikâyelerini okumadığını itiraf etti. <<Çoktan beri edebiyattan kopmuş>> bulunduğunu unutarak, bazı genç şairleri <<en son kuşağın güç bakımından en önde gelenleri arasında>> saydığını söyleyecek kadar yetkili ve iddialı görünmekten çekinmedi.

Anketin sorularından biri <<-Edebiyatımızda dün mü daha kuvvetliydi, bugün mü?>> sorusu-gerçek bir düğümü çözmekten çok-gençlerle yaşlıları kapıştırmak gayesini güder gibiydi. Ne var ki-ankete verdiğim cevapta da belirttiğim gibi -<<dün>> le <<bugün>> ün sınırı kesin bir şekilde çizilmediğinden, kimin düne, kimin bugüne ait olduğu anlaşılamadı. Cepheler tam olarak teşekkül etmediği, kimin hangi safta döğüşeceği belli olmadığı için, kavganın da pek tadı çıkmadı.

Edebiyatımızda <<dün-bugün>>, <<eski-yeni>> çekişmesinin yirmi yıldan fazla bir zamandan beri içinde yaşıyorum. Aslında bu çekişmeyi manasız bulurum. Edebiyat dünyasının-memuriyetlerde olduğu gibi-donmuş kadroları yoktur. Birinin yükselmesi için öncekinin yerinden ayrılması gerekmez. Ama, bu gerçeği ne gençlere kabul ettirmeye imkân var, ne de yaşlılara. Gençler kendilerine yer açmak için yaşlıları, yaşlılar da yerlerini korumak için gençleri durmadan inkâr ederler.

Bu bitmeyen kavgadan en çok zarar görenlerin eski nesle saygı gösteren <<Sezar'ın hakkını Sezar'a vermek>> ten çekinmeyen gençler olduğunu da acı acı görmekteyim. Bu gençler, isyancı arkadaşlarının eski nesle yağdırdıkları kurşunlara – büyük bir vefa duygusu ve değerbilirlikle-göğüs gererek ağır yaralar alırlar. Ama, eski nesle mensup olanların bir <<hırsı piri>> ile yalnız kendilerini düşündüklerini, kendilerinden sonra edebiyatçı yetişmesini istemediklerini farkedemezler. Eski nesli

savundukları için karşıdan hedef oldukları kurşunlara, bir de eski neslin arkadan sinsice sapladıkları hançerler eklenir.

Eskilere saygı duymak başka, eskilerden ilgi ve anlayış beklemek başka şeydir. Birincisini bütün gençlere tavsiye ederim, ikincisini ümit etmemek şartiyle. Eski şöhretlerin kendilerini topa tutarak rahatlarını kaçıran isyancı gençlerle bazen ister istemez ilgilenip, sırf belayı defetmek için, onlara tavizler verdiklerine tesadüf edilse bile, huzurlarında <<elpençe divan duran>> saygılı gençlere değer verdikleri, oturacak bir yer gösterdikleri hemen hiç görülmemiştir.

Yeni gençlerden bazılarını çıkardıkları bir dergiye << Tanınmış yazarlar yazı göndermesin, yayınlamayız.>> şeklinde bir açıklama koymalarını yadırgadım. Edebiyata yıllarca emek verip, şöhrete ulaşmış ak saçlı bir yazarın yayınlanmak üzere yolladığı bir yazıyı-yeteri kadar-başarılı olmasa bile-yayınlamayıp geri çevirmeyi hiçbir dergiye yakıştıramıyacağım bir değerbilmezlik sayarım.

Ama, gençlerin eski şöhretlere duydukları saygı hiçbir zaman boyunlarını onların insafına ve değer hükmüne teslim edecek kadar ileri gitmemeli. Aksi takdirde, uzatılan boyunları o buruşmuş veya buruşmaya yüz tutmuş ellerin — pek nadir istisnalar dışında —acımadan koparacaklarını biliyorum.

3.1.49. ŞİKAYET[65]

Estetiğin matematik gibi kesin kanunları yoktur. Bunu tartışmasız kabul ederiz. Matematikte herkez için 4 olan iki kere iki, sanat alanında, sana göre üç, bana göre beş olabilir. Ama biri çıkıp da iki kere ikinin sıfır, öteki de yüz ettiğini söylerse ortada tartışmaya değer bir şey kalmaz.

Bugün sanat dünyamızda o kadar aykırı görüşler ortaya atılıyor ki, değil anlaşma, tartışma imkanı bile bulunamaz oldu. Birbirimizden sesimizin duyulamıyacağı kadar uzaklaşıp öyle konuşuyoruz.

Hepimizin <<kerametimiz kendimizden menkul>>. Hepimizin değeri çevremizdekilerin alkışlariyle sınırlı. Dost yalnız bizi beğenen, güzel yalnız bizden olan, gerçek yalnız bize hak verendir. Bizim şiirimizi beğenmeyen şair kötü, bizim yazımızı yayınlamayan dergi kalitesiz veya –en azından- inhisarcıdır.

Hakikat aşkımız, insafımız sıfırın altına çoktan düştü: Utanmamız da öyle.

Mürettibin verdiği prova sayfalarını olduğu gibi bastırıp okuyucuya sunacak kadar şekil endişesinden yoksun olduğumuz halde, kendi dergimizin karşısında bulunan bir derginin –üzerinde uzun uzun ve titizlikle çalışıldığını herkesin farkettiği- >>biçimi>> ne olsun taş atmadar edemeyiz. Yazımızı bastırmak için içimiz titriyerek kapısında beklediğimiz ve göklere çıkardığımız bir dergiyi, başka bir dergiye geçer geçmez, başka bir gruba yaranmak için, yerin dibine batırmaktan çekinmeyiz. Yazı istemek için durmadan eşiğini aşındırdığımız, iki üç defa yayınlanmış yazılarına bile dergimizin baş sayfalarında yer verdiğimiz yazarlar, işimize gelmedikleri anda hemen <<eski>> olurlar, <<geri>> olurlar.

Eskiden hükümetleri tenkit etmek tehlikeli idi. Hapse girebilir, işinizden, gücünüzden olabilirdiniz. Demokrasi ile siyasi hayatımıza giren tenkit hürriyeti, sanat dünyamızdan gün geçtikçe uzaklaşmaktadır. Onu ebediyen kaybetmeyi göze almadıkça, herhangi bir dostunuzun şiirinde, kitabında, dergisinde kusur bulamaz, daha doğrusu bulduğunuz kusurları ona söyliyemezsiniz. Yalnız ona değil, kimseye söyliyemezsiniz. Yerin kulağı var. Bir gün dostunuz işitebilir. Fitne ve dedikodu mekanizması hiçbir alanda sanat alanındaki kadar hızlı çalışmıyor. En yakın dostalarınıza yazdığınız özel mektupların bile bu pazarda alınıp satılması mümkündür.

Dergilerimiz her ne pahasına olursa olsun üye sayısını artırmaya çalışan siyasi partilere döndü: Siz küstürürseniz, öteki mutlaka kapacaktır. Üstad Halit Fari Ozansoy yeniden basılan <<Edebiyatçılar Geçiyor>> adlı eserinde, ilk şiirlerini dergilere götürürken duyduğu korku ve heyecanı ne güzel anlatıyor. İş şimdi tersine döndü: Postadan çıkan veya dergiye getirilen her yazı veya şiir içime ürperme veriyor. Bir okuyucumuzu daha kaybetmek, bir kişiyi daha aleyhimize çevirmek üzere olduğumuzu hissediyorum. Bugünün anlayışına göre etebiyat dergilerinin görevi okuyucularına güzel şiirler sunmak değil, okuyucularını şair yapmaktır. Yapamazsanız sizden kötüsü olamaz.

Okuyuculukla yazarlık, şiirseverlikle şairlik birbirinden ayrılamaz bir hale geldi. Birine <<edebiyatı sever misiniz>> diye sorsanız, size ya yazdığı şiirleri getirir, ya da yazamadığı için özür diler. Her ay aldığımız yüzlerce mektubun içinde, dergide çıkan yazılara ait bir düşünceyi, dergi ile ilgili bir görüşü boşuna arar dururum. Bulduğum –çok nadir istisnalar dışında- basmakalıp övgü sözlerinin altına rastgele karalanıp, temize çekilmeye bile üşenilmiş manzume kırıntılarıdır.

---

[65] Hisar, Sayı 118, Temmuz 1967, s.3-4

Lisede matematiğim kuvvetliydi. Şiire olan merakım fen dalını seçmeme engel oldu. Acaba edebiyatla uğraşanlara en basitinden bir ölçü fikri verebilmek için ne yapmalıyız diye düşünüyorum. Bir kimsenin yalan söyleyip söylemediğinin bile makinelerle ölçülebildiğini gözlerimle gördüğüm bir dünyada, <<var>> ilek <<yok>>un sanat alanında bu derece birbirine karışıp, belirsiz bir hale gelmesini aklım almıyor. Bunda bir yanlışlık olduğu şüphesizdir. Bu yanlışlığın düzeltilmesini yalnızca zamandan bekleyemeyiz. Sanat alanında neyin sahte, neyin gerçek olduğu yüzyıllar geçip kemiklerimiz çürüdükten sonra anlaşılsa bile, faydası yok.

Yalan makinesine benzer bir makine keşfedip bizi bu kördöğüşünden kurtaracak birini ne büyük bir özlemle beklediğimi bilemezsiniz.

3.1.50. DERTLEŞME[66]

Hisar'ın Temmuz sayısında yayınlanan <<Şikâyet>> başlıklı yazım genç şairlerimizin ilgisini çekti. Bazıları bana mektupla düşüncelerini bildirdiler. <<Şikâyet>> üzerine de olsa, gençlerin yolladığı mektupların içinden şiirden başka bir şeyler çıkması hoşuma gitti. Konu üzerine yeniden eğilmek lüzumunu duydum.

Genç şairlerin en çok önem verdikleri, sanat dergilerinden ısrarla istedikleri husus, şiirlerinin yayınlanmasıdır. Yazdığı bir şeyi basılmış görmenin genç bir kalbe vereceği heyecan ve saadeti bilmez değilim. Ama, yayınlanmanın çok üstünde bir de okunmak ve beğenilmek saadeti var. Okunmadıktan, beğenilmedikten sonra yayınlanmanın bir değeri olamaz.Bugünkü sanat ortamı bizim yazmaya başladğımız zamana –yani 25 yıl öncesine – göre çok farklıdır. O zaman –binbir cendereden geçtikten sonra- çok defa ancak magazin köşelerinde yer bulabilen genç şairlere bugün kucağını açan sayısız sanat dergisi var. Her ay yüzlerce genç imzasını basılı görmek saadetine kavuşuyor. Ama, edebi eserlerin –özellikle şiirin, hikâyenin, deneme ve eleştirmenin- okuyucusu da gün geçtikçe azalmaktadır.

Bugünün problemi bir takım yeni imzaları ortaya atmak değil, onları okutup sevdirebilmektir. Okunup sevilmek için herşeyden önce şairin ve yazarın sanatı kolaya almaması, okuyucuya saygı beslemesi gerekir. Dergi yöneticileri izin verse bile, sanatçı, henüz kıvamına gelmemiş, olgunlaşmamış eserinin gün ışığına çıkarılmasını arzu etmemelidir.

Üzülerek belirteyim ki, bugün şair olmaya, yazar olmaya heveslenenlerin çoğunun söylemek istediği bir şey yoktur. Bunların bir kısmı sanata karşı gerçek bir ilgi duymadıkları gibi, okumak zevkinden de yoksundurlar. Meselâ, bize bir tomar şiir gönderen bir genç, şiirlerinin dergimizde yayınlanıp yayınlanmadığını öğrenebilmesi için onların çıktığı sayılardan birer adedinin adresine postalanmasını istiyordu. Bu genç, şiir gönderdiği dergiyi okumak, takip etmek gerektiğini düşünmüyor, kendi şiirlerinden başkasını merak etmiyor. Eğer şiirleri derginin bazı sayılarında yayınlanır ve o sayılar adresine postalanırsa lütfedip kendi şiirlerini okuyacak.

Bir başka mektup: <<Adresinizi.....gazetesindeki reklamınızdan aldım. Şiir yayınlayıp yayınlamadığınızı bilmiyorum. Eğer yayınlıyorsanız, ilişik şiirlerimin derginizde sırayla yayınlanmasını dilerim. v.s.>>

Biliyorum, örnekleri en kötüler arasından seçtim. Ama, bu mektuplardaki ruh hali genç veya yaşlı birçok sanatçımızda vardır. Son zamanlarda hayli şöhret kazanan şairlerimizden birinin bir tartışma sırasında bana <<ben okumak değil, yazmak için yaratılmışım. Okumam, yazarım>> dediği hâlâ kulaklarımda.

Neyse ki, bu şair dost <<okumak değil, yazmak için yaratıldığı>> kanaatine varmadan önce, bir hayli okumuştu da sanatını az çok kurtarabildi. Ya, alfabeyi söker sökmez aynı düşünceyi benimseyenlere ne diyelim? Bugün dergilere –sözüm ona- şiir yollayanların bir çoğu bu ikinci gruptandır.

Kim ne derse desin, işin bu hale gelmesinde serbest şiir akımının çok büyük günahı olduğuna inanıyorum. Evet, şair olmak için mutlaka vezinli kafiyeli yazmak gerekmez. Ama vezin ve kafiye hiç değilse meydanın bu kadar boş sanılmasını önlüyordu. Hiç kabileti olmayanlar, daha vezin ve kafiye barajını aşamadan yuvarlanıp saf dışı oluyor, sanat alanını daha kabiliyetlilere bırakıyorlardı. Vezinli ve kafiyeli yazabilmek için biraz okumak ve biraz uğraşmak şarttı.

Bugün iki duygu veya hayal kırıntısını devrik cümleyle alt alta yazıveren herkes şair olduğunu sanıyor. Aksini iddia ve ispat etmek hayli zorlaşmıştır. Ben, serbest nazmı tercih edeceklerin dahi, önce vezin ve kafiye disiplininden geçmeleri gerektiğine inanırım. Aruzu, heceyi kötüleyenler önce aruzla, heceyle kulağı tırmalamadan okunabilecek birkaç şiir yazıp, bu konudaki <<yeteneklerini>> ispat etmelidirler.

Dergilere şiir gönderen gençlerin vezin ve kafiye kullanmakta başarıya ulaştıkları

---

[66] Hisar, Sayı 120, Eylül 1967, s.6-7

görülmeden serbest nazımla yazdıkları şiirlerin kabul edilmemesi bir tedbir olarak aklıma geliyor. Belki bu tedbir hiç çaba göstermeden sanatçı olunabileceğini sanan bazı gençlerimizin aklını başına getirir.

Buna benzer bir tedbire yeni çıkan dergilerimizden biri başvurmuş bulunuyor. O dergiye şiir yollayacak gençlerin, aynı dergide daha önce bir << deneme>> veya << eleştirme>>lerinin yayınlanmış olması şarttır. Eğer bu tedbir iyi niyetle uygulanabilirse, fena değil. <<Deneme>> veya <<eleştirme>> yazmak, okumayı, araştırmayı, düşünmeyi gerektirir. Sanatı ciddiye almıyanlar ise, bu gibi güçlüklere katlanamayacaklarından, bir kenara çekilmek zorunda kalırlar.

Gel gör ki, dergiyi yönetenler bu tedbire iyi niyetle başvurmadıklarını daha başlangıçta ispat ettiler. Maksatları, edebiyat dünyasına kubul ettirmek istedikleri birkaç imzayı dergilerinde şiir yayınlamak isteyen bütün gençlere elbirliği ile övdürmekmiş. Nitekim, hakkında üç cümle bile söylenmeye değmeyen kitaplar için aynı sayıda üç, dört –sözüm ona- eleştirme yazısı yayınlandığını gördük. Zaten dergiyi yönetenlerin –öteden beri bildiğimiz- eleştirme anlayışları da , hiçbir hak ve hakikatı kabul etmeden, keyfe göre kesip biçmek olduğundan, onların izinden gidecek istidatlı gençlerin ziyan olacaklarını düşünüp, üzülüyorum.

Bizim, Hisar'ı yayınlarken en çok arzu ve hayal ettiğimiz şey, birtakım ne idiği belirsizlerin soysuzlaştırıp, ayak altına düşürdükleri edebiyatçıyı yeniden eski şerefli mevkiine yükseltmek, yazarla okuyucu arasında kopmuş olan bağları yeniden kurmaktır. Bunun için de çok çalışmak, dergiye girecek yazılar üzerinde titizlikle durmak zorundayız. Hisar gibi bir dergiyi aksamadan yürütebilmenin yüklediği maddi ve manevi yükün ağırlığını bilen bilir. Bu yükü, yorucu Devlet hizmetleriyle birlikte taşımak zorunda olan biz kurucu ve yöneticilerin eksiksiz ve kusursuz bir sanat dergisi çıkarmak için gerekli olan herşeyi bizzat ortaya getirmemizin mümkün olamıyacağı şüphesizdir. Tanınmış şair ve yazarlarımızın olduğu kadar, genç istidatların da çalışmalarımıza katılmasına ihtiyacımız var.

Dergimize her ay rastgele karalanıp gönderilen yüzlerce manzume kırıntısının yanında, yurdun uzak bir köşesinden veya denizaşırı bir ülkeden aldığımız anlayışlı, teşvik edici birkaç mektup ve yepyeni gerçek bir istidadın doğuşunu müjdeleyen çalışmalar içimize ferahlık verir, onları dergimizde değerlendirmek için elimizden geleni yapmaktan zevk duyarız.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Bizim bütün dileğimiz genç şair ve yazarların sadece imzalarını basılı görmenin verdiği hazla yetinmeyip, edebiyat dünyasında iz bırakacak ciddi ve yorucu çalışmalara sabırla girişmeleri ve bu çalışmalarından bizleri de faydalandırmalarıdır.

3.1.51. YARATICI VE ESERİ[67]

Aylık dergilerin Kasım sayıları genellikle bir yas havasına bürünür. Kapak renkleri gri-siyah, yazıları acıklı, ağlamaklıdır. Aramızdan ayrılan bir büyük insanı içimiz yana yana hatırlarız. Bu uğursuz Kasım ayına girmezden üç gün önce, O'nun en büyük eserinin kuruluş yıldönümü kutlanır. Her yıl biraz daha sönük ve heyecansız geçen bu yıldönümleri fikir ve sanat dergilerimizde hiçbir yankı uyandırmaz. Üzerinde durmaya değer görülmez. Faruk Nafiz'in

Yanarım benden evvel can veren eserime

diye bir mısrai vardır. Ölümünün üzerinden 29 yıl geçtiği halde, bütün canlılığı ile aramızda hissettiğimiz Atatürk'ün eseri kendisinden önce ölmüş veya –hiç değilse- ölüm döşeğine mi yatırılmıştır? Halbuki O, "benim fani vücudum elbette bir gün toprak olacak, fakat, Türkiye Cumhuriyeti ebediyete kadar yaşayacak" demişti. Bu yaşamadan ümidimizi kestik mi?

Bir çok yazarları okuyun, bir çok okumuşları dinleyin, boyuna tekrarladıkları şudur: "Ah, nerede yeni bir Atatürk! Bizi ancak o kurtarabilir." Demek biz dertlerden, sıkıntılardan, belalardan kendi kendimize kurtulmak kabiliyetinden yoksunuz. Her zaman bir kurtarıcı bekliyeceğiz. Kurtarıcı da nihayet bir fani olacağına göre, bir gün o da elimizi bırakacak ve biz yeniden çukura yuvarlanacağız. Öyleyse, kurtarılmaya değer ve yaşamaya hak kazanmış olduğumuzu ileri sürebilir miyiz?

Atatürk gibi kurtarıcılar kendi kendine ortaya çıkmaz. Onları bizim <<Millî mücadele >> günlerimizin havası, iklimi yetiştirir. Biz <<Millî mücadele>> günlerinin imanını ve heyecanını kaybetmişsek, önümüze düşecek bir Atatürk bulmaktan ümidimizi kesmeliyiz.

Eseri bir yana bırakıp, yaratıcısına övgü yazmakla, ağıt yazmakla uğraşıyoruz. Yapacağımız şey tam tersi olmalıdır. Yaratıcı ancak ve sadece eseriyle yaşar. Bizim bir efsane kahramanına ihtiyacımız yoktur. Atatürk'ün dehasını övmek için sözlükteki bütün kelimeleri seferber etsek ne faydası var? O'nun vatan ve millet sevgisinden, azminden,

imanından içimizde bir zerre bulabiliyor muyuz? O'nun eserini yaşatmak, çok daha ileriye götürmek gücünü bileklerimizde hissedebiliyor muyuz? Mesele budur.

Atatürk felan mesele için şunu demişti. Yok, onu dememişti, bunu demişti. Böyle tartışmaların bir faydası olamaz. Önemli olan Atatürk'ün onu veya bunu demiş olması değil: Doğru olan, bugünün şartlarına uygun olan o mudur? Yoksa bu mudur? Bunu seçecek kafa ve sağduyu biz de var mıdır, yok mudur? Dünyanın bu derece hızla gelişip değiştiği bir çağda, Atatürk'ün bundan –neredeyse- yarım asır önce söylediği bütün sözleri –yaşamış olsa- bugün aynen tekrar edeceğini sanmak çok büyük bir gaflet olur. Hele, o sözlerin günün şartlarına uyup uymadığını araştırmadan birer ayet gibi uygulanmasını isteyeceğini düşünmek, Atatürk'ü inkar etmeye eşittir.

Atatürk papağanı olmaya değil, Atatürk gibi duymaya, düşünmeye çalışalım.

3.1.52. DEREDEN - TEPEDEN[68]

Altı ay önce, Hisar'da sanat hayatımızla ilgili birkaç olaya <<Dokunuşlar>> başlığı altında temas etmiştim. Niyetim bu çeşit <<dokunuşlar>>a sonraki sayılar da da devam etmekti. Fırsat bulamadım. Başlığı ve yazış tarzını pek benimseyen Bülent Nafiz dostum, benim başladığım şeyi, aynı başlık altında devam ettiriyor.

İlk <<dokunuşlar>>da benim adımın baş harflerini gören bazı dostlarım, Bülent Nafiz'i benim takma adım sanıyor, kendilerine rastladığım zaman <<felana iyi dokunmuşsun>> veya <<şuna da dokunsaydın>> gibi sözler ediyorlar.

Öteden beri bu böyle olmuştur: Benim sertçe mizacımı bilenler, dergide suya sabuna dokunan bir yazının altındaki imzayı tanıyamadılar mı, onu hemen bana mal edip çıkıyorlar. Hisar'ın birinci yayın döneminde de (1950-1957) Bülent Nafiz adıyla yayınlanan yazıları bana mal edenler çıkmıştı. Son yıllarda dergimizde görülen iki kuvvetli imzayı (Mehmet Nazım ve Süleyman Yücel) da benim takma adım sananlar ve bunda ısrar edenler oldu. Mesela, değerli dostum Selahattin Batu'yu, dergide kendisiyle Yahya Kemal konusunu tartışan Süleyman Yücel'in ben olmadığıma bir türlü inandıramadım.

Batu'yu haklı olarak yanıltan husus, başka bir dergide Yahya Kemal hakkında yayınladığı yazılara S.Yücel'den önce benim, sözle itirazda bulunmuş ve Yücel'in

---

[67] Hisar, Sayı 122, Kasım 1967, s.3-4
[68] Hisar, Sayı 128, Mayıs 1968, s.6-8

söylediği bir çok şeyleri söylemiş olmamdı. O zaman konuyu karşılıklı dostça konuşmuştuk. İş yazıya dökülünce, hele o yazıların benim kalemimden çıktığına inanınca, Batu öfkelenmekte, hatta gücenmekte kendisini haklı buldu.

Çok beğenip, benimsediğim bazı yazıların bana mal edilmesinden biraz da gurur duyduğumu itiraf etmekle beraber, şunu kesinlikle açıklarım ki, benim ne Hisar'da, ne de bir başka yerde takma adla her hangi bir yazım çıkmamıştır. (Dergiyi ilgilendiren bazı konularda <<Hisar>> imzasıyla yazdıklarım hariç).

<<Dokunuşlar>> Bülent Nafiz'in elimden almış olmasına seviniyorum. Benim artık hiç kimseye dokunmaya niyetim yok. Herkes yerinde sağ olsun. Aklı, fikri, hayalleri ve inançlarıyla bin yaşasın.

Mesela, başına topladığı öğrencilerle kendisine mahsus bir sanat dünyası kuran, kendisini o dünyanın hükümdarı ilan eden bir kimseye niçin dokunayım?Böyle masumca bir avunmanın kime ne zararı var? Ben de küçükken mektep oyununa bayılırdım.Mahallede ne kadar çocuk varsa taşlara oturtur, kendim de -hoca kürsüsü saydığım- daha büyük bir kayayı işgal ederdim. Akşama kadar, gerçek öğretmenlerden daha büyük bir ciddiyetle işimi yürüttüğümü, hatta <<temizlik ve intizam>> notunu kırdığım bir
çocuğun bu notunu düzeltmemekte sonuna kadar ısrar edip, kardeşleriyle kavga etmeyi bile göze aldığımı bugünkü gibi hatırlarım.

Şeyh pozundaki o eleştirme heveslisinin bazı öğrenci müritlerini büyük birer değer olarak ilan etmesi, onların edebiyat alanında bir iz bırakmalarını sağlamak şöyle dursun, sınıflarını geçmelerine bile yardım edemiyor.

Tersine olarak, kırıp dökmekten sadistçe bir zevk alanların edebiyat dünyasından silip süpürdüklerini söyledikleri şair ve yazarlarımızın adları üzerine bir toz zerresinin bile düştüğünü görmüyoruz.

Şimdi ben tutup da <<hayır sizin övdükleriniz değersiz, yerdiklerinizse gerçek değerlerdir>> desem ve bu sözümü bin bir delille ispata kalkışsam boşuna bir iş yapmış olmaz mıyım?

Sanatı kuru sıkı atıp savurmak sanan biri, dergimiz için <<kavgasız>> demiş. Kiminle ve niçin kavga edelim? Gerçek sanat eserinin kendisini kabul ettirmek için yaygaraya ihtiyacı var mıdır? Yüz yıllarca sonra bile kimsenin dilinden düşürmediği Yunus, edebiyat dünyamızdaki bu müstesna yerini hangi kavgasına borçludur? Buna

karşılık, 3-5 yılda bir ellerinde baltalarla ortaya çıkıp <<putları deviriyoruz>> diye nara atanların adlarını bugün kaç kişi hatırlıyor, yarın kaç kişi hatırlayacak?

Gerçek kavgayı sanat eserinin kendisi yapar. Yüksek değerde bir sanat eseri, yüzlerce, binlerce değersizin kafasına indirilmiş bir balyoz gibidir. Onları ezer, yok eder. Üzerine atılacak her türlü çamurun, balçığın altından gerçek bir mücevher gibi parıldar durur.

Ben, sanatın her zaman ciddiye alınması gerektiğine inanırım.Ama sanatı ciddiye almakla sanatla uğraşanları ciddiye almak aynı şey değildir.

Hisar'ın birinci döneminde toyluktan, tecrübesizlikten gelen bir yanılışla bu iki ayrı şeyi birbiriyle karıştırdığım, sanatla uğraşan herkesi ciddiye aldığım zamanlar oldu.

Ey şişe, bey şişe

Gel gel de bardağıma işe

mısralarının (!) şairiyle tutuştuğum manasız kavgayı şimdi gülümsemeyle hatırlıyorum. O zaman öyle bir moda vardı. Söylenmesi ayıp şeyleri alt alta dizdiğin satırlar içine serpiştirdin mi, en yeni, en ileri şiiri yazmış oluyordum. O günlerde biz bu çeşit acayip modalara karşı koymayı kendimiz için kutsal görev saymıştık. Ne kadar saçma da olsa <<sanat modası>>nın sanat kudretinden yoksun olan heveskarlar üzerinde, kadınların elbise modasına verdikleri önemden daha büyük bir tesiri olduğunu zamanla ve tecrübeyle öğrendik. Savaşla, mücadele ile ne mini etek önlenebilir, ne de her hangi bir sanat zırvalığı. Bu çeşit modalara önem verip, üzerinde durmak tersine rağbeti arttırır; modayı takip edenlere bir çeşit şöhret kazandırarak, onları ekmeklerine yağ sürer.

Son yıllarda sanatçı geçinenlerimizi en fazla tesiri altına alan moda, marksizm modasıdır. Bir zamanlar kendilerine sosyalist dediğimiz için <<ak alnımıza kara leke sürüyorlar>> feryadı ile bizi mahkemeye vermeye kalkanlar, şimdi <<Ben senden daha fazla sosyalistim>>, <<Hayır, ben senden daha fazla>> diye birbirleriyle kavga ediyorlar. Bu kavgayı seyretmekten daha eğlenceli ne olabilir?

Siyasetle uğraşmayan edebi bir dergide siyasi fikra anlatmanın yeri yoksa da, aklıma geldi, söylemeden duramıyacağım: 27 Mayıs devriminde hangi köşeye saklandığı bilinmeyen bir gazeteci, sular durulup, devrilen iktidara karşı yeniden bir sempati uyanmaya başladıktan sonra ortaya çıkmış, şöyle diyormuş: <<Menderes'e Yavuz Menderes adını ilk defa ben verdim ama, şimdi söylüyorum da kimse inanmıyor. Övünüyorsun diyorlar>>. Bugün modaya uygun olduğu için marksist geçinmeyi marifet

sayanlardan bir kısmının, zamanı gelince herkesten fazla marksizmin karşısında görünmeye çalışacaklarından şüphe ediyormusunuz?

Sanatta her türlü modaya <<eyvallah>> demeye, gülüp geçmeye alıştım. Ama, ah şu, <<kendine göre bir Türkçe yaratma modası>> olmasaydı! Kalemi eline alan her yazar, kendisini Türkçeyi dilediği gibi değiştirmeye yetkili göirüyor. Herkesin bildiği, anladığı bir Türkçe ile yazmak bazılarınca artık <<demode>> oldu.

Biz okul çağında iken, her hangi bir kelimeyi yerinde kullanmadığımız için notumuzu kıran titiz öğretmenlerimiz vardı. Şimdi böyle bir öğretmen, tasavvur edilemiyecek kadar güç durumlara düşüp, belki de aklını oynatır. Mesela bir öğrencisi kompozisyon sınavında <<Eve giderken çok tatlı düşler kuruyordum>> diye yazsa, öğretmen elbette kızacak ve kendisini yanına çağırıp <<Oğlum (veya kızım) düş rüya karşılığıdır; uyanıkken kurulmaz, uyurken görülür. Senin demek istediğin düş değil, hayaldir.>> diyecektir. Ama, çocuk da ona şöyle bir cevap verirse öğretmenin hali nice olur: <<Efendim, geçen akşam gittiğim Devlet Tiyatrosu temsilinde, oyuncular durmadan << düş kırıklığından>> bahsediyorlar, hayal yerine düş kelimesini kullanıyorlardı. Demek ki, doğrusu budur.>>

Önümde TRT Program Dergisinin zarfi üzerinde dergi ile ilgili iki adres var:1-Yönetim yeri: TRT Genel Müdürlüğü, 2-İdare Yeri: Ankara Radyosu Müdürlüğü. Acaba idare ile yönetimin ne farkı var? Dergi niçin genel müdürlükçe yönetildiği halde, radyo müdürlüğünce idare ediliyor? T.D.K.nun <<Türkçe Sözlük>> ünü imdadına çağırdım. <<Yönetim=İdare>> , <<İdare=Yönetim>> yazıyor. Ben de öyle biliyorum. Nitekim <<örfi idare>> Anayasa'ya <<sıkıyönetim>> olarak geçirildi. İdare meclisleri, yönetim kurulu oldu. Acaba TRT <<yönetim>>le <<idare>> arasına hiyararşik bir ayrılık mı soktu? Onlara göre, <<İdare>> alt kademenin <<Yönetim>> se üst kademenin işi mi oluyor? Yoksa, maksatları, programlarında sık sık rastlanan acayip dile , dergilerinin zarfında küçük bir örnek verip, <<tahammülünüzü ölçün, öyle dinleyin>> demek midir?

Çok ünlü üç şairimizin şiirleri, onları yayınlamak üzere isteyen bir Fransız dergisi tarafından, geri gönderildikten sonra, o ana kadar gözlerini sınır dışından ayırıp memleket içine çevirmemiş olan bazı şair ve yazarlar eski edebiyatımıza eğilmek, ondan faydalanmak lüzumundan bahsetmeye başladılar. Çünkü yabancı dergi <<Gönderdiğiniz şiirler bizimkilerin kopyası. Aslı varken kopyasını ne yapalım? Size mahsus bir eseriniz varsa, bize onu gönderin>> demişti. Bize mahsus eser de, ancak bizim kaynaklarımıza

eğilmek, onlardan faydalanmakla yaratılır. Bu gerçeği nihayet kabul etmiş olan bir şaire, arkadaşımız M.F.Ozansoy şöyle demişti: <<Neyse, bizim yıllardır söyleyip söyleyip de inandıramadığımız bir şeyi gidip Avrupa'dan öğrenebildiniz.>>

Öğrendiler ya, benimsemediler, Eski kaynaklara eğilmek lüzumundan bahsediyor, eğilir gibi görünüyor, yine bildiklerini okuyorlar. Mesela, <<Gazel>>deki kafiye düzenini alıp, şiirin başlığına da <<Gazel>> deyince eski edebiyatla köprü kuruldu sanıyorlar. Yahut –daha komiği- buz gibi soğuk bir demirperde edebiyatının ortasına Nedim'in çok bilinen bir şarkısını veya Karacaoğlan'ın bir koşmasını oturtunca eski edebiyatın desteğini kazanmış oluyorlar. <<Klasik şiirimize ilk defa biz eğiliyoruz.>> gibi, yüksek perdeden atıp tutmalar da caba.

Eskiden olsa öfkelenirdim. Şimdi, bu çeşit özentilerle kendilerini avutanları, mini eteğin üzerine peçe tutunmuş bir acayip hatuna benzetiyor, kahkahalarla gülüyorum.

Son yıllarda, eski edebiyatımızla birlikte, Millî tarihimize eğilmek lüzumu da iyice kendisini hissettirmeye başladı. Yarım asra yaklaşan bir zamandan beri yeni şair ve yazarlarımızın Osmanlı edebiyatı gibi, Osmanlı tarihini de küçümsemelerine, alaya almalarına alışmıştık. Şimdi hava yavaş yavaş değişiyor. Yazarlarımız Osmanlı tarihini inceleyip, oradan işlerine yarayacak bir şeyler çıkarmaya çalışıyorlar.

Bir sosyalist romancı (Kemal Tahir) nın konusunu Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarından alan romanı (Devlet Ana) basında geniş yankılar uyandırdı. Özellikle sosyalist yazarlar bu roman üzerinde önemle durdular. Bir dergi (Dost) sözü geçen roman için özel sayı bile yayınladı.

Ancak, roman hakkında sosyalist yazarlarımızn söyledikleri pek de birbirini tutmadı. Mesela, bunlardan biri romanı okurken sıkıntıdan patladığını ve daha baş taraflarında elinden bırakmak zorunda kaldığını ve daha baş taraflarında elinden bırakmak zorunda kaldığını söylerken, bir başkası romanı bir solukta bitirip yeniden okumaya başladığını yazdı. Bir ünlü eleştirmeci romanın diline göklere çıkarıp, onu <<içinde bulunduğumuz aşamanın en büyük olayı>> olarak takdim ederken, bir başkası bu hükmü bir <<yanılma>> veya <<yanıltma>> olarak kabul etti.

Sosyalist yazarlarımızın yıllardan beri tıpa-tıp aynı şeyleri söylemelerine alışmış olduğumuzdan, bu durum hem garibimize, hem de hoşumuza gitti.

Sözü geçen roman dolayısıyla ortaya çıkan en önemli tartışma <<roman mı sosyalizmden çıkar, sosyalizm mi romandan>> tartışmasıdır. Bir yazara (İlhami

Soysal)göre Kemal Tahir bu romanında <<Osmanlılıktan sosyalizme bir temel çıkarmaya>> çalışıyormuş. Sözü geçen yazar bunu tesbit ettikten sonra <<cık! Arkadaş!>> diyor, <<Ben bu kadarında yokum! Bir doktrinden romana gitmeye, sanata gitmeye eyvallah. Ama sanattan doktrin çıkarmak, romandan doktrin çıkarmak. Ben bunu anlamıyorum.>>

Böyle bir tartışma sösyalisteler arasında uzayıp gidebilir ve <<tavuk mu yumurtadan çıkar, yumurta mı tavuktan>> tartışması kadar neticesiz olur.

Bana sorarsanız, ne sosyalizmden roman çıkar, ne de romandan sosyalizm. En iyisi bütün <<izm>>lerin sanatın yakasını bırakmalarıdır. Sanat, özlediğimiz gelişme, ilerleme imkanına ancak ozaman kavuşabilir.

3.1.53. YAHYA KEMAL ve ŞİİRİMİZ[69]

Bestekâr İsmail Baha Sürelsan geçenlerde verdiği bir konferansta, son yıllarda bulunup uzun çalışmalardan sonra okunabilen bir Sümer ilâhisiyle Itri'nin Nat-ı Mevlevi'sini arka arkaya dinletmiş ve birbirinden habersiz olarak altı bin sene ara ile vücuda getirilen bu iki eser arasındaki şaşırtıcı benzerliklere işaret etmişti.

Çağlar boyunca yaratılan büyük sanat eserleri altından halkalarla birbiren bağlanmakta ve zaman içinde kopmadan devam etmektedir. On yıl önce Yahya Kemal de

Sönmez seher-i haşre kadar şi'ri kadim,
Bir meş'aledir devredilir elden ele.

mısraları ile aynı şeyi söylemek istemiştir.

Kimisi kin ve hasetle, kimisi bilgisizlik ve anlayışsızlıkla, kimisi de belli oyunlara alet olarak zaman zaman Yahya Kemal'i inkar yoluna saptı. Bazı yazarlarımız da, onu büyük, fakat geçmişe ait bir şair olarak kabul ediyor, bugünkü ve yarınki Türk edebiyatı ile Yahya Kemal arasında bir ilgi bulunmadığını, bulunamıyacağını sanıyorlar.

Bu görüş, zaman içinde gelişip ilerleyen Millî sanatın, bıçakla kesilmiş gibi parçalara, devirlere ayrılabileceği düşüncesine dayanır ki kanaatimizce doğru değildir.

Her gerçek sanatçı kendinden öncekilerden destek alıp, kendinden sonrakilere destek olur; geçmişse de, geleceğe de aynı şekilde bağlıdır.

Yahya Kemal'in geçmişe fazla bağlı görünüşü, yenilik hareketleri ve Batı taklitçiliği yüzünden soysuzlaşmaya başlamış olan Türk şiirini yeniden Millî temeller

üzerine oturtmak içindi.

Onun yapmak istediğini zamanında anlamıyanların, sonradan başlarını taştan taşa vurduklarını gördük. Millî edebiyata sırt çevirip Batı'yı kopya etmekle yetinenler, sonunda Batı'nın da kendilerini bir değer olarak tanımadığını görünce, bir zamanlar inkar ettikleri Yahya Kemal'in büyüklüğünü samimiyetle kabul ettiler.

Bugün bir Türk şiiri varsa ve gelecekte bir Türk şiiri olacaksa bunu, Türk zevkinin asırlar boyunca işlediği Millî şiire yabancı bir sanat dalı olarak düşünmeye imkan yoktur. Millî şiir yapımızın ise en büyük, en sağlam köşe taşlarından birinin Yahya Kemal olduğuna şüphe yok. Bazı, sözüm ona sanat dergilerin de <<marifet güzel şiir yazmakta değil, iyi şair olmakta>> cinsinden laflar edip, iyi şaire örnek olarak da sadece bir takım ideoloji bezirganlarını gösterenlerin, elbette <<mısra benim haysiyetimdir>> diyen Yahya Kemal'le bir bağlantıları olamaz.Ama, bu gibilerin Millî şiirimizle, hatta düpedüz şiirle de bir bağlantıları var mıdır?

Benim görüşüme göre, bugünün her iyi Türk şairinde Yahya Kemal'in izi vardır, yarının her iyi Türk Şairinde Yahya Kemal'in izi olacaktır.

Sanatın dış yüzünde dolaşıp, onun derinliklerine inemiyenler bu sözümün manasını anlamazlar. Onlar Yahya Kemal'in izini ancak aruz vezninde veya Divan gazelinde ararlar. Türkçe söylemeyi uydurma <<tilcik>> lerle konuşmak sanıp, en süslü Osmanlıca veya en soğuk frenkçe cümlenin kelimelerini <<öztürkçe>> kelimelerle değiştirince Türkçe yazdıklarına inandıkları gibi.

İşte, Yahya Kemal, her şeyden önce, Türkçe bahsinde bugünün ve yarının sanatçılarına en büyük aydınlığı getirmiştir. Türkçe söyleyiş, sadece Türkçe kelimelerle söyleyiş değildir. Türk zevkine, Turk ruhuna, Türk geleneğine uygun söyleyiştir. Bu, sadece Türk gramer ve sentaksına uymakla da sağlanamaz. Yahya Kemal'in bir sözü Türk halkının, Türk hançeresinin nasıl söylediğini yıllarca araştırdığını biliyoruz.

İçinde yabancı kelimeler bulunan bir deyiş, bazan her kelimesi Türkçe olan bir başka söyleyişten çok daha Türkçedir. Yahya Kemal Divan şirinin arapça, farsça kelimeler, terkiplerle yüklü oldukları halde <<mısra-ı berceste>> diye kalan bir çok mısralarının güzelliklerindeki hikmeti, onların Türk zevkine, Türk tavrına göre söylenmiş olmalarında bulur.

Bugünün ve yarının şairleri kalıcı olmayı istiyorlarsa, aynı ustalığa uluşmak

---

[69] Hisar, Sayı 134, Kasım 1968, s.8-9

zorundadırlar. Vezinler değişir, kelimeler değişir, konular, düşünceler değişir, ama şiirin istediği ustalık değişmez.

Bu ustalığa ulaşmaktan vazgeçenler, sabretmeyi, çile çekmeyi bilmiyenler, yazdıklarına ne kadar şiir derlerse desinler eşlerine dostlarına ne derece alkış tuttururlarsa tuttursunlar, gerçek bir şair olamazlar, yarına kalacak şiir veremezler.

Yarın derken, beş sene,on sene sonrasını almıyorum. Yarının ölçüsü asırlardır.

Bugün Türk şiirine kendi keyiflerine göre yön verdiklerini, gerçek ustaları silip süpürdüklerini sananların –geçmişteki bir çok örnekleri gibi- ham bir hayale kapıldıklarından şüphe edilemez. Ömürleri yeterse kendileri, yetmezse torunları Türk şiirinin haşmetli bir nehir gibi tabii yolunda akmakta devam ettiğini; hayalperestlerin açtığı çığırların ise kurumuş sel yataklarına döndüğünü gözleriyle göreceklerdir.

Asırlar ötesinden akıp gelen büyük Türk şiirinin yolu Yahya Kemal'den geçer. Bu şiirin geçmişi gibi, geleceği de O'nsuz düşünülemez.

Geçmişi en iyi anlayan ve temsil eden O olduğu gibi, geleceğe en iyi ışık tutan da O'dur. O'ndan koptuklarını sananlar gerçekte Türk şiirinden kopmuşlardır.

3.1.54. İŞİN İÇ YÜZÜ[70]

Hisar'ın yeni çıkmaya başladığı 1950 yıllarını hatırlıyorum: Yeni şiir-eski şiir davası sürüp gitmekteydi. Yeni şiiri savunanların bir çoğunun bundan anladıkları, hiçbir kaideye bağlanmayan, hiçbir disiplini olmayan rastgele söylenişlerdi. Orhan Veli grubunun kalıntıları, eski şiire ait estetik kuralların topunu reddetmekle, bu kurallara büsbütün aykırı davranmakla meseleyi çözdüklerini, yeni bir şiir tarzına ulaştıklarını sanıyorlardı. Yalnız vezni, kafiyeyi atmakla yetinmediler. Şiirde bir ahenk, bir musiki arayanlara karşı, söylediklerinin dile takılacak kadar bir biriyle tepişen kelimelerden seçilmesine; mana ve mantık arayanlara karşı da mümkün olduğu kadar saçma-sapan olmasına dikkat ettiler.

Madem yüzme bilmezdin
Niye çıktın ağaca

o devirden kalma tekerlemelerdendir.

Şiirin konusunu da alışılan şeylerin dışından seçmeye, asilden, yüksekten; aleladeye, bayağıya doğru sürüklemeye büyük çaba harcadılar. Aşk <<Mehlika Sultan>> dan <<vesikalı yar>> e kadar indirilirken, çevre ve dekor da <<mehtap>>dan <<yıldızlar>>dan <<çukuru dolmuş aptesane>>ye kadar düşürüldü. >>Süleyman efendinin nasırı>> ile başlayan basitlik merakı, insanları kol, bacak, mide, barsaktan ibaret ilkel yaratıklar halinde gören bir şair sınıfını edebiyatımıza musallat etti.

Bugün nasıl bir açıklama, ne türlü bir yorum yapılırsa yapılsın, 1955 ten sonra bazı genç şairlerimizi <<soyut>> a, <<anlamsız>>a doğru iten, benim kanaatime göre, realizm adına ortaya sürülen basitlik ve iğrençliğin toplumda yarattığı usanç ve tiksintidir.

Ancak onlar da <<ifrat>>tan <<tefrit>>e, bir aşırı uçtan ötekine gittiler. Şiiri, ayaklarına dolaşan ayrık otlarından temizleyip, tozdan çamurdan çıkaracak; ayak hizasından kafa hizasına yükseltecek yerde; insandan büsbütün uzak bir nesne, kimsenin okuyup anlayamıyacağı, çözümü olmayan bir bilmece haline getirdiler.

Şiiri çiğ bir realizme sürükleyenler, günlük dert ve sıkıntıların basit birer bilançosu haline getirenler, memleket sanatından çok, marksizme hizmet ediyorlardı. Bir ağızdan yapılan aşağı tabaka edebiyatı, yoksulukların, haksızlıkların, çirkinliklerin, kinlerin, hasetlerin büyüteçle büyütülüp şiir diye ortaya sürülmesi-kolay şöhret kazanmak, yeni görünmek hevesi kadar-toplumu marksist bir düzene götürmek için yapılan yer altı çalışmalarına destek olmak maksadını da taşıyordu.

Böyle bir şiir akımına karşı çıkanların, bu akımın kaynağı olan marksizme de karşı çıkmaları, gerekmez miydi? Yahut, hiç değilse, şiirlerini ideolojilere bulaştırmaktan kaçınmaları tabii olmaz mıydı? Nitekim, <<ikinci yenici>> diye adlandırılmış olan genç şairlerin başlangıçta böyle bir tutumları seziliyordu. Bunların ileri gelenlerinden biri, beraber olduğumuz bir açık oturumda, aşağı yukarı <<sanat için sanat>> görüşünü savunmuş, kendisinin ve arkadaşlarının şiirlerine, <<anlamsızdır>> diye çatanlara, Divan şairlerini örnek göstererek, kendilerinin de, onlar gibi toplumun ancak seçkin bir tabakasına hitap eden, saf bir şiire ulaşmak istediklerini ifade etmişti.

Çaldıkları mayayı tutturamadılar. Hitap etmek istedikleri aydın tabaka, anlamsız sözlerden anlam çıkarmak, şiir adına bilmece çözmek için kafa yormaya hiç de hevesli değildi. Yeniliğin uyandırdığı ilk meraklar tatmin edilince, çıkardıkları dergi ve kitapları

---

[70] Hisar, Sayı 135, Aralık 1968, s.3-4

kendilerinden başka okuyan kalmadı. Uzun yıllardan beri basınımıza hakim olan marksist yazarlar ise, yavaş yavaş, böyle <<şaircilik>>oynayanlara –yeri geldiği için argo kullanalım- bozulmaya başladılar.

Zavallı <<ikinci yeniciler>> artık iki cami arasında kalmış beynamaz gibiydiler. Aydını, en aydını da dahil, okuyucuya kendilerin sevdiremedikleri gibi, <<eylemci marksist>>leri de kızdırmışlardı. <<Soyut>> tan, <<anlamsız>>dan vazgeçip, doğru dürüst şiir yazmak güç, hele böyle bir yol tutarak sivrilmek, birbirlerini öve öve balon gibi şişirdikleri şöhretlerini devam ettirmek imkansızdı. Çareyi marksist yazarlara yanaşmakta buldular. Önce onlara dergilerinin sayfaları açıldı, sonra kolları, yürekleri. Şiirde yine az çok eski yolda yürüyüp, nesirlerinde marksizme, marksist yazarlara övgüler döşenmeye başladılar. Bu suretle marksist basında yeniden kazanmaya başladıkları itibar, son günlerde kendilerini iyici çoşturmuşa benziyor. Şiirlerinde de, kendilerinin yarattıkları hacivat diliyle, yoksulluk, özgürlük, sömürü edebiyatı yapmaya başladılar. Bunları okumak o kadar eğlenceli oluyor ki! Gözümün önüne, arkasında frakla çöpçülük veya eskicilik yapmaya kalkışan acayip kimseler geliyor, gülmekten kendimi alamıyorum.

Ama onlar bu acayipliğin farkında değiller. Üç yüz tane okuyucusu bulunmayan şiirlerini, otuz milyona hitap etmesi gereken radyolarımızda okutmak, kimsenin duymadığı adlarını, bir takım peşin hükümler ve endişelerle düzenlenen kitaplar, antolojilere geçirtmek imkanına kavuşmuş olmak onlara yetiyor. Hatta, edebiyat dünyamızın dediği dedik hakimleri pozunu takınmakta devam etmekten bile geri durmuyorlar. Çünkü, bizim memlekette, mesele edip veya şair olmakta değil, edip veya şair olarak geçinebilmektedir.

Bu durum, nemalazımcı zümrenin uyanacağı, <<kötü>>ye tepki göstermek kadar <<iyi>>yi tutup desteklemenin de her aydın için bir görev olduğunun anlaşılacağı, sanat dışı endişeler, kulaktan kapma bilgilerle hazırlanan edebiyat kitapları ve antolojilerin yerini, tarafsız inceleyicilerin emek çekerek ortaya getirdikleri kitapların ve antolojilerin alacağı; basının ve radyonun memleket sanatına gerçek bir sevgi ile bağlı kimselere kavuşacağı zamana kadar, böylece sürüp gidecektir.

3.1.55. BİLMEMEK MEZİYET MİDİR[71]

Atatürk'ün ölüm yıldönümü dolayısıyla açılan bir fotoğraf sergisinde, Sayın İnönü, sayın Millet Meclisi Başkanı'na eski yazı bilip bilmediğini sormuş, <<hayır>>cevabını alınca <<Aman ne iyi. Demek ki eski harfleri bilmeyen bir Meclis Başkanı'na sahibiz. Büyük bahtiyarlık...>> demiş. Millet Meclisi Başkanı'nın eski yazı bilmemesinin İnönü'yü niçin bahtiyar ettiğini anlamak güç değildir: Bu, cumhuriyet neslinin en yüksek Devlet hizmetlerine yetiştiğini gösterir. Cumhuriyeti kuran ve harf devrimini yapan Büyük Önder'in en yakın arkadaşının, bu yeni rejimde, yeni harflerle okuyup yazarak yetişen kimselerin iş başına geçtiğini görkmekten bahtiyarlık duyması elbette yadırganamaz.

Ancak, sayın İnönü'nün bahtiyarlığını ifade ediş tarzı, öteden beri sızlayıp duran bir yaramı deşti. <<Ne mutlu bize ki İstiklâl Savaşı'ndan sonra dünyaya gelenler (veya yeni harflerle öğretim yapan okullardan yetişenler) Millet Meclisi Başkanlığı'na kadar ulaştılar.>> deseydi, bahtiyarlığına katılmaktan başka bir duyguya kapılmazdım. İnönü'nün aynı maksadı ifade etmek için söylediğini sandığım cümlede bahtiyarlığın sebebi <<eski yazının bilinmemesi>>gibi görünüyor.

İşte, sanırım İnönü'nün maksadı dışında, benim yaramı deşen husus budur. Bir şeyin bilinmemesinden, öğrenilmemesinden bahtiyarlık duyulabilir mi?

Anadolu'da oğullarını evlendirmek istiyen aileler, onları överken <<içki bilmez, kumar bilmez>> derler. Eski yazı içki ve kumar gibi zararlı bir şey olmasa gerek. Üstelik, içkinin ve kumarın da bilinmemesi, oynanmaması tercih edilmelidir.

Ben de sayın Millet Meclisi Başkanı'nın neslinden olduğum için, okullarda hiç eski yazı öğrenmedim. Lise öğrencisi olduğum bir yaz günü, babamın kitaplığındaki cilt cilt eski yazı kitabı merak edip, okumak istemiştim. Elime geçirdiğim bir eski yazı alfabe, bir hafta içinde, bana Reşat Nuri'nin, Hüseyin Rahmi'nin, Burhan Cahit'in yeni yazıyla henüz basılmamış birkaç romanını sökebilecek kadar bilgiyi kazandırmıştı. Sonraları, tıpkı bir yabancı dilden okumak gibi, eski yazıdan okumak da bana değişik bir zevk verdi. Eski yazı okuma alışkanlığını bir hayli ilerlettim, ama çeşitli el yazılarını ve ağdalı metinleri çözebilecek kadar derinleşmek fırsatını bugüne kadar bulamadım. Mülkiye'nin son sınıfında (Sene 1947-1948) Maliye hocamız, bizleri birer tez hazırlamakla görevlendirirken, eski yazı bilip bilmediğimizi de soruyordu. Ben çekine

[71] Hisar, Sayı 136, Ocak 1969, s.8-9

çekine <<biliyorum>>demiştim. Mal bulmuş mağribi gibi sevindi. Benim hazırlıyacağım tezin konusunu kendisi tayin etti: <<Türkiye'de Bütçe'nin Tarihçesi>> yeni yazıyla yazılmış hiçbir şey bulamıyacağımı, eski yazı metinlere, kaynaklara eğilmem gerektiğini söyledi. Bir ay süren bir çabadan sonra, benim bildiğim eski yazının bu konudaki vesikaları dillendirebilecek kadar yeterli olmadığını görüp üzüntüyle hocama bildirmiş ve tez konusunu değiştirmiştim.

Bir şeyi bilmek başka, yerinde kullanmak başkadır. Okuldan sonra girdiğim memuriyet hayatında, müsveddelerini mutlaka eski yazıyla yazıp, daktilolara kök söktüren yaşlı arkadaşlara içerler, dairenin binbir emekle hazırladığı uzun bütçe nutkunu, okumadan önce bir de eski yazıya çektiren Cumhuriyet Hükümeti'nin genç Maliye Bakanı'na şaşırdım. Eski yazının günlük hayatımızda elbette yeri kalmamıştır. Ama, dün ölen veya henüz hayatta bulunan müelliflerimizin eserlerinin bile henüz yeni harflerle basılamadığını düşünürsek, eski kültür ve medeniyetimizi öğrenmek isteyenlerin eski harflerin yardımına başvurmaktan kurtulamıyacakları bir gerçektir.

Fakat, bu yazıyı yazmaktan maksadım, eski harfleri öğrenmenin faydasını ortaya koymak değil. Bir zamanlar rahmetli Peyami Safa ile arkadışımız Mehmet Kaplan bu konuda hayli nefes tüketmiş, mürekkep harcamışlardı. Artık, kimsenin böyle bir tartışmaya girmesine meydan vermeyecek kadar ilerlemiş bulunuyoruz.

Şimdi eloğlu eski yazı bilmemekle değil, düpedüz Türkçe bilmemekle öğünüyor. Geçen yıl bir açık oturumda genç yazarlardan biri <<Eski Şiirin Rüzgarıyla>> yazılanlarla, <<Kendi Gök Kubbemiz>> arasında bir ayırım yapmadan ve göğsünü kabarta kabarta <<Biz Yahya Kemal'in dilini anlamıyoruz.>> demişti. Ben de kendisine <<O halde edebi kültürden ne anlıyorsunuz?>> diye sormak zorunda kalmıştım. Geçenlerde, bir edebiyat öğretmeni dergimize basılmak üzere gönderdiği biz yazısında, <<Ben öğrencilerime asır, vuslat, mefhum, nisbet, umumi, istisna, ihtisas, elzem, keyfi, usul, kast, zannetmek, zihniyet kelimelerini öğretmem de, kullandırmam da diyordu.>> Artık bu edebiyat öğretmeni Yakup Kadri'nin, Peyami Safa'nın, Yahya Kemal'in, hatta Cahit Sıtkı'nın bir yazısını, bir şiirini okuyup anlayabilen öğrencilerini zararlı bilgiler edindikleri için sınıfta bırakacak, <<bilmiyorz, anlamıyoruz>> diyenlere de <<aferin>> verecektir.

Yazısını ıkına sıkına üç beş yüz <<öztürkçe>> kelimenin içine sıkıştırıp da Türk dili ve edebiyatının yetiştirdiği gerçek değerleri kastederek, <<Onları yeni nesil

anlamıyor. Onlar okunmuyor, biz okunuyoruz.>> diye böbürlenenler, primlerini cehaletten aldıklarının farkında mıdırlar? Yahya Kemal'i okumak için biraz aruz bileceksin, şiirin ne demek olduğunu bileceksin, her şeyden önce Türkçe bileceksin, <<Erkek Zeliha'nın çişli torunu>> nu okumak için ne bileceksin? Hiç. Olsa olsa, biraz argo, biraz da küfür.

Bizim nesil, dilimiz ve Millî kültürümz yönünden, okullarda yarım okutulmuştu. Şimdikiler çeyrek bile okutulmuyor. Öğretmiyor. Öğrenmemeyi teşvik ediyor, sonunda da cehaleti mazeret olarak kullanıyoruz. <<Yeni kuşak falan veya filan kelimeyi bilmiyor, doğru dürüst telafuz edemiyor. Öyle ise bu kelimeyi dilimizden atalım —daha korkuncu bu— kelimeyi kullanmış olan yazarları okutmayalım>> diyorlar. Kimlerdir bu <<yeni kuşak>> a mensup olanlar? Bir dağ başında, bir ormanda kendi kendine yetişmiş bitkiler mi? Tanrı'nın gökten zenbille indirdiği acayip yaratıklar mı? <<Yeni kuşak>> bizim kardeşlerimiz, çocuklarımız değil mi? Onları biz okutmadık, biz yetiştirmedik mi? Onların böyle olmasını biz istemedik mi? Yahut, hiç değilse, onların böyle olmasından sorumlu biz değil miyiz? Nasıl olur da, onların bilgisizliğini kendimize kalkan yapabilirz? <<Özürü kabahatından büyük>> diye işte buna derler.

Hangi milletin kültür dili eğitimsiz, çabasız öğrenilir? İngiliz'in mi? Fransız'ın mı, Alman'ın mı?... Hangi milletin çocukları ciddi bir öğrenim görmeden anadilini kusursuz okuyup yazabilir? Yabancıların kendi dillerini harfi harfine doğru söylemek, doğru anlamak için okullarda, kurslarda nasıl ter döktüklerini gidip görenler bilir. Onlar bir harf, bir işaret hatası için, dillerini öğrenmeye gelen yabancıları bile sınıfta bırakırken, biz kendi çocuklarımızın, anadilimizi yanlış okuyup yazmasında keramet arıyoruz. Bilmemeyi, yanlış bilmeyi devrimcilik, ilericilik sayıyoruz.

Gülmek mi lazım, ağlamak mı?

3.1.56. ŞAİRLER ve ŞİİRCİLER[72]

Şaire ozan diyorlar, Ozanla şair arasındaki fark olduğunu, ikisini aynı şey sayarsak, bize daha çocukluğumuzda ezberletilen, <<Şair dolu ozan yok>> mısraının bir manası kalmayacağını söylemem gerekir. Ama dergileri, antolojileri, şiir kitaplarını dolduran yüzlerce <<kalem erbabı>>nın çoğuna da şair demeye dilim varmıyor. Başka bir söz bulmalı. Aklıma birden <<şiirci>> geldi.

Türkçeleştirme maksadıyla nasıl <<sanatkar>> a <<sanatçı>>, <<bestekar>> a <<besteci>> demişsek, pek âlâ <<şair>>e de <<şiirci>> diyebilirdik. Demedik. O kelime işsiz, <<işlev>>siz kaldı. Şimdi ben o kelimeyi <<şair>> de, <<ozan>> da olmadığı halde, durup dinlenmeden şiirle uğraşan kimseleri ifade etmek için kullanmak istiyorum.

Nasıl <<domatesçi>>, <<karpuzcu>> dediğimiz zaman, domates veya karpuz yetiştiren kimselerin dışında bazı meslek erbabını kastediyorsak, <<şiirci>> kelimesine de <<şiirci>> kelimesine de <<şair>> in dışında bir anlam kazandırabiliriz. Ama bu konuda daha titiz davranıp, şiirli de, şairle de hiç ilgisi olmayan <<yır>> ve <<yırcı>> kelimelerini onlar için uygun görenler de bulunabilir. Ben şimdilik <<şiirci>> sözünün maksadını anlatmaya yeteciğini sanıyor, daha ileriye gitmeyirom.

Çocukluğumuzda öğrendiğimiz mısrada <<şair dolu ozan yok>> diye yakınılmış. Şimdi biz de <<şiirci dolu şair yok>> diye dert yanabilirz.

Şair, yazma kabiliyeti yanında, gerçekten söylenecek bir şeyi, kendisini rahatsız eden, söylemeden duramıyacağı bir düşüncesi, bir derdi, bir sıkıntısı, bir duygu veya hayali olan kimse demektir.

Son aylarda çıkan fikir ve sanat dergilerini bir araya getirip günlerce üzerlerine eğildim. Dişimi sıkıp, saçlarımı avuçlayıp, bu dergilerde ne kadar şiir yayınlanmışsa sabırla, azimle hepsini okudum. Hem de büyük bir iyi niyetle, bir şeyler bulmak ümidiyle okudum. Tat almayı, beğenmeyi bir yana bırakıyorum: Bu şiirlerin çoğunda yazılmalarına sebep olan her hangi bir <<söyleme ihtiyacı>>, bir ruh veya fikir gerilimi keşfedemedim.

Kimi herkeste ortak olan sevgi gibi, özlem gibi, mutluluk veya mutsuzluk gibi duyguları, hiçbir özellik ve söyleyiş ustalığı gözetmeden satırlara dökmekle yetiniyor; <<Tüm özlemlerim sana dönük>> veya <<Mutsuz sevilerin tutsağıyım>> deyiverince şiire ulaştığını sanıyor. Kimi sadece ve sadece kimsenin söylemediği bir şey söylemek peşinde, <<böbrek taşı>> ile <<ısırgan otu>> nu bir arada kullanabilmiş olmayı marifet sayıyor.

Ne birincilerde gerçek bir sanatçı heyecanı var, ne de ikincilerde. Birinciler şiirin değişmez malzemesi saydıkları bir takım duygu ve düşünceleri konu olarak seçip, bu duygu ve düşünceleri anlatırken kullanılması alışkanlık haline gelen kelimeleri

---

[72] Hisar, Sayı 141, Haziran 1969, s.3-4

sıralayınca şair olduklarını sanıyor; ikincilerse şiirin sırrını, herkesin şaşırıp yadırgayacağı <<kelime salataları>> yapmakta arıyorlar.

Yukarda da dediğim gibi, şiir yazanın okuyucuya gerçekten söyleyecek bir şeyi olmalıdır. Okuyucuya söyleyecek bir şeyi olmadan yeni veya eski kelimelerle yeni veya eski şekiller kurmakla uğraşan bir kimse şair sayılamaz. Kendi gönlünden ve kafasından bir şey katmadan, başkalarının söylediklerini tekrarlamakla yetinen kimseye de şair diyemeyiz. Bu yüzden, belli ideolojilerin yüzbinlerce defa tekrar edilmiş sloganlarını, eski veya yeni, hangi biçim ve kelimelerle olursa olsun, mırıldanan, söyleyen veya haykıran kimselerin de şiirle ilgileri yoktur.

Bu açıdan bakılınca, fikir ve sanat dergilerimizde şiir diye yayınlanan parçaların büyük bir kısmının gerçekte şiir olmadıkları görülür. İş şiir üzerine konuşmaya geldiği zaman ise, ne kadar yüksek perdeden atılıp tutulduğunu, hayali şiir sultanlıklarının paylaşılması için nasıl kıyasıya kavga döğüş edildiğini sözü geçen dergileri takip edenler çok iyi bilirler.

Dedikodu meraklılarına bu yazıları okumalarını yürekten tavsiye ederim. Hayli eğlenceli bir vakit geçireceklerdir. Gerçek şiir meraklıları ise, yayınlanan yüzlerce parça içinden birkaç güzel mısrai Eyüp Hazretlerinin sabrıyla arayıp bulmak ve cımbızla çekip çıkarmak zorundadır.

3.1.57. HAFTADA BİR GÜN[73]

Romancı, hikayeci ve tiyatro yazarı Tarık Buğra, Hisar'ın ilk çıkış dönemine rastlayan 1950 yıllarında, bir gazeteye (Millîyet) her gün sanatla ilgili yazılar yazardı. Birkaç aydan beri yine bir gazeteye (Tercüman) her gün yazmaktadır. Bir defa olsun sanat konularına temas ettiğini (aramızdaki deyimiyile <<sadede geldiğini>>) göremedim.

Tarık Buğra ile aynı gazetede yazan Ahmet Kabaklı-yanılmıyorsam- basın hayatına dergimizde yayınladığı, sanatla ilgili yazılarla girmişti. Bir yüksek okulun edebiyat hocası, ikinci baskısının yapılmakta olduğunu işittiğim üç ciltlik <<Türk Edebiyatı>> kitabının yazarıdır. Fıkralarında kırk yılda bir, 5-6 satırla şiirden, edebiyattan söz açar. Fakat bunu yaparken halinde kusur işleyenlerin sıkılganlığı vardır. Okuyucudan ve gazete sahibinden adeta özür dilediğini sezerim.

---

[73] Hisar, Sayı 144, Eylül 1969, s.3-4

Kabaklı ve Buğra'nın çalıştığı gazetede haftada bir <<Sanat ve Hatırat>> başlığı altında makaleler yazan Halit Fahri Ozansoy'un son aylardaki yazıları da taşıdığı başlıktan bir hayli uzaklaştı. Bu yazılarda bir intihar olayı için sütunlar dolusu söz edildiğini gördük de, bir şiir, bir hikaye, bir roman üzerinde aynı ilgi ve titizlikte durulduğuna rastlayamadık.

Gelelim başka gazeteler: Orhan Seyfi Orhon'un Son Havadis'teki yazıların okuyanlar kendisinin edebiyat tarihlerine geçmiş Hecenin Beş Şairi'nden biri olduğunu hatırlatacak en ufak bir ize, bir belirtiye tesadüf edebilirler mi?

Cumhuriyet gazetesinin, bugün iktisatçılara hukukçulara, politikacılara ve hepsinden fazla demagoglara ayrılmış bulunan ikinci sayfasından, bir zamanlar yeni bir şiir, sevdiğimiz bir şair üzerine Ahmet Hamdi Tanpınar ve başkalarının yetkili kalemlerinden geniş ve ilgi çekici tahliller, tenkitler okuduğumuzu; Nurullah Ataç'ın Ulus gazetesine yazdığı çarşaf gibi <<Sohbet>>lerle edebiyatımıza bir kavga havası, bir canlılık getirdiğini söylesem bugünkü gençler şaşıracaklardır.

Hele, Hürriyet gazetesinin bugün sadece ilânlara, reklamlara, okuyucu mektuplarına ayrılan ikinci sayfasında İbrahim Alâaddin Gövsa gibi bir üstadın kalem oynattığına ve sık sık sanattan, edebiyattan bahsettiğine o günleri yaşamamış, gözleriyle görmemiş olanlar inanır mı? Bugün bu gazetenin son sayfasının en altında, gece kulübü ve reklamları arasında, Çetin A. Özkırım'ın sanat konularına temas edebildiği küçücük bir köşe kapmış olmasını bile büyük bir başarı sayıyor, alkışlarla karşılıyoruz. Ne yazık ki, Özkırım'ın bu küçük köşesi de gazetenin sadece İstanbul baskılarında yer aldığından, Anadolu okuyucusunun böyle bir köşeden haberi bile olmuyor.

Falih Rıfkı Atay'ın, bir zamanlar heyecanla beklediğimiz <<Pazar Konuşmaları>>nın da günlük fikralardan bir farkı kalmadı: Sanatın o kadar uzadığında, politikaya o kadar yakın.

Millîyet'te eski Tarık Buğra'nın yerini tutacak bir yazar bulabilirmisiniz?

Ben hep gazetelerin ikinci, üçüncü sayfalarındaki yazılardan, fikralardan bahsettim. Daha eskiler bu konuda başyazarları hatırlayacak, edebiyatın başyazılara bile nasıl saltanatla kurulduğunu anlatacaklardır.

Ekmek kavgası demeyin. Hayat şartları ağırlaşmış olmasından söz açmayın. Günlük politikanın içine bir kere düşenin sanatı da,edebiyatı da unutacağını ileri sürmeyin. Yukarıda adlarını andığım yazarlardan hiç biri edebiyatı unutmuş,edebiyattan

soğumuş değildir.Çoğunu yakından tanıdığım bu yazarlarla ne zaman karşılaşsam en çok şiirden edebiyattan söz ederiz. Ama gazeteye yazarken umumi efkâra (yeni ve yanlış deyimi ile kamu oyuna) seslenmek zorundadırlar. Bugünkü <<kamu oyu>>na ise sanat ve edebiyat vız geliyor. Futbol maçında bir gol yanlış atıldı diye kanlı bıçaklı kavga eder, can verir, katil olurlar da, en büyük yazarımız edebiyat kitaplarından silinse kılları kıpırdamaz.

Ekmeğini kalemiyle kazanmak zorunda olan yazarlarımız, iri gözleri ve göğüsleriyle etli dudaklarından başka bir şeyi, hiçbir sanat dalında kabiliyeti bulunmayan bir hanıma, sırf sahneye çıkıp fıkra anlatması (daha doğrusu boy göstermesi) için, gecede 15.000. lira teklif eden bir toplumun, en güçlü şairine senede o paranın yarısını bile vermediğini acı acı hatırlamaktadırlar.

Onların, Allah'ın günü sanattan, edebiyattan söz açıp, okunmaz yazarlar haline gelmelerini istemem. Zaten yurdumuzun, edebiyatın dışında, ilgi bekleyen pek çok derdi, meselesi var. Bugün hiçbir edebiyatçı (hele gazeteye günlük fıkra yazıyorsa) bu dertlere, meselelere yabancı kalamaz, sırtını çeviremez.

Bunu çok iyi anlıyor, biliyorum. Ama, gazetelerin ve gazete yazarlarının yardımı olmadan, sanatın, edebiyatın toplumdaki yerini alması, gerektiği gibi gelişip ilerlemesi mümkün değil. Baskı sayısı 5-6 bini geçmeyen sanat dergileri, ne kadar çalışırlarsa çalışsınlar, bu işi yalnız başlarına başaramazlar.

<<Kamu oyu>>, <<kamu oyu>> dediğimiz şeyi biraz da biz yaratırız. Her gün okuduğu yazarın arada bir sanat konularına da temas ettiğini gören okuyucu, yavaş yavaş o konularla da ilgilenmeye başlayacaktır.

Ben , özellikle edebiyatçı fıkra yazarlarımıza bu alanda büyük bir görev ve sorumluluk düştüğüne inanırım. Onların haftada altı gün başka konuları işlemelerine bir şey demiyorum. Ama, lutfedip haftada bir gün bari <<sadede gelsinler>>, sanattan, edebiyattan bahsetsinler. Sanatın, edebiyatın da bir memleketin geleceği için, en az temas ettikleri diğer konular kadar önemli olduğunu, üzerinde durdukları bir çok dert ve sıkıntıları gerçek bir sanat zevki ve terbiyesi almamış insanların yarattığını, onlar benden çok daha iyi bilirler.

Haftada bir gün... O gün okunmamak, patronu kızdırmak pahasına da olsa, edebiyatçı gazete yazarları, hiç olmazsa haftada bir gün, edebiyattan bahsetmelidir. Aksi takdirde bu konudaki görevlerini yapmamış, sorumluluklarının gereğini yerine

getirmemiş olurlar.

3.1.58. YAPICI EDEBİYAT[74]

Sanat, sadece sanat olarak kalabilirse, onun toplum üzerindeki etkisinin yapıcı olacağından şüphe etmiyorum. Toplumu yaratan fertlerin gerçek sanatı tadıp, onun zevkine hakkiyle varabilmeleri, toplumun ilerlemesinde, yükselmesinde büyük rol oynayacak ruh zenginliğini kazanmaları demektir. Bu açıdan bakılınca non-figüratif bir tablonun veya sözsüz bir musiki eserinin bile toplum üzerinde yapıcı bir etkisi olabileceği inkâr edilemez.

Malzemesi dil olan, yalnız sanat zevkine değil, düşünceye de hitap eden edebiyat eserinin toplumu etkilemek imkânı çok daha fazladır. İşte bu imkânı gözden uzak tutmayan bazı şair ve yazarlar eserleriyle topluma bir takım düşünceleri telkin etmeyi, onu istedikleri yöne çevirmeyi denemişlerdir. Bu denemeler sanatın büsbütün dışına çıkmadığı, sanatla ilgisini devam ettirebildiği sürece başarı da kazanmıştır. Ama, sanat bir kenara bırakılarak, iş sırf bir ideoloji propagandası halini aldığı zaman, ortaya getirilen eserlerin seçim bildirileri veya meydan nutuklarından farkı kalmamış, toplum üzerindeki etkileri de ancak onlar kadar olmuştur.

Bugün, <<toplumcu edebiyat>> denilince, çirkinlikleri, kötülükleri, haksızlıkları büyüteçle büyütüp, kağıda döken eserler akla geliyor. Böyle bir davranışın topluma faydası olabilir mi? Derler ki, kötülükler, haksızlıklar bütün çıplaklığıyla ortaya çıksın da, onlara karşı bir tepki uyansın. Tepki uyanabilir. Mesele bu tepkinin yönünü ve şiddetini ayarlayabilmekte. Haklı ve ölçülü tenkit, bir kimseyi, yanlışlarını düzeltip, daha iyi çalışmaya yönelttiği halde, haksız ve ölçüsüz tenkit, hedef aldığı, kimsenin büsbütün çökmesine bile sebep olabilmektedir.

Bir toplumu durmadan kötülemek, onda hiçbir iyi taraf görmemek, o toplumun fertlerini ümitsizliğe düşürüp, daha az çalışmaya, daha az namuslu olmaya ve çevresindekileri daha daha az sevmeye yöneltebilir. Bu ise o toplumun yıkılmaya doğru gitmesi demektir. Amaçları zaten yıkmak olanlar, bu başarılı sonucu sevinçle karşılayabilirler. Ama, kötülükten, yokluktan, çaresizlikten, haksızlıktan bahsetmekle, bunların ortadan kaldırılıp, toplumun güçlendirilmesini, sağlamlaştırılmasını; toplum fertlerinin daha iyi şartlar içinde, daha mutlu yaşamasını isteyenler, bu konuda çok

dikkatli olmak zorundadırlar.

Topluma her şeyden önce bütün kötülükleri, yoklukları, çaresizlikleri yenecek gücü, kendi öz gücünü duyurabilmek gerek. Bu bir bakıma dertle birlikte devayı da göstermek demektir. Elbette bir edebiyat eseri, yurdu kalkındırmak için plânlar, programlar getirecek değildir. Bu kalkınmayı sağlayacak manevi gücü, manı getirecektir. Bütün imkanlar ve araçlar elde edilse bile, inanılmadan hiçbir şey yapılamaz.

Bu sözlerimle, toplumu şişirme tasvirler, beylik övgülerle heyecana getirmeye çalışan, ucuz güzelleme ve hamaset edebiyatından medet umduğum anlaşılmasın. Başka bir maksatla söylenmiş olan şu beyit, böyle bir edebiyatın uğrayacağı hayal kırıklığını anlatabilir:

Vatan hikâyesi hâbâver oldu ahbaba
Ben ağladım yine tesir-i dastanımdan.

Evet, hele bugünkü dünyada, mücerret övgü edebiyatının herkesin uykusunu getirmekten başka bir işe yaramıyacağı bir gerçektir.

Edebiyatın yapıcılığı da, yıkıcılığı da edebiyat olarak kalmasına bağlıdır. <<Toplumcu edebiyat>> ancak sanatın dışına çıkmadığı takdirde bir değer kazanır.

<<Toplumculuk>> sıfatının günümüzde yalnız yıkıcılara verilmesi yanlış bir anlayışın sonucudur. Milletimizin geçmişteki büyük başarılarını sağlamış bulunan, bugün de geleceğe güvenle bakmasına yetecek olan asıl cevherini ortaya koyup, ona bu cevheri duyurarak güç ve cesaret veren eserler, bence, toplumcu edebiyatın özlenen ürünleridir.

Bunların şüphe götürmeyen yapıcılığı kadar, toplumun dertlerini, yaralarını- bezdirici, ümitsizliğe düşürücü bir üslubun ve davranışın dışında sevmesini, anlamasını bilen, temiz bir yürekle dile getirmeye çalışan eserlerin de yapıcı vasıflarının inkâr edilmemesi gerekir.

Yaşamakta ve yazmakta olan şair ve yazrlarından <<toplumcu>> sıfatına hak kazanacak yapıcı eserler vermiş olanlar yok değildir. Ben burada Tarık Buğra'nın, Millî mücadelemizin iyice aydınlatılmamış ruh ve iman cephesi ve bu cephenin isimsiz kahramanları üzerine cesaretle eğilen <<Küçük Ağa>> adlı romanıyla, Kemal Tahir'in, Osmanlıların büyük bir cihan imparatorluğu kurmaları ve yüzyıllar boyunca bu imparatorluğu ayakta tutmalarındaki sırları keşfedip açıklamaya çalışan <<Devlet Ana>>

---

[74] Hisar, Sayı 149, Şubat 1970, s.3-4

isimli romanını; Arif Nihat Asya ve Nüzhet Erman'ın bir çok şiirlerini hatırlatmakla yetineceğim.

Bu çeşit eserlerin çoğalmasını yürekten dilemekteyim. Toplumculuğu yıkıcılık sanan yazarların çürütücü etkilerinin ortadan kaldırılması –veya hiç değilse azaltılması- topluma eğilen yapıcı eserlerin çoğalmasına bağlıdır.

3.1.59. ACI ŞEYLER[75]

Hisar'ın yirminci yıldönümünü sessiz sedasız geçiştirdik. Ne bizde bir hareket görüldü, ne de dergiyi okuyanlarda. En yakın gazeteci dostlarımız bile sütunlarında birkaç kelimeyle bu yıldönümünden sözaçmak gereğini duymadılar.

Bundan onbeş yıl önce (1955 yılında) kutladığımız beşinci yıldönümünü hatırlıyorum: Zamanın belli başlı şair ve yazarlarını bir araya getirip, Ankara Hukuk Fakültesinin kocaman konferans salonunu hıncahınç dolduran davetlilere dört saat süren bir edebiyat ziyafeti vermiştik. Gazetelerimizin çoğu Hisar'ın yıldönümünden ve edebiyat toplantısından bahsetmiş, resimler, röportajlar yayınlamıştı.

Eskiden, ilmi konferanslar verilen, sanat konuşmaları yapılan, şiirler, hikâyeler okunan fakültelerin konferans salonlarında, şimdi, kavgalı döğüşlü ideolojik <<forumlar>> düzenleniyor, tabancalar, <<molotof kokteylleri>> patlatılıyor. Gazetelerimiz de, fikir ve sanat hareketlerine gözlerini kapayıp, yalnız bu gürültülerden bahsediyorlar.

Biz, dergi olarak da, şahıs olarak da, politika kavgalarının dışındayız. Ama, politika öyle bir şey ki, siz ondan bucak bucak kaçsanız dahi, o sizin yakanızı bırakmaz. Bir memleketin siyasî hayatındaki dalgalanmalardan yalnız politikacıların müte'essir olacağını sanmak, ekmeğin kalitesindeki değişmelerin sadece fırıncıları ilgilendireceğini ileri sürmeye eşittir, hele, memleketin iç ve dış güvenliği konuları çevremizi saran hava kadar hayati bir önem taşır: Birkaç yüz kilometre uzaklaşıp Ankara'nın her gün teneffüs ettiğiniz pis havasından kaçabilir, fakat –eğer düşünen ve duyan bir kimse iseniz- nereye giderseniz gidin, içinize dolan güvensizlik havasının zehirleyici etkisinden kendinizi kurtaramazsınız. Kolunuz kanadınız kırılır, eliniz ayağınız kesilir. Hiçbir şey yapamaz, hiçbir şey düşünemez olursunuz.

İlim de, sanat da huzur ve güven duygusu ister. Yarına güvenimizi kaybeder,

geleceği karanlık görmeye başlarsak, yazmanın da, çizmenin de zevki, önemi kalmaz. Biz, bir mısraı en güzel şekilde söylemek için, günlerce didinirsek, bunu –her şeyden önce- yarına kendimizden bir şeyler bırakmak için yaparız. Fani olan insanoğlunun en büyük tesellisi budur. Bizim göremeyeceğimiz, tanıyamayacağımız nesillerin, yarın bizi zevkle, heyecanla okuyacaklarını, yüreklerinde ve kafalarında yaşatacaklarını –uzak bir hayal bile olsa- gözümüzün önüne getirmek bütün yorgunluklarımızı unutturur.

Yarınki nesillerin bizim duygularımıza, düşüncelerimize büsbütün yabancı, başka yıldızlardan inmiş kadar acayip yaratıklar olacağını, bizim eserlerimizi yakıp yıkmakla, bize küfretmekle eğleneceklerini tasavvur ettiğimiz an, ellerimizden kalemler, fırçalar dökülüverir.

Hem en ateşli vatansever, hem de en büyük romancılarımızdan olan Halide Edip Adıvar'ın –çok geç kalınarak- açılmış olan büstünün dinamitle parçalanması ve bunu üniversite gençliğinin yapmış olduğu şüphesi, kimbilir kaç romancımıza başlamış olduğu romanı, kaç şairimize yazmakta olduğu şiiri yarıda bıraktırmıştır.

3.1.60. SANAT ve SAVAŞ[76]

Bir yazımda edebiyat alanından yetişen gazete yazarlarımızın dahi sanata eğilmekten kaçınmalarını şikâyet konusu yapmış, bunların hiç değilse haftada bir gün "sadede gelip", şiirden, romandan, musikiden, tiyatrodan bahsetmeleri gerektiğini belirtmiştim. Levent'ten bana mektup gönderen değerli bir okuyucumuz, sözü geçen yazımdaki şikâyetimi yerinde görmekle beraber, bu konuda gazete yazarlarımızın da haklı bulunduklarını ileri sürüyor ve aşağı yukarı şöyle diyordu: "Öyle bir devirde yaşıyoruz ki, Millîyetçi gazete yazarları silâhını çekmiş birer savaşcı gibidir. Komünistler, bozguncular, anarşistler her tarafta kol geziyor ve Devletin temeline dinamit koymakla uğraşıyorlar. Millîyetçi gazete yazarlarımız bunları her gün ateş altında tutmak zorundadırlar. Haftada bir gün dahi olsa, sanat konularına eğilip ateş kesmeleri doğru olmaz. Önce memleketi soysuzların tecavüzünden kurtarmak, sonra ihmal edilen sanat ve edebiyata dönmek gerekir."

Üniversiteli gençlerin çıkardıkları Ocak dergisinde, benim "Halkımız ve Sanatımız" adlı kitabım hakkında olgun bir eleştirme yayınlayan değerli bir genç yazar

---

[75] Hisar, Sayı 151, Nisan 1970, s.3-4
[76] Hisar, Sayı 154, Temmuz 1970, s.3-4

(Acar Okan) da, yazısının sonunda, Levent'li okuyucumuzun görüşünü paylaşarak, özetle şöyle diyor: "Biz şimdi ölüm kalım savaşı içindeyiz. Bir mısraa en güzel şeklini vermek için günlerce uğraşacak zamanımız yok. Bütün Millîyetçi yazarlar da, sanat endişelerini bir tarafa bırakıp, kalemlerinin olanca sivriliği ile savaşın tam ortasına atılmak zorundadırlar.

İlk bakışta Levent'li okuyucumuz da, üniversiteli genç yazar da düşüncelerinde haklı görülebilir. Bu haklı görüş, iyinin kötüye, vatanseverliğin vatansızlığa, yiğitliğin hainliğe karşı savaşını dar bir alana itmekle; bu savaşın yalnız taşlar, tabancalar, küfürler, suçlamalar, iddialar, çürütmeler, ideolojiler, karşı ideolojilerle verilmekte olduğunu sanmakla mümkündür.

Benim, yukarda sözünü ettiğim yazıda ismini anarak şikâyet konusu yatığım değerli ve usta bir yazar (Tarık Buğra), geçenlerde yayınladığı bir fikrada, bütün öğrencilere cami ve müzelerimizin gezdirilerek, yakından inceleme yaptırılmasını teklif ediyordu. Bu sanat şaheserlerini gören ve öğrenen gençlerin kendi milletlerini küçümsemekten vazgeçip, aşağılık duygusundan kurtulacaklarını, yıkıcıların, bozguncuların peşlerine takılmayacaklarını söylüyordu.

Bir milletin yarattığı fikir ve sanat şaheserleri, o milleti yok etmek için girişilen hareketlerin karşısına dikilecek en güçlü savunmacı, en yenilmez savaşçıdır. Haşim'in:

Melali anlamayan nesle âşina değiliz.

demesi gibi , ben de, bu vatanın vatan olmasında oynadıkları rol bakımından, en büyük idareciler ve en şanlı kumandanlarla Baki'leri, Itri'leri, Sinan'ları, bir tutmayanların görüşlerine katılamadığımı söyleyeceğim. Klâsik misalde "Shakespeare mi, İngiliz donanması mı?" sorusuna verilen "Elbette Shakespeare" cevabını düşünürsek ikincilerin daha da ağır basması gerektiğini söylemek de mümkündür.

"Şimdi sırası değil" mazereti sanat için asla geçerli olamaz. Büyüklerin sözlerine sığınmayı pek sevmem, ama, burada Atatürk'ün bir sözünü hatırlatmadan edemiyeceğim: "Sanatsız kalan bir milletin hayat damarlarından biri kopmuş demektir." Sanatı, ekmek ve su gibi, bir millet için hayatî bir ihtiyaç sayesinde ona karşı hiçbir sebep ve bahane ile ilgisiz kalamazsınız. Yağmur, kar altında, bombalar, mermiler arasında nasıl karnınızı doyurmadan edemezseniz, akla gelebilecek en güç şartlar içinde sanatı da yaşatmak zorundasınız.

Biz, millet olarak –daha çok- savaşmış, yenmiş, hükmetmiş, idare etmiş, fakat

düşünmeye, yazmaya fazla zaman ayırmamışız. Ayıramamaşız demiyorum, gerektiği kadar önem versek elbette ayırabilirdik. Yahya Kemal "Biz şarklılar yazmaktan çok konuşmayı severiz." diyordu. Kendisi de öyle olduğundan, her dinleyenin paha biçilmeyecek kadar değerli bulduğu tarih sohbetlerinde dile gelen görüş ve düşünceleri, kendisiyle birlikte toprak olup gitmiştir. Yine, Yahya Kemal "Hayal Beste" şiirinde:

Roma'nın şarkını fethettiğin andan sonra,
Yüce dağlar gibidir gördüğün iş, Türk oğlu,

Dedikten sonra şöyle hayıflanır:

Açtığın ülkede, yoktan yaratış kudretini,

Azminin kurduğu yüzlerce şehirden başka,
İri fîrûzeye benzer nice gök kubbeyle,
Dehre aksettiriyor, gerçi, büyük mimâri;
Bu eserler seni göstermeğe kâfi diyemem.
Şi're aksettirebilseydin eğer, dinlerdin,
Yüz fetih şi'ri, okundukça çelik tellerden.

Resme aksettirebilseydin eğer, dinlerdin,
Ebedi cedleri karşında görürdün canlı.

Gönlüm isterdi ki mâzini dirilten san'at,
Sana tarihini her lâhza hayal ettirsin.

Hayıflanmak boşuna. Geçen geçmiş. Bugün de aynı hatalı yolda yürümeyelim. "Biz savaş yapıyoruz, cenk ediyoruz, sanat geriye kalsın" demek, doğru değildir. Hem cenk edecek, savaşacak, hem de sanatla uğraşacağız. Aslında sanatla tamamlanmayan bir savaşın, tam bir savaş olmadığını da tarih gösteriyor, Kazanılan zaferler unutuluyor, kumandanlar göçüp gidiyor. Onların sanatla ebedileştirilmeleri gerek.

Siz yanmadan durabiliyor musunuz: Üç kıt'aya hükmeden Türk ırkının, bugün elinde kalan bir avuçluk anayurdundaki vatandaş ve dindaşlarına dahi kendi dilini ve kültünürü benimsetememiş olması ne hazin bir şeydir! Kürtçülük, nurculuk, komünistlik, anarşistlik hareketlerinin yayılıp genişlemesinin temelinde, Millî kültür noksanından

daha etkili hangi sebep yatar?

Türk Millîyetçisinin başta gelen görevi, Türkün, kılıncı kadar kalemini, fırçasını da kullanmakta başarılı olduğunu bütün dünyaya göstermektir. Sanatımızı, edebiyatımızı bozguncuların elinden kurtarıp, Millî zevkin, Millî heyecan ve düşünüşün kuvvetle ifadesine elverişli bir hale getirmedikçe, öteki alanlarda zafere ulaşsak bile, bu zafer sürekli olmayacaktır. Millî sanatın gelişmesi ise, ancak sanata ve sanatçıya büyük değer vermek, candan ilgi göstermekle olur.

Şer kuvvetleri kendi işlerine gelen sanatı arayıp buluyor, el üstünde taşıyorlar. Bu konuda pireyi deve, keçiyi Abdurrahman Çelebi yaptıklarını da her gün görmekteyiz. İlgisizlik daha çok Millîyetçilerde, vatanseverlerde, Türk varlığı korumakla görevli olanlarda. Bunların çoğu, sanatı, hiçbir işi olmayanların vakit geçirmek için başvuracakları basit bir eğlence, leblebi çekirdek kabilinden önemsiz bir çerez sanıyorlar.

İşte bu yüzdendir ki, Millîyetçiliğimiz en büyük bir destekten (sanatın desteğinden) büyük ölçüde yoksun bulunmakta, şer kuvvetlerinden başka, onların ele geçirdiği sanatçılarla da savaşmak zorunda kalmaktadır.

3.1.61. NİÇİN SÜLEYMAN NAZİF?[77]

Vatan ve millet sevgisi, sanat kabiliyeti, kahramanlık ve insanlık duygusu, mertlik ve dürüstlük. Kaç sanatçıda bunların hepsi bir araya gelebilmiştir?

Çok defa, içimiz sızlayarak, düşünürüz: İyi bir sanatçı, ah keşke vatansız olmasaydı! Büyük bir kabiliyet, ah keşke yalancı, dolandırıcı, çıkarcı olmasaydı!

Yahut da mazeret ararız: Millet, memleket aleyhine çalışmış da olsa, bir Türk sanatçısıdır. Eserlerini Türkçe yazmıştır. Yine de bizim sayılır, büsbütün red ve inkâr edemeyiz. Şu, şu, şu kötü hareketleri yapmış ama, sanatçı ruhu herkesinki gibi kalıba girmez, hoş görmek gerekir.

Hoş göre göre öyle bir hale gelmişz ki, halkın büyük çoğunuluğunun gözünde sanatçı, darbeder, dengesiz, güvenilmez ve inanılmaz bir kimse olmuş.

Doğumunun yüzüncü yıldönümünde Süleyman Nazif'i saygı ve hayranlıkla hatırlayışımız, O'nun sanatçılıkla, vatanseverliği, kahramanlığı, mertlik ve dürüstlüğü şahsında en iyi şekilde birleştirebilmiş, eşine az rastlanır büyük bir insan olmasındandır.

En yetkili kalemler, O'nun nesirde ulaştığı erişilmez başarıyı; duygularını,

---

[77] Hisar, Ağustos 1970, Sayı 155, s.10-11

düşüncelerini, insanın kalbinde ve kafasında silinmez izler bırakacak bir keskinlik ve sağlamlıkla ifade etmekte gösterdiği üstün kudreti övmekte birleşiyorlar. Bu kudret ve başarının sebebini, O'nun doğuştan sahip olduğu kabiliyetin, edinmek fırsatını bulduğu köklü edebiyat kültürünün yanında dile ve sanata verdiği büyük önemde aramalıyız.

Paris'te bulunduğu sırada "Nazif, dünyada senden alçak adam yoktur" diye bir tezkere yazıp kendisine hakaret ettikten sonra, Nazif'in düelloya daveti üzerine korkuya kapılıp af dileyen bir vatandaşımıza verdiği cevap çok ilgi çekicidir: "Hakkımdaki tecavüzünü affettim. Fakat bana yazdığın mektupta "dünya" kelimesini vavla yazmak suretiyle imlaya tecavüzünü imkânı yok affedemem." Bunu rastgele söylenmiş bir söz, basit bir şaka olarak kabul edemeyiz. O'nun dile ve imlâya yapılan tecavüzü, kendi şahsına yapılan tecavüzden çok daha büyük bir üzüntü ve öfkeyle karşıladığını, bugün hikâyelerini zevkle okuyup dinlediğimiz, bir çok davranışları açıkça göstermektedir.

Dil ve sanat konularında gösterdiği ince dikkat ve titizlikle, bir sanatçı olarak saygımıza hak kazanan Süleyman Nazif, vatan ve millet aleyhine girişilen her harekete – o hareket kimden gelirse gelsin- büyük bir imanla karşı koyarak, medeni cesaretin ve kahramanlığın da en güzel örneklerini vermiştir.

Fransa'ya ve Fransızlara karşı büyük bir sevgi beslediği halde, Mütareke'den sonra bir Fransız generalinin işgal kuvvetleriyle birlikte İstanbul'a girip, beyaz bir at üzerinde Beyoğlu sokaklarında dolaşması ve bir kısım Rum ve Ermeni'nin onu "Yaşasın Fransa" diye alkışlaması üzerine, tepeden tırnağa kin ve nefret kesilip, üzüntü ve öfkesini "Kara bir Gün" başlıklı makelesinde dile getirmesi, kahramanca davranışlarının canlı örneklerinden biridir.

Süleyman Nazif'in boynunu düşman kılıcının önüne uzatması demek olan "Kara bir Gün" makalesinin yazılışı, yayınlanışı, bu yayınlanıştan sonra geçen olaylar, hiçbir Türk vatanseverinin gözleri yaşarmadan okuyamıyacağı bir destan örneğidir.

Bu destanda, makaleyi –kendisini ölüme götüreceğini bile bile- kaleme alan ve kaçmayı, hatta özür dilemeyi reddederek, işgal ordusu kumandanına karşı görüşlerini sonuna kadar savunmakta ısrar eden Süleyman Nazif'n yanında, o makaleyi yabancı sansürden kaçırarak yayınlanmasına imkân veren yüzbaşı Aziz Hüdayi Bey'le,
makalenini yazarını Fransızlara teslim etmeyi reddeden polis müdürü Mehmet Ali Bey de,, canlarını tehlikeye atarak, şerefle yer alırlar.

Süleyman Nazif'in o sırada polis müdürüne söylediği şu söz, bugün içinde

yaşadığımız ortamda ne kadar hayret vericidir: "Türk polisine kendimi aratmak suretiyle zahmet vermemek için bizzat teslim olmağa geldim. İster düşman kuvvetlerine teslim ediniz, ister devlet hapishanesine gönderiniz"

Yazımın başlığında "Niçin Süleyman Nazif?" diye sormuştum. Memleketi kara günlerden ancak Süleyman Nazif gibi yazarlarla onların eserlerinden güç ve iman kazanmış Aziz Hüdayi Bey gibi askerler, Mehmet Ali Bey gibi polisler koruyup kurtarabilir de onun için.

3.1.62. UYUMAK, UYANMAK ÜZERİNE[78]

Tanınmış bir şairimiz, Paris'e yaptığı bir geziden sonra, birdenbire ağız değiştirip, <<Biz Yahya Kemal'i anlamamışız. Doğru yolda olan o imiş. Çağımıza uygun bir edebiyatın Batı'yı kopya ederek yaratılacağını ve bu kopyacılığın Batı'nın da ilgisini çekeceğini sandık: Halbuki, Millî köklerinden, Millî geleneklerinden kopmuş bir edebiyat yurt içindeki okuyucuların sevgisini kaybettiği gibi, yurt dışında da bir değer kazanamıyor. Çünkü, o, kendisine mahsus rengi, kokusu, havası olmayan, şahsiyetsiz bir edebiyattır.>> demeye başlamıştı. Bu tanınmış şaire, kendisiyle sık sık görüşüp konuşan ve Hisar yazarlarından olan bir başka tanınmış şairimizin verdiği cevabı her zaman hatırlarım: <<A sevgili şairim, benim Allahın günü sana tekrarlayıp durduğum şu basit hakikatleri görüp anlaman için Paris'e kadar gidip, orada bir şamar yemen gerekli miydi?>>

Gerekli değildi elbette. Tıpkı gençliğin nereye götürülmekte olduğunu bir profesörün görmesi için koltuğunun alevler içinde sokağa atılması; bir politikacının, bir yazarın, her hangi bir aydının anlaması için eli silahlı çetecilerin kendi kapısına dayanması gerekli olmadığı gibi.

Daldıkları gaflet uykusundan ancak bomba, tabanca sesleriyle uyanabilmiş olanlar, şimdi yarı uykulu gözlerle yüzünüze bakıp, <<Yahu, biz hepimiz uyuyormuşuz.>> diyorlar. Uzun yıllardan beri kendilerini uyandırmak için nasıl didinip çırpındığınızı hatırlatmaya çalışmanız boşuna: Ne onları hatırlar, ne de sizi suçlarına ortak etmekten vazgeçerler.

İnanır mısınız? Ben uykuda olmayı da, suçlu olmayı da çoktan kabullendim. Yeter ki, şimdi uyanmış görünenlerin gaflet uykuları yeniden bastırmasın. Memleketimiz

için çok önemli bir takım gerçekleri görmek ve anlamaktan vaz geçmesinler. Biz, oldum olası, bazı konularda titizlik gösterdiğimizden, adımız evhamlıya çıkmış. En yüksek sesle, en çarpıcı cümlelerle de söylesek, çapaklı gözlerini oğuşturarak kekelemeye başlayanlar kadar etkili olamıyoruz.

Ömrümüz, çağdaş Türk şiirinin geçmişle bağlarını koparmaması, geçmişten kuvvet alması gerektiğini savunmakla geçti. Bu uğurda dergiler, kitaplar çıkardık. Savaşlar verdik. Dün bize şittedle karşı koyanlar, bugün hataların az-çok anlamaya başlayınca, kendilerin geleneğe bağlı çağdaş Türk şiirinin öncüsü ilân ettirmekten çekinmediler. Bizim kendi dostlarımız, kendi yazarlarımız bile, onlardaki bu fikir değişikliğini görmenin heyecanına o derece kapıldılar ki, geçmişe eğilmenin lüzumunu belirten yazılarında onların adlarını anmaktan, onları örnek göstermekten geri durmadılar. Tıpkı, bir zamanlar gençliği en kötü eylemlere itmekte olanların, bugün bu eylemleri kötüleyen kahramanlar olarak gazetelerde boy göstermeleri, radyolarda borazan çalmaları gibi.

Bazı inkârcı şairelir, Divan Edebiyatı'nın gazel tarzına özenip, ikişer satırda (mısrada değil) bir, ses benzeşimi (kafiye değil) yapmaları, kendilerinin bundan böyle tövbekar sayılmalarına yetmekle kalmadı, yeni bir dinin ilk yayıcıları kadar önemli görülmelerini de sağladı.

Eskiden, dönmeler, doğuştan müslüman olanlardan daha makbul sayılırmış. Bugün de parti değiştirenlerin, fikir değiştirenlerin daha çok saygı ve ilgi gördükleri bir gerçektir. Zaman zaman düşünürüm: Göze çarpmak için acaba ne yapsak? Önce Divan Edebiyatı'nı toptan inkâr edip, Baki'ye, Fuzuli'ye ağız dolusu küfürler savurup, sonra gazelimsi şeyler karalamaya mı başlasak? Dilimizi kimsenin anlamayacağı uydurma kelimelrle doldurmayı ihmal etmeden, sözlerimizin arasına çoktan terkedilmiş birkaç Osmanlıca terkip sıkıştırıp geçmişe bağlı olduğumuzu mu göstersek?

Evet, bir şeyler yapmalıyız. Yoksa, Türk zevkine, Türk söyleyişine bağlı kalarak, bugünün şiirini vermek yolunda yıllardır harcadığımız çabalar boşuna gidiyor. Hatta, divan Edebaytı'nın gazel tarzını devam ettirmek şerefini bile- vezni ile kafiyesi ile ne kadar kusursuz, ruhu, havası, konusu ile ne kadar yeni gazeller yazarsak yazalım-başkalarına kaptırmaktan kurtulamıyoruz.

Bereket ki <<göze çarpmaya>> hevesli değiliz.

---

[78] Hisar, Sayı 166, Temmuz 1971, s.3-4

Eğerçi köhne metaız revacımız yoktur.
Revaca da o kadar ihtiyacımız yoktur.

diyen şairin ruh hali içindeyiz. Bu ruh hali –yukardaki beyitten de sezildiği gibi- umursamazlık kadar, güven duygusunu da gösterir.

Sevilmeyen, benimsenmeyen, hatta nefret edilen bir geçmişe, sırf bir kafiye düzeni veya birkaç Osmanlıca kelimeyle köprü kurulamayacağı, bugün değilse yarın, nasıl olsa öğrenilecektir. Tıpkı, Devlet zoruyla gözünü açmış görünen bazı kimselerin uyanmaya hiç de niyetli olmadıklarının anlaşılacağı gibi.

3.1.63. YOK DEDİĞİN YERDE YOK OLUR[79]

Geçen yıl sessiz sadasız dünyamızdan ayrılan değerli bir şair (Mustafa Seyit Sutüven) şöyle demiş: "Herkesin kendisine mahsus sanatı sezişi ne ise sanat odur. O inkâr edilmeye dahi müsaittir. Yok dediğin yerde yok olur."

Sanatçının ilgiyi, şöhreti arzulaması, var olduğunu hissetmek, "var" denildiğini işitmek ihtiyacından doğar. Sanat, her şeyden önce, bir inanma işidir. Beş asır önce beş para etmeyen bir tablonun, bugün milyonlarla ölçülemeyişini ne ile açıklarsınız? Tablo aynı tablodur. Üstelik, bezin eski sağlamlığından, boyanın eski parlaklığından az çok kaybetmiş olduğu da inkâr edilemez. Fakat, o tabloya bakan gözler değişmiştir; o tablo'nun değeri, o tabloyu yapan ressamın büyüklüğü hakkında kuvvetli bir inanç doğmuştur.

Yeni bir sanat anlayışını yerleştirmek için, eski anlayışları yıkmaya çalışmak bir dereceye kadar gerekli görülebilir. Sık ve büyük ağaçlarla kaplı bir ormanda boy atmaya çalışan taze bir fidan, elbette, tepesinin üstüne eğilip, güneşi görmesine engel olan dalların budanmasını isteyecektir. Ama, bu genç fidanın daha iyi gelişmesi için ormanın bütün ağaçlarını köklerinden kesmeye kalkarsak, o toprakta, o genç fidan da dahil, hiçbir ağacın yeşeremeyeceği boğucu bir iklim yaratmış oluruz.

Sırf şu veya bu sanatçıyı yıkmak için, sanatın bizzat kendisini yıkmaya çalışmaktan çekinmeyenler var. Yıllar yılı bütün şairler ve şiirlerle alay edildi. Bunu da çok defa yine şairler yaptı. Sonuç nedir? Herkes yıkıldı da ortada yalnız bu yıkıcılar mı

kaldılar? Hayır, okuyucu şiirden tüm olarak soğudu, şiirden elini çekti. Hisar'a abone olanlara birer kitap hediye edeceğimizi öğrenen ve bazı öğrencilerinin abone olacağını bildiren bir öğretmen şöyle yazıyor: "Aman yollayacağınız kitaplar şiir kitabı olmasın. Çocuklar şiir kitabı istemiyorlar." Dikkat buyurulsun: İstenmeyen şu veya bu sanatçının eseri değil, şiir kitabıdır, şiirin kendisidir.

Rahmetli Sutüven'in hakkı var: "Yok dediğin yerde yok olur" Ta ki bir "var" diyen çıkıncaya kadar.

Yok dediğin yerde yok olan yalnız sanat değeildir. Kanun da, nizam da, bir çok haklar ve yetkiler de yok dediğin yerde yok olabilir. Çünkü, bunlar da sanat gibi, inanışa, bağlanışa dayanır. Kaya parçası gibi elle tutulan, güneş ışığı gibi gözle görülen şeylerden değildirler. Ne Meclis'in kanunu, ne idarecinin emri, ne de hâkimin kararı ateş gibi, su gibi, toprak gibi kendi kendine bir varlık gösterir, red ve inkâr edilemez bir gerçeklik kazanır. Onlara varlık veren bizim inançlarımız, bizim kabullerimizdir.

Bu inançlarla oynamaya, bu inançları yıkmaya çalışan kanun yapıcılara, idarecilere, hakimlere, yukarıda sözünü ettiğim yıkıcı santçılardan daha çok şaşarım. Bunlar, göz göre göre, bindikleri dalları kesmektedirler.

Bir memlekette kanun, nizam saygısı ortadan kalkarsa, milletvekilinin, hakimin, valinin, kaymakamın ne hükmü olur? İş kaba kuvvete kaldığı zaman, her halde, hükmü veren hâkim, emri veren vali ve kaymakam olmayacaktır. Hırsızı, haydutu, eşkiyayı bir yana bırakın, hangi valinin kendi odacısının bileğini bükmeye, hangi hâkimin kendi mübaşirinin sırtını yere getirmeye gücü yeter?

Kanun ve nizam saygısı da, yalnız işimize gelen, bize haklar ve çıkarlar sağlayan kanunlara uygun hareket edip, ötekileri yok farzetmekle sağlanamaz. Kanunun hepsi bir kanundur: Haklısı da, haksızı da; yanlışı da, doğrusu da; işimize geleni de, gelmeyeni de. Haksız ve yanlış görülen kanunların değiştirilmesi için çalışmak başka, kanuna karşı gelmek başka şeydir.

Görevi kanunları yapmak, kanunları uygulamak ve uygulanışı denetlemek olan; bütün varlıklarını, şeref ve itibarlarını kanunlardan alan bazı kimselerin, zaman zaman kanunlara karşı gelmeye kalkmaları, bana, balıkların suyu inkâr etmeleri kadar acayip ve akıl almaz görünür.

---

[79] Hisar, Sayı 161, Şubat 1971, s.3-4

3.1.64. HECENİN BEŞ ŞAİRİ'NDEN BİRİ DAHA GİTTİ[80]

Şiirin de, şairin de ilgi gördüğü, saygı gördüğü günlerde gelmişlerdi. Şimdi piyasa şarkıcılarını sayıklayan dudaklar onların adlarını fısıldar; şimdi futbolcular için toplanan kalabalık onların peşinden koşardı.

Kendilerine <<Hecenin Beş Şairi>> denildi: Asırlar boyunca halk şairlerinin kullandığı ölçüyü, aydınlara seslenen şiirlerde ilk defa başarı ile kullandıkları için. Gerçekte, hiç birinin aruz veznine düşmanlığı yoktu. Şiire aruzla başlamışlar, ilk gençlik heyecanlarını aruzla dile getirmişlerdi. <<Aruza Veda>> edişleri bile, sevgilisinden istemiyerek ayrılan bir aşığın gözyaşları ile doludur:

İran yoluyla zühre tacın, nağme kervanın
Şahane geldiğin gibi, şahane git yine.

Bu mecburi ayrılıştan sonra da, zaman zaman eski sevgilileriyle gizli gizli buluşmaktan (aruzla yazmakta devam etmekten) geri kalmadılar. İçlerinde serbest nazımla yazmayı deneyenler de oldu. Ama, adları, her şeye rağmen, edebiyat tarihlerimizde <<Hecenin Beş Şairi>> olarak kalmıştır.

<<Edebiyat-ı Cedide>>nin ve <<Fecr-i Ati>>nin, Farsça-Arapça terkipli, ağdalı dilinden sonra, onların, konuştuğumuz sade Türkçeyle söyledikleri pırıl pırıl mısralar büyük bir ilgi uyandırdı. <<Hecenin Beş Şairi>>nin, vezin meselesinin üstünde, asıl önemi, bu dil değişikliğinden gelmektedir. Bir ölüm-kalım savaşı sonunda kurulan yeni Türkiye Devleti'nin ilk türküleri onların sazlarında dile gelmiş: okullarda Arapça-Farsça öğretilmediği için, eski şairlerimizi anlayamayan Türk çocukları, ilk şiir zevkini onların eserlerinde tatmışlardır.

Geçen ay kaybettiğimiz Halit Fahri Ozansoy, <<Hecenin Beş Şairi>>nin en güçlüsü değilse bile, sanata en çok bağlanan, sanatla en çok uğraşanı idi. Yakından tanımak ve dostluğunu kazanmak mutluluğuna erdiğim rahmetli Üstad, seksen yıl süren ömrünün son günlerine kadar, bir amatör heyecanı ile okumakta ve yazmakta devam etmiştir. Batı'daki en son tiyatro hareketlerini yabancı kitap ve dergilerden dikkatle izler, dergimiz sayfalarına aksettirirdi. Tercüman gazetesine haftada bir yazdığı sohbet yazılarında, en eski hatıraların yanında, en yeni eserlerin de eleştirmelerini bulurduk.

---

[80] Hisar, Sayı 163, Nisan 1971, s.3-4

Arkadaşlarının çoğunun yaptığı gibi, politikaya atılıp, kendini harcamamıştır. Onun için en büyük heyecan kaynağı yeni bir kitabının çıkması, yeni bir şiirinin yayınlanması idi. senelerce en büyük edebiyat dergilerini yönetmiş, şiirlerini bütün edebiyat kitaplarına geçirtip, hafizalara yerleştirmiş olan rahmetli dostum, Hisar'a yolladığı bir şiirinin –her hangi bir sebeple- bir sayı geç yayınlanması üzerine, sitemli, heyecanlı mektuplar yazardı. Bunda, onun hiç ölmeyen amatör ruhu kadar, dergimize beslediği sevginin de rolü olduğu şüphesizdir.

Geçen yıl yayınladığı <<İki Yanda>> isimli tiyatro eserinin, beklediği ilgiyi görmeyişi en büyük üzüntüsü olmuştu. Bu eserden dergimizin <<Yeni Yayınlar>> sayfasında kısaca bahsetmekle yetinmemizi bir türlü bağışlayamıyordu. Bana hasta yatağında yazdığı son mektubunda <<Ben bu eserle tiyatro alanında yeni bir deneme yapmıştım. Ne derece başarıya ulaştığım söylenmeli, hatalarım varsa ikaz edilmeliydim.>> diyordu. Bize ilk şiirlerini yollayan ve sanat alanında kendisine yol gösterilmesini isteyen liseli gençlerin alçak gönüllüğüyle yazılmış bu satırlar gözlerimi yaşarttı. Kendisine, eserini tiyatro ile uğraşan arkadaşlarına okutup, etraflı bir eleştirme yazdıracağımı vâdetmiştim. Ne yazık ki, bu vadimi yerine getiremeden ve mektubuma cevap alamadan ölüm haberini aldım.

Eşinin 1962 yılında vefatından sonra büyük bir yalnızlık içine gömülmüştü. Son dokuz yılında, bütün tesellisi, ufacık torunundan başka, kitapları ve sanaçı dostları idi. 6 Şubat 1962 tarihinde başlayıp, bir süre hemen her gün yazdığı ve sonradan **<<Sonsuz Gecelerin Ötesinde>>** adlı kitabında topladığı şiirlerde, eşinin ölümünden duyduğu acıyı ve içine düştüğü yalnızlığı, çok samimi bir ifade ile dile getirmişti. Şimdi, kendisi de, o sonsuz gecelerin ötesine göçmüş bulunuyor. Orada, bir türlü unutamadığı sevgili eşine ve öteki sevdiklerine kavuşmuş olduğunu düşünmek, en büyük umut ve tesellimizdir.

Allah, içli ve temiz yürekli şairden rahmetini esirgemesin.

3.1.65. SANAT YOLUNDA[81]

Bu ay Hisar'ın kuruluş yıldönümü. İlk sayımız 16 Mart 1950 de yayınlanmıştı. Arkadaşlar, derginin ve dergi çevresinde geçen sanat olaylarının tarihçesini yazmam hususunda ötedenberi ısrar ederler. Her yıldönümünde bir niyetlenir, sonra vazgeçerim.

Geçen ay, ölümünün 10. yıldönümü dolayısıyle, hakkında yazılar yazılıp,

[81] Hisar, Sayı 174, Mart 1972, s.3-4

toplantılar düzenlenen Ahmet Hamdi Tanpınar bir yazısında <<Edebiyata meraklı gençlere tavsiye ederim, diyordu, günü gününe hatıra yazsınlar. Ben bütün eserlerimi hatıralarımdan çıkardım.>> Yazık ki, rahmetli Üstad'ın çok yerinde bulduğum bu tavsiyesini tutamadım.

Şimdi düşünüyorum: Yirmi iki yıldan beri Hisar çevresinde olup bitenleri bir yere günü gününe not etseydim, ne kadar ilgi çekici bir vesika ortaya çıkardı. Böyle bir vesika olmadan da bugün pek çok şeyleri hatırlayıp yazabilirim. Ama, canım yazmak istemiyor. Hisar'ın tarihçesi, büyük fedâkârlıkların, sarsılmaz dostlukların yanında, umulmadık kalleşliklerin, sebepli sebepsiz kin ve düşmanlıkların, haset ve kıskançlıkların da tarihçesidir. Hatırlamaktan zevk duyacağım şeylerle birlikte, yıllardır unutmaya çalıştığım olaylar da var. Zaten hatıra yazmaktan, görüp geçirdiklerimi kâğıda dökmekten beni alakoyan da bu unutmak arzusu değil mi?

Yirmi iki yıl önce biz, aşırı ideolojilere kapılmamış, modanın Türk şiirine getirdiği çarpık söyleyişe karşı çıkmış, bir avuç gençtik. Bir önceki nesilden aramıza katılan Munis Faik Ozansoy müstesna, hiçbirimizin –şurada, burada beş on şiir yayınlatmış olmaktan başka- basın alanında tecrübemiz yoktu.

İlk günlerden başlıyarak, sanata yalnız kendi ideolojisi açısından bakan sol cephenin amansız düşmanlığıyle; Faruk Nafiz ve Necip Fazıl'dan sonra Türk şiirinin bir daha dirilmemek üzere öldüğüne inanan sağ cephenin de mutlak ilgisizliğiyle karşılaştık.

Yirmi iki yıl sonra isimlerimiz edebiyatseverlerce biliniyor, kitaplarımız alınıp okunuyorsa, bu sonucu elde etmek bizim için kolay olmamıştır. Yirmi iki yıl, iğne ile kuyu kazdık. Yirmi iki yıl- hem toprağı sürüp eken, hem buğdayı öğütüp un haline getiren, hem de ekmek yapıp yiyen, henüz işbölümünün yerleşmediği ilkel toplulukların insanları gibi-hem yazdık, hem yayınladık, hem de dağıtmaya, tanıtmaya çalıştık. Yaygaracı, farfaracı olmadığımız, kendi kendini reklâm etmenin insan haysiyetine dokunan güçlüğü ile karşılaştığımız için, tanıtmamız, tabiatiyle eksik kaldı.

Bizden sonra yetişen gençlere, hatır için yazı yayınlamayan, hiçbir önyargı ile yazı reddetmiyen, gördüğü her pırıltının üzerine dikkatle eğilmeye çalışan; olgun, ağırbaşlı bir dergi kazandırdık. Yirmi iki yıl önce, böyle bir dergide çalışmak imkânı bize verilseydi, sanat hayatının dikenli yolları bizim için gül, gülistan olurdu. Acaba gençler böyle bir imkânın değerini biliyorlar mı? Bilen de var, bilmiyen de. Kanadımızın altında büyüttüğümüz gençlerden, özellikle yayınımıza ara verdiğimiz yıllarda, başka dergilere

geçip, bize cephe alanlar oldu. Hem bizden destek isteyip, hem de alttan alta kuyumuzu kazanlar çıktı.

Bu sayıda yayınladığımız hikâyesinde Hamdi Olcay –temiz yürekli bir Anadolu insanının, bugünün çıkarcı mantığiyle bağdaşmayan vefa duygusunu dile getirdikten sonra <<Zekeriyya'lar var, Zekeriyya'lar>> diyor. Biz de, sanat dünyasının gelmiş ve gelecek Zekeriyya'larına güvenip, yolumuza devam ediyoruz.

3.1.66. DİL KONUSUNA DÖNÜŞ[82]

Geçen ay kaybettiğimiz değerli Türk Millîyetçisi Adnan Ötüken, son karşılaşmalarımızda, Hisar'ın dil kavgasını gevşetmesinden şikâyet eder, <<Her ay yazmalı, her fırsatta söylemelisiniz>> derdi. İlmin, kültürün, edebiyatın –hatta Millî birliğin- temelinin dil olduğunu bilen bir insandı. Gerek kültür müsteşarı olduğu sıralarda, gerek müsteşarlıktan ayrıldıktan sonra, en büyük titizliği dil konusunda göstermiş, en şiddetli savaşı dil konusunda vermiş, en amansız düşmanları da bu yüzden kazanmıştı.

Türkiye'nin içine düşürüldüğü dil kargaşalığı, birkaç derginin beş on aydının savaşmasıyla önlenebilecek bir dereceyi çoktan aşmıştır. İlkel kabile dilleri hariç, dünyada <<arı dil>> diye bir dilin var olmadığını dil bilginleri defalarca yazdılar. Türk hançeresine uydurduğumuz ve hep birlikte, her gün kullandığımız kelimeleri –yüzlerce yıl önce başka bir dilden alınmışlardır diye- dilimizden çıkarıp atmanın barbarca bir davranış olduğunu; bu davranış sonucunda cumhuriyet döneminde yazılmış eserler bile anlaşılamaz hale geleceğinden, nesiller arasındaki köprülerin havaya uçurulmuş, kütüphanelerin yakılmış olacağını hepimiz defalarca söyledik. Atılan kelimelerin yerinin bazan dilde kullanılmakta olan başka bir kelimeye ek görev verilerek doldurulmaya kalkışılmasının dili fakirleştirdiği, nüansları ortadan kaldırdığı uzun uzun açıklandı. <<Öztürkçe>> diye ileriye sürülen kelimelerin de bir çoğunun yabancı köklerden geldiği veya dil kurallarına aykırı olarak uydurulduğu örneklerle isbat edildi. Fakat, bütün bunların hemen hiçbir faydası olmadı. Bir davada haklı olmak davayı kazanmak için yeterli değildir. Duygunun akla üstün geldiği, demagojinin hakikatleri silip süpürdüğü hallerde, haklı olanın sesini duyurabilmesi imkânsızlaşır.

Türkçe'nin, kendine yabancı düşen uydurmaları er-geç bünyesinden atacağı

[82] Hisar, Sayı 175, Nisan 1972, s.3-4

görüşüne de ben tam olarak katılamıyorum. Dil, her şeyden önce, bir alışkanlık işidir. Bir yanlış kelimeyi, milyonlara seslenen radyoda her gün yüzlerce kere tekrarlatır, o kelimenin okul kitaplarına , resmi belgelere kadar girmesine izin verirseniz –ev sahibini bastıran yavuz bir hırsız gibi dilde yerleşip kalmasını önleyemezsiniz.

Aslında, hiçbirimiz mümkün olduğu kadar sade, mümkün olduğu kadar <<öz>> bir Türkçe ile konuşup yazmanın karşısında değiliz. Tersine, böyle yapmaktan zevk alır, böyle yapmayı ödev biliriz. Bizim yazılarımızı okuyanlar, ödül veya ödenek hatırına <<arı dilci>> geçinip, yazılarına, en aykırı uydurma kelimelerle birlikte, çoktan terkedilmiş Osmanlıca sözleri, hatta Frenkçe deyimleri doldurmaktan çekinmiyen nice yazarlardan çok daha arı ve duru bir Türkçe ile yazmakta olduğumuzu göreceklerdir.

Ama, Türkçeleşmede ifrata gidilip, asıl gayeden (birbirimzle daha iyi anlaşacağımız, dertlerimizi, maksatlarımızı daha iyi anlatacağımız zengin bir dil yartma gayesinden) uzaklaşılmasını doğru bulmuyoruz. Türkçenin, her önüne gelenin istediği gibi kesip budayacağı, istediği şekle sokup, istediği gibi kullanacağı, sahipsiz bir dil haline getirilmesine isyan ediyoruz.

Bu ifrat ve sahipsizlik, edebiyat dilinden sonra, ilim dilinde ve-en tehlikelisi – hukuk dilinde de görülmektedir. Kendi uydurduğu terimlerle hukuk kitabı yazan doçentler, profesörlerden sonra; kanun, tüzük, yönetmelik hazırlayanlar da, dil konusunda tamamiyle başıboş davranmaya başladılar. <<Mevzuat>>a uymak ve onu uygulamak zorunda olanlar, en büyük güçlüğü dilden çekiyorlar. Eskilerin deyimiyle <<efradını câmi, ağyarını mâni>>, iki türlü anlaşılmayan, açık-seçik, dört başı mamur bir hukuk dili, gittikçe uzaklaşan bir hayal oldu. Ortaokul öğrencilerinin Türkçe'den zayıf not almalarını gerektirecek kadar büyük dil yanlışlarına yeni kanunlarda, tüzüklerde, yönetmeliklerde sık sık tesadüf ediyoruz. Bunlar, son derece önemli olan, terim birliğinden de yoksundurlar.

Herkes beğenmediği bir kelimenin yerine bir başkasını uydurur, onunla yazıp konuşursa, birbirimzle anlaşmamız imkânsız olur, Geçenlerde bir yüksek mahkememizin Resmi Gazete'de yayınlanan içtihadi birleştirme kararı, içtihaddan çok, terim uyuşmazlığını dile getiriyordu. İçtihadı birleştirilecek dairelerle, içtihadı birleştirme kurulu herkesin bildiği bir hukuk terimini başka başka uydurma kelimelerle değiştirdiğiniden, karar, içinden çıkılmaz bir hal almıştı. Sadece, bu çeşit kararların altında <<muhalefet şerhi>> yerine kullanılan kelimelerle bakmak bile, dil bakımından

içinde bulunduğumuz yürekler acısı durumu anlatmaya yeter: Karardaki görüşe katılmıyanların kimisi -<<muhalefet şerhi>> yerine- <<azınlık düşüncesi, kimisi <<azlık düşüncesi>>, kimisi <<karşı oy yazısı>>, kimisi <<ayrışık oy yazısı>> demektedir.

Bu, elbette böyle gidemez. Bir kanunun, bir yönetmeliğin, bir mahkeme kararının dilini her birimiz bir başka türlü anlarsak, birbirimizin gırtlağına sarılmamız için, ne komünizm propogandasına lüzum kalır, ne de anarşi telkinlerine. Dil kargaşalığını yaratanlardan bir kısmının istediği de bundan başka bir şey olmasa gerek. Daha önce de defalarca yapılmış olan bir teklifi tekrarlıyorum: Dil konusuna, terim konusuna bir hal çaresi bulmak üzere, vakit getirmeden bir ilim kurulu görevlendirilmelidir. Bu ilim kuruluna, her şeyi yıkıp yakmaktan sadistçe bir zevk alan, hiç kimsenin bilmediği bir dille konuşup yazmayı marifet sayan, hasta mizaçlı veya bozguncu kimselerden hiçbirinin sızmamasına da büyük bir dikkat gösterilmesi lazımgelir.

Yirmi beş yıl önce, Ticaret Hukuku dersine giren rahmetli hocamız <<Defatir-i ticariye aksam-ı muhtelifeye ayrılır.>> diye başlardı. Çünkü o zaman yürürlükte bulunan ticaret kanunun dili öyle idi. Hocanın bizi o dile alıştırması, o dili anlamamıza yardım etmesi gerekiyordu. Bu gereği kabul etmiş olmamıza rağmen, <<küfelâya müracaat>> dediği zaman, aklımıza <<kefe>>yi getirip, gülmekten kendimizi alamazdık. Bu dil elbette değişecekti. Nitekim değişmiştir. Yeni kanunlarımızın hiçbirinde <<defterler>> yerine <<defatir>>, kefiller yerine <<küfelâ>> denmez. Ama, Türk halkının sabahtan akşama kadar kullanıp durduğu <<defter>> kelimesini, <<kefil>> kelimesini de yeni kelimelerle değiştirme yoluna gitmek, gereksiz olduğu kadar, zararlıdır da.

Hele bu değiştirme, her aklına esenin kendi keyfine göre üretip türettiği, başka başka kelimelerle olursa, ortada yalnız dil değil, hak-hukuk diye bir şey de kalmaz.

3.1.67. GEÇERLİ BİR SANAT[83]

Doğru dürüst yabancı dil bilmediği söylenen bir tanıdığıma, yurt dışında önemli bir görev verilmişti. Başarısının sırrını öğrenmek istedim: <<İyi dil bilmediğini kimseye belli etmez>> dediler. <<Fransızca kem küm ettiği kimselere esas yabancı dilinin İngilizce olduğunu, ingilizce patırdattığı kimselere de Fransızca konuştuğunu söyler.>>

Kendisini olduğundan fazla gösterebilmek belki de takdir edilecek bir kabiliyettir. Nice üstün meziyetli kimselerin üzerlerine almaya cesaret edemedikleri, veya-cesaret

etseler bile-lâyık görülmedikleri bazı önemli işlerin, başarı şansı çok daha az olan başkalarına verilmesi, olduğundan fazla görünme kabiliyetinin, öteki meziyetleri bastırmasından ileri gelir.

Kendisini olduğundan fazla gösterenler, yaptıklarını da olduğundan fazla göstermesini bilirler. Normal insanlar için saçma ve değersiz görülecek hareketler, onlardan geldiği zaman anlamlı, değerli sayılır. Böyle kimselerin sebep oldukları başarısızlıkları üzerlerine aldıkları hiç görülmemiştir: Mutlaka yükletecek başka birini bulurlar.

Özellikle toplum hayatında, girişilen bir işin, verilen bir kararın iyi mi kötü mü olduğu, çok defa, yıllar geçtikten, o iş ve karar sonuçlarını gösterdikten sonra belli olur. Ama. Turgut Özakman'ın bir piyesinde denildiği gibi, <<Halkın hafizası yoktur. Halk ancak en son harekete bakar>>. Yanlış bir işe başlayanlar, yanlış bir kararı verenler unutulur; o işi –durduramadıkları için –sürdürmek, o kararı –değiştiremedikleri için- uygulamak zorunda kalanlar sorumlu tutulurlar.

Köklü bir tecrübe, temelli bir bilgi uzun bir çalışma ile hazırlanabilecek tasarıları bir çırpıda, allayıp, pullayıp, yaldızlayıp ortaya getirenleri; o tasarılar kanunlaşıp uygulamaya geçildikten ve nasıl bir çıkmaza girildiği anlaşıldıktan sonra, arayıp bulmaya, akıl danışmaya veya hesap sormaya bir teşebbüs edin: Ya büyük başarılarından dolayı <<taltifen>> gönderildikleri Avrupalarda, Amerikalarda keyif çatmaktla; ya da yurt içindeki daha önemli makamlarda yeni harika tasarılar hazırlamakla vakit geçirmektedirler. Eski yapıtlarını çoktan unutmuş görünürler. Veya –daha da ileriye gidip- işlerin kendi ayrılmaları yüzünden bozulduğunu, eski görevlerinde kalıp hazırladıkları tasarıları kendileri uygulamak fırsatını bulsalar, durumun bambaşka olacağını söylerler. İşin alacası ortaya çıkmaya başlayınca, bir an önce yerlerini terketmek (sorumluluktan kaçmak) için nasıl çırpındıklarını ancak bilen bilir.

Tarık Buğra'nın <<İbiş'in Rüyası>> adlı romanında, esas kahraman Nahid'in (Türk tiyatro tarihinin unutulmaz siması Nâşid'in) yanında ikinci bir tipe yer verilir: Sadi. Nahid, yeni bir bina yapan mühendisin, mimarın, ustabaşının çalışmasını örnek alarak, kendisine mahsus bir tiyatro yaratmayı istemekte, bunun için gerekli olan <<kendi tuğlalarını, kireçlerini, kumlarını...>> bulabilme ümidiyle uğraşıp didinmektedir. Yolda giderken işittiği <<bir satıcı, bir serseri, bir külhani sesi>>, <<bir bakış, bir gülüş, bir

[83] Hisar, Sayı 176, Mayıs 1972, s.3-4

şaşkınlık>> <<Kantarcılar'daki bir kahvede rasladığı bir bıyık, Yemiş İskelesi'ndeki bir nârâ>> hem keten helvası yiyip, hem de arkadaşıyla atışan bir çocuğun üst dudağını yalayışı... <<O koskocaman, o dev gibi İbiş'in çizgileri>>ni ortaya çıkarmak için Nahid'in sabırla, kanter içinde taşıdığı <<kumlar, çakıllar, kireçler, tuğlalar, demirler>> olur.

Buna karşılık Sadi, kolay başarıların peşindedir. <<Tiyatro üstüne üçbuçuk kitap okumadan İstanbul'un en değerli sahnesine>> çıkmış; <<1.80 boyu, geniş omuzları, dar kalçası, ince beli, yukarıya kalkık kaşları, kapkara bıçak gibi bakan badem gözleri>> yüzünden Nahid'e üstün tutulmuştur. Ama, Sadi <<Zeki değil, kurnazdı. Öğreniyor, kapıyor, benzetiyor, fakat ne kendine mal edebiliyor, ne de kendinden birşeyler katabiliyordu.>> Nazilerin Avrupa'yı etkileri altına aldıkları yıllarda, büyük bir hırsla Almanca öğrenmeye çalışır ve nazilik taslar. Serbest Fırka'nın kuruluşunun haftasında da <<azılı bir muhalif. Ateşli bir serbest fırkacı>> oluverir. Yenildiği,darda kaldığı zaman arkadaşı Nahid'e sığınıp onun yardımından faydalanır, fakat, onu can evinden vuracak planları alttan alta hazırlayıp uygulamaktan da geri durmaz.

Buğra'nın sözü geçen romanında –tabii olarak- ikinci planda kalan Sadi tipinin, başka eserlerde daha büyük bir önemle ele alınıp işlenmesini, en kuvvetli projektörlerle aydınlatılmasını dilerim. Son yıllarda <<Geri Kalmışlığımızın Tarihi>>, <<Geri Kalmışlığımızın Nedenleri>> diye eserler yayınlamak moda oldu. Ben de, dertlerden, sıkıntılardan, çıkmazlardan kurtulamayışımızın sebeplerini araştırsam, birinci olarak, Sadi tiplerini ilimde, edebiyatta, idarede, politikada ön plana geçmelerini önleyemeyişimizi gösteririm.

Bu tipe, uzun yıllardanberi, her yerde, her meslekte tesadüf edilmektedir. Bir profesör için, liseyi birlikte okuduğu yakın bir arkadaşı şöyle demişti: <<Mektebin en iyi aktörü idi. Tiyatroya intisap edseydi, Ertuğrul Muhsin'e taş çıkartırdı.>> Biz onu otuz yıldan beri ilim adamı rolünde görüyoruz. O kadar güzel oynuyor ki, yalnız öğrencileri değil, en tecrübeli kimseler bile, yaptığının rol olduğunu farkedemediler.

Büyük bir isim olarak tanıtılan nice sanatçıların bu şöhreti nasıl elde ettiklerine akıl erdiremezsiniz. Eserini her okuyan, her gören yüzünü buruşturur; fakat, onun antolojilere girmesini, sergilere çıkmasını –hatta ödüller kazanmasını- kimse önleyemez.

<<İbiş'in Rüyası>>nda, gerçek sanatçı Nahid, palavracı Sadi'ye karşı geç ve güç te olsa başarı kazanmakta, bu başarısını –hiç değilse bir süre – devam ettirmektedir.

Sai'nin sahip bulunmadığı başka birçok kozları da ele geçiren bugünkü dünyamızın becerikli şarlatanları, gerçek değerlere o kadarcık bir mutluluğu bile haram ediyorlar.

3.1.68. ŞİİR BİR GENÇLİK HEVESİ MİDİR[84]

Geçen gün bir resim sergisinde bana şair olarak takdim edilen, henüz kırkına varmamış bir hanım hemen itiraz ette: <<Geçti, o eskidendi.>> bir süre beni dikkatle inceledikten sonra ekledi: <<Saçları ağarmış kimselerin hâlâ şiir yazabilmelerine şaşıyorum.>> Hemen arkasından, bir pot kırdığını sanıp, özür dilemek lüzumunu duydu: <<Affedersiniz, sizin yaşlanmış olduğunuzu söylemek istemedim. Saçlarınızın vakitsiz ağardığı belli.>>

Ona sekiz –yirmi yaşlarında hemen herkes şairdir; kırkını geçenler arasında ise şiire devam edenlere çok az raslanır. Şiiri ilk gençlik heyecanlarının, aşk sanılan gelip geçici heveslerin, tecrübesizliğin sürüklediği başıboş hayallerin kâğıt üzerine dökülmesinden ibaret sananlar ; ak saçlı, ev-bark, çoluk-çocuk sahibi kimselere şairliği yakıştıramamakta haklıdırlar. Ama, asıl şairlik de yaş otuzu aştıktan; işin heveskarlık safhası bitip; gösteriş merakı, şöhret arzusu az çok tatmin edildikten sonra başlıyor.

Nurullah Ataç'ın şiir üzerine bir konuşmasını hatırlıyorum. Abdulhak Hâmid'i hiç sevmeyen ve her firsatta kötülemekten büyük bir zevk alan Üstad, o konuşmasında yine bir münasebet düşürüp şöyle dimişti: << Allah bu adama (yani Hamid'e) daha doğduğu zaman <<sen şair olamazsın>> demiş. O ise, bu ilahi emre karşı gelip, bütün ömrünce şiir yazmakta inat etmiş; fakat, tabii yazamamış>> (Ataç, bunları söylerken birkaç kere kekeleyince sözlerine şunları da eklemişti: <<Tıpkı benim gibi. Allah beni de kekeme yaratarak <<sen konuşmayacaksın>> demiş. Bense durmadan konuşuyorum.>>

Ataç'ın Hamid hakkında söyledikleri elbette haksızdı. O'nun zaman zaman bütün sınırları aşan ve hele bir eleştirmeciye hiç yakışmıyan hissi inkârcılığının bir örneğini veriyordu. Fakat, şair olmadıkları halde bütün ömürlerince şiir yazmakta direnenler, dergi sütunlarını, kitap sayfalarını boş yere işgal edenler de az değil. On sekiz yaşında şiire başlayıp, yirmi beş yaşında bu işi başaramıyacağını anlayarak yazmaktan vazgeçenleri, yukarda sözünü ettiğim inatçılara tercih etmek gerekir. İkinciler, hiç değilse şiirin ne olduğunu anlamışlar, şiire saygısızlık etmekten, kendilerini de okuyucularını da aldatmaktan kaçınarak, dürüst bir davranışta bulunmuşlardır.

---

[84] Hisar, Sayı 177, Haziran 1972, s.3-4

Bir de, genç yaşta çok güzel şiirler söiyledikleri, başarılı bir şair oldukları halde, orta yaşa gelmeden şiiri bırakanlar var. Bu bırakma, bazan, seyrek yazma, hiç yazmama halinden de öteye gidip;şiirle şairle ilgiyi büsbütün kesme şeklini alıyor ki, işte ben de buna şaşıyorum. İnsan nasıl bu derece değişebilir, nasıl bu kadar yabancı bir kalıba girebilir?

Cahilliğimi itiraf edeyim: Şevket Hıfzı'nın <<Şiirler>> kitabı yayınlanıncaya kadar, Hayat dergisini çıkaran Şevket Rado'nun eski bir şair olduğunu bilmiyordum. << Ah şu güzel kâğıtlı, nefis baskılı, geniş imkanlı dergi bir şairin, bir şiir severin eline geçse de şiir gibi basılmış şiirler okusak>> dediğim zamanlar olmuştur.

Şevket Rado, sözünü ettiğim kitapta şöyle diyor: <<Şevket Hıfzı benim gençliğimin adıdır. Keşke adet olsaydı da herkesin biri gençliğine ait olmak üzere iki adı olsaydı! Çünkü gençlik büsbütün başka bir hal. O kadar başka ki ansanın ilerlemiş yaşlarda ulaştığı şahsiyet ile gençken taşıdığı varlık arasında, zamanla, hiçbir münasebet kalmıyor?>> Sayın Rado bu sözleri sırf kendisi için söyleseydi, düşüncesine katılmaktan başka bir çare bulamazdım. Çünkü ben, kendimi ne kadar zorlarsam zorlayayım, daha ortaokul sıralarında görebildiğim bütün şiirlerini defterime geçirip, bir çoğunu ezberlediğim bir hisli şairin –aradan kaç yıl geçerse geçsin – çıkardığı dergiyi şiirden bu derece uzaklaştırabileceğini tasavvur edemiyorum. Ayrıca, bunu ticari bir zaruret olarak ta görmüyorum: **Hayat** dergisinin elli sayfasından bir taneciği olsun şiire ve şiir üzerine yazılmış yazılara ayrılsa, okuyucularından bir tekinin bile dergiyi okumaktan vazgeçeceğini tahmin etmiyorum. Üstelik, böyle bir davranış dergiye benim gibi düşünen birkaç bin kişinin daha abone olmasını sağlayacaktır.

Birkaç yıl önce, Türk şiirinin halktan neden bu derece koptuğunu araştırmak için yapılan bir ankete cevap verenler –haklı olarak- bugünku magazinlerin, eskilerden çok daha geniş imkanlara sahip bulundukları halde, şiire sırt çevirmiş olmaları üzerinde duruyor ve şöyle diyorlardı: <<Eskiden yayınlanan ve büyük halk kitlelerine hitap eden dergiler, birkaç sayfalarını da şiire ayırarak, okuyucuyu sanata ısındırıyor, edebiyat dergilerini okumaya hazırlıyorlardı. Bugünse magazinlerle fikir ve sanat dergileri arasında tam bir uçurum var. Magazin okumaya alışmış bir okuyucu, eline bir edebiyat dergisi verildiği zaman, yabancı bir ülkeye düşmüş gibi, şaşırıp bocalıyor.

Gelelim sayın Rado'nun yaptığı genellemeye: Acaba herkesin, biri gençilğine ait olmak üzere, iki adı bulunması gerekli midir? Başka bir deyişle, her sanatçı zamanla

sayın Rado gibi değişiyor mu? Çevreme bakıyorum, bunun aksini isbat edecek o kadar çok örnek var ki: Daha ben doğmadan şöhrete ulaşan Halide Nusret Zorlutuna, yeni bir şiirini okurken, hâlâ yarım asır önceki kadar heyecanlıdır.

3.1.69. DİNLEYEN OLMASA DA[85]

Bu satırları Adalar Denizi sahilinde, şiîrin bir dinlenme kampında yazıyorum. Denize girmeye hazırlanan bir yakınım, benim masa başına oturduğumu görünce, öfkeli ve acımalı bir sesle itiraz etmekten kendini alamadı: <<Bu sefer de yazmasan olmaz mı?. Bu güzel denizi bir daha nerede bulacaksın?.>>

Yazmasam olmaz mı? Bu dergiyi çıkarmak için –yalnız uykuyu, dinlenmeyi değil- herkesin pek değer verdiği daha bir çok şeyleri de feda ederek, didinrip durmasam olmaz mı? Bunu zaman zaman ben de duşunurum. Daha dün dolaşmaya çıktığım kasabanın gazetecisinde gördüğüm manzara içimi hüzünle doldurdu: Yığın yığın, kapış kapış satılan resimli roman ve dedi –kodu dergilerinin yanında güneşten kapakları solmuş ilim, fikir ve sanat dergileri yüzlerine bakılmadan bekleşip duruyorlardı.

Öteden beri görüp durduğum bu manzara beni ne kadar üzerse üzsün, yazmaktan, yayınlamaktan vazgeçmem mümkün olmuyor. Eskiler <<Marifet iltifata tabidir>> demişler. Doğruluğu inkâr edilemeyecek olan bu kaide, çok şükür ki, her zaman geçerli değildir. Yazma, yaratma vazgeçilmez bir ihtiyaç haline geldiği zaman, <<iltifat>> önemini kaybeder. Öyle olmasaydı, zamanında kimsenin ilgi göstermediği nice şaheserler doğmak imkânı bulamazlardı.

Kaldı ki, ilim, fikir ve sanat adına yalanın, bozguncu propagandanın at oynatıp en önemli kaleleri ele geçirdiği bugünkü Türkiye'de namuslu, Millîyetçi, vatansever kalemlerin, güçlerinin yettiği kadar yazmaya, yaratmaya çalışmaları –yalnız bir ihtiyaç değil- büyük bir vazifedir de. Biz, her şeye rağmen, vazifemizi yapmak zorundayız. Yarınki Türk nesilleri, Millî kültürü ayakta tutmak için elinden geleni yapan yazarlar, sanatçılarla onları desteklemesini bilmeyen dar görüşlü idarecileri ve sözde aydınları elbette ayrı ayrı değerlendirecek, ayrı ayrı hükme bağlayacaktır.

Bu kampa geldiğimden beri elimden düşürmediğim bir kitap var: Nihat Sâmi Banarlı'nın yeni çıkan <<Türkçenin Sırları>> adlı eseri. Bu kitapta, güzel Türkçemizin göz göre göre, yıkılıp çiğnenmesi karşısında, acı çeken değerli bir Türk Millîyetçisinin

isyanlarını, sızlanışlarını, içiniz burkularak okursunuz. Yazarla tıpatıp aynı düşüncede olmasanız bile, eğer bu milleti, bu memleketi –özellikle Türkçeyi- seviyorsanız, onun dile getirdiği acıyı kendi yüreğinizde duymamanız imkânsızdır. Banarlı, gün gibi açıkken yalanlarla gizlenen öyle hakikatleri, o kadar ustalıkla gözler önüne seriyor ki –meselenin öteden beri içinde olsanız dahi- kitabı okurken, hayrete düşmekten kendinizi alamazsınız.

Nihat Sâmi, dil konusundaki görüşlerini ortaya koyarken azimli vecesaretlidir. Tavize, uzlaşmaya yanaşmaz. Ödüller, ödeneklerle beslenen dil bozgunculannın, onu en büyük düşman, en çok ateş edilmesi gereken hedef olarak görmelerinin sebebi de bu olsa gerek. Yazar, <<Türkçenin Sırları>> nı büyük bir zevkle açıklarken, geleceğe –mümkün olabildiği kadar- iyimser bir gözle bakmakta; doğruluğuna yüzde yüz inandığı şeylerin bir gün nasıl olsa gerçekleşeceğini ümit etmektedir. Bu ümidi <<dilde dünyanın en zevkli ve en sanatkâr milleti>> olarak vasıflandırdığı, Türk milletine olan güveninden doğuyor. Bu milletin, bir gün, dilini yürekler acısı bir zevksizliğe ve perişanlığa doğru sürüklemekte olan sahte aydın ve bilginlere haddini bildireceğinden şüphesi yoktur.

Onun için, dilimize çoktan beri yerleşmiş olan <<öğretmen>> kelimesinin bile – ses ve mana bakımından zevksizliğini, cılızlığını inandırıcı bir şekilde ortaya koyarak - <<hoca>> gibi, <<ata>> gibi göz ve gönül dolduran bir başka kelime ile değiştirilmesi gerektiğini söyleyebiliyor.

Fakat, biz, ne yazık ki, Üstad'ın Ermenice orinak –imn (orinagin) sözünden alındığını bütün delilleriyle ortaya koyduğu, zevksizin zevksizi <<örneğin>> kelimesini bile hala dilimizden söküp atamıyor; tersine, bu umacının yüksek mahkemelerin kararlarından, bakanların nutuklarına kadar her yere girmeye başladığını üzülerek görüyoruz.

Türkçeyi kurtarmak için, korkarım ki, vakit geçmek üzeredir. Nihat Sâmi'nin acı acı şikayet ettiği o uydurma, o zevksiz dille okuyup yazan birkaç nesil yetişmiştir. Biz, kendi görüşümüz ne olursa olsun, o nesillere hitap etmek zorundayız. Benim, her makalemi yazarken, kullanacağım kelimeler hususunda, nasıl güçlük çektiğimi Allah bilir. Şöyle söylesem maksadımı ifade etmez, böyle söylesem gençler anlamaz. Bunalıp kalıyorum. Zevkimi hiç okşamayan bazı uydurma kelimeleri kullanmaktan başka çare bulamadığım zamanlar oluyor.

Birkaç ay önce yayınladığım bir yazıda da söylediğim gibi, dil işi bugün

---

[85] Hisar, Sayı 179, Ağustos 1972, s.3-4

Türkiye'de en önemli Devlet işlerinden biridir. Bunu anlayacak, kudretli bir Devlet adamı ne zaman çıkar; dilimizi hainlerin, çıkarcıların, demagogların içine düşürdüğü karanlıktan kurtarıp, ilmin aydınlığına kavuşturur; bilemiyorum.

Nilat Sami, bu kitabı yayınlamakla, kendisine düşeni yapmıştır. Söyledikleri dinlense de dinlenmese de vicdanı huzur içinde olacaktır. Zaten, çöle benzeyen bir ortamda, içimizdekileri söylemek için çırpınıp durmamız, hep o vicdan huzuruna kavuşmak için değil mdir?

3.1.70. ORHAN SEYFİ'DEN HATIRALAR[86]

Kurtuluş Savaşı'ndan yeni çıkmış olan babalarımız, hocalarımız, çocukluğumuzda bize O'nun şiirlerini ezberletirlerdi.

Senelerce sana hasret taşıyan
Bir gönülle kollarına atılsam
Ben de, bir gün, kucağında yaşayan
Bahtiyarlar arasına katılsam.

Bugünün anlayışiyle aptallık sayılacak kadar içli ve duygulu olduğumuz ilk gençlik yıllarımıda O'nun mısralarıyla göğüs geçirirdik:

Bir alev halinde düştün elime
Hani ey gözyaşım akmayacaktın?

Yedi Gün, Yeni Mecmua gibi (bu günkü benzerlerinden yine de çok kaliteli olan) magazinleri bırakıp, fikir ve sanat dergisi okuyuculuğuna O'nun ve rahmetli arkadaşı Yusuf ziya Ortaç'ın sayesinde yükselmiştik.

Bu iki akraba ve sanat arkadaşının 1941-1944 yıllarında haftalık olarak çıkardıkları **Çınaraltı** dergisinin, zaman zaman değişen güzel ve heybetli bir çınar ağacı ile süslenmiş kapağından son sayfasına kadar, bizi hemen sarıveren sıcak bir havası vardı. Her hafta çıkacağı günü sabırsızlıkla bekler, okulumuza doğru gelmekte olduğunu gördüğümüz gazeteciyi koşup yolda karşılardık. (Çınaraltı dergisinin o zamanki tirajının

hayli yüksek olduğnu tahmin deyorum. Otuz yıl önce kaliteli bir fikir ve sanat dergisinin haftalık olarak çıkarılabildiği Türkiye'mizde bugün aynı ayarda bir derginin aylık olarak dahi zor yayınlanışı ne kadar acıdır!)

Sanat hayatında ilk başarı heyecanını, ilk büyük sevinci de bana Çınaraltı dergisi tattırmıştı. Daha onyedi yaşında bir lise öğrencisi iken yazdığım bir manzumeyi derginin –gençlere ayrılan son sayfası dururken – baş sayfalarında yer verilmişti. Yeni imzaların kapakta adları görülmezken, benim adım Mithat Cemal'lerin, Yusuf Ziya'ların arasına kurulmuştu. Dergiyi gördüğüm zaman uzun süre gözlerime inanamadım. Sonra, bayide ne kadar nüsha varsa hepsini satın alıp bütün dostlarıma postaladım.

Gariptir, sanat hayatında ilk büyük hayal kırıklığına da, o tarihten birkaç yıl sonra, yine Orhan Seyfi yüzünden uğradım: Siyasal Bilgiler Okulu'nun birinci sınıfında öğrenci iken, aruz vezniyle, coşkun bir bahar şiiri yazmıştım. İlk iki kıt'ası hâlâ ezberimdedir:

Aklın yetişir duyguya hükmettiği günler:
Emretti bahar, şimdi gönül söylemek ister!
At mantığı, bir bak, deli her şey, delir her yer.
Emretti bahar, şimdi gönül söylemek ister!

Dinler mi kayıt uçmağa gökler bile azsa?
Baştan çıkaran yirmi yaşın duyduğu hazsa?
Suç onda mı, gün cilveli, rüzgar yaramazsa?
Her dilbere <<sevdasını arzeylemek>> ister:
Emretti bahar, şimdi gönül söylemek ister!

Okul arkadaşlarım şiiri çok beğenip dillerinden düşürmez oldular. Bana da bir yerde yayınlamam için ısrar ediyorlardı. Çınaraltı kapanmış. Orhan Seyfi <<Yeni Çağ>> adıyla, ömrü çok kısa süren, yeni bir dergi çıkarmaya başlamıştı. Şiiri O'na yolladım. Dört beş gün sonra gelen <<Yeni Çağ>> da şiirim yer alıyordu. Ne var ki, mısraların bir çoğu değiştirilmişti. Nasıl bir üsüntüye ve öfkeye kapıldığımı bugünkü gibi hatırlarım. Şiiri hemen hemen ezbere bilen arkadaşların sorgu dolu bakışları karşısında küçülmüş, küçülmüş, adeta toz olmuştum. Hemen oturup, Orhan Seyfi'ye uzun bir mektup

[86] Hisar, Sayı 181, Ekim 1972, s.6-8

döşendim. Mektupta kullandığımı dil çok sert ve acı idi. Saygı duyduğum bir sanatcının, her iznimi almadan şiirimi istediği gibi değiştirmesinin beni nasıl bir hayal kırıklığına uğrattığını uzun uzun anlatmış; şiirime eklediği mısraların, birer şaheser bile olsalar, benim gözümde bir değeri olmayacağını söylemiştim. Üstad mektubuma cevap vermedi. Ben de O'nun dergisine bir daha şiir yollamadım.

Edebiyat dünyasında adı pek bilinmeyen sekiz genç şair bir araya gelip Hisar'ı çıkarmaya karar verdiğimiz zaman, aramıza birkaç da tanınmış imzanın katılmasını istemiştik. Bu imzalar hem derginin daha çabuk duyulup benimsenmesini sağlayacak. Hem de nesir alanındaki eksikliğimizi giderecekti. Başvurduğumuz yazarların çoğu tereddüt gösterip, <<Hele derginin ilk sayısını bir görelim, nasıl bir şey olacağını anlayalım, ilerdeki sayılara yazarız.>> dediler. Ricamızı reddetmeyen iki tanınmış yazardan birisi Orhan Seyfi Orhan, öteki Enver Behnan Şapolyo idi. (İkisini de bu yıl kaybetmiş bulunuyoruz.) Hisar'ın 16 Mart 1950 tarihinde yayınlanan ilk sayısında, Munis Faik Ozansoy tarafından yazılan baş yazıdan sonra, Orhan Seyfi'nin <<Şiir Üzerine Konuşma>> başlıklı makalesi yer almıştı. Rahmetli Üstad, bu yazısında : <<Şiirlerini sık sık dinlemek fırsatını bulduğum ve kendilerini yakından tanımakla sevinç duyduğum Ankara'daki genç şair arkadaşlarıma karşı takdir ve hayranlık duygularımı samimiyetle açıklamalıyım. Onlar, bu başlangıçlarında, benim mensup olduğum nesilden daha yüksek bir talan gösteriyorlar. Biz, onlar kadar halk şiirinin güzelliklerine nüfuz edememiştik.>> gibi sözlerle çoğu Hisar Dergisi'nde toplanan şair arkadaşlarımızı övdükten sonra, özellikle Bekir Sıtkı'nın dillerden düşmeyen Binbirinci Gece (Hancı) şiiri üzerinde duruyor, bu şiirin güzelliğinin nereden geldiğini açıklamaya çalışıyordu. Orhan Seyfi'nin sözü geçen yazısının sonunda önemli bir öğüt de vardır: Yeni şairler halk edebiyatını bir ilham kaynağı saymalı, fakat onu taklit ve tekrardan kaçınmalıdırlar.

İlk sayımızın piyasaya çıktığı tarihten birkaç gün sonra üç-dört arkadaş troleybüsle Ulus'tan Kızılay'a gidiyorduk. Aramızda bulunan Halil Soyuer, bize iki kanape ötede oturan birini göstererek: <<Hikâyeci İlhan Tarus. Gelin sizi onunla tanıştırayım>> dedi. Tarus, benim o zamana kadar adına birkaç yerde rasladığım ve insanı nefes darlığına uğratan hikâyelerini zorla okumaya, sevmeye çalıştığım bir kimse idi. Bizimle tanışıp, Hisar Dergisi'ni çıkarmaya başladığımızı öğrenince, tiksinir gibi bir edayla: <<Evet, bayide tesadüf ettim. Alıp okumak istedim. Orhan Seyfi gibilerin baş sayfalara oturturlduğunu görünce vazgeçtim.>> dedi. Ne kadar iyi niyetli olursak olalım,

belli bir cephenin kin ve nefretinden kurtulamayacağımızı anlamıştık. Orhan Seyfi'ye dergide yer verişimiz, bu kin ve nefretin daha ilk günlerde bütün şiddetiyle kendisini göstermesine vesile oldu.

Hecenin Beş Şairi arasında, en çok bir arada bulunduğum, karşılıklı oturup konuştuğum Orhan Seyfi'dir. Kendisiyle ilk yüz yüze gelişim 1947 yılı sonlarında Siyasal Bilgiler Okulu'nda tertiplediğimiz bir şiir gecesinde oldu. Okulda bulunan şair ve şiirsever arkadaşlarımla birlikte, Yunus Emre'den Ömer Bedrettin'e kadar, gelmiş geçmiş Türk şairlerinden örnekler sunduğumuz o şiir gecesinde, Hecenin Beş Şairi'ne de geniş bir yer ayırmıştık. Orhan Seyfi Orhon, Yusuf Ziya Ortaç ve Enis Behiç Koryürek davetimizi kabul ederek, gecemizi şereflendirmişlerdi. Munis Faik Ozansoy'u da ilk defa görüp tanımama vesile olan o şiir gecesinin sonunda okuduğum, aruzun çeşitli vezinlerini dolaşan, <<Sonbahar Duyguları>> başlıklı uzun şiirim, gerek salonu tıklım tıklım dolduran dinleyicilerden, gerek davetli şairlerden büyük bir ilgi gördü. Herkes şiiri şiddetle alkışlarken, ön sırada oturan Yusuf Ziya, hayret ve heyecanla Orhan Seyfi'ye dönüp, <<Seyfi aruz yaşıyor! Seyfi aruz yaşıyor!>> diye bağırıyordu. Davetlileri uğurlarken, ötekilerle birlikte, Orhan Seyfi de bana hem gece, hem de şiirim için uzun uzun iltifat etti.

Orhan Seyfi'nin, kanaatimce pek başarılı olmayan, şairliğine de zarar veren siyasi hayatının keskin bir dönemecini geçtiği günlerde, kendisiyle bir karşılaşmamız vardır: 1951 yılının ilk günleri. Biz Üstadı koyu bir Halk Partili ve İnönü hayranı olarak biliyoruz. Ulus Meydanı'nda dolmuş beklerken arkamdan seslendiğini işittim: <<Şaiiir, Kızılay'a gidiyorsan gel beraber binelim.>> Dolmuşun ön tarafına yan yana oturduk. Hemen söze başladı:

- Yeni bir kitap çıkardım. Birer kıt'alık hicivler. Sana göndereceğim.
- Çok teşekkür ederim. Yalnız Ulus Gazetesi'ni her gün gördüğüm halde, kitabın ilanına hiç tesadüf etmedim.
- Koymazlar!Koyamazlar! İşlerine gelmez! Kitabından ezbere örnekler okumaya başlayıp, uydurma dili hicveden birkaç kıt'ayla beni alıştırdıktan sonra, bombayı patlatıverdi.

Sen, demek Türkçüsün? Öyleyse neden Türkçüleri
En şeni bir komünist uğruna attın hapse?

O nutuk neydi? O ev basma, o işkence nedir?
Türk'ü Allah korusun, Türkçülüğün böyle ise!

Bunun İsmet Paşa'ya yazıldığı belli idi ve Üniversiteyi yeni bitimiş olan bizler, 1944 yılı Mayısının 19'unda söylenen o nutkun acısını bütün tazeliğiyle içimizde duymakta idik. Sonunda Türk Devletini yıkmaya yöneleceği belli olan komünist <<eylemlerine>> karşı tetikte bulunan o zamanki yüksek öğrenim gençliğine, İnönü, 19 Mayıs Stadyomu'nda ağır hakaret etmiş, <<Çapulcular! Sokak serserileri!>> diye bağırmıştı. Öfkesinin sebebi, Üniversite öğrencilerinin Mayıs ayı başında komünizm aleyhinde yaptığı gösterilerdi. Her zaman ve her yerde olduğu gibi, araların birkaç kötü niyetli kimse karışmış olsa bile, gösterilere katılanların, yüreği vatan aşkıyla dolu, tertemiz Türk çocukları olduğunu yakından biliyordum. Gösterilerden sonra, komünist veya gafil bazı yazarların Devlet radyosundan her akşam okunan küfürlerini dinleye dinleye canından bezmiş olan gençlik, mutlu bir gününde –19 Mayıs Spor ve Gençlik Bayramı'nda – bir de << Millî Şef>> inin hakaretine uğruyordu. (Gençliğe Millî inançlarını kaybettirip, yurdumuzun 12 Mart 1970 deki acıklı duruma gelmesine sebep olan hatalı davranışları inceleyenler, şüphesiz sözü geçen nutuk üzerinde önemle duracaklardır.)

Ama, Orhan Seyfi Orhon gibi bir Millîyetçi şairin böyle bir nutka, böyle bir davranışa karşı çıkmak için, Millî Şef'in partisinden -ve tabii onun desteğiyle- kazandığı milletvekilliğini kaybetmeyi beklemesi mi gerekirdi?

Sözünü ettiğim dolmuşta, Üstat, bana kitabından başka örnekler okurken ben bunları düşünüyordum.

O tarihten sonra, Orhan Seyfi ile daha bir çok defalar karşılaştık. Ankara'nın çeşitli yüksek okul ve fakültelerinde tertiplenen şiir günlerin beraber davet edilip, şiirlerimizden örnekler okuduk. Gazeteye günlük yazı yazmaya başladıktan sonra, edebiyatla –özellikle kendisinden sonra gelen nesillerle – ilgisini yavaş yavaş kaybetti.

1958 yılında <<Güneş Rengi Kadehlerle>> adlı ilk şiir kitabımı çıkardığım zaman – ki bu kitabın başında yukarda sözünü ettiğim şiir gecesinde Orhan Seyfi ve arkadaşlarının pek beğendikleri <<Sonbalar Duyguları>>şiiri bulunuyordu. –Üstad'ın kitabımdan uzun uzun bahsedeğceğini ummuştum. Eseri kendisine yolladıktan sonra uzunca bir süre sesi çıkmadı. Sonunda, Aziz Nesin'in mizahi bir eseriyle benim şiir

kitabımı bir tek fikrada geçiştiriverdi. Sözü geçen fikrayı yayınlamadan önce, üç gün üst üste, << İstanbul'un sineklerinden şikâyet etmiş <<İstanbul'un sinekleri I,II,III>> diye yazılar yazmıştı. Sineğe üç fikra ayırdığı halde, Aziz Nesin'le beni bir fikdara geçiştirmesini yadırgamış; sesimizin Üstad'ın kulağına sinek vızıldısı kadar bile tesir etmez olduğunu anlamıştım.

Bu anlayışım zamanla daha çok doğruluk kazandı. Günlük politikanın içine bütün varlığı ile giren Orhan Seyfi, yıllar boyunca ne bizlerden söz etti, ne de Hisar Dergisi'nin adını kalemine aldı. Zaman zaman komünist şairlere ve onları destekleyenlere öfkelenip, çatar; Yahya Kemal'i, Ahmet Haşim'i, kendi neslinin şairlerini savunur; fakat, kendisinden sonra yetişenler arasında da ideoloji çığırtkanlığı yapmadan dikkate değer eserler vermiş kimseler var mı diye arayıp sormazdı.

1967 yılında, Sayıştay Üseyiğine benim gibi aday olan bir arkadaşım (İbrahim Alâaddin'in oğlu İlham Gövsa), Meclis'te yapılacak seçimlerde kendisini desteklemesi için Orhan Seyfi'ye ricaya gitmişti. Üstad sormuş:

– Adaylar arasında başka tanıdık var mı?

– Mehmet Çınarlı var.

Orhon'un buna verdiği cevabı, daha doğrusu bunun üzerine sorduğu soruyu bana nakleden arkadaşım hâlâ hayret içindeydi:

- Hani, Şu deli halk şairi mi?

Geçen gün, Orhan Seyfi'nin ölümü üzerine <<Tereddüt>> başlıklı güzel bir fikra yazan Tarık Buğra da üzerine basa basa tekrar ediyordu : Nesiller arasındaki bağlar koparılmamalıdır! Ama, bu bağlar her zaman tek taraflı kopmuyor ki! Bu kopmaya eski nesil de, yeni nesil de elinden geldiği kadar yardım ediyor. Bazan yeni nesil eskiye ait ne varsa hafızalardan silip süpürmek istemekte; bazan da eski nesil, kendisine en çok saygı duyan, yeni nesil mensuplarını bile hiç hatırlamayacak kadar, kendi içine kapanmaktadır.

Olayların gelişmesi ne yönde olursa olsun, biz (Hisar Dergisi mensupları) kendimizi vefanın, kadirbirliğin temsilcileri sayarız. Orhan Seyfi bizleri unutmuş olsa dahi, biz O'nun Türk diline, Türk şiirine yaptığı hizmetleri hiç unutmayacak ve kendisini her zaman saygı ve rahmetle anacağız.

3.1.71. ŞİİR, DİL ve MİLLET[87]

Güzel sanatların en çok Millî olanı şiirdir. Bunu, en iyi yurt dışında bulunduğum zamanlarda anladım. Çeşitli milletlerden bir grup insan bir araya gelerek, konuşup eğleniyorduk. Aramızda musikişinaslar, ressamlar, şairler vardı. Musiki ile uğraşanlar sazlarını keyiflerince çalıp dinletiyorlar, resim yapanlar yanlarına aldıkları bazı çalışmalarını bol bol gösteriyorlar, şiir yazanlarsa dertlerini anlatamamanın sıkıntısı içinde bunalıp kalıyorlardı.

Musikinin de, resmin de hiçbir değişikliğe uğramadan, başka milletlerin sanatseverlerine sunulması, onlarda takdir ve heyecan uyandırması mümkündür. Ama, şair sadece kendi dilini konuşanlara –dolayısıyla kendi milletine – seslenir.

Hemen, aklınıza eserleri başka dillere çevrilmiş, milletlerarası şöhrete ulaşmış şairler gelecek ve yukarıdaki sözüme itiraz edeceksiniz. Tercüme şiirlerin hiç birisinden, bugüne kadar, gerçek bir şiir tadı alamadım. En başarılı tercümede bile, bize verilen, aslının suyunun suyudur.

Çünkü, şiir kelimelerle yazılır. Kelimenin anlamından çok, ses yapısı, öteki kelimelerle uyuşması önemlidir. Tercüme yalnızca anlamı verir. Hatta onu bile tam veremez: Türkçe'deki bir kelimeyi, her türlü kullanılışıyla, hatıra getirdiği her çeşit maddi ve ruhi durumlarla karşılayabilecek bir yabancı kelime bulmak hemen hemen imkansızdır.

Şair, ancak kendi dili konuşulduğu, kendi milleti var olduğu sürece var olur. Okunmayan, bilinmeyen bir dille yazılmış bir şiir parçası, binlerce yıl toprak altında kalmış bir heykel kırığının uyandırdığı tesiri hiçbir zaman uyandırmaz.

Gerçek bir şairin, diline de milletine de sımsıkı sarılması, onları her türlü tehlikeden korumaya çalışması gerekir. Dilinin bozulmasına göz yuman bir şairin; boyasına başka maddeler karıştırılmasını hoş gören bir ressamdan farkı yoktur.

Şiir, yaşayan ve yaşayacak olan bir dille yazılırsa, gerçek bir sanat eseri olur ve ölmezliğe hak kazanır. Her gün değişen bir dille şiir yazmaya çabalayanlar, kayan bir arazi parçası üstüne bina yapan mimarlara benzerler. Eserlerinin ömrü, kullandıkları dil kadar kısa sürer.

Hareket dergisi, Eylül ayında yayınlanan Türk Dili Özel Sayısı'na, 1934 yılında, Cumhuriyet gazetesinin birinci sayfasında çıkmış bir şiiri almış:

---

[87] Hisar, Sayı 183, Aralık 1972, s.3-4

<<Değişim Uzu>>

<<Uzun minezi ve Yumuşları>>

<<-Yoldaşseverlik->>

<<Değişim uzu, engin yüreğinde yer verir:>>

<<Türden sözden hem taştan uz – iş yaratanlara>>

Bugün, en aşırı arı – dil taraftarlarının bile, yukardaki sözleri tam olarak anlayabileceklerini sanmıyorum. Sözlüklere bakmak da fayda vermez. Gazetenin notuna göre,<<Uzun minezi ve yumuşları>> <<Sanatkarın seciyesi ve vazifeleri>> demekmiş; <<uz-iş>> de <<sanat>> anlamına geliyormuş. <<Değişim uzu>> nun <<devrim sanatı>> demek olacağını hareket'in yazarı (Osman Gümüş-iz) daha önce aynı gazetede yayınlanan bir şiirden çıkarıyor. Sözü geçen kelimelerin, o zaman gazete tarafından verilen karşılıklarını bugün –T.D.K. nun Türkçe Sözlüğü dahil – hiçbir yerde bulamazsınız.

Onların yerine <<arıcı>> lar tarafından yenileri uydurulmuş; eski uyduruklar ve bu uyduruklarla şiir yazan zavallı şairin eseri de yok olup gitmiştir.

Resimde, musikide, mimaride de Millî olmayı kabul ediyorum. Bununla, Millî zevke, mill gelenklere uygun; Millî duyguları dilce getiren eserler yaratmayı kastediyorum. Ama, bu sanatların malzemesi olan boya, nota, çimento, mermer Millî değil; milletlerarasıdır. Şiirin malzemesi olan dil ise, Millîdir. Bir şair, milletinin zevklerine, geleneklerine ve duygularına taban tabana zıt eserler ortaya getirmiş olsa bile, kullandığı malzeme dolayısıyla yine o millete bağlı kalır.

Şairin milletine ihanet etmesi, bindiği dalı kesmesi demektir. Evini ateşi verip kendi de beraber yanan bir deli kadar çıldırmış olmadıkça, hiçbir gerçek şairin böyle bir şeye kalkışması düşünülemez. Gerçekte şair olmayıp, bir takım fikirleri şiir formu içinde sürmeye çalışanlara gelince: Onların durumları yukarıda söylediklerimin büsbütün dışında kalır. Böylelerinin eserleri ne başka dile çevrildiği zaman bir şey kaybeder, ne de kendi dillerinde bir gazete makalesinden daha fazla ömürlü olur. Koruyacakları, kurtaracakları bir şeyleri yoktur. Bir kunduracı veya terzi gibi, günün modası neyi istiyorsa, o yolda çalışmaya devam ederler.

3.1.72. TEMELLER, ÇATILAR ÜZERİNE[88]

Bir edebiyat öğretmeni, küçük bir Anadolu kasabasından yazıyordu: <<Tercüman'ın 1001 Temel Eser serisinden yayınladığı ilk iki kitap burada umulmadık bir rağbet gördü. Hiç kitap yüzü açmadıklarını bildiğim bazı kimselerin, ellerinde <<Huzur>> la dolaştıklarını görmek beni şaşırtıyor.>> Bu duruma çok sevindiğini söyleyen değerli öğretmen, bir endişesini de açığa vurmadan edememişti: <<Okuma alışkanlığını hiç edinmemiş bu kimseler,acaba Huzur'u anlayacak, Huzur'dan zevk alacaklar mı?>>

Birkaç yıldan beri, kültür dünyamızda tartışma konusu olan <<Temel Eser>> sözü, ana eser, kaynak eser anlamına kullanılmıştır. <<Türk'ün temel eserleri>> dediğimiz zaman bir binanın temel taşları gibi, Türk kültürünün üstünde yükseldiği sağlam ve yıkılmaz eserler anlaşılıyor.

Acaba kültür – özellikle sanat kültürü- temelden başlayarak çatıya doğru mu elde edilir? Yoksa, durum, büsbütün tersine midir? Kendi tecrübelerime bakıyorum: Ben bugün Klasik Türk Musikisi'nin hayranlarından biriyim. Bu musikinin inceliklerinden, bir dinleyicinin anlaması mümkün olduğu kadar, anlarım. İlk gençlik yıllarımda durum hiç de böyle değildi. Babamın gramofonda durmadan çaldığı << Tanburi Cemil'in Beyati Peşrevi>> ile <<Kemani Memduh'un Rast Taksimi>> bana pek yavan gelirdi. O zamanlar halk türkülerinden ileriye gidemeyen zevkimi, radyoda dinlemeye başladığım bazı kabiliyetli solistlerin okudukları yeni şarkılar geliştirdi. Yavaş yavaş fasıl heyetlerine yöneldim ve sonunda Mesut Cemil yönetimindeki << Tarihi Türk Musikisi Ünison Erkek Korosu>>nun konserlerini zevkle takip edecek bir seviyeye geldim.

<<Temel>>i ararsanız, Türk Musikisi'nde temel, elbette, sözü geçen koronun okuduğu Itri'nin, Dede'nin, Sadullah Ağa'nın <<kâr>>ları, <<beste>>leridir. Çocukluğumda burun kıvırdığım Tanburi Cemil'in peşrevleri, saz semaileri de bu temeller arasına girer. Ama, ben temele ancak çatıdan (Rakım Elkutlu, Sadettin Kaynak ve Selahattin Pınar gibi bazı yeni bestecilerin şarkılarından) ulaşabilmiştim.

Durum başka kimseler için, başka alanlarda da bundan farklı değildir. Ortaokulda Fransızca öğretmeye başlayan hocamızın, daha ilk derste, bu dilin temeli saydığı iki yardımcı fiilin – bir kısmını Fransızların bile kullanmadığı- bütün zamanlarını tahtaya yazıp, bize ezberletmeye kalkışmasının, ne kadar yanlış bir davranış olduğunu seneler

[88] Hisar, Sayı 185, Şubat 1973, s.3-4

sonra anladım. Bu yanlış metod yüzünden, hemen hepimiz, Fransızca su istemesini bile öğrenmeden – üstelik o dilden nefret ederek- ortaokulu bitirmiştik.

Hemen belirteyim ki, <<Bin Temel Eser>>i yayınlamaya başlayan Millî Eğitim Bakanlığı'nın da bu seriyi <<Binbir Temel Eser>> adıyla devam ettiren Tercuman Gazetesi'nin de, böyle ağır bir işe girişirken güttükleri gaye, halkta okuma zevkini uyandırmak ve geliştirmek değildir. <<Bin yıllık tarihimizin içinden, süzülüp gelen ve bizi biz yapan, kültürümüzde <<Köşe-taşı>> vazifesi gören... eserleri, tozlu raflardan kurtarıp, nesillere ulaştırmayı...>> planlamışlar. Kitapları bu plana uygun olarak seçmek zorundalar. Seçilen eserler üzerinde, şüphesiz, tartışılabilir; <<Onun yerine şu seçilmeliydi>> denilebilir. Ama, hiçbir zaman işe daha yeni, daha hafif eserlerden başlayıp, daha eski ve daha ağıra doğru gitmeleri tavsiye edilemez. Bunu yapmak, halkı —özellikle öğrencileri— eğitecek olanların görevleri arasına girer.

<<Huzur>> gibi eserleri, elbette, roman okumaya yeni heveslenenler değil, Batıdan ve bizden bir hayli kitap karıştırmış, Türk şiirine, Türk Musikisine yaklaşmak imkânını bulmuş olanlar anlayacak ve değerlendirecektir.

Benim asıl üzerinde durmak istediğim, yeni yazılan ciddi eserlerin üç-beş binden fazla okuyucu bulamadığı memleketimizde, <<Temel Eser>> serilerine giren eski kitapların elli binin üstünde satış yapmasıdır. <<Demek ki yenilerde iş yok, ne varsa eskilerde>> diyenlerle aynı fikirde değilim. <<Temel Eser>> diye ortaya çıkarılan kitapların bir çoğunun bugün yazılanlardan daha kaliteli olmadığının ispatı da mümkündür. Hiç kimse insanlığın —veya Türk yazarlarının— asırlardı yerinde saydığını, hatta geriye gittiğini ileriye süremez. En küçük nispette de olsa, zaman içinde bir gelişmenin varlığı inkâr edilmezse, bu günkü eserlerin (bazı istisnalarla) dünkülerden daha üstün olması da tabii görülmek gerekir.

Sözü geçen serilerin fazla rağbet görmesi, sadece reklâma da bağlanamaz. Reklâmın her türlü işteki büyük tesirini kabul etmekle beraber, üç bin satacak bir ciddi eseri, otuz bin sattırmadığını tecrübe ile anlamış bulunuyoruz.

Bence mesele, her şeyden önce, bir günven meselesidir. <<Temel Eser>> serilerine giren kitapların faydalı ve kaliteli olduklarına okuyucu güvendirilmiştir. Yeni yazarların eserleri için, bu ölçüde güven uyandıracak bir yayınevi, bir kurum veya kuruluş yoktur. Her ay çıkan yüzlerce kitap arasından, okuyucu neyi alıp okuyacağını bilemiyor. Ödül dağıtan kurumların maksatlı ve kayırıcı tutumları da güvensizliği

büsbütün artırmaktadır. (Yaldızlı ciltler içinde ne cinayetler işlendiğini, Cemil Meriç'in —birini bu sayıda okuyacağınız— güçlü eleştirmeleri açıkça gözler önüne seriyor.)

Yeni yayınları desteklemesi beklenenleri bir dinleyin: <<Kardeşim, o kadar çok kitap ve dergi çıkıyor ki, kime ne yapacağımızı şaşırıyoruz.>> Bu şaşkınlık içinde, hiçbir şey yapmamayı tercih edip, rahatlarına bakıyorlar. Halbuki, bu kısır ve kurak memlekette, bu kadar bol yayına rağmen, desteklenmeye değer fikir ve sanat dergilerinin sayısı üçü-beşi, kitapların sayısı da yılda otuzu-kırkı geçmez. Mesele onları bulup çıkarmakla okuma heveslilerine tanıtmakta ve yurdun dört bucağına ulaştırmaktadır.

Geçmiş asırların tozlu raflarında kalan <<Temel Eser>>lerin gerçek değerini anlayabilecek okuyucular, ancak, bugünün edebiyatını bilen, bugünün değerlerini tanıyan kimseler arasından çıkar.

3.1.73. HÜRRİYET BAYRAMI VE BİR ŞİİR GECESİ[89]

1960 yılı Mayısının son günlerinde (27 Mayıs Devrimi'nden hemen sonra) yazdığım, fakat, bugüne kadar yayınlamadığım bir yazıda şöyle demişim:

<<Şair, cemiyetin dertleri, meseleleriyle mi uğraşmalı, yoksa fildişi kulesine çekilip kendisini mi dinlemeli? Bu, üzerinde çok tartışılmış bir konudur. Şairi içtimai meselelerin büsbütün dışında farzedenler bulunduğu gibi, onu sadece bu meselelerle uğraşmaya zorlamak isteyenler de çıkmıştır.

Doğru olanı, şaire konularını seçmek ve onları işlemek hususunda tam bir hürriyet tanımaktır. Bu hürriyet ortadan kaldırıldığı veya fazlaca sınırlandırıldığı zaman şiirin zayıflamasına, hatta ölümüne şahit oluruz.

Fakat, şair, ne kadar kendi kabuğuna çekilmiş olursa olsun, elbette cemiyetten büsbütün uzaklaşamaz. O da cemiyetin bir ferdi hem de duygulu bir ferdidir. Çevresinde geçen türlü olaylara büsbütün ilgisiz, büsbütün yabancı kalamaz. Bu olayların tesiri eserlerinde açık veya kapalı görülür. Mehmet Akif:

Viranelerin yascısı baykuşlara döndüm
Gördüm de hazanında bu cennet gibi yurdu
Gül devrini bilseydim onun bülbül olurdum
Yarab beni evvel getireydin ne olurdu?

diyor. Namık Kemal'in de şöyle bir beytini hatırlıyorum :

Bais-i şekva bize hüzn-ü umumidir Kemal
Kendi derdi gönlümün Billâh gelmez yadıma.

Biz, çok şükür, Kemal'in ve Âkif'in yaşadığı şartlar içinde yaşamadık. Müstebit bir padişahın keyfi veya kuşkusu uğruna, doğruya söyliyenlerin sorgusuz sualsiz zindanlara atıldığına, cellada verildiğine şahit olmadık. Koca bir imparatorluğun cahil ve ahlaksızlar elinde yıkıldığını, büyük bir milletin esir olmak tehlikesine düştüğünü görmedik. Onun için de Kemal'i, Akif'i hatta Tevfik Fikret'i hakkıyla anlamamız mümkün değildi. Onların devirlerinde uyandırdıkları büyük

[89] Hisar, Sayı 188, Mayıs 1973, s.3-5

tesirleri yadırgıyor, bir nutuk edasıyla, yüksek perdeden gümbür, gümbür söyledikleri mısraları fazla gürültülü buluyorduk. Onları okurken duyduğumuz his, günlük güneşlik bir havada kalın bir palto giymiş adamın hissiydi.

Fakat bir zaman sonra o günlük güneşlik hava gittikçe kararmıya, memleket göklerini kara bulutlar sarmıya başladı. O zaman dudaklarımızdaki ince, zakif mısraların donduğunu hissettik. Artık bizim de içimizden terennüm etmek değil, haykırmak geliyordu.>>

Bu sözleri, Devrim'den biraz önce Bursa'da yapılan bir şiir gecesini anlatmak için yazdığım yazının giriş kısmında söylüyordum.

O günlerde yaşadığımız ruh halini belirtmek üzere, sözü geçen yazıdan aktarmalar yapmaya devam ediyorum:

<<Ankara'da —diğerleri gibi— sanat toplantıları da yasak edilmişti. Çevremizi boğucu bir hava kuşatmıştı. Kimsenin ağzını bıçak açmıyordu. Bütün ömrümüzce unutamıyacağımız acıklı bir 19 Mayıs Bayramı geçirdik. Şehir, sanki düşman işgali altında idi. Atatürk Bulvarı boyunca, bütün dükkanları kapatılmış, köşe başlarını makineli tüfekler tutmuştu. Kızılay meydanında, bir kişiye 3-4 polis veya asker düşüyordu. Nihayet akşam üzeri göz yaşı bombalarından da nasibimizi almıştık.

İşte, o tarihten iki gün sonra, bir şair kafilesi Bursa'ya doğru hareket ediyordu. 22 Mayıs'ta <<Bursa Okullarından Yetişenler Derneği>> adına bir şiir gecesi yapılacaktı. Daha 2-3 ay evvel kararlaştırılmış olan bu toplantıya manen pek hazırlıklı olmamakla beraber, Ankara'nın boğucu havasını birkaç gün için terketmek, bize sevinç veriyordu. Toplantıya Ankara'dan Halide Nusret Zorlutuna, İlhan Geçer, Emin Ülgener, Mustafa Necati Karaer, Gültekin Samanoğlu ve ben katılıyorduk. İstanbul'dan behçek Kemal Çağlar, Şükûfe Nihal Başar, Bekir Sıtkı Erdoğan; Konya'dan Feyzi Halıcı; Eskişehir den de Mustafa Erdoğdu gelecekti.

Adı geçen derneğin başkan yardımcısı olan Emin Ülgener bizden iki gün önce gitmişti. Ankara kafilesini karşıladığı zaman ilk verdiği haber üzerimizde soğuk bir duş tesiri yaptı. Vali (İhsan Sabri Çağlayangil), davet edilen şairler arasında Behçet Kemal Çağlar adını görünce toplantıyı yasak etmiş. Eğer listeden Behçet Kemal çıkarılırsa toplantı yapılabilecekmiş. Bu toplantının siyasetten son derece uzak bir şiir toplantısı olduğu anlatılmak istenilmişse de fayda vermemiş.

Ülgener telâş ve üzüntü içindeydi. Behçet Kemal'i kaç mektup yazıp, kaç telgraf çekerek davet etmişti. Şimdi <<gelme!>> demek ne kadar ayıp olacaktı. Ülgener, o ayıbı da sineye çekip, <<gelme>> diye telgraf çekmişti ama, şairin daha önce hareket etmiş olması muhtemel bulunduğundan, telgrafı alacağı şüpheliydi. Nitekim telefonla aranmış bulunamamıştı.

Bütün günü şüphe ve tereddütler içinde geçirdik. Bir kısmımızın ilk defa gördüğü yeşil Bursa bize zindan oldu. Behçet Kemal gelecek mi? Şiir günü yapılacak mı? Yapılacaksa ne gibi olaylar çıkacak? Bilinmiyordu.

Kısa bir zamanda anladık ki, oranın havası da Ankara'nınkinden daha az sıkıcı, daha az boğucu değildi. Orada da alevlerin parlamasına bir tek kıvılcım kâfi gelecekti. Bu kıvılcım Behçet Kemal olabilirdi. Zira, İnönü'nün beyannameleri ile birlikte elden ele dolaşan bir takım imzasız şiirlerin onun tarafından yazıldığını herkes biliyordu.

Programa göre, dernek bizi 21 Mayıs akşamı Çelik Palas'taki ziyafete davet edecek, 22 Mayıs akşamı da şiir gecesi yapılacaktı. Çelik Palas'taki ziyafet ve baloda sözü ne kadar şiire getirmek istersek, isteyelim, aklımızın bir kısmı Ankara'da, bir kısmı da Behçet Kemal'de idi. Ülgener, ikide bir masadan kalkıp etrafı tarıyor, bir iki yere telefon edip geri dönüyordu. Arada bir yalan haber: <<Şimdi birisi, söyledi, Behçet Kemal Yalova'da imiş. Yarın buraya gelecekmiş.>> Ülgener'de bet beniz kül gibi. (Vali, çıkacak her türlü hadiseden seni sorumlu tutacağım demiş.)

Halide Nusret, bir aralık son derece durgunlaşan Bekir Sıtkı'ya <<bir şey oku da dinleyelim>> dedi. Bekir, meğerse kafasında kuruyormuş. Hemen başladı:

Şimdi aslından vahimdir ihtimal endişesi;
Sardı san'atkârı bir Behçet Kemal endişesi.

Hepimizin hoşuna gitti; tekrarlattık. Fakat bu beyti yalnız bırakmıya gönlümüz razı olmamıştı. Bir arkadaş ekleyiverdi:

Ülgener'dir çaresizlikler içinde çırpınan:
Gitti istikbale doğru gayri hal endişesi.

Bir senden, bir benden derken gazeli oracıkta tamamlayıverdik. Fakat, en

tehlikeli beyti ben söylemiştim:

Uykusuz geçmekte günler, haftalar, aylar bütün
İhtilâlden bin betermiş ihtilâl endişesi.

Halide Nusret söylenenleri hatıra olarak defterine yazıyor, söyliyenlere de iltifat ediyordu. Bana <<Bravo Çınarlı, dedi, bu beyti sureti mahsusada senin adını zikrederek not edeceğim.>>

Baloda ileri gelen bazı D.P. mebuslarıyle, Vilâyet erkânı da hazır bulunuyordu. Bilhassa Fakülte arkadaşım olan Emniyet Müdürü iki masa ilerimizde oturuyor ve ara sıra bana bakıp gülümsüyordu.

Biz, içkinin de tesiriyle, her türlü tehlikeyi hiçe sayarak içimizi döküyorduk. Şairler meclisinde şiir ister istemez ikinci plana düşmüştü.

Ertesi gün, bize Bursa'nın havası da sıkıcı geldiğinden, Ülgener'i dertleriyle baş başa bırakıp, Mudanya'ya gittik. Geriye döndüğümüz zaman bir arkadaş heyecanla şu haberi verdi. <<Dün akşamüzeri Harbiye Kızılay'da büyük bir nümayiş yapmış>> Haberi yabancı bir radyodan öğrendiğini söyliyen arkadaşın sözü biter bitmez, bizim Ankara radyosu, örfî idarenin yeni tebliğini okumağa başladı: <<Her türlü muhaberata sansür konulmuştu.>>

Bu telâş arasında <<Behçet Kemal endişesi>>ni unutmuştuk. Biz Mudanya'da iken onun Bursa'ya geldiğini Vali ile konuşup durumu anlayınca geriye döndüğünü öğrendik.

Biraz sonra bize <<buyurun şiir gecesine>> dediler. Bu, <<buyurun cenaze namazına>> demek gibi bir şeydi. Programa göre, Ahmet Haşim ve Yahya Kemal'den zamanımıza kadar gelen belli başlı şairlerden örnekler okuyacaktık. Ama, Haşim'in <<Bir günün Sonunda Arzu>> sunu veya Muhîb'in <<Olvido>> sunu okumak için hangimizde mecal kalmıştı.

Hayatımda, o gece yaptığımız kadar sıkıntılı bir sanat toplantısı görmedim. Şiirleri, sırf bizi Ankara'dan davet edenlerin gösterdikleri misafirperverliği karşılıksız bırakmış olmamak için, birer otomat kadar cansız ve isteksiz okuduk.

Ertesi gün otbükle Ankara'ya dönüyorduk. Başşehre yaklaştıkça içimiz endişeyle doluyordu. Acaba neler görecektik? Acaba, sokaklarda kan gövdeyi

götürüyor muydu?

Bir arkadaş hatırlattı : <<Aman –ceplerimizde tehlikeli bir şey bulunmasın. Belki şehre girerken arama yaparlar.>> Ben iki akşam evvel müştereken söylediğimiz gazeli düşündüm. Halide Nusret'e : <<Üstadım, siz söylediklerimizi yazmıştınız. Oradan ihtilal beytini lütfen karalayıverin. Başımıza bir iş çıkmasın>> dedim. Gülümsiyerek cevap verdi : <<Merak etme evlâdım, ben onu rumuzla yazdım : (Failattan bin betermiş failat endişesi.)>>

Bana, Çelik Palas'taki ziyafette <<ihtilâl>> sözünü, tam yerine oturmuş bir kafiye söyletmişti. Her şeye rağmen, bir ihtilâl olabileceğini düşünmüyordum. Bir ihtilâl olursa, 27 Mayıs 1960 daki kadar hafif atlatılacağı da aklımın kenarından geçmiyordu.

İhtilâl oldu. Bayram ettik. Bu bayramda çoğumuzun duyduğu sevinç, kısıtlanmış bulunan bazı hürriyetlerimize yeniden kavuşmuş olmanın verdiği hazdan çok; memleketin bir itişme –kalkışma, bir kör döğüşü havasından kurtulmuş olması; her nasılsa başımıza gelmiş bir ihtilâlin en az zararla atlatılmış bulunması idi.

27 Mayıs 1960 dan sonra <<ihtilal>>in adı <<devrim>> oldu. Bu suretle, hem <<inkılâb>>ı, hem de <<ihtilâl>>i karşılamak zorunda kalan <<devrim>> kelimesi, çeşitli yanlış anlamalara da sebep olmaktadır. <<Ben devrimciyim>> diyen kızıl ihtilâlciye -Atatürk'ün şapka devrimi, harf devrimi gibi inkılâplarını kastettiğini sanarak –alkış tutan saf vatandaşlarımız bulunduğu gibi; adına <<devrim>> denen her <<ihtilâl in 27 Mayıs 1960 daki kadar kolay başarılacağını, halkın alkışlarıyla karşılanacağını sanan, akılsız maceraperestlerimiz de çıktı.

27 Mayıs Devriminden 13 yıl sonra, memleketin hâlâ huzursuzluk sancıları içinde kıvranıp durması, biraz da bu iki başlı aldanış yüzünden değil midir?

3.1.74. HAŞİM'İ ANARKEN[90]

Nevzat Yalçın, bu sayıda okuyacağınız yazısını Almanya'dan göndermeseydi, Ahmet Haşim'in ölümünün kırkıncı yıldönümü olduğunu bilemeyecektim. Sonradan hatırlayınca da, böyle bir yıldönümünden Hisar'da hiç bahsedilmemiş olması bana üzüntü verecekti. Bu bakımdan, vefalı şair dostuma teşekkür borçluyum.

Geçmiş büyüklerin daha çok onuncu, kırkıncı, yüzüncü gibi yuvarlak rakamlı yıldönümlerinde anılmaları kolaylık olsun diyedir. Yoksa, kırkıncı yıldönümünün kırk

[90] Hisar, Sayı 189, Haziran 1973, s.3-4

birinciden daha önemli olduğunu kimse ileri süremez. Çocukluğumdan beri şiirlerini dilimden düşürmediğim Ahmet Haşim, belli yıldönümlerinde, iki üç satır yazı, birkaç merasimle anılıp unutulacak kimselerden de değildir.

Sanat Sevenler Derneği'nin geçen ayki şiir toplantısında Haşim'den de bir şiir okunması hoşuma gitmişti. Fakat, toplantının sonunda, <<Merdiven>> şiirinin, bir ay önce dergilerde çıkan yeni şiirlerle birlikte yarışmaya konulduğunu ve onun için de dinleyicilerden oy istendiğini görünce hayrete düştüm. Yaptığım itiraza verilen cevaba göre, <<Merdiven>> şiiri dergilerin birinde yeniden yayınlandığı ve jüri tarafından (lûtfedilip) seçildiği için, yarışma dışı tutulamazmış. Bir ay önceki toplantıda da Yahya Kemal'in <<Açık Deniz>>inin aynı şekilde yarışmaya sokulduğunu söylediler.

Derneğin yıl sonunda ilân edeceği yarışma sonuçlarından, Ahmet oğlu Mehmet'in birinci; Hasan oğlu Hüseyin'in ikinci geldiğini; Ahmet Haşim'le Yahya Kemal'in ise üçüncü ve dördüncülüğü kazandığını (hatta hiç derece alamadığını) öğrenmemiz mümkündür.

Nitekim, ben oyumu Ahmet Haşim'e vermedim. Yerlerinden kalkıp yanıma gelen birkaç genç de, <<Merdivenin>> yarışma dışı sayılması hususunda benimle aynı fikirde olduklarını söylediler ve —şüphesiz— onlar da Haşim'e oy vermediler. Yılların ötesinden süzüle süzüle gelen ve milletin hafızasına geçen şiirlerle , yeni yazılıp henüz hiçbir değer hükmü almamış şiirler bir arada nasıl yarışmaya sokulabilir? Bu, elma ile armudu toplamaya benzemez mi? Hem geçmişin ustalarına, hem de bugünün gençlerine haksızlık edilmiş olmaz mı?

Sözünü ettiğim şiir toplantılarına ben yalnız iki defa gidebildim. Her ikisinde de <<geçen ayın en güzel şiirleri>> olarak takdim edilip, yarışmaya sokulan eserler arasında, gerçekten güzel ve başarılı olanlar bulunduğu gibi, şiir olduğundan şüphe edilecekler de vardı. Her iki toplantıda da, Nüzhet Erman'ın, dergimizdeki Büyüteç'iyle inceleyip, <<nane>> olarak vasıflandırdığı bazı karalamaların seçilen şiirler arasında alındığını gördüm. Halbuki, seçimi yapan jüride zevkine ve anlayışına güvenmek istediğimiz kimseler de bulunuyor. Bunların, ittifakla aldıkları kararlarda, sırf Erman'a inat olsun diye, kanaatlarına aykırı oy vermiş olmaları da söz konusu edilemiyeceğine göre, demek ki, bir şiiri değerlendirmede, birbirene yakın görüşte olmaları gereken kimseler (jüride bulunan dört üyeden üçünün Hisar'da uzun süre yazıları çıkmıştır) arasında bile, akla kara, geceyle gündüz kadar fark olabiliyor. Başarı ölçüsünün bu kadar

kaypak ve belirsiz bulunduğu bir alanda, nefes tüketip, göz nuru dökmenin anlamsız olduğunu düşüneceklere yerden göğe kadar hak veririm. Bu değerler anarşisi yüzünden, Akif'in :

- **Şairim,**
- **Olmaz olaydın : o ne yüzler karası** Bence dünyadaki işsizlerin en maskarası.

mısralarında dile getirdiği nefret, bugün büyük halk kitlelerine mal olmuştur. Dünyanın en büyük şairlerini yetiştirmiş bulunan bir memlekette, kitap dağıtım şirketleri —hiçbir ayırım yapmadan— <<Ben şiir kitabı dağıtmam!>> kitabevleri <<Ben şiir kitabı satmam!>> diyebilmektedir.

<<Merdiven>> şiiri okunmadan önce Ahmet Haşim'in, zamanında itirazlara yol açmış, <<tepkiye uğramış>> bir şair olduğu önemle belirtildi. Bugün eserlerine dudak bükülen şairlerin de, yarın —Haşim gibi— el üstünde tutulacağı ima edilmek istendi.

Haşim, bütün şiirlerinde, bu sanatın geleneklerine bağlı kalmış bir şairdir. Aruz vezniyle yazar, kafiyeyi ihmal etmez. Dili, o devirde yaşamış öteki şairlerinki gibi, Edebiyat-ı Cedide'nin ağdalı dilinden, yaşayan Türkçeye doğru gelişmiştir. Kendisene yapılan itirazlar, şiirlerinin anlam bakımından biraz kapalı oluşundan doğuyor. O şiirler ahenk ve ritm bakımından mükemmel olduğu gibi, gramer yönünden de —ufak tefek aksamalar müstesna— Türk söyleyişine uygundur.

Göllerde bu dem bir kamış olsam.

mısraının dili de kusurlu değil. Orhan Veli'nin söylediği :

Bir de rakı şişesinde balık olsam.

mısraı da, Haşim'inki gibi renkil ve ahenkli olmamakla beraber, Türkçe'ye uygundur.

Fakat İkinci Yeni adıyla ortaya çıkan bazı şairlerle, onları takip edenlerse, anlam bakımından büsbütün kapalı olmaya özendiler; bunu sağlamak için de, Türkçe'yi kendi keyiflerine göre değiştirmek yolunu tuttular. Onlar, Haşim'in yukarda andığımız mısraını söylemek isteseler:

Ol gölsem kamış dem bu bir.

Felân gibi, büsbütün anlaşılmaz, Türkçe'ye uymaz ve dile takılır bir şekilde söylerler.

Her karşı çıkılan, her itiraza uğrayan büyük adam olur sanılıyor. Asıl aldanış da burada. Benim pek uzun olmayan sanat hatımda, yazdıkları <<tepki ile>> karşılanan o kadar çok şair taslağı çıktı ki, bugün arka arkaya on tanesinin adını saysam, hatırlayabilecek on kişi çıkmaz. Adları da, yazdıkları da, kitap ve dergi sayfalarında

unutuldu gitti.

Haşim'in, ölümünden kırk yıl sonra da, okunan ve saygı duyulan şairlerin başında gelmesi; ne zamanında uyandırdığı tepkiden, ne kapalı yazmasından; sadece, büyük bir şair, güçlü bir sanatçı oluşundandır.

3.1.75. GELENEK VE YENİLİK ÜZERİNE[91]

Sanat bir yaratma olduğuna göre, her sanat eseri yenidir, yeniden yaratılmıştır. Taklitçilik ve kopyacılık yenilikle nasıl bağdaşamazsa, sanatçılıkla da öyle bağdaşamaz. Bizim edebiyatımızda <<yenilik>> sözü, <<kendi sanat geleneklerimizden kopma>> anlamına kullanılıyor. Geçmişteki her hangi bir Türk şairine benzemiyor, onu hiçbir şekilde hatırlatmıyorsanız yenisiniz: Bir Fransız veya İngiliz şairinin tıpatıp kopyası olsanız bile... Dahası var: Bu kopyaların memleket içinde çoğaltılmış nüshaları da uzun yıllar yeni sayılmış, yeni olarak reklâm edilmiştir.

Tanzimat şairleri kendilerine yeni derlerdi. Edebiyat-ı Cedideciler —adı üstünde— yeni şairler olarak kabul edildiler. Fecr-i Ati'ye <<Yeni Edebiyat'ı Cedide>> diyenler, yeniliğin —eski söyleyişle— murabbaını, bugünkü söyleyişle karesini almış oluyorlardı. Buna rağmen, Orhan Veli ve arkadaşlarının yurdumuza ithal ettikleri şiir tarzını <<Birinci Yeni>> olarak vasıflandıranlar, kendilerine <<İkinci Yeni>> ünvanını yakıştırmak isteyen yeni ithalatçılardır. Son yıllarda <<Üçüncü Yeni >> adını da kapmak için kuyruğa girenler bulunduğunu, bazı belirti ve kıpırtılardan anlıyoruz.

Bir de, propagandası, değerli dostumuz Talât S.Halman'ın Amerika'da yayınladığı Türk Edebiyatı özel sayılarına kadar ulaşan <<geleneğe dönüş>> hikâyesi var: Madem ki, Divan şairlerimiz gazel tarzında yazıyorlardı, gazel tarzında yazmaya başlayan bugünkü şairlerimiz de geleneğe dönmüş oluyorlar. Gazel tarzı denince de, birinci mısraları serbest, ikinci mısraları birbiriyle kafiyeli beyitlerin alt alta dizilmesi anlaşılıyor. Geleneğe dönmüş olduğu söylenen şairlerin eserlerini okurken, başına sikkeyi, sırtına tennureyi geçirip, mevleviler gibi âyin yapmaya çalışan yabancıları hatırlıyorum.

Gelenek bir şekilden, bir görünüşten mi ibarettir? Şüphesi ki hayır. Gelenek, şekilden ziyade ruhta, tavır ve edadadır. Geleneğe uygun şiirleri, ancak, geçmiş şairlerimizi iyice okuyup hametmiş onları sevmiş ve benimsemiş—özellikle

[91] Hisar, Sayı 197, Şubat 1974, s.3-4

benimsemiş— şairler yazabilir. Divan edebiyatına yıllarca söven, onu Türklükten atmaya çalışan, hatta bu edebiyatın okulların öğretim programlarında yer almasına bile karşı çıkanların, gazele benzer şeyler yazmakla, geleneğe döndüklerini sanmaları çok gariptir.

Kaldı ki, ortaya getirilen eserlerin gazele benzemesi de çok su götürür: Vezinleri yok, kafiyeleri —çok defa—uzak bir ses benzeşiminden veya eklerin, rediflerin tekrarından ibaret. Hepsinden önemlisi, başarılı divan şiirlerinin en büyük özelliği olan musiki, bunlarda kakafoniye dönüşmüş. Mısralarının çoğunu diliniz dolaşmadan okuyamazsınız.

Kullanılan dile gelince: Divan şairleri Arapça, Farsça kelimeleri, terkipleri bol bol kullanmakla beraber, söyleyişte zaman zaman bir Türk üslubuna ulaşabilmişlerdir. Bunu, Yahya Kemal, <<Şiirde Otuz Senem>> başlığı altında yazdığı hatıralarında önemle belirtir :

<<Eski şairlerimizden mısra-ı berceste diye kalan birçok mısraların güzelliklerindeki hikmeti anlıyordum:

Geçdi Gaalip Dede candan yâhu

mısrai, eski edada olmakla beraber Türkçeydi ve bir Mevlevi dedesinin öldüğünü, bir Mevlevi dergahının sabahında, münzevi ve mu'tekif dedelerin odalarına, halis bir şiir sesiyle haber veriyordu.

Ağlarım hatıra geldikçe gülüştüklerimiz

mısraı da böyle Türkçeydi; eski hâtıraları bir musiki notasını cisimleştiren bir lisanda ve bir nazımdaydı.>>

<<Geleneğe döndü>> denilen şairlerin eserlerini okurken, çok defa, bir Türk şairini mi, yoksa yabancılardan yapılan kötü bir tercümeyi mi okuduğunuzu anlayamazsınız. Söz dizileri, cümle kurluşları, o derece Türk zevkine, Türk söyleyişine aykırı gelir.

Aslında, mesele, geleneğe dönmek değil, gelenekten kopmamak, onu zamanın şartlarına göre geliştirmektir. Bir kere koptunuz mu, ne kadar dönmek isteseniz, ulama yeri belli olur; kırılıp sonradan eklenmiş bir demir çubuğun ortasındaki lehim gibi sırıtır.

Cumhuriyet devri Türk edebiyatında, Garipçiler'in yıkıcı hareketlerine ilk karşı çıkan ve Türk şiir geleneğine bağlı kalıp, onu geliştirerek devam ettiren debi topluluk Hisarcılar oldu.

Ama, üstünkörü veya maksatlı yazılan edebiyat tarihlerine, inceleme ve

eleştirmelere bakarsanız, 1956 yılından sonra Garipçilere (Orhan Veli ve arkadaşlarına) bir tepki gösterilmiş ve <<İkinci Yeni>> şiir akımı doğmuş; daha sonra, bu <<İkinci Yeni>> yi teşkil eden şairlerden bazıları –lûtfedip- geleneğe dönmeye karar vermişler ve dönmüşler. Sözünü ettiğim kaynaklarda, <<İkinci Yeniciler>> den çok önce ortaya çıkan Hisar'dan ve Hisarcılar'dan hiç söz edilmez. Şiiri yabancı ideolojilere alet etmek hususunda (bir ikisi hariç) aralarında görüş ayrılığı olmayan ve günümüzde aynı dergilerin çevresinde toplanmış bulunan <<Birinci>> ve <<İkinci Yeni>> şairler, bu suretle, hem Türk şiir geleneğini yıkmak, hem bu davranışa tepki gösterip geleneğe dönmek şerefini kendilerine saklıyor, hiç kimseye vermek istemiyorlar.

Aklıma bir zamanların Ankara Valisi için anlatılan fıkra geldi : Türkçülük hareketleri dolayısıyle tutuklanan gençler, huzuruna getirilip, yaptıklarının kötü bir şey olmadığını anlatmaya çalıştıkları sırada, Vali beyimiz gürlemiş : <<Size ne oluyor mendeburlar! Türkçülük gerçekten iyi bir şeyse, onu da biz oluruz.>> Bizim numaralı yenicilerin yaptıkalrı da bundan başka bir şey değil.

Yazımın başında da söylediğim gibi, yenilik her sanat eserinin birinci vasfıdır. Bu yüzden kendisinden önce gelenleri aynen taklit ve kopya edenlere <<sanatçı>> sıfatının verilemeyeceği kanaatındayım. Geleneğe bağlı olmak, onu sürdürmekle, yenilik nasıl bağdaştırılacak? Bu sorunun cevabını en iyi, arkadaşımız Munis Faik Ozansoy vermişti: <<Yeni şair, eski şaire, bir torunun büyük babasına benzediği kadar benzemelidir. Ne daha fazla, ne daha az.>> Bu benzeyiş ne yalnız gazel söylemekle olur, ne de vezinli kafiyeli yazmakla. Gazel tarzında yazılmış bir şiirin ağır ağır yabancı kokması mümkün bulunduğu gibi, yepyeni bir şekille —hatta serbest nazımla— söylenmiş bir başka şiire, bizim sanat geleneğimizden doğan bir ruh ve havanın sindirilmiş olması da imkânsız değildir.

Türk zevkine, Türk şiir geleneğine uygun söyleyişten alabildiğine uzaklaştıkları halde, islami düşünüşe bağlı kalan ve şiirlerini bu düşünüşün yayılmasına vasıta kılan şairlerimiz de var. Sırf sanat açısından bakınca, bunlarla öteki ideoloji şairleri arasında büyük bir fark görmüyorum. Bunların fikirlerine, inançlarına saygı duymakla — kendiminkilere uyduğu ölçüde — bu fikir ve inançlara katılmakla beraber, eserlerini benimsemem mümkün olmaz. Onlarda kendi sesimi, kendi iklimimi bulamam.

Çünkü, şiirde gelenekten anladığım sadece bir fikir ve inanç geleneği değil; aynı zamanda bir zevk, bir dil, bir söyleyiş geleneğidir. İkinciler olmadan, birincilerin tadına varamam.

3.1.76. YENİ OYUNLAR VE OYUNCULAR[92]

Şöyle bir şeyi düşünebiliyor musunuz: Milyonlarca vatandaşın seyrettiği, millet parasıyla çalışan Türkiye Televizyonu'na bazı adamlar çıkacak, Türkiye'de 50 yılın politik gelişmelerini açıklayacaklarını söyleyecekler ve konuşmaları boyunca yalnız bir partiden ve bu partinin yaptığı işlerden bahsedip, öteki partilerin adını bile anmayacaklar? Böyle bir şey olsa, yer yerinden oynar, kıyametler kopar. Bunu yapanları ve yaptıranları ilmin ve ahlakın elinden kurtarsanız. Anayasa'nın hükmünden kurtaramazsınız. 121 nci madde aynen şöyle diyor: <<Her türlü radyo ve televizyon yayınları, tarafsızlık esaslarına göre yapılır.>>

Acaba bu <<her türlü >> nün içine, şiire, edebiyata dair yayınlar girmez mi? Girmediği düşünülebilir mi? Şüphesiz ki, düşünülemez. Öyleyse, Türkiye Televizyonu'nda yayınlanan <<50 Yılın şiiri>> programında nasıl olur da, kendilerinden ve kendi daracık çevrelerinden başka kimseyi görmek istemeyenlere söz hakkı verilir? Nasıl olur da, belli bir şiir akımı baştacı edilip, o akımın karşısında olanlar yok farzedilir? Okuyucu sayısı birkaç yüzü geçmeyen dergiler çevresinde toplanıp kendi kendilerine gelin-güvey olan bir takım heveskârlar —içlerinden hiç birin Türk halkı bilmediği, tanımadığı halde— <<50 Yılın Şairleri>> olarak takdim edilip, şiirleri yüzbinlerce kişinin ezberinde olan gerçek Türk şairlerinden çoğunun adı bile anılmaz?

Programı hazılayanları böyle hareket etmeye iten psikolojik sebebi çok iyi anlıyor, takdir ediyorum. Herkesin sevdiği, hoşlandığı şiirlerin okunduğu bir programda, kendilerinin ve dostlarının <<yapıtları>> kalp akçeler gibi sırıtacaktı. Akıllarınca bunu önlemek istediler. Peki, tarafsız yayın yapması gereken TRT bu oyuna nasıl âlet oldu?

İşin asıl acı tarafı, TRT böyle bir tarafgirliği politik yayınlarda yapsa kıyameti koparacak olanlar, mesele şiire, edebiyata gelince kıllarını bile kıpırdatmadılar. Sadece bir gazetenin baş yazarı, programda Nazım Hikmet'e yer verilmemiş olmasını tenkit etmiş, konuşmacılardan biri de, başyazara cevap vererek, adı geçen şairi programa aldığı halde, TRT nin çıkardığını, dolayısıyla suçun kendisinde olmadığını ileri sürmüş. Hepsi bu

[92] Hisar, Sayı 199, Nisan 1974, s.3-5

kadar. Nazım Hikmet'in yolunda yürümeyen Türk şairlerinin hakkını ne arayan var, ne soran. Sözü geçen konuşmacıları bu derece pervasız olmaya iten de bu değil mi?

Türk Dili dergisinin Şubat sayısında <<Faruk Nafiz'in Şiiri ve Han Duvarları'nın Kaynakları Üzerine Notlar>> başlıklı bir yazı yayınlandı. Cevdet Kudret imzasını taşıyan bu yazıda, Faruk Nafiz'in sanatı iki döneme ayrılarak şöyle deniliyor:

<<Mütareke devrinin sonuna kadar süren birinci dönemde, o, <<karşı sahilde esen rüzgara dağıtılmak için kumral ve uzun saçlarını toplayan>>, <<sisli gözlerle enginleri dinleyen>>, <<tenha sahile gölgeler çökerken ruhumda bir tel inleyen>>, ... <<gönlünde eskiden beri sarışın kumralı kumral esmeri kovalayan>>, hayatında ve şiirinde, işte böyle moda, Fenerbahçe ve Kalamış kıyalarında sevda peşinde koşan bir yalı çapkınıdır.

İkinci dönemde ise, karşımıza bambaşka bir kişilikte çıkar. Kurtuluş Savaşı'nı sona erdiği yıl (1922) Kayseri Lisesi edebiyat öğretmenliğine atanan şair, <<raks eden suların musikisi ile dinlenen ve gruba dalan kayalar>> ı serpildiği Moda ve Kalamış kıyılarına hiç de benzemeyen Orta Anadolu doğasıyla ve <<hülyalı yaz akşamları omzunda ipek maşlahıyla sahilde, kumların üstünde geçen sarışın, ince kadınlar>> yerine, <<sabana koşulan yalınayak>> kadınlarla, kağnı süren kızıl saçlı kızlarla, <<ayağından çarıkları parça parça dökülen, bir lokmanın ardından haftalarca dolaşan ve kendi Anadolu'sunu sürgün gibi ezen>> insanlar karşılaşınca, birden bire değişir, <<düşen yapraklarının arkasından çırpınan bir dal gibi>> bakar dünkü şiirlerine; daha önce Refik Halit'in açtığı <<Memleket Edebiyatı>> çığırında, onun Memleket Hikâyeleri adlı kitabında karşılık, <<Memleket Şiirleri>> yazma yoluna koyulur ve bu akımın önde gelen sanatçılarından olur.>>

Bu ikinci dönem üzerinde büyük önemle duran yazar, Faruk Nafiz'in Anadolu'ya adımını atar atmaz, yeni devletin <<halkçılık>> ilkesini yürekten benimsediğini, dolayısıyla <<toplum katları arasındaki büyük ayrılığa>> dikkat ettiğini ve <<toplumsal adalet görüşüne>> ulaştığını belirtir. Şairin, fakirliği, sefaleti, açları, muztaripleri anlatan şiirlerinden örnekler verdikten sonra, <<Sefillerin Ölümü>> şiirinin son dörtlüğüne dikkati çeker. Yazıda sözü geçen dörtlük şudur:

Yanan mumu söndürdü hastanın son nefesi;
Can kuşunu başıboş bıraktı ten kafesi;
Mesih'in mücizesi, Tevrat'ın felsefesi,
Arapların cenneti artık birer masaldı.

Bu dörtlükte, Faruk Nafiz, dine, imana; cennete cehenneme ve öteki dünyaya inanmayan bir insan olarak görünür. Yazarın bu dörtlüğü işaret edişinin sebebi de bu olsa gerek. Nitekim, kendi gönlündeki ve hayalindeki Faruk Nafiz'in sözü geçen dörtlükteki anlayışın dışına çıkabilmesine razı olmaz. Onun, bir süre sonra, yılların ve tecrübelerin verdiği olgunlukla bambaşka bir anlayışa, dine, imana, Allah'a, Peygamber'e yöneldiğini kabule yanaşmaz; böyle bir <<üçüncü dönem>> den söz açmaktansa <<İkinci dönem>> diye vasıflandırdığı <<maddecilik>> döneminin sonunda ortadan silinip gitmiş olmasını tercih eder.

Sözü geçen yazıda aynen şöyle deniliyor:

<<Ölümünden sonra yazılan yazılarda, <<çoktandır unutulmuş>> olduğu söylendi. Öyle deneceğine, <<çoktandır yazmıyordu>> demek daha yerinde olur gibime geliyor. Eğer yazsaydı, adının çevresinde büyük fırtınalar kopabilirdi. Atatürk'ün öldüğü yıl henüz kırk yaşında, yani en olgun çağında idi; öyleyse o tarihten sonra niçin yazmadı? Bunun nedenlerini kurcalamak gerekir... Yukarda işaret ettiğimiz üzere, Faruk Nafiz, sanatının ikinci döneminde yeni Türk devletindeki devrimci atılımların şairi idi. O doğrultudaki konulara ya kendiliğinden eğiliyor; ya da, o yolda eserler kendisine ısmarlanıyordu. (Akın, Onuncu Yıl Marşı) Atatürk'ün ölümünden sonra ise, Atatürk'ün uzaklaştırdığı kişiler iş başına getirilmiş (Hüseyin Cahit, Kazım Karabekir vb.); bütün devrimler durdurulmuş; durdurulmakla da kalınmayıp, geriye dönmek için kaçamak noktalar aranmağa başlanmıştı. Artık, türbeler açılıyor; tekkelerde <<turistik gösteri>> adı altında ayinler yapılıyor; Osmanlı hanedanından kimi kişilerin memlekete girme yasağı kaldırılıyor; köylüyü okutma ve eğitme atılımları (köy eğitmeni kursları, köy enstitüleri) durduruluyor; köy dertlerini ve sorunlarını yazan genç öğretmenler (Mahmut Makal) tutuklanıyor; İmam-Hatip okulları yeniden diriltiliyor; lâik okullara din dersi konuyor; resmi görevinde Mısır'a giden

Hüseyin Cahit'in bereli resmi Ulus gazetesinde çıkıyordu... Devrimler doğrultusunda yazmağa alışmış Faruk Nafiz, böyle bir ortamda ne yazabilirdi? Üstelik, yazanların da başına neler geldiğini görüyordu. Yukarda kimi sözlerini andığımız şiirlerin benzerlerini yazmak büyük tepkilere ve şair için tehlikeli fırtınalara yol açabilirdi. Bu dönemde sanatçılarla devlet arasındaki bağlar kopmuştu. O arada, Faruk Nafiz de , artık kendisine ihtiyaç kalmadığı için, devrimlerle birlikte bir yana bırakılmış, âdeta, <<otur oturduğun yerde>> denmeğe getirilmişti. O da evde oturacağına Meclis'te oturmayı yeğlemiş; böylece, göz göre göre Demokrat Parti'ye kaptırılmıştı. Meclis'te on dört yıl (1946-1960) süren bu oturuş onu Yassıada'ya kadar sürükledi. O öfkeyle yazdığı Zindan Duvarları adlı kitabını de ben okumadım.>>

Faruk Nafiz'i yakından takip etmiş olanlar, yukardaki satırları okuyunca hayretler içinde kalacaklar; takip etmemiş olanlar ise, koskoca T.D.K.nun dergisinde, edebiyat incelemeleriyle tanınmış bir yazarın söylediklerine hakikat gözüyle bakıp, rahmetli Şair için üzüntü çekeceklerdir.

Ben, Üstad'ı az-çok okuyup takip edebildiğim için, hayret edenler arasındayım. Cevdet Kudret'in, gönlü öyle istediği için, Faruk Nafiz'e artık şiir yazdırmadığı 1940 yıllarında, dergileri heyecanla takip eden, edebiyat meraklısı bir öğrenci idim. Faruk Nafiz'in o zamanlar **Çınaraltı** dergisinde yayınladığı **<<Hadisler>>**i okurken, imanımızın tazelendiğini, Allah'a yaklaştığımız hissederdik:

Ne ki mevcud ise alemde, güzel, doğru, iyi;
Arayan fikri, bulan ruhu, seven sevgiliyi
Bize bahsetmiş olan Hazret-i Rahmâna şükür.

.....

O büyük Rab ki, ufuklar boyu ni'metlerini,
Hüsn ü an, reng ü füsun ask ü cünun mahşerini
Gayr ı kâfi görerek sevdiği biz kullarına
Şimdiden va'dediyor başka bir âlem yarina;
Mâ i Tesnime şükür, Ravza i Rıdvâna şükür.

.....

O büyük Rab ki, delâlet yolu düşkünlerine

Ben gazûbum diye seslendi derinden derine;
Ve meleklerle kitâb indirerek her yandan
Yine yol çizdi halâs etmek için şeytandan...
Sayısız cürme bedel sonsuz inâyetlere hamd,
Ve bu hizmete celil ettiği peygambere hamd
Gök yüzünden yere indirdiği Kur'âna şükür.

Cevdet Kudret'e sorsak, bu mısraların da ya <<öfkeyle>>, ya da <<korkuyla>>yazıldığını söyleyecek ve bunları da okumadığını itiraf edecek. Faruk Nafiz, o yıllarda yalnız **Çınaraltı**'da değil, Salon vesair dergilerde de şiirler yayınlamış, sonradan bunları, eski şiirleriyle birlikte, **<<Heyecan ve Sükûn>>** adlı bir kitapta toplamıştır.(1959). Önce **<<Hadisler>>** başlığıyla yayınlanan şiirler, sözü geçen kitaba **<<Hamd ü Sena>>**, **<<Tevekkül>>**, **<<Hayır Dua>>** v.s. başlıklarıyla girmiştir.

Ama, madem ki, Cevdet Kudret'in düşüncesi yönünde yazılmamışlar, o halde, ne bu şiirler vardır, ne o koskoca **<<Heyecan ve Sükûn>>** kitabı! Şair, ömrünün son günlerine kadar Kubbealtı Akademi Mecmuası'nda da şiirler yayınlamamış:

Bana ilhamını bahşet ki, ilâhi, bir gün
Seni bulsun sana takdime değer incilerim.
Ben, ne sultanlara şair, ne de şairlere şah;
Tanrılar Tanrısı'nın şairi olmak dilerim.

de dememiştir!

Televizyonda << 50 Yılın Şiiri>> programını hazırlayanlar, kendi düşüncelerinde olmayan bazı şairleri, büsbütün görmezden gelmişlerdi. Cevdet Kudret, Faruk Nafiz'i yalnız hoşuna giden tarafıyla almış, öteki tarafını ise yok farzetmiş. Tıpkı Bektaşi'nin, <<Ey iman edenler söylediğini bilmeyecek derecede sarhoş iken namaza yaklaşmayın>> anlamındaki ayeti ikiye bölüp, <<Ey iman edenler namaza yaklaşmayın>> anlamına gelen birinci kısmını okuyarak, Allah'ın namaza yaklaşmamayı emrettiğini söylemesi gibi.

Propagandanın her türlüsü meşrudur deyip, varsın istediklerini yapsınlar. Ama, millet parasıyla çalışan radyo ve televizyonlarda, Atatürk'ün mirası (dolayısıyla yine

millet parası) ile yayınlanan dergilerde yapmalını kötü.

3.1.77. YENİ ve GÜÇLÜ BİR SES[93]

Çocukluğumuzdan beri —şimdi Doğu olan— <<Şark>> kelimesini hep kötüleyen, küçümseyen ifadeler içinde okuduk, işittik. <<Şark kafası>>, <<Şark zihniyeti>> sözleri, geriliğin, cahilliğin, budalalığın sembolü haline getirildi. Senelerce önce, Avrupa'lı şairleri adım adım izleyen ve modern şiirler yazan bir şairimizin kaleminden, <<Biz ne kadar Garp'lı olduğumuzu iddia etsek, yine de Şark'lıyız>> cümlesini okuduğum ve Şair'in bunu, hiçbir küçüklük duygusuna kapılmadan, yeşilin yeşil, beyazın beyaz olduğunu söylemek gibi, tabii bir eda ile söylediğini gördüğüm zaman, şaşırmış, heyecanlanmıştım.

Batı'dan gelen her şey üstün ve değerli, bize ait her şey kötü ve değersizdi. Batı modasının şiire getirdiği türlü acayiplikleri ve saçmalıkları reddettiğimiz için, sözde aydınlarımız arasında senelerce birer suçlu gibi dolaştık.

Bir gün, bir de baktık ki, bazı politikacılarımızın ardından, şair ve yazarlarımızın bir kısmı da Batı'ya düşman oluvermişler. <<Batı edebiyatı adil bir edebiyat değildir. Çünkü, âdil olmayan bir dünyanın edebiyatıdır... Emperyalizmin toplu (müşterek) malıdır.>> demeye başlamışlar. Batı'ya körükörüne teslim oluş gibi, bu keskin dönüşün de ilmi düşünceyle ve yurt gerçekleriyle bir ilgisi yoktu. Birincisi, şuursuz bir hayranlığın sonucu; ikincisi, Türkiye'yi Batı blokundan ayırmak için düzenlenmiş ideolojik bir planın edebiyat alanındaki uygulamasıydı.

Çoğu Hisar dergisinde yayınlanmış olan yazılarının bir kısmını <<Bu Ülke>> isimli bir kitapta toplayan Cemil Meriç de, ilk bakışta bir Batı düşmanı olarak görünür. Onun kaleminden, Avrupa ve Avrupa'lı için şu amansız hükümleri okuyoruz:

<<Avrupa'lı Tanrı'yı öldürdü. Topuklarından saçlarına kadar uzanan bir mütenahiyemahbus. Bu kubbede hoş bir sedâ bırakmadan, yok olup gidecek. Cinâyetleri hiçbir işe yaramadı.>> <<Kıyıcılık kanında var Avrupa'lının. Yunan destanları birer cinâyet salnamesi, Yunan, İskandinav ve Germen destanları...s.95>> <<Montesquieu, Doğu despotizmi'nden söz eder. Düşünmez ki despotizmin âlâsı perestişkârı olduğu İngiltere'de ve tab'ası bulunduğu Fransa'dadır...Batı yazarlarında ciddiyet ve dürüstlük aramayacak kadar Batı

[93] Hisar, Sayı 201, Haziran 1974, s.3-5

irfânının âşinası olanlar için bu hükümlerin tek orijinal tarafı terbiyesizliktir.>>s.91

Ama, Meriç'in bu sözleri, ne sol ideolojinin tesiri altında yazılmıştır, ne de Doğu blokunu desteklemek amacıyla... Ona göre:

<<Sol-sağ: çılgın sevgilerin ve şuursuz kinlerin emzirdiği iki ifrit. Toplum yapımızla herhangi bir ilgisi olmayan iki yabancı...>>s.93 <<İmparatorluklar yok artık, iki blok var. Hâkim devletler bir ülkenin adını taşımıyor. İsimleri baş harflerden ibaret: ABD, SSCS... Pençeleri birbirinin karnına geçmiş iki canavar... Vasıtaları aynı: şiddet. Kanunları aynı: madde, ... Kapitalizmle komünizm Batı'nın iki çehresi... Biri kumarhâne, öteki mahbes.>>(s.102)

Cemil Meriç, hakkı yenen, küçük görülen, inkâr edilen Doğu'nun savunucusudur. Bu konudaki çalışmaların, <<Hind Edebiyatı>> (1964) ile başlamış, Hisar'da tefrika edilen **<<Hind ve Batı>>** isimli eseriyle devam etmiş, daha sonra **<< Bu Ülke>>** ye gelmiştir.

<<.....Yunan tanrıları Doğu'yla Batı'nın izdivacından doğdu. Beklenirdi ki, Yunan, ecdadının hatırasını başka uluslardan daha iyi korusun. Öyle olmadı: Yunan nereden geldiklerini bilmeden Asya inançlarını benimsedi. Kavme kişiliğini veren bu unutkanlık. Çok geçmeden dünyada her şeyi kendisinin bulduğuna, kendisinin yarattığına inanacaktır, Yunanlı.>> (Hisar, Haziran 1967)

Türk'ün Batı ile ilişkilerine gelince Meriç'in savunması bir isyan, bir çığlık halini alır. Onu asıl çileden çıkaran, Türk'e Batı'nın oynadığı oyunlar, yaptığı haksızlıklar değil, kendi evlâtlarının Batı'ya kul köle olarak, kendisini inkâr etmesi, yok etmeye çalışmasıdı.

<<Kıt'aları ipek bir kumaş gibi keser-biçerdik, Kelleler damlardı kılıcımızdan. Bir biz vardık cihan da, bir de küffar...

Zafer sabahlarını kovalayan bozgun akşamları, İhtiyar dev, mâzideki ihtişamından utanır oldu. Sonra utanç, unutkanlığa bıraktı yerini, <<Ben Avrupalıyım>> demeğe başladı, <<Asya bir cüzzamlılar diyârıdır.>>

Avrupalı dostaları, acıyarak baktılar ihtiyara, ve kulağına <<Hayır delikanlı, diye fısıldadılar, sen bir az-gelişmişsin.>>

Ve Hristiyan Batı'nın göğsümüze iliştirdiği bu idâm yaftasını, bir <<nişân-ı zişan>> gibi gururla benimsedi aydınlarımız.>>

<<Batılılaşma miti eskiyince, yeni bir yalan çıktı sahneye... Daha doğrusu,

aynı nazenin taze bir makyajla arz-ı endâm etti.

Filhakika, intelijansiyamızın şerefine şampanya şişeleri patlattığı bu sözde bâkire, Tanzimat'ttan beri tanıdığmız <<Batılılaşma>>nın ta kendisi.

Çağdaşlaşmak, Avrupa'nın yeni bir ihraç metaı kokain ve LSD gibi... Şuuru felce uğratan bir zehir. <<Çağ-dışılık>> ithamı, iftiraların en alçakcası, en abesi. Aynı çağda muhtelif çağlar vardır. Çağdaşlaşmak neden Hristiyan Batı'nın putlarına perestij olsun?

Bu, kendi desinden çıkmak, kendi mukaddeslerini inkâr etmek ve peşin peşin köleliğe razı olmak değil mi... Biz apayrı bir medeniyetin çocuklarıyız; Düşman bir medeniyetin, bambaşka ölçüleri olan, çok daha eski, çok daha asil, çok daha insanca bir medeniyetin.>>

<<Tanzimat sonratı Türk aydınına en çok yakışan sıfat: müstağrip. Edebiyatımız bir gölge –edebiyat; düşüncemiz bir gölge-düşünce. Üç edebi nevi itibardadır: Taklit, intihal, tercüme.>>(s.49)

Meriç, Batı kültürünün Batı medeniyetinin de bir değeri, faydalanılacak bir yanı olduğunu inkâr etmez. Ama, şikâyet ettiği sözde aydınlarımız, Batı'nın asıl değerli yanını değil, işe yaramaz taraflarını almış, benimsemişlerdir:

<<.....zirvelerin hiç birini tanımıyorduk. Avrupa'yı Avrupa yapan düşünce fatihleriyle temâsımız yasaktı. Haşet kitabevinden ibâretti Avrupa'mız, girdapları olmıyan bir kıt'a, tezadsız ve tek boyutlu; bir kartpostal Avrupa'sı. Coğrafyamızda tek kıt'a vardı, kafatasımızda tek yarım küre. Türkçe konuşan birer Fransızdık.>>

Cemil Meriç, Doğu'yu da Batı'yı da çok iyi bilen değerli bir düşünür: kendisine mahsus kıvrak ve şiirli bir üslubu olan usta bir yazardır. Ona göre: **<<Nazım ifadenin çocukluğu: sevimli ve serkeş. Nesir, bütün nazımları kucaklayan bir orkestra: girift ve kamil.>>(s.15) ve <<kelam, bütünüyle haysiyettir.>>** Meriç, bütün yazılarında <<kelam>>ın haysiyetini korumak için büyük bir çaba gösterir. Onunla aynı fikirde olmadığınız zaman bile, yazılarını zevkle, ilgiyle okursunuz. Bazan samimi bir öfkenin tesiriyle gereğinden fazla sertleşen ifadelerini hoşgörür; başka bir yazarda yadırgayacağınız Arapça, Farsça terkipleri, O'nun tarihten sesler veren kaleminde tabii karşılarsınız.

Cemil Meriç'in eserini Doğu'lu olmaktan Türk olmaktan utanma eğiliminde olanlara özellikle tavsiye ederim: **<<Bu Ülke>>** yazarı kendilerini, böyle bir aşağılık

duygusundan kurtaracaktır.

Romancılığımızın çok yeni oluşuna üzüldükleri, dedelerimizin neden roman yazmadıklarını sordukları zaman Meriç'i okusunlar:

<<Roman'ın burjuvaziyle doğduğunu söylerler. Burjuvazi Avrupa'nın imtiyazı, daha doğrusu yüz karası. Bir kelimeyle roman, başka bir dünyanın, başka bir ruh ikliminin, başka blir toplumun eseri. Daha zavallı bir dünya, daha dişi manevi bir iklim, daha geveze bir toplum.

Başka bir tabirle, bu edebi nevi bir buhranın, bir uyuşmazlığın, reelle ideal arasındaki bir nisbetsizliğin çocuğu. İçtimai bir sıhhatsizlik, hiç değilse bir tedirginlik alâmeti. Sınıf kavgalarıyle sahneye çıkışı bundan. İnanan bir toplumda, pürüzlerini yok etmiş bir toplumda, hayali çözüm yolları aramaya ihtiyaç duymayan bir toplumda romanın ne işi var?>>

Avrupa'da demokrasinin gelişmesine hayranlık duyup, bizim bu konuda çok geri kaldığımızı söyleyenlere de Meriç'in verilmiş cevabı vardır:

<<Vatandaşlığı yapan kan ve toprak değil, inanç. Ümmetin Avrupa dillerinde karşılığı yok. Siyasi ve dini bir bağ. Kur'an hem bir ibâdet kitabı, hem bir anayasa, muhâtabı bütün insanlık. (Bk. Gardet, Lacite, Muslumane, İrin, 1970)

Demek ki, İslâmiyetin temel mefhumu: eşitlik. Bu bir amaç değil, bir hak. Hürriyet, eşitliğin bir başka adı veya görünüşü. Sınıf kabul etmeyen, imtiyaz tanımıyan bir dinde, kimin kime karşı hrriyeti? Batı, hürriyeti bir hata işleme hakkı olarak tarif ediyor. Müslümanın böyle bir hakkı yoktur. Çünkü o ebedi hakikatın, yegâne hakikatın, cihanşümul hakikatın emrindedir.

Evet, İslâmiyet bir kanun ve nizam hakimiyeti (nomokrası)dir. Batı'nın gerçekleştirmeğe çalıştığı eşitliği çoktan fethetmiştir. Fikir hürriyetini, insanı insana saldırtan bir tecavüz silahı olarak değil, bir ikaz, bir irşad vasıtası olarak kabul etmiştir. Demokrasinin ta kendisidir İslamiyet. Ama Batı'nınkinden çok başka bir ruh ikliminde gelişen, çok başka umdelere dayanan bir demokrası.>>

Seneler senesi, geçmişimize hakaretler yağdıranları, bizi kendi kendimizden nefret etmeye zorlayanları dinlemekten bıkıp usanmış olan kulaklarımızın biraz da başka sesler işitmeye ihtiyacı var. Cemil Meriç'in yazıları, yabancılara satılmış veya onlar tarafından büyülenmiş olanların suratlarında birer şamar gibi patlamakta; dinini, milletini ve geçmişini sevmek, benimsemek isteyenlerin yüreklerine ferahlık vermektedir.

3.1.78. SANATÇININ ASIL USTALIĞI[94]

Masalların, çok defa yazılı metinleri olmadığı halde, büyük bir yaşama ve yayılma gücü var. Bence, bu gücün asıl kaynağı insan ruhunda tatmin edilmeden kalan istekler, birikmiş bunalımlardır. Masalları, daha çok çocukların dinlediğini hatırlayıp aldanmayalım: Onları koca koca adamlar uydurur.

Geçen akşam televizyon ekranında tanınmış bir solistimiz, yüksek perdeden söylüyordu:

Sabah olmasın diye güneşi durdururdum.

İnsanoğlu, zaman zaman, güneşi (daha doğrusu dünyayı) durdurmak, dağları ortadan kaldırmak istiyor. Masallar onun bu isteğine cevap vermektir.

İnsanoğlu yalnızlık çeker, haksızlığa uğrar, çaresiz kalır. Asırlar boyunca, karşı koyamadığı beylerle paşalarla Köroğlu'ları, Keloğlan'ları çarpıştırmış; zalimlerden intikamını masal kahramanlarına aldırmıştır.

Muṇis Faik Ozansoy, <<Çocukluğumdaki Dünya>> adlı şiirinde şikâyet eder:

Yok, masal zevki yok romanlarda;
Hepsinin ufku dar, seması basık
Yapma , uydurma kahramanlarda
Bir sihirbaz zekâsı yok ne yazık.

İnsanoğlu, çağlar boyunca ne kadar değişmiş olursa olsun, bir bakıma aynı insanoğludur. Yine dertli, yine çaresiz, yine bunalımlar içinde. <<Bir sihirbaz zekâsı>>na olan ihtiyacı sona ermiş değil.

Son aylarda, çok seyrek gidebildiğim sinemaları bir çeşit acayip filmler işgal etti. Tamamını hiç görmediğim parçalarını seyretmeye bile güçlükle dayandığım bu filmlerde, iki adam birbirin kafasına göğsüne, karnına durmadan tekme savurur. **<<Yenilmez Karateci>>**, **<<Karateci'nin İntikamı>>** gibi adlarla perdelerimze aksettirilen bu filmlerin bir hayli seyirci topladığını görüyor ve düşünüyorum: Acaba bu kadar insan, bir adamın tekmelenip, yumruklanmasını saatlerce seyretmekten ne zevk alıyor?

Karar veriyorum : Hepsinin de alınacak bir intikamı, görülecek bir hesabı olmalı.

---

[94] Hisar, Sayı 202, Temmuz 1974, s.3-4

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Tekme yiyen aktör, birinin gözünde kendisine haksız not veren hoca; ötekinin gözünde, Nuh deyip peygamber demeyen kayınbabadır. Adaleti yolundan şaşırtan hakime, hastayı bakımsızlıktan öldüren doktora, karşı kanuni yollardan yapacağınız şikâyetler sizi tatmin etmiyorsa; hakkınızı bizzat almaya kalkışacak kadar da vahşi ve güçlü değilseniz; Karateci'nin savurduğu tekmeleri oturup hazla seyredeceksiniz.

Sabahtan gözünüzü açar açmaz baktığınız gazeteler, savaştan, kazadan, cinayetten bahseder. İşinize gitmek için bindiğiniz otobüsün biletçisi veya dolmuşun şoförü sinirlerinizi bozmak için elinden geleni yapar. Telefon çalışmaz, su kamaz, elektrik yanmaz. İşiniz yorar, yıpratır. Bu durumda, sanatı, ancak, dinlenmek, avunmak, ferahlamak için istersiniz.

<<Efendim, bu hikâye fakir halkın ezilmişliğini bütün çıplaklığıyla anlatıyor>> <<Her türlü ümidin yok oluşu bu romanda en acı şekilde dile getirilmiş>> <<Manevi inançların boşluğu bu piyeste başarıyla canlandırılmış.>>

Cyrano'nun deyişiyle, <<İstemem eksik olsun>>. Bu çeşit eserleri huzurdan, refahtan sıkılan beyzadelere, ağazadelere tavsiye ederim. Benim arzuladığım sanat eseri, insana yaşama sevinci, ümit ışığı, direnme gücü vermeli. En zavallı, en çaresiz sandığımız insanlarda bile, bu sevinç, bu ışık, bu güç büsbütün yok olmuş değildir. Aksi halde yaşamaya nasıl katlanılır?

Sanatçının asıl ustalığı, en kötü durumlarda bile, hayatın bir güzel yanı olduğunu görmekte ve göstermektedir.

3.1.79. SULANMAYAN AĞAÇLAR GİBİ[95]

Geçen gün bir dost meclisinde, zenginlikle idealistliğin kolay kolay bir araya gelmediğini —çok küçük istisnalar dışında— zengin olanların idealist, idealist olanların da zengin olmadıklarını söylemiş ve sözümü Arif Nihat Asya'nın bir beyti ile tamamlamıştım:

Geceyle gündüz gibi koymuşlar sıraya,
Sofrasında rakıyla meze gelmedi bir araya.

Okuduğum beyti ilk defa duyduğu ve pek beğendiği anlaşılan misafirlerden biri:

<<Şair değil mi>> dedi, <<hemen sözüne uygun bir şiir buldu.>>

Bizim babalarımız, amcalarımız şair değildi; ama, konuşurken dillerinden düşürmedikleri beyitler vardı. Bir aydınlar toplantısında, yalnız politikadan değil, şiirden, edebiyattan da sözedilirdi. Bugün, herhangi bir şairden 8-10 mısraı yanlışsız okuyabilen; Cahit Sıtkı ile Bekir sıtkı'yı karıştırmayan üniversite mezunu parmakla gösterilecek kadar azalmıştır.

Şiir yazmaya heves edenler, yazdığını sananlar dahi, kendilerinden başkasıyla ilgilenmiyorlar. Günümüzde eksik olan şair değil, gerçek şiirin hayranı, arayıp — bulucusu, değerlendiricisidir. Bazan bir mısraı değişik şekilde bir çok defalar söyledikten sonra, yine de dilime takılan bir kelime yüzünden huzursuz olur, bütün yazdıklarımı yırtar atarım. O ay, belki de ertesi ay, dergiye şiirim giremiyecektir. Sözünü ettiğim mısra istediğim şekli aldığı ve şiir yayınlandığı zaman da içime bir hüzün çöker: Bu kadar emek ve titizliğin sonucu ne? Senin o mısraa istediğin derinliği, yumuşaklığı ve musikiyi verebilmek içini döktüğün ecel terlerinin kaç kişi farkına vardı?

Lise sıralarındayken, sanırım **Çınaraltı** dergisinde, şöyle bir haber okumuştum: <<Müjde, müjde! Yahya Kemal yeni bir şiire başladı. Kulağımıza kadar gelen iki mısraı, Üstad'ın müsamahasına sığınarak, okuyucularımıza taddırıyoruz:

Deniz ufkunda bu top sesleri nerden geliyor?
Barbaros, belki, donanmayla seferden geliyor.>>

Şiirin tamamını okuyabilmek için, benim yüksek öğrenimi bitirmem ve memuriyette de biraz kıdem almam gerekti. O kadar yıl, benimle birlikte pek çok şiir sever, şuradan buradan öğrenebildiğimiz dağınık mısraları tekrar ederek, şiirin bitmesini bekledik.

Şimdi bazı okuyucularımız karşıma geçip şöyle diyecekler: <<O, Yahya Kemal'di. Bugün Yahya Kemal ayarında bir şairimiz var mı?>> Benim buna vereceğim cevap şu: Bugün Yahya Kemal ayarında bir şairimiz bulunsa dahi, ona karşı, Yahya Kemal'e gösterilen hayranlığı, ilgiyi, sevgiyi gösterebilecek şiirseverler, şiir aşıkları yok. Üstad'ın ölümünden sonra, yukarıda sözünü ettiğim mısraların geçtiği <<Süleymaniye'de Bayram Sabahı>> şiirini de içine alan, kocaman <<Kendi Gök Kubbemiz>> kitabı –şimdi adını rahmetle andığımız – değerli edebiyatçı Nihad Sami

[95] Hisar, Sayı 205, Ekim 1974, s. 3-4

Banarlı tarafından yayınlandı da, eskiden bir tek şiirinin yarattığı kadar bile, ilgi ve hayranlık uyandırmadı. Sezer gibi olduğum düşüncenize katılmıyorum: Bu, Yahya Kemal'in değil, şiirseverlerin devrini tamamlaması demektir.

Nazım Hikmet diye bağırıp duranların şiiri gerçekten sevdiklerine inanıyor musunuz? Öyle olsa, Nazım'ın ideolojisine bulaşmamış şairleri de sevmeleri, sanatta gösterdikleri başarı derecesine göre, onları da bağırlarına basmaları gerekmez miydi?

Bugün , yurdumuz kitap yayınları bakımından yavaş yavaş bir dengeye doğru gidiyor. Eskiden yalnız solcuların kapladığı kitap vitrinlerinde sağcılar da görülmeye başladı. Sağcıların da artık kitabevleri, yayınevleri, dağıtım şirketleri var. Fakat, fikir, ideoloji ve politika bakımından sevindirici olan bu gelişmenin, sanat alanına bir ferahlık getirdiği söylenemez. Hiçbir ideoloji kaygısı güdülmeden, sırf sanat için yapılmış bir sanat eseri, solcular kadar sağcılarında ilgisinden uzakta bulunuyor.

Ortadakiler gelince: Çok az istisnalar dışında, her türlü fikir hareketleri gibi, sanat hareketlerine de bir yakınlık duymamaya azmetmişlerdir. Ceplerini doldumaya bakar, kağıt oynar, televizyon seyrederler. Günlük gazetelerin havadis sütunları ve meslekleriyle ilgili teknik kitaplar dışında ya hiçbir şey okumaz, ya da bol resimli aktüalite dergilerine ve şimdi pek çoğalan seks hikâyelerine yönelirler.

Nasıl, bir ağaç kurumadığı sürece meyvesini vermekten geri kalmazsa, gerçek sanatçı da ölmeden sanatını bırakamaz. Ama, gerektiği kadar sulanmayan bir ağacın meyveleri gibi, ilgisiz bir ortamda yaşayan sanatçının eserleri de gittikçe ufalacak, cılızlaşacaktır.

3.1.80. 1975 YILINA GİRERKEN[96]

Bu satırları okuduğumuz sırada 1975 yılına girmiş olacağız. Allah izin verirse, ben de elli yaşına basacağım. Yıllarca önce, sanırım Yedigün dergisinde, Falih Rıfkı Atay'ın "50 Yaşım" başlıklı bir yazısını okumuştum. Elli yaşı çok uzakta gördüğüm bir çağda (19 yaşında) bulunduğum halde, çok içten, çok duygulu bir dille kaleme alınmış olan o yazı beni günlerce tesiri altında bırakmıştı. Yazıda ileri sürülen bir görüş, özellikle ilgimi çekmişti. İnsan yaşlandıkça zamanı daha az idrak eder; ayları, yılları daha çabuk geçirirmiş. Falih Fıfkı, bunun yalnız psikolojik değil, aynı zamanda fizyolojik bir olay olduğunu, bazı ilim adamlarının sözlerine dayanarak, açıklıyordu. Atay'ın tecrübelerine

[96] Hisar; Sayı 208, Ocak 1975, s.3—5

dayanarak verdiği örnekleri, şimdi ben kendi hayatıma uyguluyor ve yazara hak veriyorum. Çocukluğumda bir yaz tatili bile ne kadar uzun, ne kadar bitip tükenmez gelirdi. Şimdi, yılların göz açıp kapayıncaya kadar kısa gelen bir zamanda geçip gittiğini hissediyorum. Yaşlandıkça bu hızın daha da artacağı şimdiden belli oluyor.

Yalnız, acıyla sıkıntıyla geçen günleri bu kaidenin dışında tutmak gerekir. Nitekim Şair:

Şeb-i yeldayı müneccimle muvakkit ne bilir;
Müptelâ-yı gama sor kim geceler kaç saattir.

mısralarına böyle zamanlar için söylemiş. Benim hayatımda da, her birini birer yıldan zor geçirdiğim, ıstıraplı geceler, "şeb-i yelda"lar oldu.

Buna karşılık, manevî değeri yıllarla ölçülemeyecek zevk geceleri de var. Bir güfteci, Selâhattin Pınar'ın eviç şarkısında, bu gerçeği, gerçek olduğuna inanmamıza imkân vermeyecek kadar büyüterek, ilân ediyor:

Birlikte geçen bir gece bin ömre bedeldi

Elli yaşına geldiğini, sözünü ettiğim yazıda, hüzünlü bir şekilde hatırlatan Falih Rıfkı, 1971 yılında, 77 yaşında vefat etti. Sevdiğim ve saydığım bu değerli yazar için Hisar'da iyi bir yazı çıkmasını istedim. Falih Rıfkı deyince aklımıza hemen Yakup Kadri gelirdi. Bu iki yakın arkadaş, bizce bir elmanın iki yarısı gibiydi. Millî Mücadeleyi ve Atatürk devrimlerini destelemekte olsun, Cumhuriyet dönemi Türk nesrinin gelişmesinde olsun, bu iki imzayı birbirinden ayrı düşünmeye imkân yoktu. Falih Rıfkı'nın vefat haberini aldıktan birkaç gün sonra Yakup Kadri'ye telefon edip baş sağlığı diledim. Hisar'da çıkan yazılarım için iltifatta bulunduktan ve dergiyi sürekli –olarak göndermemize teşekkür ettikten sonra heyecanla sordu:

-Bu, sizde yazıları çıkan Dr. Necdet Bingöl kimdir?

Kısa bir süre önce, Bingöl'ün "Yakup Kadri'nin Romanlarında Üslûp" başlıklı bir incelemesini yayınlamıştık. (Hisar, sayı: 87, 88). Acaba, Üstad, bu incelemede beğenmediği noktalar mı bulmuştu? Bingöl'ün kimliğini açıkladıktan sonra Yakup Kadri'nin bana söyledikleri yüreğime su serpti:

-Kendisine tarafımdan teşekkür ediniz. Şimdiye kadar benim eserlerim üzerinde bu kadar tarafsız, bilgili ve anlayışlı bir inceleme yapılmadı. Hakkımda söylenenlerin çoğu, kuru lâf kalabalığından ibaretti. Eğer bu yazıları okumamış olsaydım, kendimi anlaşılmadan ölüp gidecek bir yazar olarak düşünecektim. Arkadaşınızı okuduktan sonra, ben bile kendimi daha iyi anladım.

Üstad'ın bu kadirşinaslığı beni de heyecanlandırmıştı. İltifatlarını yazar arkadaşıma ileteceğimi, arzu ederse, bugün onu getirip kendisiyle tanıştıracağımı söyledim. Sevinerek kabul etti.

Birkaç hafta sonra, Necdet Bingöl'le beraber, Yakup Kadri'nin, Vali Reşit Galip Caddesi'ndeki evinde, güzel bir akşam çayı içtik ve Üstad'la uzun uzun sohbet ettik. Bingöl'e Panaroma'nın yeni baskısını göndereceğini söyledi ve kendisinden bu eseri için de bir eleştirme rica etti. O sırada sürüp giden anarşik olaylardan karşılıklı dert yandık. Yanılmıyorsam. Yakup Kadri, kendisini bizzat koruyabilmek için, dolu bir tabancayı hazır beklettiğini söyledi.

Benim Üstad'a telefon edişimin asıl maksadı, kendisinden Falih Rıfkı için bir yazı istemekti. İlk görüşmemizde, acılarının henüz çok taze olduğunu, yazma gücünü kendisinde bulamayacağını söylemiş, "Hele birkaç hafta geçsin" demişti. İkinci görüşmemizde ise, bin dereden su getirerek, yazamayacağını bildirdi. Uzun uzun ısrar etmem, Falih Rıfkı hakkında yazmanın kendisi için bir görev olduğunu belirtmem de fayda vermedi. Falih Rıfkı ile aralarında siyasi bir dargınlık bulunduğunu ve onun hakkında yazmamakta ısrar edişinin bu dargınlıktan ileri gelmiş olabileceğini, sonradan bir dostum hatırlattı.

Şimdi, ne yazık ki, Yakup Kadri'yi de kaybetmiş bulunuyoruz. Falih Rıfkı sağ olsaydı, Yakup Kadri için ilk yazıyı ondan isterdim. Acaba o da, Yakup Kadri gibi yazmamakta ısrar eder miydi? Aralarında köklü bağlar bulunan kimselerin, sebebi ne olursa olsun, birbirlerine sonuna kadar dargın olabileceklerini kabul edemiyorum.

1975 yılına, yalnız Yakup Kadri değil, Hamit Macit Selekler, Hilmi Ziya Ülken, Nihat Sami Banarlı, Ziyaettin Fahri Fındıkoğlu, Abidin Elderoğlu, Turgut Zâim, Refik Epikman, Celâl Sılay, İ. Galip Arcan, Hayali Küçük Ali ve daha bir çok düşünür, sanatçı ve yakınlarımız olmadan giriyoruz. Bunların hepsi 1974 yılı başında aramızda idiler. Allah hepsine rahmet eylesin, mekânlarını cennet etsin.

Güven oyu alabilecek bir hükümetin kurulamamış olması, bir çok ihtiyaç

maddelerinin piyasadan çekilmiş bulunması ve dört nala koşmaya başlayan enflasyon, bir sanat dergisi olarak, bizim üzerinde durmamız gereken konular değil. Fakat, bir vatandaş, bir insan olarak bunların tesirini hissetmemeye imkân var mı? Yıllarca önce, bir şiirimde söylemiştim:

Battıkça dertli yüzlere kalmaz sevince yer;
Gördükçe ağlayanları, gülmek kolay değil.

Hep şî'ri dinlemek, unutup inleyenleri;
Bir taş duvarlı köşke çekilmek kolay değil.

Asıl önemlisi, memlekette yeniden bir kardeş kavgasının başlatılmış olması yüksek öğrenimdeki bazı gençlerin "Biz Türk değiliz. Kahrolsun Türkiye" diye bağırabilecek kadar kendilerinden geçmiş bulunmasıdır. Bu haince sözlerin, bir zamanlar öğrencisi bulunduğum ve en temiz millî duyguların coşmasına sık sık şahit olduğum bir fakültenin duvarları arasından yükselmesi, benim için ayrı ve büyük bir üzüntü kaynağı oldu.

Bu kötü belirtiler, 1975 yılını da huzur içinde geçiremiyeceğimizi gösteriyor. Ama, yine bir mısrai tekrarlayarak teselli bulmaya çalışıyorum:

Sürmez ebedî, her gecenin gündüzü vardır.

Yurdumuzun üsten çöken gece karanlığı uzayıp gitse de, sabahın olmasından ümidi kesmiyor; mutlu ve aydınlık günlere kavuşmayı azimle, sabırla bekliyoruz.

3.1.81. ARİF NİHAT ASYA'YI UĞURLARKEN[97]

Politikanın, ideoloji kavgasının, her şeyden üstün tutulduğunu günlere geldik. Artık, içimizden yetişen bir sanatçının başarısını bile birlikte alkışlayamıyor, ölümüne birlikte ağlayamıyoruz. Arif Nihat Asya'yı kaybettiğimiz günlerde bunu bir kere daha anlamış oldum. Gazeteler, siyasî partiler, fikir ve sanat adamları keskin bir bıçakla ikiye bölünmüştü: Bir taraf ağlıyor, haykırıyor, dövünüyor; öteki taraf susuyor, görmezden, duymazdan geliyordu. Bir millet için bu, ölümden daha hazin, daha acıklı bir manzaradır.

[97] Hisar, Sayı 209, Şubat 1975, s.3-5

Halbuki, Arif Nihat, dar kalıpların, günlük kavgaların dışına çıkılarak, sayılması, sevilmesi gereken bir şairdi. Bayrağımız için en güzel şiiri o yazmıştı. Onun cenazesinde hepimiz bir araya gelmeli, bayrağı selâmladığımız gibi, o cenazeyi selamlamalıydık.

O, ne siyasi bir partinin şairiydi, ne de bir toplum sınıfının. <<Millîyetçi olmak kimsenin tekelinde değildir>> diyenlerin, Arif Nilat'a sırf Millîyetçi olduğu (dolayısıyle milleti, vatanı, bayrağı sevdiği) için ilgisiz kalmaları bağışlanamaz. O, Marksistlerin lanetlediği bir << pis kapitalist>> değil, kelimenin tam manasıyla tertemiz bir <<emekçi>> idi. 1950-1954 dönemindeki dört yıllık milletvekilliği denemesi hariç, faal siyasi hayata da atılmamış, ömrünün otuz üç senesini öğretmenlikle, bu memleketin çocuklarına bir şeyler öğretmekle geçirmişti.

Şimdi önümde duran, bana ithaf edilip imzalanmış (kimisi birinci, kimisi ikinci baskı) 17 eserine bakıyorum: Arif Hoca, kapitalizme savaş açan şair ve yazarların onda biri kadar kapitalistlerin desteğine sahip olmamış. Eserlerinin hemen hepsi üçüncü hamur kağıda, özensiz ve düzensiz basılmış. Üstlerinde kıyıda köşede kalmış küçük ve fakir yayınevlerinin amblemleri var. Büyük sermayedarlar, sermaye aleyhine çalışanların eserlerini yayınlamaktan, Arif Nihat gibilere ayıracak vakit bulamıyorlar. Ama, bu gösterişsiz eserlerin, süslü püslü, cicili bicili baskıları yapılıp vitrinlere yerleştirilen kitapların çoğundan daha fazla aranıp okunduğunu biliyorum. Aslında, Üstad, insanın kılığı kıyafeti gibi, kitabın da kağıdına, baskısına değil, kendisine, içine önem verirdi.

Arif Nihat'ı peşin bir hükümle reddetmeyip, eserlerine eğilmek zahmetine katlanan herkes, onda kendisine göre bir şeyler bulabilecektir. Aşk şiiri arayanlar için aşk, toplum şiiri arayanlar için toplum; vatandan, milletten, Allah'tan, Peygamber'den söz edilmesini isteyenler için bütün bunlar Üstad'ın eserlerinde yerlerini almışlardır. Aruzu sevenler aruzun, heceyi beğenenler hecenin, ille de serbest nazım diye tutturanlar serbest nazmın çok başarılı örneklerini Arif Nihat'ta bulabilirler. Arapça, Farsça karışık eski dile hayran olanları da arı, duru bir Türkçeyle yazılmasını isteyenleri de Arif Nihat boş çevirmez. İltifat etmediği tek şey <<uydurukça>> ve hepimizin bildiği kelimelerin yerlerine geçirilmek üzere, rastgele uydurulmuş <<tilcik>>lerdir. Bu yüzden, <<tilcik>>ticaretiyle uğraşanların onu hor görmelerini anlayışla karşılıyorum.

Bu geniş yayılma içinde, Arif Nihat derinleşmeyi de başarmıştır. Ama, onun bütün mısralarının aynı titizlik ve mükemmellikle yaratılmış olduğunu söylemek mümkün değil. Eskilerin Abdülhak Hamit için yaptıkları bir benzetmeyi bugün Arif Nihat için

tekrarlamak yanlış olmaz sanırım: O, ufacık bir pınar değil, gürül gürül akan koca bir ırmaktır. Billurdan sularına zaman zaman çer-çöp karışmış olmasını hoş görmeli.

Ne var ki, eserlerine tümüyle eğilmek fırsatını bulmadan, Hoca'nın şakacıktan yazdığı ve kıyıda köşede yayınladığı birkaç ufak parçasını görenler, onun hakkında verdikleri hükümlerde zaman zaman yanılmışlardır. Zevkine, iyi niyetine güvendiğim, uzaktaki bir dostuma yazdığım mektupta, günümüzün önde gelen şairlerinden söz ederken, Arif Nihat'ın adını önemle andığım zaman, <<Ben onun yalnız gazetede yayınlanan dörtlüklerini görebildim. Üzerimde ciddi bir şair intibaı bırakmadı>> cevabını almıştım. Hemen harekete geçip, Üstad'ın yayınlanmış ne kadar kitabı varsa, sözü geçen dostuma yolladım. Okudu ve görüşünü değiştirdi.

Arif Nihat, büyük bir alçak gönüllülük içinde kendisine ilgi gösteren insanların hiç birinden dostluğunu esirgememiş, iyi niyetle yapılmış hiçbir daveti reddetmemiş, yazı ve şiirlerini kimseden kıskanmamıştır. Ünlü şairlerin çoğunun katılmaya tenezzül etmedikleri şiir günlerine koşarak gelmesi; en küçük, en dar imkanlı dergilerde bile adının görünmesi bundandır. Poz yapmadığı, gururlu davranmadığı için, onun büyüklüğünü farkedemeyenler olmuştur. Yeni bir kitap çıkardığı zaman, onları kocamana, eski çantasına doldurur, dostların akendi eliyle vermeye giderdi. Bu kitap hediye etme seferlerinin yolu Hisar'a da uğradığından, bazan, işimden çıkıp dergiye geldiğimde, imzalanarak masamın üzerine bırakılmış bir kitap bulurdum. Üstad erken uğradığı, bense geç geldiğim için buluşamıyorduk.

Arif Nihat, büyük hoşgörüsüne rağmen, zaman zaman çok da alıngan olurdu. **Töre** dergisinde yayınladığım <<Sanatçı dostlarım>> başlıklı yazı serisinde Arif Nihat'ı yazarken dikkatli davranmış olmama rağmen, yazıda onu kızdıracak, gücendirecek bir şey olup olmadığını bilemiyor, yazıyı nasıl karşılayacağını merak'a bekliyordum. Bir gün, dergiye geldiğimde, arkadaşlar Arif Nihat'ın, **Töre**'de çıkan yazım için bana teşekküre geldiğini ve bir kitap bıraktığını söylediler. Nasıl sevindiğimi anlatamam. <<Kökler ve Dallar>> adlı eserinin ikinci baskısı olan kitaba,aynen şunu yazmıştı: <<Beni sanatçı dostları arasına kabul eden, sanatçı dostum olmasıyla iftihar ettiğim Mehmet Çınarlı'ya teşekkürlerimle. 18 Haziran 1973 Ankara>>.

Bu kitap onun bana son hediyesi oldu. Bir vatan köşesinin düşman işgalinden kurtulmasının sevinci içinde, şerefine marş yazdığı bir <<5 Ocak>> günü hayata gözlerini yuman Üstad'ı 7 Ocak 1975 tarihinde toprağa verdik. Bundan sonra onun yalnız

yeni eserlerinin değil, sohbetinin nüktelerinin, dostluğunun ve iltifatlarının da eksikliğini duyacak; bu eksikliğin acısını hiç unutamıyacağım.

Allah rahmet eylesin.

3.1.82. EDEBİYATIMIZIN SAĞI ve SOLU[98]

Geçenlerde, şair ve gazeteci dostum Halil Soyuer telefon etti:

-7 gün dergisinin son sayısını gördün mü?

- Hayır.

-Bir tane aldırıp, İlhami Soysal'ın yazısını okumalısın.

Benim çocukluğumda çıkan 7 Gün dergisi, bende hatıraları olan bir dergidir. Okuma alışkanlığını bana o vermiş. İlk şiirlerimi o yayınlamıştı. Eski 7 Gün'le herhangi bir ilgisi bulunmayan yeni 7 Gün'ü çoktan beri görmüyordum.

Bir tane aldırıp, Soysal'ın yazısını buldum. Başlık şu: <<Edebiyatımızın Sağı>> ilk cümle beni çok sevindirdi: <<Başlığa bakıp sorulabilir: Edebiyatın da sağı solu olur mu? Edebiyat edebiyattır...>> Hemen bir ümide kapıldım. Yazar, herhalde, edebiyatı yalnız solda gören, her yerde yalnız solcu şair ve yazarların borusunu öttürüp, solcu olmayanları yok sayanlara iyi bir ders verecekti. Soysal'ın böyle mertçe yazılarını okudğumuz zamanlar olmuştur. 1950-1957 döneminde Hisar'a arada bir çattığı halde, yayına ara verdiğimiz günlerde, <<Kendini Aratan Dergi>> başlığı altında yazdığı samimi bir yazıyla dergimizi övmüş, <<böyle bir derginin olmayışının>> yarattığı <<büyük boşluğu>> belirterek bizleri duygulandırmıştı.

Ama, bu defaki yazısının öyle bir samimiyet ve iyi niyetle kaleme alınmadığını, yazının devamını okuyunca anladım. Yazarın söylediğine göre, <<aşırı sağcı>> gazetelerden biri, Millî edebiyatımızı temsil eden kişileri seçip derecelendirmek için bir soruşturma açmış ve aldığı sonuçları yayınlamış. Bu soruşturma dolayısıyle Roman, Hikaye, Şiir, Fıkra ve Edebiyat Tarihi dallarında kendisine oy verilen kimseler arasında, tanınmış solculardan hiç birinin bulunmayışı, yazarı küplere bindiriyor ve sağcılara ver yansın ettiriyor.

İlhami Soysal'ın sözünü ettiği soruşturmayı hangi gazetenin yaptığını bilmiyorum. Benim görüp okuyabildiğim <<sağcı>> gazeteler, edebiyatla uğraşmaya tenezzül (!) etmez, böyle soruşturmalar düzenlemezler. Bütün güçlerini politikaya verip, yurdun

önemli problemlerini çözmeye uğraşır; sürümlerini artırmak için de sinema artistlerine , gazino bülbüllerine ve futbolculara geniş yer ayırırlar. Perhizi bozan hangi sağcı gazete ise, onu öğrenip uyarmak, böyle adi (!) işleri –öteki meslektaşları gibi- solculara bırakmasını tavsiye etmek isterim

Soysal'ın yazısına aldığı soruşturma sonuçları çok tartışma götürür. Bir kısım şair ve yazarların bu soruşturmada niçin derece aldığı, bir kısmının da niçin alamadığı, sanat ölçüleriyle, kolay kolay açıklanamaz. Belli ki, soruşturmaya cevap verenler ideolojiyi ön planda, sanatı ikinci planda tutmuşlar.

Ama, solcu gazete ve dergilerin kırk yıldan beri yapıp durdukları da bu değil mi? Geçenlerde solcuların ünlü bir eleştiricisi.(!) açıkça söylüyordu: <<Ben sanat manat anlamam. Taraf tutmak lazım. Bir şair veya yazar sol ideolojiye hizmet ediyorsa adını anacak, etmiyorsa anmayacağız.>> Yazının metni şu anda elimde olmadığı için, sözü geçen eleştiricinin söylediklerini aynen değil, mealen verdim. Ama, elimin altında ter-ü taze metinler de var, onları aynen verebilirim. Türkiye Defteri adlı derginin Aralık sayısında yayınlanan <<Devrimci Kültür Mücadelesi ve Edebiyat>> başlıklı yazıda şöyle deniliyor: *<<Artık Edebiyatcı, <<bir şiir>>, <<bir hikaye>> mücadelesi (!) vererek varlığını tanıtlamaya kalktığında, sadece gülünç olacaktır. Edebiyat eylemi, kültür mücadelesinin içinde ve onun bağlayıcı önceliğinde kendini var edebilecektir. Artık edebiyat öncelikle demokratık ve sosyalist bir kültürün mücadelesine vermelidir; ütopik bir sosyalist sanat'ın mücadelesini değil. Öncelikle mücadele, sosyalist kültürün yaşama ve egemen olma kavgasında kendini bulur>>.*

Karadeniz Ereğlisi'nde yeni çıkmaya başlayan bir dergi daha da keskin. Ocak 1975 tarihini taşıyan birinci sayısından itibaren kılıcını kınından çıkarmış, kesip biçmektedir. Bu dergide yayınlanan bir konuşmadan bazı cümleler:

<<Sanat, bana göre, bir bilinç iletkeni, bir progpaganda aracı... Eğer bu tanımlamam, doğa doğrusu soyutlamam doğru ise, sanatın görevi de, son çözümlemede; kitlelere bilinç akıtmak, propaganda yapmak oluyor...>>

.....

İkincisi, sınıflı bir toplumda kozmopolit bir kültürden kaynaklanan eserleri yoketmek, açıktır ki, pratik bakımdan imkansız. Ama bunlar pekala mahkum edilebilir. Devrimci sanatın, progletarya ideolojisinin ana unsurunu oluşturdğu devrimci sanatın

---

[98] Hisar. Sayı 209. Şubat 1975. s.20-22

başlıca görevlerinden birisi de bu değil mi?

Diğer yandan emekçiler iktidarda ise, restorasyon ihtimalini azaltmak için her türlü gericiliğe karşı alınan tedbirler arasına, gerici kültürden kaynaklanan, özünde hâkim sınıfların propagandasını yapan <<sanat eserleri>>nin tecridini sağlayacak tedbirler de alınabilir ve alınmalıdır.

C.Y: Ya, yaratıcılık özgürlüğü?

S.Ç: Veya küçük burjuva liberalizmi! Kitlelerin özgürlük türküsünü söylemeyen <<özgürlük>> anlayışı bize yabancıdır!>>

Okuyucularımız arada bir sorarlar: Millîyet gazetesinin <<Sanat>> ekinde, kimsenin okumadığı bazı dergi ve yazarlardan sık sık söz edildiği halde, neden Hisar'ın ve Hisarcılar'ın adı bile anılmaz. Aynı şeye, son mektubunda yazar dostum Sabahat Emir de dokunuyor ve <<Bu konuda bir yazı yazmayı düşünüp düşünmediğimi>> soruyordu. Kendisine verdiğim cevapta, bazı solcu dergilerin adlarını vererek <<Onlarda Hisar'ın adı neden geçmezse, Millîyet Sanat'da da aynı sebeple geçmez: Solcu olmadığı, sanatı ideolojiye âlet etmediği için. Yazı yazmaya gelince: Konuyu, yirmibeş yıldan beri, belki elli defa yazdım. Elli birinci kere yazmakta bir fayda görmüyorum. En güç şey, duymak istemeyene duyurmak, anlamak istemeyene anlatmaktır. Siz, özel sermayeyle çıkarılan ve istediğini yapmakta serbest olan dergi ve gazeteleri bırakın da, millet parasıyla yayın yapan radyo ve televizyonda, Atatürk'ün mirasıyla beslenen Türk Dili dergisinde Hisar'ın ve Hisarcılar'ın adı neden geçmez? Onu araştırın>>.

Türk Dili deyince, aklıma Halim Yağcıoğlu'nun Kemalist Ülkü dergisinde yaptığı bir açıklama geldi: Bundan beş –altı yıl önce, Yağcıoğlu, Türk Dili dergisinde sürekli yazı yazar, kitap eleştirileri yapardı. Benim <<Gerçek Hayali Aştı>> adlı şiir kitabım hakkında bir eleştirme yazmaya kalkınca, hemen kaşlar çıtılıvermiş: <<Biz Mehmet Çınarlı'nın kitabı hakkında yazılmış bir eleştirmeyi yayınlamayız.>> Dikkat buyurun: Yazı beğenilmediği çin değil, benim kitabımdan sözettiği için dergiye konulmuyor. İşin garibi, Yağcıoğlu'nun yaptığı bu açıklama kimsenin yüzünü kızartmadı, kimse konu üzerinde durmaya gerek görmedi.

İlhami Soysal, solcuların yaptığı bu çeşit haksızlıklar karşısında da sesini yükseltebilseydi, kendisiyle beraber olurdum. Atasözümüz ne diyor: <<Önce iğneyi kendine sapla, sonra çuvaldızı başkasına>> Yıllardan beri başkalarına saplanıp duran çuvaldızlar karşısında sessiz kalan yazar, iğnenin ucu kendisine ve dostlarına dokunur

dokunmaz feryadı basıverdi. Haksızlığa uğramanın, inkâr edilmenin, acısını, sözü geçen soruşturma dolayısıyla tatmış olan Soysal, bundan böyle, -kimden gelirse gelsin- haksızlığın ve inkarın karşısına çıkacağı ümidini verebilseydi, yazısını yine de sevgi ile karşılar, faydalı bulurdum. Ne yazık ki, yazar, bir yandan kendisine ve dostlarına batırılan iğnenin acısından şikâyet ederken, öte yandan başkalarına çuvaldızı, hiç acımadan, saplamaya devam ediyor.

Soruşturma sonucunda ortaya çıkan ve –Soysal'ın söylediğine göre- sayıları yüzleri bulan şair ve yazar arasında, Necip Fazıl Kısakürek, Peyami Safa, Fuat Köprülü, Tarık Buğra ve Ahmet Hamdi Tanpınar'ın <<belki>> -evet, o da <<belki>>- edebiyat tarihinde yer tutabileceğini belirttikten sonra, içlerinde, Arif Nihat Asya, Halide Nusret Zorlutuna, Mustafa Necati Karaer, Nüzhet Erman, Yavuz Bülent Bâkiler, Feyzi Halıcı, Osman Atilla, Bekir Sıtkı Erdoğan, İlhan Geçer, Sezai Karakoç, Halil Soyuer gibi şairlerin; M. Necati Sepetçioğlu, Cengiz Dağcı, Sevinç Çokum, Şevket Bulut, Emine Işınsu, Fahri Oğuz gibi romancı ve hikayecilerin; Mehmet Kaplan, Cemil Meriç, Dündar Taşer, Erol Güngör, Ergun Göze gbi deneme, makale ve fikra yazarlarının Nihat Sami Banarlı, Ahmet Kabaklı, Vasfi Mahir Kocatürk, Faruk K. Timurtaş gibi edebiyat tarihçilerinin bulunduğu koca bir listeyi, toptan red ve inkâr ediyor.

Soysal, yazısının sonunda sormaktadır: <<...Kaçının adını biliyorsunuz. Kaçının neyini okumuşsunuz, şöyle bir sayın bakalım.>> Gazetenin soruşturmasını bir yana bırakalım, çeşitli tertiplerle yarı resmi <<ödül>>lere layık görülen solcu şair ve yazarları, bunca reklam ve propagandaya rağmen –birkaçı hariç- acaba kaç kişi bilmekte ve okumaktadır? Televizyonda ekrana çıkarılan şairleri bile, edebiyatla az-çok ilgisi olan arkadaşlarım bana soruyorlar: <<O, dün gece gösterdikleri adamı sen tanıyor musun? Yahu, Çınarlı o adamın okuduğu saçmalıkları kim beğeniyor, kim şiirden sayıyor? Millete zorla kim dinletiyor?>>

Ben bu çeşit sorular karşısında verecek cevap bulamıyor, kendimi adeta suçlu hissediyorum. Özel sermaye ile çıkan bir gazetenin, soruşturmasında taraf tutulmasına bu derece öfkelenen İlhami Soysal'ın, millet parasıyla çalışan ve tarafsız olması Anayasa ile emredilen radyo ve televizyonun, yıllardan beri özellikle edebiyatla ilgili yayınlarında taraf tutmasına her hangi bir diyeceği yok mudur? Kendisi, bir ideoloji gayretiyle, solcuların yaptıklarını hoş görmek istiyorsa, <<sağcılara>> veya <<aşırı sağcılara>> da her hangi bir şey söylemek hakkına sahip değildir.

3.1.83. ÇEYREK ASIR GEÇTİ[99]

Hisar Dergisi, 1948-1949 yıllarında Ankara Halkevi'nde düzenlenen şiir günlerinden ve İstanbul Pastahanesi'nde yapılan sanat sohbetlerinden doğmuştur. Bu günlerde ve sohbetlerde, o zamanın genç şairleri olan bizler, birbirimizi tanımak ve anlamak imkanını bulmuştuk. Çıkmakta olan edebiyat dergileriinden hiçbirinin bizim sanat anlayışımza uymadığın görerek üzülüyor, şiir günlerini tıklım tıklım dolduran edebiyat meraklılarının ise bizi sevdiklerini, tercih ettiklerini, çılgınca alkışlarından anlayarak, cesaretleniyorduk.

Hisar degisinin çıkış hazırlıklarını, tutunma ve yaşama çabalarını <<Sanatçı Dostlarım>> adını verdiğim yazı serisinde uzun uzun anlattım. Töre dergisinde yayınlanmış olan bu yazı serisini ileride –İnşallah- kitap haline getirip, edebiyat meraklılarına sunacağım.

Bizim sanat anlayışımızla, o tarihte çıkmakta olan dergilerin sanat anlayışı arasındaki farklar belli başlı dört noktada toplanıyordu:

Bunlardan birincisi, başka milletlerin ortaya getirdikleri sanat ürünlerini taklit ve kopya ederek, Millî bir sanatın yaratılamıyacağı görüşüydü. Bu kopyacılık ve taklitçilik o kadar ileriye gitmişti ki, bizde ün yapmış veya yapmakta olan bazı şairlerin, yabancı memleketlerdeki –özellikle Fransa'daki – hangi şairlerin gölgesi olduklarını mısra mısra, kelime kelime tesbit etmek mümkün oluyordu.

İkinci ayrılık, yeniliği anlayış ve kabullenişten doğmaktaydı. Yeni olmak için eski ile bütün bağları koparmak, bütün köprüleri atmak mı gerekirdi? Çıkmakta olan dergiler, tutumlariyle, bu soruya <<evet>> diye karşılık veriyor, bizse <<hayır>> diyorduk. Onlar, eskiyi red ve inkar eden bir yeniliğe kucak açıyor, bizse <<yeni>>nin <<eski>>yi temel alması, <<eski>> ye dayanması gerektiğini savunuyorduk. Bu görüşümüz, Yahya Kemal'in :

Ne harabi, ne harabatiyim;
Kökü mazide olan atiyim.

beytinde ifadesini bulan görüşüne uygun düşüyordu.

---

[99] Hisar, Sayı 210, Mart 1975, s.3-5

Üçüncü olarak, biz sanatın, düşünce ve ideoloji akımları karşısında bağımsızlığını savunuyor; sanatçının baskı altında tutulmasına, belli bir dünya görüşünün propagandasını yapmak zorunda bırakılmasına karşı çıkıyorduk.

Dördüncü özelliğimiz ise, dil anlayışımızdan doğuyordu. Çıkmakta olan edebiyat dergileri, <<beyaz perde>> yerine <<ak gergi>> , kitap yerine <<betik>> diyen Nurullah Ataç'ın Türkçesini savunuyor, şairler ve yazarlar da o dille yazmaya özeniyorlardı. Biz, mümkün olduğu kadar arı ve duru bir Türkçeyle yazmaya önem vermekle birlikte, dilde tasfiyeciliğin, kelimelerde ırk ayrımı yapmanın karşısına çıkıyorduk. Dilimize yerleşmiş, Türk hançeresine uydurulmuş <<hayat>>, <<hayal>>, <<ömür>>, <<sebep>> gibi kelimeri asılları Türkçe değildir diye dilden atmaya çalışmanın, bir yandan dili fakirleştireceğini, öte yandan kütüphaneler dolusu Türkçe eseri gelecek nesiller için, okunamaz, anlaşılamaz bir hale getireceğini görüyor, göstermeye çalışıyorduk.

1950 yılının Mart ayında Hisar'ı çıkarmaya başlayanlar, yukarda özetlenen görüşleri paylaşmış olan 8 genç şairdir: İlhan Geçer, Mehmet Çınarlı, Gültekin Samanoğlu, Mustafa Necati Karaer, Fikret Sezgin, Yahya Benekay, Osman Fehmi Özçelik ve Hazan İzzet Arolat. Bir önceki nesilden Munis Faik Ozansoy da aramıza katılmayı ve bizi desteklemeyi kabul etmişti.

Benim sahipliğim, İlhan Geçer'in sorumlu müdürlüğüyle yayın hayatına giren Hisar'ın kurucu kadrosundan, 25 yıl sonra, bugün de yazmakta devam edenler, yukarda saydığım isimlerden ilk dördüdür. Fikret Sezgin ve Hasan İzzet Arolat birkaç yıl içinde, Yahya Benekayla Osman Fehmi Özçelik ise uzun bir süre yazdıktan sonra şiiri bıraktılar. Munis Faik Ozansoy'u 1970 yılı sonlarında geçirdiği bir trafik kazası yazı hayatının dışına itti.

Ama, Hisar'ın yazı kadrosu, kuruluşundan bu yana, bir çığ gibi büyümekte ve güçlenmekte devam etmiştir. Yirmibeş yıldan beri Hisar kadrosuna giren şairleri, hikayecileri, ressamları; makale, eleştirme, deneme, inceleme yazarlarını burada saymaya kalksam yüzleri aşar, sütunları doldurur. Bunların içinde Allah'ın rahmetine kavuşup aramızdan ayrılanlar; yaşadığı halde yazmayı, çimeyi bırakanlar türlü sebepler (özellikle bazı çıkar hesapları) yüzünden bizi terkedip Hisar'ın savunduğu görüşlerin aksini savunan yayın organlarına girenler oldu.

Allah'a şükürler olsun ki, Hisar'a yeni katılanların sayısı, Hisar'dan ayrılmak zorunda kalan veya Hisar'ı isteyerek terkedenlerin sayısından her zaman fazla olmuştur.

25 yıldan sonra, dosyalarımızın yayınlanmak için sıra bekleyen değerli yazılarla dolup taşmakta, bizi sevgi ve takdirle izleyen okuyucu sayısının da günden güne artmakta oluşu bu yüzdendir.

Hisar'ın 1950 yılında ortaya attığı görüşlerden ikisi (1 – Batı sanatını kopya ve taklit etmekle Millî bir sanatın yaratılamayacağı, 2- Yeniliğin, geçmişle bütün bağları koparmak demek olmadığı.) bugün sanatla uğraşanlardan çoğunun sözde bile olsa –kabul ettiği, yaygın düşünceler haline gelmiştir.

Ne var ki, dilde tasfiyecilikle, ideolojik baskı konusunda aynı şeyleri söylemek mümkün değil. Eskiden bazı şair ve yazarların benimsediği tasfiyecilik, bugün resmi yazışmalara ve mahkeme ilamların akadar bulaşmış durumda. Atatürk'ün mirasını harcayan Türk Dil Kurumu'ndan sonra, Devlet Parasıyla çalışan Radyo ve Televizyon Kurumu'nun da işe karışıp, aynı yönde yayın yapması sonucu, Türkçeleşmede doğru yolu tutanların sesleri bastırılmış; kolay kolay duyulmaz, farkedilmez olmuştur.

İdeoloji kavgası ise, gözleri kör, kulakları sağır edecek kadar şiddetlendi. Sadece ideoloji propagandası yapan eserlere prim vermekle kalmayıp, böyle bir propagandaya angaji olmayan sanatçıları susturmak, onların eserlerini yakıp yıkmak veya –bu mümkün olmadığı takdirde - <<tecrit>> edip, gözlerden uzaklaştırmak isteyecek kadar ileri gidenler türedi.

Kavga, artık, sanat kavgası olmaktan çıkmış: rejim kavgasına, Türkiye'nin var olma veya yok olma kavgasına dönüşmüştür. Allah, bu kavgadan, memleketini seven, Türk'ün yücelmesini isteyenleri, insan hak ve hürriyetlerine saygı duyanları galip çıkarsın.

Gelecekten ümit edilen her güzel şey gibi, bizim Hisar'ın burçlarında sanat kavgamızı sürdürebilmemiz de bu galibiyete bağlıdır.

3.1.84. AĞABEYİMİZİ KAYBETTİK[100]

Hisar'ın 25. yılını kutlama programı acılara karıştı. Sanatsevenler Derneği'nde tertiplediğimiz kokteylden üç gün önce, yakın bir arkadışımı trafik kazasında kaybetmiş, bu yüzden kokteyl hazırlıklarını keyfim yerinde olmadan sürdürmüştüm. Aynı program içinde yer alan Hisar Şairleri Gecesi'nin arefesinde de Munis Faik Ozansoy'un ölüm haberi geldi. Büsbütün yıkıldım; kafam işlemez, elim ayağım tutmaz oldu.

Ozansoy, Hisar'ın 1950 yılındaki kurucu kadrosundan verdiğimiz ilk kayıptır. Derginin 17. yıldönümünde keyifli keyifli piposunu tüttürürken, bizimle birlikte çekilmiş bir fotoğrafını iki sayı önce yeniden yayınlamıştık. 25. yıldönümünde ise, Hisarcılar, Munis Faik Ozansoy'un –kendisinin yerine- cenazesiyle buluşmak talihsizliğine uğradılar.

Aslında, Ozansoy'u edebiyat dünyası bundan dört yıl önce (1970 yılı sonlarında) geçirdiği bir trafik kazasında kaybetmiş sayılabilirdi. O zaman Başbakanlık Müsteşarı bulunan şair arkadaşımız, sözü geçen kazada başını arabaya şiddetle vurduğu için, günlerce komada kalmış, iyileştikten sonra da eski canlılığına ve yaratma gücüne bir türlü kavuşamamış, yazı hayatına tam olarak dönememişti.

1971 Ağustosunda, Büyükelçi payesiyle, Unesco'nun Türkiye Daimi Temsilciliği'ne tayin edilip, Paris'e gittikten sonra, kendisiyle sürekli bir bağlantı kurmak mümkün olmadı. O tarihten sonra, ancak bir kere, 1972 Ağustosunda Ankara'ya geldiği zaman, kısa bir süre gürişebildik. Bana (dolayısiyle Hisar'a) yazdığı son mektubun tarihi de 17 Kasım 1973.

Sevgili ağabeyimizin son yıllardaki hali bana hep Yahya Kemal'in:

Ölmek değildir ömrümüzün en feci işi,
Müşkül budur ki ölmeden evvel ölür kişi.

beytini hatırlatır, büyük üzüntü verirdi. Şimdi bu beyti yazınca kulaklarıma O'nun bir zamanlar bana söylediği şeyler geliyor:

-<<Ömrümüzün en feci işi>> ne kadar kötü bir söyleyiş değil mi Çınarlı? Sanki <<kişi>>ye kafiye yapmak için zorlanarak bulunmuş intibaını veren <<işi>> kelimesi nasıl da sırıtıyor! Keşke yahya Kemal <<Düşünce>> şiirinin bu son beytini hiç yazmasaydı. Ondan evvelki mısra şiiri çok daha güzel ve kuvvetli bağlıyor:

Bitsin, hayırlısiyle, bu beyhude sonbahar.

Ozansoy, özellikle, çok sevdiği, çok beğendiği şairlerin mısraları üzerinde titizlikle durur, onlarda zayıf bir noktaya rastladı mı, adeta rahatsız olurdu.

Bir gün bana sormuştu:

-Çınarlı, Münir Nureddin, Kalamış'la ilgili bir şarkı bestelemiş, haberin var mı?

---

[100] Hisar, Sayı 212, Mayıs 1975, s.5-7

-Var.

-O şarkının güftesi Yahya Kemal'in mi?

-Hayır.

Sevindiğini, derin ve rahat bir nefes aldığını görüp, sebebini merak ettim. Açıkladı:

-Geçen gün, Münir Nureddin, Cumhurbaşkanının da bulunduğu özel bir konserde, o şarkıyı okudu. Güftenin kimin olduğunu sordum, <<Yahya Kemal'in>> dediler. Şarkıda, <<Bir tatlı huzur almaya geldik>> diye bir söz vardı. Bu kadar zorlama ve Türkçe'nin tabii söylenişine aykırı bir sözün Yahya Kemal'in şiirine girebilmiş olmasını aklım almıyordu. Şimdi güftenin bir başka şaire ait olduğunu öğrenmek beni ferahlattı.

Rahmetli ağabeyimiz, şiir konusunda bu kadar titiz, bu kadar dikkatli idi. En güçlü şairlerde bulduğu eksikler, zayıf noktaları tesbit eden bir kitap hazırlamak niyetindeydi. Adına <<Büyük Eserlere Derkenar>> diyecekti. Kitabı yazmak için hem gerekli vakti bulamadı, hem de –sanırım- üzerine şimşekler çekmekten, büyük eserlerin körükörüne hayranı olan, onların eleştirilmesine hiç katlanamayan bir takım kimseleri gücendirmekten çekindi.

Nitekim, aruzda, veznin tıkırtısını susturabilmenin önemini belirten bir yazısında veznin bangır bangır bağırdığı bir hale misal olarak, aruzu en iyi kullananlar arasında kabul edilen, kendisinin de sevip beğendiği bir şairden (Mehmet Akif'ten)

-Geçen akşam eve geldim dediler Seyfi Baba
Hastalanmış yatıyormuş.
-Nesi varmış acaba?

Mısralarını misal vermiş. Yahya Kemal'in aynı kalıpla yazılan:

Hâfız'ın kabri olan bahçede bir gül varmış;
Yeniden her gün açarmış kanayan rengiyle.

beytinde ise, veznin susup, saygıyla Şair'i dinlediğini söylemişti. Ama, o yazıdan sonra, Akif hayranlarından gelen sitemler Rahmetli'yi –sanırım- söylediğine pişman etti.

Bir zamanlar iki aruz şairinin (Ozansoy'un ve benim) bulunduğumuz Hisar Yazı

Kurulu'ndan en çok geri çevrilen şiirler aruz şiirler olurdu. Hece vezniyle veya vezinsiz olarak yazılan şiirlerde, şairin hatalır pek fazla göze batmadığı halde, aruz –bir huysuz at gibi-acemi biniciyi hemen üstünden atıyordu.

Devletin en büyük mevki ve makamlarına ulaşan (Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği, Başbakanlık Müsteşarlığı.... yapan) Munis Faik Ozansoy için, dünyada en önemli şey şiirdi. Şiirden konuşulmaya başlandığı zaman, gönlünde ve kafasında, başka herşey susardı.

Sanatçının, çeşitli ideolojiler ve siyasi görüşler karşısında bağımsızlığın savunmak Hisar Şairleri'nin belli başlı prensiplerinden biridir. Ozansoy, bu noktada hepimizden ileri giderdi. Bir yazısında <<Şiiri büyük sözlerde aramayın, bulamazsınız. Onlarda şiirden çok fikir vardır... Şiir büyük fikirlerden değil, küçük ve basıt şeylerden –suyun sesi, çiçeğin kokusu, kelebeğin kanadı, günün doğuşu, zamanın geçişi gibi, küçük ve alelade tabiat hadiselerinden – doğar. Onu fevkalade yapan şey mevzuun harikuladeliği değil, şairin görüşü ve bize gösterişidir.... Fikrin en uygun kalıbı nesirdir. Vezin ve kafiye onun şiir olmasın ayetmediği gibi çok defa fikrin kendisi için de zararlı olur>> der.

<<Büyük Mabedin Eşiğinde>> ve <<Hayal Ettiğim Gibi>> adlarını taşıyan ilk iki eserinde, şiiri daha çok, yukarıya aldığım cümlelerinde sözünü ettiği, <<küçük ve basit>> şeylerde arayan Rahmetli Dostum, yaşı ilerleyip, hayatın acı tecrübelerini tatmaya başlayınca, büyük fikirlere yönelmek ihtiyacını duymuştur.

Özellikle, <<Tanrı>> düşüncesi, onu fazlasıyla uğraştırır. <<Yakarış>> ve <<Yakınma>> adlı şiir kitapları bu uğraşmaların ürünüdür.

Son yıllarda, annesini ve yakın arkadaşlarını arka arkaya kaybetmesi, onu –zaman zaman- isyana ve ümitsizliğe sürüklemişti. <<Kara Toprak>> başlıklı şiiri:

Fikret'in hakkı var: insan olamaz topraktan,
Yiyemez kendi öz evladını en hissiz ana.

diye başlıyor ve:

O siyah çehreni bin renge boyatman boşuna,
Gizlemez sendeki çirkinliği uydurma süsün;
Sırıtır, hangi kıyafetle görünsen de bana,
O mezarlar ve mezarlarla delinmiş göğsün.

mısralarıyla bitiyordu.

Arkadaşımız Talat Sait Halman'ın İngilizce'ye çevirip bu sayıda yayınladığı, <<Kader Çizgimiz>> şiiri de bu isyanlarının tipik bir örneğidir.

Bununla beraber, Rahmetli Şair hiçbir zaman Tanrı'ya inancını kaybetmemişti. Ümitsizlikler, isyanlarla dolu bulanan son şiir kitabı <<Kaybolan Dünya>> da bir de <<Amentü>>var:

Dünyada ne varsa eğri doğru
Kur'anda yazılmış ayet ayet..
İnsanlığın en büyük gururu,
Son sözcüsü Tanrı'nın Muhammet..

Yukarıda sözünü ettiğim kazadan sonra Gülhane Hastanesi'nde yatıyordu. Durumunun ağır olduğu günlerde kendisini görmeme izin vermediler. Biraz iyileştiği zaman da, doktorlar fazla konuşmasını yasaklamışlardı. Bu yüzden sık sık ziyaretine gidemiyor, uzaktan haberini almakla yetiniyordum.

Bir gece, sabaha karşı, çok canlı bir rüya gördüm: Ozansoy'un yürümesine ilk defa izin verilmiş; beraber sokağa çıkmışız, benim koluma asılarak güçlükle ilerliyor; bana bir takım şeyler anlatıyor, özellikle, son şiirlerini kitap halinde toplamak niyetinden sözediyordu. Bir ara, fazlaca duygulanarak ağlamaya başlayınca, ben de gözyaşlarımı tutamadım.

Uyandığım zaman, rüyanın tesiri üzerimden silnmemişti. <<Bunda bir hikmet var>> deyip, hemen Hastane'ye koştum. Ozansoy'u tekerlekli bir arabaya oturtmaya çalışıyorlardı. Kızkardeşi:

-Bu arabayla koridorda gezinmesine ilk defa izin verdiler, dedi.

Hastabakıcılardan biri arabayı sürmeye başlayınca, Ozansoy, o işi benim yapmamı ve gezerken konuşmamızı istedi. Ben arabasını itiyor ve O'nu dinliyordum. Hayretler içinde gördüm ki, bana rüyamda ne söylediyse, aynı şeyleri tekrarlıyordu. Bu kadar önemli bir kazadan sonra ve böyle bir durumda iken, gerçekten isteyebileceğini ümit etmediğim, kitap çıkarma meselesini de açtı. Ben duygularımı gizleyemeyerek, rüyamı kendisine anlattığım zaman:

-Sen şairsin. Temiz yürekli bir insansın. Tanrı gerçeği sana rüyanda ayniyle

göstermiş dedi ve ağlamaya başladı.

Her şey rüyamdaki gibi olmuştu. Olayın günlerce tesiri altında kaldım. Rüyalara inanmadığını söyleyen dostlarıma da bu olayı anlattım.

Mezarlardan bahseden bir şiirinde:

Şuradan anamla babam
Bütün saydığım sevdiğim,
Arkadaşların akrabam.....
İçlerinde ben eksiğim.

dedikten sonra Tanrı'ya yakarıyordu.

Hepsi yan yana, ard arda,
Yatıyorlar, rahat, memnun
Bana da bir yer ayır da,
Tanrım, eksik tamam olsun.

Tanrı, sonunda, ona da bir yer ayırdı, ama eksik tamam olmadı. Hiçbir zaman da olmayacak. Sevdikleri, saydıkları; onların soyu sopu, sıraları geldikçe, öteki dünyaya göç etmekte devam edecekler. Kadronun dolması ihtimali yok.

Allah hepimize iman ile gitmek nasip etsin, Allah değerli şair ağabeyimizden rahmetini esirgemesin..

3.1.85. GÜFTECİLER, BESTECİLER VE ŞAİRLER[101]

Sanırım Vâlâ Nureddin'den okumuştum: Bir tarihte, Balkan memleketlerinin birinde Türk Musikisi sanatçıları konser vermişler. Dinleyiciler arasında bulunan prenseslerden biri özellikle Şakir Ağa'nın bir rast şarkısına hayran olup, o şarkıyı tekrar tekrar çaldırıp söyletmiş. Sonunda, bestesini aşağı yukarı hafizasına geçirdiği şarkının güftesini merak ederek, kendi diline (veya milletlerarası dillerden birine) çevrilmesini rica etmiş. Bizimkiler işe girişmişler. Birinci mısra:

Mu-yi jülidem oluptur serde anka lanesi.

Bugünkü söyleyişle : <<Dağınık saçlarım başımda anka kuşunun yuvası olmuştur.>> Bu acayip sözlerin yabancı dile çevrilip sanat aşıkı prensese verildiğini düşünün: Şakir Ağa'nın gerçekten güzel olan bestesine duyduğu hayranlık –sıfıra inmese bile – çok azalacak, o besteyi dinleyerek kurduğu hayal dünyası birdenbire yıkılacaktır. Çevirme işine girişenler aralarında bir hayli tartıştıktan sonra, prensese gidip, <<Özür dileriz, o şarkının sözlerinin yabancı bir dile çevrilmesi mümkün değil.>> demiş ve meseleyi kapatmışlar.

Elinize bir <<Şarkı Güfteleri>> kitabı alıp karıştırın: Bizim şarkılarımız arasında gerçek bir şair elinden çıkmış, iyi bir dergiye veya şiir antolojisine girebilecek seviyeye ulaşmış olanları ne kadar azdır! Şarkı sözlerinin çoğu şairlerin dışında ayrı bir sanatçı (daha doğrusu zanaatçı) sınıfı olarak kendini gösteren <<güfteciler>> tarafından yazılır. Bu, bence bestecilerimiz için bir talihsizliktir. İyi bir güfte, besteyi bir kat daha güçlendirir, onun -sevilmesinde özellikle- unutulmamasında büyük rol oynar. Şairleri okumayan, şiirlere eğilmeyen bestecilerimiz, eserlerinin başarı şansını yarı yarıya azaltmış oluyorlar. (Tabii, başarıdan kastım, şarkıların gazinoların diline düşmesi ve bol para getirmesi değil, sanat değeri olan kalıcı bir eserin ortaya çıkmasıdır).

Bununla beraber, bazı kötü bestecilerin şairlerden uzak durmasına da sevinmek gerekir. Son yıllarda Hakkın rahmetine kavuşmuş bazı şairlerimizin eserlerinden, onların kemiklerini mezarlarında sızım sızım sızlatacak kadar kötü besteler yapıldı. Bu besteler, dolmuş plakalarında, bir de sözleri rastgele değiştirilerek –vezin, kafiye, her şey bozularak- okununca, bana da fenalıklar geliyor.

Bu şair kıyımının yalnızca Türk Musikisi alanında çalışan besteciler tarafından yapıldığını da sanmayın. Son yıllarda, Batı Musikisi tarzında eser veren veya Batı'da yapılmış besteleri kopya eden sözde besteciler de bu kıyıma katıldılar. Karacaoğlan'lardan, Emrah'lardan sonra, sıra Yahya Kemal'e kadar gelip dayandı. Üstad'ın <<Sessiz Gemi>>sini adeta karikatürize etmek için uydurulmuş bir beste, Allah'ın günü radyolarımızdan duyulmaktadır. <<Sessiz Gemi>> nin yazıldığı aruz kalıbının kötü bir <<takti>>i yapılıp sanki bir balyozla, dan dan da dan dan kafamıza vuruluyor.

Bir gün/demir almak/günü gelmiş/se zamandan

Ve bakıyorsunuz:

---

[101] Hisar, Sayı 213, Haziran 1975, s.3-4

Bir çok gidenin her biri memnun ki yerinden

mısraı kırpılıp:

Bir çok giden memnun ki yerinden

haline getirilmiş. Veznin bozulduğunu bir yana bırakalım, mana nereye gitti? <<Bir çok gidenin herbiri>>, <<gidenlerin hepsi>> demektir. Halbuki, <<bir çok giden>>, <<gidenlerin bir çoğu>> anlamına gelir, gidenlerin bir çoğunun yerinden memnun olduğu, bir kısmının da olmadığı sonucunu doğurur.

Şairin söylemek istediğini ters-yüz etmeye kimin ne hakkı var? Hele, Yahya Kemal gibi bir şairin. O Yahya Kemal ki, söylediği her kelimenin üzerine, bir annenin yavrusuna titrediğinden daha fazla titrerdi.

1950 yıllarında –sanırım Hayat Dergisinde- <<Kocamustapaşa>> başlıklı iki şiiri çıkmıştı. Biz Hisar'a bu şiirleri <<Kocamustapaşa I.II>> diye alt alta iktibas ettik. Bir dostla haber yollamış: Sakın böyle bir şeyi bir daha yapmasınlar. Ben o şiirleri ayrı ayrı yayınlamıştım. Onlar da , alt alta değil, ayrı ayrı yayınlamalıydılar.

Bu derece titiz bir sanatçının mısralarını kırpıp kuşa çevirmeye nasıl cesaret edildiğini anlayamıyorum.

Geçenlerde T.V.daki <<Söz Meclisten Dışarı>> programında yine sözünü ettiğim <<Sessiz Gemi>> şarkısı dinletildi. Programa katılan şair parlamenterlerimiz, kendilerine soru sormak hakkı verildiği zaman gereğinden çok fazla nazik davranarak, şarkıyı okuyan hanıma <<Yahya Kemal'i katletmek hakkını nereden aldınız?>> sorusunu yöneltmeyip, eseri nasıl yarattığını (!) sormakla yetindiler. Üstelik, şarkının bestesinin de bizimkilere değil, bir Fransız bestecisine ait olduğunu, programın yöneticisi açıklayıverdi. Yabancı bir besteyi al, Yahya Kemal gibi büyük bir Türk şairinin, çok bilinen bir şiirini, kesip budayarak, o besteye yerleştir. Batı Musikisi alanındaki başarımız da işte bu oluyor! Musikişinas hanım, dağları devirmiş kadar mutlu ve gururlu görünüyordu. Bu işte kendisine bir edebiyat öğretmenin de yardım ettiğini (yani cinayete onun da ortak olduğunu) itiraf etti.

Sanatına saygılı olan her şair, başına böyle bir şey gelmektense, eserlerinin kitaplarda rahatça uyumasını tercih eder. Nasıl olsa, onların yerlerini alacak bestecinin isteğine göre söz bulup çıkaracak, güfteciler hazır bekliyor. Şair olarak dergilere, antolojilere giremeyen bu gibi kimselerin, biricik ümidi, şarkılarla adını duyurabilmektir.

3.1.86. SAYGI GÖRMEK İÇİN[102]

Bir zamanlar, dergilerde ünlü birşairimizin en son şaheseri diye şöyle satırlar çıkardı:

Bu zeytinyağlı dolma
Yemek değil, rezalet!
Rezalet rezalet, rezalet!
Adalet, müsavat, hürriyet.

Gerçek şiirseverler buun okuyunca şaşkına döner bunun neresi şiir diye düşünüp dururken, sözü geçen şairden daha ünlü bir eleştirmeci, rahatlıkla ilan ederdi:

-Türk edebiyatının en güzel on şiirinden birisi budur.

Sağdan soldan itiraz sesleri yükselir, gürültüler, kıyametler kopar, ama, imam yine bildiğini okurdu. Bu durum yıllar yılı sürüp gitti. <<Zeytin yağlı dolma>> nın arkasından:

Madem yüzmek bilmezdin
Niye çıktın ağaca.

Cinsinden başka şaheserler(!) de gelince, Bütün hevesliler şiir yazmanın çok kolay olduğu sonucuna vardılar ve başladılar onların benzetmelerini döktürmeye... Ortaya çiltler dolusu şaheser (!) çıktı. Ama şiiri okuyan, şiire saygı duyan da kalmadı. Eski şiiri yıkmak için yola çıkanlar şiirin bizzat kendisini yıktılar. Şiirin, gönüllerde kurduğu tahtı devirdiler.

Şimdi, seyircisi olmayan bir sahnede temsil vermeye çalışan aktörler gibi, kimsenin ilgisini çekmeden, kendi kendimize uğraşıp duruyoruz. Şiir okuma alışkanlığı, şiir okuma hevesi yok olup gitti. Ne büyük gazetelerde <<Böyle de şiir olur mu?>> diye yazılar çıkıyor, ne de dost meclislerinde her hangi bir şairin kavgası yapılıyor. Şiir tarihine altın sayfalar da ekleseniz şiiri yerle bir de etseniz kimsenin umurunda değil.

Çağın yarattığı çeşitli bunalımların, şiirden uzaklaşmada rolü olduğu inkâr edilemez. Ama, bence, bu uzaklaşmanın asıl sebebi, sanatla uğraşanların <<asgari müşterekler>>de birleşip, <<Sezar'ın hakkını Sezar'a vermek>>ten kaçınmalarıdır.

---

[102] Hisar, Sayı 215, Ağustos 1975, s.3-5

Hiçbir kuralı, kaidesi olmayan, belirli bir özelliği bulunmayan, hiçbir sağlam değer hükmüne bağlanamayan bir sanatın varlığından şüpheye düşülmesini yadırgamıyorum.

Sanat alanında uzun süreden beri görülen bu değer kargaşası bu kural tanımaz davranış şimdi toplumun öteki alanlarına da bulaşmış bulunuyor. En sağlam ilkeler dayanması ve en inandırıcı çözümlere götürmesi beklenen hukuk alanı bunlardan biridir. Bir hukuk öğrencisinin daha birinci sınıfta döndürmesi gereken saçmalıklar, bazı hukuk profesörlerinin ağzından işitilmeye başlandı. İlmin konuşması, kanunların konuşması gereken yerlerde, particilik de , hizipçilik de, sınıf ve zümre çıkarcılığı da susmalıdır. Bir hukuk adamı , Anayasa'yı ve kanunları bir tarafa bırakıp, anlaşmazlıkları siyasi veya ideolojik inançlarına göre çözümlemeye kalkışırsa herşeyden önce, hukuku –yani kendi varlığını-inkâr etmiş olur.

Şu değişmez bir kuraldır ki, bir meslek zümresi kendi mesleğine saygı duymaz, onu itibardan düşürecek davranışlardan kaçınmazsa bu zümrenin toplum gözündeki değerini hiçbir kuvvet ayakta tutamaz.

Uzun süreden beri, şiire ve şaire küçümseyerek bakan gözler, bugün hukuka ve hukukçuya karşı da aynı davranışa girme yolundadır.

Şiire de, hukuka da sevgi ve saygı besleyen; her iki alanı da kendisine meslek edinmiş; şiirin insan ruhu için vazgeçilmez bir ihtiyaç ve adaletin <<mülkün temeli>> olduğuna gerçekten inanmış bir kimse olarak, bu kötü gidişten büyük bir üzüntü duymaktayım.

3.1.87. ACI BİR YILDÖNÜMÜNDE[103]

Munis Faik Ozansoy'u kaybedeli tam bir sene olmuş. Anan ve hatırlayan yok. Sanki çok uzak bir geçmişte kalmış gibi.

Devlet hizmetinin en yüksek basamaklarında görev verdiğini, cumhurbaşkanlığı genel sekreterliği, başbakanlık müsteşarlığı yaptığını bir yana bırakalım; O, küçük yaşlarda tutmaya başladığı kalemi, ölümünden bir süre önce geçirdiği uğursuz kazaya kadar elinden bırakmamış bir şair ve yazardı. Arkasında, kendisini hatırlamamıza yetecek değerli eserler de bırakmıştır.

Her şeyi ideolojik açıdan gören, sanatçıyı da bu açıdan değerlendiren yayın organları zaten sağlığında da Ozansoy'un adını pek anmak istemezlerdi. Öldüğü zaman,

bizim solcu dergilerimiz (en büyükleri, en ciddi sayılanları dahil) bunu, önemsiz bir haber olarak bile, sütunlarına geçirmek gereğini duymadılar.

Sağcı, Millîyetçi yazarlarımızın da Ozansoy'a yeteri kadar ilgi göstermediklerini, burada içtenlikle belirtmek zorundayım. Bunun sebebini kesinlikle anlayabilmiş değilim. En yakın arkadaşlarım bile, bu konuda, bana tatmin edici bir açıklamada bulunmadılar. Mehmet Kaplan'ın <<Cumhuriyet Devri Türk Şiiri>> kitabında Munis Faik Ozansoy yoktur. Ahmet Kabaklı'nın <<Türk Edebiyatı>> kitabının ikinci baskısında Ozansoy'a yarı bir yer verilmişken, üçüncü baskıda (kitaba bir çok yeni isimler ve pasajlar eklendiği halde) Ozansoy'a ait kısım çıkarılmış ve rahmetli Şair, kitapta, sadece bir isimden ibaret kalmıştır.

Ölümü veya ölüm yıldönümü üzerine gazetelerimizde de dişe dokunur bir şey çıkmadı. Bazan radyolarımız, gözü yaşlı, iniltili eserlerden usanmış olan dinleyicilerine hayata güler yüzle bakan son derece iyimser bir şarkı sunarlar:

Gezerken, yağmurda, rüzgarda, karda
İçimizde güneşi yakar giderim;
Ömrümü kaplayan karanlıklarda,
Ben bir şimşek gibi çakar giderim.

Varsın kovalasın gece gündüzü,
Bahar içindeyim, düşünmem güzü;
Bana gülmese de hayatın yüzü,
Ben ona gülerek bakar giderim.

Ama, bu sözleri kimin yazdığı anlaşılmaz. Çünkü, âdet olduğu üzere, eserin yalnızca bestecisi söylenmiş ve belki bir de makamı verilmiştir.

Munis Faik Ozansoy'un gençlik yıllarına ait olan bu şiir, O'nun bütün ömrünce benimsediği bir davranışı dile getirir. Ozansoy, gerçekten, hayata gülerek bakıp giden, kin tutmayan, kötümser olmayan bir insandı.

Dostlarının (ve elbette düşmanlarının) ilgisizliği karşısında da, üzüntüye kapılmayacak, yine gençlik yıllarında yazdığı bazı mısraları tekrar edecektir:

---

[103] Hisar, Sayı 223, Nisan 1976, s.3-4

San'at kolay değil, seneler nankör, anladım
Varsın sokakta, Kahvede söylenmesin adım.
Hiçbir şey istemem: ne tanınmak, ne ölmemek,
Varsın benim bu san'ata vakfettiğim emek,
Maddi ve manevi, bana bir şey getirmesin,
Kafidir, ey Şiir, bana yalnız senin sesin!
Kâfi, benim hayatımı aydınlatan o nur,
Kâfi, zaman zaman bana tatırdığın huzur.

Şiir yazarken, şiirle uğraşırken Ozansoy'un, yukardaki mısralarda söylediği gibi, derin bir huzur duyduğunu biliyorum.

Bütün gerçek şairlerin de peşinde koştukları en önemli şey, şiirin sesi ve o sesin getirdiği huzur değil midir? Tanınmayı herkes ister. Ozansoy'un da, şiirine ilgi gösterildiği zaman, bir çocuk gibi sevindiğini, heyecanlandığını hatırlıyorum.

<<Ölmeme>>ye gelince: Bence, bunu hiç kimse ümit etmemeli. Ölümsüzlük, maddi manada da, manevi manada da yalnız Allah'a mahsus, <<Ölümsüz şair>>, <<ölümsüz sanatçı>> sözleri dudaklarımda daima acı bir gülümseme uyandırır. Milyarlarca yıllık ömrü olan bu kainatta bir sanatçının birkaç yüz (hatta birkaç bin) sene anılmış olması ne ifade eder? Ve bu kadar uzun süre anılmakda kaç kişiye nasip olur? Bu yalancı dünyada, er veya geç, her şeyin üstünü kapatacak olan kapkara bir yokluktur.

Bugünkü gidişin sanatçılar için daha da elverişsiz olduğu inkar edilemez. Gün geçtikçe daha çok kırıcı, yıkıcı olan insanların, bundan sonra, sanat eserlerine ilgi göstermemekle kalmayıp, onları-kendi fikirleri, ideolojileri ve gelecekte tasarladıkları, dünya için zararlı sayarak- yok etmeye de çalışacaklarından korkuyorum.

Gerçekte, benim görüşüme göre, insanlar arasındaki en büyük ayrılık ırk ayrılığı değil; sanatçı olan ve sanatı sevenlerle, sanatçı olmayan ve sanata sevgi duymayanlar arasındaki ayrılıktır.

Dünyanın bugüne kadar uğradığı felaketlerde bu ayrılığın önemli bir rol oynadığına inanıyorum. Sanatı anlamayan, sanata sevgi duymayan, hatta kin besleyenler, sanatçılardan ve sanatseverlerden her zaman çok daha büyük bir sayıya ulaşmışlar; sanatçıları ezmiş, hırpalamışlar, onların, barışa, sevgiye çağıran seslerini bozmuş,

bastırmışlardır.

Hiç değilse, sanatçılar birbirlerine düşmeseler. Birbirlerini karalamaya, silmeye, yok etmeye çalışmasalar. Daha güzele, daha mükemmele ulaşmak için yapılması gerekli olan tartışmalar, kırıcı, incitici olmasa. Hepsinden önemlisi, sanat için harcanan emeği, dökülen göz nuru ve alın terini inkâra kalkışmasak. Sonunda hepimiz gelip geçeceğiz. Sultan Süleyman'a kalmayan bu dünya, ne kadar güçlü olursa olsun sanatçıya da kalmayacak.

Sanat dünyasında ne birinin ölümü ötekinin yaşamasını sağlar; ne de şu kimsenin kaybı bunun kazancı sayılır. Hırsa, telaşa-hele hele- insafsızlığa hiç de gerek olmadığına inanıyorum.

3.1.88. SÖYLENENLER SÖYLEYENLER ÜZERİNE[104]

Lisede öğrenci bulunduğum sırada, kasabamızın sayılı din adamlarından olan rahmetli büyük dayım (annemin dayısı) bana bir hikâye anlatmıştı: Sırtına iki çuval yüklediği devesini çölde sürüp giden bir bedevi, ayağı yalın, üstü-başı yırtık pırtık bir dervişe rastlar. Birlikte yola devam ederlerken, dervişin sorusu üzerine, devenin üstündeki çuvallardan birinde buğday; ötekinde kum olduğunu söyler. Kumu niçin taşıdığı sorusuna cevap olarak da, hayvanın sırtında dengeyi sağlamak için, buğday çuvalının karşısına kum yüklediğini açıklar.

Derviş, bedeviye akıl verip, kumu boşaltmasını, buğdayı ikiye bölerek yarısın çuvallardan birine, yarısını ötekine koymasını, böylece yükü hafifleyen devenin üstüne binip, yürümekten de kurtulmasını sağlar.

Bu işe çok sevinen bedevi, bu akıllı adamın kim olduğunu öğrenmek ister. Kıyafet değiştirip dolaşan bir padişah veya vezir mi? Yoksa, çok zengin birisi mi? Dervişin bunlardan hiç biri olmayıp, parasız, pulsuz, malsız, mülksüz bir adam olduğunu öğrenince, devesini ıhdırıp (çöktürmek anlamına) üstünden iner, buğdayın hepsini yine bir çuvalda toplayarak, ötekine kum doldurur, eskisi gibi yaya olarak yoluna devam ederken, dervişe öfkeyle şöyle der:

- Ben de seni bir adam sanıp sözünü tutmuş, dediğini yapmıştım!

Büyük dayım bu hikâyeyi şöyle tamamlamıştı:

- İşte oğlum, insanlar böyledir, söylenene değil, söyleyene bakarlar. En saçma fikri itibarlı bir adam söylese büyük bir hikmetmiş gibi karşılar, ona uymaya çalışırlar; beğenmedikleri, önem vermedikleri bir adamdan gelen en doğru, en yerinde düşünceye ise, sırtlarını çevirirler.

Yıllar sonra, aynı hikâyeyi, Mevlâna'nın, Mesnevisinde okudum. Ama, Mesnevî' deki hikâye oldukça değişikti. Bedevi yaya yürümez, daha başlangıçta hayvanın sırtındadır. Kendine akıl veren adamın meteliksiz biri olduğunu görünce, çuvala yeniden kum doldurmaya kalkmaz yanından kovmakla yetinir. Hele Mevlâna'nın hikâyeden çıkardığı sonuç, büyük dayımın bana söylediklerinden büsbütün ayrıdır. Mevlâna, hikâyenin sonunda, boş oturup, hikmet yumurtlayan filozoflara çatar. <<Tabiattan doğan, hayalden meydana gelen hikmet, Tanrı nurunun feyzinden nasipsiz bir hikmettir. Dünya hikmeti, zannı, şüpheyi artırır, din hikmetiyse insanı feleğin üstüne çıkarır>> der.

Rahmetli büyük dayım, ya hikayeyi başka bir yerde okumuş, ya da kendine göre değiştirmiş olmalı. Ben onun anlattığı şekli Mesnevi'dekinden daha çarpıcı, vardığı sonucu da daha düşündürücü buldum.

Bu hikayeyi birdenbire aklıma getiren, geçen akşam bir arkadaşımın gösterdiği tepkidir. Kendisine bir yazarın televizyonda yaptığı konuşmadan söz açmıştım. Hemen lâfi ağzıma tıkadı: -Bırak şu sahtekarı! Elimden gelse, onu boğup öldüreceğim.

Halbuki, o yazar, sözünü ettiğim konuşmasında, çok doğru, çok güzel şeyler söylemişti. Arkadaşım onun söylediklerini dinlememiş olduğu gibi, benim kendisine anlatmama da izin vermiyordu.

Aslında, arkadaşımın o yazara karşı beslediği kin ve nefrete hak vermiyor değilim. Çok kişilik değiştirmiş, akla kara arasında bir hayli gidip gelmiş bir kimsedir. Ama, bu söylediklerini dinlememizi, yanlışsa reddedip, doğruysa kabul etmemizi engeller mi?

Ne var ki, bugün yurdumuzda, yalnız cahil halkın değil, aydın geçinenlerin bile yüzde doksanı, sözünü ettiğim arkadaşımın ruh hali çindedir. Beğenmediği bir kimsenin ne yazısını okur, ne konuşmasını dinler. Hangi fikre inanıyorsa yalnız onu savunan gazeteyi, dergiyi, kitabı alır.

Bazan bir dergide, bir gazetede, aksi fikirde olanları ikna etmek için yanıp

---

[104] Hisar, Sayı 22 4, Mayıs 1976 , s.3-4

yakılan, türlü diller döküp, deliller gösteren bir yazarı okuyunca içimden emeğine acımak gelir. Hele yazıyı beğenmiş, başarılı bulmuşsam, acıma duygum daha da artar. Çünkü, bilirim ki, bu yazıyı sadece, yazarla aynı düşüncede olan kimseler okuyacak; yazarın inandırmak, doğru yola getirmek istediği yurttaşlarsa yazının yüzüne bile bakmayacaklar.

Böylece, her güzel ve başarılı yazı, sadece, o yazıda savunulan fikre daha önce inanmış olanların, imanlarını tazeleyip, o fikre daha sıkı sarılmalarına sebep oluyor; aksi fikirde (o yazıya göre yanlış yolda) olanlarınsa kafalarına ve vicdanlarına hiçbir zaman ulaşamıyor.

Bu durum, bir takım, iyi niyetli yurttaşlarımızın, en tabii, en basit gerçeklere niçin hep ters açılardan baktıklarını bir yönüyle açıklamaya yeter sanırım. Fikirleri, inançları çok yakın olan bazı kimselerin bile birbirlerine düşman kesilmelerinde de aynı durumun önemli bir rolü vardır.

Fakat, yazarın, konuşmacının söylediklerinden önce, kişiliğine önem veren kimselere de, bir bakıma, hak verdiğimi itiraf etmek zorundayım. En doğru düşünceler, en güzel duygular, bazı ağızlarda ne kadar çirkin, ne kadar iğrenç oluyor. Millîyetçlikten, sosyal adaletten, haktan, hukuktan bahsetmenin bazı kimselere hiç mi hiç yakışmadığını ap-açık görmekteyiz. Bu kutsal kavramlar, böyle kimselerin ağızlarında gevelenip durdukça önemini ve değerini kaybetmektedir.

Düşüncelerin ve duyguların doğru ve güzel olması yetişmez; o düşünce ve duygulara sözcülük edecek kimselerin de çok dikkatli seçilmeleri gerekir.

3.1.89. YALANLAR GERÇEKLER ÜZERİNE[105]

Eskiler, şairlerin yalan söylemesini tabii görmüşler. Fuzuli :

Aldanma ki şair sözü elbette yalandır.

mısrasıyla bunu anlatmış, Nedim:

Ben şairim o kamet-i mevzunu doğrusu

Sevmem desem de bil ki yalan söylerim sana

[105] Hisar, Sayı 226, Temmuz 1976, s.3-4

beytiyle bunu dile getirmiştir. Fuzuli'nin <<şair sözü elbette yalandır.>> deyişinde bir kesinlik var. Bu kesinlik, ondan önce gelen:

Ger derse Fuzuli ki güzellerde vefa var.

mısrasıyla şarta bağlanmış olsa dahi, kuvvetinden bir şey kaybetmiyor. Nedim'in şairlere yakıştırdığı yalancılık ise, Fuzuli'nin mısrasındaki kesinliği ve genellemeyi taşımıyor. Nedim, kendisi bir şair olduğu halde, o vezinli boyu (yani, o güzelin ölçüleri birbirine uygun –mütenasip- vücudunu) sevmediğini ileri sürerse, yalan olacağını anlatıyor. (Tabii, bu, şairlerin mutlaka vezinli şiirler yazdıkları zamanlara ait bir söz. Bugünkü şairlerin pek çoğu, bu sözün dışında kalır, vezinli şiir gibi vezinli boyları da sevmediklerini ileri sürerlerse yalan söylemiş olmazlar.) İkinci mısrada geçen <<bil ki>> nin <<belki>> olması gerektiğini söyleyenler çıktı ve bu konuda uzun tartışmalar yapıldı. Eğer, <<bil ki>>yi de <<belki>> olarak değiştirirsek, Nedim'in beyti kesinlikten büsbütün uzaklaşır.

Yalan söylemeyi alışkanlık haline getirmiş ikinci bir grup da âşıklardır. Aşk konusunda o kadar çok yalan söylenmiş ki, şimdi birisinin gerçekten âşık olduğunu sevgilisine ispat edebilmesi –imkansız denecek kadar- güç bir şey. Espriye meraklı, şair dostum Basri İmece'nin şöyle bir şiiri var :

Senin için ölürüm diyordun
Bense inanmıyordum
Duydum ki ölmüşsün
Teşekkür ederim.

Bir toplantıda, bu şiiri okuyup, <<Bugünkü âşıkların sevgilerini sipatlamaları için herhalde, ölmeleri gerekecek.>> demiştim. Orada bulunan genç ve güzel hanımlardan biri söylediğime karşı çıktı:

— Hayır, ölmek de meseleyi halletmez. Benim için öldüğünü nereden bileyim.Ölmesine sebebiyet veren, benim bilmediğim, bir başka kadın olamaz mı?

Şiir de, aşk da çok tatlı konular. Eğer, yalan bu tatlılığı artırıyorsa, varsın kullanılsın. Yalan söyleyen şair, o yalanlarla güzel bir eser ortaya çıkarmış, yalan söyleyen âşık, o yalanlarla sevgilisine mutluluk verebilmişse, kendilerini alkışlamak

gerekir.

Ama, toplumda öyle konular da var ki, onların yalanla bağdaştırılmaları mümkün olmaz. İlim bunlardan biridir. Yalan söyleyen bir ilim adamı, kanaatımca, dünyanın en affedilmez suçlarından birini işlemiş olur.

Ne var ki, çevremizde ilim adına durmadan yalan söylenmektedir. Ne hukuka saygımız kaldı ne iktisada... Tabii ilimlerin bile, zaman zaman aynı yalan çemberinin içine sokulmak istendiğini görüyoruz.

İlim adımını uluorta yalan söylemeye götüren politikanın baskısıdır. <<Politikacının>> demiyorum, <<politikanın>> diyorum. İlim adamının kendisi politikacı olmadıkça, hiçbir politikacı onu yalan söylemeye zorlayamaz. Hele, hürriyet rejimi içinde. Bir ilim adamının, ilmin haysiyetini koruyabilmesi imkânsız değildir.

Ama, ilim adamının kendisi politikacılığa özenirse, felâket o zaman başlıyor. Çünkü, politika –kim, ne kadar aksini ileri sürerse sürsün bir <<yalan söyleme sanatı>> olarak kabul edilmektedir.

Bugün, politikanın –yani yalanın-bulaşmadığı bir yer de kalmadı. Şu fikrayı her halde işitmişsinizdir: Bir savaşta, kamyona doldurulup gömülmeye götürülen ölülerin arasından bir inilti çıkar. Bakarlar, adamın biri, zayıf bir sesle sormaktadır:

-Beni nereye götürüyorsunuz?

-Gömmeye

-Ama ben daha yaşıyorum.

-Sus budala! Doktor, öldüğüne dair rapor verdi. Sen doktordan iyi mi bileceksin?

Gözümüzle gördüğümüz, kulağımızla işittiğimiz şeyler, politikacıların dillerinde veya kalemlerinde öyle bambaşka şekiller alıyor ki, şaşırıp kalıyoruz. Radyolar, televizyonlar ve rotatiflerle beslenen yalan sanatı, artık, ölüyü diri, diriyi ölü gösterip; suçluyu kahraman, suçsuzu hain yapabilecek bir güce erişti.

Bu hengâme içinde yazılan tarih kitaplarına, geçmişle ilgili hatıralara da şüphe ile bakıyorum. Politikanın onlara da bulaşmadığına bizi kim inandırabilir?

Yurdumuz, yüz yıldan beri, köklü değişiklikler, ihtilaller geçirdi. İdarede yapılan her köklü değişiklik –özellikle her ihtilal- bir takım yalanları da beraberinde getirir. Alışılmış bir idarenin yerine bir yenisi yerleştirmeye çalışanlar, ister istemez yalana başvuracak, yıktıkları idareyi olduğundan daha kötü göstermeye gayret edeceklerdir. Ama, zamanla, ihtilâlin hızı geçip, sular durulunca, hakkı yenen eski idarenin yeni

sözcülere kavuşması ve bu sözcülerin –bir çeşit intikam hissiyle harekete geçerek- bu sefer de eskileri olduklarından iyi, yenileri de olduklarından kötü göstermeye çalışmaları tabiidir.

Olayların içinde yaşanıp dururken, doğru bir tarih yazılabileceğine inanamıyorum. Bu yüzden, bir önceki devri yerin dibine geçiren kitaplar gibi, o devrin savunmasını üzerine alıp, yerleşmiş inançları ters-yüz etmeye çalışan eserlerin de gerçeğee tıpa tıp uygun olduklarını ileri sürmek güçtür. Her iki devrin hesabının da tarafsızlık ve suğukkanlılıkla görülebilmesi için, çok daha uzun bir zamanın geçmesi, bir üçüncü devre ulaşılması gerekir.

Bizim ve babalarımızın başımızdan geçenleri, gerçek yüzleriyle, belki de ancak torularımız veya onların torunları öğrenebilecekler. Bunun da yine bir şartı var: Geleceğin ilim adamları kendilerini politikaya kaptırmaz veya –hiç değilse- dünün ve bugünün çok gerilerde kalmış olaylarını çarpıtarak vermenin, o gün izledikleri politikaya her hangi bir faydası olmadığını kabul ederlerse.

Sözünü ettiğim şartın yerine geleceğini ve bugün durmadan söylenen yalanların – iş işten geçtikten sonra bile olsa- gerçeklerle yer değiştireceğini ümit etmek, en büyük tesellimizdir.

3.1.90. ŞİKÂYETE HAKKI OLMAYANLAR[106]

Öteden beri tekrarlanıp duran bir şikâyet var: Yurdumuzda sanat, sol ideolojilerin âleti, maskarası haline getirilmiştir. Sanatçıyım diye ortaya çıkanların çoğu, ellerine birer davulla birer tokmak verilmiş, insanları sağır ve mankafa edinceye kadar, aynı havayı çalmakla görevli kimseledir.

Ama, şikâyette bulunanların çoğu, sanatçının boynundaki davulu, elindeki tokmağı atarak kendi öz sesini dinletebileceği bir ortamı hazırlamak yerine, onu suçlamak, onu kötülemekle yetiniyorlar.

Sanatçının boynundaki davulu değiştirip, ona, bu sefer de hoşlarına giden başka bir "nakarat" ı durup dinlenmeden çaldırmak hevesinde olanlar da var. Köle olmaktan, kukla olmaktan kurtarılamayan sanatçı, gerçek bir sanat eseri yaratamaz. Partisine, ideolojisine bir hizmette bulunmuş olsa dahi, sanat alanındaki boşluğu doldurmaktan, sanatseverlerin özlemini gidermekten uzak kalır.

---

[106] Hisar, Sayı 227, Ağustos 1976, s.3-4

Sanatın lûzumuna inananlar, sanatçıların birer ideoloji papağını olmamasını, gerçek sanat eserleri ortaya getirmesini istiyenler, elleri kolları bağlı oturup durdukça, bu isteklerine ulaşamazlar.

Hele, Türk fikir ve sanat hayatındaki sol hegemonyanın kalkması, bu şartlar altında imkânsızdır. Dostlarımıza, nefesimiz tükeninceye kadar söylediğimiz halde, anlatamadığımız bir nokta var: Siyasî iktidarı kazanmakla, fikir ve sanat alanındaki iktidarı ele geçirmek aynı şey değildir. Siyasî iktidar, şu veya bu şekilde, kısa bir zamanda el değiştirebilir. Ama, aydınlara ve sanatçılara yön değiştirtmek; uzun yıllar kafalara ve gönüllere işlenmiş zevkleri, düşünceleri, süngerle siler gibi akşamdan sabaha ortadan kaldırmak mümkün değildir.

Fikir ve sanat hayatındaki sol hegemonyadan şikâyet edenlere soruyorum: Bu hegemonyanın kalkması için, ne yapmaktasınız? Bakan değiştirmenin, genel müdür değiştirmenin buna yeteceğini mi sanıyorsunuz? Ceza kanunundaki yasaklayıcı hükümlerin, toplamaların, tutuklamaların –şöhrete susamış sanat ve fikir adamlarının gözünde- yapılan işin önemini ve çekiciliğini artırmaktan başka bir işe yaramadığının farkında değil misiniz?

Ey, büyük büyük lâf etmeye alınmış gazeteci dostlarım, o kadar şikâyet ettiğiniz sol basın sık sık sanat sayfaları düzenler, fıkralarını, makalelerini günün sanat meselelerine ayırır ve sanat ekleri çıkarırken siz ne ile uğraşıyorsunuz? Piyango düzenlemenin veya Fuzuli ve Baki ile öğünmenin, bugünün gerçek değerlerini tanıtmak ve genç sanatçılara doğru yolu göstermek için yeterli olduğu inancında mısınız?

Yıllardır dilimizden düşürmediğimiz bir şikâyet de şu idi: Sanat ve fikir alanındaki ödüllerin armağanların hemen hepsi solculara veriliyor. Solcu olmayan sanatçıların ve fikir adamlarının da bulunduğunu hatırlatacak, her hangi bir kuruluş yok mudur?

Böyle kuruluşlar son yıllarda ortaya çıkmaya başladı. Bunlardan biri Türkiye Millî Kültür Vakfı. Edebiyat, fikir ve tarih alanında yazılmış eserler arasında yarışmalar düzenleyip armağanlar veriyor. İkincisi kısa bir süre önce verilen bir armağanlar karşısında gazetelerimizin tam bir sessizliğe bürünmesi beni hayrete düşürüyor. Armağanları, sol ideolojiye kölelik etmeyen sanatçılar, ilim ve fikir adamları kazandığı için, solcu basının tutumunu gayet iyi anlıyorum: Onlar, solcu olmayanları yalnız sanatçı, bilgin, mütefekkir değil, adamdan bile saymazlar. Ya sağcı, ortacı v.s. basınımıza ne demeli? Onların ilgisizliğini nasıl açıklamalı?

Eğer ben armağan törenine gitmek imkânını bulup, aldığım notları Hisar'da ve dostlarımın çıkardığı bir iki küçük gazetede yayınlamasaydım, olup bitenlerden kimse haberdar olmayacak, armağan dağıtımı da –suç işlenmiş, ayıp bir şey yapılmış gibi- gizli tutulacaktı. (Televizyonun, Vakfin yöneticilerinden olan eski TRT Genel Müdürü Yalçıntaş'ın hatırı için, yalan yanlış vermek zorunda kaldığı kısacık haberi hesaba katmıyorum. Çünkü kimse ne olduğunu anlayamamış).

Bir sanatçıya, bir yazara armağan verilmesinin önemi, ödenecek üç beş kuruşta değildir. O armağanın günün meselesi yapılması, hakkında yazılar yazılması, armağan kazanan eserlerin dört başı mamur olarak bir kere daha tanıtılması gerekir. Yazara, sanatçıya güç verecek, heyecan verecek, armağanı hedefine ulaştıracak olan bu türlü bir davranıştır.

Solculara böyle bir armağan verilmiş olsa, kırk gün kırk gece şenlik yapılır, anketler, röportajlar düzenlenir, makaleler, eleştiriler yazılırdı.

Armağan kazanan eserlerin mutlaka beğenilmesi, öğülmesi gerektiğini de ileri sürmüyorum. Basınımız, jürinin kararlarını benimsememiş, armağan verilenleri, o armağanlara lâyık görmemiş olabilir. O takdirde, armağan dağıtımında varılan karara karşı çıkmalı, eserler üzerinde tartışma açmalı ve zıt fikirleri açıkca ortaya koymalıydı.

Övülmek, benimsenmek gibi; yerilmek, karşı çıkılmak da bir fikir adamını, bir sanatçıyı kamçılar, harekete getirir. Sanatçıyı, fikir adamını öldüren; yazma, yaratma şevkini kıran, sükût ve ilgisizliktir.

Solcu olmayan basınımız, şuurlu ve şuursuz, bunu çok güzel başarmakta; fikir ve sanat hareketlerini sükûnet ve ilgisizliğin kalın örtüsü altına alarak boğup öldürmeyi, değişmez bir gelenek haline getirmektedir.

Aynı basının, fikir ve sanat hayatına solun hâkim olmasından yakınma hakkını kendisinde nasıl bulabildiğine şaşmamak elde değil.

3.1.91. ŞİİR VE MÜSVEDDESİ[107]

Yahya Kemal'in bitmemiş şiirleriyle, şiir müsveddelerinin kitap halinde basıldığını işittim. İstanbul'da bulunan Yahya Kemal Enstitüsü, rahmetli Üstad'ın her eserini, yayınladıkça bana gönderirdi. Bunu göndermedi. Göndermediğine de memnunum. Yahya Kemal'in şiir müsveddelerini görmek, okumak istemiyorum.

---

[107] Hisar, Sayı 229, Ekim 1976, s.3-4

Çocukluğunuzda kanatlarının göz kamaştırıcı renkleriyle sizi kendine çekip, arkasından koşturan güzelim kelebeklerin, şekilsiz, çirkin –hatta iğrenç- birer tırtıldan meydana geldiklerini hiç düşündünüz mü? Ben düşünmemiştim. Tabiat bilgisi dersinde hocamızdan işitince, inanamayıp denemeye kalktım. Ağaçlarda, lâhana yapraklarında bulduğum tırtılları topladım, kelebek oluncaya kadar besleyip büyüttüm. Hocamızın doğru söylediği ispatlanmıştı ama, kelebeklerin de benim gözümde çekicilikleri kalmamıştı. O günden sonra, ince bir zevkle işlenmiş kanatlarına her bakışımda o tırtılları hatırlıyordum.

Bir şiirin mısraları da, Yahya Kemal gibi bir üstadın elinde, bazan, tırtılın kelebek olması kadar büyük değişiklikler geçirir. Bunların ilk şekillerini görmek, sonradan ulaştıkları kusursuz güzelliğin bizde uyandırdığı çarpıcı tesiri zayıflatmaktan başka bir işe yaramaz.

Üstelik, müsveddelerin yüzeyden incelenmesi, şiirin bir zanaat olduğu, kelimelerle oynaya oynaya yüksek bir şiire ulaşabileceği kanaatını uyandırarak, genç şairleri yanlış yollara da sürükleyebilir.

Aslında şiir, her şeyden önce, bir doğuştur. Büyük bir gerilimin ürünüdür. Şairin kelimelerle uğraşması, şiiri yaratmak için değil, gönlünde ve kafasında, yüksek derecede eritilmiş madenler gibi, sıvı halinde doğmuş olan şiiri, uygun kaplara boşaltabilmek, uygun şekiller halinde dondurup elle tutulur hale getirebilmek içindir. Hiçbir iyi şairin, bu uğraşmalardan tam bir tatmine ulaşmış olarak ayrılabildiğini sanmıyorum. Kafasında ve gönlünde doğanla, kalıplara dökülen arasında mutlaka bir fark kalacak, şair bu farkın yarattığı eksiklik duygusundan kendisini kurtaramayacaktır.

Yahya Kemal, bu eksikliği içinde en fazla duyanlardan biriydi. Sanatseverlerin hafızalarında yerleşmiş bulunan şiirlerini bile, O, bir yanıyla henüz olmamış sayıyor ve onlarla uğraşmakta devam ediyordu. Bu yüzden, sağlığında bir tek şiir kitabı çıkaramamıştır.

Şairlerin çoğu, şiirlerini yayınladıktan sonra onlardan kurtulur, rahata kavuşurlar. Bu rahatlığı bir an önce sağlamak için de, yazdıklarını yayınlamakta acele ederler. Yahya Kemal, şiirlerini yayınlamakta acele etmediği gibi, yayınladıktan sonra da onlardan kurtulamamıştır.

Şiirlerinin müsveddelerini neden yırtıp atmadığını bilmiyorum. Aklıma gelen en yakın ihtimal, onların üzerinde yeniden çalışırken, ilk şekillerinden faydalanabilmeyi

düşünmüş olmasıdır.

Bugün hayatta olsaydı, müsveddelerinin kitap halinde yayınlanıp el içine çıkarılmasına; bir şiir üzerindeki ilk çalışmalarında bulunması tabiî olan pürüzlerin, aksaklıkların herkese gösterilmesine, şüphesiz ki, karşı koyardı.

Büyük sanatçılara ait taslakların, müsveddelerin müzelerde saklanmasına, uzmanların incelemesine açık tutulmasına evet; onların, sanatçıların imzaları altında yayınlanmasına kesinlikle hayır! Bir sanatçının sağlandığı imza atmadığı bir esere, ölümünden sonra da imzası atılmamalıdır.

Bu yüzden, kaybettiğimiz bir sanatçının masasının gözünde bulunan bir şiir, bir yazı (tamamlanmış bile olsa) yayınlanırken çok dikkatli davranılmalı, ölenin böyle bir şeyi isteyip istemediği araştırılmalıdır. O, sağlığında yayınlamak istememişse, öldükten sonra bizim yayınlanmaya ne hakkımız var?

Her şairin dolabında bir roman müsveddesi, her romancının çekmesinde birkaç mısra kırpıntısı bulunur. Bunları yayınlayıp, sağlığında romancı olarak ortaya çıkmak istememiş bir şairi, öldükten sonra romancı yapmamız veya romancıyı şair olarak takdim etmemiz doğru olamaz.

Sanatçıların masaları, titiz ev hanımlarının mutfaklarından veya süslenmesini bilen güzellerin makyaj odalarından daha az mahrem değildir. Onlar mutfaklarına veya makyaj odalarına kimseyi sokmak istemezken, sanatçıların çekmecelerini didikleyip, bulabildiklerimizi herkese göstermeyi yerinde bir davranış olarak kabul etmiyorum.

3.1.92. MEHMET AKİF'İN ŞİİR DÜNYASI[108]

Âkif'in şiir dünyası ile daha okuma yazma öğrenmeden yüz yüze geldim. Rahmetli babam, şiirle fazla ilgilenmediği halde, Safahat'ı elinden düşürmezdi. Kendisini ziyarete gelen kasaba halkına Akif'in şiirlerinden parçalar okur, onlardan alınması gereken dersler, çıkarılması gereken hisseler hakkında uzun ve heyecanlı açıklamalarda bulunurdu.

Âkif tutkusu, o yıllarda, yalnız babama mahsus bir duygu da değildi. Büyük Şair'in kitapları elden ele, şiirleri defterden deftere geçerek, bir çok evlere giriyordu.

Bunun sebebini, her şeyden önce, o şiirlerin halkın anlıyacağı bir dille yazılmış olmasında aramalıyız. Âkif, kendi şiirleri için:

Bir yığın söz ki, samimiyyeti ancak hüneri;

der, ve ilâve eder:

Ne tasannu bilirim, çünkü, ne san'atkarım.

Âkif, sanatçı olmadığını söyleyerek, sanatçılığın en ileri merhalesine ulaşmıştır. Sadelik, basitlik içinde güzeli bulmayı, hiçbir söz hünerine başvurmadan, söylemek istediğini kuvvetli ve çarpıcı bir şekilde söylemeyi, ancak büyük sanatçılar başarabilir.

Aruz veznini kullanmaktaki ustalığına ise hayran olmayan yok. Akif, bu vezni kullanarak, evin, sokağın, meyhanenin ve mahalle kahvesinin bütün seslerini adeta notaya geçirmiş; konuşmaları, tartışmaları, gülme ve ağlamaları birer besteye kavuşturmuştur.

Âkif'in şiirleri, bir yaz seması kadar açık ve durudur. Türlü manalara gelen kelimelere, bilmece gibi uzun uzun çözülmek, açıklanmak isteyen deyişlere iltifat etmez. Böyle olmayı bazıları sanatçılık saymadıkları için, Âkif, yukarıya aldığım mısraında <<sanatçı olmadığını>> söylemiştir.

Ama, O'nun, bu açıklık, sadelik ve basitliğe ulaşabilmek için, ne büyük bir gayret gösterdiğini, ne kadar yorucu bir çalışma yaptığını ancak bilen bilir.

En yakın dostlarından biri olan Mithat Cemal, Âkif için şöyle diyor : <<Eserlerini en çok yırtan san'atkârdı. Kolay yazmış sanmamız için elinden geldiği kadar güç yazıyordu.>>

Mehmet Âkif'i halkın sevgilisi yapan diğer bir unsur da, O'nun Millî duygu ve inançlarımızı dile getirmiş olmasıdır. Mithat Cemal, O'nun şiirlerini iki kelimeyle özetler : İman ve isyan.

Allah'a, milletimizin faziletlerine, hakkın ve doğruluğun er-geç galip geleceğine yürekten inanır; İslâmiyet'in hurafeler, batıl inançlar ve taassupla geriye götürülmüş; Türk devletinin kötü idareciler elinde çöküntüye mahkûm edilmiş; Türk milletinin fakir, düşkün, perişan bırakılmış olmasına isyan eder.

Bir kıt'asında şöyle der:

Virânelerin yasçısı baykuşlara döndüm.
Gördüm de hazanında bu cennet gibi yurdu!
Gül devrini bilseydim onun bülbül olurdum,
Yâ Rab, beni evvel getireydin ne olurdu?..

---

[108] Hisar, Sayı 232, Ocak 1977, s.3-5

Âkif, gerçekten, ömrünün büyük bir kısmını, devletimizin —dalından düşmek üzere olan bir sonbahar yaprağı gibi— sallandığı, memleketimizin acılar içinde kıvrandığı uğursuz bir dönemde yaşadı.

İstibdadı gördü ve arkasından şöyle haykırdı:

Yıkıldın, gittin amma ey mülevves devr-i istibdad,
Bıraktın milletin kalbinde çıkmaz bir mülevves Yâd!

Meşrutiyet'le birlikte gelen hürriyetin kısa zamanda soysuzlaştırıldığına vahit oldu ve bu durumu hicvetti:

Ne devâirde hükümet ne ahâlide bir iş!
Ne sanâyi, ne maarif, ne alış var, ne veriş.
Çamlıbel sanki şehir: zâbıta yok, râbıta yok;
Aksa kan sel gibi, bir dindirecek vasıta yok.
<<Zevk-i hürriyeti onlar daha çok anlamalı>>
Diye mekteplilerin mektebi tekmil kapalı.

Balkan Savaşı'nda uğradığımız bozgunu, Birinci Dünya Savaşı sonundaki, düşmün işgalini görüp, gözyaşı döktü:

Ne hüsrandır ki: Şarkın ben vefasız, kansız evladı
Serapa Garba çiğnettim de çıktım hâk-i ecdadı!
Ne zillettir ki: nâkus inlesin beyninde Osman'ın
Ezan sussun, fezalardan silinsin yadı Mevla'nın.
Dolaşsın sonra, İslamın haremgahında namahrem
Benim hakkım, sus ey bülbül, senin hakkın değil mâtem.

Mehmet Âkif, milletçe yaşadığımız acıklı, utanç verici duruma, sadece isyan etmek, gözyaşı dökmekle kalmaz; şiirlerinde bu durumdan kurtulmanın yollarını göstermeğe, kalkınış ve silkiniş için moral vermeğe, cesaret vermeğe de uğraşır.

O'na göre, milletçe kurtuluşun birinci şartı İslâmiyet'i, içine düşürüldüğü taassuptan, batıl inançlardan ve hurafelerden temizlemektir. Bunu şu beyitle veciz bir surette ifade eder:

Doğrudan doğruya Kur'an 'dan alıp ilhâmı
Asrın idrakine söyletmeliyiz islamı.

Kurtuluşun ikinci şartı, birlik ve beraberlikten ayrılmamak... Bir gaye etrafında birleşmenin nasıl yenilmez bir güç yarattığını, en güzel şekilde, şu mısralarda buluruz:

Değil mi cephemizin sinesinde iman bir;
Sevinme bir, acı bir, gaye ayni, vicdan bir;
Değil mi sinede birdir vuran yürek... Yılmaz
Cihan yıkılsa, emin ol, bu cephe sarsılmaz!

Âkif'in kurtuluş ve kalkınma için gerçekleşmesini gerekli gördüğü öteki şartları da, milletçe durmadan çalışmak, ilme, fenne ve tekniğe yönelmek şeklinde özetliyebiliriz. Birinci Dünya Savaşı içinde yaptığı Berlin seyahati, Batı'nın ne şekilde kalkındığını görmesine ve bu konudaki düşüncelerini sağlamlaştırmasına hizmet etmiştir.

Mehmetçiğin, Çanakkale Savaşlarında gösterdiği büyük kahramanlık ve kazandığı akıl almaz zafer, Şair'in imanını tazelemiş, Türk Milleti'nin önüne çıkan her engeli aşıp, yurdunu ve istiklalini koruma gücüne sahip bulunduğunu bir kere daha göstermiştir.

Mehmet Âkif, Safahat'ın altıncı kitabı olan Asım'da Çanakkale Zaferi için anıtların en güzelini yaratırken, bu zaferin tazelediği dipdiri bir imanla :

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.

mısralarını da söyleyebilmiştir.

Âkif, şahsi dert ve üzüntülerini şiirlerine uğratmaz. O'nun, bildiğimiz mânada, bir aşk şiirine tesadüf etmek de mümkün değil. Allah'a ve öteki dünyaya bütün kalbiyle inandığı için, hemen her şairde rastlanan fanilik duygusuna ve ölüm korkusuna da

şiirlerinde yer vermez. Yalnız, kendisini vakitsiz alıp götüren hastalığında :

Su serilmiş görünen gölgeme imrenmedeyim,
Ne saadet, hani ondan bile mahrumum ben!

mısralarıyla, bezginliğini ifade etmiş ve :

Çöz de artık yükümün kör düğüm olmuş bağını,
Bana çok görme ilahi bir avuç toprağımı .

mısralarıyla, en tabii bir şekilde ölümü istemiştir.

Büyük şair, ölümünden sonra da halkımızın sevgilisi olmaya devam etti. Yedi kitaptan oluşan ve 10. baskısını yapan SAFAHAT'ı her geçen yıl, yeni bir ilgiyle okunmaktadır.

Nur içinde yatsın.

3.1.93. MUSİKİMİZ ve TRT[109]

Musikimizi sevenler için, sevindirici gelişmeler var: İstanbul'da Türk Musikisi Konservatuvarı açıldı. Kültür Bakanlığına bağlı Devlet Korosu kuruldu ve bu koro ilk konserini Ankara'da devlet Konser Salonu'nda verdi. İtri'nin eserlerine ayrılmış bir konser programının, 5-6 yıl önce, aynı salonda icra edilmek istenmesi üzerine, koparılan kızılca kıyamet hatıra getirilirse, bugünkü gelişmenin önemi daha iyi anlaşılmış olur. Türk Milleti'nin parasıyla yapılmış bir salonu, Batı Musikisi'nin tekelinde tutmak isteyenlerin gösterdiği şiddetli tepkiler karşısında, <<Bizim öz musikimizin piri>> olan en büyük Türk bestecisinin o salona sokulması mümkün olmamıştı. Bu defa, sözünü ettiğim konsere Itri'nin <<Neva kâr>> ı ile başlanmış olması, bestecimizin ruhundan devlet adına bir çeşit özür dileme de sayılabilir.

Musikimizi sevenler için üzüntü verici durumlar da var : Radyoda ve hele televizyonda, Türk Musikisi dinlenilemez hale geldi. Millî kültürümüzü tanıtıcı ve geliştirici yayınlara ağırlık vereceklerini bildiren TRT yöneticileri, bu konuda önemli bir rol oynayacak edebiyatçılarımızla yeterli bir işbirliği kuramadıkları gibi, kendilerinden

faydalanılması gereken musikişinaslarımızı da küstürüp, uzaklaştırdılar. Besteciler eserlerinin radyo ve televizyonda çalınıp söylenmesini yasakladı, ses ve saz sanatçıları programlara katılmamayı kararlaştırdı.

Milyonlara hitap eden radyo ve televizyondaki Türk Musikisi programları haklarını arayacak kimsesi bulunmayan bazı eski bestecilerin, dinlene dinlene bıkkınlık getirilmiş eserleriyle; sanatçılıktaki başarıları tartışma götüren bir takım heveslilerin ve seslerini çoktan yitirmiş bazı eski şöhretlerin eline kaldı.

TRT Repertuvar kurulu adıyla kurulan heyet, sanki Türk Musikisi'ni engelleme görevi yüklenmiş. Hangi besteciyi dinleseniz, ağzınızdan alevler çıkarıyor. İki-üç sene önce verdikleri eserler bile hala incelenip bir sonuca bağlanmamış. Sözü geçen Kurul'u göreve çağırmak veya iş yapacak kimselerle değiştirmek kimsenin aklına gelmiyor. İlgililer, öğünür gibi tekrar ediyorlar : <<Efendim, Repertuvar Kurulu maalesef aylardan beri toplanamıyor, 2000 e yakın eser incelenmek için sıra bekliyor.>> ne gariptir ki, 2000 e yakın yeni bestenin sıra beklediği söylenen bir kuruluşun yayın organlarından, yeni bir nağme duymaya kulaklarımız da çoktan beri hasret çekmektedir.

Halbuki, aranjman adıyla düzenlenen (kimisi çalma çırpma) parçalar, daha dumanı üstündeyken (yapılır yapılmaz) radyoda ve televizyonda programa alınabiliyor. Türk Musikisi eserleriyle, yozlaşmış Batı Musikisi taklitlerine karşı TRT'nin gösterdiği bu farklı anlayışı acaba ne şekilde yorumlamak gerekir?

Itri'ye, Dede Efendi'ye, Sadullah Ağa'ya, büyük saygım olduğunu yazılarımı okuyanlar bilirler. Aynı şekilde Fuzuli'ye, Baki'ye, Nedim'e de saygı duyarım. Ama, nasıl, Divan Edebiyatı'nı arada bir okuyup hayranlığımı tazelemekle beraber, şiir ihtiyacımı gidermek için günümüz şairlerine yönelirsem; aynı şekilde çok sevdiğim eski bestecilerimizi dinlemenin musiki ihtiyacımı gidermeye yetmediğini görüp, günümüzden sesler verecek yeni besteciler ararım.

Bugünün edebiyat dergisi, nasıl eski şair ve yazarları tekrar yayınlamakla yetinmeyip, yeni değerler ortaya çıkarmak zorunda ise, bugünün radyo ve televizyonu da, her şeyden önce, yeni bestecilere elini uzatmak, kollarını açmak zorundadır.

Radyodan, televizyondan yüz bulamayan besteciler, piyasaya hitap etmenin yollarını arıyorlar. Piyasa ise, maalesef her şeyin en kötüsünü ister. Onun için, ortaya gün geçtikçe daha zayıf, daha bayağı eserler çıkmaktadır. Bestecilerimiz, genellikle, kötü

---

[109] Hisar, Sayı 235, Nisan 1977, s.3-4

güfte seçmekte birbirleriyle yarış ediyorlar. Onları böyle yapmaya zorlayan bir yandan piyasanın istekleri, öte yandan edebi kültürlerinin, şiir zevklerinin gelişmemiş olmasıdır. Hergün çalınıp söylenen, ödüller kazanan ve onbinlerce plağı yapılan şarkıların sözleri – nadir istisnalar dışında- iyi bir edebiyat dergisinin ancak çöp sepetlerinde yer bulabilecek kadar basit ve kalitesiz oluyor.

Kaşı-gözü, baldırı – bacağı yerinde sinema artistlerinin bir çoğunu elinde bir mikrofon sahnede görüyoruz. Musiki sanatı, konuya yabancı bir kimsenin üç-beş günde ses sanatçısı olmasına imkân verecek kadar kolay bir sanatsa, üzerinde konuşup, kafa yormamıza değer bir hüner olmaktan çıkmış demektir.

Bir de bu hüneri elde etmek ve elinde tutabilmek için Münir Nureddin gibi bir büyük kabiliyetin –7 yaşından 70 yaşına kadar- çektiği çileleri düşünelim. O zaman, sahnelerimizde göz süzüp, gerdan kıranların sanat değil, hokkabazlık yaptıklarını anlamakta gecikmeyiz. Ama, kimin umurunda? Gazinocu kesesini doldurduğuna, müşteri el vurup eğlendiğine bakıyor. Musiki nereye giderse gitsin!

Perdeden sahneye transfer olan yeni ses sanatçıları (!) nın boy boy resimlerini yayınlayan, büyük ve ciddi gazetelerimizin, çoktan beri rahatsız olduğunu işittiğim Münir Nureddin'in (O, elli – yüz senede bir gelen anaç bülbülün)sıhhatıyla ilgilendiklerini hiç gördünüz mü? Allah gecinden versin, aramızdan ayrılsa, âdet yerini bulsun diye, biraz ah vah edip görevimizi yapmış oluruz.

Yeni kurulan ve kendisinden çok şeyler beklenen Türk Musikisi Konservatuvarı'nın, bu duruma tek başına çare bulabileceğini aklımdan geçirmiyorum. Nasıl, Edebiyat Fakülteleri günümüz edebiyatına yön vermekte ancak ikinci derecede bir rol oynar, asıl havayı edebiyat dergileri ve yayınevleri yaratırsa; Konservatuar da musikimizi öğretir, fakat, gideceği yönü belirlemekte yetersiz kalır. Bunu yapacak olan, dinleyicilere hitap eden radyo ve televizyonla, musiki meraklısı müşterilere hitap eden plâk şirketleridir.

Radyo ve televizyonun bugünkü durumunu yukarda yeteri kadar belirttim. Plâk şirketlerininki daha da acıklı, daha da esef vericidir. Çerez kabilinden yaptığı ıvır-zıvır bestelerle ödüller kazanan, plakları onbinlerce satılan bir besteci arkadaşım, üzerinde çok çalıştığı ve hayatımın en değerli eseri dediği bir bestesini —telif hakkından da vazgeçtiği halde— plak şirketlerine kabul ettiremedi. O kadar ağır (yani kaliteli) bir güfte ve besteyi müşteriler tutmaz imiş! İyi bir eserin yayılmasına aracı olup, yavaş yavaş, fakat devamlı

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

kazanmaya razı değiller. Onun için, saman alevi gibi parlayıp sönen ve ceplerini bir anda doldurabilen bestelerden başkasına bakmazlar. Bu yüzden, kötü eserler durmadan çoğalıp, iyi eserlerse sandıklarda, çekmecelerde çürüyüp gidiyor. Üç yıl önce herkesin dilinde dolaşan bir şarkının plağını sorduğunuz zaman : <<Oho, beyim onun modası çoktan geçti! Şimdi, şu çıktı onu vereyim.>> diyorlar ve bu şekilde buz üstüne yazı yazmalar kimseyi rahatsız etmiyor.

Benim görüşüme göre, musikimizi iyi yola götürecek, yeni ve güçlü eserlerin ortaya getirilmesine imkan verecek en önemli kuruluş TRT'dir. Türk Musikisi Konservatuvarı'nın yetiştirdiği sanatçıları değerlendirecek olan da odur, halkımızda musiki zevkinin gelişmesini sağlıyacak olan da. Kâr etmekten başka bir şey düşünmeyen plak şirketlerinin musikimize verdiği zararları da TRT, kaliteli plaklar çıkarmak yoluyla, kısmen olsun önlemek imkanına sahiptir. Ama, bunun için, yöneticilerin işe birinci derecede önem vererek, dört elle sarılmaları gerekir.

Not : bu yazıyı hazırladıktan sonra, TRT'den bazı iyi haberler geldi : Radyo ve Televizyonda görevli Türk Musikisi sanatçılarıyla toplu sözleşme imzalanmış. Sanatçılar, artık programlara katılacaklar ve kulaklarımızı işkenceden kurtaracaklar demektir. Musiki eserlerine ödenecek te'lif hakları konusunda da bir kararname hazırlandığı bildirildi. Dileğimiz, bu kararnamenin bir an önce çıkarılıp beste ve güfte sahiplerinin de haklarının verilmesi ve –hepsinden önemlisi- **Türk Musikisi Repertuvar Kurulu'nun çalışır bir hale getirilmesidir.**

3.1.94. MUNİS FAİK OZANSOY'U ANARKEN[110]

Munis Faik Ozansoy, Yahya Kemal estetiğine bağlı şairlerimizden biridir. Şiirde düzgün bir biçim, kusursuz bir söyleyiş arar. Eserlerinde, ne bir vezin veya kafiye yanlışına rastlarsınız, ne de bir Türkçe hatasına.

Şiirimizin, Orhan Veli akımıyla, alabildiğine serbest bir söyleyişe açıldığı yıllarda, Ozansoy'un vezne ve kafiyeye sımsıkı bağlı kalışı, O'nun eski ve modası geçmiş bir şair sayılmasına, uzun süre gözden ve gönülden uzak tutulmada rol oynayan bir başka husus da, Ozansoy'un şiirine politika ve ideolojiyi sokmamış olmasıdır.

Halbuki, Munis Faik, eskimiş, köhnemiş olmaktan dikkatle kaçınır, eski kalıplar, eski şekiller içinde, taze bir söyleyişe ulaşmaya büyük önem verirdi. Söyleyişte yeniliğin,

vezni, kafiyeyi atmakla sağlanamayacağını, haklı olarak, ileri sürer; vezinsiz kafiyesiz yazan nice şairlerin gerçekte ne kadar bayat, ne kadar gerilerde kalmış bir üslupla yazdıklarını örnekleriyle açıklardı.

Türkçeye saygısı çok büyüktü. Nesir yazarken de, şiir yazarken de, kelimeleri büyük bir dikkat ve titizlikle seçer, onların birbirleriyle uyuşmalarına, dilin tabii söylenişine aykırı düşmemelerine büyük önem verirdi. Adı gibi munis olan tabiatı kavgaya pek elverişli olmadığı halde, dil konusunda, kendisi gibi düşünmeyenlerle çok sert, çok ateşli tartışmalar yapmıştır. Şiirlerinde, halkın benimsemediği uydurma sözcükler gibi, eskimiş Arapça, Farsça kelimeleri de kullanmaktan kaçınırdı. Divan şairlerinin dili üslûbuyla yazdığı gazelleri, ömrünün son yıllarına kadar yayınlamamış, sadece dost meclislerinde okumakla yetinmiştir.

Fakat, uğradığı bir trafik kazası sonunda, ağır bir beyin sarsıntısı geçirip, yazmak imkânını hemen hemen kaybedince, eski tarz gazellerini yayınlayıp gün ışığına çıkarmak, O'nun için de, bizim için de bir teselli olmuştur.

Aruz vezniyle yazarken en çok önem verdiği şey, kalıbın tıkırtısını susturmak, Türkçe kelimeleri tabii söylenişlerini bozmadan vezne sokabilmekti. <<Çocukluğumdaki Dünya>> şiiri, O'nun bu yoldaki başarısını ispat eder sanırım.

Bu şiirin bazı dörtlüklerini aşağıya alıyorum:

Bitti yıllarca gördüğüm rüya,
Düştü tılsımlı perdeler bir, bir..
Şimdi karşımda belli bir dünya:
Ne muamma, ne gölge var, ne sihir.

Yok, masal zevki yok romanlarda,
Hepsinin ufku dar seması basık;
Yapma, uydurma kahramanlarda
Bir sihirbaz zekası yok, ne yazık!

Ne Keloğlan, ne Kaf dağındaki dev,

[110] Hisar, Sayı 235, Nisan 1977, s.15-16

Ne dokundukça ses veren dallar,
Ne gümüşten sular, ne sırçadan ev
Ne Yemen Padışahının kızı var.

Yeniden duyduğum masallarda,
Eski tad, eski şi'r anahtarı yok,
Hayır onlarda aynı tad var da
Bende artık çocuk kulakları yok.

Munis Faik Ozansoy, ilk gençlik yıllarından itibaren, hece vezniyle de başarılı şiirler söylemiştir. Tanrı'ya seslenen <<Yakarış>> ve <<Yakınma>> adlı kitapları tamamiyle 8 li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Bu kitaplarda Tanrı'ya samimiyetle içini döken, bazan O'na yakaran, bazan insanları O'na şikayet eden, duygulu bir şairle karşılaşırız.

Tanrım kabahatim açık:
Ben insalara inandım.
Onlarda Sen'den bir ışık,
Yahut bir gölge var sandım.

Nerden anlar ne bilirdim
Çamur varmış cevherinde.
Nasıl düşünebilirdim
Bunu Sen'in eserinde.

Yakınlarını, sevdiklerini arka arkaya kaybedişi Ozansoy'da bir karamsarlık yaratmıştır. Son eseri olan <<Kaybolan Dünya>> bu karamsarlığın ürünlerini verir.

Gençlik yıllarında yazdığı bir şiirde :

Gezerken, yağmurda, rüzgarda, karda
İçimde güneşi yakar giderim.

diyen Şair'in, bu son kitabında hüzünlü bir sesle şöyle söylediğini işitiriz :

Daraldı, boşaldı dünyam
-Nasıl oldu, bilmiyorum?

Boşluk ne yana bakınsam
Sağ uçurum, sol uçurum...

Bütün yollar çıkmaz sokak
Gökyüzü yere bitişik;
Altımdaki kara toprak,
Mezarlarla delik deşik.

Talat Sait Halman tarafından İngilizceye de çevrilmiş olan <<Kader Çizgimiz>> şiirinde ise Şair'in karamsarlığı, isyan duygusuyla karışmıştır :

Gelişin maksadı yoktur, gidişin mantığı yok,
Gök sağır, Tanrı'nın insanlara aldırdığı yok.

Kayıplarının acısıyla yanıp duran Şair'in felaketini, biraz önce sözünü ettiğim trafik kazası tamamlamış oldu. Munis Faik Ozansoy, bu kazadan sonra hem eski canlılığını bulamadı, hem de fazla yaşamadı.

Emekli olup bir köşeye çekilmek, öteden beri tasarlayıp da, ağır Devlet işleri yüzünden ortaya getiremediği eserleri yazmak isterdi. Bir şiirinde şöyle demişti :

Yurdumda bir evlik toprak isterim
-Yayla olsun, yamaç olsun, düz olsun...
Orada bir ömür kalmak isterim.
Yaz, kış olsun, bahar olsun, güz olsun.

Bir dam altı gece barındıracak
-Daldan, sazdan yapma bir çardak olsun
İçinde kütükler yanan bir ocak,
Yünden veya ottan bir yatak olsun.

Düşünce ve hayallerini gerçekleştiremeden 31 Mart 1975 tarihinde, bir kalp krizi sonucunda aramızdan ayrılıp gitti. İnsandan insana kalp nakli çalışmalarının başarıya ulaştığı, bu yolla kalp hastalarının tedavi edildiği günlerde yazdığı bir şiirde :

Ben başkasının kalbiyle
İstemem, Tanrım, yaşamak.
Yarın öleceksem bile
Kalbimle öleyim, bırak!

Demişti kendi kalbiyle, durarak ve sevinerek öldü. Değerli Şair'in hatırası önünde saygı ile eğilir, kendisine Tanrı'dan rahmet dilerim.

3.1.95. İMLÂ KARGAŞASI[111]

Vaşington'da tanıştığım Amerikalı bir deniz albayı, bana Türkçe'nin imlâsını övmüş, ne kadar kolay, ne kadar mantıklı bir yazımız olduğunu söylemişti. "Her kelimeyi nasıl söylüyorsanız öyle yazıyorsunuz. Bir harf hangi kelimede geçerse geçsin aynı şekilde okunuyor. İngilizce öyle mi? Harflerin okunuşu, içinde bulunduğu kelimeye göre değişir" Bana, "ough" harfleriyle biten "enough" ve "dough" gibi sekiz kelimeyi örnek olarak göstermiş, bu sekiz kelimenin sekizinin de son hecelerinin aynı harflerle yazılmış olmalarına rağmen, başka başka okunduklarına dikkatimi çekmişti. Albay, daha da ileriye giderek, şöyle diyordu: "Allah" şükür ki, İngilizce'yi daha aklım ermeden, olduğu gibi ezberlemişim. Yetişkin insanlar için bizim dilimizi öğrenmeye kalkmak bir felâkettir. Kafası işleyen bir insanın, akla, mantığa taban tabana zıt düşen bu imlâ rezaletini benimseyebilmesine imkân görmüyorum."

O gün Albay'ın söylediklerinden dilimiz ve imlâmız adına gurur duymuştum. Ama, bizim de, Amerikalı'nın bilmediği önemli bir kusurumuz var: Kararsızlık, istikrarsızlık. Bütün okumuş Amerikalılar İngilizce'nin o zor imlâsını benimseyip aynen kullandıkları halde, biz Türkçe'nin bu kolay imlâsında birbirimizle anlaşamıyor, her birimiz kendime göre bir imlâ yaratmaya kalkıyoruz.

Şüphesiz ki, bunda elli yıl kadar önce, harf devrimi geçirmiş olmamız önemli bir etkisi var. Eğer, bu harf devrimine ikinci bir görev (dil devrimini destekleme görevi)

de verilmemiş olsaydı, imlâmız şimdiye kadar çoktan rayına oturur, kesin şeklini kazanırdı. Harf devriminin gerçekleşmesinde baş rolü oynayanlardan biri olan Falih Rıfkı Atay, **"Çankaya"** isimli eserinde şöyle diyor: "Bundan başka, biz yeni alfebede yalnız türkçe kelimeleri düşünmekle yabancı kelimelerin de Türkçeleştirilmesini sağlamış olacaktık. Aynı harf, yabancı kelimeye imtiyaz vermek ve onu daima yabancı kıldıktan başka eski imlâ zorluklarını yeni yazıda da bırakmak demekti. Sağ anlayışı, Türk söyleyişinde kalmayan, fakat fesih Arap söyleyişinde devam eden bütün ses haklarını vermekti. Biz Millîyetçiler sağ anlayışın iddialarını yendik."

Atay'ın "Sağ anlayışı" yendiğini bildirdiği davranış, ölçüyü aşmadığı, milletin dilini ve kültürünü tahribe yönelmediği sürece, gerçekten "Millîyetçilik" olarak vasıflandırabilir. Ama, sırf bazı kelimelerin dilden atılmasına gerekçe hazırlamak maksadıyla, o kelimelerin doğru okunmasına imkân verecek inceltme, uzatma, kesme gibi işaretleri ortadan kaldırıp, dil kargaşasının yanında bir de imlâ ve söyleyiş kargaşası yaratmayı, Millîyetçilikle de, iyi niyetle de bağdaştıramıyorum.

Bizim imlâmız, söylendiği gibi yazılma, yazıldığı gibi okunma ilkesine dayanır ve –yukarıda sözünü ettiğim Amerikalı'nın belittiği gibi- gücünü, güzelliğini de oradan alır. Ama, biz, uzatma ve inceltme işaretlerini kaldırıp, "hâlâ" yı "hala", "âşık"ı "aşık" gibi yazarsak, ne o kelimelerde kusur aramaya hakkımız olur, ne de o kelimeleri yanlış okuyan çocuklarımızda!

Hisar'a yazı gönderen arkadaşlarımızdan imlâ anlayışı değişik olanlar var. Biz onların bu anlayışlarına karışmak istemiyoruz. Ama, bir dergide aynı kelimenin başka başka yazıldığını görmek, bir kısmı öğrenim çağında bulunan okuyucularımız şaşırtmaz mı? Mehmet Kaplan, eskiden adını "t" ile dizdirdiğimiz zaman kıyametler koparırdı. Şimdi kendisi de adını "t" ile yazıyor. Ama, Mehmed Çavuşoğlu, "d" yerine "t" kullanmamakta kararlı. Bir kere adını "t" ile yazdık, kendisinden nazik bir ihtar aldı. Hisar'ın bazı sayılarına bakanlar Kaplan'ın adını "t" ile, Çavuşoğlu'nun adını "d" ile yazılmış görürler. Eskiden daha yaygın olan böyle durumlara Refik Halit bir nükteyle cevap vermiş: "Canım ne önemi var, ben "te'li" Halit'im, varsın onlar "de'li" Halid olsun!"

Tabiî, konu lâtifeyle geçiştirilecek kadar önemsiz değil. Eskiden Türk Dil Kurumu bir otorite olarak kabul edilir, o ne derse öyle yapılırdı. Bazı aşırı davranışları

---

[111] Hisar, Sayı 236, Mayıs 1977, s.3-4

Kurum'un itibarını – hiç değilse bazı aydınlar gözünde- bir hayli azaltmış bulunuyor. Bu konuda, onun yerine geçecek bir başka kuruluş da henüz ortada yok. Bu sebeple, her kafadan bir ses çıkmakta, dil kargaşasının yanında imlâ kargaşası da sürüp gitmektedir.

Dilimizin iyi bir fonetik sözlüğü de elimizin altında bulunmuyor. Rahmetli dostum Nurettin Sevin, böyle bir sözlük hazırlamış, bir miktar da bastırmış. Fakat, çok eksik olan o sözlüğü tamamlayıp yeniden bastırmak imkânını bulamadan Allah'ın rahmetine kavuştu. Nurettin Sevin, dilimizin söylenişini çok iyi bilen, Ankara Devlet Konservatuvarı'nda verdiği diksiyon dersleriyle sanatçı adaylarına gerçekten faydalı olan bir kimseydi. Sözlüğünü tamamlayıp yayınlaması için, gerekli ilginin gösterilip, yardım elinin uzatılmamış olmasını esefle karşılıyorum.

Bence, Kültür Bakanlığı'nın başta gelen görevlerinden biri, dilimizin iyi bir imlâ kılavuzu ile fonetik sözlüğünü vakit geçirmeden, elde kalan uzmanların da göçüp gitmesini beklemeden hazırlatmaktır.

Türk Dil Kurumu'nun da yeni bir hazırlık içinde bulunduğunu, imlâ konusunda yaptığı soruşturmadan öğrenmiş bulunuyoruz. Bu Kurum'ca, dilde tasfiyeciliğe imlâyı âlet etmek amacı güdülmeden ve dilimizde kullanılan her kelimenin doğru okunmasına imkân verecek uzatma, inceltme, kesme gibi işaretler ihmal edilmeden yeni bir imlâ kılavuzu ortaya getirilebilirse, sevincimiz sonsuz olacaktır.

Almanya'da bulunan şair dostum İlhan Sonuç'un son mektubunda temas ettiği bir konuya da burada kısaca yer vermek istiyorum. Sonuç diyor ki "Size yolladığım şiirde "caminin" diye yazdım, doğrusunu "cami'in" olduğunu biliyorum. Ama bugün hemen herkes o kelimeyi benim yazdığım gibi söylüyor." Ben bu konuda dostuma hak veriyorum: Bugün "mısra" kelimesini dilimizden atıp, ille de "dize" demeyi gerekli bulmamakla beraber, "mısraın" yerine "mısranın" yazıp, o kelimeyi Türkçe'nin kurallarını uydurmuş olmayı da yanlış bir hareket olarak görmüyorum.

3.1.96. DOSTLAR, NEREYE GİDİYORSUNUZ?[112]

Fransız yazarı Alphonse Daudet'in televizyonda gösterilen "Jack" isimli romanında, şair olmadığı halde şiir yazmaya özenen bir ruh hastasının sergilenmesi, şiire ve şaire düşman olanlara bitip tükenmez bir sermaye kazandırdı. Gün geçmiyor ki, o romandan alınmış bir söz tekrar edilerek "Şair nereye gidiyorsun?" diye sorulmasın;

[112] Hisar, Sayı 237, Haziran 1977, s.3

şiirle, şairle alay edilmesin. Vaktiyle şiir yazmış bir parti başkanının, sık sık yüzüne vurulan, en büyük kusuru şairliğidir.

Düşünüp, araştırdığımız zaman çocukluğunda şiir yazmaya heveslenmemiş birini –hele yazarlarımız arasında- çok güç buluruz. Bu yüzden, şiire ve şaire düşmanlı, geçmişte kalmış bir başarısızlığın hıncını çıkarmak isteğinden de ileri gelmiş olabilir.

Sorduğumuz zaman şöyle derler : "Bizim gerçek şairlere saygımız, sevgimiz vardır. Biz sadece şair bozuntularıyla alay ediyoruz." Öyle olsa, konuşmalarında, yazılarında zaman zaman iyi şairlerin adı geçer, onlar için övücü sözler bulunurdu. Üslûplarından, edalarından –ayırım gözetmeden- bütün şairlere ve doğrudan doğruya şiire düşmanlık besledikleri açıkça anlaşılmaktadır.

Cumhuriyetin kuruluş yıllarında, şair olmak, edip olmak, Devlet katında en büyük itibarı görmek için yeterli sayılırdı. Yurt dışında büyük elçiliklerden başka, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kapıları da bunlara kolaylıkla açılırdı. Demokrasiye geçtikten sonra politikacılarımız bir süre daha, kalem erbabına yakınlık gösterdiler. Şimdi ilân edilen Parlamento aday listelerinde, edebiyat alanında ün yapmış bir kimseye tesadüf edebilmek çok zor. Görebildiklerimiz de, listelerin sonlarına, seçilme şansı olmayan sıralara konulmuşlar.

Bugünkü politika kavgalarında güzel konuşma, şiir ve nükte yerine; küfür, yumruk, tabanca, bıçak rol oynadığına göre; şaire, edibe itibar edilmemesi biraz da tabiî görülmelidir! Politikacıların mutlaka gözüne girmek isteyen edebiyatçılar, zaten, sanatlı söz etmeyi bir tarafa bırakıp, onların üslûbunu benimsiyor, bazan bu üslûpda onlardan da ileri gidiyorlar!

"Nedir bu toz duman, gözünüz belli hedeflerden başka hiçbir şeyi görmüyor" diye şikâyet ettiğimiz bazı dostlarımız: "Ne yapalım, şimdi seçim zamanı" diye cevap veriyorlar. Nasrettin Hoca'nın dediği gibi, biz seçim olmadığı zamanları da biliriz.

Bazı sözde şairlerle, şiir düşmanları el ele verip, şiirin de şairin de itibarını yokettiler. Şiire ve şaire itibar etmeyen bir toplumun ise ne hale geldiği, nereye gitmekte olduğu açıkça görülüyor.

3.1.97. KAMU OYU[113]

İnsanı, vicdanından ve inançlarından sonra, kontrol altında tutan en büyük güç kamu oyudur. Bazan, yürürlükteki kanun hükümleri bile kamu oyunun baskısı kadar tesirli olamaz. En küçük topluluklardan, en büyük toplumlara kadar bu baskının varlığı hissedilir. Dağ başındaki küçük bir köyde bile, doğruluğu şüphe götüren her hangi bir hareketi yapmak isteyen insan "el-âlemin ne diyeceğini" hesaba katmak zorundadır. Buna karşılık, bugün bir "Dünya kamu oyu"ndan da rahatça söz edilmektedir. Köyü-kenti, devleti-milleti aşan olaylarda "Dünya kamu oyu"nun da göz önünde tutulması gerekir.

Hürriyetin genişletilmesi nisbetinde kamu oyunun önemi artar. Geniş bir hürreyitin kötüye kullanılmasını önleyecek en büyük güç, kamu oyunun tepkisidir. Kanunların boşluklarından kolayca faydalanabilen kimseler, bu tepki karşısında duraklamak zorunda kalırlar.

Bu kısa girişten sonra, acı bir gerçeği, bütün açıklığıyla söylemeden edemeyeceğim: Türkiye'de, birçok önemli konularda, kendisine güvenilip, bel bağlanılacak bir kamu oyu teşekkül etmemiştir.

Meselâ, Türkiye'de bir hukuk kamu oyu yoktur. En hayatî hukuk problemleri felân veya falan yazarın siyasî tercihine göre çözümlenip, sonuca bağlanır.

Onbinlerce hukuk diploması verilen, yüzlerce hukuk profesörü yetiştirilen bir memlekette hukukî bir meseleyi, kinden, öfkeden, ideolojiden, politikadan ayırarak, sırf kanunlar ve hukukun ana prensipleri açısından el alıp inceleyen tarafsız bir kaleme tesadüf edemezsiniz.

Anayasa Mahkemesi, yurdumuzda tarihi çok yeni olan önemli bir kuruluştur. Bu Mahkeme'nin içtihatları hukuk dünyamız için yepyeni durumlar ortaya çıkarıyor. Bu durumları inceleyen, bu içtihatları ilmî olarak eleştiren kimse yok. Aslında, böyle eleştiriler sözü geçen Mahkeme için de faydalı olur, bu Mahkeme'nin alacağı kararlara ışık tutardı.

Söz gelimi, Anayasa Mahkemesi geçenlerde Anayasa'nın bir maddesini iptal etti. Kanunların Anayasa'ya uygunluğunu denetlemekle görevli bir mahkeme Anayasa'nın bizzat kendisinde yer alan bir hükmü de iptal edebilir mi? Eğer bizde bir hukuk kamu oyu olsa, işte size atam bombası gibi patlayacak bir mesele: Günlerce,

[113] Hisar, Sayı 230, Ağustos 1977, s.3-5

haftalarca tartışılacak, hakkında çarşaf gibi makaleler yazılıp, Kitaplar, broşürler çıkarılacak bir olay! Ama, bir iki cılız ve taraf tutan yazıdan başka, hukukçularımızdan ses çıkmadı. Bu iptali, kendi ideolojik görüşlerine uygun bulan bazı politikacılarımız karara alkış tuttu, uygun bulmayanlarsa homurdandı. Aynı Mahkeme, yarın alkışçı politikacıların benimsedikleri bir başka Anayasa maddesini iptal ederse, bu sefer onlar homurdanıp ötekiler alkış tutacaklar!

Ama, homurdanmak veya alkış tutmakla ilmî bir hakîkte erişilemez. Konu hakkında ilmin konuşması, ilmin sonuca varması gerekir. Ne yazık ki, Anayasa alanında çalışan hukuk bilginlerimizin çoğu, politikanın borazancı başlığını yapıp kendi görev alanlarını boş bırakıyorlar! Anayasa Mahkemesi, bir Anayasa hükmünü, herhangi bir sebeple, iptale yetkili midir, değil midir? Anayasa'da yer alan ve adı geçen Yüksek Mahkeme'nin kararına dayanak teşkil eden "Devlet şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki Anayasa hükmü değiştirilemez." İlkesinin hududu ve şümulü nedir? Hangi hükümlerin değiştirilmesi Cumhuriyetten vazgeçmek anlamına gelir? Karşımıza çıkan bu kadar hayatî bir konuda, hukuk bilginlerimiz her hangi bir tartışma açmıyor, susmayı tercih ediyorlar.

Bizde bir edebiyat kamu oyu da yoktur. Bu alanda herkes istediğini yazar, istediğni söyler. Kimse ne ilgilenir, ne de tepki gösterir. Millet parasıyla çalışan Televizyon'da bile 50 yılın Türk şiiri, kasıtlı olarak, yanlış verildi. Kimsenin adını duymadığı bazı şairler ön plâna çıkarılırken, çok değerli eserler vermiş ve mısraları milletin hafizasına yerleşmiş bazı şairlerin adları bile anılmadı. Ama, bu hareket, hakettiği tepkinin yüzde birini bile görmeden unutuldu gitti. Eğer, aynı Televizyon'da bir parti liderinin konuşması ötekinden biraz kısa verilseydi, yer yerinden oynardı! Politika alanında son derece hassas ve tesirli bir kamu oyuna sahibiz.

Edebiyat alanında herkes herkese istediği haksızlığı yapabilir, göz göre göre yalan söyleyebilir. Yazarın, ne okuyucusundan korkusu vardır, ne de başka yazarların tepkisinden. Kalemini herhangi bir sorumluluk duygusuna kapılmadan kullanabilir.

Son aylarda, Televizyon'da "Konularla Türk Şiiri" adında bir dizi program yayınlanıyor. Bu programlardan birinde, şairler (Edebiyat-ı Ceddideciler, 5 Hececiler gibi) mensup oldukları topluluklara göre, ayrılarak takdim edilmişti. Bu arada, bir arkadaşımız da "Hisar ekolünden felânca" diye tanıtıldı. Hisar Şairleri, Edebiyat-ı Cedideciler, Beş Hececiler, Yedi Meş'aleciler gibi, özelliği bulunan bir şairler topluluğu

olarak kendilerini kabul ettirmiş ve tarafsız edebiyat tarihlerinde de bu suretle yer almıştır. Bizim topluluğumuza gerçek anlamda bir ekol denir mi, denmez? Tartışma götürür bir konu. Ama, Beş Hececiler'e Yedi Meş'aleciler'e, Birinci Yeni, İkinci Yeni diye adlandırılan gruplara, hatta Edebiyat-ı Cedideciler'e – Batıdaki anlamıyla – birer ekol denilip denilemeyeceği de aynı şekilde tartışma konusudur.

Bu yüzden, Hizar'da yazan şairlerin oluşturduğu topluluk için spikerin "ekol" kelimesini kullanmamasını tercih ederdim. Televizyon'un bu takdimine karşı, "Hisar Şairleri"nin bir ekol kurmadıklarını ileri süren ciddî bir eleştirme yazısını da saygı ve anlayışla karşılayacağım tabiî idi.

Ama, Televizyon ekranının senelerce belli bir grup şairin tekelinde tutulmuş olmasına hiç aldırmayan (hatta bundan sevinç duyduğu belli olan) bir yazar, neden sonra yapılan bir programda, Hisarcı bir şaire de yer verilmiş olmasını hazmedemedi. Küplere bindi, zıvanadan çıktı. Akıl ve mantık ölçülerin büsbütün kaybederek, "Ne zaman okul oldu Hisar dergisi? Kim okul yaptı? Kaç mezun verdi?" gibi ipe sapa gelmez bir sürü lâflardan sonra, dergimizin Munis Faik tarafından bir süre çıkarıldıktan sonra kapanmış olduğunu söyleyecek kadar pervasızlıkta ileri gitti.

Yazıyı gören bazı dostlarımız beni haberdar ettiler ve hemen bir tekzip yollamamı istediler. Neyi tekzip edecektim? Penceresinden dışarıya baksa bayide asılı göreceği bir derginin çıkmakta devam ettiğini bu yazar bilmiyor muydu? Ciddî sayılan o gazetenin yazı işleri müdürü daha bir hafta önce, kendi gazetesinin edebiyat sayfasında Hisar dergisinin yeni sayısından bahsedildiğini hatırlamış olur muydu?

Hepsinden önemlisi, o gazetenin edebiyat sever okuyucuları, gazetelerde, dergilerde sık sık sözü edilen, yeni çıkan bütün yıllıklarda lehine de veya aleyhinde bir şeyler yazılan Hisar Dergisi'nin kapanmış olduğunu söyleyerek, göz göre göre kendilerini aldatmak isteyen o yazardan hesap sormazlar mıydı?

Ya Hisar'ı sevdiğini ve tuttuğunu sandığımız başka gazetelerin yazarları? Çatmak için bahane aradıkları o yazarın böyle bir gafını yakalar da bundan faydalanmaz olurlar mıydı?

Bu ve buna benzer soruları hatırlattıktan sonra, dostlarıma şunu söyledim: Eğer bütün okuyucular ve yazarlar böyle bir olay karşısında susacaklarsa, benim o yazıyı tekzip etmemin bir faydası yoktur. Hisar Dergisi'nin kapanması veya çıkmaya devam etmesi de bir önem taşımaz.

Kamu oyu bu kadar güçsüz ve tesirsiz kaldığı takdirde, yarın bir başka yazar da Rumeli Hisarı'nın, meselâ, Yavuz Sultan Selim tarafından yaptırılıp, bir süre ayakta kaldıktan sonra yıkılmış olduğunu rahatça yazabilecektir. Acaba, o zaman da, böyle bir yazara haddini bildirmek için, Fatih Sultan Mehmed'in öteki dünyadan tekzip göndermesini mi bekleyeceğiz?

Kamu oyunun hassasiyet gösteremediği bu konuda, kanunların koruyucu hükümleri yetersiz kalır. Tekzip yoluna başvurarak yalanın, iftiranın önüne geçilmesine imkân yoktur.

3.1.98. GEÇMİŞİN ANILARI GÜNÜMÜZÜN ACILARI[114]

Bu yaz, tatilimin bir kısmını Karadeniz, bir kısmını da Adalar Denizi kıyılarında geçirdim. Her iki kıyımızın birbiriyle yarış eden güzelliklerini doya doya seyrettin, kumundan, güneşinden, denizinden faydalandım. Yeni bir çalışma yılına dinlenmiş ve güçlenmiş olarak başlamak için kendimi vücutça ve kafaca hazır hissediyorum. Ama, ruhça, maneviyatça da hazır olduğumu, şevkimin, heyecanımın tazelenmiş bulunduğunu söyleyemem.

Bütün belirtiler, önümüzde bir öncekinden daha kötü bir yıl olduğunu gösteriyor. Bu dergiyi çıkarmak için katlandığımız güçlüklere her gün bir yenisi eklenmektedir. Son zamanlarda ortaya çıkan elektrik kesintileri matbaaları doğru dürüst çalışamaz bir hale getirdi. İşin asıl korkunç yanı, bu kesintilere sebep olan arızaların elektrik üreten tesislere yapılan sabotajlardan doğduğunun ciddiyetle ileriye sürülmüş olmasıdır. İnsan yatağında yılan olduğunu bile bile rahat bir uyku uyuyabilir mi?

Yılanın kafasının, yatağı yorganı ateşe vermeden ezilebileceğine olan inancım da gün geçtikçe zayıflıyor. Yatak, yorgan ateşe verdiği takdirde ise barınacak bir yerimiz kalmayacak Asayiş konusunda Televizyon da yapılan açık oturumu, çoğu yüksek tahsil görmüş bir kalabalıkla birlikte seyrettim. Yapılan konuşmalardan çok, seyircilerin gösterdiği tepkiler ilgimi çekti. Bir kısmı yumruklarını sıkıp ekrana saldıracak kadar öfkeye, heyecana kapılan bu okumuşlar kitlesinin, bazı yayın organlarının etkisiyle, meselenin büsbütün uzağına düşmüş olduğunu görmek bana büyük bir üzüntü verdi.

Devlet çarkının işleyişinde şu veya bu şekilde rol almış veya topluma yön vermede söz sahibi olmuş bulunanlar, aldatıcı görünüşlerin altında gizlenen gerçek

---

[114] Hisar, Sayı 240, Eylül 1977, s.3-5

amaçlarını ne olduğunu, vatanı tehdit eden tehlikelerin hangi ölçülere ulaştığını bir anlayabilseler, bu çarkın dişlileri arasına sokulmak istenen çomaklardan endişe etmezdim. Beni asıl dehşete düşüren, bazı gafil veya şartlandırılmış kafalara, hepimizi yerle bir edecek, kahredici bir yumruğun inmesine kadar, böyle bir tehlikenin anlatılabileceğinden, hemen hemen ümidi kesmiş bulunmamdır.

Kumda veya ağaç altında okumak için yanıma iki hâtıra kitabı almıştım: Sadi Koçaş'ın "Atatürk'ten 12 Marta" adlı eserinin birinci ve ikinci ciltleriyle Necip Fazıl

Kısakürek'in "Bâbıâli"si. Koçaş benim hemşehrimdir. Onun annesiyle benim babam süt kardeşi olduklarından, çocukluğumuzda ailelerimiz arasında yakın bir akrabalık ilişkisi kurulmuştu. O, benim babama "dayı" derdi, ben onun annesine "hala". Yaşama ve birşeyler yapma savaşı yollarımızı ayırdığı için, ilişkimiz gün geçtikçe zayıfladı, "dayı" ve "hala" Allah'ın rahmetine kavuştuktan sonra, bu ilişki kopma derecesine yaklaştı.

1959 yılında, Ankara Koleji'ne yakın bir apartmanın zemin katında oturuyordu. Kendisini ailece ziyarete gittiğimiz bir gün, uzun uzun memleket meselelerini konuştuk. Üzgün ve karamsardı. Hiç te iç açıcı olmayan bir tablo çizdikten ve benim de birçok noktalarda kendisiyle aynı fikirde olduğumu gördükten sonra, sordu:

-Peki, Mehmet, sence bu derdin çaresi nedir?

-Sanırım, Hükûmet istifa edecek veya erken seçime gidilecektir. Böyle bir istifa veya erken seçim durumun düzelmesini sağlayabilir.

-Ben bu Hükûmetin değil istifa etmek veya erken seçime gitmek, normal zamanında bile gerçek bir seçim yaptıracağına inanmıyorum.

-Öyle olursa demokrasi ortadan kalkar ve iş size düşer!

Telâşla şu karşılığı verdi:

-Aman Mehmet, orduyu bu işe karıştırmayın. Askerin bastığı yerde ot bitmez!

27 Mayıs ihtilâlinden sonra, Abdi İpekçi'nin yayınladığı yazılardan öğrendim ki, Sadi Koçaş, bu ihtilâli hazırlayanların başında geliyormuş! İlk komiteyi kuran, Cemal Gürsel'i de bu işe karıştıran o imiş! Şimdi kitabını okurken daha kesin ve tafsilâtlı olarak öğreniyorum ki, benim kendisiyle konuştuğum sırada, ihtilâl için birçok hazırlıklar tamamlanmış durumda imiş. Hem de bu hazırlıklar benim üzerinde oturduğum koltuklarda yapılıyormuş.

Koçaş'ın "İş size düşer" lâfını söylemem üzerine heyecanlandığını o zaman da

farketmiş, fakat bu konuda herhangi bir yorum yapamamıştım. Şimdi düşünüyorum da, Koçaş, belki de konuşmaları ve sorularıyla, benim bir şeylerden şüphelenmeme yol açtığını sanmıştı. Askerin işe karıştırılmaması gerektiğini söylemesi de, bende uyandığını sandığı şüpheleri silmek içindi.

"İş size düşer" demekle, hazırlanmakta olan ihtilâle, bilmeyerek, ben de fetva(!) vermiş oluyordum. Ama, benim fetvamda şart koşulan durum ortaya çıkmadan, yani seçim zamanı gelip, Hükûmet'in seçimi yaptırmayacağı anlaşılmadan, ihtilâl yapılmıştı.

27 Mayıs 1960 da Londra'da ateşemiliter olarak bulunan Sadi Koçaş'ın da ihtilâlin tarihin tesbitte her hangi bir rolü olmamış, o da bizim gibi olayı radyolardan öğrenmiştir. Bu sebeple, kitabında ihtilâlin nasıl yapıldığı konusunda, görgüye dayanan bilgiler yok. Ama, ihtilâlin sebepleri, hazırlık safhaları ve subaylar arasında ta 1940 lardan başlayan, örgütlenmeler çok canlı bir şekilde anlatılıyor. Hele, ihtilâlden sonra ortaya çıkan gruplaşmaları ve bu gruplar arasındaki hakimiyet mücadelelerini Koçaş'ın kaleminden okumak benim için çok ilgi çekici oldu. O tarihlerde Amerika'da bulunduğumdan, memlekette olup bitenleri radyoların ve gazetelerin verebildiği ölçüde bile öğrenememiştim.

Öteden beri askerlik ve politikacılıkla yazarlığı bir arada yürütmüş olan Sadi Koçaş'ın ölçülü ve samimi bir anlatımı var. 12 Mart'tan sonra başbakan yardımcılığı da yapmış olan yazarın, bu kitabının, son yıllarda başımıza gelenlerle ilgili hatırlarına ayrılacağı anlaşılan, üçüncü ve dördüncü ciltlerini de merakla bekliyorum.

Geçmişi anlatırken, zaman zaman günümüze de sıçrayan Sadi Koçaş, memleketimizin, bugün, 27 Mayıs ve 12 Mart'tan daha kötü bir durumda olduğunu ileri sürüyor, bu durum devam ettiği takdirde, "yeni bir Atatürk'e, yeni bir (Misakı Millî)ye ve 1919-1922 savaşından daha zor, daha çetin bir mücadeleye zorunluk duyulacağından" endişe ettiğini söylüyor. Bu durumdan kurtulmak için kendine göre bazı çareler de teklif eden yazarın, yaptığı tespitler ve gösterdiği çarelerde zaman zaman hataya düşmüş olduğu, haklı olarak, ileriye sürübilir. Ama, ben onun gerçek bir vatansever olduğundan ve yazdıklarını duyarak, inanarak yazdığından şüphe etmiyorum.

Necip Fazıl'ın Bâbıâli'sini okurken, daha ilk sayfalarda, yazarın öteki yazarlara bakış tarzı sinirlerimi bozdu. Cüceler ülkesine düşmüş bir Güliver gibi herkesi ufacık görüyordu. Sayfalar ilerledikçe bu bakış tarzına alıştım. Hatta, yazarın, kusur bulmakta, iğnelemekte ustalıkla kullandığı keskin zekâsı, büyük hiciv kabiliyeti hoşuma gitmeye

başladı.

Yıllardır, görüp görüp de dostluk uğruna, arkadaşlık uğruna söyleyemediğimiz şeyler yüzünden patlayacak bir hale geldik. Dilimiz, kalemimiz karıncalana karıncalana, sağlığını kaybetti. Buna rağmen, kusurlarını mümkün olduğu kadar örtüp, değerlerini ortaya çıkarmak için elimizden geleni yapmış olduğumuz kimseler, bir defa da kendilerine kazara kuş tüyüyle dokunmaya "gözün üstünde kaşın var" demeye kalksak

bize darıldılar, hatta düşmanca tavırlar takındılar.

Şimdi düşünüyorum da, Necip Fazıl'ın Cyrano'ya taş çıkartan o zehir gibi diliyle, bu memlekette nasıl yaşamış ve itibar görmüş olduğuna hayret ediyorum. Bunda, Şair'in sanat gücü kadar, o vakitler konuşup görüştüğü edebiyatçıların şimdikilerden daha olgun, daha fazla hoşgörü sahibi olmaları da rol oynamıştır. Şahısları ve eserleri hakkında, hakarete varacak kadar ağır tenkitlerini dinledikten sonra dahi, Necip Fazıl'ın değerini kabul eden ve onunla arkadaşlık etmekten vaz geçmeyen insanlar görüyoruz Bâbıâli'de!

Bir Nazım Hikmet'le bir Necip Fazıl, toplanan meraklıların önünde, birbirlerinin şiirlerini kendi üslûplarıyla okuyup, bu değişik okuyuştan hangisinin kaybedip, hangisinin kazanacağını ölçmeye çalışıyorlar. Biz, bugün, değil iki zıt kutupta bulunanlar, aynı kutbun çeşitli bölgelerine yerleşmiş olanlar arasında dahi bir diyalog kurabildiğini görmüyoruz. Hepimiz birbirimiz için düşman kardeşler olduk. Ne konuşur, nede selâmlaşırız.

Necip Fazıl, kitabının başında Bâbıâli'yi şu cümlelerle anlatıyor: "Bâbıâli insana, ilk bakışta bir mekân hükmü içinden görünür. Bakırcılar, hasırcılar gibi bir mekân... Halbukî o, bir mekân değil zamanın gayet hususî bir tecelli noktasıdır... O, madde yerine ruhun çöreklendiği bir yuva... Başka bir mekâna nakledilemez. Nereye taşınsa ve üzerine ne püskürtülse zaman kepçesinin onda çalkalandığı mayonez tutturulamaz. Bâbıâli eski aşk ve ahengini kaybetmiş düşkün bir cemiyette, türlü tezatların hazin ruh haletini yaşatıcı, dokturu, güllâbicisi, ilâcı olmayan bir tımarhanedir.

Yazar, Bâbıâli için 1928 yılında verdiği anlaşılan bu hükümlere, kitabının sonunda şunları ekliyor: **"Cumhuriyet devri boyunca 27 yıl fikre susta durdurmaktan başka marifet göstermemiş, daha evvel de ekalliyetler, suyun öte yanındakiler ve iç suikastçılar elinde ahmak kalemlere "muharrircilik" oynatmış ve**

asırlık hayatında hiçbir defa halis Türk ve Anadolu sesine megafonunu teslim etmemiş olan Bâbıâli, nihayet 1950 den bu yana, fikri her çeşitiyle çöp tenekesine atmak, onun iyi ve kötüsü diye bir şey kabul etmemek ve halkın belden aşağı duygu cihazları üzerinde "icra-i ticaret" etmek sanatında karar kılmıştır. Fikirse umumi satışın onda biriyle sol, yüzde biriyle de (ne hazin!) sağ kanatlara havale edilmiştir."

Bu ağır ve acı hükümlerin, büyük bir ölçüde gerçeğe uygun olduğu, gerçeği yansıttığı inkâr edilemez. Memleketi sık sık uçurumun kenarına getiren siyasi olaylar kadar, fikrin ve sanatın gelişmesini önleyen hain ve kasıtlı davranışlarda da Bâbıâli'nin önemli bir rolü bulunduğu unutulmamalıdır.

3.1.99. SUSMUŞ MUSİKİ[115]

Çok şükür hürriyet rejiminde yaşıyoruz. Aynı dergileri okumak, aynı düşünceleri savunmak zorunda değiliz. Gömleğimiz, kıravatımız, elbisemiz de zevkimize göre seçilebilir.

Ama, yine de bütün bunlar bize belli bir standardın dışına çıkabilmek imkânını vermiyor. Bahçeden, ağaçtan, çiçekten yoksun, daracık apartman dairelerine sıkışmış bulunan, akşamları tek bir kanaldan yayın yapan aynı televizyonun önüne oturmak zorunda olan bugünün insanı, kendi şarkısını dinleyemez, kendisine mahsus hayaller ve düşüncelerle başbaşa kalamaz.

Oğlanın, kızın, konunun-komşunun sevdiği son derece basit, son derece zevksiz bir musikiyi dinlemek; yalancı ve hayasız insanlar tarafından her Allah'ın günü, beyninin yıkanmasına izin vermek zorundadır.

Borulu gramofonlarla komşularını rahatsız edenlerin hikâyelerini eski kitaplarda okurduk. Zemberekle çalışan bir gramofon, borulu da olsa, ne kadar ses çıkarabilir? Bugünün elektrikli işkence âletleri yanında, borulu gramofonları, küçük çocukların oyuncakları kadar masum ve zararsız saymak gerekir. Hem, borulu gramofonla verilen konserlerde zembereği kuruncaya kadar geçecek bir zaman (bir "oh" deyip dinlenme payı) vardı. Onların yerine geçen 78 devirli pikaplarda da plâk değiştirme işi arada bir soluk almaya imkân veriyordu. (Long play) dedikleri 33 devirli kocaman plâklar ve hele teypler ve kasetler çıktıktan sonra işimiz Allah'ın merhametine kaldı!

Bazı sabahları, içimde şiir yazma hevesi uyanır. Benim şiirimin musikiyle

---

[115] Hisar, Sayı 241, Ekim 1977, s.3-5

yakınlığı vardır. Güzel nağmeleri hatırlar, güzel mısralar kurmaya çalışırım. Tıraş olurken, kahvaltı ederken de aklım hep o mısralardadır. Ama, işime gitmek için bir de dolmuşa binmeye göreyim: Şoförün zevkine göre seçilmiş kasetlerden çıkan canhıraş sesler, çöp sepetlerini

bile kirletecek derecede bayağılaşmış şarkı sözleri kulaklarımdan girer, beynimi, ruhumu ve bütün iç dünyamı siyaha boyar. Dolmuştan inerken, ben artık şiirden de, musikiden de nefret eden bir insan olurum.

Bu işkenceden güzelim sayfiyelerde, deniz kıyılarında, ağaç gölgelerinde de kurtulmak imkânı olmadı. Portatif cihazlar oralara da işgal, oraları da zindan etmişlerdi!

Mehmet Kaplan ve Gültekin Sâmanoğlu ile birlikte, Kalamış'ın (hani Behçet Kemal'in "Bir tatlı huzur almaya" gittiği Kalamış'ın) en sessiz lokantasını seçip, o lokantanın hayli geniş olan bahçesinin en tenha bir köşesine yerleşmiştik. Gurubu seyrediyor, tatlı bir edebiyat sohbeti yapmaya hazırlanıyorduk. Birden hoparlör açıldı ve bir şarkıcının insanı canından bezdiren feryatları, ulumaları başladı. Garsonu çağırıp "Bu lokantada müzik yoktu. Ne oldu?" dedik. Bizden hayli uzakta olan lokantanın kapalı kısmında bir sünnet düğünü varmış. Düğün sahibi lûtfedip bu şaheserleri(!) bizim de dinlememize izin vermiş ve bu yüzden hoparlörü açmışlar. "Kapat" diyecek olduk, baktık ki öteki müşteriler hallerinden memnun, bedavadan müzik dinletiyor diye adama teşekkür ediyorlar. Acele birkaç lokma yemek yiyip, çareyi, o semte yakın olan Kaplan'ın evine kaçmakta bulduk. Bir ara Kaplan bize, duvardaki kocaman Sivrihisar tablosunu gösterip, "İşte bu da bir musiki" diyordu. Ben telâşlanıp "Aman Üstat, musikiden bahsetme!" deyince, şu cevabı verdi: "Ama, bu susmuş bir musiki! Zaten musikinin en iyisi susmuş musikidir!"

Bizimki gibi, devletin sanatla ilgilenmediği toplumlarda, yaşabilen musiki, ancak büyük kitlelerin ortak zevklerine hitap eden musiki oluyor. Bu ortak zevk ise, görülmemiş bir seviyesizlik gösterir, adeta bir zevksizlik örneği haline gelirse, iyi bir musiki dinlemek isteyenler için, "susmuş musikileri" tercih etmekten başka, yapacak bir şey yoktur.

Bugünün makine medeniyetine ve makineleşmiş insanlarına sanatın bir lüzumu olmadığı ileri sürülebilir. Ama, ne çare ki, toplumda hâlâ sanatsız yaşayamayan, sanatı hayatlarının gayesi yapmış insanlar da var. Bugünkü toplumun onlara çektirdiği azabı anlatmaya, kelimelerin gücü yetmez. Bu azabı, ancak, sevdiklerinin birer birer

öldürüldüğünü görüp, buna karşı elinden bir şey gelmeyen duygulu bir insanın azabıyla ölçebiliriz.

Roman şiir, hikâye, politika adına, ideoloji adına hergün ipe çekiliyor. Okyanus üstündeki ufacık adaların Robensonları gibi birbirinden uzakta yaşayan gerçek sanatçıların ve gerçek sanatseverlerin birbirine ulaşmak, birbirlerine destek olmak imkânları yok. İdeolojinin ve politikanın azgın dalgaları yollarını kesmiş, ellerini kollarını bağlamış.

Ekmek sıkıntısını, et sıkıntısını her insana anlatmak mümkündür. Sanattan uzak kalmanın, sanat açlığını doyuramamanın sıkıntısını kime anlatabilirsin? Bir tarihte, Hisar idarehanesini kendisinden kiraladığımız yaşlı bir kadın vardı. Aramızdaki sözleşmenin süresi bitmemiş olduğu halde, bizden kiranın artırılmasını istiyor, dergide çalışan kızcağızı da ikide bir telefonla rahatsız ediyordu. Kendisiyle konuşmaya gittim. Derginin nasıl güç şartlar altında yayınlanmakta olduğunu, onu çıkarmak için ne büyük sıkıntılara katlanmaya çalıştığımızı anlatmaya çalıştım. Üzüntüyle beni dinliyordu. Bir ara gözlerinin bile yaşardığını gördüm. İçimde, tam bir başarı kazanmış olmanın mutluluğu yeşeriyordu. Zaten paraya hiç ihtiyacı olmayan yaşlı kadın: "Affedersiniz, ben hata etmişim, kiraya zam yapmanıza gerek yok" diyecek ve derginin yaşaması için bir miktar maddi yardım bile teklif edecek sanıyordum. Halbuki, gözlerinin yaşını elinin tersiyle sildikten sonra, bana şöyle dedi: "A evlâdım, madem size bu kadar sıkıntı çektiriyor,

kapatıverin şu dergiyi!"

Bu, bir anaya, "Madem beslemekte güçlük çekiyorsunuz, boğuverin şu çocuğunuzu" demek gibi bir şeydi. Ama, bugünkü toplumda, özellikle ensesi kalın, gücü kuvveti yerinde olanların tamamına yakın büyük bir kısmının, bu konuda o yaşlı kadından farklı düşünmediklerine eminim.

Zaruri ihtiyaç maddeleri söz konusu olunca "gaz, tuz, bez..." ön sırada sayılır da; şairin, romancının, hikâyecinin ecel terleri dökerek verdiği kafa ve ruh ürünlerini okuyucuya iletecek olan kâğıt son sırada bile hatıra getirilmez! Siyasî gazeteler korku belâsına, azıcık himaye edilir, o kadar!

Kime anlatacaksın, dergi ve kitap basılacak kâğıdın da "gaz, tuz, bez..." gibi bir ihtiyaç maddesi olduğunu? "Gaza, tuza, beze..." duyduğu ihtiyaç kadar kitaba dergiye ihtiyaç duymayan bir toplumun geri toplum sayılacağını? Böyle bir toplumda iktisadî ve teknik bazı ilerlemelerin gerçekleştirilmesi mümkün olsa bile, bunun o toplumun

gerilikten kurtaramayacağını ve ayakta tutamayacağını?

Kimseye anlatamayacaksın! Hazırlanmış kitapların çekmecende kalacak. Her türlü fedakârlığı göze alarak fâhiş fiatla kâğıt tedarik edip kitablarını bastırabilsen bile, kimseye duyuramayacak, kimseye ulaştıramayacaksın. Her türlü desteği kolayca sağlayabilen ideolojik yayınlar kin kusmakta devam edecekler. Onlarla zehirlenen, onlarla şartlandırılan gençler, birbirlerini öldürmek için fırsat kollayacaklar. Buna karşı polis tedbirlerinin artırılması yeterli sayılacak.

Gerçek sanatçı, gerçek ilim ve fikir adamı, gittikçe daha çok yalnızlığa mahkûm edilmekte, yürekler yakıcı bir kanlı arenayı, ağzı tıkanmış, eli-kolu bağlanmış olarak, göz yaşlarıyla seyretmek zorunda kalmaktadır.

3.1.100. KÖŞK'ÜN DAVETİ VE HİSAR'IN YILDÖNÜMÜ[116]

Önce Halide Nusret Zorlutuna üstadımız telefon etti:

—Evlâdım, dün Köşkten bana bir davetiye getirdiler. Sayın Cumhurbaşkanı yazarları ve sanatçıları davet ediyormuş. Ben yalnız gidemem. Sen giderken beni de alabilir misin?

—Benim bu davetten haberim yok.

—Nasıl olur? Peki,Hisar'dan kim gidiyor?

—Sanırım hiç kimse! Eğer arkadaşlardan biri davet edilmiş olsaydı,beni haber ederdi.

Üstad'ın telefonunu başka telefonlar takip etti. Bir çok dostlarım,27 yıldır Başkent'te Türkiye'nin en iyi edebiyat dergilerinden birini çıkarıp, 35 yıldır yazıp—çizip de, öteki yazarlarla birlikte Köşk'e davet edilmemiş olmanın hesabını benden soruyorlardı!

Aralarında büyük şairler, büyük bestekârlar bulunan padişahların devri çoktan kapandı. Şiir yazan, şarkı meşkeden, sofrasına şairleri,musikişinasları davet edip, onlarla sohbet etmekten zevk alan ilk ve son Cumhurbaşkanımız da Atatürk'tü. Ondan sonra, arada bir,Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterlerinin şairler (hem de aruz vezniyle yazan şairler) arasından seçildiğini gördük: Cemal Yeşil'ler, Munis Faik Ozansoy'lar,

---

[116] Hisar, Sayı: 246, Mart 1978, s.3—4.

Fuat Bayramoğlu'lar o yüce makamdan gelip geçtiler.

Şimdiki Cumhurbaşkanımız gibi, Genel Sekreterimizin de şairleri, yazarları bizzat okuyup incelemeye vakit bulabildiklerini sanmıyorum. Köşk'e davet edilecek şair ve yazarların listesini onlara bir üçüncü kimse hazırlayıp vermiştir.

Bu üçüncü kimsenin veya ona yol gösteren dördüncü beşinci kimselerin beni (ve arkadaşlarımı) tanımamış tanısa da tercih etmemiş olmasından gam yemem. Zaten bu çeşit resmî ve protokollü toplantılardan sıkılırım. Ama gel de dostlarıma dert anlat! Bu davet işini adeta mesele yapmaya kalktılar. Hele Hanım, davete eşlerle birlikte gidileceğini öğrenince açtı ağzını yumdu gözünü:

—Senelerdir edebiyat dergisi çıkarırım diye öğünürsün. Bana vereceğin saatlerin çoğunu ona verdin. Hiçbir akşam sofraya vaktinde gelmedin. Kırk yılda bir şair ve yazarları Köşk'e davet ediyorlar, onda da sen yoksun! Ben bu toplantıyı görmek isterdim.

Hanımın bu sözleri aklıma, rahmetli Halil Nihat Boztepe'nin bir şiirini getirdi: Benim ne marifetim var, benim neyim mevcut?

Mücadelâtıma bilmem nedir olan mev'ut?
Uyup hayalime ettim de şî're bezl—i vücut
Değil ki şair adamdan da olmadım mâdut!
İrade—i ezeliyyen mi var ki ey mabut
Polisken oldu müderris Hasan Reşit Tankut
Bu yeryüzünden acep ben neyim, benim ne var?

Yukarda ki kıt'ayı birkaç kere okuduktan sonra, en vurucu beyti dilime takıp kaldı:

Uyup hayalime ettim de şi're bezl—i vücut
Değil ki şair adamdan da olmadım mâdut!

<<Hayalime uyup, varlığımı şiire verdim de, şair değil, adamdan bile sayılmadım.>> Acaba niçin? Sorunun cevabını ararken eski Cumhurbaşkanlarımızdan birinin damadı imdadıma yetişti! <<Sola açılmak adam olmaktır!>> diyordu. Derdin

devasını bulmuştum ama, çok geç kalmış olduğumu acı acı hatırladım.

Gerçi, işin gereği, 50—60 yaşından sonra anadan doğma solcu kesilenleri çok görmüştüm. Ama, onlardaki esneklik benim gibi kaskatı adamda ne gezer!

Köşk'e davet edilen şair ve yazarların kimler olduğuna dair, sonradan bana verilen bilgiler yüreğime azıcık su serpti: Ben davet edilmemiş isem de, benim Hisar'da şiirlerini düzelterek yayınlandığım, adını edebiyat çevrelerine duyurduğum şairlerinden bazıları davet edilmiştir.

Onların, zamanında yön değiştirip, <<adam olma>>nın yolunu tutmuş bulunmaları, kendileri için ayrı bir meziyet sayılır.Davetliler listesindeki edebiyatçılar arasında—Halide Nusret gibi, göstermelik olarak çağrıldığı anlaşılan bir iki üstadın dışında aynı yolun yolcusu olmayan kimse yoktu.

Hisar, bu sayıyla 28 inci yayın yılına giriyor. Önemli olan Köşk'ün bizi davet edip etmemesi değil, yabancı ideolojilerin köleliğini yapmayan, kökleriyle bağlarını koparmadan gelişip yenileşen gerçek millî sanatımızı 28 yıldan beri gittikçe artan bir güçle savunabilmiş olmamızdır.

Engellemelere ve çelmelere çoktan alışmış bulunuyoruz. Birçoklarının bize karşı gösterdikleri düşmanlığı, yalanın gerçekle karşılaşmaktan duyduğu korku yaratıyor. Bize hak ettiğimiz yayılma, genişleme imkânı verilirse tekerleklerine taş konmuş, balonlarına iğne batırılmış olacağını biliyorlar.

Kargaların, kendi seslerini dinletebilmek için, bülbülleri susturmak istemelerini hoş görmeliyiz. Radyo veya Televizyon'da bir kerecik Hisar adının geçmesi, bir takım kimselerde isteri nöbetleri yaratıyor. Hisar Şairleri'nin ve öteki gerçek şairlerin sesleri duyulmazsa, bugünün şiirinin, kendi yazdıkları kulak tırmalayıcı, öğürtü verici şeylerden ibaret olduğuna herkesi inandıracaklarını sanıyorlar.

Bu yutturmaca da büyük ölçüde başarıya da ulaşmışlardır. Şiir ve şair denilince dudaklarda hemen bir gülümseme veya yüzlerde bir tiksinti belirmesini başka türlü nasıl açıklayabiliriz?

Ama, işin iç yüzünü bilenler, yıllardan beri Hisar'ı ve benzeri sanat dergilerini ellerinden düşürmeyenler de var. Şiirlerimizi onların dudaklarından işitiyor, düşüncelerimizi onların kalemlerinden okuyoruz.

Bizce bunca sıkıntılara rağmen yaşama ve çalışma gücü veren de onlardır.

3.1.101. BAHAR BAYRAMI[117]

Akar suya, yeşilliğe, dağa, ormana her zaman özlem duyarım. İlkbahar geldi mi, bu özlemim iki katına, üç katına çıkar. Sanki içimde kafese kapatılmış bir kuş vardır; kurtulabilmek için çırpınır da çırpınır.

Asmalar altında doğdum, ceviz dalında büyüdüm;
Tekerlek izi görmemiş dağ yollarında yürüdüm.

Alışamadım bu şehrin çiçeksiz ilkbaharında;
Sığmıyor başıboş gönlüm şu beton yığınlarına.

Gösterir takvimin baharı yine,
Uzakta güller açan bahçelerim.

Ellerim yaprağa değemez, ayaklarım çimene,
Baharı hafızamda seyrederim.

Hafizamda seyrettiğim bahar gerçekten ihtişamlı bir bahardır. Şimdi <<görkemli>> dedikleri <<ihtişamlı>> kelimesini <<Sonbahar Duyguları>> adlı şiirimde de kullanmış:

Kuşlar gidince kalmayacak bağda ses, seda;
Bir ihtişamlı ömre, bu bir muhteşem veda.

demiştim. Bunu okuyan tanınmış bir yazar, öğüt veriyordu: <<İhtişamlı kelimesini daha önemli şeylere sakla. Dal için, yaprak için bu kelimeyi kullanıp, heder etme!>>

Henüz yirmi yaşında bir genç şair olduğumdan, yazarın bu sözlerine üzülmüştüm. Şimdi soğukkanlılıkla düşünüp, ona hak veriyorum: Ankara'da doğup büyüyen ve ömrünü burada geçiren yazar, en büyük ihtişamın tabiatta; suyun, yaprağın, kuşun, sincabın yarattığı eşsiz tablolarda olduğunu nereden bilecekti?

<<Güneş Rengi Kadehlerle>> adındaki ilk şiir kitabım çıktığı zaman (1958), okuyucuların merak edip bana en çok sordukları şu oldu: <<Bir şiirinizde geçen (5 Mayıs)ı merak ettik. 5 Mayıs'ta ne olduğunu açıklayabilir misiniz?>> <<Değişmedi>>

---

[117] Hisar, Sayı: 248, Mayıs 1978, s.3—4.

başlığını taşıyan o şiirimde:

Yıllarca gördüğüm nice eğlenceler, bütün,
Bir (5 Mayıs) kadar heyecan vermiyor bana.

demiştim. Şiiri okuyanlar (5 Mayıs)ta bir sır olduğunu sanıyor, unutulmaz bir aşk veya—hiç değilse—tatlı bir gönül macerası hayal ediyorlardı.

5 Mayıs'ın ne olduğunu, şimdi ancak yaşı ellinin üstünde olanlar hafizalarını zorlayarak bulabilirler. 5 Mayıs bizim bahar bayramımızdı. O bayram şimdiki bayramlara benzemezdi. 5 Mayısın hazırlıklarına daha Şubatta, Martta başlardık. Birbirleriyle iyi anlaşan arkadaşlar grup grup ayrılır, aramızda kur'a çekerdik. Kim pirinç pilâvı (pilâv denince hatıra bulgur geldiğinden, pirinç olduğunun ayrıca açıklanması gerekliydi), kim tavuk kızartması, kim yumurta.. getirecek bu kur'a sonucu anlaşılırdı. Hocalarımız <<Koru>> ya mı, <<Kozoğlu>>na mı gidileceğini tartışırken biz hazırlıklarımızı tamamlar, 5 Mayıs günü erkenden Merkez İlkokulu'nun bahçesinde toplanırdık.

Kocaman, bir al bayrak, kıvrıla kıvrıla yükselen, yemyeşil dağ yollarını, ağır ağır tırmanır; yürüyüş koluna girmiş öğrencilerin gözetimi altında onu takip ederdi.

Sabahtan akşama kadar çılgına koşup eğlenerek, yumurta döğüştürüp, çiğdem toplayarak geçirdiğimiz 5 Mayıs'ların tadı bugün bile damağımdadır.

Hıdırellez (Hızır —İlyas) takvimlerde 6 veya 7 Mayıs olarak kabul edildiği halde, niçin 5 Mayıs'ta bayram yapardık bilmiyorum. Acaba, bu benim doğup büyüdüğüm kasabanın bir özelliği miydi, diye düşünüp, yurdun başka köşelerinden gelen arkadaşlarıma sordum, onlar da ilkokul öğrencisi iken 5 Mayısta bayram yaptıklarını hatırladılar.

Peki, şimdiki 1 Mayıs nereden çıktı? Hep birlikte merakla düşüp, kütüphaneye daldık. 27 Mayıs 1935 tarihli ve 2739 sayılı Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun'un gerekçesini, görüşme tutanaklarını kelime kelime inceledik. Sözü geçen Kanun'dan önce <<Bahar Bayramı>> adıyla resmen kabul edilmiş bir tatil günü yokmuş. Bahar Bayramı'ndan geçtim, Ramazan ve Kurban Bayramlarında dahi <<teamüle istinaden>> (görenek, geleneğe dayanılarak) tatil yapılırmış. Sözü geçen Kanun'un görüşülmesi sırasında, dini bayramlar dolayısiyle kabul edilecek tatilin kaç

gün olması gerektiği uzun uzun tartışılmış. Hafta tatilini cumadan pazara alınmasının gerekçeleri uzun uzun açıklanmış. Bizim, batı ülkelerinden ayrı bir hafta tatili kabul etmemizin milletlerarası ticari ve iktisadi ilişkilerimizde doğurduğu aksaklıklar bu gerekçelerin başında yer alıyor.

Görenek ve geleneklerimizde yer alan 5,6 veya 7 Mayıs yerine 1 Mayıs'ın Bahar Bayramı olarak kabulüne ise dişe dokunur bir gerekçe gösterilmemiş, <<....bütün medeni milletler tarafından tatil günü olmak üzere kabul edilmiş olan birinci kânunun 31 nci ve ikinci kânunun birinci günleriyle mayısın birinci günü de tatil günleri arasına katılmıştır.>> denilmekte yetiniyor.

Keşke iş <<bütün medeni milletler tarafından... kabul edilmiş>> tatil günleriyle kalsaydı. Medeni milletlerin (!) tutulmuş oldukları hastalıklar da birer birer yurdumuza akın etti. Bu gün ne Bahar Bayramı'mız var ne Hıdırellez'imiz... Artık, 1 Mayıslarda, eğlenmek şöyle dursun, üzüntüye, yasa boğuluyoruz.

Bizi 5 Mayısta mesire (piknik) yerlerine yolcu eden ana—babalarımız, güneş çarpmasından, düşüp bir erimizi incitmemizden korkar, <<Çok fazla koşmayın, arada bir ağaç gölgesine oturup dinlenin>> derlerdi.

Şimdiki ana—babaların çocuklarını 1 Mayısta evlerine kilitlemeleri gerekiyor. Eğer dışarı çıkmalarına izin verirlerse akşam eve sağ dönüp dönmeyecekleri şüphelidir.

1 Mayısı takip eden günlerin gazetelerinde, Bahar Bayramı'nın nasıl kutlandığını, halkımızın nasıl eğlendiğini değil; ne gibi olaylar çıkarıldığını, kaç ölü kaç yaralı bulunduğunu okuyoruz. Radyo ve Televizyon, topluluklara rastgele ateş edildiğini, yollarda, binalarda bombalar patlatıldığını haber veriyor.

Şimdi biz, yalnız tabiattan ve onun —kelimeyi tekrar ediyorum—ihtişamlı güzelliklerinden değil; sevme, acıma duygularından da habersiz insanların arasında yaşıyoruz.

Eğer buna yanaşmak denilebilirse...

3.1.102. SON AYLARIN KAYIPLARI[118]

Geçenlerde, sabaha karşı, çok canlı, çok ilgi çekici bir rüya gördüm. Uyanır uyanmaz telefonun başına koştum. Rüyada birlikte olduğumuz arkadaşa gördüklerimi anlatacaktım. <<Kim bilir ne kadar şaşıracak, ne kadar gülecek>> diye düşünüyordum.

---

[118] Hisar, Sayı: 249, Haziran 1978, s.3—5

Cep defterimde telefon numarasını buldum. Çevirmeye başladığım zaman aklım başıma geldi. Sözü geçen arkadaşımı bir yıl önce kaybetmiştik!

Ölenlerle yaşayanları böylesine karıştırdığım zamanlar oluyor. Arada bir düşünüyorum: Acaba o taraftaki dostlarımı mı daha çok, bu taraftakiler mi? Artık o taraftakilerin daha çok olmaya başladığına şüphe yok.

Cemal Yeşil, son rübailerinden birinde şöyle diyordu:

Yorgun anılarda ağrı dinmez oluyor,
Devşirme umutlar içe sinmez oluyor,

Yol asma kilitli, çevre boş... En kötüsü,
İnsan bu yaşında dost edinmez oluyor.

İnsan yeni dost edinemez olur, eski dostları da öbür dünyaya göçmüş bulunursa, korkunç bir yalnızlık içine düşmekten kendisini kolay kolay kurtaramaz.

77 yaşına ulaşmış bulunan Cemal Yeşil, canlılığını zindeliğini hiç yitirmemişti. Gözleri her zaman ışıl ışıl, vücudu her zaman kıpır kıpırdı. Yüzünden gülümseme eksik olmazdı.

Ölümünden dört ay önce, İstanbul'dan birkaç haftalığına Ankara'ya gelen bir şair ve yazar dostu (Yılmaz Aybar'ı) birlikte ziyarete gitmiştik. Yanımızda başka arkadaşlar da vardı . Ev sahibine ilk söylediği, tatlı bir nükte oldu: <<Beni boy sırasını göre mi oturtacaksınız, yaş sırasına göre mi?>> Hepimizden yaşlı olan Üstadın boyu, hepimizde kısaydı. Pırıl pırıl yanan zekâsı, genç görünen yüzü ile yaşını hiç belli etmiyordu. Yalnız, kulaklarının ağır işitmeye başladığını farketmiştik.

Toplantıdan biraz erken ayrılmıştı. Bir süre sonra biz, bir arkadaşın otomobiliyle Farabi'den Kızılay'a doğru giderken, O'nun kaldırıma talim adımlarıyla rap rap yürüdüğünü gördük. Demek ki Tunalı Hilmi'de bulunan evine kadar oldukça uzun bir yolu yaya yürümeye karar vermişti.

Cemal Yeşil, Maliye ve Başbakanlık Müşteşarlıkları, Cumhurbaşkanlığı Sekreterliği, Büyük Elçilikler gibi önemli Devlet hizmetlerinde bulunmuştu. Bir yandan bu hizmetlerin parlaklığı, öte yandan O'nun alçak gönüllü yaratılışı, şairliğinin gölgede kalmasına sebep olmuştur. Türk'ün en kara günlerinden bir ümit ışığı gibi parlayan

Mülkiye Marşı'nın O'nun tarafından yazıldığını bilmeyenler bugün bile çoğunluktadır.

Başka bir aşk istemez, aşkınla çarpar kalbimiz,
Ey Vatan, gözyaşların dinsin, yetiştik çünkü biz;
Gül ki sen, neş'enle gülsün ay, güneş, toprak, deniz
Ey Vatan gözyaşların dinsin, yetiştik çünkü biz,

.....

Beklesin Türkoğlu'nun azminde kuvvet bulmayan,
Sel durur, yangın söner elbette bir gün ey Vatan,
Süslenir oynar yarın, dün ağlayıp matem tutan,
Ey Vatan gözyaşların, dinsin yetiştik çünkü biz.

Milletimizi can evinden vuran mütareke ve işgal günlerinde, 19 yaşında bir gencin bu marşı yazabilmesi—her şeyden önce—bu ümit ve imanı taşıyabilmesi, üzerinde minnetle, hayranlıkla durulacak bir olaydır. Atatürk'ün Samsun'a çıkışı bile, bu marşın yazılışından (Nisan—1919) sonraya rastlar.

Yeşil'in Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürü olduğu yıl, ben daha ilkokulu bitirmemiştim. Bu yüzden Rahmetli'nin yaş bakımından akranı olmadığım da şüphe yok. Ama, <<baş>> bakımından aramızda samimi bir uyuşma vardı. Öyle olunca da, Üstad, yaşına ve mevkiine önem vermez, daha Mülkiye'yi yeni bitirmiş bir stajyer memur olduğum zamanlarda bile, bana bir akranı imişim gibi davranırdı.

Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğinden Kâbil Büyük Elçiliğine tayin olduğu 1951 yılında kendisini Ankara'nın Bahçelievler semtindeki evinde ziyaret etmiştim. Bana kendi eli ile çay hazırladı ve —yardım etmeme izin vermeden mutfakla salon arasında hayli uzun olduğu anlaşılan yolda durmadan gidip geldi. Veda ederken paltomu tutmak husun da sonuna kadar ısrar ettiğini ve çok mahçup olarak bunu kabul etmek zorunda kaldığımı hiç unutmuyorum. Bu, O'nun ne kadar alçak gönüllü ve Türk töresindeki misafire saygı geleneğine ne derece bağlı olduğunu açıkça gösteriyordu.

Divan şiirinin rübai tarzına yeni bir hayat, yeni bir canlılık kazandırmıştı. Elde yapılmış bir Fransız kâğıdına 1950 yılında bastırdığı <<Rübailer>> kitabı bugün de

kitaplığımın baş köşesinde durmaktadır.

Şiir yayınlamaya uzunca bir süre ara vermişti. Artık yazmadığını sanıyordum. Meğerse, yazıp biriktiriyormuş. Geçen sene, Yahya Akengin'le birlikte kendisini ziyarete gittiğimizde, bunları yakında kitap haline getireceğini söyledi. Şiirleri Hisar'da yayınlanmak üzere isteyince: <<Birkaç tanesini vereyim. Ama, ben bunların hiçbir yerde çıkmadan kitaba girmesini, kitabı alanların ilk defa yayınlanan şiirlerle karşılaşmasını istiyorum>> demişti. İsteğine saygı gösterip ısrarda bulunmadık. Verdiği birkaç yeni rübaiyi Hisar'da yayınlamakla yetindik (Sayı: 162—164) Kalanları ne oldu, onları kim, ne zaman gün ışığına çıkaracak bilmiyorum.

Cemal Yeşil, Osman Attilâ, Basri İmece, Cahit Öztelli, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Ceyhun Atuf Kansu... Bunlar benim uzaktan veya yakından tanıdığım şair ve yazarlardan son aylarda kaybettiklerimiz.

Eğer Attilâ'nın ruhu aramızda dolaşıyorsa, bu cümleden sonra ne yazacağımı son derece merak ettiğinden şüphe etmem. Kendisi hakkında ne yazılmış, ne söylenmişse hepsini büyük bir dikkatle biriktirirdi. En ücra bir yurt köşesinden yayınlanan, iki sayfalık bir gazetede, bir satırla dahi kendisinden söz edilse, bunu bir olay yapıp herkese duyurmak isterdi.

Öldüğü gün Televizyon ekranında fotoğrafını görünce, bu yayını dünya gözüyle seyredemeyişinin kendisi için ne önemli bir kayıp olduğunu düşünüp, bir kere daha üzüldüm.

Osman Atitilâ, edebiyat dünyamızın eşine pek rastlanmayacak, değişik bir siması idi. Meziyetleri de, kusurları da yalnız kendisinde bulunan, ayrı bir özellik taşıyordu

Bir zamanlar sık sık yapılan şiir gün ve gecelerinde hep aynı şiiri okurdu:

Arzuhalci, aziz komşum
Boş mu daktilodan da kâğıt?
Yaz derdimi harf harf dağıt
Baksana ne hâl olmuşum.

<<Sabahleyin>> adlı şiir kitabının başında yer alan bu şiiri pek sevdiği belliydi.

<<Sabahleyin>>in çıkışı, Hisar'ın kuruluş günlerine rastlar. İlk sayımıza (Mart

1950) Şöyle bir ilân koymuşuz: <<Sabahleyin Osman Attilâ'nın şiirleri. Dergimiz dizgide iken 1 Lira fiatla satışa çıkarılmıştır. Tavsiye ederiz.>> Üçüncü sayıda rahmetli Selahattin Batu'nun kitapla ilgili bir eleştirmesi var. Batu, Attilâ'nın, yer yer çok güzel mısralar söylemekle birlikte, şiirde bütünlüğe önem vermediğini belirtiyor. <<Niçin şiirlerinin her kıt'ası başka konularla, başka ruh halleriyle yüklü? Bu, divan şiirinin hala sürüp giden bir etkisi mi? Halk şiirinin basma kalıplığından kurtulamamış olduğu için mi böylesine perişan?>> diye soruyor.

Batu'ya kitabı için yazı yazmasını Osmanlıca etmişti. O zaman çok genç olan bizleri de yazının alınıp derginin ilk çıkacak sayısına yetiştirilmesini memur etti. Günlerce eleştirmecinin kapısın aşındırıp, yazıyı aldık. Fakat, Batu'nun kitaba Attilâ'nın umduğu gibi bir övgü değil, bir yergi yazdığını görünce ne yapacağımızı şaşırdık. Attilâ, yazının kesinlikle yayınlanmamasını istiyordu. Biz, <<o kadar ısrarla istediğimiz bir yazıyı yayınlamamak olmaz>> dedik. Sonunda, yazının altına şöyle bir not düşülmek şartıyla yayınlanmasına Osman da razı oldu: << Osman Attilâ'nın şiir kitabını başka bir görüşle inceleyen Hikmet Dizdaroğlu'nun yazısını gelecek sayımızda bulacaksınız.>>

Dizdaroğlu, gerçekten, kitabı Batu'nunkinin tam tersi bir anlayışla ele alıyor ve şöyle diyordu: <<Kelimelerin seçilişi, istifi, kullanılışı en titiz insanı bile memnun edecek bir başarı derecesine ulaşmıştır. Anlaşılıyor ki şair mısralarını işler ve şiirin kompozisyonunu bütüne doğru ilerletirken ter dökmüş, emek vermiştir... Şairin ikinci özelliği, halk şiirinin tema ve motiflerinden faydalandığı halde, asla taklide düşmemesi ve klişe duygulardan uzak kalmasıdır.

Yirmi sekiz yıl sonra, Sabahleyin'i bir kere daha karıştırıp her iki yazıyı da okuyunca Batu'nun değil, Dizdaroğlu'nun haklı olduğuna karar verdim.

Attilâ, halk şiiri geleneğinden faydalanmakla beraber, şiirlerinin çoğunda taklitten ve basma kalıptan kurtulmuştu . Bu kurtuluş, **Güpegündüz (1956)** ve **Gözlerimin Söylettiği (1975)** adlı kitaplarında daha çok kendisini gösterir.

Attilâ; Millîyetçi, vatansever bir şairdi. Şiirleri içinde yurt güzellemeleri büyük bir yer tutar. **Memleket Şiirleri** ve **Türk Kahramanlık Şiirleri** adlarını taşıyan iki de antoloji çıkarmıştır.

<<Kavşakları Görmemişim Neyleyim>> O'nun son şiirlerinden bir ömrün pişmanlık ve hayal kırıklıklarını anlatan bu şiir, şairin ölümünden sonra daha bir anlam

kazandı:

Bir deli rüzgarla çıkmışım yola;
Yol bitmiş...kavşaklar savuşup gitmiş,
Can cana olmuşlar girip kol kola,
Dostlar birbirine el tutup gitmiş.

Bunca emek verdim, harcadım çaba.
Nasıl girdi geçen yıllar hesaba
Baktırdım falıma, sordum kitaba:
Kağıtmış günlerim tutuşup gitmiş

Akşama beklerken öğlen geldiler
Kuşun kanadıyla hemen geldiler
Göz yaşları tümen tümen geldiler,
Sevinci aradım uçuşup gitmiş.

Osman Attilâ <<18 yaşında ölen sanatçı Şermi Bilirer'in aziz ruhuna>> ithaf ettiği <<Ölümü Dünya>> şiirinde:

Yıktı yine garip gönlümü,
Senin acın Şermi bugün de,
Ancak düşünürüz ölümü
Yakın birisi öldüğünde.

diyor. <<Yakın birisi öldüğünde>> yalnız ölümü düşünmekle kalmaz, yaşamanın anlamını da yeniden araştırmaya başlarız: Bir teselli, bir ümit ışığı bulabilmek için.

Cemal Yeşil, Osman Attilâ, Basri İmece, Cahit Öztelli, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Ceyhun Atuf Kansu... Evet, bunlar uzaktan ve yakından tanıyıp da son aylarda kaybettiğimiz şair ve yazarlar. Bu yazıda hepsinden birer parça söz etmek istiyordum. Mümkün olmadı.

Hepsine Allah'tan rahmet dilemekle yetinmek zorundayım.

3.1.103. KLİŞELER NASIL YANAR[119]

Bir zamanlar Şevket Hıfzı imzasıyla çok güzel şiirler yazan Şevket Rado'nun, sahibi bulunduğu Hayat Mecmuası'nda edebiyata niçin yer vermediğini merak edip sorduğumuz oldu. Göz alıcı bir baskısı, geniş bir okuyucu kitlesi bulunan Hayat Mecmuası'nın, her hafta birkaç sayfasını edebiyata ayırması, resimli magazin okuyucularını edebiyata ısındıracak edebiyat dergilerine yönelmeye teşvik edecekti.

Bizim ve sanırım başka okuyucularımızın ısrarına rağmen Hayat Mecmuası'nı edebiyatın uzağında tutan Rado üstadımız, yine kendisinin çıkardığı Tarih Mecmuası'nın bir bölümünü edebiyata ayırmaya karar vermiş. Derginin adını da <<Hayat Tarih ve Edebiyat Mecmuası>> olarak değiştirmiş.

Bu derginin Haziran sayısında Üstad'ın <<Edebiyatta Gençlik Hatıraları>> başlıklı uzun bir yazısı var. Rado'nun şairlik hayatının özeti denilebilecek olan bu yazıda, tanınmış edebiyatçılarımızla geçen çok hoş, çok ilgi çekici bazı olaylar da anlatılmış Necip Fazıl ve Ağaç dergisi ile ilgili hatıralarından bazı bölümleri aşağıya aynen alıyorum:

<<1936'da Necip Fazıl'la beraber meşhur <<Ağaç>> mecmuasının çıkardık. Onunla bir apartmanda altı ay beraber oturduk.

Ağaç mecmuasını çıkarmak için Necip Fazıl, Celal Bayar'a başvurmuş o da yarısı İş Bankası'ndan yarısı, Sümerbank'tan ödenmek üzere 1600 Lira kültür yardımı yapılmasını temin etmişti. O zaman 1600 Lira mühim bir para idi. Nitekim bu para ile bir taraftan Ağaç mecmuasını çıkarma hazırlıklarına girişirken, bir taraftan da Yenişehir'de Sıhhiye civarında ki bu apartmanı tutmuş döşemeye başlamıştı. Zemin kattaki bu daireyi Necip antikacılardan kanepeler, koltuklar, halılar alarak bir güzel döşedi. Necip'in nedense salamandraya büyük zaafı vardı. Kibar adamlar, soylu kimseler soba yerine salamandra yakarlarmış.. Biz de aradık, taradık bir salamandra bulduk. Hususi kömürünü de alıp yakmaya başladık.

Necip kendisinin asalet bakımından bir Prens olduğunu iddia ediyordu. Bir evin içinde asalet ünvanı olmayan benim gibi bir halk çocuğuyla nasıl oturacaktı? Bir gün bu meseleyi düşünmüş, kendisi Prens dö Kısakürek olduğuna göre bana

---

[119] Hisar, Sayı:250,Temmuz 1978, s.3—5

da Kon dö Rado ünvanını vermişti. Kendisi <<Bir Prens ancak bir Kont ile aynı çatıl altında oturabilir>> diyordu.

Bir Prens ile bir Kont olarak aynı evde oturuyorduk. Ama bir hizmetçimiz bile yoktu. Evde canımız su isteyecek olsa ya kendimiz mutfaktaki küpten suyu doldurup içiyor veya nazikâne birbirimizden rica ediyorduk. Necip'e <<Bu böyle olmaz>> dedim. <<Bize bir hizmetçi lazım... Bu kadar kibar adamlar hizmetçisiz yaşıyabilir mi?>>

Etrafa haber saldık. Bir pazar günü öğlenden evvel kapı çalındı, gidip açtım. Kara kuru bir köylü kadını idi bu:

—Hizmetçi arıyormuşsunuz ben sizin hizmetinize bakarım, diyordu.

Yalnız şimdi ortaya bir yemek meselesi çıkıyordu. Bizim apartmanda mutfak tam takırdı. Bu kadın yemek yapmayı da bilmiyordu. Necip'e: <<Ne yapacağız?>> dedim. Para o günlerde boldu Necip'in cebinde:

— Ne yapacağız? Pek tabii olarak o da bizim gibi Karpiç'ten yemek yiyecek. Bizler gibi iki asil adamın hizmetçisi elbetti bizim yediğimiz yemeği yiyecektir.. dedi.

Karpiç o zamanlar Ankara'nın en lüks lokantasıydı. Bütün mebuslar, vekiller, işadamları orada yerlerdi. Biz de kültür yardımını alınca pek tabiî olarak orada yemeye başlamıştık. Hemen Karpiç'e gittik ve bizim hizmetçi kadın için iki aylık bir yemek abonesi yazdırdık. Necip parasını ödedi. Artık her gün fraklı bir garson yemekleri tepsinin içine dizip üzerini bembeyaz bir örtü ile örterek bizim Sıhhiye'deki eve, köylü hizmetçimize Karpiç'ten yemek getiriyordu.

Bu komik hal bir ay böylece sürdü. Necip Fazıl'da paralar suyunu çekmeye başlamıştı. Ben de Akşam'dan pek az bir para alıyordum. Yavaş yavaş Karpiç'ten ayağımızı çektik. Hatta bir müddet sonra Necip'le köfteciye düştük. Biz, akşamları köftecide beş, an kuruşa akşam yemeği yiyor, hizmetçimize ise fraklı garsonlar Karpiç'ten yemek taşıyorlardı. Çünkü onun parası ödenmişti.

Para yavaş yavaş suyunu çekiyordu. Ağaç Mecuması da belki biraz satılıyor, fakat parası satıcılarda kalıyordu. Bayilerin bir şey verdikleri yoktu.

Necip acı acı düşünüyordu. Bir akşam eve erken gelmiş, mecmuanın akibetini konuşuyorduk. Dışarıda kar yağıyordu. Biz son kömürleri salamandraya atmış, karşısına geçmiş, alevleri seyrediyorduk. Bir aralık alevler

kesildi. Necip kalkıp salamandrayı karıştırmak için maşayı aradı bulamadı. Salamandranın civarında Ağaç mecmuasının klişeleri duruyordu. Necip onların en üstünde duran uzunlamasına kesilmiş bir klişeyi aldı. Bu Muhsin Ertuğrul'un klişesi idi. Necip'in piyesini oynadığı zaman Ağaç mecmuasına girecekti.

Uzunlamasına bir klişe olduğu için, Necip bir şey olmaz düşüncesiyle onunla salamandrayı karıştırmak istiyordu. Kapağı açıp ateşe sokar sokmaz klişe birdenbire parladı. Necip elinden attı klişeyi, ama harikulâde bir şekilde, sarı, mavi, kırmızı, mor, yeşil ışıklarla yanıyordu. Necip:

—Şevket, gel sok elini kurtar klişeyi.. diye bağırıyordu.

Ben oturduğum yerden:

—Hangi şair o ateşe elini sokabilir Necip? Dedim.

Necip bu sözü güzel buldu:

—Hakkın var ama bak! Ne harikulâde ışıklar saçarak yanıyor, bir şehrâyin bu! Lambayı söndürelim de barı doya doya seyredelim! Dedi. Hemen ışığı söndürdük klişenin yanışını sonuna kadar seyrettik. Necip deliye döndü. Klişe kül olunca:

—Gel yahu! Şu öteki klişeleri de salamandraya atalım, bu şehrâyini sabaha kadar sürdürelim, dedi.

— Peki ama Necip, Mecmua ne olacak?

— Mecmua klişesiz, resimsiz de çıkabilir. Zaten mühim olan şiirdir, fikirdir.

Resmin ehemmiyeti yoktur. Dünyanın ciddî mecmuaları hep resimsiz çıkar, dedi.

O akşam, ne kadar klişe varsa hepsini sobaya atarak yaktık, türlü renkler içinde kül oluşlarını seyrettik. Ağaç mecmuası da o tarihten başlayarak kapanıncaya kadar resimsiz çıktı.>>

Otuz yıla yakın bir zamandan beri dergi çıkarırım. Elimden binlerce klişe geçti. Doğrusu, onların böyle güzel yandığını bilmiyordum. Bilsem de o zamanın şair ve yazılarındaki keyif bizde ne gezer!

Hangi Celâl Bayar'a gider de <<Dergi çıkaracağım bana para bul>> dersin? Hangi kuruluş bir edebiyat dergisi sahibine (bir şaire), dergisini çıkardıktan başka, bir ev tutup döşemesini ve şehrin en lüks lokantasında yemek yemesini sağlayacak ölçüde yardım yapar?

Şimdi rağbette olan sadece—en çirkin, en kötü anlamıyle—politika.. Üç—beşyüz basan ve içinde okunabilecek bir tek yazı bulunmayan sözüm ona gazetelere, Hazinenin büyük zararlara uğraması pahasına, Devlet'in bütün resmî ilanları akıtıldığı gibi, indirimli fiattan kâğık alma hakkı da yalnız onlarla tanımamaktadır. Geçen sonbaharda yayınlanan ve kâğıt alma hakkı da yalnız onlara tanınmaktadır. Geçen sonbaharda yayınlanan ve kağıt fiatlarını üç misline çıkaran Kararname'de, dergilere de indirimli kâğıt verilmesine imkân veren bir madde vardı. O madde biraz karışık yazıldığı için dergi yöneticileri SEKA ile anlşmazlığa düştüler ve kâğıt tekelini elinde tutan bu kuruluş dergilere indirimli kâğıt vermemek hususunda sonuna kadar direndi!

Şair Başbakanımız'ın iktidara gelir gelmez bu işi düzelteceğini umuyorduk. İki ay önce çıkarılan ve eski Kararname'yi yürürlükten kaldırıp kâğıda yeniden zam yapan bu defa ki Kararnamede—meselenin açıklığa kavuşturulması şöyle dursun—dergilerin adı bile anılmıyor.. Şimdi SEKA, kendilerine indirimli kağıt alma hakkının Kararname ile tanındığını ileri süren dergilere <<Yorgan gitti kavga bitti>> dese, yerden göğe kadar haklı olur.

Mesele yalnız kâğıt meselesi olsa, her biri üç—dört misline çıkan, Kararnameyi, matbaa, posta ve personel masrafları olsa yine iyi. İşin asıl acıklı yanı, edebiyat kimseyi ilgilendirmez oldu. Şimdi ağızlar, kalemler değil; tabancalar, tüfekler konuşuyor. Ankara'da çıkan bir fikir ve sanat dergisi kendisini <<silâh>> diye reklâm edip durmaktadır. Çünkü, silâhtan başka bir şeye kimsenin yönünü dönüp baktığı yok. Kimisi öldürmek, kimisi de öldürülmemek için silâha sarılıyor.

Bu durumda, edebiyat dergilerinin de <<sanat>> olmaktan çıkıp, <<silah>> olmaya yönelmelerini çok görmemeli! Sanatla uğraşmakta direnenler için ise, kötü bir şarkıyı tekrarlamakta direnenler için ise, kötü bir şarkıyı tekrarlamaktan başka çare yok: <<Hangi kapıyı çalsam karşımda buruk acı>> Sene yarıyı geçti, Kültür ve Millî Eğitim Bakanlıkları dergilere abone olma—olmama konusunda hâlâ bir karar veremediler. Bankalarımız bin bir naz ve niyazla verdikleri reklâmlara karşılık on sene önce ödedikleri bedelleri bile vermekte kahramanca direniyorlar! Politikacılarımız ise, <<vatan, millet, sakarya>> diye bedava nutukları atmak dururken, kendileri için siyasî bir yatırım olmayan bu gibi çabalara herhangi bir katkıda bulunmayı akıllarından geçirmiyorlar.

Şu klişelerin nasıl yandğını bayağı merak etmeye başladım. Asaletle ilgim

olmadığı için, Şevket Rado'nun sözünü ettiği <<salamandra>> nasıl bir şeydir. Bilmiyorum. Temmuz ayında olduğumuzdan, ortalıkta soba falan yok. Ama, Ankara'nın serin bir yaz akşamında, Hisar idarehanesinin bahçesinde büyükçe bir ateş yakıp, elimizdeki yüzlerce klişeyi üzerine atsak, acaba Rado'un anlattığı gibi <<harikulâde bir şekilde, sarı, mavi, kırmızı, mor, yeşil ışıklarla>> yanmaya başlar mı? Bir zamanlar Hisar'dan çok Hisar taraftarı iken şimdi bizi bir kaşık suda boğmak isteyen bazı yazarlarımızı davet edip ateşin etrafında onlarla birlikte bir güzel hora teperdik!

Açıkça anlaşılamayan, fakat sezilebilen sebeplerle uzun süredir adımızı ağzına (veya kalemine) almayan bazı dostlarımız da bu ilgi çekici eğlenceye katılmayı herhalde reddetmezlerdi!

Yıldırımlar, gök gürlemeleri arasında, bülbül sesi dilenemeyeceği bir çok kimsenin ortak görüşüdür. Bu gibi iddialar bana, rahmetli babamın anlattığı bir olayı hatırlatır. Birinci Dünya Savaşı'nda Kafkas Cephesi. Her taraf adam boyu karla kaplı. Askerin çoğu, düşman kurşunundan ziyade, açlıktan ve soğuktan ölmüş. Bir gece çadırların birinde bir ut sesi duyulur. Yürümeye takati olanlar yavaş yavaş o çadıra doğru yönelirler. Açlıktan kemikleri çıkmış çektiği sıkıntılardan yüzyıl ihtiyarlamış bir asker, bir udu kucağına almış zayıf parmaklarının bütün gücüyle tellere vurmaktadır.

Çalmaktan yorulunca meraklı bakışlara şu açıklamada bulunur: <<Ben Enderun'da musiki tahsil ettim. Ut, benim çocuğum demektir. Savaş boyunca her şeyimi bıraktım, bunu bırakamadım.>> O geceden sonra, ut sık sık saklandığı yerden alınıp çalınmaya başlar.

Babam bana,savaşan her iki tarafında ateş kesilip, çalınan bir musiki âletini dinledikleri bir başka gecenin de hikâyesini anlatmıştı. O olay da Kafkas Cephesi'nde mi gerçekleşti, yoksa babamın daha önce katıldığı Çanakkale Savaşları sırasında mı? Not tutmadığımdan, kesin olarak hatırlamıyorum.

Fakat, başka alanlarda savaşmaktan, sanata, edebiyata vakit ayıramadıklarını söyleyenlere bir sorum var: Kafkas Cephesi'nde düşmandan başka, açlık ve soğukla da çarpışan askerlerden daha çaresiz misiniz? Her şeye rağmen arada bir ateş kesip ut dinlemek (ama sadece ut dinlemek) hiç içinizden gelmiyor mu?

3.1.104. SEVGİSİZ OLAMAZ[120]

Türkiye'nin adını tükürür gibi söyleyen sözde aydınlar bilirim. Ağızlarını büzüp seslerini incelterek, bu ülkenin adam olamıyacağını, bu ülkede yaşanamayacağını tekrarlayıp dururlar.

Bu gibilerin düşüncelerini benimsemesem bile, hoş görmek zorundayım. Bu kadar nefret ettikleri bir yerde oturmaya devam etmelerinin sebebini de az–çok anlıyorum: Başka bir ülkede geçecek akçelerden değildirler.

Bunların haksız kazanç ve vurgunlarla milyonlar edinip, torbalarını, çuvallarını duldurmaları da umurumda değil. Ama, Türk'ten ve Türklük'ten nefret edenler Türkiye'nin yönetiminde görev aldıkları, memleketin kaderini tayinde söz sahibi oldukları zaman; yurdumuzu bir sömürge, kendimi de sömürge halkından biri olarak görmeye başlıyorum. Yaşama, çalışma şevkim azalıyor.

Bir tarihte, İngilizce öğretmenliği yapan eşime, edebiyat öğretmeni olan arkadaşı takılıp duruyordu : "Senin kocanın aklımı yok da, edebiyat gibi, şiir gibi boş şeylerle uğraşıp duruyor?" Hanım, bir iki sabrettikten sonra, kendisine şu cevabı vermiş : "Kocam, edebiyatla zevk için uğraşıyor, sense onu meslek olarak seçmişsin. O, geçimini başka bir iş tutarak sağlıyor, sense edebiyattan geçiniyorsun. Bu kadar lüzumsuz saydığın bir hizmet karşılığında yediğin lokmalar haram olmuyor mu?"

Sözü geçen öğretmenin edebiyatı nasıl okuttuğunu merak edip bir öğrencisiyle konuştum. Bir önceki ders nerede kaldıklarını sorup öğrendikten sonra, çocuğun birine "Aç kızım kitabın falân sayfasını, başla okumaya" diyor, kendisi istirahata çekiliyormuş. Arada bir öğrencinin yorulduğunu hatırlayıp, görevi bir başkasına devrettirmekten başka hiçbir zahmete katlandığı görülmezmiş.

Bu öğretmenin dilinde, şiire edebiyata boş vermek, devrimciliğin, ilericiliğin, materyalist felsefenin bir gereği idi.

Sözünü ettiğim öğretmenin tutumu, bir bakıma, yine de namuslu sayılır : Hiç değilse, edebiyatı sevmediğini inkâr etmiyor. Ama, sever görünüp te sevmeyenler; nefret ettikleri halde ona deli–divane âşık olduklarını ileri sürenler de var. Bunlar edebiyatla ilgisi olmayan sloganları, siyasî, ideolojik propaganda kitaplarını edebiyat diye yutturmaya, genç beyinlere sokmaya çalışıyorlar.

Her insan sevdiği bir işle uğraşmak şansına sahip değildir. Mirasyedi olmayan

[120] Hisar, Sayı 252, Eylül 1978, s.3–4

veya kendisine piyangodan, spor–totodan büyük ikramiye vurmayan kimseler yaşayabilmek için –sevseler de sevmeseler de– birşeyler yapmak zorundadırlar. Taş kırmak, odun taşımak, mal alıp satmak gibi işlerde sevgiye fazla ihtiyaç yok. Bazı mesleklere girenlerin sadece parayı, kazanmayı sevmiş olmaları, o mesleklerde başarı elde etmeleri için yeterlidir.

Ama, bir takım görevler vardır ki, o görevlerde, sevgi başarının temel taşıdır. Kültürle, edebiyatla, güzel sanatlarla ilgili görevleri bunların başında gelir.

Millî kültürü sevmeyen (hatta kabul etmeyen) birinin o kültürü geliştirmekte başarılı olacağını düşünebilir misiniz? Geçmişin şan ve şerefini aksettirdiği için eski eserlerin yok edilmesini arzulayan (bunu devrimciliğin gereği sayan) birinin müzeye müdür; belli bir ideolojinin propagandasını âlet olmayan kitapların lüzumsuz (hatta zararlı) olduğuna inanan birinin kütüphaneye yönetici olduğunu düşünün : Halk arasında kullanılan "kedine peynir tulumunu emanet etmek" sözü bile bu durumu anlatmakta yetersiz kalır.

Bilgili olmak, çalışkan olmak elbette gereklidir. Ama, sevgiyle yapılması gereken işlerde nefet hâkim olduğu zman, bu iki meziyet de faydasız, hatta tehlikeli bir hale gelir.

3.1.105. ATATÜRK, YAHYA KEMAL VE YAZI DEVRİMİ[121]

Her kasım ayında Atatürk için özel sayı hazırlayan Varlık dergisi, O'nun ölümünün kırkıncı yıl dönemüne bir ay kala şu soruyu sordu : "Anıt–Kabir Yıkılır mı?" Adı geçen derginin Ekim sayısında, bu başlık altında yayınlanan ve Sami N. Özerdim imzasını taşıyan başyazıda şöyle deniliyor :

"Geçenlerde seksen altı yaşında bir arkadaşımızı Anıt–Kabir'e götürdük. Son zamanlarda, özellikle sol'da Atatürk'ü yıkma çabalarını anımsadım, geniş bir toprak parçası üzerinde kurulmuş olan Anıt Kabir'in bir gün, Atatürk'ü ortadan silmek isteyenlerce yıkılıp yıkılamayacağını düşündüm."

"Atatürkçülerin gölgesine sığınarak yaşamaya çalışmış olan sol, şimdi istediğini söyler ve yapar duruma gelince, sağ'ı geride bıraktı. Bunlar için Atatürk'ün yaptıkları gereksizdir. Yapılması gerekeni ise yapmamıştır. Sağ ile sol'un birleştikleri konular vardır, ama, başta Atatürk gelir, Atatürk'ü yıkma düşüncesine tam bir anlaşma içinde

olduklarını artık yazılarında gizlemiyorlar".

Özerdim, yazısının daha sonraki bölümlerinde, solcu yazarların, solcu ilim adamlarının yayınladıkları kitalarda, yazdıkları yazılarda Atatürk'ü küçültmek, hiçe indirmek için nasıl çaba harcadıklarını örnekleriyle belirtiyor.

Solcuların (hatta düpedüz komünistlerin) Atütürkçülük maskesi takıp, milleti Atatürk'ten soğuttuklarını öteden beri biliyorduk. Hürriyet rejiminin yerleşmesinden sonra bunların yavaş yavaş maskelerini atmaya ve Atatürk'e çatmaya başladıklarını da farketmiştik. Bundan sekiz yıl önce yayınladığımız "Atatürk Kurtuluyor" başlıklı yazıda şöyle demiştik:

"Bence, Atatürk hesabına, bu saldırılardan üzüntü değil, sevinç duymak gerekir. Kimin ne olduğu iyice anlaşılmalı, ak koyun kara koyun seçilmelidir. Bir sürü kurdun, ayının, çakalan Atatürçülük postuna bürünüp, kuzu rolü oynaması bugüne kadar yurdumuz için çok zararlı oldu. Postu sahici sananlar, içindekinin davranışına bakıp, yok yere Atatürk'ten soğudular. Postun yalancı olduğunu anlayıp, içindeki kurdu, ayıyı, çakalı yere sermek için silâhını doğrultanlarsa, bilerek veya bilmeyerek, Atatürk'e düşman ilân edildiler

Bir kısım yurttaşlarımızın Atatürk'ten soğumasında, aşırı solcuların maskeli davranışları kadar, Atatürçülerimizin –O'nun şahsiyetini ve eserlerini objektif bir bakışla inceleyip açıklamak yerine –son derece abartmalı bir övgü yarışına girmiş olmaları da rol oynamıştır. Bir güzellik kraliçesinden söz eder gibi, Atatürk'ün kaşını gözünü öven şiirler yazıldı. Çankaya ve Atatürk Bulvarı için yazılan şiirlerde :

Kâbe Arab'ın olsun
Çankaya bize yeter.

veya .

Bu hıyaban edebiyyet yoludur,
Gider Allah'a kadar burdan ucu.

diyecek kadar ileri gidilip, Atatürk tanrılaştırılmak istenildi.

---

[121] Hisar, Sayı 254, Kasım 1978, s.3–8

Halbuki, Nüzhet Erman'ın dediği gibi:

Atatürk, herşeyden evvel:
Herkes gibikusurları olan, küçük, büyük
Ve çirkin olabilirdi, ama güzel;
Atatürk, yorgunluk kahvesini bir su başında
Ve rakısını tuzlu leblebisiyle yudumlamayı,

Serhat Türkülerini, alaturkayı, meselâ Safiye Ayla'yı
Ve meselâ, yemekleden fasulye plâkisini,
Seven, "mir–i kelâm" bir İstanbul efendisi,

Âşık ve şair, mahçup ve ürkek
Ama bir Adanalı kadar sıcak kanlı,
Karadenizli değil ma, Karadeniz kadar canlı
Bir Aydınlı kadar oturaklı ve zeybek,
Bizim mayamızdan bizim kuşamızdandı,
İnsanüstü değildi, yani Atatürk,
Tam insandı.

Büyük bir askerdi, büyük bir Devlet adamı, büyük bir Türk Millîyetçisiydi. Ne yazık ki, milletine tam olarak tanıtılamadı. O'nu tanıtmakla görevli üniversitelerimiz ve öğretmenlerimiz, dün, övgüleri tekrarlamaktan ileri gitmemişlerdi, bugün de yergi düzenlemekte birbirleriyle yarışa başladılar.

Geçenlerde, Millîyet gazetesinde gördüğüm bir resim ve okuduğum resim altı beni acı acı düşündürdü. Resim altında şöyle deniliyordu : "Vefa Lisesi'nde meydana gelen patlamada Atatürk büstü parçalanmış, bayrak yırtılmıştır. Kırık büstün yanında sadece Atatürk'ün "Muallimler yeni nesil sizlerin eseri olacaktır" sözü kalmıştır"

"Muallemlerimizin eseri" olan "yeni neslin" neler yapmakta olduğu ortada. Ya "muallimlerimiz" kimin eseri? Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyet Türkiyesi'nin değil mi?

O halde bu kuruluşta bazı kusurlar, eksiklikler olup olmadığını –övgüye veya yergiye kapılmadan– serinkanlılıkla düşünüp araştırmamız gerekir.

Bu yılın Kasım ayı, Atatürk'ün ölümünün 40 ıncı, Yahya Kemal'in ölümünün

20 nci, yazı devriminin 50 nci yılına rastladı. Bir zamanlar solcu basın Yahya Kemal aleyhine de kampanyalar açıyordu. Bu kampanyalarda Yahya Kemal'e yöneltilen en büyük suçlamalardan biri, O'nun Atatürk'e hiç şiir yazmamış olmasıydı. Bugün o suçlamayı yapanlardan bazılarının Atatürk'e küfretmeye başlayanlar arasında bulunuşu ne kadar ibret verici bir olaydır!

Bir şairin, şu veya bu konuda şiir yazmaya mecbur olduğunun ileri sürülmesi, ne hürriyet rejimiyle bağdaşır, ne de gerçek sanat anlayışıyla. Yahya Kemal, Atatürk'e –"Ebedî Şef" olduktan, her türlü ihsanı dağıtabilecek duruma geldikten sonra değil– sonunun ne olacağı belli olmayan büyük bir savaşa atıldığı tehlikeler içinde yüzdüğü yıllarda yaklaşmıştır.

Rahmetli Üstad'ın İstiklâl Savaşı sırasında yazdığı yazıların "Eğil Dağlar" başlığı altıda kitap haline getirilmesi bu gerçeği bütün çıplaklığıyla ortaya koydu. 1921 yılında, **İleri** gazetesinde "O" başlığıyla yayınladığı yazıda Yahya Kemal şöyle diyor:

"Milletlerin asırlarda bir doğurduğu büyük insanlar, henüz eserlerini ikmal etmemişken bile gözleri kamaştırırlar, bize de bugün bu vaki oluyor. Maamafih hem bizim hem de ecnebilerin karşısında milletin timsali kesilen bu büyük adam kendi büyüklüğünün farkında değil, konuşurken Selim–i Evvel'in, "Bu muvaffakiyetleri benim kendi eserim zannediyorlar. Ah zavallılar, bilmiyor ki!" dediği tarzında konuşuyor."

Yazı şu cümlelerle bitmektedir :

"Romalılar muzafferiyet kazanmış serdarlarına bir zafer alayı yaptırırlar, lâkin o gün zafer gerdûnesinde o muzaffer serdarın, öğünmesin diye yüzünü kırmızıya boyarlardı. Biz millî timsalimizden bahsederken bu takayyüde lüzum görmüyoruz, çünkü o öğünmüyor ve öğenmeyecektir de; çünkü yüksekte yalnız bir adam olmanın pest gururiyle, satıhta bütün bir milletle hem–vücud olmanın bülend zevki arasındaki farkı temyiz etmiş, Hakimiyet–i Millîye refikimize söylediği sözlerden bunu hissettik."

O"nu "yüksekte yalnız bir adam" yapmaya çok uğraştılar. Kendisinden bahseden en hacimli kitabın adı da bunu düşündürüyor: "Tek Adam", Sami N. Özerdim, yukarıda sözünü ettiğim yazısında soruyor. "Neden, Üniversite öğrencileri Atatürk'e –sadece

kayıtsız değil– düşmandırlar? Neden, bu öğrenciler başkalarının söylediği bir iki tümce ile Atatürk'ü yargılar da O'nun hiçbir şeyini okumazlar?" Ben şimdi

düşünüyorum : bu kayıtsızlığın, bu düşmanlığın doğmasında, Atatürk'ü milletinden soyutlayıp "yüksekte yalnız bir adam" yapma gayretlerinin rolü yok mu?

Atatürk olduğu gibi tanıtılabilseydi, bu karmakarışık, bu felâketli günlerde hepimiz için birleştirici bir unsur olabilirdi. Kimisi O'nu din düşmanı gösterdi, kimisi komünizmin sempatizanı yapacak kadar ileri gitti. Şimdi de bir kapitalizm taraftarı, "saldırgan bir politika gütmeye gücü yetmediğinin bilincinde" bir emperyalist olarak tanıtılıyor.

Hâlâ kılıç sallamaya devam eden birkaç Don Kişot dışında, Yahya Kemal'e saldıran kalmadı. Ama, O'nu okuyup anlayabilenler de gittikçe azalıyor. Rahmetli Nureddin Artam, Ulus gazetesinde yazdığı yazıların birinde O'nun bir mısraını yanlış verince, kendisine mısraın doğrusunu hatırlatan ve dikkatli olmasını ihtar eden tam 6 mektup yazılmıştı. Üstelik, o zaman Yahye Kemal'in şiirleri kitap halinde yayınlanmamıştı. Bu şiirlerin herkesin elinin altında bulunmasına imkân yoktu. Ama, Yahya Kemal gönüllerinde ve hafızalardaydı.

Sözü geçen 6 mektubun hepsinin de üniversite öğrencilerine ait olduğunu Artam'ın düzeltme ve açıklama yapan yazısından öğrenmiştik. Bugünkü üniversite öğrencilerinin ne halde olduğunu, geçenlerde dergide çalışmak üzere başvuran bir gencin edebiyat bilgisini şöyle bir yoklamak isteyince öğrenmiş oldum. Yüksek tabakadan bir ailenin çocuğuydu. İyi olarak tanınmış bir liseyi bitirmiş, iyi olarak tanınmış bir üniversitede okuyordu. Şair ve yazarlarımızdan kimleri okuduğunu sorduğumda bana iki kelimeyle cevap verdi :

–Yahya Kemal'i.

–Hangi eserlerini okudunuz?

–İnce Memet'i.

–Başka?

–Hatırlayamıyorum.

–"İnce Memet" bir romandır. Yahya Kemal şiir yazmış mıydı? Sakın başka biriyle karıştırmış olmayasın?

–Bilmiyorum, efendim.

Hocaları, o gerici (!) şairden bu öğrenciye belki hiç sözetmemişlerdir. Fakat, gencin ağzından İnce Memet'ten başka herhangi bir eser veya yazar adı çıkmayışı beni büsbütün hayrete düşürdü. Filân veya falan şairi öldürmek, unutturmak isteyenler,

kendilerini de ölüme veya unutulmaya mahkûm ettiklerinin ne zaman farkına varacaklar?

Eskiden, Atatürk'ün yaptığı bütün devrimler gibi, yazı devrimi üstünde tartışmak da imkânsızdı. Demokrasi ile birlikte başlayan bu tartışmalarda, devrimin hatalı

yönlerini ortaya koyanlar, hemen gericilik, yobazlıkla suçlanmışlardır. Bugün bu çeşit suçlamaların herhangi bir önemi ve değeri kalmadı. Yazı devrimini, ellinci yıldönümüne girdiğimiz şu günlerde, serinkanlılıkla, enine boyuna tartışabiliriz.

Bu konuda, çok güç bir tartışmaya, bundan 17 yıl önce, ben katılmak zorunda kaldım. Boyne Falls denen Amerikan kayakçılık ve dağ sporları merkezinde, bir öğle yemeğinde, Michigan Üniversitesi öğretim üyelerinden Arap asıllı bir zatla yanyana düşmüştük. Masamızda, adı geçen yerde düzenlenmiş seminere katılan çeşitli milletlerden kimseler vardı. Arap öğretim üyesi bir ara bana şöyle dedi:

–Biz uzun süre bir arada yaşadık. Ortak bir yazıya, benzer bir kültüre sahiptik. Siz bizden kopmak maksadıyla yazınızı değiştirdiniz. Ama, kendi geçmişinizden, kendi kendinizden koptunuz.

Ben, pek de yeterli olmayan İngilizcemle ona karşılık verip, yazı devriminin İslâm dünyasından kopmak amacıyla değil, Türkçe'nin okunup yazılmasına daha uygun bir alfabe bulmak maksadıyla yapıldığını söyledim ve Arap harflerinin Türçe'nin bünyesine uymadığını örneklerle açıklamaya çalıştım. Öteki milletlerden olan arkadaşlarımızın da ilgiyle takip ettiği uzun bir tartışma açıldı. Sonunda Arap öğretim üyesini bir hayli yumuşattığımı sanırım. Kendisiyel dostca el sıkışarak ayrıldık ve seminer boyunca sık sık bir araya geldik.

Birkaç ay önce, Suriye Yazarlar Birliği Başkanı Ali Akla Orsan dergimizi ziyaret ettiği zaman da, aynı konu ortaya atıldı. Kendisine yapılan açıklamalardan sonra Orsan'ın dediği şu oldu:

–Hepsi hoş, hepsi güzel, sizlere hak veriyorum. Fakat, kökünden sökülen koca bir ağacı, başka bir toprağa dikip tutturabilmenin nasıl mümkün olacağına akıl erdiremiyorum.

Yazı devrimine kadar kullanılan Arap harfleriyle Türkçe'nin kesin bir doğrulukla yazılıp okunmadığı bir gerçek. Lise sıralarından beri elimin altında bulunan bir antolojide, Nedim'in:

Ben şairim o kâmet–i mevzunu doğrusu
Sevmem desem de belki yalan söylerim sana

beyti verildikten sonra, şöyle bir açıklama yapılıyor: "Böyle zarif bir hüsnü talili ihtiva eden bu beyitteki (belki) kelimesi eski yazıya göre (bil ki) diye okumağa da müsaittir. Fakat (bil ki) deki kat'ilikten ziyade, (belki) nin nükteli müphemliği bu beytin manasına yaraşır görünmektedir"

Nedim'in "belki" mi, "bil ki" mi dediği eski harflere göre kesin olarak bilinemiyor. Şair Eşref, halk arasında Kel Şair diye tanınan Ermenekli Hasan Rüştü için yazdığı bir kıt'ada şöyle demiş:

İftihar etsin vücudunla vatan
Ermenek'ten sen gibi kel çıkmadı.

Hasan Rüştü, "Sen de mi Brütüs" deyip arkadaşına darılmaya kalksaydı, alacağı cevap hazırdı : "Ben sana (kel) demedim ki (gül) dedim" Çünkü, eski harflere göre (kel) ile (gül) aynı şekilde yazılmaktadır.

Arap alfabesinde Türkçe kelimeleri yazmak için yeteri kadar sesli harf bulunmayışı, Atatürk'ten önce de aydınlarımıza bu alfabeyi ıslah etmeyi veya büsbütün terk edip Latin alfabesine geçmeyi düşündürmüş. Azerbaycanlı Feth–Ali'nin Tiflis'ten kalkıp İstanbul'a gelerek, Sadrazam Keçecizade Fuat Paşa'ya sunduğu "Harflerin Islahı" tasarısı "Cemiyet'i İlmiye–i Osmaniye" ce incelenmiş, Arap harflerinin gerçekten Türkçeyi yazmağa elverişli olmadığından, ıslaha muhtaç bulunduğuna çoğunlukla karar verilmiş, fakat, feth–i Ali'nin ıslah tasarısı, uygulamada güçlük doğuracağı ve eski İslâm eserlerinin unutulmasına sebep olacağı gerekçesiyle, uygulamaya konulmayarak, Sadarete geri gönderilmiş.

Aynı amaçla başka çalışmalar, başka uygulamalar da yapılmış. Harbiye Nazır Enver Paşa'nın "Ordu Elifbası" bunlar arasında sayılabilir.

Arap harflerinde yapılacak ıslahat eski İslâm eserlerinin –tabiî bu arada eski Türk eserlerinin– unutulmasına sebep olur da, yepyeni bir alfabeye geçiş ne yapmaz?

Yazı devriminin aşılması gereken engeli işte bu eski eserler konusuydu. Bu konuya Atatürk zamanında da, daha sonra da yeteri kadar önem verildiğini kimse ileri süremez. Hatta, yazı devrimini alkışlayanların içinde, bu devrimle eski eserlerin ölüme

mahkûm edilmiş olacağını düşünüp, asıl bunun için keyiflenenler de bulunduğunu bilmekteyiz.

Yazı devrimi yapılır yapılmaz, büyük bir azimle harekete geçilip, geçmişin değer taşıyan bütün eserleri kısa zamanda yeni harflerle bastırılmalıydı. Halbuki, bu işe el atmak, Devlet adamlarımızın aklına ancak yazı devriminden 41 yıl sonra, 1969 yılında gelebildi. "1000 Temel Eser" ve "Büyük Türk Yazarları" adlı dizilerle başlayan ve pek de iyi idare edilemeyen eski Türk eserlerini sadeleştirip yeni yazıya aktarma hareketi, politik kavgalara ve şahsî hırslara kurban edilerek, kısa bir süre sonra doldurulduu. Başta Tercüman gazetesinin "1001 Temel Eser" dizisi olmak üzere, bu hareketi devam ettirmek isteyen özel teşebbüsleri takdirle karşılamak gerekir.

Eski eserleri yeni nesillere ulaştırma problemi sadece alfabeyle çözümlenecek kadar basit değildir. Yazı devriminin yanında gelen ve çok aşırıya götürülen dil devrimi, eski eserlere karşı açılan kötüleme kampanyası, Cumhuriyetten sonra doğanları millî kültürümüzün kaynaklarından her geçen gün biraz daha uzaklaştırmıştır.

Düne kadar aramızda yaşayan büyük şairimiz Yahya Kemal'i bile tanımayan günümüz gençlerine, Fuzûli'yi, Bâki'yi, Kâtip veya Evliya Çelebi'yi yeni harflerle versek ne çıkar, vermesek ne çıkar? (Onların diliyle söyleyelim : Kaç yazar?)

Bugünün üniversite öğrenimi görmüş gençlerinin çoğu, bırakın yukarıda saydığım eski şair ve yazarları, Cumhuriyet devrinde eser vermiş ve kitapları yeni harflerle basılmış olan edebiyatçılarımızın bile bir çoğunu okuyup anlayabilecek kadar yetiştirilmemiştir. Hele eski eserlere yaklaşmak, alfabe meselesinin çok üstünde bir uzmanlık işidir. Uzman sayılanların bile bu eserleri okuyup anlamakta ne büyük hatalara düştüklerini hayretle görüp öğreniyoruz. Orhan Şaik Gökyay, sadeleştirilip yeni harflerle basılan kitaplar vesilesiyle, bu hatalardan birçoğunu, içi yana yana gözler önüne sermiştir. Cemil Meriç de zaman zaman aynı konuda yazılar yazdı.

Fakat, Gökyay gibi, Meriç gibi üstatların sayısı bugün Türkiye'de kaç tanedir ve bunların (Allah ömürlerini uzun etsin) hizmet verecek daha çok yılları kalmıştır?

Günün birinde eski eserlerimizin büsbütün karanlığa gömüleceğinden, onları hiyeroğlifle yazılmış kitabeler kadar bile okuyup çözebilecek kimse bulunamayacağından korkuyorum.

Doğru da yanlış da yapılmış olsa, yazı devrimindeki artık geri dönülemez. Fakat köksüz bir ağacın yaşayamayacağı gerçeğini, gözümüzü kör edecek kadar

belirginleşmiş delillere bakarak, iş işten büsbütün geçmeden idrak edip, yitirdiğimiz

kökleri arama yoluna girmemiz gerekir.

3.1.106. BİR KİTABIN HATIRLATTIKLARI[122]

1955 yılında yazdığı "Mallarmé'nin İç Dramı" adlı Fransızca eseri yabancı çevrelerde büyük bir ilgi ile karşılanan değerli yazar ve araştırmacı Adile Ayda, son aylarda Yahya Kemal hakkında da bir kitap yayınladı. "Yahya Kemal'in Fikir ve Şiir Dünyası" adını taşıyan ve önemli bir kısmı daha önce dergimizde tefrika edilmiş olan bu değerli eserin "Paris'te Yahya Kemal'i Dinlerken" başlığını taşıyan bölümünden bir parçayı aşağıya aynen alıyorum:

"..... Derken şair bana memlekete dair sorular sormağa başladı. Halbuki kendisi Türkiye'den benden sonra ayrılmıştı. Böylece Türkiye'deki fikir ve kültür hayatına geçtik. Kendisinin yeni edebî muhitlerde anlaşılmadığından, sevilmediğinden şikâyet etti. Ve : "Kendi milletim beni inkâr ediyor" gibi bir şey söyledi.

–Bunu nasıl söylersiniz, Üstad? Lâleli'de yapılan jübilenizi hatırlaımyor musunuz? demekten alamadım. Yüzünden şahsına mahsus geniş ve candan bir tebessüm belirdi.

–Evet, evet, beni anlamayan münevverdir. Halk, millet beni seviyor.

Yüzüne hayretle baktım. Bir Mehmet Emin'in, hatta Orhan Veli'nin böyle bir şey söylemesine aklım yatabilirdi. Fakat Yahya Kemal'i münevverin anlamayıp halkın anlaması! Bu fikir bana pek acayip geliyordu."

Bir diplomat olan Adile Ayda, o sırada sürekli görevli yurt dşında bulunduğundan, memlekette olup bitenleri tam olarak bilemezdi. Konuşmanın yapıldığı tarihe (Kasım–1951) bakınca, bende bir takım hatıralar uyandı. Yahya Kemal'in "kendi milletim beni inkâr ediyor", "..... beni anlamayan münevverdir" derken neyi kastettiğini çok iyi anladım.

Adile Ayda'nın kitabında sözünü ettiği Lâleli'deki jübilede, binlerce genç merasimde bulunmak için Fen Fakültesi'ne hücum etmiş, salonun dolması sebebiyle

içeriye alınamayanlar kapıları zorlamış ve hepsi de çıkıştı Yahya Kemal'i

görebilmek için dışarıda saatlerce beklemişti. Buna benzer toplantılar Ankara'da da yapılmaktaydı.

Ama, bir takım gazete ve dergilerde Yahya Kemal aleyhine şiddetli bir kampanya da sürüp gidiyordu. Özel surette seçilmiş bazı şair ve yazarlar arasında anketler düzenlenip, kasıtlı sorular tertiplenerek, Yahya Kemal'in gerçek birşair olmadığı ispat edilmeye çalışılıyordu. Genellikle marksistler tarafından yürütülen bu kampanyaya katılmamakla birlikte, her firsatta Yahya Kemal'i kötülemekten özel bir zevk duyan, Peyami Safa, Necip Fazıl gibi sağcı şair ve yazarlar da vardı. Üstadı bir zamanlar göklere çıkaracak kadar övmüş, "Vuslat'ın yazıldığı bir devirde yaşamış olmak bahtiyarlıktır" diyecek kadar övgülerinde ileri gitmiş olan Nurullah Ataç bile fikir değiştirmiş, Yahya Kemal'i eskisi kadar beğenmediğini söylemeye başlamıştı.

Sağdan, soldan gelen bu amansız hücümlar karşısında dergimiz –tabiî olarak– Yahya Kemal'i tutuyor O'nu elinden geldiği kadar savunmaya çalışıyordu. Bu durum, beklenmeyen bir şekilde, bizi Peyami Safa ile karşı karşıya getirdi:

Rahmetli Osman Attilâ, Ankara'da bulunan belli başlı şairlerin yer alacağı büyük bir şiir günü tertiplemek hevesiyle kapılmış, fakat, bu şiir gününü yapabilmek için uygun bir yer bulamamıştı. Dil ve Tarih–Coğrafya Fakültesi yöneticileri, Attilâ'ya, şahsî isteği üzerine salonu veremiyeceklerini, Hisar dergisi adına başvurulursa bu konuda müspet bir karara varabileceklerini söylemişlerdi. Arkadaşımızı kırmamak için, Dil ve Tarih–Coğrafya Fakültesi'ne başvurup, salonun verilmesini istedik. İş resmiyete dökülünce, şiir gününü düzenleyen Osman Attilâ değil, Hisar dergisi oluyordu. Davetiyeler de Hisar dergisi adına çıkarıldı.

Attilâ, Peyami Safa'nın hayranı ve yakın dostu idi. O'nu İstanbul'dan davet edip, şiir gününde bir konuşma yaptırmak istedi. Peyami Safa, bizim de sevdiğimiz ve saydığımız bir yazardı. Attilâ'nın bu isteğine karşı koyamadık.

Şiir günü, 23 Haziran 1951 tarihinde yapıldı ve büyük ilgi gördü. Havanın sıcak olmasına rağmen, Fakülte'nin kocaman konferans salonu hıncahınç dolmuştu. Peyami Safa, konuşmasında, daha çok sürrealistlere yaklaşan bir şiir anlayışını savundu ve hiç gereği yokken Yahya Kemal'i küçültücü cümleler kullandı. Bir kısım şairleri saydıktan sonra, "... hattâ bu şairler arasında, manzumelerinin yarısından fazlısı nazirelerden ibaret olan Yahya Kemal bile küçümencik manzume dağarcığı ile

[122] Hisar, Sayı 259, Mayıs 1979, s.3–6

girebilir" demişti.

Peyami Safa, Yahya Kemal'in yazdıklarını şiir bile saymadığını göstermek için manzume olarak adlandırıyordu. Programda yer alan şairlerin çoğu, Hisar'da yazan ve Yahya Kemal'e hayranlık duyan kimselerdi. Beynimizden vurulmuşa döndük. Arkadaşların bir kısmı salonu terketmeyi teklif etti. Fakat, programa Attilâ düzenlemiş olsa bile davetiyeler Hisar adına gönderilmişti. Ev sahibi görünümünde olan bizlerin salonu terketmemiz yakışık almazdı. Çaresiz, yerimizde kaldık ve Peyami Safa'dan sonra isteksiz isteksiz şiirlerimizi okuyup, görevimizi yerine getirdik.

Fakat, ertesi günden itibaren dergiye mektuplar yağmaya başlamıştı. Okuyucularımız Hisar gibi geleneklere bağlı, Millîyetçi bir derginin düzenlediği şiir gününde, memleketin en büyük şairine hakaret edilmesinin kendilerinde yarattığı üzüntü ve hayal kırıklığını dile getiriyorlardı.

Biz de aynı hayal kırıklığına uğramıştık, aynı üzüntüyü çekiyorduk. İlk çıkan sayımızda Peyami Safa'ya bir açık mektup yayınlayıp konuşmasına karşı gerekli tepkiyi gösterdik (Temmuz–1951). Mektup, Peyami Safa'ya son derece saygılı bir dille hitap etmekle beraber, Yahya Kemal için söylediği küçültücü sözlerin ne kadar haksız ve yersiz olduğunu da kuvvetle belirtiyordu.

Nevzat Yalçın tarafından kaleme alınan açık mektuba ben şöyle bir paragraf eklettirmiştim: "Vaktiyle, İstanbul'da yapılan bir milletvekili seçimi dolayısiyle bağımsız aday Yahya Kemal aleyhine yaptığınız sistemli neşriyat, üstada olan düşmanlığınızın kullandığı nazım tarzından ileri gelmediğini açıkça gösteriyor. Bu düşmanlığın nezih bir sanat toplantısında kendisini göstermemesini gönül çok arzu ederdi."

1943 yılında İstanbul'da milletvekilliği için ara–seçimi yapılmış, bu seçimde Yahya Kemal bağımsız olarak adaylığını koymuştu. Cumhuriyet Halk Partisi seçime resmen katılmıyor, fakat, el altından Hakkı Tarık Us'u destekliyordu. Peyami Safa, seçimden kısa bir süre önec Vakit gazetesine geçmiş, gazetenin sahibi Hakkı Tarık'ı övmeye ve Yahya Kemal'i kötülemeye başlamıştı. Buna karşılık, Ahmet Emin Yalman, Vatan gazetesinde Yahya Kemal'in büyük boy resimlerini yayınlıyor ve birinci sayfaya şöyle manşetler atıyordu: "Ey İstanbul halkı, büyük şair Yahya Kemal kendisine olan sevgisini göstermeni bekliyor. Seçim günü sandık başına git ve reylerinle Peyami Safa'ya gerekli cevabı ver!" Peyami Safa'nın yazılarında ise şöyle cümlelere

rastlıyorduk. "Ey İstanbul halkı, sen şair değil, meb'us seçeceksin. Sekiz sene Meclis'te oturup bir defa söz almayan, senin dertlerini, meselelerini dile getirmeyen bu adamı yeniden Meclis'e gönderme!"

Tırnak içine aldığım cümleleri aynen değil, hatırımda kaldığı gibi (mealen) verdim. Seçime benzer bir seçimi ilk defa 1943 yılında gördüğümüzden, o sırada yapılan propagandaları, tartışmaları dikkatle izlemiş, yazılan yazıları ezberlercesine tekrar tekrar okumuştuk. Özellikle, sevdiğim iki edebiyatçının (Yahya Kemal'le Peyami Safa'nın) söz konusu olduğu bir mücadele beni son derece ilgilendiriyordu. Sonunda, seçimi büyük bir farklı Yahya Kemal kazanmıştı.

Biz yine 1951 yılına gelelim. Peyami Safa'nın, sözünü ettiğim şiir gününde yaptığı konuşma, Yahya Kemal aleyhindeki kampanyayı sürdürmekte olan marksistlerin ekmeğine yağ sürmüştü. Gazete ve dergilerinde Peyami Safa'nın sözlerini iri puntolarla verdiler. Peyami Safa, hem bizim yayınladığımız açık mektuba (özellikle benim eklettiğim paragrafa), hem de marksistlerin, söylediklerinden faydalanmaya kalkmalarına sinirlenmişti. Ulus gazetesinde bu konuda bir yazı yayınlayarak hem bize, hem de ötekilere çok ağır bir karşılık verdi. Yazısının bir yerinde, Yahya Kemal'le kendisinin hiçbir zaman bir seçim meselesi olmadığını (dolayısıyla bizim yalan söylediğimizi) ileriye sürüyordu. Gerçekten, Yahya Kemal'le Peyami Safa hiçbir seçimde rakip olmamışlar, fakat, 1943 yılındaki ara-seçimde Hakkı Tarık Us'u desteklemek için Peyami Safa tarafından Yahya Kemal aleyhine yukarıda sözünü ettiğim yazılar yazılmıştı.

Hemen Millî Kütüphane'ye koşup Vakit koleksiyonlarını buldum. Peyami Safa'nın Yahya Kemal aleyhine, seçim dolayısiyle yazdığı yazıların birer kopyasını çıkardım. Üstad'a dört başı mâmur bir cevap vermeye hazırlanıyordum.

Bir akşam, Ulus'taki Yeni Sinama'nın geniş ve rahat koltuklu balkonunda Prof. Remzi Oğuz Arık'la karşılaştık. Remzi Oğuz, Hisar'ın daha ikinci sayısında (Nisan 950) yazı ailemize katılmış olan, çok sevip saydığımız bir büyüğümüzdü. Beni görünce heyecanla konuşmaya başladı:

–İyi ki tesadüf ettik. Ben de sizi görüp konuşmak istiyordum. Peyami Safa'nın Ulus gazetesindeki yazısına çok üzüldüm.

–Biz de çok üzüldük. Ama, gereken cevabı vereceğiz.

–İşte bende bundan korkuyordum. Sakın cevap vermeyin!

–Nasıl olur, bizi adeta yalancılıkla suçluyor. Söylediklerimizi ispat etmemiz gerekir.

–Peyami Safa inatçıdır. Kolay kolay pes demez. Siz ona cevap verirseniz, o size daha ağırını yazacaktır. Millîyetçilerin, ne sebeple olursa olsun, birbirlerine düşmelerini istemiyorum. Bu hareketiniz bozguncuların ekmeğine yağ sürer.

–Peyami Safa, Yahya Kemal aleyhindeki konuşmasıyla o yağı çoktan sürdü.

–Eğer sizin nezdinizde kıl kadar hatırım varsa, rica ediyorum: Peyami Safa'ya cevap vermeyin!

Remzi Oğuz'un bizim gönlümüzde –kıl kadar ne kelime– dağlar kadar hatırı vardı. Hazırladığım notları yırtıp attım ve bir daha da o konuya dönmedim.

Munis Faik Ozansoy, iki ay sonra (Eylül–1951), Hisar'da "Yahya Kemal Kâbusu" başlıklı bir yazı yayınladı. Rahmetli ağabeyimiz, o yazıda, Yahya Kemal hakkında sürüp giden tartışmaların kendisine hiçbir şey öğretmediğini söyledikten sonra, şöyle diyordu: "Buna mukabil, ikinci plânda döğüşenleri bir tarafa bırakın, yalnız Peyami Safa'nın konuşması Yahya Kemal'i incitmekle kalmayarak eski dostu M. Şekip Tunç'la da arasını açtı. Fakat, öyle sanıyorum ki, konuşma sahibine bu dost kaybından da acı ve ağır gelen şey, tenkitlerinin, bütün ömrünce mücadele ettiği yıkıcı bir zihniyeti temsil edenler tarafından benimsenerek, Yahya Kemal hedefi arkasından, değerli romancımızın da içinde bulunması lâzım gelen cepheye karşı silâh olarak kullanılmasıdır. Peyami Safa'nın maksadı elbette bu değildi ve olamazdı".

Ozansoy, yazısının sonunu şu cümlelerle bağlıyordu : "Bir Fransız romancısı "Büyük şöhretlerle de zamanla alışılıyor" demişti. Ben, doğruluğunu kabul ettiğim bu sözü muhitimizin havasına göre biraz değiştirerek "Büyük şöhretler zamanla tahammül

edilmez hale gelir" diyeceğim. İşte, Yahya Kemal de birçoklarımız için artık tahammül edilmez bir şöhret oldu. Kabahat üstadın kendisinde : O kadar güzel yazıyor ki, kalemlerini dişleri ile kırarak susmak cesaretini gösteremeyenler ne yapsınlar? Büyük şair karşı yapılan tenkitler aczimizin konuşmasıdır."

Bu tartışmalardan bir süre sonra (Mayıs–1952) Yahya Kemal'i Park Otel'de ziyaret ettim. Randevu almak için telefon ettiğimde, "Muhabbetle, memnuniyetle"

diyerek görüşme isteğimi kabul etmişti. Kendisiyle uzunca bir süre sohbet ettik. "Aleyhimde yazılıp söylenenlere karşı Hisar beni müdafaa eden tek dergi oldu. Bu asil hareketinizi ömrümün sonuna kadar unutmayacağım. Sıhhatım biraz düzelsin,

ben de Hisar'a yazacağım" demişti. Edebiyatımız ve edebiyatçılarımız hakkında çok değişik, çok ilgi çekici şeyler söyledi. Ama, hemen her cümlesinin başında, anlattıklarını yazmayacağıma dair benden söz alıyordu. Yedek subay olarak Çanakkale'ye gitmekte olduğumu öğrenince, Çanakkale'nin Türk tarihindeki yeri üzerine durdu ve Hammer Tarihi'ni mutlaka okumamı tavsiye etti.

Nevzat Yalçın, yukarıda sözünü ettiğim "Peyami Safa'ya Açık Mektup"unun bir yerinde şöyle demişti. "Sizin ... roman vadisindeki kıymetinizi her zaman takdirle yadediyoruz. Yarın hakkında yukarda bahsettiğim gibi tezyifkâr bir hüküm verirse, ona da aynı hassasiyetle mukabele etmeyi bir sanat borcu bileceğim."

Biz bu borcumuza her zaman sadık kaldık. Seneler sonra, Peyami Safa da Millîyet gazetesinde Hisar dergisinden bahseden bir yazı yayınladı. Sanırım başlığı "Uyanış Belirtileri" idi ve bizim yıkıcı yayınlara karşı gösterdiğimiz hassasiyeti övüyordu.

Bu yazıda sözünü ettiğim Remzi Oğuz'u 25, Yahya Kemal'i 21, Peyami Safa'yı 18, Munis Faik'i 4 yıl önce kaybettik. Bu kubbede yalnızca bir hoş sadaları kaldı. Allah hepsine rahmet eylesin.

3.1.107. YAHYA KEMAL'DEN BİR ŞİİR DERSİ[123]

Şeyhülislâm Yahya'dan geçen ayki yazıma aldığım:

Bir böyleliğin görmemişiz fasl-ı baharın

mısraına takılan bazı şair dostlarım;

–Biz o mısraı "Hiç böyleliğin görmemişiz..." şeklinde biliyorduk, dediler.

Yahya Kemal'le 1952 yılının Mayıs ayında Parkotel'de yaptığım sohbete kadar ben de öyle biliyordum. Bir vesileyle ben o mısraı okuduğum zaman Yahya Kemal,

"bir böyleliğin görmemişiz..." olarak düzeltti.

Manada bir değişiklik yapılmadığı halde, bir tek kelimenin (hatta kelime tek heceli olduğu için bir tek hecenin) değiştirilmesi, mısraı o kadar başkalaştırmış, o kadar güzelleştirmişti ki! Şiir yazarken kelime seçmenin ne kadar önemli olduğuna bu olay

[123] Hisar, Sayı 261, Temmuz 1979, s.3–4

örnek gösterilebilir.

O günden sonra, Şeyhülislâm Yahya'nın mısraını hep "Bir böyleliğin görmemişiz..." şeklinde okuyup yazmaya başladım.

Acaba Yahya Kemal o mısraı "doğrusu budur" diye mi düzeltmişti, yoksa "böyle söylense daha güzel olur" diye mi? Aradan çok zaman geçtiği için kesin olarak hatırlayamıyorum.

Yahya Kemal'de, tanınmış, büyük şairlerin kendiisne göre hatalı bulduğu mısralarının düzeltme, değiştirme huyu vardı. Nitekim o gün Şeyhülislâm Yahya'nın bir başka beytine daha takılmıştı:

Erdi bahar sen dahi şâd olmadan gönül
Güllerle lâlelerle küşâd olmadın gönül.

–Çok güzel, çok güzel ama, "erdi"nin "di" hecesindeki imale ne kadar kulak tırmalıyıcı! Sonra, "güllerle lâlelerle" de "le" sesinin arka arkaya tekrarlanması dile ne kadar takılıyor! O mısra şöyle söylense çok daha güzel olurdu:

Erdik bahara sen dahi şâd olmadan gönül
Her yanda güller açtı küşâd olmadan gönül

Söz Divan Edebiyatı'ndan açılmıştı. Üstad'ı büyük bir ilgiyle dinliyor, arada bir de kendi düşüncemi söylemek cesaretini gösteriyordum.

–Nedim'in söylediklerinin yüzde doksanı saçma sapan şeylerdir, demişti, ama bir yüzde onu var ki, o kadar güzelini söyleyebilmek dünyada başka hiçbir şaire nasip olmadı.

Abdülhak Hâmid'in "Makber"inde sadece 40 kadar gerçek şiir mısraı bulabildiğini de o sohbette öğrendim.

Sohbetin orta yerinde birdenbire sordu ve merakla cevabını beklemeye başladı:

–En çok hangi şairleri seviyorsunuz?

–Fuzuli, Baki, Nedim.. Siz, Ahmet Haşim..

"Ahmet Haşim" deyince yüzünde bir hoşnutsuzluk ifadesi gördüm.

–Hâşim'in en beğendinizi şiirlerinden birini okuyun.

Okumaya başladım.

Bir Acem bahçesi bir seccade,
Dolduran havzı ateşten bâde.
Ne kadar gamlı bu akşam vakti,
Bakışın benzemiyor mutâde!

Gök yeşil, yer sarı mercan dallar,
Dalmış üstündeki kuşlar yâde.
Bize bir zevk–i tahattur kaldı
Bu sönen, gölgelenen dünyâde.

–Bu okuduğunuz şiirde bazı hatalar var. Birinci mısraı ele alalım: "Bir acem bahçesi bir seccade" ne demek? Bir acem bahçesi, yanında da bir seccade demek. Halbuki, Hâşim, üstünde, acem bahçesi resmi olan bir seccadeden bahsetmek istiyor. Şöyle söylese maksadını ifade etmiş olurdu:

Isfahan bahçesi bir seccade

Dört beytin sonlarını birbirleriyle kafiyeli yapmak istemiş ama yapamamış. Türkçe söyleyişte "mutâde", "yâde", "dünyâde" değil; "mutâde", "yâde", "dünyâda" denir. Öyle denince de "seccâde" ile kafiye olmaz.

–Aman Üstadım, hatalarına rağmen şiir çok güzel. Okurken insana ürperme veriyor.

Söylediğime itiraz etmedi.

–Hâşim'den sevdiğiniz bir başka şiiri daha okur musunuz?

Zannetme ki güldür, ne de lâle,
Âteş doludur tutma yanarsın,
Karşında şu gülgün piyâle.
.....

Ben şiiri bitirir bitirmez söze başladı:

–Türkçede "ne" demeden "ne de" denmez. Bu sebeple "Zannetme ki güldür ne de lâle" mısraı Türkçe bakımından bozuk. Biz "âteş" değil, "ateş" deriz. Sonra, ateş dolu bir piyâle için "tutma" değil, "dokunma", "el sürme" demek lâzım. "Tutmak" daha ileri bir harekettir. O kıt'a şöyle söylenirse bütün bu aksaklıklar ortadan kalkmış olur:

Zannetme ne güldür, ne de lâle,
Gül rengine aldanma yanarsın,
El sürme, ateştir o piyale.

Hâşim faslı bir suretle kapandıktan sonra başka şair ve yazarlara geçtik. Bana o güne kadar duymadığım şeyler anlattı. Nurullah Ataç, Peyami Safa, Mithat Cemal ve diğerleri türlü vasıflarıyla sohbetimizde geçit resmi yaptılar. Hisar'ın Nisan sayısında çıkan yazımda da belirttiğim gibi, söylediklerini yazmayacağım hususunda benden tekrar tekrar söz alıyordu. Anlattığı özel şeyleri, sözüme sadık kalarak, bugüne kadar yazmadım. Bugün yazmak istesem de çoğunu hatırlayamam. Ama, sohbette, Üstad'ın kendisinden başkasını pek beğenip sevmediğini de anlamıştım. Bu da sözü geçen yazımda anlattığım Peyami Safa olayının bir başka cephesi, madalyonun öteki yüzüdür.

Sohbetimizde bir ara sözü serbest şiire, o tarihlerde pek revaçta olan Orhan Veli şiirine getirmiştik. Bu konudaki düşüncelerini şöyle açıkladı:

–Şiiri vezinsiz kafiyesiz yazmak oyunun kaidesine aykırı düşer. Bir yumruklaşmanın spor sayılabilmesi için, boksörlerin ringe çıkmaları ve belli kaidelere uymaları nasıl gerekli ise, bir sözün de şiir sayılabilmesi için bir takım kaidelere uygun olarak söylenmesi, aynı şekilde gereklidir. Şiiri bir de nükte ile karıştırıyorlar. Şiir ayrı, nükte ayrıdır. Orhan Veli'nin,

Neler yapmadık bu vatan için,
Kimimiz öldük,
Kimimiz nutuk söyledik.

deyişi çoz güzel. Ama, şiir değil nükte.

Kendisinin en çok hangi şiirleri sevdiğimi sorup, erbere bildiğim o şiirleri

okuttuktan sonra, kendimden de bir şiir okumamı istedi. Heyecanlandım. Üstadın yüzünü buruşturmaması için acaba hangi şiirimi okumalıydım. Aklıma, birkaç yıl önce üniversiteliler arasında yapılan bir şiir yarışmasında birinciliği kazanan "Sonbahar Duyguları" adlı şiirim geldi. O şiiri Yahya Kemal'in birisinden dinlediğini ve çok beğendiğini öğrenmiştim. Okudum. Dikkatle dinledikten sonra şöyle dedi:

–Çok güzel, çok orijinal bir şiir. Bir daha okur musunuz?

Tekrar okumaya başladım. Bu defa mısralar üzerinde duruyor, bazı tenkit ve tavsiyelerde bulunuyordu.

Yarin baharda koskaca bir dağdı hasreti,
Paylaştı her ağaç onu artık hafifledi.

beytinden sonra şunları söyledi:

–Bahar kelimesinin ikinci hecesi aslında bir kapalı bir açık heceye tekabül eder. Bugün o heceyi o şekilde imaleli kullanmak hoş olmuyor. Sizinki gibi kısa kullanmak da doğru değil. En iyisi "r" harfini ondan sonra gelecek kelimeyle liyezon yaptırmak.

"Bahar geldi" demememeli, "Bahâr oldu" demelisiniz.

Daha sonra yazdığım şiirlerde Üstad'ın bu öğütüne uydum. Meselâ, "aşkdan" demeyip, "aşkı", "aşka" v.s. demeye çalıştım.

Şiirin:

Artık değil yürekteki, evvelki kaygular.
Bir muhteşem nehir gibi coşmakta duygular.

beytine gelince:

–Kelimenin aslı "kaygu" değil "kaygı" dır dedi. Kafiye zayıflasa bile siz kelimeyi "kaygu" değil "kaygı olarak okuyun.

Yahya Kemal'le o gün yaptığımız sohbetin, açıklanmasından mahzur görmediğim (zülfü yâre dokunmayan) kısımlarından hatırımda kalanların bazılarını

bundan önceki yazılarımda vermiştim. Bu yazıyla bir kısmını daha vermiş oldum. Yahya Kemal'i görmüş, onunla konuşmuş olanlar gittikçe azalıyor. Henüz yaşamakta ve hatırlamakta olanların bildiklerini ortaya koymaları hem Büyük Şair'in gelecek nesillerce daha iyi tanınmasına yardım edecek, hem de edebiyatla uğraşanlar için faydalı olacaktır.

3.1.108. ALDANMA ve ALDATMACALAR[124]

Bu dünyada, kendi kendisine aşk mektubu yollayıp bununla mutlu olanlar bile vardır. Ama, normal âşık sevginin gerçeğini arar. Verilen sözlerin, edilen yeminlerin yalan olması ihtimali ortaya çıkarsa, âşığın sevinci kadere –hatta– öfkeye, kine dönüşür.

Eserlerini satıp para kazanmayı düşünenlerin (sadece bunu düşünenlerin) şişirme reklâmlardan, uydurma övgülerden medet ummalarını anlayabiliyor; her kirazı Yarımca'nın, her şeftaliyi Bursa'nın diye yutturmaya çalışan, salatalığa, "badem" diyen pazar esnafıyla bunlar arasında bir fark da görmüyorum.

Ama, eğer bir sanat heyecanı duymak, sanatta başarı sevinci yaşamak isteniyorsa, ısmarlama değerlendirmelerin, kasıtlı yüceltmelerin nasıl bir faydası olabilir? Söylenenin yalan olduğunu hiç kimse bilmese dahi eserin sahibi bilmektedir. Böyle bir övgüden, yalan olduğunu bile bile, sevinç ve gurur duymaya imkân var mı?

Dikkat ederseniz, kendisine ısmarlama övgüler yazılanların, tertipli ödüller kazandırılanların gerçekte mutlu olmadıklarını görürsünüz. Onların sevinç gösterileri de, elde ettikleri övgüler ve ödüller gibi uydurmadır.

Bir başka sanatçıya gösterilen ufacık bir yakınlığın onları çileden çıkarması mutsuzluklarını ortaya koyar. Çünkü kendilerinden emin değildirler. Kendileri için yazılan övgülere inanmamışlardır. Ortaya çıkan herhangi bir değerin büyük ve kof şöhretlerini bir balon gibi söndüreceğinden, beliren gerçek bir parıltının yalancı ışıklarını karartacağından endişe duyarlar.

Bu endişenin de ötesinde onlara asıl acı çektiren duydukları kıskançlıktır. Kendilerinin elde edemedikleri gerçek sevgileri, elde edenleri kıskanırlar.

Ömürlerini, onun bunun kuyusunu kazmaya adayanlar ve kitaplardan, antolojilerden isim çıkarttırmaya çalışanlar bunlardandır.

---

[124] Hisar, Sayı 262, Ağustos–Eylül 1979, s.3–4

Ben, bir sanatçı için güzeli aramaktan, devamlı çalışmaktan güzeli bulmaktan daha büyük bir mutluluk sebebi göremiyorum. Sanatçı, amacına ulaştığından tek başına emin olabilirse, başkalarının söyledikleri veya söyleyecekleri ona vız gelir. Yaratma heyecanı sırasında gözde fazla büyütülen, tam kıvamına ulaştığı sanılan sonuçlar; heyecan yatıştıktan, akım kesildikten sonra, sanatçıyı şüpheye düşürür. Kafasında "acaba"ların başladığı sırada, onun yeniden güçlendirilmesi, değerli bir şey ortaya getirdiğine inandırılması gerekir. Bu inandırmayı da ancak inanmış olanlar başarabilir.

Gerçek sanatçılar, bu inanmışları arayıp bulmaya çalışır. İnanmamış yüzlerce alkışçının övgülerine, inanmış birinin iki çift sözünü üstün tutar.

Edebiyatımızı sımsıkı saran kulüpçülük belâsı, bizi gerçek değerlendirmelerden mahrum bırakıyor. Bu, okuyucu için de, yazar için de talihsizliktir. Okuyucu hangi eserin, ne ölçüde başarılı olduğunu gösterecek rehber bulamıyor; yazar, yolunu seçmekte, çalışmasını yön vermekte yardımcı olacak samimi eleştiri ve uyarılara hasret kalıyor.

3.1.109 ROMAN ÖLEBİLİR Mİ?[125]

Türk Edebiyatı Vakfi'ın İstanbul'da düzenlediği sohbet toplantılarının birinde Cemil Meriç'i konuşturmuşlar. Türk Edebiyat Dergisi'nin Ağustos sayısında ilgi ve istifade ile okuduğum bu konuşmanınbazı cümlelerini aşağıya aynen alıyorum:

"Tanzimat'tan sonra Batı'yla temas ettik; dünyamızı genişletmek istedik.... Batı'nın manevî fetihlerinden faydalanma arzumuzu isabetle başlattık. Fransa'dan yapılan ilk tercüme Yusuf Kâmil Paşa'nın Télémaque tercümesi. Bu bir tesadüf eseri değil, Kâmil Paşa insanla cemiyet arasındaki münasebetlerin hududunu çizen, idare sanatını aydınlatan bir eser istiyordu..... Kültürü bir bütün olarak ele alan Osmanlı Cemiyeti siyasi kültüre de ehemmiyet vermişti. Bir çok siyasetnameler elden ele dolaşıyordu, meçhul değildi. Osmanlı fazla ciddi ve vakurdu. Batı'da kendi susuzluğunu giderecek eserler arıyordu. Tabiatıyla bu Tanzimat'ın başarısızlığıyla birlikte son buldu. Ondan sonra Batı'nın bu çeşit eserleri karşısında daha az tecessüs gösterdik. Daha çok romana, hikâyeye, yani vakit geçirmeğe daldık. Ben öyle sanıyorum ki büyük fikir buhranlarımızın kaynaklarından biri bu siyasî irfan eksikliğidir".

"Bugün bir Siyasetname, bir Kelile ve Dimne, Doğu'a ait büyük siyaset eserleri hepimizin meçhulüdür. Memleketimizde bir siyasi edebiyat doğmamıştır. Sadece Avrupa'nın ikinci derece müelliflerini ve ikinci derece eserlerini aldık. Yani bir roman merakı istilâ etti bizi. Edebiyat demek roman demek haline geldi. Halbuki edebiyat demek roman demek değildir. Roman ancak geniş kalabalıklara seslenen bir edebiyat nevidir. Elbetteki bu geri toplumlarda büyük yeri olan fakat netice itibariyle ilerleyen bir toplumun itibar etmeyeceği bir edebiyat nevidir. Yani roman ölmektedir ve ölecektir. Çünkü romanın konusu insandır. İnsan tabiatını psikoloji işler, psikiyatri işler, psikanaliz işler, sosyoloji, antropoloji işler v.s. İnsan ilimleri geliştikten sonra romanın sahası kalmamış, muhtevası kalmamış, roman sadece sinema gibi aylak tecessüsleri avlayan bir nevidir."

Meriç'in **"ilerleyen toplumun romana itibar etmeyeceği"** fikri, eski bir hatıramı uyandırdı:

Sene 1961. Washington'da bulunuyorum. (International Center) adı verilen kulüpte, bizim gibi dışardan gelen misafirleri eğlendirmek ve Amerika'ya ısındırmak için sık sık kokteyller, tanışma toplantıları düzenleniyor. Bu toplantılardan birinde, Amerikalı iki hanıma, arkadaşlarım beni tanınmış bir Türk şairi olarak takdim ettiler. Hanımlar da sırf beni memnun etmek için şiirden söz etmeye başladılar. Bu sırada Amerika'nın ileri gelen maliyecilerinden biri olan ve Türkiye'nin Bütçe ve Malî Kontrol Genel Müdür Yardımcısı bulunduğum için beni meslektaşı sayan bir zat, yanımıza geldi. Hanımların konuşmasını kısa bir süre dinledikten sonra, benim gibi bir misafire böyle bir konuda söz açmanın münasebetsizliğini belirten bir eda ile :

–Amerikan toplumu ilerlemiş bir toplumdur. Yapacağı pek çok işler var. Şiir gibi boş şeylerle uğraşmaya vaktimiz yok.

Dedi. Hanımların ikisi birden onun daha fazla ileri gitmesini önlemek için hemen sözünü kesip benim bir şair olduğumu haber verdiler. Amerikalı maliyeci baltayı taşa vurduğunu anlamıştı. Benim gönlümü almak için "çevir kazı yanmasın" hareketine girişti. Amerika'nın da büyük şairler yetiştirdiğini itiraf edip onlardan bazılarının adlarını hatırlamaya çalıştı. Bir sonraki toplantıya da Amerikan şairleriyle ilgili bir kitapla geldi.

Sözünü ettiğim Amerikalı, nihayet kupkuru bir maliyeci idi. Cemil Meriç'in

---

[125] Hisar, Sayı 264, Kasım 1979, s.3–5

ilim adamlığı yanında bir de sanatçı tarafı var. Bu yüzden, ilerlemiş toplumlarda romanın yerinin olmayacağını söylemesi "roman ölmektedir ve ölecektir" demesi beni son rderece etkiledi. Konuşmasının daha sonraki kısmında: "Ben romanın, meselâ 21. Asırda aynı itibarı, alâkayı göreceğini tahmin etmiyorum" cümlesini okuyunca, o asra yetişmeden (veya en geç o asrın başlarında) ölüp gideceğime sevindim.

Mehmet Akif, bir şiirinde, "Yarap, Beni evvel getireydin ne olurdu" der. Ben de "Allahım, iyi ki beni daha sonraki asırlarda getirmemişsin" diye şükrediyorum. Zaten, birkaç asır sonra insan hayatının ne hale geleceğini ortaya koyan ilmî hayal (kurgu bilim) filmlerini gördükçe, tüylerim diken diken oluyor. Aşk diye, sevgi diye bir şey yok. Çocuklar tüplerde oluşturuluyor. Bugünkü nefis yiyeceklerin hepsi ortadan kalkmış. Beslenmek için arada bir iki hap yutmak yetiyor.

Motorlu araçların ortaya çıkmasıya, seyahat zevkinin ölüğünü ileri süren eski yazarlarımız, sözünü ettiğim filmlerdeki "ışınlamaları", bir düğmeye basıvermekle bir yıldızda batıp, öteki yıldızda doğmaları görselerdi acaba ne düşünürlerdi?

Cemil Meriç, romanın ölüm fermanını yazarken hiç de acı duymamış. Bunda, romana aşırı bir düşkünlük gösteren, fakat, ilmî eserlere, edebî denemelere iltifat etmeyen topluma karşı beslediği hıncın da etkisi seziliyor. Amerikalıların "best seller" dedikleri en yüksek satış seviyesine ulaşan seks ve cinayet hikâyelerine: belli fikirleri, belli ideolojileri telkin etmek için ısmarlama yazılmış sözde romanlara bakarsak, Meriç'in öfkesini haklı görmemiz gerekir.

Ama, yurdumuzda gerçek roman çok az yazılıyor ve –maalesef– çok az okunuyor. İlerlemiş (Meriç'e göre romana pek de ihtiyacı kalmamış) Fransız

toplumunda Françoise Sagan adlı bir genç kızın Bonjour Tristesse adındaki ilk roman denemesiyle milyoner olduğunu bir hatırlayın. Aynı romanı Türkiye'de yazabilecek tanınmamış bir genç kız veya erkek, bırakın milyoner olmayı, bastıracak yayınevi bile bulamaz. Bu yüzden, oklarımızı romana ve romancıya değil, sahte roman ve romancılara çevirmeliyiz. Gerçek romancı,yurdumuzda daha uzun süre korunmaya, teşvik edilmeye muhtaç kalacaktır.

Meriç, "Sanat eseri, sanat eseridir. Fakat bu Sanat eseri bir maceraya dayandığı için,okuyucuyu tecessüsünden yakaladığı için, bence istikbalde aynı itibarı göremez. İnsanlar hikâye dinlemekten usanacaklardır. Yani hikâye kısmını atarsanız, denemedir...Bir psikoloğun bir kitap yazarken ilmî hazırlıklara ihtiyacı vardır. İlmî

mahiyetin daha sulandırılmış şekli denemedir. Denemeci, bir laboratuvar adamı kadar kesin, sahih konuşma mecburiyetinde değildir. Yani deneme, belli bir zaman için romanın yerine oturabilir..." diyor.

Meriç'e göre romanın yerine oturması mümkün olan "dönem", "İlmî mahiyetin daha sulandırılmış şekli"dir. O halde, toplumların, ileride bu "sulandırma"dan da vazgeçip, gerçek ilme yönelecekleri ve bu suretle roman gibi "deneme"nin yerini de psikoloji, psikiyatri, sosyoloji v.s. ilimlerin alacağı rahatlıkla ileri sürebilir. Esasen, Cemil Meriç de "denemenin" nin romanın yerini alacağını söylerken "belli bir zaman için" kaydını koymakla, aynı görüşten hareket etmiş oluyor.

"İnsanların hikâye dinlemekten usanacağını" ileri sürmek, insanların zamanla bütün karakterlerini yitirip, büsbütün başka bir mahlûk olacaklarını söylemekle birdir. Geçmişte roman yazılmasını, basılmasını kesinlikle yasaklayan Şarlken'in gizli gizli roman okuduğunu, sözünü ettiğim konuşmasında, yine Cemil Meriç hatırlatıyor. İnsan ruhu, Şarlken'den bu yana kökten bir değişikliğe uğramadığı gibi, kanaatımca, bundan sonra da uğrayacak değildir.

Romanı, bence, psikoloji, sosyoloji gibi ilimlerden ayıran ve vazgeçilmez yapan esas unsur, işe hayalin karışmasıdır. İlim adamı, var olanı inceleyip ortaya koyduğu halde, sanat adamı, hayal gücü ve yaratma kabiliyetiyle, var olmayanı da varmış gibi hissettirir. Romancı, bize bir yandan içinde yaşadığımız dünyayı, birikte bulunduğumuz insanları anlatırken, öte yandan gerçek hayatta aynıyla mevcut olmayan yeni dünyalar, yeni insanlar yaratır. Bizi "dar varlığımızın handesesinden" çıkarıp, daha geniş ufuklara

doğru alıp götürür.

İnsanlar hayal kurmaktan vazgeçmedikçe romandan vazgeçemezler. Bırakın romanı, binlerce yıldan beri masallardan bile vazgeçmediler. Yahya Kemal :

Hülyası kalmayınca hayatın ne zevki var

diyor. Hülyası kalmamış, ilmin katı gerçekleri içine hapsedilmiş bir dünyayı çekilmez bulurum.

İlmin ve tekniğin ne kadar gelişirse gelişsin, sanatın yerini tutamayacağına inanıyorum. Nitekim, fotoğrafçılık (özellikle renkli fotoğrafçılık) bu kadar ilerlediği,

mükemmelleştiği halde, resim sanatın öldürememiştir. Yalnız, ressamların bir çoğu, fotoğrafçılık geliştikten sonra insanları, manzaraları aynen çizip boyamaktan vazgeçip, daha değişik denemelere yöneldiler. Konularını olduğu gibi vermek yerine bazan gölgelediler, bazan çarpıttılar, bazan de büsbütün ayırdedilmez yaptılar.

Romancının imkânları ressamınkinden çok daha geniş ve çeşitlidir. İlmin, onu saf dışı kılıp, lüzumsuz hale getireceğine inanamıyorum.

3.1.110. GEÇMİŞ OLSUN[126]

Hisar'ın bu sayısını "veda sayısı" olarak hazırlamıştık. Bu sayı için kaleme aldığım başyazıda, dergiyi çıkarırken özellikle son yıllarda karşılaştığımız güçlükleri sıralamış, bu güçlükleri yenmek hususunda bize yardım vadedenlerin, "Dayanın, arkadınzadyız." diyenlerin, sözlerini en küçük ölçüde bile yerine getiremediklerini belirterek, dergiyi kapatmaktan başka çare bulamadığımız açıklamıştım.

Kararımızın duyulması, Hisar'ı okuyan, Hisar'ı sevenlerde büyük bir üzüntü yarattı. Duygulu, dokunaklı mektuplar, telefonlar aldık. Prof. Mehmet Kaplan, "Hisar Yaşayacak" başlığını verdiği yazısında, yarım asrı aşan bir çalışma ve tecrübenin ışığ altında konuya eğilip, düşündüklerini dost ve kadirbilir bir ifade ile dile getirdi. Dergi kurucularından İlhan Geçer, "Hisar'a Veda", Gültekin Sâmanoğlu "Ağıt" başlıklı şiirleriyle Hisar için gözyaşı döktüler.

Kaplanı'ın sözü geçen yazısı ile Geçer ve Sâmanoğlu'nun şiirlerini iç sayfalarda okuyacaksınız. Nevat Yalçın'ın "Bir Dönem Kapandı" başlıklı yazısı ile benim "Hoşça Kalın" adını verdiğim yazımı ise yayınlamadık. Çünkü, "dönemi" kapatmaktan ve okuyucularımıza veda etmekten vazgeçmiş bulunuyoruz.

Kaplan'a yazdığım mektupta: "Bir mucize zuhut etmezse Aralık ayında Hisar'ı kapatacağız" demiştim. Kaplan, bu sözümü ele alarak şöyle diyor : "Mektubu 18 Ekim 1979 tarihini taşıyor. Fakat Türkiye'de 14 Ekim 1979 de mucizeye benzer bir hadise zuhur etmedi mi?" 14 Ekim bazı bakımlardan, mucizeye benzetilebilir. Ama, benim beklediğim mucize, seçimle, siyasi iktidarla ilgili değil.

Ben, bu memleket aydınının diline, edebiyatına, şairine, yazarına sahip çıkmasını bir mucize olarak vasıflandırıyorum. Çünkü, sahip çıkıldığına, sahip çıkılacağına dair bir belirtiye (iyi niyetli ve yetersiz bir iki küçük teşebbüs hariç)

[126] Hisar, Sayı 265, Aralık 1979, s.3–4

bugüne kadar rastlamadım. Dil ve edebiyat (dolayısıyle düşünce hayatı) elden gittikten sonra, siyasî ve iktisadî alanda kazanılacak zaferlerin ömürsüz olacağını, bir işe yaramayacağını Kaplan da, ben de, başka arkadaşlarımız da defalarca yazdık, söyledik.

Bizi, çaresizlik içinde almak zorunda kaldığımız karardan vazgeçirten, bu durumun idrak edilip bir mucizenin gerçekleşmesi olması değil, sadece bir ümidin doğmasıdır. Gerçek millî sanatın hor görülmeyeceği, sahipsiz, himayesiz

bırakılmayacağı yolunda yakılan küçük bir yeşil ışık bile, bizim dergiyi kapatma kararını geri alıp, yorgun omuzlarımızdan bırakmaya hazırlandığımız büyük yüke yeniden sarılmamıza kâfi geldi.

Hisar'ı sevenler, onun yaşamasının gerekli olduğuna inananlar bir kere daha sınava çekiliyor. Bu sınav başarı ile atlatılırsa, tehlike çanlarının yeniden çalmasına gerek kalmaz.

Ocak ayında Hisar'ı göremeceklerini düşünüp üzüntü duyanların, üzüntüleri sona ersin. Savaşa devam ediyoruz.

Mevlâ görelim neyler,
Neylerse güzel eyler.

3.1.111. YILBAŞI DÜŞÜNCELERİ[127]

Benim nüfus cüzdanımda doğum tarihim 1341 olarak yazılıdır. O zaman Rumî Takvim'i kullanırmışız. Hicrî Takvim'e göre doğum yılım 1343 oluyor. Ama, ben, tarih atarken 1300 leri hiç kullanmadım. Doğduğumdan bir yıl sonra Milâdi Takvim'i kabul etmişiz. Benim için tarih, bu güne kadar, hep 1900 lerde seyretti.

Milâdi 1980 yılı Hicrî 1400 yılına tesadüf ediyor. Hazret–i Muhammed'in Mekke'den Medine'ye göç etmesinden beri 14 asır geçirilmiş ve 15 nci asra girilmiş oluyor. Bu sebeple Müslümanlık için çok önemli bir yıldönümü yaşamaktayız. Ne var ki, Hicret'in üzerinden geçen yıl sayısı Rumî Takvim'e göre henüz 1396, Milâdi Takvim'e göre ise 1358 oluyor. Bu yılın Hicret'in 1400 üncü yılı sayılması, Ay'ın Dünya çevresinden dönüşünü esas alan Hicrî Takvim'e göredir.

Hicrî Takvim'e göre hep aynı mevsime rastlayan bir yılbaşı yok. Bir sonraki yıl bir öncekinden 10 veya 11 gün erken geldiğinden, yılbaşıları da, dinî bayramlarımız

gibi, seneden seneye değişiyor. Bu, mahzurlu görülerek, Atatürk devrimlerinden çok önce, Rumî Takvim kabul edilmiş ve Mart'ın 1 nci günü yılbaşı sayılmış. Mart ayının Türklük ve Müslümanlık için herhangi bir önemi ve özelliği olduğunu saymıyorum. 1926 yılında kabul ettiğimiz Milâdi Takvim'e göre, tarihin başlangıcı Hazret'i İsa'nın doğumu, yılbaşı ise Ocak ayının ilk günüdür.

Çocukluğumuzdan beri 31 Aralık'ı 1 Ocak'a bağlayan gece yiyip, içip, eğlenmeye çalışırız. Bunu bir çeşit Hıristiyanlaşma olarak kabul etmeyi doğru görmüyorum. Hıristiyanlar için asıl önemli olan Ocak ayının başı değil, Hazret-i İsa'nın doğduğu gün olarak kabul edilen (ve adına noel veya christmas denilen) 25 Aralık tarihidir.

Yılbaşı eğlenceleri ifrata vardırıldığı, alkolün, fuhşun ve kumarın zirvelerine tırmanıldığı zaman, ortada Müslümanlık gibi Hıristiyanlık'tan da eser kalmıyor. Bunu ramazan ve kandile rastlayan bir yılbaşı gecesi acı acı duymuş ve belirtmiştim:

Janet ve Jim gibi içmekte Ayşe, Ahmet de;
Bütün duman ve sis, İsa da yok, Muhammet de.

Ama, bu eğlencelerin masum olanı, zararsız olanı da var. Müslüman Türk halkının yılbaşındaki eğlencelerinin çoğu bu ikinci guruba girer.

Beş on yıldan beri yılbaşı eğlencelerinin her çeşidinden uzak bulunuyorum. Bir yaş daha ihtiyarlamış olmanın nesini kutlayım? "Yeni yıl hayırlı olsun, mutlu olsun" temennilerinin de hepsi boşa gidiyor. Her yeni yıl bir öncekinden kötü gelmektedir.

Kör bir partici değilim ki, benim partim iktidara geliyor veya karşı parti iktidarda yıpranıyor diye sevineyim. Üzerine yattığım evler, arsalar, yağ, demir, çimento stokları yok ki, onlar kat kat pahalandı, zenginliğim arttı diye bayram edeyim. Mala, mülke, makama, mevkie değil, manevî değerlere başlanmışım. O manevî değerlerse her yıl biraz daha çöküntüye uğruyor. Benim saadetim Türk Devleti'nin kuvvetli, Türk Milleti'nin yarınından emin olmasına bağlı. Devletim, milletim tehlikede iken, burada da mutluluk duyamam, Amerika'ya veya Zühre Yıldızı'na gitsem de.

---

[127] Hisar, Sayı 266, Ocak 1980, s.3-4

Benim başıma gelen hangi milletin şairinin, yazarının başına gelmiştir? Hangi milletin dili iktidara gelen partiye göre değişmekte; hangi milletin diliyle her aklına esen istediği gibi oynayabilmektedir? Bir yazar, bir sanatçı, ortaya getirdiği eserin yüz sene, ikiyüz sene sonra da okunacağını, ilgi göreceğini hayal etmezse, kalemi eline alamaz. Kendisine durmadan tecavüz edilen; bozulan, ezilen, çiğnenen bir dille şiir, hikâye, deneme yazan bir kimse eserinin geleceğinden nasıl emin olabilir?

Millî kültürün ne adında anlaşabildik, ne muhtevasında. Bir kurulup, bir kaldırılan ve hâlâ görev ve yetkilerini belirten bir kanuna kavuşamayan Kültür Bakanlığımız, bir zamanlar, "Millî Kültür" adında bir dergi çıkarmıştı. İktidar değişince, dergi de ad değiştirip, "Ulusal Kültür" oldu ve tekrar 1 numaradan başladı. (Aslında bu adı koyanlar, "kültür"e de "ekin" dedikleri için, derginin adının "Ulusal Ekin" olması gerekirdi. Ama, "Ulusal Ekin" denilince derginin bir tarım dergisi olduğu ve hububat ziraatından bahsettiği akla geleceğinden, adındaki "Millî" kelimesini değiştirmekle yetindiler; içine de ne kadar anlaşılmaz, uydurukça "tilcik" varsa doldurdular.)

Şimdi iktidar yeniden değişti. Sanırım derginin (eğer çıkarsa) yine Millî Kültür'e dönecek dili de değişecek. Sayısı yeniden 1 den mi başlar, yoksa eski Millî Kültür'lerin kaldığı rakamdan mı devam eder bilmiyorum.

Şu dergi örneği memlekiten ne hale geldiğini göstermeye yeterlidir. Fakat, kulağımıza daha korkunç bir haber çalındı: 1978 yılında Kültür Bakanlığı'nın kitap işleriyle görevlendirilenler, selefleri zamanında Devlet parasıyla bastırılan eserlerin bir çoğunu yok etmişler. Bu söylentinin doğru olmamasını bütün kalbimle dilemekteyim.

Böyle bir gelenek yerleşir ve işbaşına gelen her grup, bir öncekinin yaptığı işleri bozmakla kalmayıp, bastırdığı kitapları da yok etmeye kalkarsa, millî kültürümüzün ilerlemesi, millî kitaplığımızın zenginleşmesi ne kadar başdöndürücü bir hız kazanır(!)

Kültür Bakanlığı, geçen yıl ilk defa bir şiir antolojisi çıkardı. Fakat, içinde (en aşırısına varıncaya kadar) solculardan veya solculara hoş görünenlerden başka kimse yok. Hatta, solculara hoş göründüğü halde, kitabı hazırlayana hoş görünmeyen Fazıl Hüsnü Dağlarca gibi bazı şairler bile saf dışı bırakılmış. Böyle bir zihniyetle, bu kadar keyfi ve tek taraflı bir tutumla hazırlanan antolojinin Devlet parasıyla bastırılması elbette doğru görülemez.

Ama, parti ve ideoloji ayrılığı, uçurumlar gibi derinleştirilerek, yurdumuzun üstüne öyle bir çöktürüldü ki, bu ayrılığın gereği olarak yapılan herşey (suç mahiyeti taşısa bile) makbul sayılıyor.

Hepinizin bildiği dertleri daha fazla deşip, içinizi büstübün karartmak istemiyorum. Yeni yıl ve 15 ince Hicrî Asır kutlu olsun. Allah hepimize daha mutlu, daha aydınlık yıllar bağışlasın.

3.1.112. OTUZ YILIN ARDINDAN[128]

Nasıl bir tehlikenin içinden çıkmış, ne büyük engelleri göğüslemiş olursak olalım, yine de (Allah'a şükür) otuzuncu yılı doldurmuş, otuz birinci yıla girmiş bulunuyoruz. Geçirdiğimiz acı günleri unutup, karşılaşacağımız yeni güçlükleri akla getirmeyerek, birbirimizi kutlamaya, sevinip bayram etmeye hakkımız var.

Hisar'ı çıkarmaya başladığımız zaman (Mart–1950) ben yirmi beş yaşında bir delikanlı idim. Arkadaşlarım da benden ya üç–beş yaş büyük, ya üç–beş yaş küçüktüler. İçimizde otuz beşini geçmiş olan bir tek Munis Faik Ozansoy ağabeyimizdi.

Ozansoy'u bundan beş yıl önce (yirmi beşinci yıldönümünü kutladığımız günlerde) kaybettik. Geri kalan Hisar kurucuları – çok şükür– bu yazıyı kaleme aldığım tarihe kadar hayattadır. Saçlarımızı ağardı, döküldü; ciltlerimiz buruşup kırışmaya başadı. Kimimiz baba, kayınbaba olduk, kimimiz dede...

Ama, hepimizin ilk göz ağrısı, en büyük evlâdı Hisar'dır. İnsanın çocukları zamanla değişip kendisinden uzakaşabilir, fakat dünyaya getirdiğimiz dergi bizim bir aksimiz olmaya devam ediyor ve edecektir.

Bu derginin yöneticisi, yazarı ve okuyucusu olan bizler, öyle büyük ve bölünmez bir aile oluşturduk ki, kıskançlıktan doğan kinlerin, öfkelerin üstümüze yağmur gibi yağmasını tabiî görmeliyiz.

Hisar, otuz yıldan beri, hür düşünceyi, sanatın bağımsızlığını savunuyor. Hisar'a karşı çıkanlar kendilerinden başka türlü düşünülmesine katlanamayan, sanatı da kendi düşüncelerinin âleti, vasıtası yapmak isteyenlerdir.

Otuz yıldan beri dergiler çoğaldı, düşünceler çeşitlendi, ama sanata karşı takınılan hoşgörüsüz, acımasız tavırda bir değişiklik olmadı. Dün filân düşünceye sahip

[128] Hisar, Sayı 268, Mart 1980, s.3–5

olanlar, bu düşünce uğruna sanatı nasıl zincire vurmak istemişlerse; bu gün onun tam aksi düşünceleri benimseyenler de, sanatı kendi düşüncelerine aynı şekilde esir etmek istiyorlar.

Bu yüzden, aradan otuz yıl geçmiş olmasına rağmen, Hisar'ın ve Hisar anlayışındaki dergilerin görevi sona ermemiş, tersine daha çok önem kazanmıştır. Dün, sadece reddettiğimiz düşüncelerin sanata saldırılarını karşılamaya çalışırken; bugün –

tamamen veya kısmen– benimsediğimiz düşüncelere karşı da sanatın varlığını, haysiyetini korumak zoruda kalıyoruz.

Bu sözlerimle, sanatın topluma ilgisini kesip, fildişi kulesine çekilmesi gerektiğini ileri sürmek istemediğim, bizi biraz okumuş ve takip etmiş olanlarca kolaylıkla anlaşılır. Yıllarca önce :

Baktıkça dertli yüzlere kalmaz sevince yer,
Gördükçe ağlayanları gülmek kolay değil,
.....
Hep şi'ri dinlemek, unutup inleyenleri,
Bir taş duvarlı köşke çekilmek kolay değil.

demiştim. Sanatçı, özellikle duygulu bir insan olduğu için, elbette toplumun dertleriyle dertlenecek, sevincinden mutluluk duyacak, bu dert ve mutlulukları zaman zaman dile getirecek. Sanatçının dinî inançlarının ve millî duygularının da, şu veya bu şekilde, eserlerine aksetmiş olması tabiîdir.

Bizim kabul etmediğimiz, karşı çıktığımız husus, sanatçının ille de şu konuları işleyecek, öyle bir duygu ve düşünceyi dile getireceksin diye zorlanması, böyle bir buyruğa uymayanların sanatçı defterinden silinmesine, adlarının anılmamasına gayret edilmesidir.

Üzülerek söylemek zorundayım ki, Hisar'ın yayın alanına girdiği 1950 yılıdan beri bu gayretler eksilmemiş, artmıştır. Ama, herşeye rağmen, kendimizi otuz yılı boşuna harcamış saymıyoruz. Otuz yıldan beri Hisar'ın duvarları arasında, mazgalları gerisinde nice körpe sanatçı, dışarının yok edici tesirlerinden uzak olarak, gelişip serpilmek imkânı bulmuş; nice yıllanmış yazar, bezginliği, yılgınlığı üzerinden atarak, yeni bir canlılık kazanmıştır.

Hisar, körü körüne batı hayranlığına da, batı düşmanlığına da karşı olmuştur. Otuz yıl önce daha çok hayranlık hüküm sürüyordu, bu gün daha çok düşmanlık sözünü geçiriyor. Ama, yurdumuzdaki hayranlık ve düşmanlıklar, bir kültür anlayışından ziyade, siyasî ve ideolojik tercihlere dayanıyor.

Kendi köklerimize eğilmek zarureti, sözde bile olsa, kabul edilmiştir. Ama, bu kökleri araştırırken kimisi damarlarımızda dolaşan kanı inkâr ediyor, kimisi kalplerimizi dolduran imanı.

Asıl unutulan şey, köke bağlanmanın yüzlerce yıl geride yaşamak olmadığıdır. Televizyondaki "Kökler" dizisinin yazarı tanınmış romancının, dedesi Kunta Kinte'nin hayatına dönmeyi bir an için aklından geçirmediğine şüphe yok. Hisar'ın geçmişe bağlılığı,bugünün ve yarının şartlarını gözden uzak tutan bir bağlılık değildir.

Hisar'ın dil konusunda otuz yıldan beri sürdürdüğü savaş yeni desteklerle kuvvetlenmiştir. Dilde tasfiyeciliği ve uydurmacılığı savunanlar, Atatürk'ün milyonları bulan mirasıyla beslenen Türk Dil Kurumu'nun, Devlet parasıyla çalışan Türkiye Radyo–Televizyon Kurumu'nun zaman zaman da Millî Eğitim ve Kültür Bakanlıklarının desteğini kazanmışlar, ödülleri, ödeneklere kavuşmuşlardır. Özellikle, bütün Türkiye nüfusunun kendisini dinlemek zorunda olduğu TRT'nin benimseyip propagandasını yaptığı bir davayı çürütebilmek, üç–beş bin tirajlı edebiyat dergilerinin başarabileceği işlerden değildi. Ama, uydurma dille yazmayı reddeden şair ve yazarlar. Hisar'da bir destek, bir sığınak buldular. Ödül ve ödeneklere lâyık görülmeseler, radyo ve televizyonda adlarından söz edilmese de, diledikleri gibi yazmak ve yayınlamak imkânına kavuştular.

Bugün yüz binlere seslenen bir gazetemiz (Tercüman) "Yaşayan Türkçemiz" davasını ele almıştır. Bu konuya ayrılan sayfada faydalı, uyarıcı yazılar okumaktayız TRT'nin yeni Genel Müdürü de radyo ve televizyonda, bundan sonra, halkın benimsemediği uydurma "tilcik"lerin kullanılmayacağını bildirdi.

Ama, bu konuda da ırmakların tersine akıtılamayacağını hatırdan çıkarmamak zorundayız. Doğru veya yanlış, haklı veya haksız, kullandıra, kullandıra herkesin – özellikle yeni nesillerin– hafızalarına zorla yerleştirilmiş olan kelimelerden vazgeçebilmek çok güçtür. Nitekim uydurma dile karşı olduğunu söyleyen bir politikacı, uyduma kelimelerin bazılarını farkında olmadan kullanıyor; aynı şekilde düşünen bir yazar da kelimenin öyle kelimelerin takılmasından kurtulamıyor.

Hukukta "Umumî hata hak sayılır" diye bir kaide var. Yanlış bir kelime de herkese –şu veya bu şekilde– benimsetilmişse ondan kolay kolay dönüş mümkün olmaz.

Mesele, yanlışları, yayılmadan, benimsenmeden "galat–ı meşhur" haline gelmeden önleyebilmekte. Bunun için de tarafsız bilginlerden, sanatçılardan kurulan ve iyi çalışan bir Akademi şart. Mehmet Kaplan üstadımızın tekrarlayıp durduğu, okullara, öğretmenlere, kurumlara verilebilecek resmî bir "Türkçe Sözlük", bir "İmlâ Kılavuzu" –ben ekliyeyim bir "Fonetik Sözlüğü" gerekli. Dil meselesi siyasî nutuklar ve polemiklerle çözüme kavuşturulacak meselelerden değildir.

3.1.113. HİSAR'IN 30. YILDÖNÜMÜ SANAT TOPLANTISI'NDA MEHMET ÇINARLI'NIN KONUŞMASI[129]

Böyle bir toplantının gerçekleşmesinde ilgi ve yardımlarını esirgemeyen, yaptığı konuşma ve vermek lütfunda bulunduğu plâketle, gücümüze güç katan Sayın Kültür Bakanımıza; gecenin hazırlanmasında emeği geçen Ankara Aydınlar Ocağı ve Yazarlar Birliği mensuplarına yürekten teşekkür ederim.

Memleketimizin içinde bulunduğu şartlarda bir edebiyat dergisinin 30 yıl ayakta durabilmesi, şüphesiz ki, önemli bir olaydır. Hisar dergisinin bunun da üstünde bir özelliği var: Dergimiz büyük malî imkânlara sahip kurum ve kuruluşların yayınladığı dergilerden değildir. Kurulmasında, yaşatılmasında herhangi bir maddî güce, anılmaya değer bir sermeyeye dayanmamış, azmin, inancın, emeğin mahsulü olarak bugünlere ulaşabilmiştir.

Dergiyi, yolundan şaşırmadan, seviyesini düşürmeden yaşatabilmek –bazı yazarlarımızın isabetle belirttikleri gibi– hayatımızın başlıca gayesi haline gelmiş, gençlerimizin, orta yaşlılığımızın en güzel yılları ona adanmış, onun uğrunda seve seve harcanmıştır.

Bu sözlerim, "Bir edebiyat dergisinin var olması bu kadar fedakârlığa değer mi?" sorusunu akla getiribilir. Bu soruya "değmez" cevabını vermek de mümkündür. Ne var ki, bir "Hisar"ı alel'ade bir edebiyat dergisi olarak kabul etmiyoruz.

---

[129] Hisar, Sayı 270, Mayıs 1980, s.5

Hisar, korunmasını, geliştirilmesini zaruri gördüğümüz bir sanat ve dünya görüşünün temsilcisidir. Bu görüşten vazgeçmedikçe, Hisar'dan vazgeçmemiz mümkün olamazdı. Bu sebeple, gücümüz yettiği sürece, onu yaşatmayı kendimize görev bildik. Bugün de görev biliyoruz.

Eski bir yazımda da belirttiğim gibi, Hisar adı rastgele uydurulmuş değildir. Hisar kelimesinde bir koruma, bir savunma anlamı var. Dilimizi, millî sanat geleneklerimizi Hisar'da toplanarak korumaya, savunmaya çalıştık. Ama, Hisar, hiçbir zaman – bu günkü söyleyişle– "tutucu" bir dergi de olmamıştır. Yeniliğe açık, köksüzlüğe kapalıdır, ilerlemeye taraftar, kopmaya karşıdır. Öğrenmeyi, faydalanmayı gerekli görür, kopya ve taklit etmeyi reddeder.

Hisar şairleri, asırlarca işlenmiş ve geliştirilmiş olan Türk şiir zevkinden, Türk şiir geleneklerinden kopmadan, bugünün şiirini yaratmasını bilmişlerdir.

Hisar'da deneme ve inceleme yazanlar cemiyet ve sanat olaylarına Türk gözüyle bakarak, orijinal ve tutarlı görüşler ortaya koymuşlardır.

Hisar hikâyecileri, Türk halkının özelliklerini; acı tatlı memleket gerçeklerini –hiçbir peşin hüküme, siyasî ve ideolojik te'sire kapılmadan– anlatabilmeyi başarmışlardır.

Hisar'ı yönetenler kazanç peşinde koşmadıkları gibi, Hisar'a yazanlar, Hisar'ı desenleriyle süsleyenler de, hizmet görmenin ve güzel bir şey yaratmanın manevi hazzıyla yetinip, emeklerinin maddi karşılığını akıllarına getirmediler.

Sözünü ettiğim değerli şair, yazar ve ressamlara huzurunuzda teşekkür etmeyi borç bilirim.

Yetersiz maddi imkânlarla bir edebiyat derisini, seviyesini düşürmeden, kalitesini bozmadan yürütebilmenin ne kadar güç bir iş olduğunu ancak bu işe kalkışanlar bilir.

Herkesin dinlenmeye ve eğlenmeye ayırdığı akşam saatlerinde, tatil günlerinde, yorgun bir kafayla Hisar idarehanesine koşup, derginin herşeyiyle kılı kırk yararcasına uğraşmak zorunda kalışımızın mükâfatını görmediğimizi söylemek haksızlık olur:

Bu mükâfat, okuyucularımızın, yazarlarımızın takdirleridir.

Hakkâri'de çizilen bir desenle İzmir'de yazılan bir şi'iri denk düşürüp bütün yurdu kaplıyan bir ruh ve gönül birliği kurabilmenin zevkidir.

Kekeledikleri ilk mısralara veya geveledikleri ilk cümlelere kalbimizi açtığımız nice gençlerin zamanla birer değerli sanatçı olduklarını görmenin kıvancıdır.

Ve nihayet 30 uncu yıldönümüne erişip böyle seçkin bir topluluk tarafından taçlandırılmanın şerefidir.

Biz zaten, bu zevkten, bu kıvançtan, bu şereften daha büyük bir mükâfat bilmiyoruz, istemiyoruz.

Hepinize yürekten teşekkür ederim.

3.1.114. YASLAR VE SEVİNÇLER[130]

Hisar'ın 25. Yıldönümünü kutlamanın sevincini Munis Faik Ozansoy ağabeyimizin ölüm haberi gölgelemişti. Yine bu yıldönümü dolayısıyla Millî Kütüphane'de yapılan "Hisar Şairleri" gecesine bir yakınımın ağır hastalığı karışmış, eşimi acele İstanbul'a göndermek zorunda kalmıştım. Gece'ye her an acı bir haber alma korkusu içinde katılmış, konuşmamı –yakın dostlarımın hemen farkına vardıkları– bir dalgınlık ve huzursuzluk içinde yapmıştım.

Bu defa, dergimizin 30. Yıldönümü dolayısıyla yapacağım "Sanat Toplantısı"na hazırlanırken, şair arkadaşımız İsmail Gerçeksöz'ün öldürüldüğü haberini aldık. Zihnimiz durdu, elimiz ayağımız hareket etmez oldu. Daha iki gün önce İstanbul'dan bana telefon etmiş, Toplantı'ya Tahir Kutsi Makal ve Yıldırım Niyazi Gençosmanoğlu'yla birlikte katılacağını bildirmişti. Bir an Toplantı'yı geri bırakmayı düşündük. Ama, ok yaydan çıkmış, hazırlıklar tamamlanmış, davetiyeler gönderilmişti. Hem, artık acısız gün geçiremeyen bir toplumda yaşıyorduk. Toplantı'yı ilerdeki bir tarihe bıraksak, ilerde de ne olacağını kimse bilemezdi. Yıllarca önce yazdığım bir şiirdi:

Saadet var gibi amma sesi uzaktan gelir,
Sevinçler yasla, kederle boğularaktan gelir.

demiştim. Çaresiz, acımızı içimize gömüp, Toplantı'mızı yaptık. Gerçeksöz'den dinlemeye hazırlandığımız şiiri, O'nu rahmetle anarak, Yavuz Bülent Bâkiler okudu.

Toplantı, herşeye rağmen, çok güzel, çok başarılı geçti. Umduğumuzun

üstünde bir rağbetle karşılaştık. Toplantıyı ayakta takip eden veya yer bulamayıp geri dönenler çoktu. Yeni Sahne'den daha büyük bir salon kiralamadığımıza pişman olduk.

Toplantı'ya katılanlar, takdirlerini, tebriklerini ifade edecek kelime bulamadılar. Sanatsever bir dostum (Prof. İbrahim Ceylan) ertesi gün telefon edip, gece saat yarıma kadar devam eden şiir ve musiki ziyafetinin tesirinden evine döndükten sonra da uzun süre kurtulamadığını, saatlerce uyuyamayıp programı hafizasında bir kere daha yaşadığını söyledi.

Ama, toplantıya özel ricalarla bir kamera gönderip, film çekiyor görünüşüne giren, TRT Televizyonu, Kültür Bakanı tarafından açılışı yapılan bu kadar güzel, bu kadar önemli bir programa yayınlarında bir saniyelik bile yer ayırmadı. Toplantı'ya katılamayıp, programın hiç değilse bir kısmını ekranda görebileceğini uman pek çok sanatsever, o haftaki "Sanat Dünyası" saatinde dişlerini sıkıp, dudaklarını ısıra ısıra bol bol sol ideoloji propagandası ve yeni Rus filmlerinden parçalar seyrettiler. TRT'nin, Anayasa'ya ve Kuruluş Kanununa göre, yalnız siyasî olaylar karşısında değil, fikir ve sanat olayları karşısında da tarafsız olması gerekir. TRT, kuruluşundan beri, bu tarafsızlığın en küçük bir örneğini göstermemiş, özellikle edebiyat alanında sadece sol davulu çalıp dinletmeyi kendisine görev bilmiştir.

Bu durumu gören, bu duruma karşı çıkan bir politikacı, bir devlet adamı da yok. Onlar hâlâ siyasi nutuklar, birbirlerini suçlayan demeçlerle herşeyin halledileceğini sanıyorlar. O nutuklar ve demeçlerin –seyirciye illâllah dedirtecek kadar– bol bol verilmiş olmasını TRT'nin tarafsızlığı için yeterli görüyorlar.

Hisar'ın 30. Yıldönümü karşısında, büyük gazetelerimizde sütun sahibi olan dostlarımızın bir ölüm sükûtuna bürünmelerine ise diyeceğimiz bir şey yoktur. Onlar Cumhurbaşkanlığı seçimi gibi büyük işlerle uğraşıyorlar. Bir sanat dergisinin 30. Yıldönümü için, üç–beş cümle yazmak nereden akıllarına gelecek? Biz bu kaderi senelerce önce görmüş ve kabullenmiştik.

Mecbur idik savaşları yalnız kazanmaya,
Dostun umursamazlığı belliydi önceden.

Sitem yalnız bizim hakkımız değil, bize de sitem edenler bulunacaktır.

---

[130] Hisar, Sayı 271, Haziran 1980, s.3–5

Dergide çalışan arkadaşımızın bir dalgınlığı yüzünden davetiye zarfları önce boş gönderildi.

Farkına varıp yeniden gönderdiğimiz zaman vakit bir hayli geçmiş, toplantı günü yaklaşmıştı. Bu yüzden dolu zarflar –özellikle Ankara dışındaki dostlarımıza– kaplumbağadan daha yavaş yürümeye başlayan PTT mizce toplantı gününden sonra ulaştırıldı. Bizde yıldönümü dolayısıyla çekilen tebrik telgraflarının bir kısmını çok geç

aldık. (Hareket dergisinin İstanbul'dan çektiği telgrafla ressam arkadaşımız Şener Öztop'un Akhisar'dan çektiği telgraf bu hususta rekor kırdı. Nisan'ın 14 ve 15 inde çekilen bu telgrafların ihbarnemesi posta kutumuza ancak 7 Mayısta bırakıldı. "Şikâyet et" diyorlar. Neyi, kime şikâyet edeceksin? Yurt içinden Devlet merkezine çekilen bir telgrafı 22 gün sonra yerine ulaştıran bir idarenin artık şikâyet edilecek tarafı kalmamıştır. "Mail–i indiham" binalar gibi yıkılıp yeniden yapılması gerekir.)

Davetiyelir, iyi hesap edilmeden, az bastırılmış bulunduğu için, toplantıya katılabileceğini ümit etmediğimiz bazı dostlarımıza gönderilmedi. Ama, derginin Nisan sayısındaki haber davetiye yerindeydi. Yine de kendilerinden özür dileriz. Başlangıçta boş zarf gönderilmiş olmasına özel bir mâna verenler de olmuş. Bunu, gecemizi renklendiren değerli sanatçı Gönül Akın bir espriyle ifade etti: "Bize önce boş vermiştiniz. Fakat, sonradan dolu zarfınız geldi" Dolu zarfı her nasılsa alamayıp, boş zarfın mânası üzeride zihin yormakta devam edenler bulunduğunu işittim.

Toplantı'da Yavuz Bülent Bâkiler'in de söylediği gibi, Hisar'da 30 yılda 400 den fazla şairin şiiri çıkmış. Biz bunlardan ancak 25 ini takdim edebildik. Toplantı'ya katılmış olan bazı şairlerimizi bile kürsüye davet edememiş olmak bize üzüntü verdi. Uzun yılladan beri dergimizde yazan hikâyeci ve denemecilerden hiçbir örnek veremedik. Ne yapalım ki, program o haliyle bile gece yarısından sonra bitmişti. Hisar'a ilgi ve sevgi gösteren misafirlerimizi daha fazla alıkoyamazdık. Bu konuda arkadaşlarımızın bizi hoş göreceklerini umuyorum.

Çoktan beri özlemini çektiğimiz sanat gecelerinin ikinicisini de, Hisar Sanat Toplantısı'ndan üç hafta sonra Eskişehir'de katılmak fırsatını bulduk. 6–10 Mayıs tarihleri arasında düzenlenen "Yunus Emre Kültür ve Sanat Haftası" programı içinde yer alan "Şairler Şöleni" 7 Mayıs'ta Süder Salonu'nda yapıldı. Ankara ve İstanbul'dan "Kültür ve Sanat Haftası"na katılmak üzere gelen dostlarım ve Eskişehirli arkadaşlarımla çok güzel iki gün geçirdim. Okul sıralarından tanıdığım iki Mülkiyeli

kardeşimi (Naim Cömertoğlu'yla Cezmi Terzioğlu'nu) orada vali ve vali yardımcısı olarak bulmak ve onların Eskişehir'e davet edilen ilim ve sanat adamlarıyla çok yakından ilgilendiklerini görmek bana ayrı bir mutluluk verdi.

Gültekin Sâmanoğlu'yla, çamlar, leylâklar içindeki Eskişehir Şeker Fabrikası misafirhanesinde kalıp, hayalen senelerce önceye yolculuk yaptık. 1958 veya 59 yılında

Munis Faik Ozansoy ve Ahmet Muhip Dıranas'ın da dahil olduğu bir şairler grubu eşlerimizle birlikte Eskişehir'e gelip, aynı misafirhanede kalmıştık. Yahya Kemal'den günümüze kadar gelen şairlerin geçit resmi yaptıkları bir şiir programını Eskişehir'li sanatseverler merak ve zevkle takip etmişlerdi. Eskişehir'le ilgili başka güzel hatıralarımız da vardı. Onları bir bir hatırlayıp o günleri yeniden yaşadık.

Bir zamanlar "Ankara'da dost arar" kafiyesiyle takıldığımız Eskişehirli şair İsmail Ali Sarar'la senelerce sonra görüşmek fırsatını buldum. Rıdvan Çongur'la bana bir araba gezintisi yaptırdı. "Bademlik" dedikleri tepenin başında yemyeşil bahçesi ve havuzları ile güzel bir gazine bulmak bizi şaşırttı. Misafirler şerefine verilen yemekleri gürültülü ve sıkıntılı salonlarda yemiş, acaba Eskişehir'in bu iş için daha güzel bir yeri yok mu diye düşünmüştük. İlim adamları ve sanatçılara verilecek bir yemek için bu gazino biçilmiş kaftandı. Çok güzel bir havası ve manzarası olan, yanında buz gibi çeşme akan bu gazino ne yazık ki yıllardan beri terkedilmiş bir haldeymiş. Gazinonun çalıştırılmamasına anarşik olayların sebep olduğunu söylediler. Camları kırılmış, mermerleri bile sökülmüştü. Bekçi ağlamaklı bir sesle bize dert yandı. Gece bir sürü serseri burada zıl zurna sarhoş olup camı çerçeveyi indiriyormuş.

İsmail Ali bizi "kurtarılmış bölge" lerden hızla geçirip, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'ne götürdü. Orada rahmetli şair ve yazar arkadaşımız Vehbi Cem Aşkun'un oğlu Prof. Dr. İnal Cem Aşkun'la karşılaştık. Bize, dekanı bulunduğu Televizyon ile Öğretim ve Eğitim Fakültesi'ni gezdirdi. Fakülte'nin şimdilik sadece öğretimde kullanılan geniş teknik imkânlara sahip olduğunu gördük. Kendimizi renkli televizyonda gördüğümüz, seyretmek imkânını bulduk. Televizyon filmlerinde oda, bina, sokak gibi dekorların eni ve boyu 15–20 santimi geçmeyen ufacık maketlerin, özel bir teknikle büyütülmesinden elde edildiğini öğrendik. Yakından incelediğimiz üç santimlik bir sandelyeye birinsanın nasıl oturtulup da beş santimlik bir masada çalışıyor gösterilebildiğini teknik terimlerle uzun uzun anlattılarsa da anlayamadık.

Bize hediye edilen Fakülte dergisi "Kurgu" yu karıştırırken, yazılarda

kullanılan dilin "uydurukça" ya fazla kaçmış olduğunu görmemiz, Akademi misafirhanesinde yaptığımız sohbeti dil konusuna getirdi. Prof Aşkun, öğrencilerin liselerden bu dille öğrenim görerek geldiklerini, onlara başka bir dille hitap edilirse anlayıp tepki göstereceklerini söyledi. Eğer, bir kitleyle diyalog kurmak isteniyorsa, o kitleye anlayacağı, sempati duyacağı bir dille seslenmenin gerekli olduğunu belirtti.

Bildiğimiz, konuştuğumuz dilden ayrı bir dille öğretim yapmak zorunda kalan üniversite, akademi veya yüksek okul hocasının, bunun suçunu, öğrenciyi o şekilde yetiştiren lise öğretmenine yüklemesi ilk bakışta haklı görünüyor. Ama, o lise öğretmeninin kimin yetiştirdiği sorusu akla gelince, sorumluluk dönüp dolaşıp yine birincilere (Yani yüksek öğrenimde görevli hocalara) yönelmektedir. Ben bunu söyleyince sohbetimiz yumurtanın mı tavuktan, tavuğun mu yumurtadan çıktığını araştırılmasına benzer bir hal aldı. Konuyu değiştirdik.

Ama, Eskişehir'in sanatsever zenginlerinden Sami Sipahi'nin bağ evinde vereceği ziyafete katılmak üzere, Vilâyet önünde, öteki arkadaşlarla buluştuğumuz zaman, Nail Tan, uydurukça konuşmanın halktan ne derece kopmak olduğuna güzel bir örnek teşkil eden yeni bir olayı nakletti:

O gün, Eskişehir Yunus Emre Derneği Başkanı Aziz Bolel'in dükkânında sohbet ederlerken, merakla kendilerini dinleyen bir köylü varmış. Konuşmalar arasında "anımsamak", "olanak" gibi kelimeler geçince, o köylü, bir yerine iğne batırılmış gibi, aniden ve hırsla söze karışmış. Bugünün halkından kopup züppe aydınına vermiş, veriştirmiş. Başından geçen bir hikâye anlatmış. İstanbul'da okuyan oğlu anasına bir torba kirli çamaşır yollamış. Yazdığı mektupta, "Yıkamak için olanak bulamadım. Çamaşırlarım birikti. Biz zahmet yıkayıp gönderiverin." diyormuş. Anası hayretle başını sallayıp şöyle demiş: "Allah Allah, bu oğlan İstanbul'a gittikten sonra demek sabunu da değiştirmiş, baksana çamışırlarını olanakla yıkıyormuş!"

Bu uydurulmuş bir espri değil, geçmiş bir olay. Köylünün anlattığına şahit olan Ayhan İnal, "Adını sanını tesbit ettik. Yazmak istersen verelim" dedi. Ne gereği var, kime neyi ispata çalışıyoruz? Uydurukçanın halkla bir ilgisi bulunmadığı, herkesin bildiği, ama bir kısmının –şu veya bu sebeple– kabul etmek istemediği bir gerçek değil mi?.

Espri deyince hemen Orhan Şaik Gökyay'ı hatırladım. Eskişehir'de geçirdiğim iki günü renklendiren biraz da Üstad'ın esprileri oldu. Durmadan Prof. Abdülkadir

Karahan'a takılıyor. Karahan da içerleyip ona sert cevaplar veriyordu. Yolda, yemekte, konferansta ikisinin atışmaları devam edip gitti. İlk defa bir arada olduğum Abdülkadir Karahan, şöhrete, itibara düşkün, kendisine önem verilmesini, saygı gösterilmesini isteyen, herhangi bir toplantıda birinci sıra yerine ikinci sıraya oturtulmayı mesele yapan, hırslı bir adam. Onun bu halini iyi bilen Gökyay, kendisini çileden çıkaracak sözleri durmadan arayıp buluyor, fırsat bulunca da yerine koyuyordu. Bir ara şöyle dedi: "Karahan, sen espriden alamadığın için kızıyorsun. Vaktiyle benim için de bir espri yapmışlardı işitince çok hoşuma gitti." Gökyay'dan kendisiyle ilgili espriyi dinliyoruz: "Birisi "Fuat Köprülü'nün bıraktığı boşluğu olsa olsa Orhan Şaik doldurabilir" deyince, karşısındaki cevap vermiş: "Ne tuhaf, ben de Köprülü'nün bir boşluk bıraktığını sanıyordum."

Espriyle karışık, bir teklifi ben de "Şairler Şöleni" tertip heyetine yaptım. "Şölen'de halk şairlerini sahneye çıkarıp atıştırdınız. Onların atışması beş, on dakikada bitti. Halbuki Gökyay'la Karahan günlerdir atışıyorlar. Bir dahaki sefere programa "İlim Adamları Atışıyor" diye bir bölüm ekleyin, daha sürekli ve eğlenceli olur.

Gezinin en kötü espirisini ise İrfan Ünver Nasrettinoğlu'nun ses alma cihazı yaptı. "Şairler Şöleni" nde sunuculuk yapan Nasrettinoğlu, Sami Sipahi'nin bağ evindeki ziyafette seslerimizi almak istemişti. Vali dahil, hepimiz özene bezene konuşmalar yaptık, şiirler okuduk. Gecenin sonunda alınan sesleri dinleyip yeniden keyiflenmek istedik. Hafif bir hırıltıdan başka bir şey duyulmadı. Kaset bozukmuş.

Nisan ayının sonu ve Mayıs ayının başında, yukarda bir kısmını hikâye ettiğim hareketli günler yaşadık. Mayıs ayının sonunu da hareketli geçireceğimiz anlaşılıyor. 30, 31 Mayıs tarihlerinde yapılacak "Gül Bayramı" için Feyzi Halıcı'dan davet aldım. Bu yazımın basıldığı sıralarda ben belki Konya'da bulunacak ve Eskişehir'deki Şölene birlikte gittiğimiz Feyzi Halıcı, Pakistan Büyükelçiliği Kültür Müsteşarı Yakub Mughul ve Eskişehir'de buluştuğumuz arkadaşların bir kısmıyla yeniden beraber olacağım.

Allah, sevinçlerimizin acılarla kararmayacağı günlere eriştirsin.

3.1.115. MAHALLİ SÖYLEYİŞ, YAŞAYAN TÜRKÇE VE HUKUK DİLİ[131]

Ben, domatese "eğrim", fasulyeye "Ülübü" diyen bir kasabada doğup büyüdüm. Dört bir yanı kuş uçmaz, kervan geçmez dağlarla çevrilmiş olan bu kasabadan, il merkezi Konya'ya ulaşmak için yazın 2–3 gün süren, kışın 5–10 güne varan zahmetli

bir yolculuğu göze olmak gerekirdi. Çocukluğumda, benim için "Yaşayan Türkçe" gayet tabiî olarak annemin, babamın, teyzemin, halamın konuştuğu Türkçe idi. Konya'ya okumaya geldiğim zaman, çevremin beni anlaması, benimle alay etmemesi için, bu Türkçe'de bazı değişiklikler yapmak gereğini duydum. Özellikle kelimeleri uzatarak söylemek alışkanlığından kurtulmak için bir hayli sıkıntı çektim.

Şimdi yollar yapıldı. Ermenek'in dışarıyla bağlantısı kuruldu. Artık orada doğanlar da benim çocukluğumda kullandığımız bazı kelimeleri bilmez ve anamaz oldular.

Bütün yurttaşlarımızın, aynı düşünce ve duyguları ifade etmek için aynı kelimeleri kullanmalarında, dil birliğinin geniş ölçüde sağlanmasında yazı dilinin, edebiyat dilinin rolü büyüktür. Mahallî söyleyişler, mahallî kelimeler de bu ortak dile zenginlik kazandırır. Ben şimdi, Ermenek'e eskiden kullanılan ve yazı dilinde tam karşılığı bulunmayan nüanslı söyleyişlerin unutulmuş olmasından üzüntü duyuyorum.

Edebiyatçıların, özellikle tiyatro, roman ve hikâye yazanların, mahallî söyleyişle, ortak dil arasında ince bir denge kurmaları, mahallî söyleyişin bazı nüansları ile eserlerini zenginleştirirken ortak dile zarar vermemeleri (özellikle basit şive taklitlerine kaçmamaları) gerekir.

1950 lerde mahallî söyleyişin edebiyata ne derece girmesi gerektiği tartışılıyor, şive taklidine kaçan yazarlar ağır eleştirilere uğruyorlardı. Bugün bu konu unutuldu.

"Özleştirme" denilen "uydurukça"yı savunanlarla ona karşı çıkanlar arasındaki savaş ise daha çok şiddetlenmiş, daha çok kızışmış bulunuyor. Millî eğitimimiz ve uydurukça benimseyen yazarlarımız, radyo ve televizyonun da yardımıyla, bugüne kadar kabul edilen ortak dilden ayrı bir dille okuyup yazan nesiller yetiştirdiler.

Geçenlerde, kendisiyle bu konuda sohbet ettiğim bir üniversite hocası,

yazılarını, konuşmalarını genç neslin diline uydurmak zorunda kaldığını, başka şekilde davrandığı zaman tepki ile karşılaştığını derslerinin dinlenmez, yazdıklarının okunmaz olduğunu söyledi.

"Uydurukça"yla konuşmak bir çeşit devrimcilik, ilericilik; "uydurukça"yı reddetmek gericilik sayılıyor. Bu anlayışın ilim diline, özellikle hukuk diline de hâkim olmaya başlaması son derece zararlı olmaktadır. Hukuk dili açıklık ve kesinlik ister. Bir kavramı siz başka kelimeyle, ben başka kelimeyle ifade edersem, aramızdaki

anlaşmazlığın çözümüne imkân kalmaz.

Bu dediğime çok basıt bir misal vereyim: Bildiğiniz gibi, uzun zamandan beri "maaş" karşılığı "aylık" kelimesi kullanılmaktadır. Anayasa'da senatör ve milletvekili ödeneklerinin, birinci derece memur aylığını geçemiyeceğine dair olan hüküm, bu kelime değişikliği yüzünden anlaşmazlık yarattı. Aylığın maaş demek olmadığını, maaştan ayrı olarak bir ay içinde memura yapılan bütün ödemeleri de içine aldığını ileri sürenler çıktı. Aslında yanlış olan bu iddia, hukukî terimleri değiştirirken, yerleşmiş bir kelimeyi Arapça veya Farsça kökten gelmiştir diye atıp yerine bir yenisini koyarken, ne derece dikkatli ve titiz olmak gerektiğini bütün açıklığıyla göstermektedir.

Ama, bazı hukukçularımız, kanunları da geçen bir takım terimleri ve deyimleri durmadan değiştirmeyi ilerici ve devrimciliğin bir gereği saymaktadırlar. Hukuk dilinin de zamanla değişebileceğini kabul etmiyor değilim. Özellikle, bizim Arapça, Farsça terkiplerle dolu eski mevzuatımızın sadeleştirilmesi gereğine de inanıyorum. Zaten bu gerek büyük ölçüde yerine getirilmiş bulunuyor. Ama, bunda aşırı davranılması, hukukçuların dil devrimine öncülük etmeye kalkmaları son derece hatalıdır. Hukuk dili asla bir deneme tahtası yapılamaz. Hukuk, yerleşmiş, herkesce benimsenmiş kelimelerle konuşmak zorundadır. Tabiatı, dil devriminin önünden gitmesini değil, gerisinden gelmesini gerektirir. Söylediği sözün, anlaşmazlığa düşülmeden, herkesce aynı şekilde kabul edilebilmesi ancak bu şekilde hareketle mümkün olabilir.

Türk Dil Kurumu ile Tercüman Gazetesi arasında "Yaşayan Türkçe" konusunda bir çatışma var. Kurum Anayasa Mahkemesi kararlarında kullanılan kelimelerden örnekler vererek, iddiasını kuvvetlendirme yoluna girdi. Türk Dili dergisinde yayınlanan o kelimeleri incelediğim zaman Yüce Mahkememizin kullandığı dilin, ilerici ve devrimci görünmek isteyen yazarlarla aynı paralelde

---

[131] Hisar, Sayı 272, Temmuz 1980, s.3–4

olduğunu, zaman zaman onlardan da ileri gittiğini gördüm. Şüphesiz, Anayasa Mahkemesi bir Dil Akademisi değildir. Kararlarında şu veya bu kelimeyi kullanmış olması, o kelimelerin geçerli olduğuna bir delil teşkil etmiz. Esasen, kurul halinde alınan bu gibi kararlar dil bakımından daha ziyade raportörün anlayışına uygun bir şekilde kaleme alınıyor, karara katılan üyeler, işin esasıyla uğraşıp, dil konusunda bir tartışma açmıyorlar. Öyle olmasaydı, Resmî Gazete'de yayınlanan kararlarda usul ve esastan başka bir de dil bakımından muhalefet şerhlerine rastlamamız gerekirdi.

Ama, kullanılan dilin, bazan, verilen karar kadar önemli olduğunu da hatırdan çıkarmamak lâzım. Nitemik, Yargıtay'ın bu konuda gösterdiği bir titizliği, gazetelerde okuyup ferahlık duydum. Bir mahkeme kararında kanunda geçen "beraat" yerne "aklanma" kelimesi kullanıldığı için Yargıtay oy kararı bozmuş. Sözünü ettiğim aşırı gidiş böyle kararlarla önlenmezse, mahkeme ilâmları ihtilafları çözen değil, ihtilâflar yaratan belgeler haline gelecek. Hâkim sana hak verdi, yok bana hak verdi diye birbirimizin gırtlağına sarılacağız.

Ne yazık ki, bugün, tüpte oluşturulan çocuklar gibi, masa başında uydurulan kelimeler de hayli gelişmiş serpilmiş olarak cemiyetimizin içine salınmıştır. Bunlar yalnız dergilerdi, kitaplarda değil, dillerde, dudaklarda da dolaşmaktadır. Okumuşlarımızın bir çoğu, yanlış doğru demeden, ilericilik, devrimcilik adına, bu kelimelere sarılmakta, onların kullanılmasına, yayılmasına hizmet etmektedir. Bu gidiş devam ederse, bir gün gelecek "Yaşayan Türkçe" denilince bir değil, iki (hatta üç ve dört) dil anlaşılacak. Aydının konuştuğu, halkın konuştuğu, şu grubun konuştuğu, bu grubun konuştuğu gibi...

Millî birliği tehlikeye sokan, en önemli şeylerden biri, dil birliğinin bozulmasıdır. Bütün gücümüzle bu bozulmayı önlemeye çalışmak Türkçe üzerinden rastgele herkesin oynamasına çalışmasına izin vermemeliyiz. Bir "Dil Akademisi" bu konuda faydalı olabilir. Onun da bir şartı var: Akademi'nin kuruluşunda ve üyelerinin seçilmesinde çok titiz davranılmalı, alacağı kararlar herkes tarafından saygı ile karşılanmalıdır.

3.1.116. AHMET MUHİP DIRANAS[132]

Kendisini görmeden önce gür ve ve erkek sesini duymuştum. 1950 lerde Ankara Radyosu'nda konuşmalar yapardı. Söylediklerinden birini zaman zaman hatırlarım: "Hayatın iki büyük gerçeği vardır : Doğmak ve ölmek. Doğmak tesadüfe bağlı, ölmekse kesin. Şu halde, hayatın kaçınılmaz olan tek gerçeği ölümdür".

Onun ölüm haberi bana bir dağın yıkılışı gibi geldi. İlk gençlik yıllarımdan beri, zihnimde Dıranas'la yüce bir dağ imajı yanyana yaşamıştır. Şiirlerinin bende yarattığı bin intiba, kendisini gördükten sonra da değişmedi. Uzun bir boy, güçlü bir kişiliğin

izlerini taşıyan yakışıklı uzun bir yüz, gür ve beyaz saçların karlar gibi üzerini örttüğü, dağ zirvelerini andıran heybetli bir baş. Gençliğimde Orhan Seyfi Orhon, Halide Nusret Zorlutuna ve Arif Nihat Asya gibi, ondan daha yaşlı şairlerle tanışıp dostluk kurduğum halde, Ahmet Muhip Dıranas'a yaklaşabilmem kolay kolay mümkün olmamıştır.

1944 yılından sonra, Ankara'da çoğuna katıldığım şiir toplantılarına gelmez, öteki şair ve yazarlarla hemen her gün buluşup konuştuğumuz İstanbul Pastahanesi gibi yerlere uğramazdı. O'nu, eski yunan tanrıları gibi, bir dağın tepesinde yalnız başına oturan insan üstü bir varlık olarak hayal etmekten kendimi alamazdım. Kendisi de bir şiirinde aynen bu imajı vermekteydi:

Ben olmasam insansız bir dağ,
Hep karlı, rüzgârlı, bulutlu,
Allahsız ve şeytansız bir dağ,
Dilsiz gökyüzüyle hudutlu.

Bu dağdan aşağı baktığımda
Hayret! Ne kadar cücesiniz,
Ne kadar çelimsiz ve hurda
Karınca kaderincesiniz;
(Dağdan Aşağı)

---

[132] Hisar, Sayı 273, Ağustos 1980, s.5–10

Bizim gibi "cüce"lerin, "çelimsiz ve hurda"ların onun gibi bir "şiir tanrısı"na yaklaşması düşünülebilir miydi?

Bu yaklaşma, ancak benim kırk yaşıma ulaştığım 1965 yıllarından sonra mümkün olabildi. Onunla yakından görüşüp konuştuktan, samimi bir dostluk kurduktan sonra, bir zamanlar onda var olduğunu sandığım kibir ve gururun (hatta büyüklük kompleksinin) aldatıcı olduğunu anladım. Onda gerçekten var olan, bunlar değil, nice büyük tanınanların küçük menfaatler uğruna durmadan alçaldığı, fırıldaklar gibi yön değiştirdiği günümüzde, gerçek bir sanatçı olmanın şerefine toz kondurmak istemeyen ağırbaşlı, haysiyetli bir tutum ve davranıştı.

Onun, dağlara, bulutlara, gökyüzüne tutkunluğunun sebeplerinden biri, insanların ne derece alçaldıklarını görüp, ruhunu ve şiirini bu alçalıştan uzakta tutmak arzusu olabilir.

Bakıp imreniyorum akınına
Şehrin üstünden geçen bulutların,
Belki gidiyorlardır yakınına
Rüyamızı kuşatan hudutların.

(Şehrin Üstünden Geçen Bulutlar)

Yeşil gözlerinde akşamın rengi
Mor gagalarında fecir, bulutlar
Bitmez tükenmez kuş sürüsü gibi
Dağlar arkasından gelir bulutlar

(Bulutlar)

Gökyüzü bir sonsuz rüya denizi
Besleyen onlardır düşlerimizi
Her akşam peşinde götürür bizi
Aşarken dağları bir bir, bulutlar

(Ve Bulutlar)

Gel seninle yüce dağlara çıkalım,
Gör kartalların havadan akışını.
Yıllarca kızılı sarsın bakışını,
Aysız gecelerde ateşler yakalım.

İnsan çilesini almaz oldu aklım
Soyun şehrin sana giydirdiği gömlekten,
Yakın dostlarına bahs aç ölmekten
Ve gel benimle, kaçalım kaçalım...
(Dağlara)

Şair'in dağlara, gökyüzüne yönelişinin bir başka sebebini de –şehrin sıkıcı ve sınırlı yaşayışından, cüceleşmiş, hurdalaşmış insanlarından uzaklaşmak arzusu yanında– Tanrı'ya sınırsızlığa, sonsuzluğa kavuşmak ihtiyacında aramak gerekir.

İçimde sanki sen esersin
Tanrım! Garip kişi kuş ola,
Seni bir yerde bulmak için
Kendini dağdan aşağı sala.
.....
Boşluklarda seni arıyor
Dağ bir yanda, kişi bir yanda
Bir yaralı hayvan bağırıyor
Sende aynı düşen insanda
(Moşar Dağı)
Burada salt gözyüzüne bak
Bulutlar ağan, duru, uzak,
Gökyüzüne dost gökyüzüne,
O giderir susuzluğunu,
Gökyüzü, o, sonsuzluğunu
Sütü gibi emziren anne
(Gökyüzü)

Yazılmaya başladığını işittiğimizden yıllarca sonra okuyabildiğimiz, Dıranas'ın en uzun şiiri "Ağrı", birçok yönlerden olduğu gibi, ondaki Tanrı ve sonsuzluk düşüncesini ortaya koymak bakımından da üzerinde uzun uzun düşünülüp durulmaya değer. Bu yazının amacı böyle bir inceleme yapmak değildir. Ancak,

Dıranas'ta dağlara, güneşe, gökyüzüne olan tutkunluğun "Ağrı" da zirveye ulaştığını, adeta bir tapınma haline geldiğini söylemek yerinde olur.

Vardım eteğine, secdeye kapandım
Koşup bir koluna sımsıkı abandım

diye başlayan şiir,

Sonsuzluğa doğru kalkacak sihirli
Bir gemi gibisin göklerde demirli

mısralarıyla Ağrı dağını, sonsuzluğa doğru uçacak bir feza gemisi gibi düşündürür. Ondan sonra insanlığın binlerce yıl önceki tarihine doğru bir sefere çıkarır :

Güneş! Güneş! Güneş! Ey, ölümsüz ece!
Sana tapınanlar kardeşimdi benim;
Güneş! Güneş! Ben sana doğru gelenim,
Kucakla beni, tanrıça, sev, sar beni,
En yırtıcı en aç hayvanların ini
İçimin göz görmez mağaralarına gir;

Ağrı'ya eş bir dağ olsaydı içimde
İlkin şu gönlüme doğardın her sabah
Daha her yer geceyken sarardın, gümrah
Sarı saçlarınla benim varlığımı,
Kendimde taşırdım kendi taptığımı...

Bu coşkunluk içinde, güneşe tapan bir eski zaman adamı gibi görünen Dıranas, oradan insanlığın bugünkü yürekler acısı haline döner :

Ah, yazık ki bütün insanlık güneşsiz
Ey ateş, nasıl da seni yitirmişiz!
Bu yalnız inilti esen manzaradan
Bir çaresiz ay'dır şahlanan aradan;
Işık tuttuğu her şey taze bir yara.
Onmaz bu gece... Bırak karanlıklara!
Can yiğitliğini yitirmiş, kalb aşkı

İlenişlerinden insanın bir şarkı
Tutmuş dört yanı, bir çirkin ağıt, eski...

Fakat, bu çirkinliklerden, bu çaresizliklerden insanı kurtaracak yine de manevi inançlarıdır. Tanrı'yı buluş, Tanrı'ya bağlanıştır.

Nerde buldun tekrar eski günlerini
Zamanlar içinde yitmiş kardeşlerin
Ve en güzelini sönmüş ateşlerin,
Kalbimin o kadar sevdiği o gülü,
Ölüm ötesinin mutlu tahayyülü
Evrensel cümbüşü, yaşama şevkini
Bizden gidenlerin bir gün en yakını
Ümidi ve şafak kanatlı meşeyi
O aşkı, o tadı, o gülümsemeyi?...

Şair, bu inanca –"aldanış" ve "avunuş" demiş olsa bile– büyük önem vermekte, insanlığın onsuz olamıyacağını, belirtmektedir. Bu inanca "Mevlâna'nın üflediği rüzgâr" güç kazandırıyor. "Sonsuzluk gemisi" dediği Ağrı'nın ulaşacağı yer Allah'tır. Şiirin sonuda, artık, küçük harflerle yazılmış "tanrı" ve "tanrıça"lardan değil, büyük harflerle yazılmış Allah'tan, bizim Allah'ımızdan, bütün âlemlerin Rabb'ından söz edilir.

Rüzgârlar başladı. Sonsuzluk gemisi
Önünde köpürüp şahlanmada engin;

Yolcusu olduğun nihayetsizliğin
Bir ucu Allah'ta ve sende bir ucu.

1909 yılında Sinop'un Salı köyünde doğan Ahmet Muhip Dıranas, liseyi Ankara'da okumuş, Ankara Hukuk Fakültesi'ne ve İstanbul Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'ne devam etmiş, 1930–1932 yılları arasında Hâkimiyet–i Millîye gazetesinde çalışmış, Güzel Sanatlar Akademisi Kütüphane Müdürlüğü, Dolmabahçe Resim Heykel

Müzesi Müdür Yardımcılığı yapmış, 1938–1942 yılları arasında Halkevleri için yapılan kültür ve sanat yayınlarını yönetmiş.

Şair'in, İkinci Dünya Savaşı sırasında 1942 yılından 1945 yılına kadar uzun bir askerlik hizmeti için silâh altına alınıp, Ağrı'nın Sürbehan köyüne gönderilişi, bence sanatının bir dönüm noktasındır. "Ağrı" şiiri ve dağlarla ilgili diğer bazı şiirleriyle "Gölgeler" piyesi bu uzun askerlik süresinde (hiç değilse o sırada alınmış ilhamlarla) yazılmıştır.

Yurdumuzda demokrasi mücadelesinin başladığı 1946 yılından sonra, Ahmet Muhip Dıranas'ı bu uğurda savaş verenler arasında görürüz. 1949 yılında Demokrat Parti'nin organı olan Zafer Gazetesi'nde günlük siyasî yazılar yazmaktadır. 1950 seçimleri adı geçen Parti'nin zaferiyle sonuçlanınca, Dıranas için de ikbal kapısı açılmış gibidir. Kendisine Çocuk Esirgeme Kurumu Başkanlığı, İl Genel Meclisi ve Belediye Meclisi Üyeliği, Anadolu Ajansı İdare Meclisi Başkanlığı, Devlet Tiyatroları Edebî Heyet Başkanlığı gibi önemli görevler verilmesi o tarihlere rastlar.

Ama, 1960 devriminden sonra, birçokları gibi yön değiştirmeyi beceremeyen Şair, bir köşeye atılmış ve unutulmuş gibidir. Üzerine bir kaçını birden aldığı ve bazı kimselerin ağızlarının suyunu akıtıp, haset damarlarını kabarttığı çeşitli görevlerin hiçbirisini kendisinde değildir. Bir zamanlar, sağcısının, solcusunun, ilericisinin gericisinin dilinden düşmeyen, bütün antolojilerin baş köşelerine oturtulan Ahmet Muhip Dıranas adı artık fazla anılmamaktadır. Şairin maddî sıkıntı içine düştüğü de kulağımıza gelmektedir.

O günlerde (Haziran–1964) dergimizde yayınladığı **Testi** şiiri ile, Şair'in durumu arasında bir ilişki kurup, hüzünleniyoruz:

Dolu bir testi idim ben
Baş aşağı ettiniz beni

Eh, boşalıverdim derken
İyi mi ettiniz yani.?

Sevgiler vardı içimde
Ezgiler vardı, iyilikler...

Boşaltıverdiniz, hem de
Düşürüp kırmaktan beter.

Bu şiirin yayınlanmasından bir süre sonra (sanırım o tarihlerde Başbakanlık Müsteşarı olan ve Şair'i çok seven Munis Faik Ozansoy'un da yardımıyla) Türkiye İş Bankası Yönetim Kurulu Üyeliğine getirildi.

Dıranas, şiirlerini, Hisar'ın yeniden çıkmaya başladığı 1964 yılı başından itibaren dergimizde yayınlamıştır. Kitabının "Hisar Yayını" olarak çıkmasını çok arzu ettik. Kendisi de bunu kabul etmişti 1964 yılında, bir çok defa, Dıranas'ın şiir kitabını yayınlayacağımızı ilân ettik. Fakat, kitabı yayınlamamız mümkün olamadı. Bunun, bizce bilinen tek sebebi, Şair'in şiirlerini bir türlü bir araya getirememiş olmasıdır. Dağınık ve ihmalci bir yaratılışı vardı. Buna küçük bir örnek vermek isterim:

Dergimizde "Hisar Şairlerinden İngilizceye Çeviriler" sayfasını açtığımız zaman, Talât Sait Halman, Dıranas'ın "Var–Yok" başlıklı şiirini "Have and have not" başlığıyla İngilizce"ye çevirip, o sayfada yayımlanmak üzere Amerika'dan bize göndermiştir. Sözü geçen sayfada, şiirlerin İngilizce çevirilerini, Türkçe asılları ile birlikte yayınlıyorduk. Fakat "Var–Yok"un Türkçe metnini bulamamıştık. Şair'e müracaat ettik. Şiirin bir kopyasını bize veremediği gibi, nerede yayımlandığını da hatırlayamadı. Halman'a yazıp şiirin Türkçe metnini istemekten başka çare kalmamıştı. O da pek ayıp olacaktı. Çok sevdiğimiz bir Türk şairinin şiirini Türkiye'de bulamayıp Amerika'dan istemiş olmanın garabetini yakın dostumuz Talât Sait Halman'a bile açıklamakta güçlük çekecektik.

Sonunda, İlhan Geçer araya araya bir antolojide şiiri yakaladı. Buluşunu Dıranas'a da müjdelemiş ve şiiri telefonda okumuş. "Keşke okumasaydım" dedi. "Şiirde geçen (veya) kelimelerini (ya da) olarak değiştirdi." Şiirin kıt'a sonlarında yer alan "ölü veya sağ" sözleri "ölü ya da sağ" olmuştu.

Söylemez, susarlar hep "ölü ya da sağ"

gibi. Biz, dergi olarak "ya" demeden "ya da" denilemiyeceği "veya" yerine "ya da2 kullanılamıyacağı görüşündeydik. İlk defa bu görüşümüze uymayan birkaç mısra –hem de son dakikada değiştirilerek– dergimize girmiş oluyordu. Dıranas, "Var–Yok" şiirini, adını "İki Yalnız Ağaç" olarak değiştirip, bu yeni adı bölüm başlığı da yaparak, 1974 yılıda T. İş Bankası tarafından yayımlanan "Şiirler" kitabına almıştır

"Var–Yok" adının "İki Yalnız Ağaç" olarak değiştirilmesi bence yerinde olmuş, bu ad şiire daha çok uymuştur. Ama, Dıranas'ın kitabında daha çok Türkçeleştirmek gayretiyle, eski metinlerine göre kelime değişikliğine uğramış başka şiirler de var. Bu değişikliklerden tesbit edebildiğim bazılarını yerinde bulmadım. Mesalâ, yazımın baş tarafında sözünü ettiğim, "Dağdan Aşağı" şiirini

Dilsiz gökyüzüyle hudutlu

mısraı, kitapta

Dilsiz gökyüzüyle kısıtlı

olarak geçmektedir. "Kısıtlı", "hudutlu"nun verdiği anlamı vermediği, bambaşka bir anlama geldiği gibi, "bulutlu"yla olan kafiye bağlantısını da çok zayıflatmıştır.

Dıranas'ın şiirlerinin ilk metinleriyle, bazı yardımcılarla beraber hazırladığı (Hatırladığma göre bunlardan birisi Rauf Mutluay'dır) "Şiirler" kitabına giren metinler arasındaki kelime değişiklikleri ayrı bir araştırmanın konusu olabilir. Böyle bir araştırmanın yapılmasını faydalı, hatta gerekli görüyorum.

Dıranas, dilimizde artık ölmüş bulunan Arapça, Farsça kelimelerin, terkiplerin kullanılmasına şiddetle karşıydı. Dergi olarak, biz de böyle bir şeye taraftar değiliz. Ne var ki, Cemil Meriç gibi, Osmanlıca üslûbun tadına varmış bazı yazarlarımız, zaman zaman bu üslûba kaçıp, ağdalı bir dille yazmaktan özelbir zevk alıyorlar. Biz de çok tanınmış, üslûp sahibi yazarların kullandıkları kelimeler üzerinde fazla titizlik göstermiyoruz. Nasrettin Hoca'nın "haspaya yakışıyor" fikrasında olduğu gibi, bu biraz

da yakıştırma meselesi.

Nitekim, "tabiat" karşılığı olarak kullanılmasını hiç benimsemediğimiz ve "boğa" ya benzettiğimiz "doğa" kelimesi de Ahmet Muhip Dıranıs'ın kalemiyle, Hisar'a girmiştir. Rahmetli Üstad'ın büyük şiirlerinden biri olan ve ilk defa Hisar'da yayımlanan "Gün Ucunda" şiirinde "doğa" kelimesi sevimsizliğinden büyük nisbette kurtulmuştur:

Bir yıkındı olmuşum ve üç beş kaburga
Dayamış karşıma sonsuzluğunu Doğa
Biçimler yansıtıp binlerce aynalardan

Böyle olmakla beraber, Dıranas; Arapça, Farsça terkiplerle, ölü kelimelerin Hisar'da yayımlanan yazılarda yer almasını asla bağışlamaz, böyle bir yazının her çıkışında benimle kavgaya gelirdi.

Keşke sağ olsa da yine kavgaya gelseydi. Son yıllarda tatlı sohbetlerinin o kadar tiryakisi oldum ki, onların yerini hiçbir şey dolduramayacak. Bu sohbetlerde ilgi çekici edebiyat hatırları, günün sanat olayları ve dedikoduları yer alırdı.

Ben, Atatürk'ün bir zamanlar şiir yazıp takma adla yayımladığını ondan öğrendim. Dıranas, bu konuda bir hatırasını anlatmıştı:

Faruk Nafiz'in çıkardığı bir dergide hamasî bir şiir yayımlanır. (Derginin adının Anayurt, çıkış tarihinin de 1933 olduğunu sanıyorum.) Bu şiiri hiç beğenmeyen Ahmet Muhip, Hâkimiyet–i Millîye gazetesinde ağır bir eleştirme yazar. Karşı taraftan bir cevap yok. Bir gün, bir toplantıda Faruk Nazi'le karşılaşırlar. Ahmet Mahup sözü geçen şiiri sözle de eleştirip, kendisine böyle bir şiiri dergisinde nasıl yayımladığını sorar. Aldığı cevap şudur: "Aman bu konuyu bir daha açayım deme, o şiiri Mustafa Kemal Paşa yazdı".

1933 yılında, Devlet'in resmî organı sayılan Hâkimiyet–i Millîye gazetesinde, Atatürk'ün bir şiirinin ağır bir şekilde eleştirilmesi! Belki, Ulu önder'i şiir yazmaktan vazgeçirten bir eleştirme! Bir çok konularda dehasını ispat eden bir büyük insanın, şiir alanında başarısız olabileceğinin delili! Belki de Atatürk'e "Efendiler, hepiniz mebus olabilirsiniz, vekil olabilirsiniz, hatta reis–i cumhur olabilirsiniz, ama sanatkâr olamazsınız" sözünü, inanarak söyleten değerli tecrübe!

Dıranas, bana Atatürk'ün şiirdeki takma adını söylemiş şiirden de ezbere birkaç mısra okumuştu. Ne yazık ki ben bunları not etmedim. Konuyu, enine boyuna, bizzat kendisinin yazmasını istiyordum. Yalnız bunu değil, anlattığı, anlatmadığı bir çok şeyleri Hisar'a –veya bir başka yere– yazması için, rahatsız edecek kadar uzun ısrarlarda bulundum. Önce yazmaya hiç yanaşmadı. "Böyle bir ortamda yazsam ne olacak?" diyor, "Varak–ı mihrü vefayı kim olur, kim dinler" demeye getiriyordu. Bildiği şeyleri kendisiyle beraber götüremiyeceğini, yazmasının bir görev olduğunu belirtiyordum. Geçen yıl, yazmaya karar verir gibi olmuştu. Bana, eski bazı notlarını bulduğunu, onlardan enteranasan yazılar çıkabileceğini söylemişti. Bir ay kadar sonra, telefon edip yazmaya başlayıp başlamadığını sordum. "Sen o gün fazla ilgilenir görünmediğin için, yazmakta tereddüt ettim" demez mi? "Aman Üstadım, ben sizin yazmanız için senelerden beri uğraşıyorum. Nasıl ilgilenir görünmem?" dedim ve hemen başlaması için yeniden ricada bulundum. Bir sonuç çıkmadı.

Bu gibi konularda bir hayli tenbelve tereddütlü davrananan Dıranas, yeni çıkan kitap ve dergileri okumayı ihmal etmezdi. Hisar'a ayda birkaç defa yaptığı ziyaretler sırasında, onun dergilerde çıkan yazılar ve yeni yayınlanan kitaplar hakkındaki eleştirilerini dinledik. Bazen bizim hiç dikkatimizi çekmeyen bir şiiri çok beğenir, onu bizzat okuyarak zevkine bizi ortak etmek isterdi. Bazıları gibi, Türk şiirinde yalnız ben olayım, yalnız benim eserlerim beğinilsin gibi bir iddiası, haset ve kıskançlığı yoktu. Ama, Hisar'da olsun, başka dergilerde olsun beğenmediği yazı ve şiirleri de acımasızca eleştirirdi.

"Sanatçı Dostlarım" ve "Söylemek Yaraşır" adlı kitaplarım yayımlandığı zaman kendisine yollamıştım. Uzun süre dergiye uğramadı. Ne düşündüğünü merak ediyor, biraz da gücenmiş olmasından korkuyordum. Bütün isteğime rağmen, "Sanatçı Dostlarım" da onu anlatmak imkânını bulamamıştım.

Bir akşam, Dıranas'ın yakın dostu, hikâyeci ve eleştirmeci Dr. Muhtar Tevfikoğlu evime telefon edip, "Sanatçı Dostlarım" kitabını Dıranas'tan alarak okuduğunu ve pek beğendiğini söyledi, beni tebrik etti. "Dıranas ne düşünüyor?" diye soramadım.

Birkaç gün sonra Dıranas dergi'ye geldi. Hastalıktan kalkmış. Yorgun ve zayıflamış görünüyordu. Bir süre havadan sudan konuştuk. Kitabın hiç sözünü etmiyordu. Tereddütlü bir hali, bir tutukluğu vardı. İçimden "besbelli kitabı hiç

beğenmedi, çok ağır konuşacak, fakat söze bir türlü başlayamıyor" diyordum. Sessizlikten sıkılıp, eleştirmenin yolunu bizzat açmak, argo deyimiyle, söyleyeceklerine "çanak tutmak" istedim:

–Geçen gün Dr. Muhtar Tevfikoğlu telefon etti: "Sanatçı Dostlarım" sizden alıp okumuş ve çok beğenmiş.

İçinde biraz da öfke sezdiğim, heyecanlı bir sesle söze başladı:

–Öyle bir eser telefonla tebrik edilmez! Ben bugün hasta hasta buraya seni görmek ve düşüncelerimi yüzüne karşı söylemek için gedim. Ama, İlhan Geçer ve diğer arkadaşlarınızın da bulunup, söyleyeceklerimi dinlemelerini istiyordum. Bu ana kadar onun için bekledim. Anlaşılan gelmeyecekler.

Dedi ve "Sanatçı Dostlarım" hakkında, bütün ömrümce unutamıyacağım, güzel şeyler söyledi. Kitap için yaptığı çok değişik ve ilgi çekici değerlendirmeler keşke teype alınabilseydi. Ne yazık ki, Üstad'ın arzu etmiş olmasına rağmen, söylediklerini İlhan Geçer bile dinleyemedi. O geldiği zaman Dıranas sözlerini çoktan bitirmiş, içini boşaltmış ve rahatlamıştı. Yine de bir ara bahse yeniden Kitaba getirip, Geçer'e küçük bir özetleme yapmaktan kendini alamadı.

Dıranas, şiire merak sardığım ilk yıllardan beri en sevdiğim, en çok okuduğum şairler arısında yer almıştır. İlk gençlik yıllarımdan daha çok "Serenad"ı "Fahriye Abla" yı okuyordum:

Yeşil pencerenden bir gül at bana,
Işıklarla dolsun kalbimin içi,

Geldim işte mevsim gibi kapına
Gözlerimde bulut, saçlarımda çiğ.

veya :

Hava keskin bir kömür kosuyula dolar,
Kapanırdı daha gün batmadan kapılar
Bu, afyon ruhu gibi baygın mahalleden,
Hayalimde tek çizgi bir sen kalmışsın, sen!
Hülyasındaki geniş aydınlığa gülen

Gözlerin, dişlerin ve ak pak gerdanınla

Ne güzel komşumuzdan sen, Fahriye Abla!

"Olvido" yu ve **"Kar"** şiirini keşfedişim daha sonraki yıllara rastlar. Gün batımında veya akşamın ilk saatlerinde, yalnız başıma veya bir arkadaş topluluğunda "Olvido" yu hatırlamamak imkânsız oluyor.

Hoyrattır bu akşamüstüler daima,
Gün saltanatıyla gitti mi bir defa
Yalnızlığımızla doldurup her yeri
Bir renk çığlığı içinde bahçemizden,
Bir el çıkarmaya başlar bohçamızdan,
Lavanta çiçeği kokan kederleri;
Hoyrattır bu akamüstüler daima.

Lâpa lâpa yağan bir karın altında, artık, Cenab'ın "Elhan–ı Şita"sından çok Dıranıs'ın "Kar" şiirini okuyurum:

Kardır yağan üstümüze gece'den,
Yağmurlu, karanlık bir düşünceden,
Ormanın uğultusuyla birlikte
Ve dörtnala, dümdüz bir mavilikte
Kar yağıyor üstümüze, inceden.

Ahmet Muhip Dıranas, şiirlerini hece vezniyle yazmakla beraber, bu veznin bilinen kurallarından çok ayrılmıştır. Şiirlerinin çoğunda eskilerin pek kullanmadığı ölçüleri (9,12,13,15) heceli mısraları) denediği gibi, klasik hece vezninin duraklarına da çok defa riayet etmemiştir. Eskilerin, özellikle halk şairlerimizin, en çok kullandıkları 11 li hece vezniyle yazdığı şiirlerden, "Serenad" gibi (6+5) kalıbına uyanlar çok azdır. Böyle olmakla beraber, Şair mısralarına gerekli âhengi vermesini bilmiş, hece vezninde, monotonluğa düşmeden, kendisine mahsus bir ses yaratmıştır.

Dıranas, bildiğim kadarıyla, aruz veznini yalnız Tevfik Fikret'ten yaptığı sadeleştirmelerde kullanmıştır. Bir şairin şiirlerini –veznini manasını bozmadan– yeni kelimelerle söyleyebilmenin ne kadar güç bir şey olduğunu ancak bu işe girişenler bilir.

Hele bu şiirler aruz vezniyle yazılmışlarsa. Dıranas, bu gü işi başarmak için

büyük emek harcamış, büyük sıkıntılara girmiştir.

Bir kısmı, asıllarıyla birlikte, dergimizde yayımlandıktan sonra, Türkiye İş Bankası Kültür Yalınları arasında "Kırık Saz" adıyla kitap haline getirilen bu çalışmaları inceleyenler, Dıranas'ın, bazan anlamdan fedakârlık yapmamak için veznin azıcık aksamasına göz yumduğunu, bazen de vezni kurtarmak için kimsenin bilmediği yeni kelimeler kullandığını göreceklerdir.

Size, ey bilmediğim, görmediğim OKUYUCULAR
Yaşayanlar bile DUYSUNMADA en hor, düşkün
mısralarında olduğu gibi.

Ama, ufak tefek aksamalara rağmen, Dıranas'ın bu güç işi başardığını kitabı her okuyanın itiraf etmesi gerekir. O, her şeyden önce, Tevfik Fikret'in düşüncelerini, söyleyiş şekline sadık kalmış. A. Kadir gibi Tevfik Fikret'e kendi düşüncelerini söyletmeye kalkmamıştır.

"Bugünün Diliyle Tevfik Fikret" adlı kitabına, bugünkü solcuların sloganlarını dolduran A. Kadir'in bu tutumu, Varlık dergisinde bile eleştirmeye uğradı. Bu eleştirmeye verilen cevap bize "özürü kabahatinden büyük" sözünü hatırlatacak nitelikte. Efendim, eski bir şairi bugünün diline aktarırken, o şairin ne söylediğine değil, bugün sağ olsaydı ne söyleyeceğine bakılmalıymış. Tevfik Fikret sağ olsaydı bu gün nasıl şiirler yazardı pek bilimem ama, bu acayip savunmaya vereceği cevabı kestirebiliyorum.

Dıranas, son aylarda Hisar idarehanesine gelemez olmuştu. Onu görüp konuşanlardan, zayıfladığını, çöktüğünü öğreniyordum. Bir gün telefonla halini hatırını sorup, İlhan Geçer'le birlikte ziyaretine geleceğimizi söyledim. Pek memnun oldu. Ne var ki, benim ziyarete ayrallabileceğim birkaç hafta sonu çok önemli mazeretim çıktı.

Ankara'dan ayrılmam gerekti. Vaktimin müsait olduğu bir Pazar günü için kendisinden randevu istedik, "Şimdi taşınma telâşı içindeyiz. Yeni evimize yerleşelim, oraya buyurun" dedi.

Vaktiyle, biraz da arkadaşlarının ısrarıyla, Çankaya'da satın aldığı bir arsa büyük değer kazanmıştı. Birkaç yıl önce bir müteahhide –sanırım üç daire karşılığında– arsasını verdi. Şimdi inşaatın bitmiş olduğu ve Üstad'ın kendisine verilen apartman

dairelerinden birine taşınmak üzere bulunduğu anlaşılıyordu.

Dıranas'ı bir an önce görüp konuşmak için sabırsızlanıyor, "Taşınmamız bitti, gelebilirsiniz" haberini bekliyorduk. Ne yazık ki, bu mutlu haberin yerine, Üstad'ın ölüm haberini aldık. Çankaya'daki pırıl pırıl apartman dairesine değil, Sinop'taki "ebedi istirahatgâhına" taşınması mukaddermiş.

Doğum yeri olan Sinop'un Salı köyünü ve orada yaptırdığı yazlık evi çok sever, yaz aylarını orada geçirirdi. Bana bir gün o evi bir sanat müzesi haline getireceğinden bahsetmişti.

Sağın edebiyata ilgisizliği, solun da Şair'i kendisinden saymaması yüzünden, ölümü sessiz sedasız geçştirildi. Radyo ve Televizyon söylemese, ailesinin verdiği ilânlar olmasaydı, gazetelerin beşinci, altıncı sayfalarına sıkıştırılmış birkaç satırı görüp Üstad'ı kaybetiğimizi öğrenmemiz bile mümkün olamıyacaktı. Ama, ilgi göstermek için sanatından taviz vermesini isteyenlere, O sağlığında gereken cevabı vermişti:

Aç mısın kardeşim, gel olanı bölüşelim,
Ama şiirlerimle seni doyuramam ki,

.....

Güzellikleri alır satarım, gelişim bu,
Güzel tellalıyım ben; alan var mı? neşem bu.
Güzel'le yüceltirim insanlığı, işim bu,
Çirkini, kabayı ve hamı kayıramam ki,

.....

Haykırmaksa, gür... varım, bir güldür açan, ama
Kini bir hançer gibi kından sıyırmam ki.

Her düşünen insan gibi acı sonu o da sağlığında görmüş ve söylemişti:

Yaşlandım, güneşim batıyor. Gece
Yaklaşmada sinsi, sessiz ve sonsuz.
Biliyorum, her şeysiz, sensiz, bensiz
Yiteceğim, karanlıklar içinde.
Biraz daha her şeyle haşır neşir,
Biraz daha kendimle bilişmemiş,

Biraz daha seninle baş başa, bir...
Biraz daha gök, biraz daha deniz.

Evet, "biraz daha", "biraz daha"... Hepimiz, herşeye rağamen, onu istiyoruz. Ama, "Biraz daha" ların da sonu er–geç geliyor. Kadere boyun eğmekten başka çare bulamıyoruz.

Lâkin, Ahmet Muhip Dıranas gibilerin büyük bir tesellisi var: Şiirlerinin, düşüncelerinin kendilerinden sonra da yaşayacak olması. Değerleri bir süre inkâr edilse, görmezden gelinse bile, bu değerlerin bir gün anlaşılacak, ortaya çıkacak olması. Ben :

Yığsanız üstüne dünyaları bir gün görünür :
Toprak altında da pas tutmayacak cevheri var.

mısralarını, böyle gerçek sanatçıların eserleri için söylemiştim.

Yazımı, Büyük Şair'e Allah'tan rahmet dileyerek bitiriyorum.

3.1.117. ŞİİRLİ BİR GEZİ[133] I

I– BAŞLANGIÇ

Sanırım Mart ayı başlarındaydı. Kültür Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Yavuz Bülent Bâkiler bir akşam evime telefon etti:

–Abi, bu yıl "Struga Şiir Akşamları" festivaline Bakanlıkça üç şair göndirilecek. Ben bunlardan biri için seni teklif edeceğim. Gitmeyi arzu eder misin?

Hatırlandığım için teşekkür ettikten ve bazı tereddütlerimi açığa vurduktan sonra, teklifi kabul ettim. Ondan bir ay kadar sonra da benim, Feyzi Halıcı'nın ve Yıldırım Niyazi Gençosmanoğlu'nun Festival'e gönderilmemize karar verildiğini yine Yavuz Bülent Bâkiler'den öğrendim.

Araya, Temmuz ayının ortalarına kadar süren, uzun bir sessizlik girdi. Ne Bakanlık'tan başka bir haber alabildim, ne de Festival'i düzenleyenlerden. 17 Temmuz günü, Kültür Bakanlığı Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığına vekâlet eden Nail Tan beni makamına davet edip, Struga Şiir Akşamları Festivali'nin 18 inci defa 21–26 Ağustos tarihleri arasında yapılacağı ve benim bu Festival'e davet edildiğim bildiriliyor; daveti

kabul ettiğim takdirde, kendilerini 15 Haziran'a kadar haberdar etmem ve Festival'de okuyacağım (20 mısrai geçmeyen) iki şiirim, 15x20 eb'adında bir fotoğrafimla kitaplarımdan birer nüshasını göndermem isteniyordu. Mektubun üzerinde tarih yoktu. Fakat, 15 Haziran'a kadar cevap istendiğine göre, o tarihten çok önce yazılmış olması gerekliydi. Yani, bana mektup verildiği zaman (17 Temmuz) konulan cevap süresi çoktan gelip geçmiş oluyordu. (Festival'in de mektupta yazıldığı gibi 18 inci değil 19 uncu Festival olduğunu oraya gittikten sonra öğrendim).

Nail Tan, isimlerimiz Dışişleri Bakanlığı kanaliyle önceden bildirilmiş olduğu için, bu gecikmede bir mahzur bulunmadığını söyledi. Ama, şiirlerin Makedonca'ya çevrilip basılması konusu vardı. Göndereceğimiz şöylerin postada ne kadar oyalanacağı da belli değildi. (Nitekim, Struga'ya gider gitmez uçak postasıyla yolladığım kartlar ben döndükten sonra geldi.)

Başka yapılacak bir şey olmadığı için, kitap ve şiirleri verilen adrese acele postaladım ve sonucu beklemeye başladım.

Struga Şiir Akşamları Direktörü Jovan Strezovski'nin, Festival'e katılacağımıza memnun olduğunu, 20 Ağustos'ta Belgrad'a geldiğimiz zaman Slavija otelindeki temsilcilerine başvurmamızı, bizim o otelde misafir edilip ertesi gün uçakla Ohri'ye, oradan da Struga'ya götürüleceğimizi bildiren mektubu Yugoslavya'nın Ankara Büyükçelisi Ramadan Vraniçi tarafından Feyzi Halıcı ile bana verildiği zaman, biz Struga'ya, Selânik üzerinden özel arabayla gitmeye çoktan karar vermiş, Yunanistan

vizesini yaptırmış ve yola çıkmaya hazırlanmıştık.

Yurt dışına görevli gönderilmemiz için Başbakanlık'ta kurulan özel komisyondan izin çıkarılması, yetkililerin her biri bir tarafa dağılmış bulunan Kültür Bakanlığı'nca yolluk avansımızla ilgili evrakın tanzim edilip imzalanması bir hayli geç ve güç olmuştu. Araya Ramazan Bayramı karışıp arkasına hafta tatili de eklenince her şey son dakikalara kadar belirsiz bir durumda kaldı ve son dakikalarda iki ayağımız bir papuca girdi.

Çok güzel Türkçe konuşan Büyükelçi Ramadan Vraniçi, Feyzi Halıcı ve benimkiyle birlikte Yıldırım Niyazi Gençosmanoğlu için de aynı mahiyette bir mektup vermiş, kendisiyle temas kuramadığını, mümkünse mektubu bizim ulaştırmamız

---

[133] Hisar, Sayı 274, Ekim 1980, s.5-15

söylemişti. Benden bir gün önce İstanbul'a gidecek olan Halıcı mektubu aldı ve Gençosmanoğlu'na vermeye çalışacağını bildirdi. Vermiş de. Fakat, Gençosmanoğlu ile ilgili işleler bir yerde takılıp kalmış, kendisi için ne Başbakanlıktan yurt dışına gönderilme izni alınmış, ne de Kültür Bakanlığınca avans çıkarılmıştı.

Biz bunu Yugoslavya'nın üç kişi yerine iki kişi davet ettiği şeklinde yorumlamıştık. Ama, son dakikada verilen mektup bunun aksini ispatlıyordu. Oraya gittiğimizde Struga Şiir Akşamları'nın basılı programında Gençosmanoğlu'nun adının da bulunduğunu gördük. Fakat, Gençosmanoğlu Yugoslavya'ya gidememiş, Festival'e katılamamıştı.

Ben, Yugoslavya'ya uçakla gitmeyi düşünüyordum. Fakat Halıcı, hiçbir zaman uçakla seyahat etmiyormuş. (Kardeşlerinden birini yıllar önce uçak kazasında kaymetmiş olmanın tesiriyli, kendisinde uçağa karşı bir çeşit alerji doğduğunu sonradan öğrendim.) Yolculuğu arabayla yapmayı plânlamış. Onun yalnız bırakmak, kendim de yalnız yolculuk yapmak istemiyordum. Üstelik, on gün önce başvurduğum halde, 20 Ağustos'ta Belgrad'a gidecek uçakta yer de bulamamıştım. Ben de aynı arabayla seyahat etmeye karar verdim. Daha çok yer görme imkânının doğması da bana çekici gelmişti.

Otomobil yolculuğu bir hayli güç ve yorucu oldu. Hava çok sıcak, kısa bir süre önce kaza geçirmiş olan araba arızalıydı. Bir felâkete uğramamak için ağır ağır yol alıyorduk. Bu yüzden geçtiğimiz şehirlerde mola vermeye, oturup dinlenmeye zaman kalmıyordu. Gidilecek yönü gösteren levhalar Yunan ve Kiril Alfabesiyle yazılmıştı.

Bu alfabelerle kendi adımımızı bile okumamız mümkün değildi. Çok seyrek olan İngilizce levhaları kaçırmamak için dikkat kesiliyor, bir yandan da haritadan yolu takip ediyordum. Halıcı da, yoldan gözünü, direksiyondan ellerini ayıramıyordu. İsim değiştirmiş olan eski Türk kasaba ve köylerinden rüya görür gibi gelip geçtik.

Yolculuğa, Bayramoğlu'nda Mehmet Kaplan, Zeynep Kerman, Gültekin Sâmanoğlu ve Mustafa Necati Karaer'le birlikte geçirdiğimiz güzel bir akşamdan sonra, 19 Ağustos Salı günü saat 6.30 da başlamış, Tekirdağ'da makamında bulamadığımız Vali Nüzhet Ermen'a birer kart bırakmıştık.

Selânik'e vardığımız zaman akşam olmak üzere idi. 12 saate yakın bir zamandan beri araba kullanan Halıcı bitkindi. Ben de sırılsıklam terlemiş ve çok yorulmuştum. Büyük binaların kuşattığı ve trafiğin çok yoğun olduğu bir caddede sağa

sola bakınıp otel arıyorduk. Bir otel levhası görüp durakladık. Bu kadar gürültülü bir yerde uyuyup uyuyamayacağımızı düşünürken, iki delikanlı koşa koşa yanımıza geldi. Bize Türkçe olarak Türkiye'den mi geldiğimizi sordular. Her ikisi de Türk olan delikanlılardan biri Bursa Endüstri Meslek Lisesi'nde okuyormuş. Arabadaki Türkçe yazıyı görünce bize yetişmek için arkamızdan koşmuşlar. Kendi çalıştıkları otelde kalmamızı teklif ettiler. Kabul ettik. Telefon edip yer ayırttılar. Otel, Panorama denilen yüksek bir tepede kurulmuştu. Delikanlıların rehberliğinde 4–5 kilometre yol alıp otele ulaştık.

O temiz yüzlü, sıcak kanlı Türk çocukları otelde bulunan ve aşçılık yapan üçüncü arkadaşlarıyla birlikte bize çok büyük bir yakınlık gösterdiler. Otelin Selânik'e tepeden bakan terasında bir süre oturup sohbet ettik. Yine teras katında kurulmuş lokantasında bize, içine domuz karışmamış, nefis yemekler ikram edildi. Kazançlarının çok iyi olduğunu söyleyen o gençler, bütün ısrarımıza rağmen yemek parasını da bize verdirmediler.

Selânik, bana, kitaplarda okuduklarımdan başka, rahmetli babamın söylediklerini de hatırlatıyordu. Yeni açılan "Küçük Sıhhat Memurları Mektebi" nin ilk mezunları arasında "şahadatnamesi" ni aldığı zaman kendisini Balkan Harbi'nin içinde bulup "Hilâl–i Ahmer'e nasıl gönüllü yazıldığını, bir süre sonra vapurla nasıl Selânik'e gönderildiğini ve oraya varır varmaz Selânik'in teslimine karar verildiğini öğrenip nasıl bir hayal kırıklığına uğradığını; teslim sırasında gördüğü acıklı manzaraları, süklüm püklüm ve perişan geri dönüşlerini her fırsatta (isim ve yer belirterek) büyük bir heyecanla anlatırdı.

Daha önce "Rahmetli Babam" başlıklı yazımda da açıkladığım gibi, ne yazık ki babamın anlattıklarını ben zamanında not etmeyi düşünemedim. Şimdi her şey öyle derin bir sis tabakası arkasına gömüldü ki, ordan bir şey bulup çıkarabilmem imkânsız.

Oteldeki Türk gençlerine Atatürk'ün doğduğu evi görmek istediğimizi söylemiştik. Türkiye'de okuyan, ertesi sabah erkenden bizi oraya götürdü. Yeni boyandığı belli olan evin kapısı kilitliydi. Bitişikteki Konsolosluğumuza başvurduk. Konsolos yoktu. Yardımcı konsolos bizi büyük bir nezaketle kabul etti. Evin tamir edildiğini, fakat eşyalar yerleştirilmediği için henüz ziyarete açılmadığını söyledi. Arabamızda meydana gelen bir arızanın tamir ettirilmesinde yardımcı olmak üzere yanımıza bir de kavas verdi.

Saat 10 sıralarında Selânik'ten yola çıkıp Yunan ve Yugoslav gümrüklerini geçtikten sonra keskin virajlı dağ yollarına tırmanmaya başladık. Çiçekler, yeşillikler içinde bir bayıra kurulmuş ve şimdi Bitola adını almış olan Manastır'dan geçerken çok duygulandım. Atatürk lise öğrenimi burada görmüştü. Şimdi okulun tamir edilip kapısına "Türkiye Cumhuriyeti'nin ve Balkan Paktı'nın kurucusu Kemal Atatürk bu okulda okumuştu" anlamına gelen bir levha konulduğunu Struga'da söylediler.

Yunanistan topraklarına girdikten sonra, uzun süre, düz, tenha fakat sıkıcı bir yolda ilerlemiştik. Selânik'e yaklaştığımızda çevremiz güzelleşmeye, çeşitlenmeye başladı. Yugoslav sınırına doğru ve o sınırı geçtikten sonra yolumuzun manzarası durmadan değişmiş, yemyeşil dağlar ve masmavi göllerle süslenmişti. Fakat, sağlığından, sağlamlığından emin olmadığımız bir arabayla böyle yollarda ilerlemek hayli güç ve tehlikeliydi.

Ohri gölüne ulaştığımızda saat 16 civarındaydı. Bu göl kıyısındaki Ohri kasabasının içinden geçip 14 kilometre uzaklıktaki Struga'ya vardık.

Büyükelçi'nin Ankara'da bize verdiği mektuba göre, dünyanın dört bucağından gelen şairler o gün (20 Ağustos 1980) Belgrad'da toplanacaklar, ertesi gün uçakla Ohri'ye, oradan da Struga'ya geleceklerdi. Bu durumda Festival'e katılacak şairlerden Struga'ya ilk gelen biz oluyorduk. Sorup soruşturduktan sonra, Ohri gölü kıyısındaki Drim otelinde kalacağımızı öğrendik ve otelde bize ayrılan odalara yerleşip ötekilerin gelmesini beklemeye başladık.

Tertip heyetinde bulunanlar, misafirleri karşılamak üzere, Belgrad'a veya Ohri'ye gittiklerinden, o gün yetkili hiç kimseyle görüşemedik.

II – BU KADAR EMEK VE MARAF NİÇİN?

Ohri gölü kıyısında kurulmuş ufacık Struga kasabası dünyanın şiir merkezi olmaya çalışıyor. Kitaplığı konferans ve sergi salonlarıyla türlü ihtiyaçlara cevap verecek bir "Şiir Evi" var. Şimdiye kadar 19 kere düzenlenmiş ve bundan sonra da düzenlenecek olan Milletlerarası Şiir Festival'ne katılacak şairlerin bir arada kalabilmeleri için özel bir otel yapılmış. Drim adını taşıyan otel, bir gemiyi andırıyor. Sanki biraz sonra demir alıp göle açılacak gibi. Çok güzel, çok değişik bir mimarisi var. Lobisi at koşturacak kadar geniş. Takım takım ayrılmış rahat koltuklarda çeşitli gruplar birbirlerini rahatsız etmeden konuşup tartışabiliyor. Tavandan gelen güneş ışığıyla

aydınlanan orta yerdeki ağaçlı ve çiçekli bahçe, bir dağ yolu gibi kıvrıla kıvrıla çıkan yukarı kat merdivenlerinin her basamağından görülebiliyor.

Bu yıl, Festival'e 37 ülkeden, 80 den fazla şair ve eleştirmeci katılmış. Bir kısmı eşleriyle birlikte gelen bu şair ve eleştirmecilerin Yugoslavya'daki masrafları Şiir Akşamları'nı düzenleyenlere ait. Bu iş için her yıl sarfedilen para büyük miktarlara ulaşıyor.

Bu kadar emek ve masraf niçin? Bu sorunun akla gelen ilk cevabı Makedonya'yı dünyaya tanıtmak ve Ohri gölü kıyılarına turist çekmektir. Dünyanın dört bucağından gelen şair ve eleştirmecilerin bir çoğu dergi veya yayınevi sahibi. Hepsinin de elinin kalem tuttuğunu söylemeye lüzum yok. Bunların her biri memleketlerinde Makedonya için üç–beş sayfa yazıp yayınlasa maksat hasıl olmuş demektir. İşte, Hisar okuyucuları, Yavuz Bülent Bâkiler'in dergimizde bir yıl boyunca tefrika edilip "Üsküp'ten Kosova'ya" adıyla kitap haline getirilen yazılarından sonra, ikinci defa Yugoslavya'dan uzun uzun bahsedildiğini görmektedir. "Struga Şiir Akşamları Festivali'ne davet edilmesem, ben ne sebeple Yugoslavya'ya gidecek ve bu yazıları yazabilecektim.

Ama, böyle bir festivalin külfetlerine katlanmanın ikinci ve daha önemli bir sebebini oraya gittikten sonra öğrendim. Makedonca yeni gelişmeye başlayan ve tanınmak, bağımsızlığını kazanmak isteyen bir dil. Bir dilin gelişmesi için de şiirden, edebiyattan daha büyük bir yardımcı olamaz. Festival'e davet edilen şairlerin şiirleri Makedonca'ya çevrilip asıllarıyla birlikte basılıyor, Dünyanın en zengin dillerinden çevriler yapılırken, Makedonca zorlanmakta, kabuğunu yırtmakta, gelişip serpilmektedir.

Benim şiirimde geçen "kanlı katilim" deyimiyle, Halıcı'nın şiirinde geçen "o değilden" deyimini Makedonca'ya nasıl çevriceklerini uzun uzun düşünmüşler. Benimkine "düşman" deyip çıkmışlar, Feyzi'ninkine de nisbeten yakın bir karşılık uydurmuşlar.

"Kanlı katil", "düşman" diye çevrilince "Babanız kanlı katilim, ananız düşmanım olsa" mısrai "Babanız düşmanım, ananız düşmanım olsa" şeklini alıp, kuvvetinden çok şey kaybediyordu. Bunu, şiirimin Makedonca'sı okunurken farkettim. Onlar da "düşman" kelimesini kullandıklarından, bir mısradaki iki kere düşman geçtiği hemen kulağa çarpıyordu. Stugu'da programa katılan Makedonya'lı genç Türk Şairi

Suat Engüllü, çevirinin başarılı olduğunu belirtti. Aynı şiirin Türkçe ve Makedoncasını İştip'te dinleyen Yüksek Ziraat Mühendisi Mehmet Mustafa, "şiir çok güzel, fakat tercüme aslına uygun değil" dedi ve sözünü ettiğim mısraı çevirinin yanlışlığına örnek olarak gösterdi.

Değil Makedonca gibi yeni gelişmeye başlayan dillerde, daha zengin dillerde de birbirine aynen çevrilemeyen kelimeler, deyimler vardır. Bu sebeple ben durumu tabii karşıladım.

III – FESTİVAL'E KATILAN ŞAİRLER

Festival'e Amerika Birleşik Devletleri'nden Arjantin'den, Avusturalya'dan, Çin'den, Hindistan'dan, Fas'tan, Zambia'dan –hülâsa– dünyanın dört bucağından şairler katılmıştı. Bu şairler arasında tam bir yakınlaşma ve kaynaşma sağlandığını söyleyemem. Buna önce zaman darlığı, sonra dil farklılığı engel oluyordu. Ana dilinden başka dil bilmeyen şairler vardı. Bir yabancı dil bilenlerinde ancak yabancı dili öğrenmiş olanlarla anlaşması mümkündü. İngilizce bilen Fransızca bilenle, Fransızca bilen Almanca öğrenenle elbette konuşup anlaşamazdı.

Festival'in açılışında ve "Şiir Ne Yapabilir?" konulu sempozumda, konuşmalar, Fransızca, İngilizce ve Rusça'ya çevriliyor, bu dillerden birini bilenlerin kulaklıkla konuşmaları takip etmesi mümkün oluyordu. Fakat, her gün saat 24 ten sonra yapılan "Gece Yarısı Şiir Seansları"nda, Hint, Macar, Sloven şiirine ayrılan gecelerde ve diğer toplantılarda şiirler sadece Makedonca'ya çevrildiği için, yabancı ülkelerden Festival'e katılanların bu şiirlerhakkında bir fikir edinmesi mümkün olmuyordu. Meselâ, Japonca okunup Makedonca'ya çevrilen bir şiiri, bu iki dilden birini bilenlerden başkasının anlamasına imkân yoktu.

Bu yüzden ister istemez gruplaşmalar oluyor, aynı dili bilenler birbirleriyle ahbaplık ediyorlardı. Biz daha çok Yugoslavya'lı Türk şairleriyle konuşup görüştük. (Onlardan gelecek yazımda bahsedeceğim).

Bunun dışında Bengaldeş'li Abul Hasan, Belçikalı Andre Doms, Danimarkalı Erik Stinus, Romanyalı Alexandru Caprariu, Finlandiyalı Arto Kytönko, Yugoslavya'lı Darihka Jevric gibi bazı şairlerle sohbetlerimiz, adres alıp vermelerimiz oldu.

Atina'da bir dergi çıkaran Yunan Yazarı Kostas Valetas, hazırlamakta olduğu Türk Edebiyatı Özel Sayısı için bizden şiir, deneme ve hikâye istedi.

Feyzi Halıcı'nın da şiir okuduğu bir "Gece Yarısı Şiir Sansı"nda masamıza iri–yarı, düz sarı saçlı, gözlüklü bir hanım yaklaşıp, Türkçe olarak surdu:

–Siz Türk müsünüz?

–Evet.

–Ben Alman Türkoloğuyum. Fazıl Hüsnü Dağlarca üzerine doktora yaptım.

O diğer arkadaşlarla tokalışırken, ben önemde duran Hisar'ın Ağustos sayısındaki Mehmet Önder'in "Yurt Dışında Türk Edebiyatı İncelemeleri" başlıklı yazısına acele bir göz atıp sordum:

–Siz Gisala Kraft mısınız?

Genç kadın bu büyük şöhreti karşısında şaşırıp kalmıştı. Kendisine dergideki yazıyı gösterdim ve dergiyi verdim.

IV – KARADAĞ FIKRALARI

Yabancılar arasında bizimle en çok ilgilenenler Karadağlı'lar oldu. Yazık ki bizim anladığımız yabancı dilleri bilmediklerinden konuşmalarımız tercüman aracığıyla olabiliyordu.

Titograd'daki Pobjeda Yayınevin'nin sahibi olan Sreten Peroviç, Drim otelindeki bir akşam yemeğinde, uzun uzun Türklerle Karadağlılar arasındaki mücadeleden bahsetti; bu mücadelede her iki tarafın gösterdiği kahramanlıklar ve asilce davranışlardan örnek verdi. "Biz sizinle 500 sene boğuştuk. Ama size çok benzer, sizi çok severiz" dedi. Titograd'a uğrayıp bir süre kendisinin misafiri olmamız hususunda ısrar etti.

Kendisiyle İştip'e yolculuk yaptığım Milika Pavloviç ise, Kruşevo'daki bir dağ otelinde verilen öğle yemeğinde, dinleyenleri kahkahalarla güldüren bir hatırasını nakletti. Yine böyle bir şiir festivalinde Fazıl Hüsnü Dağlarca ile aynı masaya düşmüşler. Dağlarca kendisine takdim edilen Pavloviç'e şöyle demiş:

–Siz, bir Türk'ün sağ gördüğü ilk Karadağlısınız!

Pavloviç'in ona verdiği cevap ise şu:

–Siz de, bir Karadağlı'yla karşılaştıktan sonra kellesini omuzları üstünde taşıyabilen ilk Türk olacaksınız!

Pavloviç, daha sonra Dağlarca ile samimi bir dostluk kurduklarını söyledi.

Söz Karadağ'dan açılmışken, fıkralar, takılmalar sürüp gitti. Karadağlılar bir

tembellikleri, bir de kahramanlıklarıyla meşhurmuşlar. İkinci Dünya Savaşı'nda Almanlar'a karşı en başarılı mücadeleyi Karadağlı Komutanların yönetimindeki askerler vermiş. Onlar için anlatılan fıkralardan birkaçını sizin de okumanızı isterim:

Bir Karadağlı, Belgrad'da bir parkta oturuyormuş. Yoldan geçen adamlardan birini çağırıp şöyle demiş:

–Lütfen, sağ bacağımı kaldırıp sol bacağımın üstüne koyar mısınız?

Adam şaşkın şaşkın bakıp sormuş:

–Kendiniz niçin koymuyorsunuz?

–Ben tatildeyim!

Karadağlılar Çinlilere harp ilân etmiş. Çinliler dudak büküp sormuşlar:

–Şu Karadağ'ın ne kadar nüfusu var?

–Üç yüz bin.

–Eh, hepsini toplayıp büyükçe bir otele doldururuz!

–Ya Çin'in ne kadar nüfusu var?

–Beş yüz milyon.

–Eyvah, biz o kadar ölüyü nereye gömeceğiz?

Karadağlılar için bu günlerde bir "kahraman yardımcılığı" nişanı ihdas edileceği söyleniyormuş. Çünkü onlara vere vere hiç kahramanlık nişanı kalmamış.

V – ŞİİR FESTİVALİ VE ALTIN ÇELENK ÖDÜLÜ

"Bu yıl Struga'da altın Çelenk ödülünü falan şair kazındı" denildiği zaman, birçoklarının aklına, Festival'e gönderilen şiirlerin incelendiği ve bunlardan en başarılı olanına ödül verildiği geliyor.

Bu ödülün Festival'e gönderilen şiirlerle ilgisi olmadığını oraya gittiğimiz zaman öğrendik: Ödül, şairin bütün eserleri gözününde tutularak ve bazı politik düşüncelerin de tesiri altında kalınarak veriliyor.

Nitekim, 1980 yılı Altın Çelenk Ödülü'nün Alman Şairi Hans Magnus Enzesberger'e verileceği aylarca önce duyuruluş ve Şair'in şiirlerinin Almanca asılları ile Makedonca çevirileri de kitap halinde basılmıştı.

1974 yılında Fazıl Hüsnü Dağlarca'ya aynı ödülün verilmesi için, Yugoslavya'lı Türk aydınlarınca büyük bir çaba harcandığı, bu ödülün Türk–Yugoslav ilişkilerinin gelişmesinde oynayacağı önemli rol üzerinde ısrarla durulduğu bize bir

kere daha anlatıldı.

Milletlerarası şiir seansının birincisi Struga'da Kara Dirin ırmağı üzerindeki bir köprüde, ikincisi Üstüp'te yapılıyor. Köprü'deki seansta "Altın Çelenk Ödülü" de sahibine veriliyor.

24 Ağustos Pazar günü, sabahtan itibaren, Köprü trafiğe kapatılmış; üzerinde tahtalar, kalaslarla bir sahne inşa edilmişti. Sahneye her milletten birer şairin oturacağı kadar sandalye koydular. Sahnenin arkası, üzerinde Makedonca "Struga Şiir Akşamları" yazısı ve Festival'in amblemi ve XIX ve 1980 rakamalrı bulunan bir panoyla süslenmiş ve pano renkli ampullerle donatılmıştı. Sahnenin önüne mikrofonlar, televizyon kameraları yerleştirildi.

Kasabanın gezinti yeri olan ırmak boyunca Festival'e katılan milletlerin bayrakları ve daha önce "Altın Çelenk Ödülü" kazanan şairlerin mısraları yazılı flamalar asılmıştı.

Fazıl Hüsnü'ye ait olan Flamanın üzerinde şunlar okunuyordu:

Hele özgürlük yitti mi
Sevgiye düştü mü hele
Hele ölüm geldileyin
Ozanlar birbirin söyler.

Akşamın erken saatlerinde halk Kara Dirin ırmağının renkli ampullerle süslenmiş iki yakasını doldurmaya başladı. Kimi çimenlere oturmuş, kimisi ayakta. Köprü civarı iğne atsan yere düşmeyecek kadar sıkışık ve kalabalık.

Feyzi Halıcı, Köpür'de benim okumamı istemiş, kendisinin Üsküp'te yapılacak toplantıda okumayı tercih ettiğini söylemişti. Saat 19'u 20 geçe diğer şairlerle birlikte yerlerimizi aldık. Tam amblemin altına raslayan sandalya altın çelenk ödülünü alcak Alman Şairine ayrılmış, fakat yukarıda sözünü ettiğim Karadağlı Şair Sreten Peroviç, –bilerek veya bilmeyerek– gelip oraya oturmuştu. Festival'i yönetenler ısrarla yerini değiştirmesini istedilerse de, O sert bir şekilde reddetti. Şair mecburen Karadağlı'nın sağına oturtuldu. Onun sağında Doğu Almanyalı Şair oturmuş, bir sonraki sandalyeye de ben yerleşmiştim.

Güneşin batmasıyla bıçak gibi kesen bir ayaz başlamıştı. Yazlık elbisemi ince

bir kazakla takviye etmiş olmama rağmen tiril tiril titriyordum.

Sırayla mikrofona davet edilen şairler kendi dillerinden şiirlerini okuyor, o şiirlerin Makedonca çevirileri de Yugoslavya'lı sanatçılar tarafından halka takdim ediliyordu. Benim Festival'e yolladığım ikişiirden "Çocuklar" başlığını taşıyanı okumam istenmişti. Bütün dünya çocuklarına seslenen o şiir böyle bir Festival'in havasına uygun düşüyordu.

Beni hep esir ettiniz minicik ellerinizle;
Ne kaçmak elimden geldi, ne de karşıkoyabildim.
Verecek cevabım varken en büyük hâkime bile,
Sizin saf bakışlarınız önünde dilsiz kesildim.

Savaş alıp götürdüğü, deprem yokettiği zaman
O çaresiz halinizdir beni en fazla ağlatan.
Yünler, pamuklar içinde üşüdüm çıplaklığınızdan;
Sizi doymamış görünce yenilmez oldu ekmeğim.

Nerde olursanız olun, Çin'de, Yemen'de, Kutup'ta
Bağrıma basmak isterim engelleri unutup da.
Babanız kanlı katilim, ananız düşmanım olsa
Sizin acı çekmenize benim dayanmaz yüreğim.

37 ülkenin şairinin şiirlerini okumaları ve onların Makedonca çevirilerinin verilmesi çok zaman almış gece bir hayli ilerlemişti. Şiirlerden sonra, "Altın Çelenk" ödülünün verilmesine sıra geldiği zaman, saatlerce ayakta ve ayazda bekleyen dinleyicilerin bir kısmı dağılıp evlerine gitmiş bulunuyordu.

Altın Çelenk'ten sonra "Miladinov Kardeşler" adına da bir ödül verildi. Daha önce yapılan bir toplantıda Miladinov'lardan birini şair olduğu ve hürriyet mücadelesi uğrunda "İstanbul zindanlarında, can verdiği" anlatılmıştı. Hatırladığıma göre bundan bir asır önce yaşamış oldukları belirtilen Miladinov'ların Struga'lı oluşları, hem şiir festivallerinin bu kasabada yapılmasını, hem de onlar adına her yıl Yugoslav şairine ödül verilmesini ilham etmiş.

Köprü'deki şiir seansı ve ödül töreninin devamı süresince renkli Televizyon naklen yayın yapmış, bu suretle okunan şiirler, yapılan konuşmalar bütün Yugoslavya'da aynı anda takip edilebilmiştir.

3.1.118. ŞİİRLİ BİR GEZİ[134] II

IV – KÂFİR AĞLAR...

Yunanistan'ın Yugoslavya sınırına yakın bir yol ayrımında durup benzin almıştık. İkiside Yugoslavya'ya götüren yolların biri ötekinden daha kısa, fakat elimizdeki hariteye göre daha elverişsizdi. O kısa yolun son durumu hakkında benzin istasyonu sahibinden bilgi almak istedik. "İngilizce biliyor musunuz?" diye sordum. Cevap yok. "Fransızca biliyor musunuz?" diye sordum, yine cevap yok. Halıcı'ya dönüp:

–Bir şey öğrenemeyeceğiz, İngilizce de, Fransızca da bilmiyorlar.

Dediğim sırada, saçları yarı kırlaşmış orta boylu, buruşuk yüzlü adam yanımıza gelip,

–Madem Türkçe biliorsunuz, neden Türkçe konuşmazsınız!

Demez mi? Şaşırıp bir süre sustuktan sonra gülmeye başladık. O sırada bizi dikkatle inceleyen iki çocuk koşa koşa gidip, yanlarında yaşlı bir kadınla döndüler. Kadın, Türkiye'den mübadele edilen Rumlardanmış. Türklerle karşılaşmaktan, Türkçe konuşmaktan son derece memnundu.

–Biz Türklerle çok iyi anlaşır, şevişirdik. Araya düşmanlar girdi, bizi birbirimize düşürdüler dedi ve heyecanla sordu:

–Türkiye'nin bu hali ne olacak? Daha ne zamana kadar birbirinizi öldüreceksiniz? Haberleri dinledikçe çok üzüntü duyuyorum.

Oturup bir şeyler içtik. Bizden para almamak istediler. Halıcı çocuklara fındık–fıstık, yaşlı kadına da sigara ikram etti. Dönüşte yine uğrayıp daha uzun konuşmak vadiyle ayrıldık.

Otomobilimize bindiğimiz zaman, dudaklarından Fuzuli'nin şu mısraı dökülüyordu:

Kâfir ağlar bizim ahvali perişanımıza.

Kâfir ağlar da, müslüman ağlamaz mı? Rum ağlar da Türk ağlamaz mı?

Yugoslavya'da karşılaştığımız Türklerin ilk sorusu da bu oluyordu:

–Türkiye'nin hali ne olacak?

Anavatandan ayrı oldukları, azınlıkta kaldıkları için bizim onlara acımamız gerekirken, onlar bize acıyorlardı.

Kara Dirin ırmağı kıyısındaki bir kahvede masamıza gelip, bize ikramda bulunan bir balıkçı şöyle dedi:

–Hâkimiyet başka şey. Bizim ne de olsa yıldızımız düşük. Türkiye'den iyi haberler gelirse bizim burada başımız dik durur.

Sonra, kendi kendisini teselli etmek istercesine ekledi:

–Türkiye'de vaziyetin o kadar kötü olduğuna inanmıyorum. Havadisleri şişirerek veriyorlar. Uydurup ilâve yapıyorlar.

VIII – YUGOSLAVYALI TÜRKLER

Geçmişte neler olmuşsa olmuş. Bu gün Yugoslavya'daki Türklerin durumları oldukça iyi. Dillerine, Millîyetlerine, geleneklerine sarılmışlar. Eriyip kaybolmamak için başka çareleri de yok.

Otelin caddeye bakan bir odasında sohbet ederken, kulağımıza tanıdık nağmeler geliyor. Bakıyoruz: Ağır ağır ilerleyen süslenmiş bir otomobilde bir sünnet çocuğu, önünde darbuka ve zurnayla oynaya oynaya giden millî kıyafetler içinde gençler. Çalınan Hava: "Silifke'nin yoğurdu–Kız seni kim doğurdu".

Bir gezintiden dönerken, karşımıza bir düğün alayı çıkıyor. Anadolu'nun küçük kasabalarında bile terkedilmeye başlamış "sandık götürme", "çeyiz alma" töreni..

Oteldeki programlardan, şair ve yazarlarla sohbetlerden başımızı alıp, halkın arasına karışamadığımız; düğün, derneklerine katılamadığımız için üzgünüm. Oralarda çalınıp söylendiği halde buralarda duyamadığımız türkülerimizden doldurulmuş bir plâk veya kaset edinmek istedim, edinemedim. Bu yüzden ancak bir kere dinlediğim "Marike" türküsünü de öğrenmem mümkün olmadı.

Drim Oteli'nin yemek salonunda kulakları sağır eden, konuşmaları engelleyen her zamanki gürültülü müzik susmuş, oynamak için ortaya çıkanlar daha yumuşak ve içli nağmeler önünde dönmeye başlamışlardı. Kulak verdim : Bestesi ruhuma yakın

---

[134] Hisar, Sayı 276, Kasım 1980, s.10–15

gelen o türkünün sözleri de Türkçe idi. Birkaç mısraını hemen oracıkta not ettim.

Çifte çifte paytonları yolladım sana,
Şişe şişe konyakları içirdim sana,
Okka okka lokumları getirdim sana,
Ne dedim sana Marike, darılma bana.

Bizim Yugoslavya'da temas edebildiklerimiz daha çok aydın tabaka, şair, yazar ve sanatçılar oldu. Bunların başında "Struga Şair Akşamları" festivalinin yöneticilerinden Şükri Ramo gelir. O da, aşağıda sözünü edeceğim diğer arkadaşarı da bize gerçek bir sevgi ve yakınlık gösterdiler. Şükri Ramo Yugoslav devrim şiirinin öncüsü olarak tanınan bir şair, "Kızıl Virajlar" da onun en önemli şiirlerinden biriymiş. 1918 yılında İştip'te doğmuş İkinci Dünya Savaşına "partizan" olarak katılıp, Alman ve Bulgarlara karşı savaşmış. "Siyasi Parti Okulu" nu bitirmiş. Birlik gazetisinde Başyazarlık yapmış, Sosyalist Birliği, Komünist Birliği gibi siyasî kuruluşlarda çalışmış, Makedonya Millet Meclisi'ne birkaç defa üye olmuş. Şimdi, sözü geçen Meclis'in Başkan Yardımcısı. Şükri Ramo'nun hikâyeleri ve çevirileri de var.

Bizimle en çok ilgilenen tanınmış şahsiyetlerden biri de Mugbil Beyzad. Struga'ya tatilini geçirmek üzere gelmiş. Şair değil, fakat şiire meraklı. Programların hepsini büyük bir dikkatle takip etti. Mugbil Beyzad da İştip'te doğmuş ve çocukluğunu orada geçirmiş. 1971 de Yugoslav Federal Kabinesine girip, önce Adalet, sonra Devlet Bakanı olmuş. Şimdi Federal Meclis'te Makedon Türklerinin temsilcisi. Üsküp Radyo ve Televizyonunda çalışan Festival yöneticilerinden Avni Engüllü; Priştina Radyo ve Televizyonunudan şair ve yazar Hasan Mercan; Üsküp Radyo ve Televizyonundan gazeteci Alâaddin Tahir, Selâhattin Ayvaz; eleştirmeci Ethem Baymak; şair Suat Engüllü, Osman Baymak, Esat Bayram; Birlik Gazetesi'nden Vefki Hasan, Ali Kubur ve tiyatro artisti İrfan Bellur'la uzun uzun görüşüp konuşmak imkânını bulduk.

Şair Nusret Dişo Ülkü ile yalnız bir defa karşılaştık. Suat Engüllü, Yugoslav Türklerini temsilen Köprü'de şiir okudu. Alâaddin Tahir bizim şiirlerimizi Türkçeden Makedonca'ya çevirdi. Hasan Mercan Priştine Radyosu, Salâhattin Ayvaz da Üsküp Televizyonu için bizimle ayrı ayrı konuşmalar yaptı. Ne yazık ki, filme ve teype alınan

bu konuşmaları yayını sırasında dinlememiz ve görmemiz mümkün olamadı.

1971 yılı sayımlarına göre Yugoslavya'da 130 bin Türk var. Azınlık olarak üçüncü geliyorlar. Azınlıklara özel bir bayrağa sahip olma hakkı verilmiş. Türk azınlığın bayrağı Türk bayrağının aynı. Yalnızca kenarına sarı bir yıldız kondurulmuş. Biz, Kara Dirin ırmağı kıyısında dalgalanan bu sarı yıldızlı Türk bayrağını ilk gördüğümüzde bir hayli şaşırmıştık. Arnavut azınlığın bayrağı da Arnavut Devleti bayrağına bir ek yapılmak suretiyle ortaya getirilmiş.

Struga'ya 14 kilometre uzaklıktaki Ohri şehrinde 9 cami var. Bunların 7 si halen ibadete açık. Ohri'de bulunan Zeynel Abidin Paşa Tekkesi'ni ziyaret ettik. Tekke, tahminen 400 sene önce Hacı Muhammet Hayati tarafından açılmış. Daha önce medrese imiş. Halveti tarikatına bağlı olan Tekke'nin şimdiki şeyhi Hacı Şeyhi Zade Yahya, alçak gönüllü, güler yüzlü bir zat. Yaşları kemale ermiş, 8–10 müridi ile birlikte bizi büyük bir nezaketle kabul etti. Postlara bağdaş kurup kendileriyle bir süre sohbet ettik.

VIII – BAŞKAN YERİNE BAŞKANLIK

Kısa bir süre önce vefat eden Devlet Başkanı Tito'nun ne kadar çok sevilip sayıldığı hemen anlaşılıyor. Büyükçe bir fotoğrafının asılı olmadığı yer yok gibi. Yugoslavya'da konuşulan bütün dillerde kendisi için sayısız şiir yazılmış. Struga'da uygulanan programlarda biri bu şiirlere ayrılmıştı. Şiirlerin çevirilerini vermediklerinden, Tito için neler söylendiğini anlayamadık. Fakat, büyük bir ciddiyetle, duyularak okunduğu görülüyordu.

Bütün dünya, Tito'dan sonra Yugoslavya'nın ne olacağı, nasıl yönetileceği hususunda endişeliydi. Bir başkanlık yarışı, hatta bir iç savaş akla gelen ihtimallerdendir.

Dil ve din birliğine sahip olmayan Yugoslavya, Sırbistan, Hırvatistan, Slovenya, Makedonya, Karadağ, Bosna–Hersek Cumhuriyetleriyle Kosova ve Voyvadina özerk bölgelerinden oluşuyor. Çeşitli ırklardan gelen, dilleri ve dinleri ayrı halk kitlelerinin aynı devlet içinde kavgasız, döğüşsüz yaşayıp mutlu olmaları çok güçtür. Bu güçlüğün yenilenmesinde, İkinci Dünya Savaşı'nda Yugoslavya'yı işgal edenlere karşı yapılan mücadele önemli bir rol oynamış. Birlikte savaşan kimseler düşmanları yurtlarından kovduktan sonra birbirlerine daha çok bağlanmışlar.

Sağlığında Yugoslav birliğinin sembolü Tito idi. Bu gün de onun hatırası ve manevi şahsiyeti etrafında birleşiyorlar. Tito'nun ölümünden sonra, O'nun yerini tutabileeck bir kimse düşünülemediğinden, belli bir başkan yerine, münavebeli (sırayla değişen) başkanlık usulüne gidilmiş. Her cumhuriyet ve özerk bölgenin millet meclisleri, başkanlık için bir üye seçiyor. (Bu üyelerin görev süreleri 5 yıldır.) Bu suretle ortaya çıkan 8 kişiye Yugoslav Komünist Partisi Başkanı tabii üye olarak katılıyor. Bu 9 kişi bir başkan, bir başkan vekili seçiyor. Başkan ve başkan vekilinin ayrı ayrı cumhuriyetlerden olması şart. Bir sene başkan vekili olan ertesi sene otomatikmen başkan oluyor. Onun yerine bir başkan vekili seçiliyor. Bu suretle başkan ve başkan vekili her yıl değişmiş ve her cumhuriyetin temsilcisi sırayla başkan ve başkan vekilliği yapmış oluyor.

Yugoslav Federal Meclisi 2 şûradan oluşuyor: 1 – Federal Şûra, 2 – Cumhuriyetler ve Özerk Bölgeler Şûrası. Bu şûraların nasıl kurulup, nasıl çalıştıkları hakkında, halen Federal Şûra üyesi olan Mugbil Beyzad bana geniş açıklamalarda bulundu, ben de –meslekî bir merakla– onları not ettim. Fakat, Hisar okuyucularını ilgilendireceğini sanmadığım bu çeşit ayrıntıları yazmaya gerek görmüyorum.

IX – İŞTİP'E YOLCULUK

24 Ağustos Pazar günü Köprü'de şiir okunup, Struga'daki görevimizi tamamladıktan sonra, Makedonya'nın çeşitli şehirlerine dağıldık. Her şehre başka başka milletlerden 10 ar 15 er şair yolladılar. Şükri Roma, benim İştip'e gitmemi istedi. İştip hem kendisinin, hem be bizim eski Senato Başkanımız Tekin Arıburun'un memleketiydi. Yine İştip'li olduğunu yukarda belirttiğim Federal Şûra Üyesi Mugbil Beyzad bana mihmandar olarak verildi.

25 Ağustos Pazartesi sabahı İştip'den gelen otomobiller bizi otelden aldılar. Her otomobile ikişer şair bindirildiğinden, rahatımız iyiydi. Ne var ki keskin virajlı dağ yollarından geçtiğmiz için yine de bir hayli sersemledik.

Bizi önce Kruşevo adlı bir dağ kasabasına götürdüler. Yugoslavya'nın kayak merkezlerinden biri olan bu kasabanın yanındaki iki anıt hakkında yapılan açıklamalır dinledik. Anıtlardan ibri 1903 Devrimi öteki İkinci Dünya Savaşı ile ilgili. Birinci anıtta beş asırlık Osmanlı hâkimiyetini gösteren beş sembol var. Onun daha yukarısına, tam tepenin başına oturtulmuş topuz şeklindeki anıt bir hayli özenilerek yapılmış.

Topuzun her çıkıntısı, vitraylarla süslenmiş birer tavan pencerisine açılıyor. İçi de bir hayli geniş.

Anıta neden topuz şekli verildiğini sorduğumuz zaman, eski halk kahramanı Krali Marko'nun ünlü topuzundan ilham alındığını söylediler.

1903 te 22 yaşındaki Nikola Karef'in Osmanlı idaresinde başkaldırarak Kruşevo Cumhuriyeti'ni kurduğunu, "şehri kuşatan ve yakıp yıkan" 15 bin kişilik Osmanlı Ordusu'na karşı sonuna kadar direndiğini açıkladılar.

Sert bir rüzgâr esen tepenin üstünde heyecanlı bir savaş hikâyesi anlatılıyor; üç koldan ilerleyen Osmanlı Ordusu'nun nerelerden hücuma geçtiği gösteriliyordu. Ben yanımdaki Mugbil Beyzad'a gülümseyerek sordum:

–Şimdi biz bu hikâyede hangi tarafi tutacağız?

O da güldü ve Yavuz Bülent Bâkiler'in "Üsküp'ten Kosova'ya" adlı eserinde anlatılan olayı hatırlattı (Kosova'da Murad Hüdavendigâr Türbesi'nin Türk Bekçisi, Yugoslav yetkilileriyle gelen yabancı misafirlere Kosove Meydan Savaşı'nı anlatırken, heyecana kapılıp, Osmanlı Ordusu'nun "bizimkiler", Sırp Ordusu'ndan da "kâfirler" diye bahsetmeye başlamış) ve ilâve etti:

–Şimdi anlatılanları iki milletin savaşı olarak değil, saltanat idaresinden kurtulup cumhuriyet idaresine kavuşmak için halkın ayaklanması şeklinde anlamak gerekir. Burada yaşayan Türkler de Nikola Karef komutasına girmiş ve Sultan'ın ordusuna karşı savaşmışlar.

Bu söylenenlerin gerçeklere ne derece uygun olduğunun tesbitini tarihçilerimize bırakıyorum.

Kruşevo'nun çok güzel manzaralı otelinde öğle yemeğimizi yedikten ve geçen ayki yazımda anlattığım Karadağ fikralarını dinledikten sonra yola koyulup, saat 17 ye doğru İstip'e vardık.

İştip, küçak fakat güzel bir şehir. Girişinde eski bir kilise var. Mihmandarlarımız bu kiliseye çok önem verip, oradaki tarihi tablolar, ikonlar, süslemeli kapılar v.s. hakkında uzun uzun açıklamada bulundular. Şehre tepeden bakan hisarı da görmek istedim. Mümkün olmadı. Mugbil Beyzad, çocuklarında o hisara çıkıp aşağıya taş attıklarını söyledi. (Galiba taş atarken bir de niyet tutarlarmış) Tepe üstünde eski bir kubbe de göze çarpıyordu. Sordum : Bu türbe imiş. Adını tam söyleyemediler. Halk "Meydin Baba Türbesi" diyormuş.

Otelde beni, orta boylu, kara kaşlı, kanlı canlı Türk karşıladı.

–Hoşgeldiniz, ben Mehmet Mustafa.

–Ben de Mehmet Çınarlı

–İkimiz de Mehmet olduğumuza göre, acaba Fatih hangimiz?

İştip'teki şiir matinası Türklerden kalan eski bir bedestende yapıldı. Bu bedesten şimdi sanat galerisi olarak kullanılıyor. Duvarlarda son açılan sergiye ait tablolar duruyodu. İştip'e gelen şair sayısı az olduğu için bize birden fazla şiir okuyabileceğimizi söylediler. Fakat, sadece Köprü'de okuduğumuz "Çocuklar" şiirimin Makedonca'sını yanlarına almışlar, ötekinin çevrisini getirmemişler. Çevirisi verilemeyecek olduktan sonra, ikinci şiiri okumaya gerek görmedim.

Matineden sonra Mugbil Beyzad, Mehmet Mustafa ve tanınmış Türk Doktor Necati Bey yanıma gelip sordular:

–Şiiriniz çok güzeldi. Neden bir tane daha okumadınız?

–İkincisinin çevirisini getirmemişler. Dinleyiciler arasında sizlerden başka Türkçe bilen de olmadığını sanıyorum.

–Olsun. Siz ötekilerin şiirlerini anlamadan nasıl dinlediniz? Onların kulaklarına da biraz daha fazla Türkçe sokulmalı, Türkçe'nin musikisi biraz daha duyurulmalı idi.

Bu sözlerden sonra ikinci şiirimi de okumadığıma pişman oldum.

Mehmet Mustafa, Yüksek Ziraat Mühendisi. Şiire meraklı, ateşli, heyecanlı bir zat. Arada bir Türkiye'ye gelip gidiyormuş. Matinadan sonra otelde bir ziyafet verileceği söylendi. Mehmet Mustafa'ya ziyafete davet edilip edilmediğini sordum. Edilmemiş. Arkadaşlar otele doğru giderken, O beni "Korzo" dedikleri gezinti yerine sürükledi:

–Burayı mutlaka görmelisiniz. Bütün gençler randevulaşmış gibi her akşam şu iki köprü arasında buluşup gezinti yapar, sohbet eder, sevişir, anlaşırlar. Caddenin iki köprü arasına rastlayan 500 metre kadar tahmin ettiğim kısmı, gerçekten iğne atsan yere düşmeyecek kadar kalabalıktı. El ele, göz göze gelmiş bir sürü genç kız ve delikanlı gördüm. Yavuz Bülent'in deyişiyle mutlaka sevgilisinin dudaklarını "mühürleyen, mühürleyen, mühürleyenler" de vardı. Ama, yemeğe geç kalıp, nezaketsizce bir davranışta bulunmak istemediğim için, Mehmet Mustafa'ya acele ettirdim ve o çeşit "gözlemlerde" bulunamadım.

Ziyafete davetli olmadığını söyleyen Mehmet Mustafa'yı garsonlar muhabbetle karşılayıp baş köşeye oturttular. Yanına da ben kuruldum.

–Hani davetli değildiniz?

–Ben davetli olsam da gelebilirim, olmasam da.

Garsonlara yarı şaka, yarı ciddi hükmediyordu:

–Misafirimiz domuz eti yemez. Ona ve bana ayrı yemek hazırlatın. Kötü olursa kemiklerinizi kırarım.

Öteki şairler kıpkırmızı, yağlı bir domuz eti yerken, bize dana etinden bir yerine ikişer yemek geldi: Nefis bir bonfile ve kaşarlı köfte.

Struga'da yapılan şiir toplantısında, omuzunda "Radio France" yazılı sarışın bir adam "Altın Çelenk Ödülü"nü kazanan şairin fotoğrafını yandan, önden, aşağıdan çekmiş, çekmiş, çekmişti. O kadar ki, O'nun T.V. kameralarına görünmemek için yerlere yatıp habire aynı kimsenin fotoğrafını çekişi şairler arasında gülüşmelere yol açmış, iki sandelye sağımda oturan Amerikalı Şair bana "Ne oluyor?" diye sorduğu zaman "Galiba âşık oldu" cevabını vermem gülüşmeleri daha çok artırmıştı.

O acayip adamın foto muhabiri filân değil de, bir şair olduğunu İştip'teki matinede şiir okuduğu zaman anladım. Yemekte sol tarafima O oturmuştu. Merakımı gidermek için sordum:

–Hangi memlekettensiniz?

–Finlandiya'dan. Siz?

–Ben de Türkiye'den.

–Finlerin Türklerle akraba olduğu söylenir.

–Öyle ama, siz hep iki sandalye solumda oturan Alman Şairin fotoğrafını çektiniz, objektifinizi bana hiç çevirmediniz. Doğrusu çok kıskandım.

–Ya, üzüldüm. Sizin için bir şeyler yapmam gerek!

–Aynı adamın yüze yakın fotoğrafını çektiniz. Neden?

–Enzensberger benim yakın arkadaşım. . Şiirlerini de çok severim. Siz Türkiye'nin neresinde oturuyorsunuz?

–Ankara'da.

–"Ankara" kelimesi, Fince'de sert, despot, emreden anlamına gelir.

Ondan sonra "ankara" kelimesi üzerine espriler yaptık, garsonlara çıkışıp duran Mehmet Mustafa'nın "çok ankara" bir adam olduğuna karar verdik. Bir ara,

benim Türkçe bilen bir garsonla konuştuğumu görüp:

–A! Siz bu memleketin dilini de biliyorsunuz.

Diyen Finli Şair Arto Kytöhanka'ya, konuştuğumuz dilin Türkçe, oranın da eski bir Türk şehri olduğunu hatırlatmam gerekti.

X – ÜSKÜP'TE TOPLANIŞ

Yugoslavya yolculuğunun en çok üzüldüğüm tarafı Üsküp'ü doğru dürüst görememiş olmamdır. Yahya Kemal'in doğup büyüdüğü yer olan "Yıldırım Beyazıd Han diyarı"nı adım adım dolaşmak isterdim. Ne yazık ki buna imkân bulamadım.

26 Ağustos Salı günü bizi İştip'teki otelimizden alıp Üsküp'teki Büyük Otel'e indirdiler. Vakit öğleye yakındı. Makedonya'nın çeşitli şehir ve kasabalarına gönderilmiş olan şairler burada toplanıyorlardı. Otelde yeteri kadar yer bulunmadığı için, iki kişiye bir oda veriliyordu. Tanımadığım bir yabancı yerine, Feyzi Halıcı ile aynı odayı paylaşmayı tercih etmem tabiî idi.

Halıcı, yakın bir şehre (Gostivar'a) gönderildiği için, Üsküp'e bir gün önce gelmişti. Ama, hangi odada kaldığını söyleyemiyorlardı. Kendime geçici bir yer ayırtıp, Alâaddin Tahir'le birlikte çıktığını öğrendiğim Halıcı'nın otele dönmesini bekledim. Onlarla ancak saat 14 e doğru, öğle yemeğinde buluşabildik. (Halıcı, saat 12.30 de işçi kuruluşları için dzenlenen şiir matinesine katılmıştı.)

Yemekte, Alâaddin Tahir bizi Necati Zekeriye ile tanıştırdı. O günlerde çıkan Millîyet Sanat dergisi "struga Şiir Akşamları" festivalinden bahsetmiş, fakat Türkiye'den festivale bizim değil, kendi fikirdaşları olan bazı şairlerin katılacaklarını yazmış. Bunu Fazı Hüsnü'den öğrenen Halıcı, kızıp duruyordu. Bense, daha önce de bu gibi ayak oyunlarına getirilmiş olduğumdan, olaya hiçbir önem vermiyordum. 1977 yılında Mısır Hükümeti iki Türk yazarını davet etmiş, Dışişleri Bakanlığımız Varlık dergisini temsilen Muzaffer Uyguner'i, Hisar dergisini temsilen de beni göndermişti. Atatürk'ün mirasıyla (yani millet parasıyla) çıkan Türk Dili dergisi, benim adımın sayfalarına geçmesini uygun bulmadığından, yalnız Uyguner'in adını vermiş, herkesin gözü önünde geçen bir olayı tahrif edecek kadar hislerine ve hırslarına kapılan dergi yöneticileri, Mısır'a tek bir Türk yazarı gittiğini yazmaktan çekinmemişlerdi.

Halıcı, Millîyet Sanat'ın yaptığından şikâyet edince, Necati Zekeriya:

–Dergiye haberi ben yazdım. Fakat bana da öyle söylediler dedi. "Kim

söyledi? Niçin söyledi?" diye arkasını aramadık. Türk yayın hayatının yıllık bilançosunu yaparken dahi, en küçük taşra dergilerini dikkate alıp Hisar'dan bahsetmemeyi marifet sayan Millîyet Sanat dergisi, Struga'ya gidecek şairler olarak kendi fikirdaşları yerine bizim adlarımız verilseydi, haberi yayınlamaktan mutlaka vazgeçerdi.

Yemekten sonra, otele yakın modern çarşılarda bir süre dolaşıp, Alâaddin Tahir'in rehberliğinde hatıra olarak birşeyler almağa çalıştık. Vardar ırmağına acele bir selâm verip, eski çarşıda birkaç Türk dükkânını ziyaret ettikten sonra, daha çok Türklerin geldiği bahçeli bir kahvede buruk bir akşam çayı içtik.

Biz bunları yaparken saat 19.30'a yaklaşmış, şiir toplantısına gitmenin zamanı gelmişti. Toplantı, programda kültür merkezi diye anılan (Tan gazetesinde Nerak berşeyler almaya çalıştık. Vardar ırmağına acele bir ceti Zekeriya'nın Üsküp'ün Yeni Tiyatrosu Meydanı değil) yerde yapıldı. Struga'daki Köprü'de şiirlerini okumuş olanların dışında kalan şairler Üsküp'teki programa katıldılar. Feyzi Halıcı, Türkiye'yi temsilen "Ne ki O" başlıklı şiirini okudu:

Gelir o–değilden her akşam üstü
Yangın gibi düşünceme, ne ki o?

Alır gider beni benden uzağa
Uzakları yakın eder, ne ki o?

Bir tohumdur, bir ağacın derdinde
Benim derdim candan öte, ne ki o?

Bir tüküde, bir bembeyaz tabloda,
Nefes gibi duyulan şey, ne ki o?

Aşkı, aydınlıklar aşikâr kılar,
Karanlığın annacında, ne ki o?

Bir konuşur dudak kesilir gözler,
Bir vazoda çavgın–ateş, ne ki o?

Sevginin böylesi dillere destan
Cana kastetmeğe ferman, ne ki o?

Zamanları yol bilmege lüzum yok,
Selçuk mermerinde şavkır, ne ki o?

Seni ayna yaptım kendime güzel,
Ben bakarım, sen bakarsın, ne ki o?

Yugoslav Türklerini temsilen Şükri Roma da kısa bir şiir okudu. Maalesef O'nun şiirini de, Suat Engüllü'nün Köpü'de okuduğu şiiri de ele geçiremediğimden sizlere sunamıyorum. Öteki şairlerin okuduğu şiirler ise geçen ayki yazımda belirttiğim gibi yalnız Makedonca'ya çevrildiği için, onlardan bahsetmem ve örnek vermem mümkün değil.

Yalnız, toplantıda geçen garip bir olayı hem gülmeniz, hem de düşünmeniz için anlatmak istiyorum: Okunan şiirlerin çoğu manasını anlamsak bile âhenkleri, musikileri ile bize birşeyler söylüyor, kulağımız onları dinlemekten memnun oluyordu. Meydana yerleştirilmiş kanepelere oturan veya oturcak yer bulumayıp programı ayakta takip eden Üsküp halkı da şiirleri ve Makedonca çevrilerini sessiz sedasız dinliyordu. Toplantının sonuna doğru kürsüye gelen uzun siyah sakallı bir şair, öfkeli ve kızgın bir tavırla, yumruklarını sıka sıka bağırıp çağırmaya başladı. Anlaşılan ateşli bir ihtilâl şiiri okuyor, bir takım kimselere tehditler savuruyordu. Tam o sırada, sahibinin kucağından fırlayıp ortaya çıkan minik bir köpek, Şair'in karşısına geçip aynı tonda havlamaya başladı. Bu komik manzara karşısında kimse kendisini tutamadı. Neye uğradığını anlayamayan Şair de, okumasına bir süre ara verip, gülüşmelerin bitmesini bekledi. Yeniden başladığı zaman, ses tonunu oldukça alçaltmış, hareketlerini tabiîye yaklaştırmıştı.

Şiir toplantısından sonra, Kültürel Dış İlişkiler Komisyonu Başkanı Mateja Matevski'nin "Struga Şiir Akşamları" festivali dolayısıyla kontinental Otel'de verdiği yemeğe davet edildik. Saat 22 den 24'e kadar devam eden yemek çok zengin ve kalabalıktı. Ertesi sabah erkenden otomobille yola çıkacağımızdan, yemek biter bitmez

otelimeze dönüp uyumaya çalıştık.

XI – DÖNÜŞ YOLU

Üsküp'e daha yakın olan Bulgaristan yoluyla dönmeye karar vermiştik. Bu yüzden Selânik'te tekrar geleceğimiz söylediğimiz otel personeli Türk gençleri de, Yugoslav sınırı yakınındaki kasabada karşılaştığımız Türkiyeli Rumlar da bizi boş yere beklemiş oldular.

Bulgaristan'a girince –belki biraz da psikolojik olarak– üstümüze bir ağırlık çöktü. Bir yerde koka–kola içtik, bir yerde benzin aldık, bir yerde de öğle yemeği yedik. Fiatların hayli yüksek olduğu hemen farkediliyordu. Uğradığımız her yerde yanımıza yaklaşanlar kulağımıza eğilip "Mark var mı?", "Mark var mı?" diye soruyorlardı. Yugoslavya'da böyle bir şeyle karşılaşmamıştık.

Struga'da otomobilin fren tertibatında bir bozukluk olmuş, Halıcı onu tamir ettirmişti. Bulgaristan'a girdikten sonra fren yeniden bozuldu. Ancak üç–dört kere basıldıktan sonra tutuyordu. Karşımıza âniden bir vasıta, yahut canlı çıkıverse felâketti. Yemyeşil ormanlardan, bol virajlı, güzel manzaraları yollardan büyük bir dikkat ve korkuyla geçtik.

Kapıkule'ye geldiğimiz zaman akşam olmuştu. Yurt dışına dönmekte olan işçilerin otomobilleri gümrük kapısında kilometrelerce uzayan bir kuyruk teşkil ediyordu. Geceyi Edirne'de geçirdik. Sabahleyin, benim ilk defa gördüğüm bu serhat şehrimize acele bir göz atıp, Selimiye Camiini ziyaret ettikten sonra yolumuza devam ettik.

Sâmanoğlu, Kaplan ve Karaer dönüşte yine Bayramoğlu'nu uğrayıp seyahat intibalarımızı anlatmamızı istemişlerdi. Ben o işi İstanbul'da kalacak olan Halıcı'ya bırakıp, Topkapı'da bir otobüse atlayarak Ankara'ya doğru yola çıktım.

Tarih Ağustos'un 28'i idi. Giderken acele matbaaya yolladığım Hisar'ın Eylül sayısına ait yazılar. Sayıştay'daki görevim ve bir sürü başka iş beni bekliyordu.

Saat 22 ye doğru Ankara'ya ulaşıp hemen çalışmaya başladım.

3.1.119. HOŞÇA KALIN[135]

Sonucu aylardan beri biliyorduk. Ama, kendi kendimize bile itiraf etmeye cesaretimiz yoktu. Mektupla, telefonla Hisar'ın durumunu soranlara "iyidir" diye cevap veriyor ve sadece "bazı güçlüklerden" bahsediyorduk. Hisar için yeni yazı dizileri hazırlayacaklarını veya çeviri yapacaklarını söyleyenlere teşekkür etmekle yetiniyorduk. Şimdi açık ve kesin konuşmak zorundayız: Hisar bu sayıdan sonra çıkmaycak! O'nu artık bayilerde göremiyecek, posta kutunuzda bulumayacaksınız. Ne kadar süreceğini bilemediğim bir müddet için birbirimiziden ayrı kalacağız.

Bu yazıyı yazmamak, size bu acı haberi vermemek için haftalardır elime kalem almaktan kaçıyordum. Vakit gelip geçtiği halde, derginin son sayısını hazırlayıp matbaaya görmermeye bir türlü elim varmadı.

Fakat, aybaşı çok yaklaştı. Bugün Kasım'ın 22 si. Üstelik, dışarda kar yağıyor. Derece sıfırın altına düştü. Hisar idarahenesinde ateş yanmıyor. Bir dairesini kiralamış olduğumuzu binayı yıkıp yenisini yaptıracağını ileri sürerek aleyhimize tahliye davası açmış bulunan mal sahibi davayı kazanıyor. Bizi ve öteki kiracılar bir an evvel tahliyeye zorlamak için kalorifer kazanlarını süktördü, bahçe duvarlarını yıktırdı. Nerdeyse çatıyı da kaldırmaya başlayacak. Paltomuzu sırtımıza geçirip, elektrik sobasında ellerimizi ısıtarak, çok fazla gecikmeden, bir sayı daha çıkarmak zorundayız: Hem yirminci cildi tamamlamak, hem de sizlere durumu açıklayıp veda etmek için.

Çalıştığımız binanın yıkılması aslında bardağı taşıran son damla oldu. Diğer şartlar uygun olsa, elbette yeni bir yer bulup taşınabilirdik. Kâğıt, matbaa, posta, personel ve saire masraflarının durmadan yükseldiği, ilginin, desteğin, satışın ve abonenin ise her gün biraz daha azaldığı bir zamanda, astronomik rakamlar ödeyerek yeni bir daireyi kiralayabilsek bile, öteki masraflara katlanıp yayınımızı devam ettirmek imkânını bulamayacaktık.

Sizlerden ayrılmak zorunda kalmanın üzüntüsünün, elimizden gelen her şeyi yapmış olmanın tesellisi birazcık hafifletiyor. Bu öyle bir savaş ki, bu savaşı bir kişini, beş kişinin, bir derginin, iki derginin yalnız başına kazanması mümkün değil.

Hisar'ın savaşı, yabancı kopyası olmayan, geleneklerinden bağlarını koparmayan, politik ve ideolojik baskılara boyun eğmeyen bir sanatı, halkın konuştuğu dille konuşan bir edebiyatı koruyup geliştirme savaşı idi. Bu savaşta, Atatürk'ün

---

[135] Hisar, Sayı 277, Aralık 1980, s.3–5

milyonlarıyla beslenen bir Kurum'u, Devletin milyonlarını harcayan TRT yi, büyük tirajlı bazı gazetelerin –hepsi de karşı görüştekilerin davulunun çalan– sanat eklerini, edebiyat sayfalarını, zaman zaman da bizzat Millî Eğitim ve Kültür Bakanlıklarını karşımıza

almak zorunda kaldık. Yanımızda ise, çok kısa süreler için işbaşına gelen, uzak görülü ve cesaretli birkaç yöneticiyle, imkânları bizimkinden daha az birkaç edebiyat dergisinden başka kimse olmamıştır.

Bu kadar büyük eşitsizlik ve dengesizlik içinde sürüp giden bir savaşa 30 yıldan fazla dayanabilmiş olduğumuz için yine de Allah'a şükrediyoruz. Hisar, bu memlekettte, yabancı sanatçıları kopya etmeyen, anasının konuştuğu dille konuşmayı ve geçmişe değerlerimize saygı göstermeyi gericilik saymayan yeni sanatçıların yetişebileceğini ispat etmiştir.

Yazık ki, yazıklar olsun ki, bu değerli sanatçıların çoğu hak ettiği ilgiyi görememiş, eserlerini dilediği gibi gün ışığına çıkaramamıştır. Karşı güçlerin kini ve kudreti büyüktür. Gerektiğinde güneşi balçıkla sıvamaya bile yeterlidir.

Onlar, her bayide satılmakta olan bir derginin çoktan kapandığını, herkesin bildiği bir kitabın hiç çıkmadığını, Ahmet'in katıldığı bir yurdışı sanat toplantısına Mehmet'in gittiğini söylemekten bile çekinmezler!

Onlara cevap veren, onlara hadlerini bildiren yoktur. Yüzbinlere, milyonlara hitap eden yayın organlarında oynanan oyunların üç–beş bin tirajlı dergilerde yapılacak açıklamalarla bozulması elbette mümkün olamaz.

Büyük gazetelerin köşelerine yerleşmiş olanlar –sola angaje değillerse– bugünün sanatçısına önem vermezler. Genç şairlerin binbir güçlükle çıkarıp kendilerine gönderdikleri şiir kitaplarını "masalarını kaplayan hamam böcekleri" ne benzetir, günümüzün sözü edilmeye değer şairlerini de –sanatla en küçük bir ilgisi olmadığı halde– maniler, tekerlemeler karalayarak kendisini gülünç duruma sokan politikacılar arasından seçerler. Maksatları onların şahsında şiir sanatını aşağılamaktır.

Milletten, Millîyetçilikten dem vurup duranların, milletin Millîyetçiliğin sanatçılarıyla birlikte yaşayacağını hâlâ anlayamamış olduklarını üzüntüyle görmekteyiz. Yıkıcı güçlerin emrine girenler, içerde de dışarda da kolaylıkla destek bulmakta, her türlü imkâna kavuşmaktadır. Sahipsiz ve desteksiz olanlar sanatını yabancı ideolojilere âlet etmeyen, geçmişiyle, geleceğiyle bu millete gönül veren, ona

hizmet yolundan ayrılmayanlardır.

Yıkıcı eserlere karşı savaş –polisle, jandarmayla değil– yapıcı eserlerle kazanılır. Eser derken, geçmişte yazılmış kitapların tekrar tekrar ortaya sürülmesini kastetmiyorum. Böyle bir hizmetin faydalı olduğu şüphesiz. Ama, 50 yıl önce, 100 yıl önce yaşayıp dünyadan göçmüş bir yazarın, bugünün yazarlarıyla yarışması, bugünün çocuklarına tam olarak hitap etmesi mümkün değildir.

Yeni eserlerin yaratılmasına, yeni şair ve yazarların şöhrete ulaşıp, bütün yurt sathında bilinir ve okunur hâle gelmesine, her türlü imkân kullanılarak, yardım edilmelidir. Böyle hassas bir konuda vurdumduymazlığa, kıskançlığa, öfkeye, kırgınlığa yer olamaz.

Hisar'ın her sayısında birkaç yeni şair ve yazar ortaya çıkıyordu. Bunların çoğu zamanla gelişip değerli eserler verdiler. Kendilerine "ödüller", "ödenekler" dağıtamasak, büyük şöhretler sağlayamasak bile, sanatı ciddiye alan bir dergide eserlerini yayımlatıp belli başlı sanat meraklılarına okutabilmenin zevkini tattırıyorduk. Artık böyle bir imkânımız olmayacak.

Hisar'ın yayımına ara verirken bizi en çok düşündüren ve üzen budur. 1957 yılında bunun acı sonuçlarını görmüştük. Dergimizde yazan bazı yetenekli gençler, Hisar'dan sonra sığınacak bir kale bulamayıp, yabancı ideoloji bezirgânlarının kucağına düşmüşler, zamanla sanatı bir tarafa bırakıp "eylemci militan" haline gelmişlerdi.

Aynı şeylerin tekrarlanacağından korkuyor ve Hisar'da yazan genç şair ve yazarlara sesleniyoruz : Sanatıyla şöhrete ulaşıp, ödüller kazanmak elbette güzel bir şey. Fakat, memleket sevgisi, vatan, millet düşüncesi herşeyin üstünde gelir. Yıkıcı güçlerin cazip tekliflerine aldanıp veya kendisine Millîyetçi diyenlerin vurdumduymazlıklarına, ayak oyunlarına sinirlenip yolunuzudan şaşmayın. Belki bir gün sizlerle aynı yayın organında, daha geniş imkânlara sahip olarak yeniden buluşuruz.

Buluşamasak dahi, sizlerle ve diğer sanatsever okuyucularımızla gönül birliğimiz devam edecektir. Ömrümüz olduğu sürece Posta Kutusunu (Hisar Degisi, P.K. 501, Ulus/Ankara) kapatmamak kararındayız. Bu kutu aracılığıyla birbirimizden haberdar olmamız mümkün olacaktır. Öteki konularda bilgi edinmek için lûtfen ikinci sayfadaki açıklamalarımızı okuyunuz.

Hepinizi Allah'a emanet ederim. Hoşçakalın.

3.1.120. CEM'İN KİTABI ÜZERİNE[136]

Tıp Fakültesi'nde okuyan bir yeğenime, ara sıra tansiyonumu ölçtürürdüm. Yeğenim, ailesiyle birlikte karşımızdaki rairede oturduğu için zahmetsizce yapılan bu iş, hem ona tecrübe kazandırır, hem de benim sağlam olduğumu kanıtlama imkânı verirdi.

Aradan seneler geçti, biz o evden çıkıp onlara pek uzak olmayan başka bir apartmn dairesine taşındık kendimi pek iyi hissetmediğim bir gün, telefon ederek, yeğenimin gelip tansiyonumu ölçmesini istedim. Koşa koşa geldi. Tansiyonumu ölçtükten sonra beni bir soru yağmuruna tuttu: Şikâyet ettiğim bu hâl ne zamandan beri, günün hangi saatlerinde oluyormuş, hangi ilaçları alıyormuş, hangi ilaçları alıyormuş v.s. Ardından, şunu yap, bunu yap, bunu yapma kabilinden bir sürü tavsiyede bulundu. Sorularına isteksiz cevap verip, tavsiyelerini hiç önem vermeden dinledim. O gittikten sonra hanıma: "Bu kız amma da ukâla olmuş. Tonsiyonumu ölçtüreyim diye çağırdım, bana sormadığı soru, etmediği tavsiye kalmadı!" dedim. Hanımın bu yakınmama verdiği cevap aklımı başıma getirdi: "Yeğenin kaç senedir koskoca müessenin doktorluğunu yapıyor. Elinden her gün bir sürü hasta geçmekte. Sağlığınla ilgilenip tavsiyelerde bulunmasını neden yadırgıyorsun?

Sahi, neden yadırgamıştım? Çünkü ben onu hâlâ bebekle oynayan bir çocuk değilse bile, babasının kendisine yeni aldığı tansiyon âletiyle eğlenen, sık sık tansiyonumuzu ölçüp eksersiz yapan bir öğrenci olarak görüyordum.

Cem Karaer'in yazılarını topladığı Anlatamadklarım adlı kitabını alınca da, benzeri bir duyguya kapılmamak için kendimi zor tuttum. Cem, ne zaman büyümüş de, kitap çıkaracak çağa gelmiş? Biz, babası Mustafa Necati Karaer ve öteki arkadaşlarla birlikte, Hisar dergisini çıkarmaya başladığımız zaman "Cem" diye birisi ortalıkta yoktu. Baba Karaer, görevi icabı uzunca bir süre Ankara dışında bulunup döndüğünde, oğulları Cem'le Can'ı tanımak emkânları ararken, onlar sokakta saklambaç veya askerî lojmanın çalılıklarında "harpçilik" oynuyorlardı.

Kitabı karıştırınca uyanmaya başladım: Meğer köprülerin altından ne kadar su geçmiş! Kitabın ilk yazısı "Ölümün Nefesi" başlığını taşıyor. Bizim küçük Cem ve ölüm, biriine ne kadar yakışmayan şeyler! Ama, o yazıda, Cem'in diyâr-ı gurbette (Paris'te)

ölümle yüz yüze gelişi anlatılıyordu. Sayfaları çevirdim, ikinci yazı "Kırkınca Yaşım". Demek Cem kırk yaşına ulaşmış! O yazı 1992 yılında yazıldığına göre şimdi kırk dördünde olması lâzım. Kitap çıkarmasını neden yadırgadım ki? Şimdi çıkarmayacak da ne zaman çıkaracak? Dişi dökülüp, beli büküldükten sonra mı?

Cem bugün kırk dört yaşında ve kendi söyleyişiyle – "hâlâ bekâ", 40'lı yaşlara geçişin bir evlilik şansını da büsbütün azalttığının farkında". Bekârlığını, aradığı güzeli bulamamış olmasına bağlıyor. "aradığı güzel"den kastının ise, deli gibi seveceği biri olduğu anlaşılıyor. Aşkı pek güzel anlattığı "Aşk Deyince" adlı yazısına, "sevgilinin sandığımız kadar güzel" olmayabileceği de kabul edilmektedir. Evlilik için büyük bir aşk beklemek bence gerçekçi bir davranış değil. O devlek kuşu herkesin başına konmaz! Konsa bile –Cem'in yazılarından hissettiğim gibi- o başta karar kılmaz veya meşru bir birleşmeye götürmez!

İnsan, ömrünün tükenmeye başladığını hissettiği çağa gelince, benim gibi

Dünya da bunca zaman yaşamış olduğundan

Şüpheye düşsem bile şükür delilleri var:

Ektiğim tohumları yeşermiş görüyorum;

Diktiğim fidanların açılan gülleri var.

Diyebilmelidir. Evlât sevgisi, torun sevgisi de-bence- karşı cinse duyulan aşk kadar keyif verici, heyecan verici olabilir. (Tabiî, benim yukaraki mısralarda kastettiğim sâdece çocuklar ve torunlar değil- onlarla birlikte- ortaya getirdiğim eserler ve yetiştirdiğim öğrencilerdir.)

Cem, niye evlenmediğine başka bir yazısında başka bir sebep gösteriyor: "Evlenmiyorum, çünkü hürriyetime düşkünüm." Acaba, onun çok önem verdiği ve hiç vazgeçmediği aşk da, insanın hürriyetine, evlilik gibi —hâttâ evlilikten çok daha fazla— bir kısıtlama getirmiyor mu? Getirmeseydi, şarkılarımız "Ben esir-i aşkınım" diye başlamaz, "Kula kul oldum aman kurtarınız" diye feryat etmezdi. Hele, koskoca Yavuz Sultan Selim'in "Beni bir gözleri âhuya zebun etti felek" demek aklın köşesinden bile geçmezdi. Aşk da, evlilik de bir bakıma esarettir. İkisi arasındaki fark, birincisinin vakti gelince kendiliğinden bitmesi, ikincisinin bitmemekte direnmesi, hem de alıp, güçlenerek direnmesidir.

Her nimetin bir külfeti var. Aşkın lezzetini tatmak, onun boynumuza taktığı

---

[136] Türk Edebiyatı, Mayıs 1996, Sayı:271, s.33—34

esaret halkasına dayanmadan mümkün olmaz,evliliğin yemişleri de yüklediği sıkıntılara katlanmadan toplanmaz.

Cem, kitabın "Gidenlere Selam Olsun" adını verdiği bölümünde, yakından tanıdığı Halide Nusret Zorlutuna'yı, Koca Dayı'sını geçen yıl kaybettiğimiz babası Mustafa necati Karaer'i anlatıyor. Bu kitaptan önce, Türk edebiyatı dergisinin Mayıs 1995 sayısında yayımladığı "Sevgili Babam" başlıklı yazıyı şimdi hiç beğenmiyor. Babasının ölüm yıl dönümü dolayısıyla yazdığı bu yılki yazısına şöyle başlamış: "Babamın ölümü ardından yazdığım yazıyı şimdi okuyunca, duygudan öyle yoksun buldum ki... Ben o dönemde, peşin olarak tedbirlerimi alıp da ilâç kullanmasım, ne bu kadar sâkin olabilir, ne de öyle duygusuz bir yazı yazabilirdim." Aslında kabahat ilâçta felan değil. İnsan, en yakınının kaybı karşısında kolay konuşmaz. Babasının ölümünden hemen sonra kendisini yazmaya mecbur hissettiği yazıda daha fazla bir şey söyleyemezdi. Böyle bir durumda, ilâç almamış olanların da yapabildikleri "feryad ü figan" dan ibaret oluyor.

Kitabın son bölümleri "Mevsimler, Felsefe Bahçelerinden ve Diğerleri", Önce Kültür ve Sanat" başlıklarını taşıyan denemelere ayrılmış. İlk yazıları 1980 yılında Hisar'da çıkmaya başlayan Cem Karaer, Hisar kapandıktan sonda yazılarını başka dergi ve gazetelere göndermiş. Şimdi elimizde bulunan ilk kitabı, onun Hisar'ı ve Hisarcı'ların eserlerini çok iyi okuyup incelendiğini gösteriyor. Yazılarında kullandığı dil de anlayışına uygun: Ne halka mal olmamuş Arapça, Farsça kelime ve terkipler, ne de uyduruk bir Öztürkçe! Konuşulan güzel bir Türkçe'mizi kullanan, zorlanmadan okunabilen bir yazar Cem Karaer.

Ben onun yazmaya devam etmesini, babasının şiir alanında bıraktığı boşluğun acısını, gittikçe olgunlaşacağını umduğum nesirleriyle hafifletmisini biliyorum.

3.1.121. NURETTİN ÖZDEMİR VE YENİ ŞİİR KİTABI[137]

Nurettin Özdemir, şiiri bütün kalbiyle seven bir şair. Onu, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın 110 mısralık "Eşik" şiirinin veya Ahmet Muhip Dranas'ın 49 mısrlık "Olvido"sunu –ezberden ve hiç teklemeden- okurken görenler şaşırabilirler. Bunun sadece bir hafızaya olduğu kadar –hafizadan daha çok- sevgiye dayanan bir başarıdır. Kendisinden başkasını, değil ezberlemek, okumaya bile gerek görmediği için, şiiri

[137] Türk Dili, Kasım 1998, s.416—419.

gerçekten sevdiğine inanmadığım sözde şairler de var!

Özdemir'i ne zaman tanıdımı tam olarak hatırlamıyorum. Ama, 16 Mart 1950'de ilk sayısını çıkardığımız Hisar dergisinin İstanbul dağıtımını ona havale etmiş olduğumuza göre, tanışıklığımızın daha eskilere dayandığı anlaşılıyor. (O sırada Hukuk Fakültesinde okumakta olan Nurettin Özdemir, 10 Nisan 1950'da vefat eden Fevzi Çakmak için millî yas ilan etmeyen o zamanki iktidar aleyhine yapılan gösterilere katıldığından göz altına alınmış ve derginin dağıtımını sağlayamamıştı.) Hisar'ın 3.sayısında

Sen çocuktun ve o şehir küçüktü;
Vişne dallarında arzularımız
Alnımıza konan bir öpücüktü.

Rüyasını bile göremediğim,
Bahçelerin yıkık duvarlarından,
Eğildiğim sular, köpük köpüktü.

Mısralarıyla başlayan –çok sevdiğimiz- "Yalnızlık Hülyaları" şiiri yayımlandı. Onda sonra Nurettin'in şiirlerinin tiryakisi olduk. Birlikte olduğumuz toplantılarda, yumuşak ve tesirli sesiyle –kendisinden ve başkalarından- bize şiirler okudu.

Eski bir dostumuz şöyle bir sözü vardı. "Kimisi yaşar, kimisi yazar." Ben de ona cevaben: "En güzeli yaşayıp yazmak" demiştim. Nurettin Özdemir, yaşayıp da yazan şairlerden. Şiirlerinden hiçbirini yazmış olmak için yazdığını sanmıyorum. Çoğunu bir muhatabı, yaşanmış bir hikâyesi var. Bütün şiirlerini topladığı yeni kitabı zaman ve Akşk'ta bölümlerden birinin adı "Bende Yaşayanlar" O bölümde sevincinin veya acısının duyduğu kimseler, adıyla sanıyla yer alıyor. Bir başka bölüm (İçlenme), genç yaşta kaybettiği kardeşine adanmış. O bölümde şairin çok geniş olan ailesi –gelmişi, geçmişi, bahçesi, bağıyla- gözümüzün önüne gelmektedir.

Ama, Özdemir'in şiirlerinde en fazla ağırlığı olan tema aşk ve sevgi temasıdırb Şiirlerinden büyük bir kısmının bu temayı işlediği, hem kitabın adından (Zaman ve Aşk), hen de bölün başlıklarından anlaşılmaktadır: "Sevgi Şiirleri", "Bir Aşkın Şiirleri", "Yitik Sevgi"... Şairin aşka ve sevgiye, kapısı ardına kadar açık, bir kalbi var.

Bir gün çıkıp geldin eski yollardan;
Güzellik büyüdü ellerimizde.

Sihirli şarkılar söylenir oldu,
Bakışlarımızda, dillerimizde.
.....
Tenhada bir kamış, tedirgin bir kuş
Akşam saatleri göllerimizde.

Ve bir el uzanır, usluca okşar,
Sevgiyi, bilinmez bir yerimizde

Zaman ve Aşk'ın ilk bölümü "Vatan" başlığını taşıyor. Özdemir, vatan şiirlerinde de duyan bir yüreği seslendirir. Onlarda da, bağırıp çağırma, nutuk atma değil, içli bir söyleyiş, renkli bir anlatım var. Bölüme adını veren şiir, önce kıt'a olarak yazılmış ve Hisar dergisinde yayımlanmıştı (Aralık 1975)

Vatan,
Antalya'da bir mavi su,
Posof'ta bir çorak tarla,
Gümüşhane'de bir yemyeşil bahçedir.

Vatan,
Sivas Yaylası'nda
Yıldız bakışlarıyla aydınlanan
İpıssız bir gecedir.
.....

Sonradan şair bu beş kıt'aya iki kıt'a ekledi; daha sona, altı kıt'alık ikinci bir bölüm yazdı. Bu eklemelerle eserin tarzı, havası bozulmadı; şekli, kafiyeleri aynı başarıyla devam etti. Amak, şiirin ilk şeklinde verilen yer ve şahıs adları birer semboldü ve kıt'aya bağlanıyordu:

Vatan,
Küçük ellerinin avuçladığı
Sade bir toprak parçası değil, çocuğum!
Toprakla büyüyen bir kutsal düşüncadir.

Eklemlerden ve hele ikinci bir bölümün yazılmasından sonra, sembolden sayım döküme (eskilerin deyişiyle tâdâda) geçilmiş oldu ve yukarıya aldığım son kıt'a arada kaldı. Bunun, şiirin tesirini azaltıp azltmadığı tartışılabilir; şiirde adı geçmeyen şehirlerde, dağlarda yaşayan insanlar, "Bizimki niye yok?" diye sormakta kendilerini haklı görebilirler.

Fakültesinde okuduğu, gençliğin en güzel yıllarını geçirdiği İstanbul, Özdemir'in şiir dünyasında geniş bir yer tutar. Yeni kitabının bölüm başlıklarından birine adını veren "İstanbul Bildiğin Gibi" şiiri, şairin gönülden ve kaleminden yeni çıktı:

Artık hülyası kalmamış bir zamandayım.
Yıllardan sonra, tek başıma, Emirgân'dayım.

Akşamın bu tenha saatinde, her kaygıdan uzak,
Geçmiş günlerin hayalidir aranan pencerelerde.
.....
Bu sahillerde geçen güzel günlerde özlediğim.
Tekrarı imkânsız bir eski şarkıdır dinlediğim.

Yazık!... her şeyi değiştiriyor zamanın acımasız eli
Kalbim dayanamaz artık eski şarkılara, kalkıp gitmeli.

Bu şiirde çok sıcak bir Yahya Kemal havası estiğinin her okuyan farkına varır. Ama, bu farkına varış, şiirin güzelliğine gölge düşürmez. Zaten kitabı Zaman ve Aşk'ın arka kapağında, "Nurettin Özdemir'in şiiri, bir bakıma Yahya Kemal, A.H.Tanpınar ve R.M. Rilke sentezidir." Denilerek, şairin en çok kimlerin tesiri altında kaldığı açıkça belirtiliyor.

Özdemir'in bundan önceki kitabı **Vakit Geçti Yorgunum** adını taşıyordau. O adı taşıyan ve yeni kitabının "Zaman" başlıklı bölümünde yer alan şiiri şöyle bitiyor:

Artık vakit geçti; yorgunum.
Kavgasız, şarkısız ve umutsuz...
Beklemek, hep beklemek, beyhude, boş.
Ne kalbim yitik sevgilerle sarhoş,
Ne de mesut bakışlarına vurgunun
Artık vakit geçti; yorgunum.

Vakit geçmiş de olsa, yorulmuş da bulunsalar, gerçek şairler şiirden vazgeçilmez. Nurettin Özdemir'in geri kalan ömrünü mutluluklarla geçirmesini ve bize şiirler vermekte devam etmesini diliyorum.

4.BÖLÜM

4.1. MEHMET ÇINARLI'NIN HİSAR DERGİSİNDE ÇIKMIŞ YAZILARI

1) Mehmet Çınarlı, Nedim ve Lâle Devri, **Hisar,** Sayı:7, Kasım 1950.s.14—15.
2) ....., Yeni Şiir, **Hisar,** Sayı:9—10, Ocak—Şubat 1951.s.12
3) ....., Kitaplar—Güzel Bir Türk Filmi, **Hisar,** Sayı:9—10 Ocak —Şubat 1951.s.3—4.
4) ....., Ataç'ın Bir Yazsı Üzerine, **Hisar,** Sayı:11, Mart 1951.s.5.
5) ....., Kimlere Kaldı, **Hisar,** Sayı:12, Nisan 1951.s.16.
6) ....., Bir Mektuba Cevap, **Hisar,** Sayı:13, Mayıs 1951.s.3—4
7) ....., Vezin ve Kafiye, **Hisar,** Sayı:15, Temmuz 1951.s.3.16.
8) ....., Musiki Meselesi, **Hisar,** Sayı:16, Ağustos 1951.s.6—7.
9) ....., Münir Nurettin'in 35.Sanat Yılı, **Hisar,** Sayı:17 Eylül 1951.s.3.17.
10) ....., Hisar'dan Portreler. O.Fehmi Özçelik, **Hisar,** Sayı:21, Ocak 1952,s.14—15.
11) ....., Köpük, **Hisar,** Sayı:23, Mart 1952,17.
12) ....., İki Kitabın Düşündürdüğü, **Hisar,** Sayı:26, Haziran 1952,s.5.16.
13) ....., Fikir ve Sanat Eserlerinin Yayılabilmesi İçin, **Hisar,** Sayı:27, Temmuz 1952.s.7—8.
14) ....., Bir Dost'a Mektup, **Hisar,** Sayı:29, Eylül 1952,s.3—5.
15) ....., Sanat Bir Tesellidir, **Hisar,** Sayı:30, Ekim 1952,s.9.
16) ....., Hisar'dan Portreler: Gültekin Samanoğlu, **Hisar,** Sayı:33, Ocak 1952,s.14—15.
17) ....., Üzülmemek Elde Mi?, **Hisar,** Sayı:34, Şubat 1953,s.3.
18) ....., Gözümüze Çarpanlar, **Hisar,** Sayı:34, Şubat 1953,16—17.
19) ....., Kaderin Zevki, **Hisar,** Sayı:35, Mart 1953,s.9.
20) ....., Bir Jübile Dolayısıyla, **Hisar,** Sayı:36, Nisan 1953,s.15—16.

21) ....., Günün Adamı ve Yenilik, **Hisar,** Sayı:37, Mayıs 1953,3—5.

22) ....., Birazcık İlgi ve Cesaret, **Hisar,** Sayı:39, Temmuz 1953,s.4—5.

23) ....., Hürriyet Üzerine, **Hisar,** Sayı:40, Ağustos 1953,s.3—5.

24) ....., Sılaya Dönüş, **Hisar,** Sayı:42, Ekim 1953,s.16—17.

25) ....., Atatürk İçin, **Hisar,** Sayı:43, Kasım 1953,s.3—5.

26) ....., Yeni Bir Şiir ve Yeni Bir Eleştirmeci, **Hisar,** Sayı:44, Aralık 1953,s.6—7.

27) ....., Dergiler Arasında, **Hisar,** Sayı:45, Ocak 1954,s.14—15.

28) ....., Sanat Politikası, **Hisar,** Sayı:48, Nisan 1954,s.4—5.

29) ....., Şiirin Ne Lüzumu Var, **Hisar,** Sayı:49, Mayıs 1954,s.3—4.

30) ....., Hep Aynı Metod, **Hisar,** Sayı:50, Haziran 1954,s.3—4.

31) ....., Bir Yazı Dolayısıyla, **Hisar,** Sayı:51, Temmuz 1954,s.4—5.

32) ....., Dergiler Arasında, **Hisar,** Sayı:53, Eylül 1954,s.13—16.

33) ....., Yunus Nadi Mükâfâtı İçin, **Hisar,** Sayı:55, Kasım 1954,s.8—9.

34) ....., Manevi Terbiye Meselesi, **Hisar,** Sayı:58, Şubat 1955, s.3—5.

35) ....., Altıncı Yıla Girerken, **Hisar,** Sayı:59, Mart 1955,s.3—5

36) ....., Hisar Dergisi Hakkında (Konuşma) , **Hisar,** Sayı:62, Haziran 1955,s.16—17.

37) ....., Birkaç Söz, **Hisar,** Sayı:62, Haziran 1955,s.3—4.

38) ....., Sanata Saygı, **Hisar,** Sayı:65, Şubat 1956,s.4—5.

39) ....., İki Yoldan Biri, **Hisar,** Sayı:70, Temmuz 1956,s.4—5.

40) ....., Sanat Dünyası Yahut Sanatta Samimiyet, **Hisar,** Sayı:71, Eylül 1956,s.3—4.

41) ....., Cahit Sıtkı İçin Ne Diyorlar?, **Hisar,** Sayı:73, Kasım 1956,s.6—7.

42) ....., Yeniden Çıkarken, **Hisar,** Sayı:76, Ocak 1964,s.3.

43) ....., Sahte Sultanlar, **Hisar,** Sayı:78, Mart 1964,s.3—4.

44) ....., Şehir Şiiri, Tabiat Şiiri, **Hisar,** Sayı:79, Nisan 1964,s.7—8.
45) ....., Bize Düşen Görev, **Hisar,** Sayı:80, Mayıs 1964,s.3—4.
46) ....., Ölü Mevsim, **Hisar,** Sayı:82, Temmuz 1964,s.3—4.
47) ....., Topluma Daha Yakın, **Hisar,** Sayı:84, Eylül 1964,s.3—4.
48) ....., Kurtuluş Yolu, **Hisar,** Sayı:85, Ekim 1964,s.3—4.
49) ....., İdeal Savaşı, **Hisar,** Sayı:86, Kasım 1964,s.3—4.
50) ....., Yahya Kemal, **Hisar,** Sayı:87, Aralık 1964,s.6—7.
51) ....., Edebiyatımızda Durgunluk, **Hisar,** Sayı:89, Şubat 1965,s.3.
52) ....., Dil Üzerine, **Hisar,** Sayı:90, Mart 1965,s.16—8.
53) ....., Yine Dil Üzerine, **Hisar,** Sayı:91, Nisan 1965,s.3—4.
54) ....., Safsata, **Hisar,** Sayı:92, Mayıs 1965,s.3—4.
55) ....., Kara Sevda, **Hisar,** Sayı:94, Temmuz 1965,s.3—4.
56) ....., Şimdi de Batı Düşmanlığı Mı? , **Hisar,** Sayı:96, Eylül 1965,s.3—4.
57) ....., Yahya Kemal ve Eski Mûsikimiz, **Hisar,** Sayı:98, Kasım 1965,s.16—17.
58) ....., Anadolu Edebiyatı, **Hisar,** Sayı:99, Aralık 1965,s.3—4.
59) ....., **Halkımız ve Sanatımız**, "Toplumcu" Edebiyatın Topluma Faydası, **Hisar,** Sayı:100, Ocak 1966,s.5—6.
60) ....., **Halkımız ve Sanatımız**, Bir Mucize Mi Bekleniyor?,**Hisar**, Sayı:101, Şubat 1966,s.6—7.
61) ....., Şiir Tahlilleri Üzerine, **Hisar,** Sayı:103, Nisan 1966,s.13—17
62) ....., Sanatın İklimi, **Hisar,** Sayı:105, Haziran 1966,s.3—4.
63) ....., Dil Devrimi,Türkçüler ve Atatürk, **Hisar,** Sayı:107, Ağustos 1966,s.3—4.
64) ....., **Sohbet,**Dereden Tepeden, **Hisar,** Sayı:108, Eylül 1966,s.8—10.
65) ....., Bir Açık Oturum ve Bir Eleştirmeci, **Hisar,** Sayı:113, Şubat 1967,s.8—10.

66) ....., Bir Edebiyat Anketinin Düşündürdüğü, **Hisar,** Sayı:116, Mayıs1967,s.3—4.

67) ....., Şikayet, **Hisar,** Sayı:118,Temmuz1967,s.3—4.

68) ....., Dertleşme, **Hisar,** Sayı:120, Eylül1967,s.6—7.

69) ....., Yaratıcı ve Eseri, **Hisar,** Sayı:122, Kasım1967,s.3—4.

70) ....., Tüfek İcad Oldu, **Hisar,** Sayı:123, Aralık 1967,s.3—4

71) ....., **Sohbet,**Dereden—Tepeden, **Hisar,** Sayı:128, Mayıs 1968,s.6,7,8.

72) ....., Fikir Hürriyet, Fikir Namusu, **Hisar,** Sayı:129, Haziran 1968,s.3—4.

73) ....., Gençlikten Beklenen, **Hisar,** Sayı:133, Ekim 1968,s.3—4.

74) ....., Yahya Kemal ve Şiirimiz, **Hisar,** Sayı:134, Kasım 1968,s.8—9

75) ....., İşin İç Yüz, **Hisar,** Sayı:135, Aralık 1968,s.3—4.

76) ....., Bilmemek Meziyet Midir?, **Hisar,** Sayı:138, Ocak 1969, s.8—9.

77) ....., Sorumsuzluğun Sorumu, **Hisar,** Sayı:140, Mart 1969,s.3—4.

78) ....., Sorum Denilince, **Hisar,** Sayı:139, Mayıs 1969,s.3—4.

79) ....., Şair ve Şiirciler, **Hisar,** Sayı:141, Haziran 1969,s.3—4.

80) ....., Sabır Yetse Bile, **Hisar,** Sayı:142, Temmuz 1969,s.3—4.

81) ....., Memişoğlu ve Fetih Destanı, **Hisar,** Sayı:142, Temmuz 1969,s.16.

82) ....., İyiyi İktidara Getirmek, **Hisar,** Sayı:143, Ağustos 1969,s.3—4.

83) ....., Haftada Bir Gün, **Hisar,** Sayı:144, Eylül 1969,s.3—4.

84) ....., Şükürler Olsun, **Hisar,** Sayı:145, Ekim 1969,s.3—4—5.

85) ....., Dereden Tepeden, **Hisar,** Sayı:145, Ekim 1969,s.18—19.

86) ....., Atatürk Düşmanlığı ve Din, **Hisar,** Sayı:146, Kasım 1969,s.3—4.

87) ....., Beterin Beteri Var, **Hisar,** Sayı:147, Aralık 1969,s.3—4.

88) ....., Gülenler ve Dövülenler, **Hisar,** Sayı:147, Aralık 1969,s.3.

89) ....., Geçen Yıl, **Hisar,** Sayı:148, Ocak 1970, s.3—4.

90) ....., Yapıcı Edebiyat, **Hisar,** Sayı:149, Şubat 1970, s.3—4.

91) ....., Yirmi Birinci Yıla Girerken, **Hisar,**Sayı:150, Mart 1970, s.3—4.

92) ....., Acı Şeyler, **Hisar,** Sayı:151, Nisan 1970, s.3—4.

93) ....., Mühür Kimde, Süleyman Kim? , **Hisar,** Sayı:152, Mayıs 1970, s.3—4.

94) ....., Millîyetçi Olmak, **Hisar,** Sayı:153, Haziran 1970, s.3—4.

95) ....., Sanat ve Savaşı, **Hisar,** Sayı:154, Temmuz 1970, s.3—4.

96) ....., Niçin Sülyeman Nazif? , **Hisar,** Sayı:155, Ağustos 1970, s.3—4.

97) ....., Küçük Hesaplar, Büyük Kayıplar, **Hisar,** Sayı:156, Eylül 1970, s.7.

98) ....., Kurular ve Yaşlar, **Hisar,** Sayı:157, Ekim 1970, s.3—4.

99) ....., Atatürk Kurtuluyor, **Hisar,** Sayı:158, Kasım 1970, s.3—4.

100) ....., Yarını Kurtarmak İçin, **Hisar,** Sayı:159, Aralık 1970, s.3—4.

101) ....., Dramlar—Komediler, **Hisar,** Sayı:160, Ocak 1971, s.3—4.

102) ....., Yok Dediği Yerde Yok Olur, **Hisar,** Sayı:161, Şubat 1971, s.3—4.

103) ....., Her Şey Tersine Dönünce, **Hisar,** Sayı:162, Mart 1971, s.3—4.

104) ....., Hecenin Beş Şairinden Biri Daha Gitti, **Hisar,** Sayı:163, Nisan 1971, s.3—4.

105) ....., Vatan Hikâyesi, **Hisar,** Sayı:164, Mayıs 1971, s.3—4.

106) ....., Uyumak, Uyanmak Üzerine, **Hisar,** Sayı:166, Temmuz 1971, s.3—4.

107) ....., Selçuklu ve Bizans, **Hisar,** Sayı:167, Ağustos 1971, s.3—4.

108) ....., Ellinci Yıla Doğru, **Hisar,** Sayı:170, Kasım 1971, s.3—4.

109) ....., Kim Okur, Kim Dinler? , **Hisar,** Sayı:171, Aralık 1971, s.3—4.

110) ....., Bir Yıl Daha Geçti, **Hisar,** Sayı:172, Ocak 1972, s.3—4.

111) ....., İki Perdelik Oyun, **Hisar,** Sayı:173, Şubat 1972, s.3—4.

112) ....., Sanat Yolunda, **Hisar,** Sayı:174, Mart 1972, s.3—4.

113) ....., Ömrümüz Ayrı Geçse de, **Hisar,** Sayı:174, Mart 1972, s.3—4.

114) ....., Dil Konusuna Dönüş, **Hisar,** Sayı:175, Nisan 1972, s.3—4.

115) ....., Ülkücü Bir Yazarın 58 Yılı, **Hisar,** Sayı:175, Nisan 1972, s.3—4.

116) ....., Geçerli Bir Sanat, **Hisar,** Sayı:176, Mayıs 1972, s.3—4.

117) ....., Şiir Bir Gençlik Hevesi Midir? , **Hisar,** Sayı:177, Haziran 1972, s.3—4.

118) ....., Açıktan Açığa, **Hisar,** Sayı:178, Temmuz 1972, s.3—4.

119) ....., Dinleyen Olmasa da, **Hisar,** Sayı:179, Ağustos 1972, s.3—4.

120) ....., Orhan Seyfi'den Hatıralar, **Hisar,** Sayı:181, Ekim 1972, s.3—4.

121) ....., İşkence Çmemberi, **Hisar,** Sayı:182, Kasım 1972, s.3—4.

122) ....., Şiir Dili ve Millet, **Hisar,** Sayı:183, Aralık 1972, s.3—4.

123) ....., İmzasız İftira Mektubu, **Hisar,** Sayı:184, Ocak 1973, s.3—4.

124) ....., Temeller, Çatılar Üzerine, **Hisar,** Sayı:185, Şubat 1973, s.3—4.

125) ....., Aşağı Mektep Yukarı Mektep, **Hisar,** Sayı:187, Nisan 1973, s.3—4.

126) ....., Hürriyet Bayramı ve Şiir Gecesi, **Hisar,** Sayı:188, Mayıs 1973, s.3—4.

127) ....., Haşim'i Anarken, **Hisar,** Sayı:189, Haziran 1973, s.3—4.

128) ....., Kayıplar Mevsimi, **Hisar,** Sayı:190, Temmuz 1973, s.3—4.

129) ....., Zenginlik Üzerine, **Hisar,** Sayı:192, Eylül 1973, s.3—4.

130) ....., Solcuların Eline Geçerse, **Hisar,** Sayı:193, Ekim 1973, s.3—4.

131) ....., Ellinci Yıl Da Geçti, **Hisar,** Sayı:195, Aralık 1973, s.3—4.

132) ....., Gelenek ve Yenilik Üzerine, **Hisar,** Sayı:197, Şubat 1974, s.3—4.

133) ....., Yeni Oyunlar ve Oyuncular, **Hisar,** Sayı:199, Nisan 1974, s.3—4.

134) ....., Yeni ve Güçlü Bir Ses, **Hisar,** Sayı:201, Haziran 1974, s.3—4.

135) ....., Sanatçının Asıl Ustalığı, **Hisar,** Sayı:202, Temmuz 1974, s.3—4.

136) ....., Yalnız Savaşta Mı? , **Hisar,** Sayı:203, Ağustos 1974, s.3—4.

137) ....., Fıtrat Değişir Sanma, **Hisar,** Sayı:204, Eylül 1974, s.3—4.

138) ....., Sulanmayan Ağaçlar Gibi, **Hisar,** Sayı:205, Ekim 1974, s.3—4.

139) ....., Rahmetli Babam, **Hisar,** Sayı:206, Kasım 1974, s.3—4.

140) ....., Rahmetli BabamII, **Hisar,** Sayı:207, Aralık 1974, s.3—4.

141) ....., 1975 Yılına Girerken, **Hisar,** Sayı:208, Ocak 1975, s.3—4.

142) ....., Arif Nihat Asya'yı Uğurlarken, **Hisar,** Sayı:209, Şubat 1975, s.3—4.

143) ....., Edebiyatımızın Sağı ve Solu, **Hisar,** Sayı:209, Şubat 1975, s.3—4.

144) ....., Çeyrek Asır Geçti, **Hisar,** Sayı:210, Mart 1975, s.3—4.

145) ....., Ağabeyimizi Kaybettik, **Hisar,** Sayı:212, Mayıs 1975, s.3—4.

146) ....., Güfteciler, Besteciler ve Şairler, **Hisar,** Sayı:213, Haziran 1975, s.3—4.

147) ....., Saygı Görmek İçin, **Hisar,** Sayı:215, Ağustos 1975, s.3—4.

148) ....., Gurbetteki Dostları Ziyaret, **Hisar,** Sayı:216, Eylül 1975, s.3—4.

149) ....., Bir Gezinin Düşündürdükleri, **Hisar,** Sayı:218, Kasım 1975, s.3—4.

150) ....., Atalarımız Doğru Söylemiş, **Hisar,** Sayı:219, Aralık 1975, s.3—4.

151) ....., Bir Kaybın Hatırlattıkları, **Hisar,** Sayı:220, Ocak 1976, s.3—4.

152) ....., Neredeydik, Nereye Geldik? , **Hisar,** Sayı:221, Şubat 1976, s.3—4.

153) ....., Cevap Bekleyen Sorular, **Hisar,** Sayı:222, Şubat 1976, s.3—4.

154) ....., Acı Bir Yıldönümünde, **Hisar,** Sayı:223, Nisan 1976, s.3—4.

155) ....., Söylenenler Söylenenler Üzerine, **Hisar,** Sayı:224, Mayıs 1976, s.3—4.

156) ....., Yenilenen Etmekte Göz Var, **Hisar,** Sayı:225, Haziran 1976, s.3—4.

157) ....., Yalanlar Gerçekler Üzerine, **Hisar,** Sayı:226, Temmuz 1976, s.3—4.

158) ....., Şikâyete Hakkı Olmayanlar, **Hisar,** Sayı:227, Ağustos 1976, s.3—4.

159) ....., Eleştirme Üzerine, **Hisar,** Sayı:228, Eylül 1976, s.3—4.

160) ....., Şiir ve Müsveddesi, **Hisar,** Sayı:229, Ekim 1976, s.3—4.

161) ....., Mehmet Akif'in Şiir Dünyası, **Hisar,** Sayı:232, Ocak 1977, s.3—4—5.

162) ....., **Hatıraların Işığı Altında**, Dini Rolü ve "Asrın İdraki", **Hisar,** Sayı:233, Şubat 1977, s.3—4.

163) ....., İnkâr Hastalığı, **Hisar,** Sayı:234, Mart 1977, s.3—4.

164) ....., Musikimiz ve TRT, **Hisar,** Sayı:235, Nisan 1977, s.3—4.

165) ....., Munis Fâik Ozansoy'u Anarken, **Hisar,** Sayı:235, Nisan 1977, s.3—4.

166) ....., İmlâ Kargaşası, **Hisar,** Sayı:236, Mayıs 1977, s.3—4.

167) ....., Dostlar Nereye Gidiyorsunuz? , **Hisar,** Sayı:237, Haziran 1977, s.3—4.

168) ....., Toplum Dışı, **Hisar,** Sayı:238, Temmuz 1977, s.3—4.

169) ....., Kamu Oyu, **Hisar,** Sayı:239, Ağustos 1977, s.3—4.

170) ....., Geçmişin Anıları, Günümüzün Acıları, **Hisar,** Sayı:240, Eylül 1977, s.3—4.

171) ....., Susmuş Musiki, **Hisar,** Sayı:241, Ekim 1977, s.3—4.

172) ....., Mısırdan Gelirim, **Hisar,** Sayı:243, Aralık 1977, s.3—4.

173) ....., Mısırdan Gelirim II, **Hisar,** Sayı:244, Ocak 1978, s.3—4.

174) ....., Mısırdan Gelirim III, **Hisar,** Sayı:245, Şubat 1978, s.3—4.

175) ....., Köş'ün Daveti ve Hisar'ın Yıldönümü, **Hisar,** Sayı:246, Mart 1978, s.3—4.

176) ....., Değiştirme Hastalığı, **Hisar,** Sayı:247, Nisan 1978, s.3—4.

177) ....., Bahar Bayramı, **Hisar,** Sayı:248, Mayıs 1978, s.3—4.

178) ....., Son Ayların Kayıpları, **Hisar,** Sayı:249, Haziran 1978, s.3—4.

179) ....., Klişeler Nasıl Yanar, **Hisar,** Sayı:250, Temmuz 1978, s.3—4.

180) ....., Sevgisiz Olmaz, **Hisar,** Sayı:252, Eylül 1978, s.3—4.

181) ....., Arapkirlileri Merak Ediyorum, **Hisar,** Sayı:253, Ekim 1978, s.3—4.

182) ....., Atatürk, Yahya Kemal ve Yazı Devrimi, **Hisar,** Sayı:254, Kasım 1978, s.3—4.

183) ....., Almanya'da On Beş Gün, **Hisar,** Sayı:255, Aralık 1978, s.3—4.

184) ....., Almanya'da On Beş Gün II, **Hisar,** Sayı:256, Ocak—Şubat 1979, s.20,21,22.

185) ....., Almanya'da On Beş Gün III, **Hisar,** Sayı:257, Mart 1979, s.10,11,12.

186) ....., Almanya'da On Beş Gün IV, **Hisar,** Sayı:258, Nisan 1979, s.10—11.

187) ....., Bir Kitabın Hatırlattıkları, **Hisar,** Sayı:259, Mayıs 1979, s.3—4,5—6.

188) ....., Bir Böyleliği Görmemişiz... , **Hisar,** Sayı:260, Haziran 1979, s.3—4.

189) ....., **Hatıraların Işığı altında,** Yahya Kemal'den Bir Şiir Dersi, **Hisar,** Sayı:261, Temmuz 1979, s.3,4,5.

190) ....., Aldanma ve Aldatmacalar, **Hisar,** Sayı:262, Ağustos—Eylül 1979, s.3—4.

191) ....., Roman Ölebilir Mi? , **Hisar,** Sayı:264, Kasım 1979, s.3—4.

192) ....., Geçmiş Olsun, **Hisar,** Sayı:265, Aralık 1979, s.3—4.

193) ....., Yılbaşı Düşünceleri, **Hisar,** Sayı:266, Ocak 1980, s.3—4.

194) ....., Üşüyorum, **Hisar,** Sayı:267, Şubat 1981, s.3—4.

195) ....., Otuz Yılın Ardından, **Hisar,** Sayı:268, Mart 1980, s.3—4.

196) ....., Mehmet Çınarlı'nın Konuşması, Hisar'ın 30.Yıl Dönümü Sanat Toplantısı, **Hisar,** Sayı:270, Mayıs 1980, s.5—6.

197) ....., Yaslar ve Sevinçler, **Hisar,** Sayı:271, Haziran 1980, s.3—4.

198) ....., Mahalli Söyleyiş, Yaşayan Türkçe ve Hukuk Dili, **Hisar,** Sayı:272, Temmuz 1980, s.3—4.

199) ....., **Hatıralar Işığı Altında,** Ahmet Muhip Dranas, **Hisar,** Sayı:273, Ağustos 1980, s.5,6,7,8,9,10.

200) ....., Şiirli Bir Gezi, **Hisar,** Sayı:274, Ekim 1980, s.5—10.

201) ....., Şiirli Bir Gezi II, **Hisar,** Sayı:276, Kasım 1980, s.10—15.

202) ....., Hoşça Kalın, **Hisar,** Sayı:277, Aralık 1980, s.3,45.

4.2. M.ÇINARLI'NIN DİĞER DERGİLERDEKİ YAZILARI

1) Mehmet Çınarlı, Yanlızlık, **Türk Dili,** Kasım 1986.
2) ....., İnsanlar, **Türk Dili,** Ocak 1987.
3) ....., Fânilik, **Türk Dili,** Şubat 1987.
4) ....., Beklemek, **Türk Dili,** Mart 1987 .
5) ....., Mutluluk, **Türk Dili,** Haziran 1987.
6) ....., Yağmur, **Türk Dili,** Temmuz 1987.
7) ....., İçki, **Türk Dili,** Ağustos 1987.
8) ....., Kadın ve Aşk, **Türk Dili,** Eylül 1987.
9) ....., Sonbahar, **Türk Dili,** Ekim 1987.
10) ....., Hastalık ve Doktorlar, **Türk Dili,** Kasım 1987.
11) ....., Ölüm, **Türk Dili,** Aralık 1987.
12) ....., Gurbet ve Acılar, **Türk Dili,** Mart 1988.
13) ....., Yaşama Sevinci ve Kavuşma, **Türk Dili,** Mart 1988.
14) ....., Kar ve Kış, **Türk Dili,** Nisan 1988.
15) ....., Politika, **Türk Dili,** Mayıs 1988.
16) ....., Kahramanlık, **Türk Dili,** Haziran 1988, **Türk Edebiyatı,** Mayıs 1989.
17) ....., Bahar, **Türk Dili,** Temmuz 1988, **Türk Edebiyatı,** Nisan 1989.
18) ....., Çocuklar, **Türk Dili,** Ağustos 1988, **Türk Edebiyatı,** Nisan 1989.
19) ....., Şiir ve Şair, **Türk Dili,** Eylül 1988, **Türk Edebiyatı,** Şubat 1989.
20) ....., Musiki, **Türk Dili,** Ekim 1988, **Türk Edebiyatı,** Mart 1989.[138]
21) ....., Mektuplar I, **Türk Dili,** Şubat 1991, Sayı 470.
22) ....., Mektuplar II, **Türk Dili,** Nisan 1991, Sayı 472.
23) ....., Mektuplar III, **Türk Dili,** Haziran 1991, Sayı 474.

[138] Çınarlı'nın yukardaki ilk 20 yazısı orijinal denemeleri olup, Kültür Bakanlığı tarafından "Mısralarda Gezinti"adıyla kitap halinde yayımlanmıştır.

24) ....., Mektuplar IV, **Türk Dili,** Eylül 1991, Sayı 477.
25) ....., Mektuplar V, **Türk Dili,** Kasım 1991, Sayı 479.
26) ....., Mektuplar VI, **Türk Dili,** Ocak 1992, Sayı 481.
27) ....., Mektuplar VII, **Türk Dili,** Şubat 1992, Sayı 482.
28) ....., Mektuplar VIII, **Türk Dili,** Mart 1992, Sayı 483.
29) ....., Mektuplar IX, **Türk Dili,** Nisan 1992, Sayı 484.
30) ....., Mektuplar X, **Türk Dili,** Mayıs 1992, Sayı 485.
31) ....., Mektuplar XI, **Türk Dili,** Haziran 1992, Sayı 486.
32) ....., Mektuplar XII, **Türk Dili,** Ağustos 1992, Sayı 488.
33) ....., Mektuplar XIII, **Türk Dili,** Eylül 1992, Sayı 489.
34) ....., Mektuplar XIV, **Türk Dili,** Ekim 1992, Sayı 490.
35) ....., Mektuplar XV, **Türk Dili,** Kasım 1992, Sayı 491.
36) ....., Mektuplar XVI, **Türk Dili,** Nisan 1993, Sayı 496.
37) ....., Mektuplar XVII, **Türk Dili,** Aralık 1993, Sayı 504.
38) ....., Mektuplar XVIII, **Türk Dili,** Şubat 1994, Sayı 506.
39) ....., Mektuplar XIX, **Türk Dili,** Haziran 1994, Sayı 510.
40) ....., Mektuplar XX, **Türk Dili,** Temmuz 1994, Sayı 511.
41) ....., Mektuplar XXI, **Türk Dili,** Ekim 1994, Sayı 514.[139]
42) ....., **Hisar, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,** c.4, Dergah Yayınları, İstanbul 1981, s.243.
43) ....., Sanatçıdan Kopuk Türkçe Davası Tutarlı Olamaz, **Yeni Sözcü,** Ocak 1981, Sayı:4,s.14—15.
44) ....., Hisar'dan Hatıralar, **Türk Dili,** Mayıs 1987, Sayı:425, s.304—315
45) ....., Hatıraların Işığında M.Fahri Oğuz, **Türk Dili,** Ocak 1991,Sayı:462,s.23
46) ....., Hatırladıklarım: Edebiyata Dönüş, Türk Yurdu, Aralık 1996, Sayı: 112, s.26—29.
47) ....., Hatırladıklarım: Bir koltukta İki Karpuz, **Türk Yurdu,** Ocak 1987, Sayı:113, s.35—39.

[139] Çınarlı'nın bu mektupları Türk Dili dergisinde Mektuplar başlığı altında yayımlanmıştır.

48) ....., Hatırladıklarım, **Türk Yurdu,** Haziran 1998, Sayı:130, s.36.

49) ....., Nurettin Özdemir ve Yeni Şiir Kitabı, **Türk Dili,** Kasım 1998, Sayı:565.

50) ....., Cem'in Kitabı Üzerine, **Türk Edebiyatı,** Mayıs 1996.

BİBLİYOGRAFYA

Makale ve Diğer Yazılar

AKENGİN,Yahya, "Yeni Yayınlar, Bir Yeni Dünya Kurmuşum", **Hisar** Sayı:200, Mayıs 1974, s.26—27

AKENGİN,Yahya, "Hoş Sadâ Brakanlar" **Türk Edebiyati,**Sayı 317, Ekim 1999, s.39—40

AKTAŞ, Şerif, "Mehmet Çınarlı'nın Şiirine Bakış", **Türk Dilis**.317,443, Kasım 1988, s.39—40

AYBAR, Yılmaz, "Çınarlı'ya Açık Mektup", **Hisar**, Sayı: 214, Temmuz1975, s.28

AYBAR, Yılmaz, "Çınarlı'dan Özdeyişler", **Hisar,** Sayı:258, Nisan 1979, s.9

AYBAR, Yılmaz, "Çınarlı'ya Açık Mektup", **Hisar,** Sayı:262, Ağustos—Eylül, s.11.

BAKİLER, Yavuz Bülent, "Mehmet Çınarlı ile Mülâkât", **Türkiye Gazetesi,** 7—8 Ocak1996

BARDAKÇI, İlhan, "Çınarlı ve Yalıda Ölen Pandül", **Türk Edebiyatı,** Sayı 222, Nisan 1992, s.11—12

BİLDİRKİ, Oyhan Hasan, "Çınarlı'nın Nesirleri Üzerine", **Hisar,** Sayı: 152, Mayıs 1970, s.14—15

BULUT, Şevket "Çınarlı'nın İki Yeni Kitabı", **Hisar,** Sayı:260, Haziran 1979, s.20.

BULUZ, Necdet, "Mehmet Çınarlı'dan Beklenilenler", **Başkent,** Sayı 2710, Mart 1976 s.1—5

ÇALIK, Etem, "Mehmet Çınarlı", **Türk Edebiyatı,** Sayı: 312, Ekim 1999, s.43—44

ÇONGUR, Rıdvan, "Çınarlı İçin", **Türk Dili,** Sayı Ocak 2000

GEÇER, İlhan, "Halkımız ve Sanatımız", **Hisar,** Sayı:151, Nisan 1970, s.26—27

GEÇER, İlhan , "Çınarlı'nın İki Yeni Eseri", **Hisar,** Sayı:257, Mart 1979, s.20—21.

GEZER, Zeki, "Mehmet Çınarlı ile Edebiyat Sohbeti" **Türk Edebiyatı,** Sayı 150, Ocak 1987, s.42—44.

GÖÇGÜN, Önder, "Sanatçı Dostlarım", **Hisar,** Sayı, 259, Mayıs 1979, s.14—15

HALICI, Feyzî, "Bir Şiirin Hikâyesi Mehmet Çınarlı", **Türk Dilî,** Sayı:503, Kasım 1953, s.537.

HALMAN, Talat Sait, "Halkımız ve Sanatımız Üzerine", **Hisar,** Sayı 179, Ağustos 1972, s.11—12.

IŞINSU, Emrine, "Hisar, Hisarlar ve Mehmet Çınarlı" **Töre**, Sayı: 109, Haziran 1980, s.36—41.

İNAL, Y.Faruk, "Mehmet Çınarlı ile Bir Konuşma", **Kemalist Ülkü,** Sayı:54, Nisan 1973, s.18—19

İZMİRLİ, Mübeccel, "Mehmet Çınarlı ile Mülâkat", **Hisar,** Sayı:147, Aralık 1969, s.13—14

KABAKLI, Ahmet, "Çınarlı'ya Rahmet", **Türk Edebiyatı** Sayı: 312, Ekim 1999, s.37

KANSEL, Yâdigar, "Üstadlar Konuşuyor: Mehmet Çınarlı", **Kemalist Ülkü,** Sayı: 18, Haziran 1970, s.11—15

KAPLAN, Mehmet, "Gerçek Hayali Aştı", **Hisar,** Sayı:142, Temmuz, 1969, s.5—6

KAPLAN, Mehmet, "Bir Yeni Dünya Kurmuşum", **Hisar,** Sayı:206, Kasım 1974, s.9—11.

KARAER, Cem, "Çınarlı Ağabey'in Ardından", **Türk Edebiyatı,** Sayı: 312, Ekim 1999, s.48—50

KÖRMÜKÇÜ, Ceyhun, "Çağdaş Türk Şiirinin Ustalar İle Konuşma: Mehmet Çınarlı", **Zafer,** Sayı: 22, Nisan 1976.

KÖRÜKÇÜ, Muhtar, "İki Şair, Bir Hikâyeci", **Hisar,** Sayı: 14 Ocak 1979, s.14—17

KUKUL, M.Halistin, "Çınarlı'nın Şiirlerinde Memleket Sevgisi", **Türk Edebiyatı,** Sayı, 199, s.22—23

KUKUL, M.Halistin, "Hisar 28 Yaşında", Hergün, Sayı:187, 20 Mayıs 1978, s.8

KUKUL, M.Halistin, "Çınarlı'nın "Gül'ü", **Türk Edebiyatı,** Sayı: 317, Ekim 1999, s.43—44

KUKUL, M.Halistin, "Tanıdım Çınarlı", **Türk Edebiyat,** Mayıs 1990, s.22—23.

MERİÇ, Cemil, "Çınarlı'ya Mektup", **Hisar,** Sayı:157, Ekim 1970, s.8—9

MERİÇ, Cemil, "Çınarlı'ya Mektup", **Hisar,** Sayı:150, Mart 1970, s.14—15

ORAL, Ayla, "Bir Kitap ve Bir Şair", **Hisar,** Sayı: 142 Temmuz 1979, s.5—6

OZANSOY, Gavsi "Çınarlı," Eski—Yeni Tartışması Politik Çakışma Gibi Diyor", **Tercuman,** 3 Ocak 1963, s.1—5

RIDVAN, Ahmet, "Hisar ve Çınarlı", **Yeni Şafak,** 21 Eylül 1999

SÂMANOĞLU, Gültkin, "Şairim Mehmet Çınarlı'nın Ardından", **Türk Edebiyatı,** Sayı: 312, Ekim 1999, s.35.

ŞARDAĞ, Rüştü, "Geleneksel Şiirimiz Üzerine Çınarlı'ya Birkaç Satır", **Hisar,** Sayı 167, Ağustos 1973, s.13.

ŞENTÜRK, Ahmet Tufan, "Mehmet Çınarlı ve "Bir Yeni Dünya Kurmuşum" Üzerine", **Hisar,** Sayı:201, Haziran 1974.

TÖRENEK, Mehmet, "Çınarlı'nın Şiiri",**Türk Dili,** Sayı:582, Ocak 2000,s.28—32

TUNCER, Hüseyin, Çınarlı'nın "Böyle Bir Günde" Şiirinin Tahlili", **Türk Edebiyatı,** Sayı:170, Aralık, 1987, s.57—58

TURAN, A.Nezihi, "Mehmet Çınarlı Hisar'ı Anlatıyor", **Divan,** Sayı: 21 Aralık 1970, s.3.

TURİNAY, "Mehmet Çınarlı'nın Görüşleri: " Kelimelerle Bir Musikî Eseri Yaratmak İstedim", **Türk Edebiyatı,** Sayı:120, Ekim 1983, s.34—36

TURİNAY, "Hisar'dan Biyografiler", **Türk Edebiyatı,** Sayı:120, Ekim 1983, s.43.

TÜRK YURDU, "Mehmet Çınarlı Vefat Etti", Sayı:145, Eylül 1999, s.61.

YAĞCIOĞLU, Halim, "Düşündüren Şair Mehmet Çınarlı'yı Okurken", **Hisar,** Sayı:207, Aralık 1974, s.20—22

YALÇIN, Nevzat, "Çınarlı'nın Nesri", **Türk Edebiyatı,** Sayı:131,s.34—35.

YALÇIN, Nevzat, "Bir Çınar Devrildi", **Türk Edebiyatı,** Sayı: 314, Aralık 199, s.36—38

YALSIZUÇANLAR, Sadık, Taha Çağlaroğlu, "Mehmet Çınarlı ile Bir Mülâkat", **Yeni Asya,** Sayı:3610, 4—3,1980,s.6

YAVUZ, Prof Dr. Kemal, "Mehmet Çınarlı'nın Ardahan", **Türk Dili,** Sayı s.384, Ağustos 2000, 161—167

KİTAPLAR

ATAÇ, Nurullah, **Dergilerde,** TDK Yayınları, Ankara 1980.

AYVAZOĞLU, Beşir, **Geleneğin Direnişi,** Ötüken Neşriyat, İstanbul 1996.

BANARLI, **Nihat Sami, Şiir ve Edebiyat Sohbetleri,** Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 1976.

BAYRAK, Orhan, **Türkiye'de Gazeteler ve Dergileri Sözlüğü,** (1831—1993), Kül Yayınları, İstanbul 1994.

BİRİNCİ, Necati. **Türk Edebiyatı Ansiklopedisi,** Tercüman Gazetesi Yay, İst.. 1985

DOĞAN, Erdal, **Edebiyatımızda Dergiler,** Bağlam Yayınları, İstanbul 1997

GEÇER, İlhan, **Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri,** Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987.

GÜNYOL, Vedat, **Sanat ve Edibiyat Dergileri,** Alan Yayınlacık, İstanbul 1986

IŞIK, İhsan, **Yazarlar Sözlüğü,** Risale Yayınları, İst.1990.

KABAKLI, Ahmet, **Türk Edebiyatı,** C.4, TEV Yayınları, İstanbul 1991

KAPLAN, **Mehmet, Şiir Tahlilleri—2—Cumhuriyet Devri Türk Şiiri,** Dergâh Yayınları, 4.B., İstanbul 1984

KURDAKUL, Şükran, **Çağdaş Türk Edebiyatı 3 (Cumhuriyet Dönemi 1),** Bilgi Yayınevi, 2.B., Ankara 1992.

NECATİGİL, Behçet, **Edebiyatımızda isimler Sözlüğü,** Varlık Yayınları, 11.B, İstanbul 1983.

OZANSOY, H.Fahrî, **Ebebiyatçılar Geçiyor,** Türkiye Yayınları, İstanbul 1967.

TÜLBENTÇİ, F.Fazıl, **Cumhuriyetten Sonra Çıkan Gazeteler ve Mecmualar,** Devlet Matbaası, Ankara 1941

TOZ, HIFZI, **Hisar Dergisi Hakkında Bir Değerlendirme Çalışması,** Gazi Ünv. Sosyal Bilimler Enst. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 1994.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Doğanay Yay. Cilt., İst.1988.

SONUÇ

"Mehmet Çınarlı'nın Sanat ve Edebiyat Yazıları" başlığı adı altında hazırladığımız yüksek lisans tezinin birinci bölümünde, Mehmet Çınarlı'nın hayatı ve eserleri üzerinde durulmuştur. Çınarlı'nın on iki eseri ayrıntılara girilmeden tanıtılmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde, Mehmet Çınarlı'nın nesirleri üzerine bir değerlendirme yapılmıştır. Üçüncü bölümde ise Mehmet Çınarlı'nın çeşitli basın organlarında çıkan sanat ve edebiyat yazılarına yer verilmiştir. Bu yazılar üzerinde ayrıntılı inceleme, ayrı bir çalışma konusu olacağı düşüncesi ile yapılmamıştır. Dördüncü bölümün birinci kısmında Mehmet Çınarlı'nın Hisar dergisinde çıkmış yazılarının tümü, çıkış numarası, çıkış tarihi ve sayfa numaralarıyla birlikte verilmiştir. Çınarlı'nın diğer dergilerdeki yazıları da dördüncü bölümün ikinci kısmında aynı tarih ve sırayla verilmiştir.

Son olarak Çınarlı hakkında geniş bir bibliyografyayı çalışmamızın sonuna ekledik. Bu bibliyografyanın birinci kısmında, Çınarlı hakkında yazılan makale ve diğer yazılar; yazarlarının soyadlarına göre sıralanmıştır. Bibliyografya bölümünün ikinci kısmında ise Mehmet Çınarlı hakkında bilgi veren kitaplar, yayın tarihleri ve yazarlarıyla birlikte verilmiştir.

Sonuç olarak Çınarlı hakkındaki bu çalışmamızın, Mehmet Çınarlı ile ilgili diğer çalışmalarla daha da zenginleşeceğine, ilgilenenlere faydalı olacağına inanıyoruz.

ÖZGEÇMİŞ

Murat KACIROĞLU, 20.03.1975 tarihinde Erzurum'da doğdu. İlk, orta ve lise tahsilini Erzurum'da tamamladıktan sonra, 1993 yılında Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde yüksek öğrenimine başladı. 1997'de mezun olduktan sonra Erzurum'da çeşitli okullarda, Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği yapmaya başladı.1998'de Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans öğrenimine başladı. Halen öğretmenlik yapmaktadır.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ